ಕುಮುದಿನಿ

ವೇಂಕಟೇಶ ತಿರಕೋ ಕುಲಕರ್ಣಿ
ಗಳಗನಾಥ

ಕುಮುದಿನಿ

ಗಳಗನಾಥ ಸುರಸ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆ

ದಿ. ಗಳಗನಾಥರ

ಕನ್ನಡಿಗರ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸುರಸ ಕಾದಂಬರಿ

ಕುಮುದಿನಿ

ಅಥವಾ

ಬಾಲಕ್ಕೆ ಬಡಿದಾಟ

೧೯೫೨

ಸಾದಾ ಪ್ರತಿ ೨-೮-೦

ಕ್ಯಾಲಿಕೋಪ್ರತಿ ೩-೮-೦

ಗಳಗನಾಥ ಸುರಸ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆ ಧಾರವಾಡ

ಪ್ರಕಾಶಕರು
ಬಿ. ವ್ಹಿ. ಕುಲಕರ್ಣಿ ಗಳಗನಾಥ
ಗಳಗನಾಥ ಸುರಸ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆ ಧಾರವಾಡ

ಆಕರ: https://archive.org/details/dli.osmania.3889/mode/2up
ಓಸಿಆರ್ ಪರಿವರ್ತನೆ: ವಿಶು [https://vishwakoshaagaara.blogspot.com/]

ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ:— ೨೪-೭-೧೯೧೩
ಮೂರನೆಯ ಮುದ್ರಣ:— ೧-೧-೧೯೫೨

ಮುದ್ರಕರು
ಬಿ. ಗಳಗನಾಥ
ಗಳಗನಾಥ ಮುದ್ರಣ, ಧಾರವಾಡ

ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ

ಚಂದ್ರಿಕೆಯ ದ್ವಾರದಿಂದ ಈ ಮೊದಲೇ ತಿಳಿಸಿರುವಂತೆ, ಈ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಕಾದಂಬರಿಯು, ಶ್ರೀ ಗುರು-ಕೃಪೆಯಿಂದ ಒಮ್ಮೆ ಮುಗಿಯಿತೆಂದು ಬರೆಯಲಿಕ್ಕೆ ಬಹಳ ಸಂತೋಷವಾಗುತ್ತದೆ. ಅನೇಕ ತೊಂದರೆ-ಗಳ ಮೂಲಕ ಇಡಿಯ ಕಾದಂಬರಿಯನ್ನು ಮುಂಗಡ ಬರೆದು ಮುದ್ರಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವಾಗಲಿಲ್ಲ; ಆದ್ದರಿಂದ ಬರೆಯುವ ಕೆಲಸವನ್ನೂ, ಮುದ್ರಿಸುವ ಕೆಲಸವನ್ನೂ ಕೂಡಿಯೇ ಸಾಗಿಸಬೇಕಾಯಿತು. ಈ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಇತಿಹಾಸದ ನಾಲ್ಕು ಪುಟಗಳ ಆಧಾರದಿಂದ, ೨೦೦ ಪುಟಗಳ ಈ ಹೊಸ ಕಾದಂಬರಿ-ಯನ್ನು ನಾನು ಬರೆದೆನೆಂದು ಹೇಳುವುದಕ್ಕಿಂತ, ಚಂದ್ರಿಕೆಯ ಪುಣ್ಯವು ಬರಿಸಿತೆಂದು ಹೇಳುವದು ನ್ಯಾಯವಾಗಿ ತೋರುತ್ತದೆ!

ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸಾಧನಗಳು ಕಡಿಮೆ. ಲೇಖಕನಿಗೆ ಇಂಥ ಹೊಸ ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನು ಬರೆದು ಅನುಭವವಿಲ್ಲ, ಮೇಲಾಗಿ ಮನೋರಂಜನಕ್ಕೆ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಮೆಚ್ಚಿದ್ದ ಕನ್ನಡ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಕಾಲ್ಪನಿಕ ಕಾದಂಬರಿಗಳಷ್ಟು ಐತಿಹಾಸಿಕ ಕಾದಂಬರಿಗಳು ಸೇರವು. ಈ ಕೊರತೆಗಳನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತಂದು, ಇವುಗಳಿಂದ ವಿಶೇಷ ಬಾಧೆಯು ತಟ್ಟಬಾರದೆಂದು ಪಡಿಕಟ್ಟಿಗಾಗಿ ಈ ಕಾದಂಬರಿಯನ್ನು ಮೊದಲು ಬರೆದು ನೋಡಿರುತ್ತದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಕುಮುದಿನಿಯು ಮುಖ್ಯನಾಯಿಕೆಯಾದ್ದರಿಂದ ಇದಕ್ಕೆ “ಕುಮುದಿನಿ”ಯೆಂಬ ಹೆಸರನ್ನೂ, ವಿಜಯಗರದ ರಾಯರು ತಮ್ಮ ಆನೆಯಂಥ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕಳಕೊಂಡು, ಬಾಲದಂಥ ಚಂದ್ರಗಿರಿಯ ಸಂಸ್ಥಾನಕ್ಕಾಗಿ ತಮ್ಮೊಳಗೆ ಬಡಿದಾಡಿದ್ದನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿರು-ವುದರಿಂದ, ಇದಕ್ಕೆ “ಬಾಲಕ್ಕೆ ಬಡಿದಾಟ”ವೆಂಬ ಮತ್ತೊಂದು ಹೆಸರನ್ನೂ ಇಟ್ಟಿರುತ್ತದೆ.

ಹಾಸ್ಯರಸವೊಂದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಉಳಿದ ರಸಗಳೆಲ್ಲ ಬಹುತರ ಈ ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತವೆಂ-ದು ಹೇಳಬಹುದು; ಅದರಿಂದ, ಲೋಕವು ಭಿನ್ನ ರುಚಿಯುಳ್ಳದ್ದೆಂಬ ಸಿದ್ಧಾಂತದಂತೆ, ಕೆಲವರಿಗೆ ಇದರೊಳಗಿನ ಕೆಲವು ರಸಗಳು ಸೇರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ, ಆದರೂ ಬೇಕಾದದ್ದರ ಆಶೆಯಿಂದ ಬೇಡಾದದ್ದನ್ನು ಸಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ವಾಡಿಕೆಯ ನಡತೆಯಂತೆ, ವಾಚಕರು ಈ ಕಾದಂಬರಿಯನ್ನು ಒಮ್ಮೆಯಾದರೂ

ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಓದಬೇಕು. ಕಾದಂಬರಿಯು ಒಬ್ಬ ಸುಂದರ ಸ್ತ್ರೀಯಂತೆ ಇರುವುದರಿಂದ, ಅದರೊಳಗಿನ ಅಲ್ಲಿಯೊಂದು ಪಾನು ಇಲ್ಲಿಯೊಂದು ಪಾನು ಓದಿನೋಡಿದರೆ, ಒಮ್ಮೆ ಸುಂದರಿಯ ಕಾಲ ಉಗುರನ್ನಷ್ಟು, ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಸುಂದರಿಯ ಕೈಬೆರಳನ್ನಷ್ಟು, ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ಆಕೆಯ ಕಿವಿಯನ್ನಷ್ಟು ನೋಡಿದಂತಾಗಿ ನಿಜವಾದ ಸೌಂದರ್ಯ-ಸ್ವಾರಸ್ಯಗಳ ಅನುಭವವೇ ವಾಚಕರಿಗೆ ಬರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ! ಪೂರ್ಣ ಕಾದಂಬರಿಯನ್ನು ಓದಲಿಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವಿಲ್ಲದವರು, ಈ ಕಾದಂಬರಿಯ ಮುಖದಂತೆ ಇದ್ದ ಕಡೆಯ ಐದು ಪ್ರಕರಣಗಳನ್ನಾದರೂ ದಯವಿಟ್ಟು ಅವಲೋಕಿಸಬೇಕು.

"ಕಲಿಯುಗದಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಗುಣರಹಿತ ವಸ್ತುವಿಲ್ಲೆಂ"ಬ ವೆಂಕಟಾಧ್ವರಿಕವಿಯ ಸಿದ್ಧಾಂತದಂತೆ, ಈ ಕಾದಂಬರಿಯು ಕೇವಲ ಗುಣರಹಿತವಾದದ್ದೆಂದು ಹೇಳಲಿಕ್ಕಾಗುವುದಿಲ್ಲ; ಆದ್ದರಿಂದ ಇದರೊಳಗಿನ ಗುಣಕಣವನ್ನೇ ಪರ್ವತವೆಂದು ಭಾವಿಸಿ, ಕನ್ನಡಿಗರು ಅಭಿಮಾನಪಟ್ಟು, ಇದಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಕನ್ನಡ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಕಾದಂಬರಿಗಳು ಬಡಬಡ ಬೈಲಿಗೆ ಬರಬೇಕೆಂತಲೂ, ಎರಡೂವರೆರೂಪಾಯಿ ಬೆಲೆಯ ಚಂದ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಒಂದೇ ರೂಪಾಯಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು, ಋಣದಿಂದ ಪೇಚಾಡುತ್ತ ಧಾರ್ಮಿಕಕಾರ್ಯವನ್ನು ಸಾಗಿಸುವ ಸಾತ್ವಿಕಸಂಸ್ಥೆಯು ಬದುಕಿ ಇರಬೇಕೆಂತಲೂ, ಅವರು ಈ ವರ್ಷ ಚಂದ್ರಿಕೆಗೆ ವಿಶೇಷ ತರದ ಸಹಾಯವನ್ನು ಮಾಡುವದು ಅವಶ್ಯವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಮಶಿನ್‌ಯಂತ್ರವನ್ನು ತರಿಸಿದ ಹೊರತು ಚಂದ್ರಕೆಯು ಹೊತ್ತಿಗೆ ಹೊರಡುವ ಹಾಗಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಕುಮುದಿನಿಯನ್ನು ಓದಿ ಆನಂದಪಟ್ಟವರು ಬಡಚಂದ್ರಿಕೆಗೆ ಉಚಿತವೆಂದು ತಲೆಗೆ ನಾಲ್ನಾಲ್ಕು ಆಣೆಯಂತೆ ಕಳಿಸಿದರೂ ಆರುಸಾವಿರ ಚಂದಾದಾರದಿಂದ ೧೫೦೦ ರೂಪಾಯಿಗಳ ಸಹಾಯವು ದೊರೆಯಬಹುದಾಗಿದೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಉದಾರರಾದವರು ದಯಾಳುಗಳಾಗಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಕೈಸಡಿಲುಬಿಟ್ಟು ಸಹಾಯಮಾಡಿದರೆ ಮಶಿನ್ನಿನ ಬೆಲೆಯ ೩೦೦೦ ರೂಪಾಯಿಗಳು ಸಹಜವಾಗಿ ಕೂಡಬಹುದು. ನಾಲ್ಕಾಣೆ, ಅಥವಾ ಅದಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ಹಣ ಉಚಿತವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟವರ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಚಂದ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಸುತ್ತ ಹೋಗುವೆವು.

ನಮ್ಮ ಗುರುವರ್ಯರಾದ ರಾವಜಿರಾವ ಕರಂದೀಕರ, I. C. O. ಲೇಟ ಎಂ. ಇನಸ್ಪೆಕ್ಟರ ದ. ಭಾ. ಇವರ ಉತ್ತೇಜನಪರವಾದ ಸ್ಫೂರ್ತಿದಾಯಕ ಬೋಧದಯೋಗವು ಒದಗದಿದ್ದರೆ, ಈ ಕಾದಂಬರಿಯು ಈ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಮುಗಿಯುತ್ತಿತ್ತೆಂದು ಹೇಳಲಿಕ್ಕಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಮಿದುಳಿನ ಕ್ಷೀಣತೆಯ ವಿಕಾರವುಳ್ಳ ನನ್ನನ್ನು, ಎರಡು ತಿಂಗಳು ಮನೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ನಮ್ಮ ಪೂಜ್ಯಗುರುಗಳು ಈ ಕಾದಂಬರಿಯನ್ನು ಬರೆಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಅವರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆದಿರುವ ಕಡೆಯ ಹತ್ತು ಪ್ರಕರಣಗಳನ್ನು ಮೊದಲಿನ

ಆರು ಪ್ರಕರಣಗಳಿಗೆ ಹೊಂದಿಸಿ ನೋಡಿದರೆ, ನಮ್ಮ ಗುರುಗಳ ನಿಕಟಸಹವಾಸದ ಯೋಗ್ಯತೆಯು ವಾಚಕರಿಗೆ ಗೊತ್ತಾಗದೆ ಇರದು! ದೇಶಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕಾಗಿ ಲಕ್ಷಾಂತರ ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಕೃಷ್ಣಾರ್ಪಣಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಕೊಟ್ಟು, ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಅಲಂಕಾರ ಪ್ರಾಯವಾಗಿರುವ ಈ ಘನವಂತರ ಉಪಕೃತೆಯನ್ನು ನನ್ನಂಥ ಕ್ಷುದ್ರನು ಏನೆಂದು ಸ್ಮರಿಸಲಿ! ಈ ಪುಣ್ಯಾತ್ಮರಿಗೂ, ಇವರ ಪುಣ್ಯಾರ್ಧಭಾಗಿಗಳಾದ ತೀ. ಕು. ಸೌ. ಮಾತೃಶ್ರೀ ರಾಧಾಬಾಯಿ ಸಾಹೇಬರವರಿಗೂ ಶ್ರೀ ಸದ್ಗುರುವು ದೀರ್ಘಾಯುವನ್ನೀಯಲೆಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವೆನು.

ವಿಧೇಯ,

ಧಾರವಾಡ, ೨೪-೭-೧೯೧೩ ಗಳಗನಾಥ.

ವಿಷಯಾನುಕ್ರಮಣಿಕೆ

ಶ್ರೀ ಶೇಷಾಚಲ ಸದ್ಗುರುವೇ ನಮಃ

ಕುಮುದಿನಿ

ಅಥವಾ

ಬಾಲಕ್ಕೆ ಬಡಿದಾಟ

೧ನೇ ಪ್ರಕರಣ

ಮಂಗಲಾಚರಣ

ಶ್ರೀ ಪಂಪಾಕ್ಷೇತ್ರವು. ಅಮೃತ ಪ್ರವಾಹದಂತೆ ಮಂದಗಮನದಿಂದ ಸಾಗಿರುವ ತುಂಗಭದ್ರೆಯ ನಿ-ರ್ಮಲೋದಕದ ಕಾವಲಿಗಳು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸಳಸಳ ಹರಿಯುತ್ತಲಿವೆ. ನೋಡಿದತ್ತೆಲ್ಲ ಶಿಲಾಮಂಟಪಗಳು ಕರಿಬಂಡೆಗಳೊಡನೆ ಒಪ್ಪುತ್ತಲಿವೆ. ಮತಂಗ ಋಷ್ಯಮೂಕ ಮೊದಲಾದ ಪರ್ವತಗಳ ಶ್ರೇಣಿಗಳು ತಮ್ಮೊಳಗಿನ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಬಂಡೆಗಳ ರಾಶಿಗಳಿಂದ ರುಕ್ಷತೆಯನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತಲಿವೆ. ಜನರ ಸುಳಿ-ದಾಟವಿಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ಭಣಗುಟ್ಟುವ ಭವ್ಯವಾದ ಹಾಳುದೇಗುಲಗಳು ಮಾರ್ಗದ ಎಡಬಲಗಳಲ್ಲಿ ನಿಂತು ವೇದಧರ್ಮಿಗಳ ಹೃದಯಕ್ಕೆ ಬರೆಕೊಡುತ್ತಲಿವೆ. ವಿಜಯನಗರದ ಸಾರ್ವಭೌಮ ರಾಜರಿಂದ ಸ್ಥಾಪಿ-ಸಲ್ಪಟ್ಟ ಉಗ್ರನರಸಿಂಹ, ಸಾಸಿವೆಯ ಗಣಪತಿ, ಕಡಲಿಯ ಗಣಪತಿ ಮೊದಲಾದ ದೇವರ ಪ್ರಚಂಡ ಮೂರ್ತಿಗಳು ತಮ್ಮ ವೈಭವಗಳನ್ನು ಅದೇ ಕಳಕೊಂಡು ಅನಾಥವಾದದ್ದರಿಂದ ಶೋಕಗ್ರಸ್ತವಾಗಿ-ರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತಲಿವೆ. “ಇಷ್ಟಾರ್ಥಪ್ರದನಾದ ಶ್ರೀ ವಿರೂಪಾಕ್ಷನು ಇಲ್ಲಿ ಇದ್ದಾನೆಂ”ದು ತಲೆಯೆತ್ತಿ ಭಾವಿಕರನ್ನು ಕರೆಯುವುದೋ ಅನ್ನುವಂತೆ ದೇವಾಲಯದ ಮುಂದಿನ ಉನ್ನತವಾದ ಗೋಪುರವು ಮುಗಿಲಿಗೆ ಮುಟ್ಟುತ್ತಲಿದೆ. ತಮ್ಮ ತಪಃಸಾಮರ್ಥ್ಯ-ಬುದ್ಧಿವೈಭವ- ಅದ್ವಿತೀಯ ಪಾಂಡಿತ್ಯಗಳ ಯೋ-ಗದಿಂದ ವಿಜಯನಗರ ರಾಜ್ಯದ ಪ್ರಾಣಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪನೆಯ ಆಚಾರ್ಯತ್ವವನ್ನು ಪಡೆದು, ಶೃಂಗೇರಿಯ ಜಗದ್ಗುರು ಪೀಠಕ್ಕೆ “ಕರ್ನಾಟಕ ಸಿಂಹಾಸನ ಸ್ಥಾಪನಾಚಾರ್ಯ” ಎಂಬ ಬಿರುದನ್ನು ಜೋಡಿಸಿ, ವಿ-ಚಿತ್ರ ಗೌರವವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿದ ಜಗದ್ವಿಖ್ಯಾತರಾದ ಶ್ರೀ ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯರ ಅದೃಶ್ಯವಾದ ಕೀರ್ತಿಧ್ವಜವು ಆಕಾಶಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ನರ್ತಿಸುತ್ತಿರುವಂತೆ ಭಾಸವಾಗುತ್ತಲಿದೆ. ತನ್ನ ಚಂಡಕಿರಣಗಳಿಂದ-

ಲೂ ಪ್ರಕಾಶಿತವಾಗದೆ, ಅನಾಥತ್ವದಿಂದ ಕಾಂತಿ ಹೀನವಾಗಿಯೇ ತೋರುವ ಪಂಪಾಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ನೋಡಲಾರದೆ ಖಿನ್ನನಾದಂತೆ ಸೂರ್ಯನು ಅಸ್ತಾಚಲಕ್ಕೆ ಇಳಿಯತೊಡಗಿದ್ದರಿಂದ ಬಿಸಿಲತಾಪವು ಕಡಿಮೆಯಾಗಹತ್ತಿದೆ. ವಿಜಯನಗರದ ವೈಭವಶಾಲಿಗಳಾದ ಸುಂದರಿಯರ ಮೈಗಂಧವನ್ನು ಸೆಳೆಯುವ ತನ್ನ ಅಧಿಕಾರವು ಹೋದದ್ದರಿಂದ ದುಃಖಪಟ್ಟು ಕರಿ ಬಂಡೆ ಬಂಡೆಗಳನ್ನು ಹಾದು ಕಸುವುಗೆಟ್ಟಿರುವುದೋ ಅನ್ನುವಂತೆ ಗಾಳಿಯು ಮೆಲ್ಲ ಮೆಲ್ಲನೆ ಸುಳಿಯಹತ್ತಿದೆ. ಬರಬರುತ್ತ ಹೂಬಿಸಿಲು ಅಳಿಯುತ್ತ ಹೋಗಿ ಪ್ರದೋಷಕಾಲವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಲು, ಶ್ರೀ ವಿರೂಪಾಕ್ಷನ ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರದೋಷಪೂಜೆಯ ವಾದ್ಯಗಳು ಗಂಭೀರವಾಗಿ ಮೊಳಗ ತೊಡಗಿವೆ. ಇಂಥ ಮುಚ್ಚಂಜೆಯ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಅಶ್ವಾರೂಢನಾದ ನಮ್ಮ ಎಚ್ಚಮನಾಯಕನು, ತನ್ನ ಟೊಂಕದಲ್ಲಿ ಅಲೆದಾಡುತ್ತಿರುವ ಖಡ್ಗವನ್ನು ಎತ್ತಿ ತೊಡೆಯ ಮೇಲೆ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಉಸುರ್ಗರೆಯುತ್ತಿರುವಾಗ, ಆತನ ಬೆಟ್ಟದಂಥ ಕುದುರೆಯು ತನ್ನ ಖುರಪುಟ ಧ್ವನಿಯಿಂದ ಜನರ ದೃಷ್ಟಿಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಕಡೆಗೆ ಎಳೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಶ್ರೀ ವಿರೂಪಾಕ್ಷನ ಗೋಪುರದ ಬಾಗಿಲಿಗೆ ಬಂದು ನಿಂತಿತು.

ಎಚ್ಚಮನಾಯಕನು ವಿಜಯನಗರದ ಅರಸು ಮನೆತನದ ಏಕನಿಷ್ಠ ಭಕ್ತನು. ಆತನು ಇಪ್ಪತ್ತೈದು ವರ್ಷದ ಪ್ರಾಯಸ್ಥನಾಗಿದ್ದನು. ಆತನ ನಿಲುವಿಕೆ ಎತ್ತರ, ಮೈಕಟ್ಟು ತಿಳುವಾದದ್ದು ನೇತ್ರಗಳು ತೇಜಃಪುಂಜ, ಮುಖಮುದ್ರೆ ಪ್ರತಾಪಯುಕ್ತವಾದದ್ದು. ತಿದ್ದಿಮಾಡಿದಂತೆ ಇದ್ದ ಆತನು ಸೌಂದರ್ಯಶಾಲಿಯಾಗಿ ಮನುಷ್ಯಾಕಾರವನ್ನು ಧರಿಸಿದ ಮನ್ಮಥನಂತೆ ಒಪ್ಪುತ್ತಿದ್ದನು. ಉದಾತ್ತಭಾವದ ಆ ಪ್ರತಾಪಿಗೆ ಭಯ-ಶೋಕಗಳ ಗುರುತು ಎಳ್ಳಷ್ಟು ಇಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ಅವನು ಯಾವಾಗಲೂ ನಗೆಮೊಗದಿಂದ ಒಪ್ಪುತ್ತಿದ್ದನು. ಆದರೆ ಇಂಥ ಉಲ್ಲಾಸವೃತ್ತಿಯ ಆ ವೀರನ ಮುಖವೂ ಈ ದಿನ ಕಳೆಗುಂದಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಯಾರಿಗಾದರೂ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಗಬಹುದು. ಆತನ ಕಳೆಗುಂದಿದ ಮುಖದಲ್ಲಿಯ ಕಳೆಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಲಿಕ್ಕೆ, ಆತನ ಕಿರಮಂಜಿಯ ಬಣ್ಣದ ಶಿರೋಭೂಷಣದಲ್ಲಿ ಲಕಲಕನೆ ಹೊಳೆಯುತ್ತಿದ್ದ ನವರತ್ನಗಳ ವಿಚಿತ್ರ ಕಾಂತಿಗಳು ಸಮರ್ಥವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಜರದ ಸುಂದರವಾದ ಕಲಾಕೌಶಲ್ಯದಿಂದ ಮನೋಹರವಾಗಿ ಒಪ್ಪುವ ನೀಲಿಯಬಣ್ಣದ ಆತನ ರೇಶಿಮೆಯ ನಿಲುವಂಗಿಯು, ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಹೆಚ್ಚಿಸುತ್ತಿತ್ತಲ್ಲದೆ, ಆತನ ಮುಖದಲ್ಲಿಯ ಔದಾಸೀನ್ಯದ ಕಳೆಯನ್ನು ದೂರಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಆತನು ಬಹು ಬೆಲೆಯುಳ್ಳ ಕೆಂಪು ಮುಖಮಲಿಯ ಜರದ ಚಣ್ಣವನ್ನು ತೊಟ್ಟಿದ್ದನು. ಕಾಲಲ್ಲಿ ಸುಂದರವಾದ ಮಚ್ಚೆಗಳನ್ನು ಮೆಟ್ಟಿದ್ದನು. ಟೊಂಕಕ್ಕೆ ಸುತ್ತಿದ ಹಳದಿಯ ಬಣ್ಣದ ಬೆಲೆಯುಳ್ಳ ಜರದ ಶಾಲಿನ ಕೆಳಗಡೆಯಲ್ಲಿ ಆತನ ವಜ್ರದ ಹಿಡಿಕೆಯ ಖಡ್ಗವು ಸುಂದರವಾದ ಒರೆಯಲ್ಲಿ ಅಡಗಿಕೊಂಡು

ಒಪ್ಪುತ್ತಿತ್ತು. ಆತನ ಕೊರಳೊಳಗಿನ ದೊಡ್ಡ ಮುತ್ತುಗಳ ಕಂಠಿಯೂ, ಕಿವಿಗಳಲ್ಲಿ ಲಕಲಕಿಸುವ ವಜ್ರದ ಬಾವುಲಿಗಳೂ, ಖಡ್ಗದ ಹಿಡಿಕೆಯ ಕಾಂತಿಯೊಡನೆ ಮತ್ಸರಿಸುವ ತೇಜಃಪುಂಜ ರತ್ನಗಳಿಂದ ಅಲಂ-ಕೃತವಾದ ಬಲಗೈಯೊಳಗಿನ ಮುಂಗೈಸರವೂ, ಬೆರಳುಗಳಲ್ಲಿ ಒಪ್ಪುವ ದುರ್ಮಿಳವಾದ ರತ್ನಗಳ ಉಂಗುರಗಳೂ ಆ ವೀರಾಗ್ರೇಸರನ ಐಶ್ವರ್ಯವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಗೊಳಿಸುತ್ತಿದ್ದವು; ಆದರೆ ಏನಿದ್ದು ಏನು ಮಾಡಬೇಕು? ಮನಕ್ಕೊಂದು ಸ್ವಸ್ಥವಿಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ಖಿನ್ನವದನನಾಗಿದ್ದ ಆ ತರುಣ ನಾಯಕನು ಎಡ-ಬಲಗಳನ್ನು ನೋಡದೆ, ಜನರ ಮುಜರೆಗಳನ್ನು ಕೂಡ ಸರಿಯಾಗಿ ತಕ್ಕೊಳ್ಳದೆ, ಉಸುರ್ಗರೆಯುತ್ತ ಕುದುರೆಯನ್ನು ಇಳಿದು, ಕಡಿವಾಣವನ್ನು ಸೇವಕನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟು, ಮಚ್ಚೆಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲಿಯೇಬಿಟ್ಟು ಸುಮ್ಮನೆ ವಿರೂಪಾಕ್ಷನ ಮಂದಿರದ ಕಡೆಗೆ ಸಾಗಿದನು.

ಪ್ರಿಯವಾಚಕರೇ, ನಮ್ಮ ಈ ಏರಿಕೆಯ ರಕ್ತದ ಕನ್ನಡವೀರನ ಪರಿಚಯವನ್ನು ಇನ್ನಿಷ್ಟು ಮಾ-ಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ನೆಟ್ಟಗೆ. ಈಗ ಸುಮಾರು ಮುನ್ನೂರಾಐವತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ನಾಲ್ಕು ಜನ ಮು-ಸಲ್ಮಾನ ಬಾದಶಹರು ಹೊಟ್ಟೆಯಕಿಚ್ಚಿನಿಂದ ಒಟ್ಟುಗೂಡಿ ವಿಜಯನಗರದ ರಾಯರ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಮಣ್ಣುಗೂಡಿಸಿದ್ದನ್ನು ನೀವು ಬಲ್ಲಿರಷ್ಟೆ? ಆ ಮುರಿದು ಹೋದ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ತಿರುಗಿ ಸ್ಥಾಪಿಸುವದಕ್ಕಾ-ಗಿ ರಾಯರ ಅಭಿಮಾನಿಗಳಾಗಿ ಎಷ್ಟೋ ಜನ ಸರದಾರರು ವಂಶ ಪರಂಪರೆಯಾಗಿ ಮನಮುಟ್ಟಿ ಯತ್ನಿಸುತ್ತ ಬಂದರು. ಅವರ ಯತ್ನವು ತತ್ಕಾಲಕ್ಕೆ ಫಲದ್ರೂಪವಾಗದಿದ್ದರೂ, ಅದು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಮು-ಸಲ್ಮಾನರ ರಾಜ್ಯಾಡಳಿತದ ಕೀಲಗಳನ್ನು ಸಡಿಲಿಸುತ್ತ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಹಿಂದೂ ಸರದಾರರನ್ನು ಬೆಳಕಿಗೆ ತರುತ್ತ ಹೋಯಿತು. ಮುಂದೆ ನೂರು ವರ್ಷಗಳ ಮೇಲೆ ಈ ದೀರ್ಘಪ್ರಯತ್ನವೇ ಶಿವಾಜಿಯಿಂದ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ರಾಜ್ಯದ ಸಸಿಯನ್ನು ಊರಿಸಿ ಕಸುವಿನಿಂದ ಬೆಳಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಬಹ್ವಂಶದಿಂದ ಕಾರಣವಾ-ಯಿತೆಂದು ಕೆಲವರು ಹೇಳುವರು. ಇಂಥ ದೀರ್ಘಪ್ರಯತ್ನದ ಸರದಾರರ ಮಾಲಿಕೆಯಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಎಚ್ಚಮನಾಯಕನ ತಂದೆಯು ಅಗ್ರೇಸರನಾಗಿದ್ದನು. ಆತನು ಸಾಯುವಾಗ, ತನ್ನ ವ್ರತವನ್ನು ಮುಂ-ದಕ್ಕೆ ಸಾಗಿಸುವಂತೆ ತನ್ನ ಮಗನಿಂದ ವಚನವನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಎಚ್ಚಮನಾಯಕನು ತಂದೆಯ ವಚನವನ್ನು ಪಾಲಿಸಲಿಕ್ಕೆ ತಕ್ಕವನಾಗಿದ್ದನಲ್ಲದೆ, ಆತನು ಕೇವಲ ಪಿತೃಭಕ್ತನಾದದ್ದರಿಂದ ತಂದೆಯ ವಿಯೋಗದುಃಖವನ್ನು ದೂರಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಆತನ ವ್ರತವನ್ನು ತಡಮಾಡದೆ ಪಾಲಿಸುವುದೇ ತಕ್ಕ ಉಪಾಯವೆಂದು ತಿಳಿದಿದ್ದನು. ಇದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಆತನು ವಿಜಯನಗರವನ್ನು ಕಣ್ಣುಮುಟ್ಟ ನೋಡಿ, ವಿರೂಪಾಕ್ಷನ ದರ್ಶನವನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು ವ್ರತವನ್ನು ಕೈಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ನಿಯಮಿತ ಪರಿವಾರದೊಡನೆ ತನ್ನ ಪ್ರತಾಪದುರ್ಗ ರಾಜಧಾನಿಯಿಂದ ಹೊರಟು ಪಂಪಾಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದನು.

ವಿಜಯನಗರವು ಹಾಳಾಗಿ ಅಂದಿಗೆ ಸರಾಸರಿ ಐವತ್ತು ವರ್ಷಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಅಲ್ಲಿಯ ಅರಮನೆಗಳು, ಸಭಾಸ್ಥಾನಗಳು, ಗಜಶಾಲೆಗಳು, ಹಯಶಾಲೆಗಳು, ಗೋಶಾಲೆಗಳು, ರಾಜಪುರುಷರ ಹಾಗು ಧನಿಕರ ಅಂತಸ್ತಿನ ಮನೆಗಳು, ಭವ್ಯವಾದ ದೇವಾಲಯಗಳು ನಾಶದ ಪಂಥವನ್ನು ಹಿಡಿದು, ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಅಳಲಿಕ್ಕೂ ತ್ರಾಣವಿಲ್ಲದ್ದರಿಂದ “ಹಾಯ್ ಹಾಯ್ ಕಠಿಣಕಾಲವೇ, ನಮ್ಮನ್ನು ಗೂಗೆಗಳ ವಾಸಸ್ಥಳಗಳಾಗಿ ಮಾಡಿಬಿಟ್ಟೆಯಲ್ಲ!” ಎಂದು ಕುದಿಯುತ್ತ ವಿರೂಪವಾಗಿ ತೋರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ನಮ್ಮ ತರುಣ ನಾಯಕನ ಎದೆಯೊಡೆದು ನೀರಾಯಿತು. ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯರಂಥ ಅಲೌಕಿಕ ಪುರುಷರೂ, ಕೃಷ್ಣರಾಜನಂಥ ನರವೀರರೂ, ರಾಮರಾಜನಂಥ ಕಾರ್ಯದಕ್ಷರೂ ಮುಸಲ್ಮಾನರ ಅಬ್ಬರವನ್ನು ಅಡಗಿಸಿ, ಪೋರ್ಚುಗೀಜರನ್ನು ದಂಗುಬಡಿಸಿ, ವೇದ ವಿದ್ಯೆಗೆ ಆಧಾರಸ್ತಂಭವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿ, ಕನ್ನಡನುಡಿಗೆ ರಾಜಭಾಷೆಯೆಂಬ ಗೌರವದ ಪದವಿಯನ್ನಿತ್ತು ಮುನ್ನೂರುವರ್ಷ ರಾಜ್ಯಭಾರ ಮಾಡಿದ ಪಟ್ಟಣದ ಭವ್ಯವಾದ ರಾಜಬೀದಿಗಳು ನಿರ್ಮಾನುಷವಾಗಿರುವದನ್ನು ನೋಡಿ ಆತನ ಕರಗಿದ ಆ ಹೃದಯವು ಕಂಪನವನ್ನು ಹೊಂದಿತು. ಇದಲ್ಲದೆ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಮೆಲ್ಲನೆ ತಲೆಯಲ್ಲಾಡಿಸುತ್ತ ಔದಾಸೀನ್ಯದಿಂದ ನಿಂತುಕೊಂಡಿದ್ದ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ವೃಕ್ಷಗಳೂ, ಹಾಳಾಗಿದ್ದ ಉದ್ಯಾನಗಳೂ, ಮುರಕಲಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದ ಕೃತಕಾದ್ರಿಗಳೂ, ಮುರಿದು ಹೋಗಿದ್ದ ಕಾರಂಜಿಗಳೂ, ಅಸ್ತವ್ಯಸ್ತವಾಗಿ ಬಿದ್ದಿದ್ದ ತೋಪುಗಳೂ, ಮಲೆತುಹೋಗಿದ್ದ ಮನೋಹರವಾದ ಜಲಾಶಯಗಳೂ, ಗೋಡೆಗಳು ಬಿದ್ದದ್ದರಿಂದ ಅಮಂಗಲವಾಗಿ ತೋರುವ ಮಂದಿರಗಳ ಅಂತರ್ರಚನೆಯೂ, ಅರ್ಚಕರಿಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ಕಾಲುಗೆರೆ ಹಿಡಿದು ಎಳೆದಂತೆ, ಬಿದ್ದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಹಾಗೆಯೇ ಬಿದ್ದುಕೊಂಡಿದ್ದ ದೇವರ ಪ್ರತಿಮೆಗಳೂ ಒಟ್ಟುಗೂಡಿ ದುಃಖದಾಯಕವಾಗಿ ನಾಯಕನ ಮೈಯಲ್ಲಿ ನಡುಗನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಲು, ಆತನ ಆ ಕಂಪಿತ ಹೃದಯಜಲವು ಉಕ್ಕೇರಿ ಅವನ ಕುತ್ತಿಗೆಯ ಶಿ(ನ)ರಗಳನ್ನು ಉಬ್ಬಿಸಿತು. ಈ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊಂದು ಕ್ಷಣವು ಕ್ರಮಿಸಿದ್ದರೆ ನಾಯಕನ ನೇತ್ರಗಳ ದ್ವಾರದಿಂದ ದುಃಖಾಶ್ರುಗಳು ಪಟಪಟನೆ ಉದುರುತ್ತಿದ್ದವು; ಆದರೆ ಆ ಧೀರನು ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಸತ್ವಾತಿಶಯದಿಂದ ತನ್ನ ಮೀರಿದ ಆ ದುಃಖವನ್ನು ನುಂಗಿಕೊಂಡು, ಅಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಲಾರದೆ ತನ್ನ ಕುದುರೆಯನ್ನು ಒತ್ತರದಿಂದ ನೂಕಿ ಮೇಲೆ ವರ್ಣಿಸಿದಂತೆ ವಿರೂಪಾಕ್ಷನ ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಹೊರಟಿದ್ದನು.

ನಾಯಕನು ನೆರೆಯ ತುಂಗಭದ್ರೆಯ ಕಾವಲಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಲುತೊಳಕೊಂಡು ವಿರೂಪಾಕ್ಷನ ಮಂದಿರವನ್ನು ಹೊಕ್ಕಾಗ ಆ ಅಂಬಿಕಾಧವನಿಗೆ ಅರ್ಚಕರು ಸಹಸ್ರನಾಮಗಳಿಂದ ಬಿಲ್ವಗಳನ್ನು ಸಮರ್ಪಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಆ ಪುರಾತನವಾದ ಉದ್ಭವಲಿಂಗ, ಅಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿರುವ ಅನಂತ ದೀಪಜ್ಯೋತಿಗಳು, “ಅಭಿಷೇಕಪ್ರಿಯಃಶಿವ” ಎಂಬ ಉಕ್ತಿಯ ಯಥಾರ್ಥತ್ವವನ್ನು ತೋರಿಸುವ ಆ ಜಲಮಯವಾದ ಗಂ-

ಭೀರ ಗರ್ಭಗಾರ, ಆ ಗರ್ಭಗಾರದ ಶಿಲಾತಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿತ ದೀಪಜ್ಯೋತಿಗಳೊಡನೆ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಒಪ್ಪುವ ಸೂರೆಯಾದ ಶುಭ್ರಾಕ್ಷತ-ಬಿಲ್ವಪತ್ರಗಳು, ಭಕ್ತಿರಸವನ್ನು ಉಕ್ಕೇರಿಸುವ ಅರ್ಚಕರ ಸ್ಪಷ್ಟ-ವಾದ ಶಿವಸಹಸ್ರನಾಮೋಚ್ಚಾರ, ಶೈವರ ಸ್ಪಷ್ಟ ಲಾಂಛನಗಳಾದ ಭಸ್ಮರುದ್ರಾಕ್ಷಿಗಳಿಂದ ಭವ್ಯವಾಗಿ ತೋರುವ ಆ ಶಾಂತಸ್ವಭಾವದ ಅರ್ಚಕರು, ಗರ್ಭಗಾರದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಇಡಿಗಿ ಘಮಘಮಿಸಿ ಅಲ್ಲಿ ನಿಂ-ತವರ ಘ್ರಾಣೇಂದ್ರಿಯಕ್ಕೆ ಸುಖವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುವ ದಶಾಂಗ ಗುಗ್ಗಳ ಮೊದಲಾದ ಧೂಪಗಳ ಸುವಾಸನೆ ಇವು ನಮ್ಮ ಭಾವಿಕನಾದ ಕನ್ನಡ ತರುಣ ನಾಯಕನ ಚಿತ್ತವನ್ನು ಒಮ್ಮೆಲೆ ಆಕರ್ಷಿಸಲು, ಆತನು ವಿಜಯನಗರದ ರಾಜ್ಯವಿದ್ದಾಗಿನ ಪ್ರದೋಷಕಾಲದ ಶಿವಪೂಜೆಯ ವೈಭವವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸು-ತ್ತ, ಅತ್ಯಂತ ಲೀನನಾಗಿ ಕೈಜೋಡಿಸಿಕೊಂಡು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಶಿವಪೂಜೆಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ಸುಮ್ಮನೆ ನಿಂತುಕೊಂಡನು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಬಿಲ್ವ ಸಮರ್ಪಣವಾಯಿತು, ವಿರೂಪಕ್ಷಾನಿಗೆ ಧೂಪವನ್ನೆತ್ತಿದರು, ದೀ-ಪವನ್ನು ಬೆಳಗಿದರು, ನೈವೇದ್ಯ ಸಮರ್ಪಣವಾಯಿತು. ಉತ್ತರ ನೀರಾಜನವಾದ ಬಳಿಕ, ಅರ್ಚಕರು ಉಚ್ಚಸ್ವರದಿಂದ ಮಂತ್ರಪುಷ್ಪವನ್ನು ಅನ್ನುವಾಗ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ವೇದಮಂತ್ರಗಳು ಸೇರುತ್ತಿರಲು, ಭಕ್ತಿವಿ-ಶೇಷದಿಂದ ನಾಯಕನ ಸರ್ವಾಂಗವು ರೋಮಾಂಚಿತವಾಯಿತು. ವಿಜಯನಗರದ ಹಾಳು ಪಟ್ಟಣ-ವನ್ನು ನೋಡಿದ್ದರಿಂದ ಖಿನ್ನವಾಗಿದ್ದ ಅವನ ಮುಖಮಂಡಲವು ಭಕ್ತಿಯ ಯೋಗದಿಂದ ಕೂಡಲೆ ಕಳೆಯೇರಿ ಗಂಭೀರವಾಯಿತು. ಅರ್ಚಕರು ಶಿವಪೂಜೆಯನ್ನು ಮುಗಿಸಿ, ನಾಯಕನನ್ನು ಆದರಿಸು-ತ್ತಿರಲು, ಆತನು ಪೂಜ್ಯಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನು ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಅವರ ಆದರವನ್ನು ಕೈಕೊಂಡು ಭಕ್ತಿಪರವಶತೆಯಿಂದ ಕೈಲಾಸನಾಥನ ಎದುರಿಗೆ ಕೈಜೋಡಿಸಿ ನಿಂತುಕೊಂಡು ನುಡಿದನೇನಂದರೆ—

ದೇವಾಧಿದೇವನೇ, ಏನು ನಿನ್ನ ವಿಚಿತ್ರ ಚರಿತ್ರವಿದು! ನಿನ್ನ ತಂತ್ರದಿಂದ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ತಿಪ್ಪೆಯು ಉಪ್ಪರಿಗೆಯಾಗುವುದು, ಉಪ್ಪರಿಗೆಯು ತಿಪ್ಪೆಯಾಗುವುದು. ಈಗ ಐವತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ವೈಭ-ವಶಿಖರವನ್ನು ಮುಟ್ಟಿದ್ದ ವಿಜಯನಗರದ ರಾಜ್ಯವು ಈಗ ಮಣ್ಣುಗೂಡಿ ಹೋಗಿರುವದಲ್ಲ! ಅದನ್ನು ಸುಮಾರು ಮುನ್ನೂರು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಶ್ರೀ ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯರು ನಿನ್ನ ಆಜ್ಞೆಯಿಂದಲೇ ಹುಕ್ಕರಾಜನ ಕೈಯಿಂದ ಸ್ಥಾಪಿಸಲಿಲ್ಲವೆ? ಆ ರಾಜ್ಯಸ್ಥಾಪನೆಗಾಗಿ ಆ ಮಹಾತ್ಮರು ತಮ್ಮ ತಪಃಪ್ರಭಾವದಿಂದ ತಾ-ವಿರುವ ಪ್ರದೇಶದ ಮೇಲೆ ಮೂರೂ ಮುಕ್ಕಾಲುಗಳಿಗೆ ಬಂಗಾರದ ಮಳೆಯನ್ನು ಸುರಿಸಿದರಂತೆ! ನಿನ್ನ ಕೃಪೆಯಿಂದ ದಿನದಿನಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಹೋದ ಆ ರಾಜ್ಯದ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ-ವೈಭವಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ನೆ-ರೆಯ ಮುಸಲ್ಮಾನ ಬಾದಶಹರು ಕೂಡ ಬೆದರಿಬಿದ್ದರು. ವಿಜಯನಗರದ ರಾಯರನ್ನು ತಡವಲಿಕ್ಕೆ ಧೈರ್ಯಸಾಲದೆ ಆ ಬಾದಶಹರು ರಾಯರ ಬೇಡಿಕೆಗಳನ್ನು ಪೂರ್ಣಮಾಡಹತ್ತಿದರು. ಆರ್ಯರ ಆ

ಘನತೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವೇದ ವಿದ್ಯೆಗೆ ಆಶ್ರಯವು ದೊರೆತು, ಉತ್ತಮೋತ್ತಮವಾದ ಹಲವು ಧಾರ್ಮಿಕ ಗ್ರಂಥಗಳು ಪ್ರಕಟವಾದವು. ಗುಡಿಗುಂಡಾರಗಳು ಹೆಚ್ಚಿದವು. ವೈದಿಕಾಚರಣೆಗಳು ಅವ್ಯಾಹತವಾಗಿ ಸಾಗಹತ್ತಿದವು. ಹೀಗಿದ್ದು ಆಕಸ್ಮಾತ್ ವಜ್ರಘಾತವಾದಂತೆ ತಾಳಿಯಕೋಟೆಯ ಕಾಳಗದಿಂದ ರಾಯರ ರಾಜ್ಯವು ನಾಶವಾಗಿ ಹೋಯಿತಲ್ಲ! ಕರುಣಾಕರನೇ, ನೀನು ಹೀಗೆ ಅವಕೃಪೆಯನ್ನು ಮಾಡುವದೆ? ವೇದವು ನಿನ್ನ ವಾಣಿಯು, ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ನಿನ್ನ ಮುಖವು, ಕ್ಷತ್ರಿಯರು ನಿನ್ನ ಬಾಹುಗಳು; ಅಂದಬಳಿಕ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ವೇದಘೋಷವು ಉಚ್ಚಸ್ವರದಿಂದ ಆಕಾಶ ಕಟಾಹವನ್ನು ಬೇಧಿಸುತ್ತಿರಲು, ಪೂಜ್ಯರಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ತೀರ್ಥಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವಕರ್ಮಾನುಷ್ಠಾನಗಳನ್ನೂ ಈಶ್ವರಾರಾಧನೆಯನ್ನೂ ಅವ್ಯಾಹತವಾಗಿ ಸಾಗಿಸುತ್ತ ರಾಜ್ಯದ ಅಭೀಷ್ಟವನ್ನು ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿರಲು, ಲಕ್ಷಾವಧಿ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ವೀರರು ಯುದ್ಧಸನ್ನದ್ಧರಾಗಿ ತೋಳುಗಳನ್ನು ತಟ್ಟಿ ತಾಳಿಯಕೋಟೆಯ ರಣಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಅಸದೃಶ ಪರಾಕ್ರಮದಿಂದ ಮುಸಲ್ಮಾನರ ಕೈಕಾಲುಗೆಡಿಸುತ್ತಿರಲು, ತೊಂಬತ್ತು ವರ್ಷದ ಮುದುಕನಾದ ರಾಮರಾಜನು ತರುಣನಂತೆ ಯುದ್ಧೋತ್ಸಾಹದಿಂದ ಸೈನಿಕರನ್ನು ಉತ್ಸಾಹಗೊಳಿಸಿ ಕುರುಪಿತಾಮಹನಾದ ಭೀಷ್ಮನನ್ನು ನೆನಪುಮಾಡಿ ಕೊಡುತ್ತಿರಲು, ಕಡೆಗೆ ಲಕ್ಷಾವಧಿ ಹಿಂದೂಜನರ ದಿಂಡಮುಂಡಗಳಿಂದ ಹೊರಟ ರಕ್ತಪ್ರವಾಹದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡಿಗರ ರಾಜ್ಯವು ಮುಳುಗಿಹೋಗಬಹುದೇ? ಬೇಲಿಯೇ ಎದ್ದು ಹೊಲವನ್ನು ಮೇಯಹತ್ತಿದ ಬಳಿಕ ಕಾಯುವವರು ಮಾಡುವದೇನು? ನಿನ್ನ ತಂತ್ರದ ಹೊರತು ಜಗತ್ತಿನ ಕಡ್ಡಿಯು ಕೂಡ ಕದಲದಿರಲು, ನಮ್ಮ ಕನ್ನಡಿಗರ ಅರಸೊತ್ತಿಗೆಯ ನಾಶಕ್ಕೆ ನೀನಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ಯಾರು ಕಾರಣರೆಂದು ಹೇಳಬೇಕು? ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ನಿನ್ನ ಕೃಪೆಯು ತಪ್ಪಿರುವುದರಿಂದ ನಮ್ಮಂಥ ಹತಭಾಗಿಗಳು ರಾಜ್ಯಸ್ಥಾಪನೆಗಾಗಿ ಹೆಣಗಿ ಮಾಡುವುದೇನು? ನೀನು ಭಕ್ತಾಭಿಮಾನಿಯಂತೆ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣಪ್ರಿಯನಂತೆ, ದುಷ್ಟನಿಗ್ರಹ-ಶಿಷ್ಟಪರಿಪಾಲನಗಳು ನಿನ್ನ ಶೀಲವಂತೆ! ಆದರೆ ತ್ರಿಪುರಹರನೇ, ಇವುಗಳಲ್ಲೊಂದೂ ನನಗೆ ಸತ್ಯವಾಗಿ ತೋರುವುದಿಲ್ಲ, ಭಕ್ತಾಭಿಮಾನಿಯಾದ ನೀನು ನಿನ್ನ ಭಕ್ತರಾದ ವೇದಧರ್ಮಿಗಳನ್ನು ಮುಣುಗಿಸಿ ನಾಸ್ತಿಕರಾದ ಮುಸಲ್ಮಾನರನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿರುತ್ತೀ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣಪಕ್ಷಪಾತಿಯಾದ ನೀನು ಶಿಖಾನಷ್ಟರ ಮಸೀದೆಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಹತ್ತಿ ದೇಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ನೆಲಸಮ ಮಾಡಿಸತೊಡಗಿರುತ್ತೀ. ಮುಸಲ್ಮಾನರ ನಿಮಾಜುಗಳು ಊರುಕೇರಿಗಳಲ್ಲಿ ಉಚ್ಚಸ್ವರದಿಂದ ಕೇಳಿಬರುತ್ತಿರಲು, ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಸ್ನಾನ ಸಂಧ್ಯಾದಿ ನಿತ್ಯಕರ್ಮಗಳೂ ನಿರ್ವಿಘ್ನದಿಂದ ಸಾಗಬಾರದೇ? ಇದೇ ಏನು ನಿನ್ನ ದುಷ್ಟನಿಗ್ರಹ-ಶಿಷ್ಟಪರಿಪಾಲನಗಳ ಪಡಿಕಟ್ಟು! ನೀನೇ ಹೀಗೆ ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡು ನಡೆಯಹತ್ತಿದಬಳಿಕ ನಮ್ಮಂಥ ಕ್ಷುದ್ರರು ಮಾಡುವುದೇನು? ವಿಜಯನಗರದ ಹಾಳು ಬೀದಿಗಳಲ್ಲಿ ಉರುಳಾಡುತ್ತಿರುವ ದೇವರ ಅನಂತ ಮೂರ್ತಿಗಳನ್ನು ನೆನಿಸಿಕೊಂಡರೆ, ಆ ಕಲ್ಲಿನ ಮೂರ್ತಿಗಳು ಕಲ್ಲೇ ಅಲ್ಲದೆ ದೇವರಲ್ಲೆಂಬ

ಮಾತು ಮನದಟ್ಟಾಗುತ್ತದೆ. ಹಾಯ್ ಹಾಯ್! ಹತಭಾಗಿಗಳಾದ ಕನ್ನಡಿಗರೇ, ನಿಮ್ಮ ಮೊರೆಯನ್ನು ಕೇಳುವವರು ಇಲ್ಲದಾಯಿತು. ಎಲೈ ಅನಾಥರಕ್ಷಕನೆಂದು ಹೊಗಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಮೃತ್ಯುಂಜಯನೇ, ತಾಳಿಯಕೋಟೆಯ ಆ ಭಯಂಕರ ಯುದ್ಧವು ಮುಗಿದ ಬಳಿಕ ದುಷ್ಟರಾದ ಮುಸಲ್ಮಾನರು ಲಕ್ಷಾವ-ಧಿ ಹಿಂದೂ ಪ್ರಜೆಗಳ ತಲೆಗಳನ್ನು ಕುರಿಗಳಂತೆ ಕರಕರ ಕೊಯ್ಯುವಾಗ ನಿನಗೆ ಸ್ವಲ್ಪವಾದರೂ ದಯವು ಬರಲಿಲ್ಲವಲ್ಲ! ಅಂದಬಳಿಕ ತಾಮಸಭಕ್ತಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ರಾವಣನು ತನ್ನ ರುಂಡಗಳನ್ನು ಒಂದೊಂದಾಗಿ ನಿನಗೆ ಅರ್ಪಿಸುತ್ತಿರಲು, ನೀನು ದಯೆತೋರಿ, ಆ ರಾಕ್ಷಸೇಶ್ವರನಿಗೆ ಆತ್ಮಲಿಂಗವ ಕೊಟ್ಟೆಯೆಂಬುದ-ನ್ನಾದರೂ ನಾವು ಯಾಕೆ ನಂಬಬೇಕು? ಅದರಂತೆ ಸಾತ್ವಿಕಭಕಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ಮಾರ್ಕಾಂಡೇಯನನ್ನು ಯಮನು ಹಿಡಿದೆಳೆಯುವಾಗ ಭಕ್ತನ ಮೊರೆಕೇಳಿ ನೀನು ಕರುಣಾಳುವಾಗಿ ಯಮನನ್ನು ದಂಡಿಸಿ ಭಕ್ತಶ್ರೇಷ್ಠನಿಗೆ ಉದ್ದಂಡಾಯುಷ್ಯವನ್ನು ದಯಪಾಲಿಸಿದೆಯೆಂಬುದನ್ನಾದರೂ ನಿಜವೆಂದು ಯಾಕೆ ತಿಳಿಯಬೇಕು? ದಯಾಘನನೇ, ಎಂಥ ಅನರ್ಥವಿದು!!

ಹೀಗೆ ನುಡಿಯುವಾಗ ಎಚ್ಚಮನಾಯಕನ ಕಣ್ಣುಗಳೊಳಗಿಂದ ನೀರುಗಳು ಸುರಿದವು. ಆತನು ಶ್ರೀ ವಿರೂಪಾಕ್ಷನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಗಾಂಭೀರ್ಯದಿಂದ ತನ್ನನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ಕುಳಿತಿದ್ದ ತೇಜಃ ಪುಂಜ-ನಾದ ಅರ್ಚಕನನ್ನು ನಮಸ್ಕರಿಸಿ, ವಿನಯದಿಂದ—ಸ್ವಾಮೀ, ದೈವಬಲವು ತಪ್ಪಿದಬಳಿಕ ಯಾರು ಮಾಡುವುದೇನು? ನನ್ನಂಥ ಕ್ಷುದ್ರನ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯಿಂದಾದರೂ ಆಗುವುದೇನು? ರಾಮರಾಜನಂಥ ಸಾಹಸಿಯಿಂದ ಕಾಯ್ದುಕೊಳ್ಳಲಾರದ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ನಾನು ತಿರುಗಿ, ಸ್ಥಾಪಿಸಲು ಸಮರ್ಥನಾಗುವೆ-ನೆ? ಇಲ್ಲಿಗೆ ನಮ್ಮ ಹಾಳು ಮನೋರಾಜ್ಯವು ಸಾಕು. ಭ್ರಷ್ಟಪ್ರತಿಜ್ಞನಾಗಿ ನಾನು ನರಕಕ್ಕೆ ಇಳಿದರೂ ಚಿಂತೆಯಿಲ್ಲ. ಇಗೋ, ಇದು ನನ್ನ ಪ್ರೀತಿಯ ಖಡ್ಗವು. ಇದನ್ನು ನಿಮ್ಮ ಸಮಕ್ಷ ವಿರೂಪಾಕ್ಷನ ಸನ್ನಿ-ಧಿಯಲ್ಲಿ ಇಡುತ್ತೇನೆ. ಇನ್ನು ವಿರೂಪಾಕ್ಷನ ಅಪ್ಪಣೆಯ ಹೊರತು ಇದನ್ನು ಮುಟ್ಟಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ ಎಂದು ನುಡಿದು, ಒರೆಯೊಳಗಿಂದ ಖಡ್ಗವನ್ನು ಸರಕ್ಕನೆ ಹಿರಿದು ದೇವರ ಮುಂದಿಟ್ಟು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಸರಿದನು. ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಗಂಭೀರಸ್ವರದಿಂದ—ತರುಣ ವೀರನೇ, ಶಾಂತನಾಗು, ಶಾಂತನಾಗು. ಸ್ವಜನಘಾತದ ಸ್ಮರಣದಿಂದ ಕ್ಷುಬ್ಧವಾಗಿರುವ ನಿನ್ನ ಕೋಮಲ ಚಿತ್ತವೃತ್ತಿಯು ಶಾಂತವಾಗುವುದ-ಕ್ಕಾಗಿ ನೀನು ಸದಾಶಿವನ ಶುಭಪ್ರದವಾದ ಈ ದಿವ್ಯಲಿಂಗವನ್ನು ಎವೆಯಿಕ್ಕದೆ ನೋಡುತ್ತ ಸುಮ್ಮನೆ ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲ ಕುಳಿತುಕೋ–ಕುಳಿತುಕೋ. ನೀನು ವೀರನಿರುತ್ತೀ, ಧೀರನಿರುತ್ತಿ; ಕೈಕೊಂಡ ಕೆಲಸವನ್ನು ಕೊನೆಗಾಣಿಸುವಷ್ಟು ಮನೋದಾರ್ಢ್ಯವನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಯೋಗ್ಯತೆಯು ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕಿಂದ ಹೆಚ್ಚಿನ ಅಭಿನಂದನವು ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಬೇಡ. ಇಗೋ, ಇಲ್ಲಿ ಮಣೆ ಹಾಕಿರುತ್ತದೆ, ವಿಶ್ರಮಿಸು,

ಎಂದು ಹೇಳಿ, ತಾನು ಉಚ್ಚಸ್ವರದಿಂದ ಶಿವಮಹಿಮ್ನ ಸ್ತೋತ್ರವನ್ನು ಅನ್ನತೊಡಗಿದನು. ಎದುರಿನಲ್ಲಿ-ರುವ ಶ್ರೀ ವಿರೂಪಾಕ್ಷನ ಲಿಂಗವನ್ನು ನೋಡುತ್ತ, ಮಹಿಮ್ನ ಸ್ತೋತ್ರವನ್ನು ಕೇಳುತ್ತ ಹೋದಂತೆ ನಮ್ಮ ತರುಣ ನಾಯಕನ ಚಿತ್ತವು ಶಾಂತವಾಗುತ್ತ ಹೋಯಿತು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಮಹಿಮ್ನ ಸ್ತೋತ್ರವು ಮುಗಿದ ಮೇಲೆ ನಾಯಕನು ವಿನಯದಿಂದ ಎದ್ದುನಿಂತು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನನ್ನು ನಮಸ್ಕರಿಸಿ—ವಿಪ್ರೋತ್ತಮನೇ, ಆವೇಶದ ಭರದಲ್ಲಿ ನನ್ನಿಂದಾದ ಪ್ರಮಾದಗಳನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸಿ ನನಗೆ ಯೋಗ್ಯಮಾರ್ಗವನ್ನು ತೋರಿಸು, ನಾನು ಶರಣು ಬಂದಿದ್ದೇನೆ. ವಚನ ಕೊಟ್ಟಂತೆ ತಂದೆಯ ವ್ರತವನ್ನು ನಡಿಸುವುದು ಯೋಗ್ಯವೋ, ಅಸಾಧ್ಯ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಕೈಹಾಕಿ ಜಗತ್ತಿನ ನಗೆಗೆ ಈಡಾಗುವುದಕ್ಕಿಂತ ವಿರೂಪಾಕ್ಷನ ಸನ್ನಿಧಿಯಲ್ಲಿಟ್ಟಿರುವ ಖಡ್ಗವನ್ನು ತಿರುಗಿ ಮುಟ್ಟದೆ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದಂತೆ ನಡೆಯುವುದು ನೆಟ್ಟಗೋ?

ನಾಯಕನ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು—ತರುಣವೀರನೇ, ನಿನ್ನ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ನನಗೆ ಕೌತುಕವಾಗುವುದಲ್ಲದೆ, ಕನ್ನಡಿಗರ ಸಾಧಾರಣ ಸ್ವಭಾವಕ್ಕನುಸರಿಸಿ ಕ್ಷಣಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗುವ ನಿನ್ನ ಚಿತ್ತವೃತ್ತಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ವಿಷಾದವೂ ಆಗುತ್ತದೆ. ಒಮ್ಮೆ ನೀನು ಮರಣೋನ್ಮುಖನಾದ ತಂದೆ-ಗೆ "ನಿನ್ನ ವ್ರತವನ್ನು ಸಾಗಿಸುತ್ತೇನೆಂ"ದು ತಟ್ಟನೆ ವಚನವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರುತ್ತೀ; ಆದರೆ ಆ ವ್ರತವನ್ನು ಕೈಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದ ನೀನು ವಿಜಯನಗರದ ಹಾಳು ಪಟ್ಟಣವನ್ನು ನೋಡಿ ವ್ಯಥಿ-ತಾಂತಃಕರಣನಾಗಿ ಕೈಕಾಲು ಬಿಟ್ಟು ಒಮ್ಮಿಂದೊಮ್ಮೆ ಒರೆಯೊಳಗಿನ ಖಡ್ಗವನ್ನು ಶ್ರೀ ವಿರೂಪಾಕ್ಷನ ಮುಂದಿಟ್ಟು, ಭ್ರಷ್ಟಪ್ರತಿಜ್ಞನಾಗಲು ಸಿದ್ಧನಾಗುತ್ತೀ. ನಿನ್ನ ಈ ಸಿದ್ಧತೆಯಾದರೂ ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ಉಳಿಯಿ-ತೋ? ಇಲ್ಲ; ಶ್ರೀ ಶಿವಮಹಿಮ್ನ ಸ್ತೋತ್ರವನ್ನು ಕೇಳಿ, ಶಿವಲಿಂಗವನ್ನು ನೋಡಿ ಚಿತ್ತಕ್ಕೆ ಶಾಂತಿಯು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತಿರುವಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ನನಗೆ ಶರಣುಬಂದು "ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಪಾಲಿಸಲೋ ಬಿಡಲೋ" ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡುತ್ತೀ. ಇಂಥ ಚಂಚಲವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಯಾವ ಕಾರ್ಯವಾದೀತೆಂಬುದನ್ನು ನೀನೇ ತಿಳಿದು ನೋಡು. ನಿಮ್ಮಂಥ ತರುಣರ ಈ ಅವಿಚಾರದ ಚಾಂಚಲ್ಯದಿಂದ ಹಲವು ಅನರ್ಥಗಳು ಒದ-ಗುವ ಸಂಭವವಿರುತ್ತದೆ. ನಿನ್ನ ಮಾತಿನೊಳಗಿನ ವಿಚಾರಗಳಾದರೂ ಅಪಕ್ವವಾಗಿಯೇ ಇರುವುವು. ನೀನು ಹಿಂದುಗಳನ್ನೂ, ಅವರ ಧರ್ಮವನ್ನೂ ಹೊಗಳಿ, ಮುಸಲ್ಮಾನರನ್ನೂ, ಅವರ ಧರ್ಮವ-ನ್ನೂ ಹಳಿಯುತ್ತೀ; ಆದರೆ "ಈಶ್ವರೀತಂತ್ರದ ಹೊರತು ಜಗತ್ತಿನ ಕಡ್ಡಿಕೂಡ ಕದಲುವುದಿಲ್ಲೆಂ"ದು ಅನ್ನುವ ನೀನು, ಜಗತ್ತಿನ ಧರ್ಮಗಳೆಲ್ಲ ಈಶ್ವರೀತಂತ್ರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿಯೇ ಆಗಿರುವವೆಂಬ ಮಾತನ್ನು ಹ್ಯಾಗೆ ಮರೆಯುತ್ತೀಯೋ ತಿಳಿಯದು. ವಿಜಯನಗರದ ರಾಜ್ಯವು ಸ್ಥಾಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟದ್ದೂ ಈಶ್ವರೀತಂ-ತ್ರದಿಂದಲೇ–ನಾಶವಾದದ್ದೂ ಈಶ್ವರೀತಂತ್ರದಿಂದಲೇ. ಅಂದಬಳಿಕ ಈಶ್ವರೀತಂತ್ರದಿಂದಾದ ಆ

ಕಾರ್ಯಗಳಿಗಾಗಿ ನೀನು ದೇವರನ್ನು ಹೊಗಳುವುದೇಕೆ–ಬೊಗಳುವುದೇಕೆ? ದೇವರ ನಿಜವಾದ ಮಹಿಮೆಯನ್ನರಿಯದ ಮೂಢರು ಲಾಭದಿಂದ ಉಬ್ಬಿದಾಗ ಕುಣಿಯುತ್ತ ದೇವರನ್ನು ಅಟ್ಟದ ಮೇಲೆ ಕೂಡ್ರಿಸುತ್ತಾರೆ; ಅದೇ ಅವರು ಹಾನಿಯಿಂದ ಕುಗ್ಗಿದಾಗ ಸಂತಾಪಗೊಂಡು ದೇವರನ್ನು ಪಾತಾಳಕ್ಕೆ ಹಾಕುತ್ತಾರೆ. ಅರ್ಥವಿಲ್ಲದ ಈ ಉದ್ದಾಮತನದ ಆವಾಹನ-ವಿಸರ್ಜನಗಳಿಂದಲೇ ಮನುಷ್ಯರು ಬಗೆಬಗೆಯ ತಾಪಗಳಿಗೆ ಗುರಿಯಾಗುತ್ತಾರೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ತರುಣವೀರಾ, ನನ್ನ ಸ್ಪಷ್ಟ ಮಾತುಗಳಿಗಾಗಿ ಸಿಟ್ಟಾಗಬೇಡ. ಉಪದೇಶಕ್ಕೆ ತಕ್ಕವನಾಗಿ ತೋರಿದ್ದರಿಂದ ಪ್ರಸಂಗಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಎರಡು ಮಾತುಗಳನ್ನು ಆಡುತ್ತೇನೆ. ದೇವರು ಹಿಂದುಗಳ ಪಕ್ಷಪಾತಿಯೂ ಅಲ್ಲ, ಮುಸಲ್ಮಾನರ ಪಕ್ಷಪಾತಿಯೂ ಅಲ್ಲ. ಆತನು ನಮಗೆ ಸುಖವನ್ನೂ ಉಂಟುಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ, ದುಃಖವನ್ನೂ ಉಂಟುಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲರ ಭೋಗಕ್ಕಾಗಿ ಸಮದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಆತನು ಈ ಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಉಂಟು ಮಾಡಿರುವನು. ಈ ಸೃಷ್ಟಿರೂಪವಾದ ಅಂಗಡಿಯಲ್ಲಿ ನ್ಯಾಯದ ಸೂಕ್ಷ್ಮತಕ್ಕಡಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದು ಈಶ್ವರೀತಂತ್ರವು ನಮ್ಮ ನಮ್ಮ ಕರ್ಮಕ್ಕನುಸರಿಸಿ ಪಕ್ಷಪಾತವಿಲ್ಲದೆ ನಮಗೆ ಸುಖ-ದುಃಖಗಳಿಗೆ ಕಾರಣಗಳಾದ ಭೋಗಗಳನ್ನು ಕೊಡುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಆಟಿಗೆಗಳ ಸೊಬಗಿಗೆ ಮರುಳಾಗಿ ಹುಡುಗರು ಆಟಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದು ತಾಯಿತಂದೆಗಳನ್ನು ಮರೆತು ಆಟದಲ್ಲಿ ಮುಣುಗಿಹೋಗುವಂತೆ, ವಿಷಯಭೋಗಗಳ ಸವಿಗೆ ಮರುಳಾಗಿ ನಾವು ಬಗೆಬಗೆಯ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ದೇವರನ್ನು ಮರೆತು ಸಂಸಾರಮಗ್ನರಾಗುತ್ತೇವೆ. ಇಂಥ ವಿವೇಕಭ್ರಷ್ಟರಿಗೆ ಸದ್ಗತಿಯು ಹ್ಯಾಗೆ ದೊರೆಯುವುದು ನೀನೇ ಹೇಳು. ಕೋಮಲಹೃದಯದ ತರುಣನೇ, "ಅರ್ಚಕಸ್ಯ ತಪೋಬಲಂ" ಎಂಬ ಉಕ್ತಿಯ ಅರ್ಥವನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತಾರದೆ, ಅಂದರೆ–ಪೂಜಿಸುವವನ ತಪೋಬಲದಿಂದ ಪ್ರತಿಮೆಗಳಲ್ಲಿ ದೇವತ್ವವು ಪ್ರಸ್ಥಾಪಿತವಾಗುತ್ತದೆಂಬುದನ್ನು ಅರಿಯದೆ "ಕಲ್ಲಿನ ದೇವರು ಕಲ್ಲೇ ಅಲ್ಲದೆ ದೇವರಲ್ಲ" ಎಂದು ಆವೇಶದ ಭರದಲ್ಲಿ ತಟ್ಟನೆ ಆಡಿಬಿಟ್ಟಿ. ಇಂಥ ಅನುಭವವಿಲ್ಲದ ನಿನ್ನ ಕೇಳಿಕೆಯ ಹಲವು ಬಡಬಡಿಕೆಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ನನಗೆ ಬಹಳ ವಿಷಾದವಾಗುತ್ತದೆ. ಆ ಎಲ್ಲ ಬಡಬಡಿಕೆಗಳ ನಿವಾರಣ ಮಾಡಿ ನಿನಗೆ ಸನ್ಮಾರ್ಗ ತೋರಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಇದು ಸಮಯವಲ್ಲ. ಹಾಗೆ ಮಾಡಿದರೆ ನಿನಗೆ ಹಿತವೂ ಆಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಹಸಿವೆಯಿಲ್ಲದೆ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ತುಂಬಿಕೊಂಡ ಅನ್ನದಿಂದ ಅಜೀರ್ಣಬಾಧೆಯಾಗುವಂತೆ, ಪ್ರಸಂಗವಿಲ್ಲದೆ ತಲೆಯಲ್ಲಿ ತುಂಬಿದ ಅನಂತ ಬೋಧಗಳಿಂದ ಶಿರೋವೇದನೆ ಮಾತ್ರ ಉಂಟಾಗಬಹುದು! ತರುಣವೀರಾ, ನಿನಗೆ ಒಂದು ಹಿತದ ಮಾತನ್ನು ಹೇಳುತ್ತೇನೆ, ಮರೆಯಬೇಡ. ನೀನು ಸತ್ಸಂಗ ಮಾಡು; ಅದರಿಂದ ನಿನಗೆ ಸನ್ಮಾರ್ಗವು ಗೊತ್ತಾಗುವುದು. ನೀನು ಹೊಸ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವ ಅವಿಚಾರಕ್ಕೆ ಸರ್ವಥಾ ಹೋಗಬೇಡ ಕಂಡೆಯಾ! ನಿಮ್ಮ ವಿಜಯನಗರದ ರಾಯರ ವಂಶದವರಾದ ಚಂದ್ರಗಿರಿಯ ಅರಸರೊಡನೆ ರಾಜನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ ನಡೆದು

ಸತ್ವವನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೋ. ರಾಜನಿಷ್ಠನೂ, ಆಸ್ತಿಕನೂ ಆದವನಿಗೆ ಪ್ರತಿಫಲವು ತಪ್ಪದೆಂಬ ಮಾತನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೆನಪಿನಲ್ಲಿಡು. ರಾಜನಿಷ್ಠನಾಗುವುದು ಪ್ರತಿ ಒಬ್ಬನ ಕರ್ತವ್ಯವಲ್ಲದೆ, ಹೊಸ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವುದು ಕರ್ತವ್ಯವಲ್ಲ. ಅದು ದೇವರ ಕೆಲಸವು. ಸಾಕು, ಇದಕ್ಕಿಂತ ನಾನು ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಬೋಧಿ-ಸುವದಿಲ್ಲ. ಇಗೋ, ಹಿಡಿ ಫಲ ಮಂತ್ರಾಕ್ಷತೆಗಳನ್ನು; ಶ್ರೀ ವಿರೂಪಾಕ್ಷನ ಕೃಪೆಯಿಂದ ನಿನಗೆ ಬೇಗನೆ ಸತ್ಸಂಗವಾಗಿ ಸ್ವಾಮಿಭಕ್ತನೆಂಬ ಖ್ಯಾತಿಯನ್ನು ಪಡೆದು ನೀನು ಉತ್ಕರ್ಷವನ್ನು ಹೊಂದುವೆ; ಇದು ನನ್ನ ಪೂರ್ಣಾಶೀರ್ವಾದವು, ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಬೊಗಸಿ ಕುಸುಮಾಕ್ಷತೆಗಳೂ, ಒಣಗಿದ ತೆಂಗಿನ ಕಾಯಿಯೂ, ಉತ್ತತ್ತಿಗಳೂ, ಬಿಲ್ವಪತ್ರಗಳೂ ಒಪ್ಪುತ್ತಿರುವ ತಬಕವನ್ನು ಮುಂದೆ ಮಾಡಿದನು. ಆಗ ಎಚ್ಚಮ್ಮನಾ-ಯಕನು ಟೊಂಕಕ್ಕೆ ಸುತ್ತಿದ ಸೆಲ್ಲೆಯನ್ನು ಬಿಚ್ಚಿ, ಅದರಲ್ಲಿ ವಿನಯದಿಂದ ಫಲಮಂತ್ರಾಕ್ಷತೆಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ, ಶ್ರೀ ವಿರೂಪಾಕ್ಷನಿಗೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೂ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ನಮಸ್ಕರಿಸಿದನು. ಆಮೇಲೆ ಆತನು ಖಡ್ಗವನ್ನು ಒರೆಗಾಣಿಸುತ್ತ ಈ ಫಲಮಂತ್ರಾಕ್ಷತೆಯು ತನ್ನ ಉತ್ಕರ್ಷದ ಮಂಗಲಾಚರಣವೆಂದು ನಂಬಿ ಮೋದಪಟ್ಟು ಗುಡಿಯಿಂದ ಹೊರಹೊರಟನು.

೨ನೆಯ ಪ್ರಕರಣ

ಭೂತಗಳ ಲೀಲೆ

ನಾಯಕನು ಫಲಮಂತ್ರಾಕ್ಷತೆಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ದೇವಾಲಯದಿಂದ ಹೊರಬಿದ್ದಾಗ ತಾಸು ರಾತ್ರಿಯಾಗಿತ್ತು. ಅಂದು ಮಾಘಶುದ್ಧ ಚತುರ್ದಶಿಯು; ಹಿಟ್ಟು ಚೆಲ್ಲಿದಹಾಗೆ ಬೆಳುದಿಂಗಳು ಬಿದ್ದದೆ; ಗರ್ಭಗುಡಿಯೊಳಗಿನ ಕಲುಷಿತ ಹವೆಯೊಳಗಿಂದ ಹೊರಬಿದ್ದು ಬೈಲೊಳಗಿನ ಸ್ವಚ್ಛ ಹವೆಯಲ್ಲಿ ಬಂದದ್ದರಿಂದ ನಾಯಕನಿಗೆ ವಿಶ್ರಾಂತಿಯು ದೊರೆಯಹತ್ತಿದೆ, ಸೇವಕನು ಗೋಪುರದ ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿ ಕುದುರೆಯನ್ನು ಹಿಡಕೊಂಡು ತನ್ನ ಒಡೆಯನ ಪಾದರಕ್ಷೆಗಳನ್ನು ಬೆನ್ನಿಗೆ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಅವನ ಹಾದಿಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ನಿಂತುಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ; ಕುದುರೆಯು ನಿಂತುನಿಂತು ಬೇಸತ್ತು ಕಾಲುಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿ ಎತ್ತಿ ಇಡುತ್ತ - ಬಾಲವನ್ನು ಜಾಡಿಸುತ್ತ - ಕಡಿವಾಣವನ್ನು ಕಡಿಯುತ್ತ ಆಗಾಗ್ಗೆ ಗೋಣು ಕೊಡವತೊಡಗಿದೆ; ನಾಯಕನ ಠೀವಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ಬೆರಗಾಗಿದ್ದ ಜನರು ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ಆತನನ್ನು ಯಾವಾಗ ನೋಡೇವೆಂಬ ಲವಲವಿಕೆಯಿಂದ ಕುದುರೆಯ ಸುತ್ತು ಮುತ್ತು ನೆರೆದು ಗುಡಿಯ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಿ ನೋಡಿ ಬೇಸರಿಯಹತ್ತಿದ್ದಾರೆ; ನಾಯಕನ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಆತನ ಸೇವಕನು ಉಪ್ಪುಕಾರ ಹಚ್ಚಿ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದದ್ದರಿಂದ ಜನರ ದರ್ಶನಾಪೇಕ್ಷೆಯು ಮತ್ತಿಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಾಗುತ್ತಲಿದೆ; ಹೀಗಿರಲು, ಮರ್ಯಾದಾರ್ಥವಾಗಿ ಹಿಂಬಾಲಿಸಿರುವ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಪರಿವಾರದೊಡನೆ ನಾಯಕನು ಕುದುರೆಯ ಬಳಿಗೆ ಬಂದನು. ಆತನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನು ವಿನಯದಿಂದ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ, ಸೇವಕನು ಬೆದರುತ್ತ ಇಟ್ಟ ಪಾದರಕ್ಷೆಗಳನ್ನು ಮೆಟ್ಟಿ, ಕುದುರೆಯನ್ನು ಚಪ್ಪರಿಸಿ ಗಾಂಭೀರ್ಯದಿಂದ ಹತ್ತಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡನು. ನಾಯಕನ ಔದಾರ್ಯದಿಂದ ಸಂತುಷ್ಟವಾಗಿದ್ದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ವೃಂದವು ಆಶೀರ್ವದಿಸುತ್ತಿರಲು, ಸುತ್ತುಗಟ್ಟಿದ ಜನರು ಎವೆಯಿಕ್ಕದೆ ನೋಡುತ್ತಿರಲು, ನಾಯಕನು ವಿನಯದಿಂದ ತಲೆಬಾಗಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಅನುಜ್ಞೆಯನ್ನು ಪಡೆದು, ನಿಂತವರನ್ನು ಆದರದಿಂದ ನೋಡುತ್ತ ಕುದುರೆಯನ್ನು ತಿರುಗಿಸಿದನು. ನಿಂತುನಿಂತು ಬೇಸತ್ತಿದ್ದ ಕುದುರೆಯು ಒತ್ತರದಿಂದ ನಡೆಯಹತ್ತಿತು. ಸೇವಕನು ಕುದುರೆಯ ಮುಂದೆ ಓಡಹತ್ತಿದನು. ನೋಡನೋಡುತ್ತ ನಾಯಕನು ಕಾಣದಹಾಗಾಗಲು, ಕ್ಷೇತ್ರಸ್ಥ ಜನರು ಆತನನ್ನು ಬಗೆಬಗೆಯಾಗಿ ಬಣ್ಣಿಸುತ್ತ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಮನೆಗಳಿಗೆ ತೆರಳಿದರು. ಇತ್ತ ನಾಯಕನ ಕುದುರೆಯು ಮೊದಲೇ ಗೊತ್ತಾಗಿದ್ದಂತೆ ಸೇವಕನನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿ ತುಂಗಭದ್ರೆಯನ್ನು ದಾಟಿ ಆದಿ ಪಂಪಾಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ತಲುಪಿತು.

ನಾಯಕನು ಭಾವಿಕನು. ಆತನು ಶ್ರೀಮದ್ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಪಂಪಾಸರೋವರದ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಕೇಳಿದವನಾದ್ದರಿಂದ ಅದನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ನೋಡಲು ಆತುರಪಡುತ್ತಿದ್ದನು; ಆದರೆ ಶ್ರೀ ವಿರೂಪಾಕ್ಷನ ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ತನ್ನನ್ನು ಚಂಚಲವೃತ್ತಿಯವನೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತಿರಸ್ಕರಿಸಿದ್ದು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕಟಿಯುತ್ತಿದ್ದದ್ದರಿಂದ ಆತನು ಬಗೆಬಗೆಯ ಆಲೋಚನೆಗಳಿಗೆ ಒಳಗಾಗಿ ಕುದುರೆಯ ಮೇಲೆ ಸುಮ್ಮನೆ ಕುಳಿತಿದ್ದನು. ಆತನು ಎಡಕ್ಕೆ ನೋಡಲಿಲ್ಲ – ಬಲಕ್ಕೆ ನೋಡಲಿಲ್ಲ; ಕುದುರೆಯ ಕಡಿವಾಣವನ್ನು ಬಿಗಿದು ಹಿಡಿಯಲಿಲ್ಲ - ಸಡಿಲು ಬಿಡಲಿಲ್ಲ; ಕೇವಲ ಪರಾಧೀನನಂತೆ ಸಾಗಿದ್ದನು. ಕುದುರೆಯು ಸರೋವರದ ತೀರವನ್ನು ಹೊಂದಲು, ಸೇವಕನು ಕಡಿವಾಣವನ್ನು ಹಿಡಿದು ಅದನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿದನು. ಆಗ ನಾಯಕನು ಎಚ್ಚತ್ತು ನಾಲ್ಕೂ ಕಡೆಗೆ ತನ್ನ ವಿಶಾಲವಾದ ನೇತ್ರಗಳನ್ನು ಹೊರಳಿಸಿ ನೋಡಹತ್ತಿದನು. ಸರೋವರಕ್ಕೆ ಸಮೀಪವಾಗಿ ವಾಲಿಯ ರಾಜಧಾನಿಯಾದ ಕಿಷ್ಕಿಂಧೆಯು ಇದ್ದ ಬೆಟ್ಟದಸಾಲು ಒಪ್ಪುತಿತ್ತು. ಇತ್ತ ಸರೋವರದ ತೀರದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಚಿಕ್ಕ ದೇವಾಲಯವು ಇತ್ತು. ಪಂಪಾಸರೋವರವೂ, ಅದರ ನೆರೆಯಲ್ಲಿರುವ ಮಾನಸ ಸರೋವರವೂ ಅಷ್ಟು ದೊಡ್ಡವಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಅವುಗಳ ಪುರಾತನತ್ವವನ್ನೂ, ಅವುಗಳ ತೀರದಲ್ಲಿ ವರ್ತಿಸಿದ ಮನೋಹರ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನೂ ನೆನಿಸಿ ನಾಯಕನ ಅಂತಃಕರುಣವು ಭಕ್ತಿರಸಪೂರವಾಯಿತು. ಆತನು ಕುದುರೆಯನ್ನು ಸೇವಕನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟು, ಸರೋವರದ ಪಾವಟಿಗೆಗಳನ್ನು ಇಳಿದನು. ಫಲಮಂತ್ರಾಕ್ಷತೆ ಕಟ್ಟಿದ ಶಾಲನ್ನು ನೆಲದಮೇಲೆ ಇಡಲಾರದೆ ಆತನು ಅವನ್ನು ಕರವಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿ, ಗಂಟನ್ನು ಬಳಿಯಲ್ಲಿಯ ಗಿಡದ ಕೊಂಬೆಗೆ ತೂಗುಹಾಕಿ ಸರೋವರದಲ್ಲಿ ಕೈಕಾಲುಗಳನ್ನು ತೊಳಕೊಂಡನು. ಸರೋವರದ ಪಾವಟಿಗೆಗಳು ವಿಶಾಲ, ನೀರು ಸ್ವಚ್ಛ, ನೀರಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸಿದ ನಕ್ಷತ್ರಗಳೂ - ಚಂದ್ರಮಂಡಲವೂ ಮಂದವಾದ ತೆರೆಗಳ ಯೋಗದಿಂದ ಸಾವಕಾಶವಾಗಿ ಅಲ್ಲಾಡುತ್ತಿದ್ದವು. ಸರೋವರದ ನೆರೆಯ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿಯೂ, ದಂಡೆಯ ಮೇಲಿನ ದೇವಾಲಯ ದಲ್ಲಿಯೂ ಸಂಪೂರ್ಣ ಶಾಂತತೆಯು ಒಪ್ಪುತ್ತಿತ್ತು. ಜನರ ಸುಳವು ಇಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ಎಂಥ ಉಲ್ಲಾಸವೃತ್ತಿಯ ಮನುಷ್ಯನಿಗಾದರೂ ಔದಾಸೀನ್ಯಭಾವವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗದೆ ಇರುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಧೈರ್ಯವಿಲ್ಲದವರಂತೂ ರಾತ್ರಿ ಆ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಹೋಗುವುದು ಅಶಕ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಆ ಸ್ಥಳವನ್ನು ನೋಡಿ ನಾಯಕನ ಮನಸ್ಸಾದರೂ ಅಷ್ಟು ರಮಿಸಲಿಲ್ಲ. ಆತನು ಕೈಕಾಲುಗಳನ್ನು ತೊಳಕೊಂಡು ದೇವಾಲಯವನ್ನು ಹೊಕ್ಕನು. ಅಲ್ಲಿ ಒಂದು ದೀಪವು ಮಿಣುಗುಟ್ಟುತ್ತಿತ್ತು. ನಿರ್ಮಾನುಷವಾದ ಅರಣ್ಯದೊಳಗಿನ ಆ ಕತ್ತಲೆಯ ಗುಡಿಯಲ್ಲಿ ಮಿಣುಗುಟ್ಟುವ ದೀಪವು ಭಯಪ್ರದವಾಗುವುದೆಂಬುದು ಅನುಭವವಿದ್ದವರಿಗೆ ಗೊತ್ತಾಗದೆಯಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ದಿಟ್ಟನಾದ ನಾಯಕನು ದೇವರ ದರ್ಶನವನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಹಾಗೇ ಹೊರಗೆ ಬಂದು ಲಗುಬಗೆಯಿಂದ ಕುದುರೆಯನ್ನು ಹತ್ತಿ ತನ್ನ

ಬಿಡಾರದ ಕಡೆಗೆ ಸಾಗಿದನು. ಬಿಡಾರವು ಆನೆಗುಂದಿಯ ನೆರೆಯಲ್ಲಿ ತುಂಗಭದ್ರೆಯ ದಂಡೆಯಲ್ಲಿತ್ತು ನಾಯಕನು ಗುಡಿಯಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಜನರ ಕಾಲಸಪ್ಪಳವಾದಂತೆಯೂ, ವಿಚಿತ್ರ ಧ್ವನಿಯಿಂದ ಯಾರೋ ಗುಣುಗುಟ್ಟುತ್ತಿರುವಂತೆಯೂ ಭಾಸವಾಯಿತು; ಆದರೆ ಭಾವಿಕನಾದ ನಾಯಕನು ಯಾವ ಕಾರಣ-ದಿಂದಲೋ, ಹೆಚ್ಚಿನ ಶೋಧದ ಗೊಡವೆಗೆ ಹೋಗಲಿಲ್ಲ. ಪಂಪಾಸರೋವರದ ನೆರೆಯ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧರು ವಾಸಿಸುವರಲ್ಲದೆ, ಆ ನಿರ್ಮಾನುಷ ಪ್ರದೇಶವು ಪಿಶಾಚಿಗಳ ವಾಸಸ್ಥಳವಾದ್ದರಿಂದ ಅದು ರಾತ್ರಿಯ ಸಂಚಾರಕ್ಕೆ ಅಯೋಗ್ಯವಾದದ್ದೆಂಬ ಜನವಾರ್ತೆಯನ್ನು ಆತನು ಕೇಳಿದ್ದನು.

ನಾಯಕನು ಬಿಡಾರವನ್ನು ಹೊಕ್ಕಾಗ ಮೂರು ತಾಸು ರಾತ್ರಿಯಾಗಿತ್ತು ಆತನು ನಿಯಮಿತ ಪರಿ-ವಾರದೊಡನೆ ಬಂದಿದ್ದನೆಂದು ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದೆಯಷ್ಟೇ? ಆತನ ಸಂಗಡ ಶೂರರಾದ ಇಪ್ಪತ್ತು ಜನ ಕುದುರೆಯ ಸವಾರರೂ, ಐದು ಆನೆಗಳೂ, ನೂರಾರು ಜನ ಕಾಲಾಳುಗಳೂ ಈ ಎಲ್ಲ ಪರಿವಾರಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಷ್ಟು ಆಳುಹೋಳುಗಳೂ ಇದ್ದವು. ನಾಲ್ಕು ತಾಸು ರಾತ್ರಿಗೆ ನಾಯಕನ ಊಟ ಉಪಚಾರಗಳಾಗಿ ಆತನು ತನ್ನ ರಾಹುಟಿಯಲ್ಲಿ ಮಲಗಿಕೊಂಡನು. ಚಿತ್ತಕ್ಕಾದ ಅಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯದಿಂದ ಗಾಢವಾದ ನಿದ್ರೆಯು ಹತ್ತಲಿಲ್ಲ. ಆತನಿಗೆ ಒಂದರಹಿಂದೊಂದು ಕನಸುಗಳು ಬೀಳಹತ್ತಿದವು. ಐದು ತಾಸು ರಾತ್ರಿಯ ಸುಮಾರಕ್ಕೆ ಕನಸಿನಲ್ಲಿ ಆತನು ವಿರೂಪಾಕ್ಷನ ದೇವಾಲಯಕ್ಕೆ ಹೋದಂತಾಗಿ, ಅಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದ ಫಲಮಂತ್ರಾಕ್ಷತೆಗಳನ್ನು ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ಯಾರೋ ಕಸುಕೊಂಡಂತಾಯಿತು. ಕೂಡಲೆ ಭಾವಿ-ಕನಾದ ನಾಯಕನು ಗಾಬರಿಯಾಗಿ ಹಾಸಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ಎದ್ದು ಕುಳಿತುಕೊಂಡನು. ಆತನು ತನಗೆ ಬಿದ್ದಿದ್ದ ಸ್ವಪ್ನಗಳನ್ನು ನೆನಪು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವಾಗ ತಾನು ಪಂಪಾಸರೋವರದ ದಂಡೆಯಮೇ-ಲಿನ ಗಿಡದ ಟೊಂಗೆಗೆ ಫಲಮಂತ್ರಾಕ್ಷತೆಗಳ ಗಂಟು ತೂಗುಹಾಕಿ ಮರೆತು ಬಂದದ್ದು ನೆನಪಾಯಿತು. ಆಗ ನಾಯಕನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲುಂಟಾದ ಅಸಮಾಧಾನವನ್ನು, ಅವನಷ್ಟು ಭಾವಿಕರಾದವರು ಮಾತ್ರ ತರ್ಕಿಸಬಹುದು. ಫಲಮಂತ್ರಾಕ್ಷತೆಗಳು ಹೋದದ್ದು ಅಶುಭವೆಂದು ನಾಯಕನು ಭಾವಿಸಿದನು. ನಿದ್ದೆಯು ಹಾರಿ ಅವನ ಕಣ್ಣುಗಳು ನಿಚ್ಚಳವಾದವು. ಅಪಶಕುನದ ದುಷ್ಪರಿಣಾಮದ ಕಲ್ಪನೆಗಳು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದಾಗಿ ಹೊಳೆದು ಅದು ತಲ್ಲಣಿಸಹತ್ತಿತು. ತಂದೆಯ ವ್ರತವನ್ನು ಕೈಕೊಳ್ಳು-ವುದಕ್ಕಾಗಿ ಬಂದಿದ್ದ ತರುಣ ನಾಯಕನಿಗೆ, ಫಲಮಂತ್ರಾಕ್ಷತೆಗಳು ಹೋದದ್ದು ಮೊದಲ ತುತ್ತಿಗೇ ನೊಣ ತಿಂದಂತಾಯಿತು. ಮನೋರಾಜ್ಯಕ್ಕಿಂತ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಪ್ರವೇಶಿಸುವುದು ಕಠಿಣವೆಂಬ ಮಾತಿನ ಅನುಭವವು ಆತನಿಗೆ ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ಬರತೊಡಗಿತು. ನಾಯಕನು ತಟ್ಟನೆ ಹಾಸಿಗೆಯಿಂದೆ-ದ್ದು, ಸೇವಕನನ್ನು ಎಬ್ಬಿಸಿ ಕುದುರೆಗೆ ಜೀನು ಹಾಕೆಂದು ಹೇಳಿ ತಾನು ಕವಚ – ಶಿರಸ್ತ್ರಾಣಗಳನ್ನು

ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳಹತ್ತಿದನು.

ಗಾಢವಾದ ನಿದ್ರೆಯಿಂದ ಎಚ್ಚರಿಸಲ್ಪಟ್ಟವನಾದ ಸೇವಕನು ಒಡ್ಡುಮುರಿದು ಆಕಳಿಸುತ್ತ, ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ತಿಕ್ಕಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ, ತತ್ತರಿಸುತ್ತ ಕುದುರೆಗೆ ಜೀನುಹಾಕಿ ರಾಹುಟಿಯ ಬಾಗಿಲಿಗೆ ತಂದು ನಿಲ್ಲಿಸಿದನು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಎಚ್ಚಮನಾಯಕನು ಯುದ್ಧದ ಉಡಿಗೆತೊಡಿಗೆಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿ, ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳಿಂದ ಸಜ್ಜಾಗಿ ಬಂದು ಕುದುರೆಯನ್ನು ಹತ್ತಿದನು. ಸೇವಕನು ನೆಲಮುಟ್ಟ ನಮಿಸಿ “ದೊರೆಗಳ ಪಯಣವೆ” ಎಂದು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳಲು, “ಆದಿಪಂಪಾಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ” ಎಂದು ನಾಯಕನು ಉತ್ತರಕೊಟ್ಟನು. ಕೂಡಲೆ ಸೇವಕನು ಹಾದಿಯಹಿಡಿದು ಓಡಹತ್ತಲು, ಕುದುರೆಯೂ ಅವನನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿ ಒತ್ತರದಿಂದ ಸಾಗಿತು. ಯಾವಾಗ ಪಂಪಾಸರೋವರಕ್ಕೆ ತಲುಪಿ ಫಲಮಂತ್ರಾಕ್ಷೆಯ ಗಂಟನ್ನು ನೋಡೇನೆಂಬ ಲವಲವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಗಿರಲು, ಬೆಳುದಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಪಂಪಾಸರೋವರವು ಕಾಣಿಸಹತ್ತಿತು. ನಾಯಕನು ಸರೋವರದ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಹೋದಹೋದಂತೆ ಅವನ ಚಿತ್ತವು ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚು ಅಸ್ವಸ್ಥವಾಗುತ್ತ ಹೋಯಿತು. ತಾನು ತೂಗುಹಾಕಿದಲ್ಲಿ ಗಂಟು ಇರುವುದೋ, ಅದನ್ನು ಯಾರಾದರೂ ಒಯ್ದಿರುವರೋ, ಜಾರಿ ಗಂಟು ಸರೋವರದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಿರುವುದೋ? ಹಾಯ್ ಹಾಯ್ ಪಂಪಾಪತಿಯೇ, ಎಂಥ ಪ್ರಮಾದವಾಯಿತಲ್ಲ ಎಂದು ಚಿಂತಿಸಹತ್ತಿದನು. ಕುದುರೆಯು ಸರೋವರದ ದಂಡೆಯನ್ನು ತಲುಪಿದ ಕೂಡಲೆ ನಾಯಕನು ಚಟ್ಟನೆ ಹಾರಿ, ಆತುರದಿಂದ ಗಿಡದ ಕೊಂಬೆಗೆ ಕೈನೀಡಿದನು; ಆದರೆ ಅಲ್ಲಿ ಫಲಮಂತ್ರಾಕ್ಷತೆಯ ಗಂಟು ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ಕೂಡಲೆ ನಾಯಕನ ಎದೆಯು ದಸ್ಸೆಂದಿತು; ಮೋರೆಯು ಬಾಡಿತು; ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕತ್ತಲೆಯು ಮುಸುಕಿದಂತಾಯಿತು. ನಾಯಕನು ಆ ಕೊಂಬೆಯನ್ನು - ಈ ಕೊಂಬೆಯನ್ನು, ಆ ಗಿಡವನ್ನು - ಈ ಗಿಡವನ್ನು ನೋಡಿ ನೋಡಿ ಬೇಸತ್ತು ಉಸುರ್ಗರೆದು ಸರೋವರದ ಪಾವಟಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ಯೋಚಿಸುತ್ತ ಕುಳಿತುಕೊಂಡನು. ತಾನು ಗಂಟನ್ನು ಮರೆತುಹೋದದ್ದು ನಿಶ್ಚಯವೆಂದು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಹೊಳೆಯುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಅದನ್ನು ತನ್ನ ರಾಹುಟಿಗೆ ಒಯ್ದು ಇಟ್ಟಿರಬಹುದೋ, ಎಂದು ಆತನು ಶಂಕಿಸಹತ್ತಿದನು. ಬರಬರುತ್ತ ಅವನ ಸಂಶಯವು ಸಂಭವನೀಯವಾಗಿ ತೋರಹತ್ತಿತ್ತು. ಬರುವಾಗ ರಾಹುಟಿಯಲ್ಲಿ ಹುಡುಕದೆ ಬಂದದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ಆತನು ತನ್ನನ್ನು ಹಳಿದುಕೊಂಡನು. ಗಂಟು ಸರೋವರದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಿರಬಹುದೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಒಂದೆರಡು ಪಾವಟಿಗೆಗಳನ್ನು ನೀರಲ್ಲಿ ಇಳಿದು ಕೈಯಾಡಿಸಿ ನೋಡಿದನು; ಆದರೆ ಗಂಟು ಕೈಗೆ ಹತ್ತಲಿಲ್ಲ. ಮತ್ತೆ ಅವನ ಮನಸ್ಸು ರಾಹುಟಿಯ ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಿತು. ತಾನು ರಾಹುಟಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಮರೆತು ಬಂದಿರಬಹುದೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ನೋಡಿಬರಲಿಕ್ಕೆ ಸೇವಕನನ್ನು ರಾಹುಟಿಗೆ ಕಳಿಸಬೇಕೆಂದು ಮಾಡಿದನು. ರಾಹುಟಿಯಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ವಿಶ್ವಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿ ಗಂಟನ್ನು

ಹುಡುಕಿಕೊಂಡೇ ಹೋಗಬೇಕೆಂದು ಆತನು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಸೇವಕನನ್ನು ಕರೆದು—"ತಿರುವೇಂಕಟಾ, ಹೋಗು, ರಾಹುಟಿಗೆ ಹೋಗಿ ಫಲಮಂತ್ರಾಕ್ಷತೆಯ ಗಂಟನ್ನು ಹುಡುಕಿ ಬಾ. ನೀನು ಬರುವ ತನಕ ನಾನು ಇಲ್ಲಿಯೇ ಇರುತ್ತೇನೆ; ಏಳು ಕುದುರೆಯನ್ನು ಹತ್ತು" ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಕಟ್ಟಡವಿಯಲ್ಲಿ ಒಡೆಯನೊಬ್ಬನನ್ನೇ ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗಲಿಕ್ಕೆ ಸ್ವಾಮಿಭಕ್ತನಾದ ತಿರುವೆಂಕಟನು ಆತಂಕಪಡಹತ್ತಿದನು. ಫಲಮಂತ್ರಾಕ್ಷತೆಯ ಗಂಟನ್ನು ರಾಹುಟಿಗೆ ಒಯ್ದಿಲ್ಲೆಂಬುದನ್ನೂ ಆತನು ಅರಿತಿದ್ದನು; ಆದರೆ ಮಾಡುವುದೇನು? ತರುಣನಾಯಕನ ತೇಜಸ್ವಿತೆಯ ಜಾಜ್ವಲ್ಯಸ್ವಭಾವದ ಮುಂದೆ ಆ ಸೇವಕನ ಹಿತವಾದದ ಪ್ರಯೋಜನವಾಗುವಂತೆಯಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಸೇವಕರ ಮಾತಿಗೆ ಕಿವಿಗೊಡುವುದು ಅಗೌರವವೆಂಬ ದುರಭಿಮಾನದ ಭಾವನೆಯಿಂದ ನಾಯಕನು ಯಾವಾಗಲೂ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದದ್ದನ್ನು ತಿರುವೆಂಕಟನು ಅರಿತಿದ್ದನು; ಆದ್ದರಿಂದ ಆತನು ಯಾವ ಮಾತನ್ನೂ ಆಡದೆ, ಕೂಡಲೆ ಕೈಜೋಡಿಸಿ "ಬುದ್ಧೀ, ಅಪ್ಪಣೆ" ಎಂದು ಕುದುರೆಯನ್ನು ಹತ್ತಿ ಓಡಿಸುತ್ತ ಬಿಡಾರದ ಕಡೆಗೆ ಸಾಗಿದನು.

ತಿರುವೆಂಕಟನು ಹೋದರೂ ನಾಯಕನ ಚಿತ್ತವು ಸ್ವಸ್ಥವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅದು ಚಂಚಲವಾಗಿ ಶಿವಾಲಯದ ಕಡೆಗೆ ಹರಿಯಹತ್ತಿತು. ದೇವರ ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಹೋಗುವಾಗ ಗಂಟನ್ನು ಸಂಗಡ ಒಯ್ದು ಅಲ್ಲಿಯೇ ಬಿಟ್ಟೆನೋ ನೋಡಬೇಕೆಂದು ಆತನು ಮೇಲಕ್ಕೆದ್ದನು. ಈ ಮೊದಲು ಆತನು ಶಿವಾಲಯಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ದೇವರ ದರ್ಶನ ತಕ್ಕೊಂಡು ಹೊರಬಿದ್ದು ಬರುವಾಗ ಮನುಷ್ಯರ ಕಾಲಸಪ್ಪಳವಾದದ್ದನ್ನೂ, ವಿಚಿತ್ರ ಧ್ವನಿಯಿಂದ ಯಾರೋ ಗುಣುಗುಟ್ಟಿದ್ದನ್ನೂ ಕೇಳಿದ್ದನಷ್ಟೇ? ಇದೇ ಪ್ರಸಂಗವು ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಅಂಜುಬುರುಕನ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದರೆ, ಆತನು ಅಂಜಿ ಪ್ರಾಣಹೋದರೂ ಒಬ್ಬನೇ ಗುಡಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಲು ಇಡುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ; ಭಯಂಕರವಾದ ಕಟ್ಟಡವಿಯಲ್ಲಿಯ ಆ ಸರೋವರದ ದಂಡೆಯಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನೇ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವ ಸಾಹಸಕ್ಕೂ ಅವನು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ನಮ್ಮ ತರುಣನಾಯಕನು ಕೆಚ್ಚುಗಟ್ಟಿದ ಎದೆಯವನಾದ್ದರಿಂದ ಯಾವ ತರದ ಭಯಕ್ಕೂ ಸೊಪ್ಪು ಹಾಕಲಿಲ್ಲ. ಆತನು ತಟ್ಟನೆ ಶಿವಾಲಯಕ್ಕೆ ಹೋದನು. ಗುಡಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಲಿಟ್ಟ ಕೂಡಲೆ "ಹರಹರ ಮಹಾದೇವ" ಎಂಬ ಶಬ್ದಗಳು ಮಂಜುಲಸ್ವರದಿಂದ ಒಬ್ಬ ಸುಂದರಿಯ ಮುಖದಿಂದ ಹೊರಟಂತೆ ನಾಯಕನ ಕಿವಿಗೆ ಕೇಳಿದವು. ಆ ಮಂಜುಲಸ್ವರದಲ್ಲಿ ಆ ಪ್ರಮದೆಯ ಅಲೌಕಿಕ ಸೌಂದರ್ಯವೂ, ಮುಗ್ಧತೆಯೂ ನರ್ತಿಸುತ್ತಿರುವಂತೆ ನಾಯಕನಿಗೆ ಭಾಸವಾಯಿತು. ಇದರಿಂದ ನಮ್ಮ ತರುಣ ನಾಯಕನ ಕಿವಿಗಳು ನೆಟ್ಟಗಾಗಿ ಆತನು ಒಳಗೆ ಹೋಗಲಿಕ್ಕೆ ಆತಂಕಪಟ್ಟು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಸರಿದು ಹೊರಗಿನಿಂದಲೇ ಗುಡಿಯೊಳಗೆ ನೋಡಹತ್ತಿದನು. ಗರ್ಭಾಗಾರದಲ್ಲಿ ದೀಪಜ್ಯೋತಿಗಳು ಢಾಳಾಗಿ ಉರಿಯುತ್ತಿದ್ದು, ಗುಡಿಯಲ್ಲೆಲ್ಲ ಅವುಗಳ

ಸ್ವಚ್ಛ ಪ್ರಕಾಶವು ಬಿದ್ದಿತ್ತು. ಅದೇ ಬೆಳಗಿ ಇಟ್ಟಿದ್ದ ಕರ್ಪುರವು ಶಿವಲಿಂಗದ ಮುಂದೆ ಸಾವಕಾಶವಾಗಿ ತಲೆಯಲ್ಲಾಡಿಸುತ್ತ ಥಾಳಾಗಿ ಉರಿಯುತ್ತಿತ್ತು. ಧೂಪದ ಸುವಾಸನೆಯು ಗುಡಿಯನ್ನು ತುಂಬಿ ಹಿಡಿಸದೆ ಹೊರಗೆ ನುಗ್ಗಿ ಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಶಿವಲಿಂಗಕ್ಕೆ ಹಚ್ಚಿದ ಮೂರುಗೀರಿನ ಅರ್ಧಚಂದ್ರಾಕೃತಿಯ ಥಾಳಾದ ಬಿಳಿಯ ಗಂಧವೂ, ಆ ಗಂಧದ ಎರಡೂ ಕೋಡುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಒತ್ತಿ ಕೂಡ್ರಿಸಿದ ಶುಭಾಕ್ಷತೆಗಳೂ ಶಿವಲಿಂಗದ ತಲೆಯಮೇಲೆ ಏರಿಸಿದ ಕೋಮಲವಾದ ಬಿಲ್ವ ಪತ್ರಗಳೂ, ನಡುನಡುವೆ ಬೆಳ್ಳಗೆ ನಕ್ಷತ್ರಗಳಂತೆ ಒಪ್ಪುವ ತುಂಬಿಯ ಹೂಗಳೂ ಹೊರಗಿನಿಂದಲೇ ಮನೋಹರವಾಗಿ ಒಪ್ಪುತ್ತಿದ್ದವು. ನಾಯಕನು ಲಿಂಗಕ್ಕೆ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ನಿರ್ಭಯದಿಂದ ಒಳಗೆ ಹೊಕ್ಕು ನಾಲ್ಕೂ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಿದನು; ಆದರೆ ಮನುಷ್ಯರ ಸುಳುವು ಕೂಡ ಇಲ್ಲ. ಯಾರೋ ಇದೇ ಈಗ ಶಿವಲಿಂಗವನ್ನು ಪೂಜಿಸಿ ಹೋಗಿರುವಂತೆ ಎಲ್ಲ ಲಕ್ಷಣಗಳಿದ್ದವು; ಆದರೆ ಅವರು ಹೋಗುವುದೆತ್ತ? ಇದೇ ಈಗ ಒಬ್ಬ ಸ್ತ್ರೀಯು ಮಂಜುಲಸ್ವರದಿಂದ ಶಿವನಾಮ ಘೋಷಮಾಡಿದ್ದನ್ನು ಕೇಳಿದ ನಾಯಕನು, ಕ್ಷಣಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಗುಡಿಯು ನಿರ್ಮಾನುಷವಾದದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ ಬೆರಗಾದನು. ಇದೇನು ಭೂತಚೇಷ್ಟೆಯೋ! ಸಿದ್ಧರ ಮಹಿಮೆಯೋ! ಯಕ್ಷಗಂಧರ್ವಾದಿಗಳ ಲೀಲೆಯೋ ಎಂದು ಆತನು ಚಿಂತಿಸಿದನು. ಗುಡಿಯೇನು ಅಷ್ಟು ದೊಡ್ಡದಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕೆ ಬಾಗಿಲು-ಬಂಕಗಳಿದ್ದಿಲ್ಲ; ಕಿಡಿಕೆ-ಕೊನ್ನಾರಗಳಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಬಾಗಿಲೆಂದರೆ ನಾಯಕನು ಒಳಗೆ ಬಂದಿದ್ದ ಬಾಗಿಲೊಂದೇ ಬಾಗಿಲು. ಈ ವಿಚಿತ್ರವನ್ನು ನೋಡಿ ನಾಯಕನು ಕುಂಠಿತನಾದನು. ಈ ಅದ್ಭುತ ಚಮತ್ಕಾರದಲ್ಲಿ ನಾಯಕನ ಫಲಮಂತ್ರಾಕ್ಷತೆಯ ವಿಷಯವು ಕ್ಷಣಹೊತ್ತು ಮರೆತು ಹೋಯಿತು. ಆಶ್ಚರ್ಯದ ಭರವು ಕುಗ್ಗಿದಮೇಲೆ ಮತ್ತೆ ಅದು ನೆನಪಾಗಲು, ನಾಯಕನು ಬಿಟ್ಟದ್ದು ಬಿಟ್ಟು ಗುಡಿಯತುಂಬ ಅದನ್ನು ಹುಡುಕಿ ನಿರಾಶೆಪಟ್ಟನು. ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ಸರೋವರದ ತೀರದಲ್ಲಿಯೇ ನೆಟ್ಟಗೆ ಹುಡುಕಬೇಕೆಂದು ಆತನು ಸರೋವರದ ಪಾವಟಿಗೆಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲ ಸೂಕ್ಷ್ಮದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಹುಡುಕುತ್ತ ಒಂದೊಂದೇ ಪಾವಟಿಗೆಯನ್ನು ಇಳಿಯಹತ್ತಿದನು. ಗಂಟು ಎಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಣದಾಗಲು, ಆತನು ಸರೋವರದಲ್ಲಿ ಇಳಿದು ಕಾಲು ಹತ್ತುವವರೆಗೆ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಗರಬಾಡಿದನು. ನಿರಾಶೆಯ ಹೊರತು ಹೆಚ್ಚಿನ ಫಲವೇನೂ ದೊರೆಯಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ನಾಯಕನು ಒತ್ತರದಿಂದ ಪಾವಟಿಗೆಗಳನ್ನು ಹತ್ತಿ ತಿರುವೆಂಕಟನ ಹಾದಿಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ಗಂಟು ಬಿದ್ದಿರಬಹುದೋ ಎಂದು ಹುಡುಕುತ್ತ ಕೆಲವು ಅಂತರದವರೆಗೆ ಹೋದನು; ಆದರೆ ಗಂಟಿನ ಸುದ್ದಿಯಿಲ್ಲ. ತಾನು ಶಿವಾಲಯದ ಒಂದು ಮಾಡದಲ್ಲಿ ಗಂಟು ಇಟ್ಟು ದೇವರನ್ನು ನಮಸ್ಕರಿಸಿದಂತೆ ಅವನಿಗೆ ನೆನಪಾದದ್ದರಿಂದ ಅವನು ಸರಕ್ಕನೆ ಹಿಂದಿರುಗಿ ಮತ್ತೆ ಗುಡಿಯನ್ನು ಹೊಕ್ಕನು; ಆದರೆ ಶಿವಾಲಯದೊಳಗಿನ ಮೊದಲಿನ ಶೋಭೆಯಲ್ಲ ಮಾಯವಾಗಿ ಮೊದಲಿನಂತೆ ಮಿಣಿಗುಟ್ಟುವ ದೀಪದ

ಮಂದಪ್ರಕಾಶದಲ್ಲಿ ಶಿವಲಿಂಗವು ಔದಾಸೀನ್ಯವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಮಾಡುತ್ತ ಮಸಮಸಕಾಗಿ ತೋರುತ್ತಿತ್ತು. ಧೂಪದ ಸುವಾಸನೆಯ ಹೊರತು, ಶಿವಪೂಜೆಯ ಒಂದೂ ಕುರುಹು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬೀಳಲಿಲ್ಲ. ನಾಯಕನು ಬೆರಗಾಗಿ ಅವಸರದಿಂದ ಗುಡಿಯ ಮಾಡಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಹುಡುಕಿ, ಗುಡಿಯಲ್ಲಿ ಬಹಳಹೊತ್ತು ನಿಲ್ಲಲಾರದೆ ಹೊರಗೆ ಬಂದು ಸರೋವರ ದಂಡೆಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತುಕೊಂಡನು. ಬಂದ ಕೆಲಸವಾಗದ್ದರಿಂದ ತಳಮಳಗೊಂಡ ಆ ತರುಣನು ತಿರುವೆಂಕಟನ ಹಾದಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ನೋಡಿ ಬೇಸತ್ತು, ಒಮ್ಮೆ ವಾಲಿಯ ಗುಡ್ಡದ ಸಾಲನ್ನೂ, ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಸರೋವರದ ಸುತ್ತು ಮುತ್ತಲಿನ ಪ್ರದೇಶವನ್ನೂ, ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ಸ್ವಚ್ಛವಾದ ಬೆಳುದಿಂಗಳಿಂದೊಪ್ಪುವ ಶಾಂತವಾದ ಆಕಾಶ ಮಂಡಲವನ್ನೂ ನಿರುತ್ಸಾಹದಿಂದ ನೋಡುತ್ತ ಕಾಲಹರಣ ಮಾಡಹತ್ತಿದನು.

ತನ್ನ ಬಿಡಾರವು ಬಹಳವಾದರೆ ಅರ್ಧತಾಸಿನ ಹಾದಿಯದಿದ್ದು, ಎರಡು ತಾಸಾದರೂ ತಿರುವೆಂಕಟನು ಬಾರದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ ಎಚ್ಚಮ್ಮನಾಯಕನು ಚಿಂತೆಗೊಳಗಾದನು. ಇಲ್ಲದ ದುಷ್ಟ ಕಲ್ಪನೆಗಳು ಅವನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬರಹತ್ತಿದವು. ವಿಜಯನಗರದ ರಾಜ್ಯವು ಹಾಳಾದಂದಿನಿಂದ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಅರಾಜಕತ್ವವು ಉಂಟಾಗಿ, ಬಲಿಷ್ಠರು ದುರ್ಬಲರ ಸೊತ್ತನ್ನು ಗುದ್ದಿ ಕಸಕೊಳ್ಳುವ ಕಾಯಕವು ಎಲ್ಲ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆದಿತ್ತು; ಮರೆಮೋಸಗಳಿಗೂ, ವಿಶ್ವಾಸಘಾತದ ಕೊಲೆಗಳಿಗೂ ನೆಲೆಯಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಮುಸಲ್ಮಾನ ಬಾದಶಹರು ವಿಜಯನಗರದ ಅರಸರ ವಂಶವನ್ನು ಸಮೂಲವಾಗಿ ಕಿತ್ತು ಒಗೆಯಲಿಕ್ಕೆ ಯತ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಆ ಬಾದಶಹರ ಯತ್ನ-ಪ್ರಯತ್ನಗಳಿಗೆ ಸ್ವಾರ್ಥಪರರಾದ ಎಷ್ಟೋ ಹಿಂದೂ ಅರಸರೂ, ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಸರದಾರರೂ ಅನುಕೂಲರಾಗಿದ್ದರು. ಅವರ ಅನುಕೂಲ್ಯದಿಂದ ಮುಸಲ್ಮಾನರ ಬಯಕೆಗಳು ದಿನದಿನಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಮಾಣದಿಂದ ಕೈಗೂಡಹತ್ತಿದವು. ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ಅರಿತಿದ್ದ ನಾಯಕನು, ಈ ದಿನ ಯಾವನೊಬ್ಬ ಮುಸಲ್ಮಾನ ಸರದಾರನ, ಇಲ್ಲವೆ ಹಿಂದೂ ಮಾಂಡಲಿಕನ ವಿಶ್ವಾಸಘಾತದಿಂದ ತನ್ನ ಪರಿವಾರಕ್ಕೆ ಏನಾದರೂ ಅಪಾಯ ಒದಗಿರಬಹುದೆಂದು ಚಿಂತಿಸಿದ್ದು ಆಶ್ಚರ್ಯವಲ್ಲ. ಇನ್ನುಮೇಲೆ ಒದಗಬೇಕಾಗಿರುವ ಅನರ್ಥ ಪರಂಪರೆಗಳ ಪ್ರಥಮ ಸೂಚನೆಗಾಗಿ ಫಲಮಂತ್ರಾಕ್ಷತೆಗಳು ಕೈಬಿಟ್ಟದ್ದನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿ, ಆ ಭಾವಿಕನು ಬಹಳವಾಗಿ ನೊಂದುಕೊಂಡನು. ಆತನಿಗೆ ಪಂಪಾಸರೋವರದ ದಂಡೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೂ ಮನಸ್ಸಾಗಲೊಲ್ಲದು, ತನ್ನ ಬಿಡಾರಕ್ಕೆ ಹೋಗಲಿಕ್ಕೂ ಮನಸ್ಸಾಗಲೊಲ್ಲದು. ಆತನು ಭ್ರಮಿಷ್ಠನಂತೆ ನಿಂತಲ್ಲಿ ನಿಂತುಬಿಟ್ಟನು. ನಮಾಜು ಮಾಡುವಲ್ಲಿ ಮಸೂತಿ ಕೊರಳಿಗೆ ಬಿತ್ತೆನ್ನುವಂತೆ, ತಂದೆಯ ವ್ರತವನ್ನು ಕೈಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಬಂದ ತಾನು, ಸ್ವಜನಘಾತದ ದೋಷಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರನಾಗುವ ಪ್ರಸಂಗ ಬಂತೆಂದು ಅಸಮಾಧಾನಪಟ್ಟನು. ನಾಯಕನು

ಹೀಗೆ ಅಸಮಾಧಾನದಿಂದ ಎದುರಿನ ಪರ್ವತದ ಸಾಲಿನ ಕಡೆಗೆ ನೋಡುತ್ತಿರಲು, ಯಾರೋ ಇಬ್ಬರು ಪರ್ವತದ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿರುವಂತೆ ಬೆಳುದಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕಾಣಹತ್ತಿತು. ನೋಡನೋಡುತ್ತ ಆ ಇಬ್ಬರು ಗುಪ್ತರಾಗಿ ದೊಡ್ಡ ಉರಿಯು ಎದ್ದಂತೆ ತೋರಿತು. ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಆ ಉರಿಯೂ ಕಾಣದಂತಾಗಿ ಶುಭ್ರವಸ್ತ್ರವನ್ನುಟ್ಟುಕೊಂಡ ಒಬ್ಬ ಸ್ತ್ರೀಯು ಹೋಗುತ್ತಿರುವಂತೆ ಕಂಡಿತು. ಮುಂದೆ ಸ್ವಲ್ಪಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಆ ಸ್ತ್ರೀಯೂ ಕಾಣದಾದಳು. ಕೆಲಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಇಬ್ಬರು ಹೋಗುತ್ತಿರುವಂತೆ ತೋರಿ, ಅವರು ಪರ್ವತದ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಒಮ್ಮಿಂದೊಮ್ಮೆ ಗುಪ್ತರಾದವರು ತಿರುಗಿ ಕಾಣಲೇ ಇಲ್ಲ!

ನಾಯಕನು ಕೆಚ್ಚೆದೆಯವನೆಂದು ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದೆಯಷ್ಟೇ? ಎಷ್ಟಾದರೂ ಆತನು ಹಿಂದುವಾದ್ದರಿಂದ ಭೂತ-ಪಿಶಾಚಿಗಳ ಭಯವು ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗೇ ಆಗಲೊಲ್ಲದೇಕೆ, ಆತನನ್ನು ಬಾಧಿಸದೆ ಬಿಡಲಿಲ್ಲ. ತನ್ನ ಕಣ್ಣೆದುರಿಗೆ ಆದ ಈ ಚಮತ್ಕಾರವು ಪಿಶಾಚಗಳದೇ ಎಂದು ಆತನು ಭಾವಿಸಿದನು; ಆದರೆ ಅಳ್ಳೆದೆಯವರಂತೆ ಆತನು ಅಂಜಿ ಕೈಕಾಲು ಬಿಡಲಿಲ್ಲ. ಕ್ಷಣಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಅವನ ಭಯದ ಭಾವನೆಯು ದೂರವಾಗಿ, ಈ ಪಿಶಾಚಗಳಿಂದ ತನಗೆ ಆಗುವುದೇನೆಂಬ ಧೈರ್ಯದಿಂದ ಆ ವೀರನು ಖಡ್ಗಪಾಣಿಯಾಗಿ ಪರ್ವತದ ಕಡೆಗೆ ಸಾಗಿದನು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ತಿರುವೆಂಕಟನ ಸ್ಮರಣವಾಗಲು, ತನ್ನ ಪರಿವಾರದ ಯೋಗಕ್ಷೇಮದ ಕಡೆಗೆ ಅವನ ಮನಸ್ಸು ಹರಿಯಹತ್ತಿತು. ಪಿಶಾಚಗಳ ವಿಚಾರದಿಂದ ವ್ಯರ್ಥ ಪೇಚಾಡುವುದಕ್ಕಿಂತ ಸ್ವಜನರ ಸಮಾಚಾರ ವನ್ನು ತಕ್ಕೊಳ್ಳುವುದು ತಕ್ಕದೆಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಿ ಆತನು ತನ್ನ ಬಿಡಾರದ ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಿದನು. ಒಂದರ ಹಿಂದೊಂದು ಭಯಪ್ರದ ಸಂಗತಿಗಳೇ ಒದಗಿದ್ದರಿಂದ ಕ್ಷಣಮಾತ್ರ ಕಂಪಿಸಿದ ಆ ತರುಣವೀರನ ಹೃದಯವು ಅನನ್ಯಗತಿಕತೆಯಿಂದ ಕೂಡಲೆ ನಿರ್ಭಯವಾಯಿತು. ಆತನು ತನ್ನ ಅಮೋಘವಾದ ಬಾಹುಬಲವನ್ನೂ, ಟೊಂಕದಲ್ಲಿ ಅಲೆದಾಡುತ್ತಿರುವ ತೀಕ್ಷ್ಣಧಾರೆಯ ಖಡ್ಗವನ್ನೂ, ಅಭಿಮಾನಾಸ್ಪದವಾದ ತನ್ನ ಯುದ್ಧಕೌಶಲ್ಯವನ್ನೂ ಸ್ಮರಿಸಿ ಆವೇಶಗೊಂಡು ಒತ್ತರದಿಂದ ಬಿಡಾರದ ಕಡೆಗೆ ಸಾಗಿದನು. ಅರ್ಧತಾಸಿನೊಳಗೆ ಆ ವೀರನು ತನ್ನ ಬಿಡಾರವಿದ್ದ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ನೋಡುತ್ತಾನೆ, ಅಲ್ಲಿಯೇನಿದೆ? ಎಷ್ಟೋಜನರ ಚಂಡುಗಳು ತುಂಡರಿಸಿಹೋಗಿವೆ; ಎಷ್ಟೋ ಜನರ ಕೈಕಾಲುಗಳು ಕತ್ತರಿಸಿ ಅಸ್ತವ್ಯಸ್ತವಾಗಿ ಬಿದ್ದಿವೆ; ಎಷ್ಟೋ ಜನರು ಗಾಯಗಳ ವ್ಯಥೆಯನ್ನು ತಾಳಲಾರದೆ ಕೆಟ್ಟ ದನಿಯಿಂದ ಕೂಗುತ್ತಲಿದ್ದಾರೆ; ರಕ್ತದಿಂದ ಕೆಂಪಾಗಿದ್ದ ನೆಲವು ಸ್ವಚ್ಛವಾದ ಬೆಳುದಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಅಸಹ್ಯವಾದ ವ್ಯಥೆಯನ್ನುಂಟು ಮಾಡುತ್ತಲಿದೆ; ತನ್ನ ಕುದುರೆಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಸತ್ತು ಬಿದ್ದಿವೆ; ಕೆಲವು ಗಾಯಗಳಿಂದ ಒದ್ದಾಡುತ್ತಲಿವೆ, ಕೆಲವು ಬೆದರಿ ದೂರ ಓಡುತ್ತಲಿವೆ. ತನ್ನ ಚಿಕ್ಕ ಪರಿವಾರದ ಗತಿಯು ತಾನಿಲ್ಲದಾಗ ಆಕಸ್ಮಿಕ ಹೀಗಾದದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ, ನಾಯ-

ಕನು ಬಹಳವಾಗಿ ವ್ಯಥೆಪಟ್ಟನು. ಅವನಿಗೆ ಏನೂ ತೋಚದಾಯಿತು. ಆತನು ಮುಂದಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ನೋಡುತ್ತಾನೆ, ತನ್ನ ಸೈನಿಕರ ಹೆಣಗಳೊಡನೆ ಕೆಲವು ಮುಸಲ್ಮಾನರ ಹೆಣಗಳೂ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಿವೆ. ಇದನ್ನು ನೋಡಿ ನಾಯಕನು ತನ್ನ ಚಿಕ್ಕ ಪರಿವಾರದ ನಾಶಕ್ಕೆ ಮುಸಲ್ಮಾನರು ಕಾರಣರಾಗಿರುತ್ತಾರೆಂದು ತರ್ಕಿಸಿದನು; ಆದರೆ ತನಗೆ ಕೇಡು ಬಗೆಯುವ ಮುಸಲ್ಮಾನರು ಯಾರು? ಆ ಮುಸಲ್ಮಾನರನ್ನು ಯಾವನೊಬ್ಬ ಹಿಂದೂ ಮಾಂಡಲಿಕನು ಕೂಡಿರಬಹುದೋ, ಎಂಬಿವೇ ಮೊದಲಾದ ವಿಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ಮಗ್ನನಾಗಿರಲು, ಕುದುರೆಯ ಕೊಳಗಗಳ ಅಸ್ಪಷ್ಟ ಶಬ್ದವು ಆತನಿಗೆ ಕೇಳಿಸತೊಡಗಿತು. ಕೂಡಲೆ ನಾಯಕನು ಜಾಗರೂಕನಾಗಿ ತನ್ನ ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಸಜ್ಜುಮಾಡಿಕೊಂಡು ಸಪ್ಪಳವು ಕೇಳಿಬರುವ ದಿಕ್ಕಿನ ಕಡೆಗೆ ಮೋರೆಮಾಡಿಕೊಂಡು ನಿಂತನು.

ಬರಬರುತ್ತ ಕೊಳಗಗಳ ಸಪ್ಪಳವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕೇಳಿಸತೊಡಗಿತು. ನಾಯಕನು ಉತ್ಸುಕತೆಯಿಂದ ಅತ್ತಕಡೆಗೆ ನೋಡುತ್ತಿರಲು, ಮೂವತ್ತು-ಮೂವತ್ತೈದು ವರ್ಷದ ಒಬ್ಬ ಮುಸಲ್ಮಾನ ವೀರನು ತನ್ನ ಬೆಟ್ಟದಂಥ ಕುದುರೆಯನ್ನು ಓಡಿಸುತ್ತ ನಾಯಕನ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಬಂದನು. ಆತನನ್ನು ನೋಡಿ ನಾಯಕನ ಸರ್ವಾಂಗವು ತಪ್ತವಾಗುತ್ತಿರಲು, ಆ ಯವನವೀರನು ಅಟ್ಟಹಾಸದಿಂದ ನಗುತ್ತ ನಾಯಕನನ್ನು ಕುರಿತು—ಎಚ್ಚಮ್ಮನಾಯಕಾ, ನನ್ನ ತರ್ಕವು ಸುಳ್ಳಾಗಲಿಲ್ಲ. ನೀನು ಜೀವದಿಂದ ಉಳಿದಿರುವುದರಿಂದ ನಾವು ಈಗೆರಡು ತಾಸುಗಳ ಹಿಂದೆ ಮಾಡಿದ ಮನುಷ್ಯವಧೆಯು ವ್ಯರ್ಥವಾದಂತಾಯಿತು; ಆದರೂ ಚಿಂತೆಯಿಲ್ಲ, ಇಗೋ ನನ್ನ ಈ ಖಡ್ಗಕ್ಕೆ ನಿನ್ನ ಪ್ರಾಣವು ಆಹುತಿಯಾಗಲಿ; ನಿನ್ನ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಹೀರುವುದರಿಂದ ನಮ್ಮ ವಿಜಾಪುರದ ಬಾದಶಹನು ಸುಪ್ರಸನ್ನನಾಗಬಹುದು, ಎಂದು ನುಡಿದು ಆ ಮುಸಲ್ಮಾನ ವೀರನು ನಾಯಕನ ಮೇಲೆ ಖಡ್ಗವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದನು; ಆದರೆ ಚಪಲನಾದ ನಾಯಕನು ಚಾತುರ್ಯದಿಂದ ಖಡಕ್ಕೆ ತನ್ನ ಢಾಲನ್ನೊಡ್ಡಿ ಹೊಡೆತವನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡನು. ತನ್ನ ಹೊಡೆತವು ವ್ಯರ್ಥವಾದದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ ಮುಸಲ್ಮಾನ ಸರದಾರನು ಕಸುವಿನಿಂತ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಖಡ್ಗವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಲು, ನಾಯಕನು ತನ್ನ ಮೇಲೆ ಬೀಳುವ ಆ ಖಡ್ಗಕ್ಕೆ ಗುರಿನೋಡಿ ತನ್ನ ಖಡ್ಗದಿಂದ ಹೊಡೆದನು. ಕೂಡಲೆ ಮುಸಲ್ಮಾನ ಸರದಾರನ ಖಡ್ಗವು ಕೈಯಿಂದ ಕೊಸರಿ ಝಣಗುಟ್ಟುತ್ತ ಆಕಾಶಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಲಕಲಕನೆ ಹೊಳೆದು ಬಹುದೂರ ಬಿದ್ದಿತು. ಇದನ್ನು ನೋಡಿ ಮುಸಲ್ಮಾನ ವೀರನು ಖತಿಗೊಂಡು ನಾಯಕನನ್ನು ಇರಿಯುವುದಕ್ಕಾಗಿ ತನ್ನ ಭಾಲೆಯನ್ನು ಕಿತ್ತುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರಲು, ಬಹು ಚಪಲನಾದ ನಾಯಕನು ಕುದುರೆಯನ್ನು ಏರಿಹೋಗಿ ಭಾಲೆಯನ್ನು ಕಸಿದು ದೂರ ಚೆಲ್ಲಿಕೊಟ್ಟನು. ಇದರಿಂದ ಮುಸಲ್ಮಾನ ವೀರನು ನಿಶ್ಶಸ್ತ್ರನಾಗಿ ನಾಚಿಕೆಯಿಂದ ತಲೆ ಬಗ್ಗಿಸಿಕೊಂಡು ಸುಮ್ಮನೆ

ಕುದುರೆಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತನು. ಈ ಸಂಧಿಯಲ್ಲಿ ನಾಯಕನು ಕುದುರೆಯ ಮೇಲೆ ಧುಮುಕಿ ತನ್ನ ಕೈಖಡ್ಗದಿಂದ ಮುಸಲ್ಮಾನ ಸರದಾರನನ್ನು ತುಂಡರಿಸಬಹುದಾಗಿತ್ತು; ಆದರೆ ಉದಾರ ಮನಸ್ಸಿನ ನಾಯಕನು ವೀರರಿಗೆ ಸಮ್ಮತವಲ್ಲದ ನೀಚಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಇಚ್ಛಿಸಲಿಲ್ಲ. ನಿಶ್ಶಸ್ತ್ರನಾದವನನ್ನು ಸಂಹರಿಸುವುದು ಅಧರ್ಮವೆಂದು ತಿಳಿದು ಆತನು ತನ್ನ ಖಡ್ಗವನ್ನು ಒರೆಗಾಣಿಸಿ ಮುಸಲ್ಮಾನ ವೀರನನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ನಿಂತುಕೊಂಡನು. ನಾಯಕನ ಈ ದೊಡ್ಡಿಸ್ತನಕ್ಕೆ ಮೆಚ್ಚಿ ಮುಸಲ್ಮಾನ ವೀರನು ವಿನಯದಿಂದ—ಎಲೈ ಕನ್ನಡವೀರನೇ, ನಿನ್ನ ಔದಾರ್ಯವನ್ನು ಹೊಗಳುವ ಯೋಗ್ಯತೆಯು ನನಗಿಲ್ಲ. ಓಡಿಹೋಗಲಿಕ್ಕೆ ಕುದುರೆಯೊಂದಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ನಾನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಿನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕುಹೋಗುತ್ತಿದ್ದೆನು! ಕುದುರೆಯಿದ್ದರೂ, ನಿನ್ನಂಥ ವೀರನಿಗೆ ಬೆನ್ನು ತೋರಿಸಿ, ಪೈಗಂಬರನ ಅನುಯಾಯಿಗಳ ಶೌರ್ಯಕ್ಕೆ ಕಲಂಕವನ್ನುಂಟುಮಾಡಲು ನಾನು ಇಚ್ಛಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಇಗೋ, ಕುದುರೆಯಿಂದಿಳಿದು ನಿಶ್ಶಸ್ತ್ರನಾಗಿ ನಿನ್ನೆದುರಿಗೆ ನಿಂತಿರುತ್ತೇನೆ ನೋಡು. ನಿನ್ನ ಚಾಪಲ್ಯಕ್ಕೂ, ಶೌರ್ಯಕ್ಕೂ ಮೆಚ್ಚಿದ್ದ ನಾನು, ನಿನ್ನ ಶರೀರ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನೂ, ಮಲ್ಲಯುದ್ಧದ ಚಾತುರ್ಯವನ್ನೂ ನೋಡಲು ಇಚ್ಛಿಸುತ್ತೇನೆ. ನಿನ್ನ ಇಷ್ಟವಿದ್ದರೆ ಬಾ, ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ನನಗೆ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ಕೊಡು, ತಿರುಗಿ ನಿನ್ನ ಮೇಲೆ ಶಸ್ತ್ರವನ್ನು ಎತ್ತದೆ ಬಂದ ದಾರಿಯಿಂದ ಹಿಂದಿರುಗಿ ಹೋಗುವೆನು. ನನ್ನನ್ನು ಸಂಹರಿಸುವ ಇಚ್ಛೆ ನಿನಗಿದ್ದರೆ, ನಿರಾತಂಕವಾಗಿ ಸಂಹರಿಸು. ವೀರರಿಗೆ ಒಂದಿಲ್ಲೊಂದು ದಿನ ಸಮರಾಂಗಣದಲ್ಲಿ ದೇಹವಿಡುವುದು ಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವುದು!

ಮುಸಲ್ಮಾನ ವೀರನ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಎಚ್ಚಮ್ಮನಾಯಕನು ಏನೂ ಉತ್ತರಕೊಡದೆ ಮಲ್ಲಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧನಾಗಿ ನಿಂತನು. ಇದನ್ನು ನೋಡಿ ಮುಸಲ್ಮಾನ ವೀರನಿಗೆ ಪರಮಾನಂದವಾಯಿತು. ವೀರರು ಯುದ್ಧೋತ್ಸಾಹಿಗಳಿರುತ್ತಾರೆಂಬ ಮಾತು ಸುಳ್ಳಲ್ಲ. ಇಬ್ಬರೂ ಕೈಗೆ ಕೈಕೊಟ್ಟು ಕಾದಹತ್ತಿದರು. ಮುಸಲ್ಮಾನ ವೀರನು ದೇಹದಾರ್ಢ್ಯದಿಂದ ಎಚ್ಚಮ್ಮನಾಯಕನನ್ನು ಮೀರಿದ್ದನಲ್ಲದೆ, ವಯಸ್ಸಿನಿಂದಲೂ ಹಿರಿಯನಾಗಿದ್ದನು. ಆತನ ಮೈಬಣ್ಣ ಕೆಂಪು, ನಿಲುವಿಕೆ ಎತ್ತರ, ಮೂಗು ಸರಳ, ನೇತ್ರಗಳು ತೇಜಃಪುಂಜವಾದವುಗಳು. ವಿಶಾಲವಾದ ವಕ್ಷಸ್ಥಲದಿಂದಲೂ, ಪುಷ್ಟವಾದ ತೋಳುಗಳಿಂದಲೂ ಆತನು ಭವ್ಯವಾಗಿ ತೋರುತ್ತಿದ್ದನು. ಆ ಇಬ್ಬರು ಚೆಲುವರಾದ ತರುಣರ ಮಲ್ಲಯುದ್ಧವು ನೋಡತಕ್ಕದ್ದಾಗಿತ್ತು; ಆದರೆ ನಿರ್ಮಾನುಷವಾದ ಆ ರಣಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಬೆಳಗುಮುಂಜಾನೆ ಯಾರ ನೇತ್ರಗಳು ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ಸಫಲವಾಗಬೇಕು? ಆ ಇಬ್ಬರು ತರುಣರೂ ಕಾದುತ್ತ ಕಾದುತ್ತ ಆವೇಶಗೊಂಡರು. ಒಬ್ಬರಮೇಲೊಬ್ಬರು ಏರಿಹೋಗಿ ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ನೆಲಕ್ಕೆ ಕೆಡವಹತ್ತಿದರು. ಮುಸಲ್ಮಾನ

ವೀರನ ಅಸದೃಶವಾದ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಕ್ಕೂ ಅಚುಂಬಿತವಾದ ಚಾಪಲ್ಯಕ್ಕೂ ನಾಯಕನು ಮೆಚ್ಚಿ—"ಶಾಬಾಸ, ಯವನವೀರಾ, ಶಾಬಾಸ!" ಎಂದು ಆಗಾಗ್ಗೆ ಹೊಗಳುತ್ತಿದ್ದನು. ತನಗಿಂತ ಚಿಕ್ಕವನಾದ ನಾಯಕನು ತನ್ನೊಡನೆ ಸಮಾನಬಲದಿಂದ ಕಾದುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ಯವನವೀರನು ಬೆರಗಾಗಿದ್ದನು; ಆತನು ನಾಯಕನಂತೆ ಬಾಯಿಬಿಟ್ಟು ಹೊಗಳದಿದ್ದರೂ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನಾಯಕನ ಸತ್ವಾತಿಶಯಕ್ಕೂ, ಹಿಡಿತಗಳಿಗೂ ಅಚ್ಚಿಮೆಚ್ಚಿದ್ದನು. ಅವರಿಬ್ಬರು ಈರ್ಷೆಯಿಂದ ಕಾದುತ್ತಿರಲು, ಏನಾಯಿತೋ ಅವರದು ಅವರಿಗೇ ಗೊತ್ತು. ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಎಚ್ಚಮ್ಮನಾಯಕನು ಮುಸಲ್ಮಾನ ವೀರನನ್ನು ಅಂಗಾತ ಕೆಡವಿ, ತಾನು ಎದೆಯಮೇಲೆ ಕುಳಿತು, ಕೂಡಲೆ ಎದ್ದು ವಿನಯದಿಂದ ಸಲಾಮುಮಾಡಿ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಸರಿದುಕೊಂಡನು. ಮುಸಲ್ಮಾನವೀರನು ನಾಯಕನ ಈ ಸತ್ವಾತಿಶಯವನ್ನೂ, ಸೌಜನ್ಯವನ್ನೂ, ವಿನಯವನ್ನೂ ನೋಡಿ ಬೆರಗಾಗಿ ವಿನಯದಿಂದ ಆತನಿಗೆ ಸಲಾಮುಮಾಡಿ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಕೈಹಿಡಿದು ನುಡಿದನೇನಂದರೆ—ವೀರನಾದ ಮಿತ್ರನೇ, ನೀನು ಧನ್ಯನು ಧನ್ಯನು! ನಿಮ್ಮಂಥ ಕನ್ನಡವೀರರು ವಿಜಯನಗರದ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಮೂಡುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಆ ರಾಜ್ಯದ ಬೇರುಗಳನ್ನು ಕಿತ್ತು ಒಗೆಯಲಿಕ್ಕೆ ನಮ್ಮ ಬಾದಶಹರು ೫೦ ವರ್ಷ ಯತ್ನಿಸಿದರೂ ಆ ಕಾರ್ಯವು ದುಸ್ಸಾಧ್ಯವಾಗಿದೆ. ನಿಮ್ಮಂಥ ಸಹಸ್ರಾವಧಿ ಸತ್ವಶಾಲಿಗಳು ಭುಜಕ್ಕೆ ಭುಜವನ್ನು ಆನಿಸಿ ಸಾಲುಗೊಂಡು ರಣಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತಿರುವಾಗ ವಿಜಯನಗರದ ಯಶೋದುಂದುಭಿಯ ಗಂಭೀರ ಧ್ವನಿಯು ದಿಕ್ಕುದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ಹಬ್ಬಿದ್ದು ಆಶ್ಚರ್ಯವೇನು! ನೀನು ಜಯಶಾಲಿಯಾಗಿದ್ದರೂ ನನ್ನೊಡನೆ ವಿನಯದಿಂದ ನಡಕೊಳ್ಳುವುದನ್ನು ನೆನಿಸಿದರೆ, ಕನ್ನಡಿಗರ ಸಹೃದಯತೆಯು ಆಕಾರಗೊಂಡು ನನ್ನೆದುರಿಗೆ ನಿಂತಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಶಾಬಾಸ, ಕನ್ನಡವೀರಾ ಶಾಬಾಸ! ನಿನ್ನಂಥ ಉದಾರಾಂತಃಕರಣದ ವೀರನಿಗೆ ಆಪತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಹಾಯ ಮಾಡುವುದು ನನ್ನ ಪವಿತ್ರ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿರುವುದು. ನಿನ್ನಿಂದ ಎರಡುಸಾರೆ ಗೆಲ್ಲಲ್ಪಟ್ಟ ಈ ದೇಹವು ನಿನ್ನದಾದ್ದರಿಂದ ನಿನ್ನ ಹಿತಚಿಂತನಲ್ಲಿಯೇ ಅದು ಸವಿದು ಹಿಟ್ಟಾದೀತು. ಸಾಕು, ಇದಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಹರಟಿ, ನಿನ್ನ ಅನಾದರಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರನಾಗುವುದು ಸರಿಯಲ್ಲ. ನನ್ನ ಹೆಸರು ಚಾಂದಖಾನನು. ವಿಪತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಎಚ್ಚಮ್ಮನಾಯಕನಿಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಿದ ಹೊರತು ಚಾಂದಖಾನನ ಜನ್ಮವು ಸಫಲವಾಗಲಾರದು. ಹೋಗಿಬರುತ್ತೇನೆ, ಅಪ್ಪಣೆಕೊಡು, ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಆ ಮುಸಲ್ಮಾನ ವೀರನು ನಾಯಕನಿಗೆ ವಿನಯದಿಂದ ಸಲಾಮು ಮಾಡಿ ಕುದುರೆಯನ್ನು ಹತ್ತಿ ಬಂದ ದಾರಿಯಿಂದ ತಿರುಗಿಹೋದನು. ಇತ್ತ ಸರಳ ಹೃದಯದ ನಾಯಕನು, ಈಶ್ವರಕೃಪೆಯಿಂದ ತನಗೊದಗಿದ ಆಕಸ್ಮಿಕ ಜಯಕ್ಕಾಗಿ ಕೆಲಮಟ್ಟಿಗೆ ಸಮಾಧಾನಪಟ್ಟು, ಸ್ವಜನಘಾತವನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿ ಉಸುರ್ಗರೆಯುತ್ತ ಫಲಮಂತ್ರಾಕ್ಷತೆಗಳ ಸಲುವಾಗಿ ಮತ್ತೆ ಪಂಪಾಸರೋವರದ ಕಡೆ ಸಾಗಿದನು; ಕೂಡಲೆ ಅಲ್ಲಿಯ ಭೂತಗಳ ಲೀಲೆಗಳು ಅವನ ಕಣ್ಣಿಗೆ

ಕಟ್ಟಿದವು.

೩ನೆಯ ಪ್ರಕರಣ

ಪವಿತ್ರ ಕರ್ತವ್ಯ

ಎಚ್ಚಮ್ಮನಾಯಕನು ಹೊರಟಾಗ ಅರುಣೋದಯವಾಗಿತ್ತು. ಮೂಡಲು ಕೆಂಪೇರಿದಂತೆ ನಕ್ಷತ್ರಗಳು ಕಾಂತಿಹೀನವಾಗತೊಡಗಿದವು. ಪಕ್ಷಿಗಳು ಕಿಲಿಕಿಲಿ ಧ್ವನಿಮಾಡುತ್ತ ಕೆಲವು ಗೂಡಿನಿಂದ ಹೊರಬಿದ್ದಿದ್ದವು; ಕೆಲವು ಹೊರಬೀಳುತ್ತಿದ್ದವು. ಸಮೀಪದ ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿಯ ಕೋಳಿಗಳ ಕೂಗುಗಳು ಅಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕೇಳಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ತಂಗಾಳಿಯು ಸುಳ್ಳನೆ ಸುಳಿದು ಎಡಬಲದ ಗಿಡಬಳ್ಳಿಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲಾಡಿಸಿ ಮನಸ್ಸನ್ನು ರಮಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಚಿಗುರುಗಳು ಇಬ್ಬನಿಯ ಹನಿಗಳಿಂದ ಒಪ್ಪುತ್ತಿದ್ದವು. ಅಡವಿಯ ಹೂಗಳು ಅರಳತೊಡಗಿ ತಮ್ಮ ವರ್ಣವೈಚಿತ್ರ್ಯದಿಂದಲೂ, ಗಂಧವಿಶೇಷದಿಂದಲೂ, ಜನರ ಉಲ್ಲಾಸವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ತೊಗಲಬಾವುಲಿ-ಗೂಗೆ ಮೊದಲಾದ ಪಕ್ಷಿಗಳೂ, ನರಿ ತೋಳ ಮೊದಲಾದ ಮೃಗಗಳೂ, ಹಾವು ಚೇಳು ಮೊದಲಾದ ಹುಳಹುಪ್ಪಡಿಗಳೂ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಅಡಗತೊಡಗಿದ್ದವು. ಸುತ್ತುಮುತ್ತಲಿನ ಗುಡ್ಡಗಳ ತುದಿಗಳು ಬಿಳಿಯ ಟೊಪ್ಪಿಗೆಗಳನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಂಡಂತೆ ಮಂಜಿನಿಂದ ಆಚ್ಛಾದಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದವು. ಮೂಡಲು ಕೆಂಪುಹರಿದು ಬೆಳ್ಳಗೆ ಬೆಳಗಾಗಿ ಸೂರ್ಯನು ಕ್ಷಿತಿಜದಿಂದ ಹೊರಬೀಳುವ ಸಂಧಿಯಲ್ಲಿ ನಾಯಕನಿಗೆ ಪಂಪಾಸರೋವರವು ಕಾಣಿಸತೊಡಗಿತು. ಆಕಸ್ಮಿಕವಾಗಿ ದೈವದ ತಿರುಗಣಿಯ ಮಡುವಿನಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕು ಗಾಸಿಯಾಗತೊಡಗಿದ್ದ ನಾಯಕನಿಗೆ, ಈ ಉಷಃಕಾಲದ ಮನೋಹರ ಸಂಗತಿಗಳು ಇದ್ದೂ ಇಲ್ಲದಂತಾಗಿದ್ದವು. ನಮ್ಮ ತರುಣ ನಾಯಕನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಫಲಮಂತ್ರಾಕ್ಷತೆ, ಭೂತಗಳ ಲೀಲೆ, ಸ್ವಜನರ ನಾಶ, ದೈವಯೋಗದಿಂದ ದೊರೆತ ಜಯ ಇವು ಮುತ್ತಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದರಿಂದ ಅನ್ಯ ವಿಚಾರಗಳಿಗೆ ಆಸ್ಪದವೇ ಉಳಿದಿದ್ದಿಲ್ಲ. ನಾಯಕನು ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ಫಲಮಂತ್ರಾಕ್ಷತೆಯ ಗಂಟನ್ನು ಹುಡುಕುತ್ತ ಬೆಳಕಿನೊಳಗೆ ಸರೋವರದಲ್ಲಿಯೂ ನಾಲ್ಕೂ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಿ ನಿರಾಶೆಪಟ್ಟನು. ಆತನು ಅಸಮಾಧಾನದಿಂದ ಪ್ರಾತರ್ವಿಧಿಗಳನ್ನು ತೀರಿಸಿಕೊಂಡು ಗುಡಿಯನ್ನು ಹೊಕ್ಕು ಅಲ್ಲಿಯೂ ನೋಡಿದನು. ರಾತ್ರಿಯ ಭವ್ಯವಾದ ಶಿವಪೂಜೆಯು ಅವನಿಗೆ ಸ್ವಪ್ನೋಪಮಾನವಾಗಿ ಈಗ ಭಾಸವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ತರುವಾಯ ನಾಯಕನು ಗುಡಿಯಿಂದ ಹೊರಬಿದ್ದು ರಾತ್ರಿ ಮನುಷ್ಯಾಕೃತಿಗಳು ಗುಪ್ತವಾದ ಪರ್ವತದ ನಿಟ್ಟನ್ನು ನೋಡಿದನು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನು ಮೇಲಕ್ಕೇರಿ ಹೂಬಿಸಿಲನ್ನು ನಾಲ್ಕೂಕಡೆಗೆ ಪಸರಿಸತೊಡಗಿದ್ದನು. ಜನರ, ಹಾಗು ದನಕರುಗಳ

ಸುಳಿದಾಟಕ್ಕೆ ಆರಂಭವಾಗತೊಡಗಿತು. ನೆರೆಯ ಹಳ್ಳಿಯಿಂದ ಪೂಜಾರಿಗಳು ಬಂದರು. ಮುಖ್ಯ ಪೂಜಾರಿಯು ದೇವತಾರ್ಚನೆಯ ಸಿದ್ಧತೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದನು. ಪಂಚಮ ಪೂಜಾರಿಯು ದೇವರ ಮುಂದಿನ ದೀಪವನ್ನು ನೆಟ್ಟಗೆಮಾಡಿ ಗುಡಿಯ ಕಸ ತೆಗೆಯಹತ್ತಿದನು. ನೆರೆಯ ಹಳ್ಳಿಯಿಂದ ಬಂದ ಯಾತ್ರಿಕರು ತಮ್ಮ ಗಂಟು ಗದಡಿಗಳನ್ನು ಗುಡಿಯ ಬಳಿ ಧರ್ಮಶಾಲೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟು ತಮ್ಮತಮ್ಮ ಕೆಲಸಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದರು. ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ನೋಡಿ ನಾಯಕನ ಮನಸ್ಸು ಸ್ವಲ್ಪ ರಮಿಸಲು, ಆತನು ಪೂಜಾರಿಯ, ಹಾಗು ಯಾತ್ರಿಕರ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಆ ಪುರಾತನ ಕ್ಷೇತ್ರದ ವಿಷಯದ ಭಯಂಕರವಾದ ಸುದ್ದಿಗಳನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳಹತ್ತಿದನು.

ಮಧ್ಯಾಹ್ನವಾಯಿತು. ಯಾತ್ರಿಕರು ಸರೋವರದಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನಮಾಡಿ ಪಂಪಾಪತಿಯನ್ನು ಪೂಜಿಸಿ ಭೋಜನಾದಿಗಳ ಸಿದ್ಧತೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದರು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ನಾಯಕನು ರಾತ್ರಿ ಮನುಷ್ಯಾಕೃತಿಗಳು ಗುಪ್ತವಾದ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಕಣ್ಣಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣು ಇಟ್ಟು ನೋಡಿ ಬಂದನು. ಅದರಿಂದ ಪ್ರಯೋಜನವೇನೂ ಆಗಲಿಲ್ಲ. ಆತನು ಮತ್ತೆ ಸರೋವರಕ್ಕೆ ಬಂದು ಸ್ನಾನಮಾಡಿ ದೇವರದರ್ಶನ ತಕ್ಕೊಂಡು ವಿಚಾರಮಗ್ನನಾಗಿ ಗುಡಿಯ ಹಾಸುಗಲ್ಲ ಮೇಲೆ ಸ್ವಸ್ಥವಾಗಿ ಮಲಗಿಕೊಂಡನು. ನಾಯಕನ ರೂಪವೂ, ಅವನ ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳೂ ಜನರ ಚಿತ್ತವನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಅವರು ಕೌತುಕದಿಂದ ನಾಯಕನನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಕೆಲವರು ನಾಯಕನನ್ನು ಊಟಕ್ಕೆ ಕರೆಯಲು, "ತನಗೆ ಹಸಿವೆಯಿಲ್ಲೆಂ"ದು ಆತನು ವಿಯನದಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಎಲ್ಲರ ಊಟವಾಯಿತು. ಸೂರ್ಯನು ಪಡವಲಕ್ಕೆ ಇಳಿಯಹತ್ತಿದ್ದರಿಂದ ಬಿಸಿಲ ತಾವು ಕಡಿಮೆಯಾಗಹತ್ತಿತು. ರಾತ್ರಿ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಇರಲಸಾಧ್ಯವಾದದ್ದರಿಂದ ಕಣ್ಣ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಊರು ಸೇರಬೇಕೆಂದು ಜನರು ತಮ್ಮ ಗಂಟು ಗದಡಿಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಪ್ರಯಾಣಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಸಹತ್ತಿದರು. ಬರಬರುತ್ತ ಹೂಬಿಸಿಲು ಬಿದ್ದು ತಂಗಾಳಿಯು ಸುಳಿಯಹತ್ತಿತು. ಪಂಚಮ ಪೂಜಾರಿಯು ದೇವರ ದೀಪವನ್ನು ನೆಟ್ಟಗೆ ಮಾಡಿ, ಸಮೃದ್ಧವಾಗಿ ಎಣ್ಣೆಯನ್ನು ಹಾಕಿ ಯಾತ್ರಾಸ್ಥರಿಂದ ದೊರೆತ ಹಣ್ಣು-ಕಾಯಿ-ದಕ್ಷಿಣೆ-ದಾನಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಮುಖ್ಯ ಪೂಜಾರಿಯ ಹಾದಿಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ನಿಂತುಕೊಂಡನು. ಮುಖ್ಯ ಪೂಜಾರಿಯೂ ಮನೆಗೆ ಹೊರಡಲು ಸಿದ್ಧನಾದನು. ಆದರೂ ಹಾಸುಗಲ್ಲ ಮೇಲೆ ವಿಚಾರಮಾಡುತ್ತ ಮಲಗಿದ್ದ ನಮ್ಮ ನಾಯಕನು ಸ್ಥಳ ಬಿಟ್ಟು ಕದಲಲಿಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿ ರಾತ್ರಿ ಇರಕೂಡದೆಂದು ಮುಖ್ಯ ಪೂಜಾರಿಯು ಪರಿಪರಿಯಾಗಿ ಹೇಳಿದನು. ಆತನು ಹಲವು ಭಯಂಕರ ಸುದ್ದಿಗಳನ್ನು ಹೇಳಿ ನಾಯಕನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ತಿರುಗಿಸಲು ಯತ್ನಿಸಿದನು; ಆದರೆ ನಾಯಕನು ಮಿಟ್ಟಿಮಿಸುಕಲಿಲ್ಲ. ಆತನು ಎದ್ದುನಿಂತು ಪೂಜಾರಿಯನ್ನು ನಮಸ್ಕರಿಸಿ— ಬ್ರಾಹ್ಮಣಶ್ರೇಷ್ಠರೇ, ನೀವು

ಹೇಳುವುದು ನಿಜವು; ಆದರೆ ಈ ದಿನ ರಾತ್ರಿ ಈ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ಇರಬೇಕೆಂದು ನನ್ನ ಎಟ್ಟಿಮನಸ್ಸು ಹಟಹಿಡಿದಿದೆ, ಅನುಗ್ರಹಿಸಿರಿ; ಯಾವ ತೊಂದರೆಗಳೂ ತಟ್ಟದೆ ನನ್ನ ಇಚ್ಛಿತವು ಪೂರ್ಣವಾಗುವಂತೆ ಆಶೀರ್ವದಿಸಿರಿ. ನನ್ನ ಸಂಪೂರ್ಣ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಕೇಳಿದರೆ, ನನ್ನ ಹಟವು ನಿಮಗೆ ಅಯೋಗ್ಯವಾಗಿ ತೋರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ನಾನು ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳುವುದಿಷ್ಟೆ, ಈ ದಿನ ಈ ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿಯೇ ಇರಲಿಕ್ಕೆ ನನಗೆ ಅಪ್ಪಣೆ ದೊರೆಯಬೇಕು, ಅನ್ನಲು, ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಆತಂಕಪಡುತ್ತ, ನಾಯಕನ ಮನೋದಾರ್ಢ್ಯ-ಕ್ಕೆ ಬೆರಗಾಗಿ ತನ್ನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿರುವ ಬಾಳೆಯ ಹಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಪ್ರಸಾದವೆಂದು ನಾಯಕನ ಉಡಿಯಲ್ಲಿ ಹಾಕಿದನು. ನಾಯಕನು ಪೂಜಾರಿಯನ್ನು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ನಮಸ್ಕರಿಸಲು, ಆತನು —"ಯಶಸ್ವಿಯಾ-ಗು" ಎಂದು ನಾಯಕನನ್ನು ಅಂತಃಕರಣಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಆಶೀರ್ವದಿಸಿ ತನ್ನ ಸಂಗಡಿಗರೊಡನೆ ಹೊರಟುಹೋದನು.

ಸಂಜೆಯಾಯಿತು. ಹುಣ್ಣಿಮೆಯ ಚಂದ್ರನು ಪೂರ್ಣಕಲೆಗಳಿಂದ ಉದಯಹೊಂದಿದನು. ನಾ-ಯಕನು ಸರೋವರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಕೈಕಾಲು ತೊಳಕೊಂಡು ಫಲಗಳನ್ನು ಭಕ್ಷಿಸಿ ತೃಪ್ತನಾಗಿ ಗುಡಿಯ ಮರೆಗೆ ಒತ್ತಟ್ಟಿಗೆ ಕುಳಿತುಕೊಂಡನು. ನಾಯಕನೇ ನಾಯಕನು-ಗುಡಿಯೇ ಗುಡಿಯು, ಮತ್ತೊಬ್ಬ-ರಿಲ್ಲ. ನಾಯಕನು ಕವಚ-ಶಿರಸ್ತ್ರಾಣಗಳನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಸಜ್ಜುಗೊಳಿಸಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಯಮನನ್ನೂ ಎದುರಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಹಿಂದೆಮುಂದೆ ನೋಡದಷ್ಟು ಧೈರ್ಯದಿಂದ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಬಗೆಬಗೆಯ ವಿಚಾರಗಳ ಗಲಿಬಿಲಿಯಿಂದ ಅವನ ಮನಸ್ಸು ವ್ಯಗ್ರವಾಯಿತು. ಈ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಎರಡು ತಾಸು ರಾತ್ರಿಯಾಗಲು, ಗುಡಿಯಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯರ ಸುಳುವು ಕೇಳತೊಡಗಿತು. ಬರಬರುತ್ತ ಗುಡಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟ ಮಂತ್ರೋಚ್ಚಾರವಾಗತೊಡಗಿ, ಪಂಪಾಪತಿಯ ಪೂಜೆ ಆರಂಭವಾಯಿತು; ಆಗ ನಾಯಕನು ಕುಳಿತ ಸ್ಥಳದಿಂದ ಎದ್ದು ಸಪ್ಪಳಿಲ್ಲದೆ ಹೋಗಿ ಗುಡಿಯ ಹೊರಗೆ ಒತ್ತಟ್ಟಿಗೆ ಮರೆಗೆ ಕುಳಿತುಕೊಂ-ಡನು. ಆತನು ಸ್ವಲ್ಪಹೊತ್ತು ಮನಸ್ಸನ್ನು ಬಿಗಿಹಿಡಿದು ಕುಳಿತ ಸ್ಥಳದಿಂದ ಉಲುಕಲಿಲ್ಲ. ಪೂಜೆಯು ಭರಕ್ಕೆ ಬರಲು, ನಾಯಕನು ಮೆಲ್ಲಗೆ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಸರಿಯುತ್ತ ಬಹು ಜಾಗರೂಕತೆಯಿಂದ ಗುಡಿಯ-ಲ್ಲಿ ಹಣಿಕಿಹಾಕಿದನು. ಗುಡಿಯೊಳಗಿನ ಆಗಿನ ವಿಚಿತ್ರ ಶೋಭೆಯಿಂದ ನಾಯಕನ ಚಿತ್ತವೃತ್ತಿಯು ಶಾಂತವಾಯಿತು. ಪಂಪಾಪತಿಯನ್ನು ಪೂಜಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ವಯಸ್ಸು ಎಪ್ಪತ್ತಕ್ಕಿಂತ ಕಡಿಮೆಯಿ-ರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಆತನನ್ನು ಬರಿಯ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೆಂದು ಕರೆಯುವುದಕ್ಕಿಂತ ಋಷಿಯೆಂದು ಕರೆಯುವುದು ಯೋಗ್ಯವಾಗಿರುವುದು. ಆ ವೃದ್ಧ ಋಷಿಯು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಸೂರ್ಯನಂತೆ ತೇಜಸ್ವಿಯಾಗಿದ್ದನು. ಬಿಳಿಯ ಕೂದಲುಗಳ ಹೊರತು ವೃದ್ಧಾಪ್ಯದ ಬೇರೆ ಲಕ್ಷಣಗಳೇನೂ ಆತನಲ್ಲಿ ತೋರುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಆತನ ನಿಲುವಿಕೆ

ಎತ್ತರ, ಮೈಕಟ್ಟು ತಿಳುವಾದದ್ದು, ಮುಖಮುದ್ರೆಯು ಸುಪ್ರಸನ್ನ; ಕ್ಷಮಾಶಾಂತಿಗಳು ಆ ಮಹಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ತುಂಬಿತುಳುಕುತ್ತಿದ್ದವು. ಆತನು ದಯಾಪೂರ್ಣನೆಂಬುದು ತಟ್ಟನೆ ಒಡೆದು ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು. ಕೃಷ್ಣಾಜಿನದ ಆಸನದಿಂದಲೂ, ಶುಭ್ರವಸ್ತ್ರಪರಿಧಾನದಿಂದಲೂ, ಭಸ್ಮೋದ್ಧೂಲಿತಗಾತ್ರದಿಂದಲೂ, ಸ್ಥಾನವರಿತು ಧರಿಸಿದ ರುದ್ರಾಕ್ಷಗಳಿಂದಲೂ, ಶುಭ್ರ ಜಟಾಮಂಡಲದಿಂದಲೂ, ಭವ್ಯವಾದ ಬಿಳಿಯ ಗಡ್ಡಗಳಿಂದಲೂ ಆ ತಪಸ್ಸಿದ್ಧನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಶಂಕರನಂತೆ ಒಪ್ಪುತ್ತಿದ್ದನು. ಆತನ ಧ್ವನಿಯು ಮೇಘದಂತೆ ಗಂಭೀರವಾಗಿತ್ತು. ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ದೇವರನ್ನು ಹೃದಯದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡ ಮಹಾತ್ಮರು ಮಾತ್ರ ಪ್ರಹ್ಲಾದನಂತೆ ಬೇಕಾದಲ್ಲಿ ದೇವರನ್ನು ಬರಮಾಡಲು ಸಮರ್ಥರಾಗುವರೆಂಬುದನ್ನು ಈ ಋಷಿವರ್ಯನ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷದರ್ಶನದಿಂದ ಕಂಡುಕೊಳ್ಳಬಹುದಾಗಿತ್ತು, ದೇವರನ್ನು ಕಂಡ ಆ ಮಹಾತ್ಮನು ಅನನ್ಯಭಾವದಿಂದ ಪಂಪಾಪತಿಯ ಪೂಜೆ ಮಾಡುವುದನ್ನು ನೋಡಿದವರ ಐಹಿಕತಾಪಗಳು ಶಾಂತವಾಗದೆಯಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಇಂಥ ಮಹಾತ್ಮರೇ ಸುಗುಣೋಪಾಸನೆಯನ್ನಾಗಲಿ, ನಿರ್ಗುಣೋಪಾಸನೆಯನ್ನಾಗಲಿ ಮಾಡಲು ಸಮರ್ಥರಾಗುವರೆಂದು ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಹೇಳುವರು. ಇಂಥವರ ದರ್ಶನಮಾತ್ರದಿಂದ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಪಾಪತಾಪ-ದೈನ್ಯಗಳು ನಾಶವಾಗುವವೆಂದ ಬಳಿಕ ಅವರ ಮಹಾಮಹಿಮೆಯನ್ನೇನು ವರ್ಣಿಸುವುದದೆ? ನಮ್ಮ ತರುಣ ನಾಯಕನು ತನ್ನ ಹಲವು ತಾಪಗಳನ್ನು ಮರೆತು ಶಾಂತಚಿತ್ತನಾಗಿ ಅತ್ಯಂತ ಲೀನತೆಯಿಂದ ಋಷಿವರ್ಯನಲ್ಲಿಯೇ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನಿಟ್ಟು ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿದ್ದನು.

ಮನುಷ್ಯನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ವಿಷಯಸುಖದ ಕಡೆಗೆ ಜಗ್ಗಿಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಬಲ ಸಾಧನವು ಸ್ತ್ರೀಯೆಂಬುದನ್ನು ಬಹುತರ ಎಲ್ಲರೂ ಬಲ್ಲರು. ಹೊನ್ನು-ಹೆಣ್ಣು-ಹಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಕಣ್ಣಾರೆ ಕಂಡು ಬಯಸದ ಅಣ್ಣಗಳು ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲವೆಂದು ದೊಡ್ಡವರು ಹೇಳುವರು. ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ನಮ್ಮ ಎಚ್ಚಮನಾಯಕನು ಋಷಿವರ್ಯನಲ್ಲಿ ಚಿತ್ತವನ್ನಿಟ್ಟು ಸ್ವಸ್ಥಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿರಲು, ಒಬ್ಬ ಸುಂದರ ತರುಣಿಯು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹೂಮಾಲೆಯನ್ನು ಹಿಡಕೊಂಡು ಅಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ಬಂದು ಋಷಿಯ ಎದುರಿಗೆ ವಿನಯದಿಂದ ನಿಂತುಕೊಂಡಳು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಋಷಿಯು ಪಂಪಾಪತಿಗೆ ಗಂಧಾದ್ಯುಪಚಾರಗಳನ್ನು ಸಮರ್ಪಿಸಿ ಹೂಗಳನ್ನು ಏರಿಸುವವನಿದ್ದನು. ಆತನು ಆ ಸ್ತ್ರೀಯನ್ನು ಕುರಿತು ಪ್ರಸನ್ನವದನನಾಗಿ—ತಂಗೀ, ಚಂಪಾ, ಈ ತಬಕದಲ್ಲಿ ಹೂಮಾಲೆಯನ್ನಿಟ್ಟು ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಮ್ಮಾ. ಈಗ ಎರಡು ವರ್ಷಗಳಿಂದ ನೀನು ಪಂಪಾಪತಿಗೆ ದ್ವಾದಶಪುಷ್ಪಗಳ ಮಾಲೆಯನ್ನು ಹೊತ್ತಿಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ತಪ್ಪದೆ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಅರ್ಪಿಸುತ್ತ ಬಂದಿರುತ್ತೀ. ಅದರ ಫಲವು ಬೇಗನೆ ನಿನಗೆ ದೊರೆಯುವುದು. ಭಾಗ್ಯಶಾಲಿಯಾದ ತರುಣವೀರನು ನಿನ್ನ ಪಾಣಿಗ್ರಹಣ ಮಾಡುವನು. ನೀನು ವೀರಪತ್ನಿಯೂ, ವೀರಮಾತೆಯೂ ಆಗಿ

ಸಕಲ ವೈಭವದೊಡನೆ ಪಂಪಾಪತಿಯ ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಬರುವೆ. ಅಮ್ಮಾ ನಾನು ಅಭಿಮಾನದಿಂದ ವ್ಯರ್ಥವಾದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಆಡುವುದಿಲ್ಲ ಕಂಡೆಯಾ! ಪೂಜೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಡುವೆ ಎಂದೂ ಮಾತಾಡದ ನನ್ನ ಮುಖದಿಂದ ಪಂಪಾಪತಿಯೇ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಆಡಿಸುತ್ತಾನೆಂದು ನಂಬು. ನಿನ್ನೆ ರಾತ್ರಿ ಪಂಪಾಸರೋವರದ ತೀರದ ಗಿಡದ ಕೊಂಬೆಗೆ ತೂಗುಹಾಕಿದ್ದ ಫಲಮಂತ್ರಾಕ್ಷತೆಗಳ ಗಂಟು ನಿನ್ನ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಿರುವುದಷ್ಟೇ? ಅದು ನಿನ್ನ ಕಲ್ಯಾಣವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಅದನ್ನು ಪ್ರಾಣಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚೆಂದು ತಿಳಿದು ಜತನಮಾಡು. ನಿನಗೆ ಯೋಗ್ಯಪತಿಯು ದೊರೆತ ದಿವಸ ನನಗೆ ಕಣ್ಣು ತುಂಬ ನಿದ್ದೆ ಬರುವುದು. ಅಂದೇ ನಾನು ಕೃತಕೃತ್ಯನಾದಂತಾಗುವುದು, ಎಂದು ನುಡಿದು ಆ ಋಷೀಶ್ವರನು ಪಂಪಾಪತಿಗೆ ಹೂಗಳನ್ನು ಏರಿಸತೊಡಗಿದನು. ಇತ್ತ ಚಂಪೆಯು ಉಲ್ಲಾಸಪಡುತ್ತ ಪಂಪಾಪತಿಗೂ, ಋಷೀಶ್ವರನಿಗೂ ವಿನಯದಿಂದ ನಮಿಸಿ ದೂರ ಸರಿದು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಕೈಜೋಡಿಸಿಕೊಂಡು ಶಿವಪೂಜೆಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಳು.

ಚಂಪೆಯು ಹದಿನಾರು ವರ್ಷದ ಮುಗ್ಧೆಯಾಗಿದ್ದಳು. ಆ ಸ್ವಭಾವಸುಂದರಿಯ ಉಡಿಗೆತೊಡಿಗೆಗಳು ಋಷಿಗಳ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪುವಂಥವಿದ್ದರೂ ಅವು ಆಕೆಯ ಸೌಂದರ್ಯದಲ್ಲಿ ಕೊರತೆಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುವಂಥವಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಅವುಗಳಿಂದ ಚಂಪೆಯ ಆಗರ್ಭಶ್ರೀಮಂತತನವು ಚೆನ್ನಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆಕೆಯು ರೇಶಿಮೆಯ ಹಳದಿಯಬಣ್ಣದ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಪೀತಾಂಬರವನ್ನುಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಹಸರು ರೇಶಿಮೆಯ ಕುಪ್ಪಸವನ್ನು ತೊಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದಳು. ಆಕೆಯ ಕಾಲೊಳಗಿನ ಸರಪಳಿಗಳೂ, ಟೊಂಕದೊಳಗಿನ ಪಟ್ಟಿಯೂ, ಕೈಯೊಳಗಿನ ಕಂಕಣಗಳೂ, ಕೊರಳೊಳಗಿನ ಅಲಂಕಾರಗಳೂ ಆಯಾ ಅವಯವಗಳ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ನೋಡುವವರ ಕಣ್ಣುಮುಂದೆ ತಟ್ಟನೆ ಇಡುವಷ್ಟು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಒಪ್ಪುತ್ತಿದ್ದವು. ಆಕೆಯ ಮೂಗಿನೊಳಗಿನ ಮೂಗುಬಟ್ಟು–ಬುಲಾಕುಗಳೂ, ಕಿವಿಗಳೊಳಗಿನ ವಜ್ರದ ಬೆಂಡಓಲೆ-ಬುಗಡಿಗಳೂ ಮುಖದ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ಚಂಪೆಯ ಮುಖಭಾವವೇ ಅಂಥ ಮೋಹಕವಾದದ್ದು. ಆಕೆಯ ಮಾವಿನಕಾಯಿಯ ಹೋಳಿನಂಥ ದೊಡ್ಡ ಕಣ್ಣುಗಳ ಹೊಳಪನ್ನು ಬಣ್ಣಿಸಲಳವಲ್ಲ. ಚಂಪೆಯ ಉದ್ದವಾದ ಕೂದಲುಗಳಿಗೆ ಹೆರಳು ಹಾಕದೆ ಹಾಗೇ ತುರುಬುಕಟ್ಟಿ ಅದರಲ್ಲಿ ಅರಳು ಮಲ್ಲಿಗೆಯ ಮಾಲೆಯನ್ನು ಪ್ರಶಸ್ತವಾಗಿ ಮುಡಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಸೌಕುಮಾರ್ಯದಿಂದ ಅಲಂಕರಿಸಿದಂತಾಗಿತ್ತು. ಉಂಗುರಗೂದಲುಗಳ ಅಲೆದಾಟದಿಂದ ಚಂಪೆಯ ಲಲಾಟ ಪ್ರದೇಶವು ಮನೋಹರವಾಗಿ ಒಪ್ಪುತ್ತಿತ್ತು. ಇಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗಿನ ವಸ್ತ್ರಾಲಂಕಾರಗಳ ಶೋಭೆಗೂ ಚಂಪೆಯು ಮನಸ್ಸು ಮಾಡುವವಳಲ್ಲ; ಆದರೆ ವಾತ್ಸಲ್ಯದ ಋಷೀಶ್ವರರ

ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿದ್ದ ಸುಮಂಗಲೆಯರು ಅಕ್ಕರೆಯಿಂದ ಆಕೆಯನ್ನು ಶೃಂಗರಿಸಿ ನೇತ್ರಗಳ ಸಾಫಲ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಆತುರಪಡುತ್ತಿದ್ದದ್ದರಿಂದ ಅವರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಮುರಿಯುವುದು ಚಂಪೆಯಿಂದಾಗುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಕೂಸಿದ್ದಾಗಿನಿಂದ ಕಣ್ವಋಷಿಗಳ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದಿದ್ದ ಶಕುಂತಲೆಗಿಂತ ಚಂಪೆಯು ಹೆಚ್ಚು ವ್ಯವಹಾರಚತುರಳಾಗಿದ್ದರೂ, ಶಾಂತರಾದ ಋಷಿಗಳ ಆಶ್ರಮದ ಎರಡು ವರ್ಷದ ಸಹವಾಸದಿಂದ ಆಕೆಯಲ್ಲಿ ಶ್ಲಾಘನೀಯವಾದ ಸರಳತನವು ತೋರುತ್ತಿತ್ತು. ವಾಡಿಕೆಯಾಗಿ ಹೆಂಗಸರಲ್ಲಿ ತಕ್ಕ ಹೊಯ್ಮಾಲಿತನದ ಗಂಧವು ಕೂಡ ಆಕೆಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ಆಕೆಯ ಲಗ್ನದ ಕಾಲವು ಮೀರುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದರೂ, ತನ್ನ ಸುಖದುಃಖದ ಭಾರವೆಲ್ಲ ತನ್ನ ಪೋಷಕರಾದ ಋಷಿಗಳ ಮೇಲೆ ಇದ್ದದ್ದರಿಂದ, ಆ ಚದುರೆಯು ಋಷಿವರ್ಯರ ಮಹಾಮಹಿಮೆಯಲ್ಲಿ ನಂಬಿಗೆಯನ್ನಿಟ್ಟು ನಿಶ್ಚಿಂತೆಯಿಂದ ಇರುತ್ತಿದ್ದಳು. ಆಕೆಯ ಮುಖಮುದ್ರೆಯು ಯಾವಾಗಲೂ ನಿಷ್ಕಲಂಕವೂ, ಸುಪ್ರಸನ್ನವೂ, ಸುಹಾಸ್ಯಯುಕ್ತವೂ ಆಗಿರುತ್ತಿತ್ತು, ಆಕೆಯು ಭಕ್ತಿಪುರಸ್ಸರ ಒಮ್ಮೆ ಋಷಿವರ್ಯನನ್ನೂ, ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಪಂಪಾಪತಿಯನ್ನೂ ನೋಡುತ್ತ ಅತ್ತಿತ್ತ ಉಲುಕದೆ ಸ್ವಸ್ಥವಾಗಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿದ್ದಳು.

ಈ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಋಷಿಯ ದರ್ಶನದಿಂದ ಶಾಂತವಾಗಿದ್ದ ನಮ್ಮ ತರುಣ ನಾಯಕನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಚಂಪೆಯು ವ್ಯಗ್ರಗೊಳಿಸಿದ್ದು ಆಶ್ಚರ್ಯವಲ್ಲ. ಹರಿಹರ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಗಳೂ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಮರುಳಾಗಿ ದಾಸವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಕೈಕೊಂಡಿರಲು, ನಾಯಕನಂಥ ಪೋರನ ಪಾಡೇನು? ಪಾಪ! ಚಂಪೆಯು ನಾಯಕನನ್ನು ಮಾತಾಡಿಸಿದ್ದಿಲ್ಲ ನೋಡಿದ್ದಿಲ್ಲ ಸಹ! ಆದರೆ ಆಕೆಯ ಅಪ್ರತಿಮ ಸೌಂದರ್ಯವು ಆಕೆಗೆ ಗೊತ್ತಾಗದಂತೆ ನಾಯಕನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಎಳಕೊಂಡಿತು. ಅದರಲ್ಲಿ ಋಷೀಶ್ವರನು ಚಂಪೆಯ ಏಕನಿಷ್ಠ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಗಳಿ, ನೀನು ವೀರಪತ್ನಿಯೂ-ವೀರಮಾತೆಯೂ ಆಗುವೆಯೆಂದು ಆಶೀರ್ವದಿಸಿದ್ದನ್ನು ಕೇಳಿದ ನಾಯಕನಿಗೆ ಚಂಪೆಯು ಹೆಚ್ಚು ಮೋಹಕಳಾಗಿ ತೋರಿದಳು. ಆತನು ಚಂಪೆಯ ಸುಂದರ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನೂ ಸಾಭಿಲಾಷೆಯಿಂದ ನೋಡಹತ್ತಿದನು. ಫಲಮಂತ್ರಾಕ್ಷತೆಗಳ ಮಾತು ಹೊರಟಿದ್ದರಿಂದಂತು ನಾಯಕನು ಚಂಪೆಯಲ್ಲಿ ಆಪ್ತತ್ವವನ್ನೇ ಬಳಿಸಿದನು! ಪರಸ್ತ್ರೀಯನ್ನು ಹೀಗೆ ಅಭಿಲಾಷೆಯಿಂದ ನೋಡುವುದೂ, ಫಲಮಂತ್ರಾಕ್ಷತೆಯ ಸಂಬಂಧದ ನೆವದಿಂದ ಚಂಪೆಯನ್ನು ಆಪ್ತಳೆಂದೇ ಭಾವಿಸುವುದೂ ನೀತಿಗೆ ಸಮ್ಮತವಲ್ಲೆಂಬ ಮಾತು ನಾಯಕನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕಟಿಯುತ್ತಿತ್ತು. ಮೇಲಾಗಿ ನಾಯಕನು ಸಿಕ್ಕ ಸಿಕ್ಕ ಹೆಂಗಸರ ಹಾಳು ರೂಪ-ಲಾವಣ್ಯಗಳಿಗೆ ಮರುಳಾಗತಕ್ಕಂಥ ಹೇಸಿ ಮನಸ್ಸಿನವನಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಆತನು ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಪರಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ಕಣ್ಣೆತ್ತಿ ನೋಡುವುದಂತು ಇರಲಿ, ಎಷ್ಟೋ ಲೋಕಸುಂದರಿಯರಾದ ಪ್ರೌಢವಧುಗಳೊಡನೆ ವಿವಾಹ ಬೆಳಿಸಲಿಕ್ಕೂ ಮನಸ್ಸು ಮಾಡಿದ್ದಿ-

ಲ್ಲ. ವಿವಾಹವು, ತೆಗೆಯಲಿಕ್ಕೂ-ಕಡಿಯಲಿಕ್ಕೂ ಬಾರದ ತಾಪದಾಯಕ ಬೇಡಿಯಾದದ್ದರಿಂದ ಅದರ ಗೊಡವಿಗೆ ಹೋಗದಿರುವುದೇ ತರುಣವೀರರಿಗೆ ಭೂಷಣವೆಂದು ಆತನು ಅನ್ನುತ್ತಿದ್ದನು. ಗರಡಿಯ ಸಾಧಕ ಮಾಡುವುದು, ಕುಸ್ತಿಯನ್ನು ಹಿಡಿಯುವದು ಯುದ್ಧಕೌಶಲ್ಯವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುವುದು, ಬೇಟೆಯಾಡುವುದು, ತನಗೆ ಎದುರಾದವರನ್ನು ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಸೋಲಿಸಿ ಬ್ರಹ್ಮಾನಂದವನ್ನು ಪಡೆಯುವುದು ಇವುಗಳಲ್ಲಿಯೇ ನಾಯಕನ ತಾರುಣ್ಯದ ಆರಂಭದ ಮಹತ್ವದ ಕಾಲವು ಕ್ರಮಿಸತೊಡಗಿತ್ತು ತಂದೆಯ ವ್ರತವನ್ನು ಪಾಲಿಸುವುದಾದರೆ, ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯದಿಂದಲೇ ಇರಬೇಕಲ್ಲದೆ, ವಿವಾಹದ ಬಂಧನಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗುವುದು ತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲವೆಂದು ಆತನು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದ್ದನು; ಆದರೆ ಮನಸ್ಸಿನ ಧರ್ಮವು ವಿಚಿತ್ರವಾದದ್ದು. ಅದು ಯಾವದೊಂದನ್ನು ಅಂಟಿಕೊಂಡರೆ, ಕಿತ್ತುಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಬಾರದಷ್ಟು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಅಂಟಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ; ಅಂಟಿಕೊಳ್ಳದಿದ್ದರೆ ಆ ನಿಟ್ಟಿಗೆ ಹಣಿಕಿ ನೋಡುವುದಿಲ್ಲ! ನಾಯಕನ ಮನಸ್ಸಿನ ಸ್ಥಿತಿಯು ಹೀಗೆಯೇ ಆಯಿತು. ಸ್ತ್ರೀಯರಕಡೆಗೆ ಹಣಿಕಿನೋಡದ ಆತನ ಮನಸ್ಸು ಚಂಪೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬಾರದಾಯಿತು. ಚಂಪೆಯ ಅಲೌಕಿಕ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನೂ, ನಾಯಕನ ತಾರುಣ್ಯವನ್ನೂ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತಂದರೆ, ಆಶ್ಚರ್ಯಕ್ಕೆ ಸ್ಥಳವು ಉಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ತೊಟ್ಟಿಲಕ್ಕೆ ಬಾಸಿಂಗಕಟ್ಟುವ ಈಗಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಾಯಕನಷ್ಟು ಐಶ್ವರ್ಯಾಧಿಕಾರವುಳ್ಳವರು, ಆತನ ವಯಸ್ಸಿಗೆ ಎರಡು ಲಗ್ನಮಾಡಿಕೊಂಡು ಬೇಕಾದರೆ ಪರಸ್ತ್ರೀ ಲಂಪಟತ್ವದಿಂದ ಕ್ಷೀಣಾಂಗರೂ-ಕ್ಷೀಣಾಯುಷ್ಯವುಳ್ಳವರೂ ಆಗಿ ಇಹಲೋಕದಲ್ಲಿಯೇ ನರಕಭೋಗವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಇರಲಿ, ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ನಾಯಕನ ಮನಸ್ಸು ತಟ್ಟನೆ ಚಂಪೆಯನ್ನು ಅಂಟಿಕೊಂಡದ್ದರಿಂದ ಆತನ ನಿಶ್ಚಯವು ಹಾಳಾಗಿಹೋಯಿತು, ಉತ್ಸಾಹವು ಕುಗ್ಗಿತು, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವು ನಷ್ಟವಾಯಿತು, ಶರೀರದಿಂದಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಆತನು ಚಂಪೆಯ ದಾಸಾನುದಾಸನಾದಂತಾದನು ಸ್ತ್ರೀಯ ದರ್ಶನಮಾತ್ರದಿಂದಾದ ಈ ದುರ್ದಸೆಯ ಎಚ್ಚರವು ನಮ್ಮ ತರುಣ ನಾಯಕನಿಗೆ ಇದ್ದಿಲ್ಲವೆಂತಲ್ಲ; ಆತನು ಪೂರ್ಣಜಾಗರೂಕನಾಗಿದ್ದು, ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪ ಪಡುತ್ತ ಚಂಪೆಯಲ್ಲಿ ನೆಟ್ಟಿದ್ದ ತನ್ನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಕಿತ್ತುಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಪ್ರಯತ್ನಪಡುತ್ತಿದ್ದನು; ಆದರೆ ಆ ಖೋಡಿ ಮನಸ್ಸು ಅವನ ಮಾತು ಕೇಳಿದರಷ್ಟೇ! ನಾಯಕನು ಕಿತ್ತುಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದಷ್ಟು ಅದು ಹೆಚ್ಚು ದೃಢವಾಗಿ ಚಂಪೆಯನ್ನು ಅಂಟಿಕೊಳ್ಳತೊಡಗಿತು. ಧರ್ಮವನ್ನರಿತ ದುಷ್ಯಂತನು, ಬ್ರಾಹ್ಮಣಕುವರಿಯಾದ ಶಕುಂತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಕ್ಷತ್ರಿಯನಾದ ತನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಹರಿಯುವುದು ಪಾಪವೆಂದು ಭಾವಿಸಿದ್ದು ನಾಯಕನಿಗೆ ನೆನಪಾಯಿತು. ನಾಯಕನು ಒಳ್ಳೆಯ ರಸಿಕನಿದ್ದನು, ಬಹುಶ್ರುತನಿದ್ದನು, ಪುರಾಣ ಪುಣ್ಯಕಥೆಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದ್ದನು; ಆದರೆ ಮನಸ್ಸಿನ ವೇಗವನ್ನು ತಡೆಯಲು ಯಾರಿಗೆ ಶಕ್ಯವು? ಚಂಪೆಯು ಋಷಿಯ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಬಂದು ಎರಡೇ ವರ್ಷಗಳಾಗಿರುವುವೆಂದು ಋಷಿಯ ಮುಖದಿಂದ

ಕೇಳಿದ್ದನ್ನಷ್ಟೇ ನೆವಮಾಡಿಕೊಂಡು ನಾಯಕನ ಮನಸ್ಸು ಚಂಪೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ತಿರುಗಿ ಬಾರದಾಯಿತು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣಕುವರಿಯಿದ್ದರೆ ತನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಎಂದೂ ಹರಿಯುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲೆಂದು ದುಷ್ಯಂತರಾಜನಂತೆ ನಮ್ಮ ಎಚ್ಚಮನಾಯಕನೂ ಭಾವಿಸಿದನು. ಚಂಪೆಯು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿ ಬಾಗಿಲಕಡೆಗೆ ಒಂದೆರಡು ಸಾರೆತಿರುಗಿ ನೋಡಿದಾಗ, ನಾಯಕನು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಆಕೆಯು ತನ್ನನ್ನೇ ನೋಡಿದಳೆಂದು ತಿಳಿದು ಸಮಾಧಾನಪಟ್ಟದ್ದು ಆಶ್ಚರ್ಯವಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ಕಾಮುಕರು ಕುಹಕ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ವ್ಯಾಪಾರಗಳನ್ನು ಕೂಡ ತಮ್ಮ ಸಲುವಾಗಿಯೇ ಆದಂಥವೆಂದು ಭ್ರಾಂತಿಪಡುವುದು ವಾಡಿಕೆಯಾಗಿರುವುದು. ಪಂಪಾಪತಿಯ ಪೂಜೆಯು ಮುಗಿಯುತ್ತ ಬಂದಂತೆ ನಾಯಕನ ಮನಸ್ಸು ಅಸ್ವಸ್ಥವಾಗುತ್ತ ಹೋಯಿತು. ಆತನು ತಟ್ಟನೆ ಗುಡಿಯೊಳಗೆ ಹೋಗಿ ಪಂಪಾಪತಿಗೂ, ಋಷೀಶ್ವರನಿಗೂ ವಂದಿಸಿ, ಆ ವಂದನದ ಸದ್ಯಃಫಲವೆಂದು ಚಂಪೆಯನ್ನು ಕಣ್ಣುತುಂಬ ನೋಡಿ, ಪುಣ್ಯವಿದ್ದರೆ ಆಕೆಯ ಮಂಜುಲವಾಣಿಯನ್ನು ಕಿವಿಯಿಂದ ಕೇಳಿ ಧನ್ಯನಾಗಬೇಕೆಂದು ಕುಳಿತ ಸ್ಥಳದಿಂದ ಎದ್ದು ನಿಂತನು. ನಿನ್ನೆ ತಾನು ಎರಡನೆಯ ಸಾರೆ ಗುಡಿಯಲ್ಲಿ ಹೋಗುವಾಗ "ಹರಹರ ಮಹಾದೇವ" ಎಂಬ ಶಬ್ದಗಳು ಮಂಜುಲಸ್ವರದಿಂದ ಕಿವಿಗೆ ಬಿದ್ದದ್ದನ್ನು ನಾಯಕನು ಮರೆತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಆ ಸ್ವರಗಳು ಚಂಪೆಯ ಮುಖದಿಂದಲೇ ಹೊರಟಿರಬಹುದೆಂದು ಆತನು ನೆನಿಸಿದನು. ನಾಯಕನು ಇನ್ನು ಗುಡಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಲಿಡತಕ್ಕವನು, ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಕುದುರೆಗಳ ಕೊಳಗಗಳ ಸಪ್ಪಳವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕೇಳಿದ್ದರಿಂದ, ಕುದುರೆಗಳೆಲ್ಲಿಯವೆಂದು ನೋಡಿಬರುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಆತನು ಬೈಲಿಗೆ ಬಂದನು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಜನ ಸವಾರರು ಕುದುರೆಯನ್ನೋಡಿಸುತ್ತ ನಾಯಕನು ನಿಂತಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದರು.

ಹೀಗೆ ಆಕಸ್ಮಿಕವಾಗಿ ಬಂದ ನಾಲ್ವರು ಸರದಾರರೂ ಕುದುರೆಗಳನ್ನಿಳಿದು ಎಚ್ಚಮನಾಯಕನಿಗೆ ಸಾಷ್ಟಾಂಗವಾಗಿ ವಂದಿಸಿದರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನು ರಾಜಮುದ್ರೆಯುಳ್ಳ ಒಂದು ಚೀಲವನ್ನು ನಾಯಕನ ಕೈಗೆ ವಿನಯದಿಂದಿತ್ತು ನಮಿಸಿ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಸರಿದು ನಿಂತನು. ಕೂಡಲೆ ನಾಯಕನು ಚೀಲವನ್ನು ತಲೆಯಮೇಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ವಂದಿಸಿ, ಮುದ್ರೆಯನ್ನೊಡೆದು ಒಳಗಿನ ಪತ್ರದ ಚೀಲವನ್ನು ತೆಗೆದು ಒಡೆದು ಓದಿದನು. ಆಗ ನಾಯಕನ ಮುಖವು ಕಳೆಗುಂದಿತು. ಕಣ್ಣುಗಳು ಆಶ್ರುಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದವು. ಆತನು ತನ್ನ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ನಿಂತಿರುವ ಸೇವಕನನ್ನು ಕುರಿತು—ತಿರುವೆಂಕಟಾ, ನಾವು ಈಗಲೇ ಚಂದ್ರಗಿರಿಗೆ ಹೊರಡತಕ್ಕದ್ದು. ಕುದುರೆಗಳು ಸ್ವಲ್ಪ ವಿಶ್ರಮಿಸಲಿ. ನಾನು ಈಗ ಪಂಪಾಪತಿಯ ದರ್ಶನಮಾಡಿಕೊಂಡು ಬರುತ್ತೇನೆ ಎಂದು ಹೇಳಿ ಲಗುಬಗೆಯಿಂದ ಗುಡಿಯನ್ನು ಹೊಕ್ಕನು; ಆದರೆ ಅಲ್ಲಿ ಋಷೀಶ್ವರನೂ ಇದ್ದಿಲ್ಲ ಚಂಪೆಯೂ ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ತನ್ನ ಮನೋಹಾರಿಣಿಯು ಋಷೀಶ್ವರನೊಡನೆ

ಕ್ಷಣಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಅಂತರ್ಧಾನಹೊಂದಿದ್ದರಿಂದ ತರುಣ ನಾಯಕನ ಮನೋರಾಜ್ಯಗಳೆಲ್ಲ ನಷ್ಟವಾದಂತಾದವು. ತಾನು ಋಷೀಶ್ವರನನ್ನು ಕಾಣಲಿಕ್ಕೆ ವಿಲಂಬಮಾಡಿ ಮೋಸಹೋದೆನೆಂದು ನಾಯಕನು ಮಿಡುಕಿದನು. ಋಷೀಶ್ವರನ ದರ್ಶನದ ನೆವದಿಂದ ಚಂಪೆಯನ್ನು ಕಂಡು, ಆಕೆಯ ಸಮಕ್ಷ ಫಲ-ಮಂತ್ರಾಕ್ಷತೆಗಳು ತನ್ನವೇ ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಪ್ರಸಂಗವು ಎಲ್ಲಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ ನೋಡಬೇಕೆಂದು ಆತನು ಆತುರಪಡುತ್ತಿದ್ದನು; ಆದರೆ ಗುಡಿಯಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ಇಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ನಾಯಕನು ನಿರಾಶೆಪಡಬೇಕಾಯಿತು. ಇತ್ತ ಚಂಪೆಯನ್ನು ಕಾಣದೆ ಹೋಗುವುದೂ ಕಷ್ಟ, ಅತ್ತ ಸ್ವಾಮಿಯ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮೀರಿ ಸ್ವಾಮಿದ್ರೋಹದ ಪಾಪಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾಗುವುದೂ ಕಷ್ಟ. ಹೀಗಾಗಿ ಆ ತರುಣನು ಬಹಳ ಅಸಮಾಧಾನ-ಪಟ್ಟನು. ಕಡೆಗೆ ಆತನು ಸ್ವಾಮಿಯ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಪಾಲಿಸುವುದೇ ತನ್ನ ಪವಿತ್ರ ಕರ್ತವ್ಯವೆಂದು ತಿಳಿದು, ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಚಂಪೆಯನ್ನು ಕಾಣುವ ವಿಚಾರದಿಂದ ನಿರ್ವಾಹವಿಲ್ಲದೆ ಕುದುರೆಯನ್ನೇರಿ ಸಂಗಡಿಗರೊಡನೆ ಚಂದ್ರಗಿರಿಗೆ ಸಾಗಿದನು.

೪ನೆಯ ಪ್ರಕರಣ

ನರಕಸಾಧನ

ಪ್ರಾತಃಕಾಲದ ಸಮಯವು. ಚಂದ್ರಗಿರಿಯ ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿ ದರ್ಬಾರದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ಒತ್ತರದಿಂದ ಸಾಗಿದೆ. ವಿಜಯನಗರದ ಸಿಂಹಾಸನದಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಠೆಯುಳ್ಳ ಎಷ್ಟೋ ಮಾಂಡಲಿಕ ರಾಜರೂ, ನಾಯಕರೂ ದರ್ಬಾರಕ್ಕೆ ಹೋಗುವ ಸಿದ್ಧತೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದಾರೆ. ದರ್ಬಾರವನ್ನು ಕುರಿತು ಪುರಜನರಲ್ಲಿ ತರ್ಕವಿತರ್ಕಗಳು ನಡೆದಿವೆ. ತಾಸು ಹೊತ್ತು ಏರಲು, ದರ್ಬಾರಕ್ಕೆ ಹೋಗುವ ಪ್ರಮುಖ ಜನರು, ರಾಜಬೀದಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದು ಸಾಗಹತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಪುರಜನವು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಗುಂಪುಗೂಡಿ ಹೋಗುವವರನ್ನು ಕುರಿತು ಗುಜುಗುಟ್ಟುತ್ತಲಿದೆ. ಮುಖ್ಯ ರಾಜಕಾರಣಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಪುರುಷರಲ್ಲದೆ, ಉಳಿದವರು ದರ್ಬಾರಕ್ಕೆ ಹೋಗುವಹಾಗಿಲ್ಲದ್ದರಿಂದಲೂ, ದರ್ಬಾರದಲ್ಲಿ ಜರುಗತಕ್ಕ ವಿಷಯವನ್ನು ಪ್ರಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸದ್ದರಿಂದಲೂ ಜನರ ಕಲ್ಪನಾಶಕ್ತಿಗೆ ಕಳೆಯೇರುತ್ತಲಿದೆ. ಮಂಗಳವಾದ್ಯಾದಿಗಳ ಆಡಂಬರವಿಲ್ಲದೆ, ಕೇವಲ ಔದಾಸೀನ್ಯದಿಂದ ದರ್ಬಾರದ ಕಾರ್ಯವು ಸಾಗಲಿಕ್ಕೆ, ಮಹಾರಾಜರಾದ ಮೊದಲನೇ ವೆಂಕಟದೊರೆಗಳ ಅಸಾಧ್ಯ ಬೇನೆಯೇ ಕಾರಣವೆಂಬುದನ್ನು ಕೇಳಿ ಜನರು ಚಿಂತಾಕ್ರಾಂತರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಜನರ ಮೋರೆಗಳು ನಿಸ್ತೇಜವಾಗಿದ್ದು, ನೋಡಿದತ್ತೆಲ್ಲ ಔದಾಸೀನ್ಯದ ಕಳೆಯು ಉಕ್ಕುತ್ತಲಿದೆ. ಈ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಎರಡು ತಾಸು ಹೊತ್ತು ಏರಲು, ಬೇನೆಯಿಂದ ಜರ್ಜರನಾದ ವೆಂಕಟದೊರೆಯು, ಬಹು ಕಷ್ಟದಿಂದ ದರ್ಬಾರಕ್ಕೆ ಬಂದನು. ಆಗ ಎಲ್ಲರು ಎದ್ದುನಿಂತು ದರ್ಬಾರದ ಬಹುಮಾನದಂತೆ ಅರಸನನ್ನು ನಮಿಸಿ, ರಾಜಾಜ್ಞೆಯಂತೆ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡರು. ಅರಸನಿಗೆ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವ ತ್ರಾಣವಿಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ಹಾಸಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ಮಲಗಿಕೊಂಡನು. ಆತನ ಈ ಶೋಚನೀಯ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ನೋಡಿ, ದರ್ಬಾರದೊಳಗಿನ ಸ್ವಾಮಿನಿಷ್ಠ ಜನರ ಕಣ್ಣುಗಳೊಳಗಿಂದ ನೀರುಗಳು ತಾವೇ ಸುರಿಯಹತ್ತಿದವು. ತಮ್ಮ ಅಂತ್ಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟು ಜನರು ಸ್ವಾಮಿನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ ಕಣ್ಣೀರು ಸುರಿಸುತ್ತ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ, ಆ ವೃದ್ಧರಾಜನ ಕಣ್ಣುಗಳೊಳಗಿಂದ ಆನಂದಬಾಷ್ಪಗಳು ಸುರಿಯಹತ್ತಿ, ಕಂಠವು ಬಿಗಿದು, ಮಾತುಗಳು ಹೊರಡದಾದವು. ಮೊದಲೇ ಬೇನೆಯಿಂದ ಕ್ಷೀಣವಾಗಿದ್ದ ಆ ದೊರೆಗೆ ಆನಂದದ ಇಷ್ಟೇ ವೇಗದಿಂದ ಮೂರ್ಛೆಯು ಬಂದು ಆತನು ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಮುಚ್ಚಿದನು. ಇದನ್ನು ನೋಡಿ ದರ್ಬಾರದಲ್ಲಿ ಹಾಹಾಕಾರವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಯಿತು; ಆದರೆ ರಾಜವೈದ್ಯರ ಅತ್ಯುತ್ತ-

ಮವಾದ ಉಪಚಾರದಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿಯೇ ಅರಸನು ಮೂರ್ಛೆಇಳಿದು ಸಮಾಧಾನದಿಂದ ಮಾತುಕಥೆಗಳನ್ನಾಡಹತ್ತಿದನು.

ವೆಂಕಟರಾಜನ ವಂಶವು ಸಾಮಾನ್ಯವಾದದ್ದಲ್ಲ. ಆತನ ಪೂರ್ವಜರು ದಕ್ಷಿಣದೇಶವನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿದ ವಿಜಯನಗರದ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧ ರಾಯರಾಗಿದ್ದರು. ವಿಜಯನಗರದ ರಾಯರಲ್ಲಿ ಮೂರು ವಂಶಗಳಾದವು. ಮೊದಲನೆಯದು ಹುಕ್ಕನ ವಂಶ, ಎರಡನೆಯದು ನರಸಿಂಗನ ವಂಶ, ಮೂರನೆಯದು ತಿರುಮಲನವಂಶ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯ ವಂಶದ ಮೊದಲನೆಯ ರಾಜನಾದ ಹುಕ್ಕನೆಂಬವನು ಶ್ರೀ ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯರ ಸಹಾಯದಿಂದ ವಿಜಯನಗರದ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ತರುವಾಯ, ಅವನ ವಂಶದವರು ಮುಸಲ್ಮಾನರೊಡನೆ ಹೋರಾಡುತ್ತ ೧೫೦ ವರ್ಷ ಆಳಿ ತಮ್ಮ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಂಡರು. ಇವರ ತರುವಾಯ ನರಸಿಂಗನ ವಂಶದವರು ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಘನತೆಗೇರಿಸಿ, ಸಾಮರ್ಥ್ಯದಿಂದ ಸರಾಸರಿ ೭೭ ವರ್ಷ ರಾಜ್ಯವಾಳಿದರು. ಪ್ರಸಿದ್ಧ ತೆನಾಲಿ ರಾಮಕೃಷ್ಣನೆಂಬ ರಸಿಕನು, ಈ ವಂಶದ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕೃಷ್ಣರಾಜನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆಗಿಹೋದನು. ಇನ್ನು ಮೊದಲನೆಯ ವಂಶದ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಪುರುಷನಾದ ರಾಮರಾಜನು ತಾಳೀಕೋಟೆಯ ಕಾಳಗದಲ್ಲಿ ತಲೆ ಕೊಯಿಸಿಕೊಂಡು ಮರಣ ಹೊಂದಿದಮೇಲೆ ವಿಜಯನಗರವು ಹಾಳಾಗಲು, ಅವನ ವಂಶದವರು ಚಂದ್ರಗಿರಿಗೆ ಹೋಗಿ ರಾಜ್ಯವಾಳಹತ್ತಿದರು. ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ೧ನೇ ವೆಂಕಟರಾಜನು ರಾಮರಾಜನಿಂದ ನಾಲ್ಕನೆಯ ತಲೆಯವನಾಗಿದ್ದನು. ಗಾವುದಗಟ್ಟಲೆ ಉದ್ದಗಲವಾಗಿ ಹಬ್ಬಿ ಖ್ಯಾತಿಯನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದ, ಲಕ್ಷಾವಧಿ ಜನರ ವಸತಿಯಿಂದ ಗಿಜಿಗುಟ್ಟುತ್ತಿದ್ದ, ಮುಗಿಲನ್ನು ಮುಟ್ಟುವ ಮೇಲಂತಸ್ತಿನ ಮನೆಗಳ ಸಾಲುಗಳಿಂದ ಗಂಭೀರವಾಗಿದ್ದ, ತುಂಬಿತುಳುಕುತ್ತಿರುವ ಸಂಪತ್ತಿನಿಂದ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಮಿಗಿಲಾಗಿದ್ದ ವಿಜಯನಗರದಂಥ ಅಪೂರ್ವ ಪಟ್ಟಣವು ಹಾಳಾದಬಳಿಕ ರಾಯರ ವಂಶದವರು, ಚಂದ್ರಗಿರಿಯಂಥ ಸಮುದ್ರತೀರದ ಸಣ್ಣ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಆಳಹತ್ತಿದ್ದರೂ ಅವರ ಗೌರವಕ್ಕೆ ಇನ್ನೂ ಅಷ್ಟು ಕುಂದು ಬಂದಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಅವರ ಬಲ-ವೈಭವಗಳಾದರೂ ಪೂರಾ ನಷ್ಟವಾಗಿದ್ದವೆಂದು ಹೇಳುವಹಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಪ್ರಸಂಗ ಬಂದರೆ ಚಂದ್ರಗಿರಿಯ ರಾಯರು ೬೦ ಸಾವಿರದವರೆಗೆ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಕೂಡಿಸಲು ಸಮರ್ಥರಾಗಿದ್ದರು. ಅವರ ಭಾಂಡಾರದಲ್ಲಿ ಮುತ್ತುರತ್ನಗಳಿಗೂ, ಬೆಳ್ಳಿಬಂಗಾರಗಳಿಗೂ, ವರಹಪುತ್ತಳಿಗಳಿಗೂ ಕೊರತೆಯಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಆಗರ್ಭ ಶ್ರೀಮಂತನಾದ ೧ನೇ ವೆಂಕಟರಾಜನು ೨೮ ವರ್ಷ ರಾಜ್ಯವಾಳಿ ವೃದ್ಧನಾಗಿದ್ದನು. ಕಾಲಕ್ಕನುಸರಿಸಿ ಆತನನ್ನು ಬೇನೆಯು ಅಂಟಿಕೊಳ್ಳಲು, ತಾನು ಇನ್ನು ಈ ಬೇನೆಯಿಂದ ಪಾರಾಗುವುದು ಅಸಾಧ್ಯವೆಂದು ತಿಳಿದು, ರಾಜ್ಯದ ಸುರಕ್ಷಿತತೆಯ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ನಾಲ್ಕು ಮಾತುಗಳನ್ನು ಹೇಳಿ,

ಅಂತ್ಯಕಾಲದ ಭೆಟ್ಟಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು, ದೇಹಬಿಡಬೇಕೆಂದು ಆತನು ತನ್ನ ಮಾಂಡಲಿಕರನ್ನು ಕರೆಸಿಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಮಾಂಡಲಿಕರು ಅವನ ಎಡಬಲಗಳಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿದ್ದರು, ಹೊಟ್ಟೆಯ ಮಗನೆಂದು ಕರೆಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಚಿಕ್ಕರಾಯನೂ, ಅರಸನ ಮಾವನಾದ ಜಗರಾಯನೂ, ತಂಗಿಯ ಗಂಡನಾದ ಓಬಲ ರಾಯನೂ ಅರಸನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿದ್ದರು. ರಾಣಿಯರು ಪರದೆಯ ಮರೆಯಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣೀರು ಸುರಿಸುತ್ತ, ಅರಸನನ್ನು ದೈನ್ಯದಿಂದ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದರು. ದರ್ಬಾರವು ಸ್ತಬ್ಧವಾಗಿತ್ತು. ಎಲ್ಲರ ದೃಷ್ಟಿಗಳು ಅರಸನಲ್ಲಿ ನಟ್ಟಿದ್ದವು.

ಹೀಗೆ ಸ್ತಬ್ಧವಾಗಿ ಕುಳಿತಿದ್ದ ದರ್ಬಾರದ ಜನರನ್ನು ಕುರಿತು ವೇಂಕಟರಾಜನು ಉಚ್ಚಸ್ವರದಿಂದ ನುಡಿದನೇನೆಂದರೆ—ಎಲೈ ಪ್ರತಾಪಿಗಳಾದ ನನ್ನ ಪ್ರಿಯ ಮಿತ್ರರೇ, ವಿಜಯನಗರದ ರಾಯರ ಸಿಂಹಾಸನದ ವಿಷಯವಾಗಿರುವ ನಿಮ್ಮ ನಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ನನಗೆ ಪರಮಾನಂದವಾಗುತ್ತದೆ. ನಿಮ್ಮ ಪೂರ್ವಜರಲ್ಲಿ ಬಹು ಜನರು ಈ ಸಿಂಹಾಸನದ ಹಿತದ ಸಲುವಾಗಿ, ರಣಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಪತನಹೊಂದಿ ವೀರಸ್ವರ್ಗವನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಪವಿತ್ರ ಸಿಂಹಾಸನವು ಆ ನಿಮ್ಮ ಸ್ವಾಮಿನಿಷ್ಠ-ರಣಶೂರರಾದ ಪೂರ್ವಜರ ಕೀರ್ತಿಯ ಚಿಹ್ನವೆಂದು ನಾನು ತಿಳಿಯುತ್ತೇನೆ. ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಕೀರ್ತಿಯ ಹೊರತು ಯಾವುದೂ ಸ್ಥಿರವಿಲ್ಲೆಂಬುದನ್ನು ನೀವು ಬಲ್ಲಿರಷ್ಟೇ? ಅಂದಬಳಿಕ ನಿಮ್ಮ ಪೂರ್ವಜರಂತೆ ನೀವಾದರೂ ಸಿಂಹಾಸನದ ಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನು ಕಾದು ಕೀರ್ತಿಶಾಲಿಗಳಾಗಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತೇನೆ. ನಿಮ್ಮ ರಾಜನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ ಸ್ಥಿರಗೊಂಡ ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನೇರಲಿಕ್ಕೆ ನನ್ನಂಥ ಹಲವು ಅರಸರು ಸಿದ್ಧರಾಗಿರಬಹುದು; ಆದರೆ ನಮ್ಮ ಸದ್ವಂಶಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಕಾಯುವ ಭಾರವು ನಿಮ್ಮನ್ನೇ ಕೂಡಿರುತ್ತದೆ. ನಾನು ದೇವರ ಕೃಪೆಯಿಂದಲೂ, ನಿಮ್ಮ ಸಹಾಯದಿಂದಲೂ ಈಗ ೨೮ ವರ್ಷ ರಾಜ್ಯವಾಳಿ, ಮುಪ್ಪಾಗಿರುವ ಈ ದೇಹವನ್ನು ಒಂದೆರಡು ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಬಿಡಲು ಸಿದ್ಧನಾಗಿದ್ದೇನೆ. ಮರಣದ ವಿಷಯವಾಗಿ ನನಗೆ ಎಳ್ಳಷ್ಟು ಭಯವಿಲ್ಲ. ರಾಜ್ಯಸುಖವನ್ನು ಹ್ಯಾಗೆ ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗಲೆಂಬ ದುರಾಶೆಯ ಬಾಧೆಗೆ ನಾನು ರವಷ್ಟಾದರೂ ಇಂಬಗೊಡುವುದಿಲ್ಲ. ಪ್ರಿಯಮಿತ್ರರೇ, ನಮ್ಮನ್ನು ಅನಂತ ಯಾತನೆಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತವಾಗಮಾಡಿ, ಸಂಪಾದಿತ ಸ್ವಕರ್ಮ-ಫಲಭೋಗಗಳ ಭೋಗಕ್ಕಾಗಲಿ, ಮೋಕ್ಷದ ದ್ವಾರವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಲಿ ಆತ್ಮವನ್ನು ದೇಹದ ಬಂಧನದಿಂದ ಬಿಡಿಸುವ ಮರಣರೂಪವಾದ ಸನ್ಮಿತ್ರನಿಗೆ ನಾವು ಯಾಕೆ ಹೆದರಬೇಕು? ಸ್ವಂತ ಪೌರುಷದಿಂದ ಸ್ವರ್ಗಾದಿ ಉಚ್ಚತರ ಭೋಗಗಳನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಯೋಗ್ಯತೆಯು ಆತ್ಮನಿಗೆ ಇರುತ್ತಿರಲು, ಈ ಕ್ಷುದ್ರವಾದ ರಾಜ್ಯಭೋಗದ ಆಶೆಯನ್ನಾದರೂ ಯಾಕೆ ಹಿಡಿಯಬೇಕು? ನನಗಿಂತ ಯೋಗ್ಯನಾದ ಭೂಪತಿಯು ಕೂಡ್ರುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಇಂದಿನಿಂದ

ನಾನು ಈ ಸಿಂಹಾಸನದ ಹಕ್ಕನ್ನು ಬಿಡುವವನಿದ್ದೇನೆ; ಆದರೆ ಆ ಹಕ್ಕನ್ನು ಬಿಡುವಮೊದಲು, ಅದನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯ ಹಕ್ಕುದಾರನಾದವನೊಬ್ಬ ಪುರುಷನು ಇಲ್ಲಿ ಇರಬೇಕಾಗುವುದಷ್ಟೇ? ಆತನು ಇಲ್ಲಿ ಇದ್ದಂತೆ ತೋರುವುದಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ಅಣ್ಣನಮಗನಾದ ಚಿಕ್ಕರಾಯನನ್ನು ಬೇಗನೆ ಕರೆಸಿರಿ. ಆತನೇ ನನ್ನ ತರುವಾಯ ಈ ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬಾಧ್ಯಸ್ಥನು. ರೋಗಪೀಡಿತನಾದ ನಿಮ್ಮ ಈ ವೃದ್ಧರಾಜನ ಮಾತಿನ ವಿಷಯವಾಗಿ ಇಲ್ಲದ ಕಲ್ಪನೆಗಳನ್ನು ಮಾಡದೆ, ಚಿಕ್ಕರಾಯನನ್ನು ಬೇಗನೆ ಕರಿಸಕತಕ್ಕದ್ದು! ನನ್ನ ಮರಣಕ್ಕಾಗಿ ಯಾರೂ ದುಃಖಿಸಲಾಗದು. ನಮ್ಮ ಸದ್ವಂಶಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಕಾಯುವ ವಿಷಯವಾಗಿ ನೀವೆಲ್ಲರು ಬದ್ಧರಾದರೆ, ನಾನು ಸಮಾಧಾನದಿಂದ ಪ್ರಾಣಬಿಡುವೆನು!

ಬೇನೆಯಿಂದ ಕ್ಷೀಣನಾಗಿದ್ದ ಅರಸನು ಇಷ್ಟು ಆವೇಶದಿಂದ ಉಚ್ಚಸ್ವರದಲ್ಲಿ ಮಾತಾಡಲು, ಆತನಿಗೆ ಗ್ಲಾನಿಯು ಬಂದಂತಾಗಿ ಆತನ ಕಣ್ಣುಗಳು ಮುಚ್ಚಿದವು. ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ದರ್ಬಾರದ ಜನರು ಮತ್ತೆ ಗಾಬರಿಯಾದರು. ಆಸನ್ನಮರಣನಾದ ಆ ಅರಸನು, ಆತನ ಆವೇಶದ ಚಿಕ್ಕಭಾಷಣ, ದರ್ಬಾರದ ಜನರಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿ ಜಾಗ್ರತವಾಗಿದ್ದ ಸ್ವಾಮಿನಿಷ್ಠೆ ಇವುಗಳ ಯೋಗದಿಂದ ಸರದಾರರ ಅಂತಃಕರಣಗಳೆಲ್ಲ ಉಕ್ಕಿಬಂದು, ರಾಜಾಜ್ಞೆಯನ್ನು ಪಾಲಿಸುವ ವಿಷಯವಾಗಿ ಅವರು ಆತುರರಾಗಿದ್ದರು. ಸ್ವಲ್ಪಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ರಾಜವೈದ್ಯರ ಉಪಚಾರದಿಂದ ಅರಸನು ಮತ್ತೆ ಜಾಗರೂಕನಾಗಿ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ತೆರೆದು ಸುತ್ತುಮುತ್ತು ನೋಡಹತ್ತಿದನು. ಆಗ ಸರದಾರರ ಚಿತ್ತವೃತ್ತಿಗಳು ಶಾಂತವಾಗಿ, ಅವರ ಕಲ್ಪನೆಯ ತರಂಗಗಳು ಅಡಗಿದವು. ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಹೊಟ್ಟೆಯ ಮಗನು ಹಾಸಿಗೆಯ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿದ್ದು, ಪಟಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯ ಹಕ್ಕುದಾರನು ಬಳಿಯಲ್ಲಿಲ್ಲೆಂದು ದೊರೆಯು ಅಂದದ್ದನ್ನು ಕೇಳಿ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಸರದಾರನು ಆಶ್ಚರ್ಯಪಟ್ಟನು; ಹೊಟ್ಟೆಯ ಮಗನೂ, ಆತನ ಅಪ್ತೇಷ್ಟರೂ ಚಿಂತೆಗೊಳಗಾದರು; ರಾಣಿಯು ಬೆದರಿದಳು; ಸಭೆಯು ಸ್ತಬ್ಧವಾಯಿತು. ಅತ್ತ ಮಂತ್ರಿಯ ಆಜ್ಞೆಯಂತೆ ಚಿಕ್ಕರಾಯನನ್ನು ಕರೆಯಲಿಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತ ಜನರು ಹೋದರು. ಸಾತ್ವಿಕನಾದ ರಾಜಕುಮಾರನು ರಾಜಾಜ್ಞೆಯನ್ನು ಶಿರಸಾವಹಿಸಿ, ಕೂಡಲೆ ಸಭೆಗೆ ಬಂದು ಭಯಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಅರಸನನ್ನು ನಮಿಸಿ ಸನ್ಮಾನಿಸಲ್ಪಟ್ಟನು. ಆ ಬಡ ರಾಜಕುಮಾರನು ತಾನು ಅರಸನಾಗುವೆನೆಂದು ಕನಸುಮನುಸುಗಳಲ್ಲಿ ಎಣಿಸಿದ್ದಿಲ್ಲ; ತನಗೆ ರಾಜಮುದ್ರೆಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಅರಸನು ತನ್ನನ್ನು ಕರೆಸಿರುವನೆಂತಲೂ ಆತನು ಭಾವಿಸಿದ್ದಿಲ್ಲ; ರಾಜಾಜ್ಞೆಯನ್ನು ಪಾಲಿಸುವುದು ಕರ್ತವ್ಯವೆಂದು ತಿಳಿದು ಆತನು ವಿಶ್ವಾಸ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಸಭೆಗೆ ಬಂದಿದ್ದನು.

ಅರಸನ ಹೊಟ್ಟೆಯ ಮಗನ ಹೆಸರೂ ಚಿಕ್ಕರಾಯನೆಂತಲೇ ಇತ್ತು. ಆತನು ಹಕ್ಕಿನಿಂದಲೂ, ಅರಸನ ಪ್ರೇಮವಿಶೇಷದಿಂದಲೂ ತಾನೇ ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬಾಧ್ಯಸ್ಥನೆಂದು ನಂಬಿದ್ದನು; ಆದರೆ ತನ್ನ ಗಂಟಲಿಗೆ ಗಾಣಾಗಿ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಚಿಕ್ಕರಾಯನು ಬಂದದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ ಆತನ, ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಆತನ ಆಪ್ತೇಷ್ಟರ ಮಾತ್ಸರ್ಯಾಗ್ನಿಯು ಭರದಿಂದ ಹೊತ್ತಹತ್ತಿತು. ಜಗರಾಯನ ಮಗಳಾದ ಬಾಯಮ್ಮನೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ಚಿಕ್ಕವಯಸ್ಸಿನ ಸುಂದರಿಯು ವೃದ್ಧ ವೆಂಕಟದೊರೆಯ ಪ್ರೀತಿಯ ರಾಣಿಯಾಗಿದ್ದಳು. ಆಕೆಯ ಮಗನೇ ಚಿಕ್ಕರಾಯನು. ಆತನಿಗೆ ವೆಂಕಟರಾಯನ ಸೋದರಸೊಸೆಯನ್ನು, ಅಂದರೆ ಓಬಲರಾಯನ ಮಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿತ್ತು. ದೊರೆಯ ಪ್ರೀತಿಯ ಒಬ್ಬನೇ ಒಬ್ಬ ಮಗನು, ಮೇಲೆ ಸೊದರಸೊಸೆಯ ಗಂಡ. ಹೀಗೆ ಬಾಯಮ್ಮನ ಮಗನಾದ ಚಿಕ್ಕರಾಯನು ಹಲವು ಸಂಗತಿಗಳಿಂದ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿ ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬಾಧ್ಯಸ್ಥನಿರಲು, ದೊರೆಯು ತನ್ನ ಅಣ್ಣನ ಮಗನಾದ ಚಿಕ್ಕರಾಯನನ್ನು ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಕೂಡ್ರಿಸಬೇಕೆಂದು ಮಾಡಿದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ, ಸರದಾರ ಮಂಡಲದಂತೆ ನಮ್ಮ ವಾಚಕ ವರ್ಗವಾದರೂ ಚಕಿತರಾಗಿರಬಹುದು; ಆದರೆ ವಾಚಕರನ್ನು ಸುಮ್ಮನೆ ಬಹಳಹೊತ್ತು ಚಕಿತಗೊಳಿಸವುದಕ್ಕಿಂತ, ಯೋಗ್ಯ ಕಾರಣವನ್ನು ಹೇಳಿ ಅವರನ್ನು ಸಮಾಧಾನಗೊಳಿಸುವುದು ತಕ್ಕದ್ದು.

ವಿಜಯನಗರದ ರಾಯರ ಪದ್ಧತಿಯಂತೆ ವೆಂಕಟದೊರೆಗೆ ಬಹಜನ ಹೆಂಡರಿದ್ದರೂ, ಬಾಯಮ್ಮನ ಮೇಲೆ ಆತನ ಪ್ರೇಮ ಬಹಳ. ಬಹು ದಿವಸಗಳಾದರೂ ಬಾಯಮ್ಮನ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಮಕ್ಕಳಾಗಲಿಲ್ಲ. ಬಾಯಮ್ಮನು ಚಿಂತೆಗೊಳಗಾದಳು. ಆಕೆಗೆ ಮಕ್ಕಳ ಹುಚ್ಚು ಹಿಡಿದಂತಾಯಿತು. ತಾನು ಪುತ್ರವತಿಯಾಗಿ ಎಲ್ಲ ರಾಣಿಯರಲ್ಲಿ ಆಢ್ಯತೆಯನ್ನು ಮೆರಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಕೆಯು ಬಯಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಹೆಂಗಸರಿಗೆ ಮಕ್ಕಳ ಹುಚ್ಚು ಎಷ್ಟಿರುತ್ತದೆಂಬದನ್ನು ಬರೆದು ತಿಳಿಸುವ ಕಾರಣವಿಲ್ಲ. ಅದು ಸಾಂಸಾರಿಕರಾದವರೆಲ್ಲರ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಬರುವ ಮಾತಾಗಿರುವುದು. ಬಾಯಮ್ಮನು, ಮಕ್ಕಳು-ಮಕ್ಕಳೆಂದು ಹಲುಬುತ್ತಿರುವಾಗ ಆಕೆಯ ತವರುಮನೆಯ ಒಬ್ಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಪರಿಚಾರಿಕೆಯು ಬಾಯಮ್ಮನನ್ನು ಕುರಿತು—ದೊರೆಸಾನಿಯೇ, ನಿನ್ನ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ನನಗೆ ಬಹಳ ದುಃಖವಾಗುತ್ತದೆ. ಮಕ್ಕಳ ಹೊಟ್ಟೆ-ನೆತ್ತಿಗಳನ್ನು ನೋಡಲಾರದ ನಮ್ಮಂಥ ಬಡವರಿಗೆ, ದೇವರು ಬೇಡಬೇಡವೆಂದರೂ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಕೊಡುವನು; ಆದರೆ ದೊರೆಯ ಅಕ್ಕರೆಯ ರಾಣಿಯಾದ ನೀನು ಮಕ್ಕಳಾಗಬೇಕೆಂದು ಹನ್ನೆರಡು ದೇವರಿಗೆ ಹರಿಕೆಹೊತ್ತರೂ ಒಂದು ದೇವರಿಗೂ ದಯವು ಬರಲೊಲ್ಲದು. ನಾನು ನಿನಗೊಂದು ಹಂಚಿಕೆಯನ್ನು ಹೇಳುತ್ತೇನೆ. ಅದರಂತೆ ನೀನು ಮಾಡಿದರೆ ಪುತ್ರವತಿಯೆಂದು ಕೀರ್ತಿ ಪಡೆದು ಅರಸನ ಪ್ರೀತಿಗೆ ಇನ್ನಿಷ್ಟು ಪಾತ್ರಳಾಗುತ್ತೀ. ನಿನ್ನ ಮಗನೇ ಮುಂದೆ ಅರಸನಾಗುವನಾದ್ದರಿಂದ ರಾಜ-

ಮಾತೆಯೆಂಬ ಬಹುಮಾನವನ್ನೂ ಪಡೆಯುತ್ತೀ. ಹೆಚ್ಚಿನದೇನು ಮಾಡಬೇಡ; ನಾನು ಈಗ ಒಂದು ತಿಂಗಳು ಬಸಿರಿದ್ದೇನೆ; ನೀನೂ ಒಂದು ತಿಂಗಳು ಬಸಿರಿದ್ದೇನೆಂದು ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸು. ದಿನದಿನಕ್ಕೆ ಗರ್ಭವು ಬೆಳೆಯುತ್ತ ಹೋದಹಾಗೆ ಜನರಿಗೆ ತೋರಿಸು. ನಾನು ದಿನತುಂಬಿ ಹಡೆದಕೂಡಲೆ ನನ್ನ ಕೂಸನ್ನು ನಿನ್ನ ಬಳಿಗೆ ಕಳಿಸುವೆನು. ದಾಯಿಗಳನ್ನಿಟ್ಟು ಅದನ್ನು ರಕ್ಷಿಸು. ನಮ್ಮ ಈ ಗುಟ್ಟಿನ ಮಾತು ಯಾರಿಗೂ ಗೊತ್ತಾಗದಂತೆ ನಾನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ, ನೀನೂ ನೋಡಿಕೋ. ಹೀಗೆ ಮಾಡಿದ ಹೊರತು ನಿನ್ನ ಮಕ್ಕಳ ಬಯಕೆಯು ಈ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿಯಂತು ಪೂರ್ಣವಾಗುವ ಆಶೆಯು ತೋರುವುದಿಲ್ಲ. ನಿನ್ನ ದುಃಖವನ್ನು ನೋಡಲಾರದೆ ಹೊಟ್ಟೆಯ ಮಗನನ್ನು ಕೊಡಲು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿರುತ್ತೇನೆ. ಮುಂದೆ ಅರಸೊತ್ತಿಗೆಯು ದೊರೆತರೆ ನಿನ್ನ ಕೃಪೆಯಿಂದ ನನ್ನ ಕೂಸಿನ ಕಲ್ಯಾಣವೂ ಆದಂತಾಗುವುದು!

ಪರಿಚಾರಿಕೆಯ ಈ ಹಂಚಿಕೆಯು ದೊರೆಸಾನಿಯ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದಿತು. ಆಕೆಯು ತಾನು ಬಸಿರಿದ್ದೇನೆಂದು ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಿದಳು. ಅರಸನಿಗೆ ಈ ಹುಚ್ಚಾಟವು ಗೊತ್ತಾದರೂ ಹೆಂಡತಿಯ ಮೇಲಿನ ಪ್ರೇಮದಿಂದ ಆತನು ಅದನ್ನು ನಿಷೇಧಿಸಲಿಲ್ಲ. ಬಾಯಮ್ಮನಿಗೆ ಬಯಕೆಗಳು ಆಗಹತ್ತಿದವು. ಬಯಕೆಯ ಊಟಗಳು ನಡೆದವು. ಬಸಿರು ಹೆಂಗಸರಿಗೆ ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ಆಗತಕ್ಕ ಸಮಾರಂಭಗಳು ಜರುಗಹತ್ತಿದವು. ಅರಸನು ಯಾವ ಉತ್ಸವದಲ್ಲಿಯೂ ಕೊರತೆಯನ್ನುಂಟು ಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ಕಡೆಗೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಪರಿಚಾರಿಕೆಗೆ ದಿನ ತುಂಬಿ, ಆಕೆಯು ಗಂಡು ಮಗನನ್ನು ಹಡೆಯಲು, ಇತ್ತ ಬಾಯಮ್ಮನೂ ಹಡೆದಳು. ಪರಿಚಾರಿಕೆಯ ಪುತ್ರನು ಬಾಯಮ್ಮನ ಹೊರಸಿನ ಮೇಲೆ ಬಂದದ್ದರಿಂದ ರಾಜಪುತ್ರನಾದನು! ಇತ್ತ ಪುತ್ರೋತ್ಸವದ ಸಮಾರಂಭವು ಏನೊಂದೂ ಕೊರತೆಯಿಲ್ಲದೆ ಸಾಗಿತು. ಕೂಸಿಗೆ ಚಿಕ್ಕರಾಯನೆಂದು ಹೆಸರಿಟ್ಟರು. ಚಿಕ್ಕರಾಯನು ಹದಿನಾಲ್ಕು ವರ್ಷದವನಾಗಲು, ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಅರಸನು ತನ್ನ ಸೋದರಸೊಸೆಯೊಡನೆ ಆತನ ಲಗ್ನ ಮಾಡಿದನು; ಆದರೆ ಮಗನ ಸಂಗಡ ನಡಕೊಂಡಂತೆ ದೊರೆಯು ಚಿಕ್ಕರಾಯನ ಸಂಗಡ ಎಂದೂ ನಡಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ. ಆತನನ್ನು ಅರಮನೆಯ ಹೊರಗೆ ಸಹ ಹೋಗಗೊಡುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಅಂದಬಳಿಕ ಬಾಯಮ್ಮನ ಮಗನು ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಹ್ಯಾಗೆ ಬಾಧ್ಯಸ್ಥನಾಗುವನು?

ತನ್ನ ಸದ್ವಂಶದ ವಿಷಯವಾಗಿ ಸಂಪೂರ್ಣಾಭಿಮಾನವುಳ್ಳ ವೆಂಕಟದೊರೆಯು, ತನ್ನ ಮರಣವು ಸಮೀಪಿಸಿದ್ದನ್ನು ತಿಳಿದು ಹೆಂಡತಿಯ ಮೋಹಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗದೆ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ದರ್ಬಾರ ನೆರೆಸಿ, ತನ್ನ ಅಣ್ಣನ ಮಗನಾದ ಚಿಕ್ಕ ರಾಯನನ್ನು ಕರೆಸಿಕೊಂಡಿದ್ದನು. ದರ್ಬಾರದ ಜನರು ಕೌತುಕದಿಂದ

ನೋಡುತ್ತಿರಲು, ದೊರೆಯು ವಿನಯಶೀಲನಾದ ಚಿಕ್ಕರಾಯನನ್ನು ಎಲ್ಲ ಸರದಾರರ ಸಮಕ್ಷ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಕರೆದು—ತಮ್ಮಾ ನನ್ನ ತರುವಾಯ ಸದಾಶಿವನ ವಂಶದ ಈ ಸಿಂಹಾಸನಕ್ಕೆ ನೀನೇ ಬಾಧ್ಯನು, ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಸಿಕ್ಕೆಯುಂಗುರವನ್ನು ಕೊಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಕೈಯನ್ನು ಮುಂದಕ್ಕೆ ಚಾಚಿದನು. ಅನಾಯಾಸವಾಗಿ ಅರಸೊತ್ತಿಗೆಯು ಕೈಸೇರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ಅದಾವನು ಅಸಮಾಧಾನಪಟ್ಟಾನು? ಆದರೆ ಆ ಕುಮಾರನು ಕಣ್ಣು ತುಂಬ ನೀರುತಂದು ದೊರೆಯನ್ನು ಕುರಿತು—ಪ್ರಭುವೇ, ಅರಸೊತ್ತಿಗೆಯನ್ನು ನಾನೊಲ್ಲೆನು; ಈ ಉಂಗುರವನ್ನು ಬೇರೆ ಯಾರಿಗಾದರೂ ಕೊಡಬಹುದು, ಎಂದು ಆ ವೃದ್ಧರಾಯನ ಪಾದಗಳ ಮೇಲೆ ತಲೆಯನ್ನಿಟ್ಟನು! ಸಮೀಪದಲ್ಲಿದ್ದ ಸರದಾರರು ಆತನನ್ನು ಎಬ್ಬಿಸಿ ಕೂಡ್ರಿಸಲು, ವೆಂಕಟರಾಜನು ಉಂಗುರವನ್ನು ಕೊಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಮತ್ತೆ ಕೈಚಾಚಿದನು. ಆಗ ಚಿಕ್ಕರಾಯನು ಅರಸನನ್ನು ನಮಿಸಿ ವಿನಯದಿಂದ—ಪ್ರಭುಗಳೇ, ತಮ್ಮ ಚರಣಕೃಪೆಯಿಂದ ಅನಾಯಾಸವಾಗಿ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿರುವ ದುರ್ಲಭವಾದ ರಾಜಪದವನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸುವುದು ಮೂರ್ಖತನವೇ ಸರಿ! ಅದರಂತೆ ರಾಜಾಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮೀರುವುದು ಮಹಾಪರಾಧವೆಂಬುದನ್ನಾದರೂ ನಾನು ಬಲ್ಲೆನು; ಆದರೆ ದೊರೆಗಳು ನನ್ನನ್ನು ಮಹಾಮೂರ್ಖನೆಂದು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿದರೂ ಚಿಂತೆಯಿಲ್ಲ, ರಾಜಾಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮೀರುವ ಅಪರಾಧವನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸಿ, ಅರಸುತನವನ್ನು ಬೇರೆ ಯಾರಿಗಾದರೂ ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳುವೆನು. ಅರಸುತನವನ್ನು ನಾನು ಸರ್ವಥಾ ಒಲ್ಲೆನು. ಅರಸನಾಗುವುದಕ್ಕಿಂತ ಏಕನಿಷ್ಠ ಪ್ರಜೆಯಾಗುವುದರಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಸುಖವು ತೋರುತ್ತದೆ. ಅರಸುತನಕ್ಕೆ ನಾನು ಯೋಗ್ಯನಲ್ಲ. ಅನಾಯಾಸವಾಗಿ ಆದ ಉತ್ಕರ್ಷದಿಂದ ಅನರ್ಥವಾಗದೆಯಿರದು. ಅರಸುಮನೆತನವು ನೋಡಲಿಕ್ಕೆ ಚಂದವಲ್ಲದೆ, ಅದರ ಉಪಭೋಗದಲ್ಲಿ ಸುಖವಿಲ್ಲ ಎಂದು ನುಡಿದು ಉಂಗುರವನ್ನು ತಕ್ಕೊಳ್ಳದೆ, ದೊರೆಯ ಚರಣಕ್ಕೆರಗಿ ತಲೆಬಾಗಿ ನಿಂತುಕೊಂಡನು. ಇಷ್ಟಾದರೂ ಆ ವೃದ್ಧರಾಜನು ಕೇಳಲಿಲ್ಲ, ಉಂಗುರವನ್ನು ನೀನೇ ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕೆಂದು ಚಿಕ್ಕರಾಯನಿಗೆ ಆಗ್ರಹದಿಂದ ಹೇಳಹತ್ತಿದನು.

ಈ ವಿಚಿತ್ರ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ದರ್ಬಾರದ ಜನರು ಬೆರಗಾದರು. ಅವರು, ಮರಣೋನ್ಮುಖನಾಗಿ ಮಲಗಿರುವ ವೃದ್ಧರಾಜನನ್ನೂ, ಪಟ್ಟವನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಿ ಕಣ್ಣೀರು ಸುರಿಸುತ್ತ ನಿಂತಿದ್ದ ರಾಜಕುಮಾರನನ್ನೂ ನೋಡುತ್ತ ಗೊಂಬೆಗಳಂತೆ ಕುಳಿತುಬಿಟ್ಟಿದ್ದರು. ಮುಂದೆ ಏನಾಗುವುದೋ ನೋಡಬೇಕೆಂದು ಎಲ್ಲರೂ ಆತುರಪಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ವೃದ್ಧರಾಜನು ಕಂಪಿತ ಸ್ವರದಿಂದ—ರಾಜಕುಮಾರಾ, ನಮ್ಮ ಸದ್ವಂಶ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ನೀನೇ ಬಾಧ್ಯನಾಗಿರುವುದರಿಂದ ನನ್ನ ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ನೀನು ರಾಜಚಿಹ್ನೆಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಲೇಬೇಕು; ಸ್ವೀಕರಿಸದಿದ್ದರೆ ನನ್ನ ಪ್ರಾಣವು ಸುಖದಿಂದ ಹೋಗದು.

ಮತ್ತೆ ನಾಲ್ಕು ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡಲಿಕ್ಕೂ ನನಗೆ ತ್ರಾಣವಿರುವುದಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ಸದ್ವಂಶ ಪರಂಪರೆಯು ಮುಂದಕ್ಕೆ ಸಾಗಬೇಕೆಂಬ ವಾಸನೆಯ ಹೊರತು ಬೇರೆ ಯಾವ ವಾಸನೆಯೂ ನನ್ನಲ್ಲಿರುವುದಿಲ್ಲ; ಆದ್ದರಿಂದ ನೀನು ಪಟ್ಟವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ನನ್ನನ್ನು ವಾಸನಾರಹಿತನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ ಸದ್ಗತಿಗೆ ಮುಟ್ಟಿಸು. ನನ್ನ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ಪಾಲಿಸುವುದರಿಂದ ಸುಖವಾಗಲಿ-ದುಃಖವಾಗಲಿ ಅದನ್ನು ಪಾಲಿಸುವುದು ನಿನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿರುವುದು. ಹೀಗೆ ಕಣ್ಣೀರು ಸುರಿಸುವುದು ವಿಜಯನಗರದ ರಾಯರ ವಂಶಜರಿಗೆ ಒಪ್ಪುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ಸರದಾರ ಮಂಡಲವು ರಾಯರ ವಂಶವನ್ನು ಕಾಪಾಡಲು ಬದ್ಧವಾಗಿರುವು-ದು; ನಿನಗೆ ಅದರ ಚಿಂತೆಬೇಡ, ಎಂದು ನುಡಿದು ದೊರೆಯು ಒಬ್ಬ ತರುಣ ಸರದಾರನ ಕಡೆಗೆ ಉತ್ಸುಕತೆಯಿಂದ ನೋಡಿದನು. ಆಗ ಉಳಿದ ಸರದಾರರಲ್ಲಿ ಬಹು ಜನರು ತಟ್ಟನೆ ಎದ್ದು ನಿಂತರು ಅವರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನು ಆ ತರುಣ ವೀರರನ್ನು ಕುರಿತು—ಎಚ್ಚಮನಾಯಕರೇ, ಏಳಿರಿ, ದೊರೆಗಳ ಇಚ್ಛೆ-ಯಂತೆ ರಾಜಕುಮಾರನನ್ನು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಿರಿ. ರಾಯರ ಸದ್ವಂಶವನ್ನು ಕಾಯುವ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ನಿಮ್ಮ ತಂತ್ರದಂತೆ ನಾವು ನಡಕೊಳ್ಳುವೆವು. ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ದೊರೆಗಳೇ ತಮ್ಮ ಅವಸಾನಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮ-ನ್ನು ಮುಂದುಮಾಡುತ್ತಿರಲು, ಅದಾವ ಕನ್ನಡವೀರನು ನಿಮ್ಮ ತಂತ್ರವನ್ನು ಮೀರಿ ರಾಜದ್ರೋಹದ ಮಹಾಪಾತಕಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾಗುವನು?

ಹಿಂದಕ್ಕೊಂದು ಹುಣ್ಣಿಮೆಯ ರಾತ್ರಿ ಆದಿಪಂಪಾಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಸೇವಕನು ತಂದುಕೊಟ್ಟ ಪತ್ರವ-ನ್ನೋದಿ ಎಚ್ಚಮನಾಯಕನು ಕೂಡಲೆ ಚಂದ್ರಗಿರಿಗೆ ಹೊರಟದ್ದನ್ನು ವಾಚಕರು ಮರೆತಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ವೆಂಕಟದೊರೆಗಳು ಬೇನೆಯಿಂದ ಜರ್ಜರರಾಗಿರುವ ಕಾರಣ ತೀವ್ರಬರಬೇಕೆಂದು ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಬರೆ-ದಿದ್ದರಿಂದ ನಾಯಕನು ನಡುವೆ ಎಲ್ಲಿಯೂ ನಿಲ್ಲದೆ ಪಯಣದ ಮೇಲೆ ಪಯಣವನ್ನು ಬೆಳಿಸಿ ಅತಿ ವೇಗದಿಂದ ಚಂದ್ರಗಿರಿಗೆ ಬಂದು ದರ್ಬಾರದ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಒದಗಿದ್ದನು. ವೆಂಕಟದೊರೆಯು ದರ್ಬಾರ-ದೊಳಗಿನ ಎಲ್ಲ ಸರದಾರರನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ತನ್ನನ್ನೇ ಬಹುಮಾನದಿಂದ ನೋಡಿದ್ದನ್ನೂ, ಸರದಾರರಲ್ಲಿ ಬಹು ಜನರು ತನ್ನ ಮನ್ನಣೆ ಮಾಡಿದ್ದನ್ನೂ ನೋಡಿ ನಮ್ಮ ತರುಣನಾಯಕನು ಉತ್ಸಾಹಗೊಂಡನು. ಉತ್ಸಾಹಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪುವ ಶೌರ್ಯಾದಿ ಗುಣಗಳೂ, ಜವಾಬುದಾರಿಯನ್ನು ಹೊರುವಂಥ ಗಟ್ಟಿಗತನ-ವೂ ಆತನಲ್ಲಿ ಇದ್ದದ್ದರಿಂದ ಆಗಿನ ಸರದಾರ ಮಂಡಲದಲ್ಲಿಯೂ, ಮಾಂಡಲಿಕರ ತಂಡದಲ್ಲಿಯೂ ಅಗ್ರೇಸರತ್ವವನ್ನು ಪಡೆಯಲಿಕ್ಕೆ ಆತನು ತಕ್ಕವನಾಗಿದ್ದನು. ಆ ನಾಯಕನ ವಂಶಕ್ಕೆ ವಂಶವೇ ಜೀವದ ಹಂಗುದೊರೆದು ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ರಾಜಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಬಂದಿತ್ತು. ಅಂದಬಳಿಕ ವೆಂಕಟದೊ-ರೆಯು ಆ ಸ್ವಾಮಿನಿಷ್ಠ ವಂಶದ ಪ್ರತಾಪಿಯಾದ ತರುಣನನ್ನು ಇಂಥ ನಿಗ್ಗರದ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಬಹುಮಾ-

ನದಿಂದ ನೋಡಿದ್ದು ಆಶ್ಚರ್ಯವೇನು? ತನಗೆ ಶ್ರೀ ವಿರೂಪಾಕ್ಷನ ಅರ್ಚಕರು ಚಂದ್ರಗಿರಿಯ ರಾಯರ ವಂಶದ ಸೇವೆಯನ್ನು ಏಕನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ ಮಾಡೆಂದು ಬೋಧಿಸಿ, ಫಲಮಂತ್ರಾಕ್ಷತೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದು ನೆನಪಾಗಲು, ಎಚ್ಚಮನಾಯಕನು ಸ್ಫೂರ್ತಿಗೊಂಡು ಕೂಡಲೆ ದೊರೆಯನ್ನು ಸಾಷ್ಟಾಂಗವಾಗಿ ವಂದಿಸಿದನು. ಬಳಿಕ ಆತನು ರಾಜಕುಮಾರನನ್ನು ನಮಿಸಿ ಎದ್ದುನಿಂತು, ಸರದಾರ ಮಂಡಲಕ್ಕೆ ವಿನಯದಿಂದ ತಲೆಬಾಗಿ, ರಾಜಪುತ್ರನನ್ನುದ್ದೇಶಿಸಿ ಗಾಂಭೀರ್ಯದಿಂದ ನುಡಿದನೇನಂದರೆ—ಚಿಕ್ಕರಾಯರೇ, ಈ ಸೇವಕನ ನುಡಿಗಳಿಗೆ ಚಿತ್ತಯಿಸುವ ಕೃಪೆಮಾಡಬೇಕು; ದೊರೆಗಳ ಕಕ್ಕಂದಿರೂ, ಸದಾಶಿವರಾಜರ ವಂಶದವರೂ, ಈ ಸ್ವಾಮಿನಿಷ್ಠ ಸರದಾರ ಮಂಡಲಕ್ಕೆ ಅತ್ಯಂತ ಪೂಜ್ಯರೂ ಆದ ವೆಂಕಟದೊರೆಗಳು ಮರಣೋನ್ಮುಖರಾಗಿ ನಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಸಮಕ್ಷ ದೊರೆಗಳಿಗೆ ಅರಸುತನವನ್ನೊಪ್ಪಿಸಿ ಸಮಾಧಾನದಿಂದ ದೇಹವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಬೇಕೆಂದು ಬಯಸುತ್ತಿರಲು, ದೊರೆಗಳು ಹೀಗೆ ಉದಾಸೀನರಾಗಿ ಅರಸುತನವನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸುವರೇ? ರಾಜಾಜ್ಞೆಯನ್ನಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಪಿತ್ರಾಜ್ಞೆಯನ್ನು ಪಾಲಿಸುವುದೂ ದೊರೆಗಳ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿರುವುದು. ಹಿಂದಕ್ಕೆ ದ್ರೋಣ- ಕರ್ಣರಂಥ ವೀರಾಧಿವೀರರು, ದುರ್ಯೋಧನ ರಾಜನ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ಪಾಲಿಸಿ ಯಾವ ಸುಖವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡರು? ಶ್ರೀರಾಮ-ಭೀಷ್ಮರಂಥ ಮಹಾತ್ಮರು ಯಾವ ಸುಖವನ್ನು ಸುರಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ತಂದೆಯ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ಪಾಲಿಸಿದರು? ಸ್ವಾಮಿನಿಷ್ಠರೂ-ಪಿತೃಭಕ್ತರೂ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನಲ್ಲದೆ ಸುಖವನ್ನು ಬಯಸಬಹುದೇ? ಈ ಸರದಾರ ಮಂಡಲವು ವಿಜಯನಗರದ ರಾಯರ ವಂಶದಹಿತಕ್ಕಾಗಿ ದೇಹವನ್ನು ಅರ್ಪಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧವಾಗಿರಲು, ತಾವು ರಾಜಾಜ್ಞೆಯನ್ನು ಪಾಲಿಸಲು ಹಿಂಜರಿಯುವದೇಕೆ? ದಯಮಾಡಿಸಬೇಕು, ದೊರೆಗಳು ವಿಲಂಬಮಾಡದೆ ನಿರ್ಭಯದಿಂದ ರಾಜಮುದ್ರೆಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕು!

ಈ ಮೇರೆಗೆ ನುಡಿದು ನಾಯಕನು ಚಿಕ್ಕರಾಯನನ್ನು ವಿನಯದಿಂದ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಕರೆದೊಯ್ದನು. ಆಗ ವೆಂಕಟದೊರೆಯು ಸಿಕ್ಕೆಯುಂಗರವನ್ನು ಕೊಡಲು, ಚಿಕ್ಕರಾಯನು ವಿನಯದಿಂದ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ, ಅದನ್ನು ಮೊದಲು ತಲೆಯಮೇಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ನಮಿಸಿ, ಆಮೇಲೆ ಬೆರಳಿನಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಅರಸನಿಗೆ ವಂದಿಸಿದನು. ಕೂಡಲೆ ಉಳಿದ ರಾಜಚಿಹ್ನಗಳೂ, ಉಡಿಗೆತೊಡಿಗೆಗಳೂ ಚಿಕ್ಕರಾಯನಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟವು. ಇದನ್ನು ನೋಡಿ ಅರಸನ ಹೊಟ್ಟೆಯ ಮಗನೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಚಿಕ್ಕರಾಯನಿಗೆ ವ್ಯಸನವಾದದ್ದು ಆಶ್ಚರ್ಯವಲ್ಲ. ತನ್ನ ಗತಿಯು ಹೀಗಾದೀತೆಂದು ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಪುತ್ರನು ಕನಸುಮನಸುಗಳಲ್ಲಿ ಎಣಿಸಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಜಗರಾಯನೂ, ಓಬಲರಾಯನೂ ಸಂತಾಪಗೊಂಡು ಎಚ್ಚಮನಾಯಕನನ್ನೂ, ಹೊಸದೊರೆಯನ್ನೂ ಹೊಟ್ಟೆಯಕಿಚ್ಚಿನಿಂದ ನೋಡಹತ್ತಿದರು. ಕಲಹದ ಚಿಹ್ನೆಗಳು ಆಗಲೆ

ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತೋರಹತ್ತಿದವು. ಬಹುತರ ಯಾವತ್ತು ಸರದಾರರೂ, ಮಾಂಡಲಿಕ ರಾಜರೂ ನೂತನ ದೊರೆಯ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಆತನನ್ನು ಓಲಯಿಸಿದರು. ಜಗರಾಯ, ತಿಮ್ಮನಾಯಕ, ಮಕರನಾಯಕ ಎಂಬ ಮೂವರು ಸರದಾರರು ನೂತನ ದೊರೆಗೆ ನಮಿಸದೆ, ತಮ್ಮ ಪಕ್ಷದವನಾದ ಚಿಕ್ಕರಾಯನೊಡನೆ ದರ್ಬಾರದಿಂದ ಹೊರಟುಹೋದರು. ಈ ಉದ್ಧಟತನಕ್ಕಾಗಿ ದರ್ಬಾರದ ಉಳಿದ ಜನರು ಜಗರಾಯನನ್ನೂ, ಆತನ ಪಕ್ಷದವರನ್ನೂ ರಾಜದ್ರೋಹಿಯೆಂದು ನಿರ್ಣಯಿಸಿ ನೂತನ ರಾಜನ ಪಕ್ಷವನ್ನು ದೃಢವಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದರು. ಸರ್ವಾನುಮತಿಯಿಂದ ಎಚ್ಚಮನಾಯಕನು ರಾಜಪಕ್ಷದ ಮುಖ್ಯನಾಗಿ ನಿಯಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟನು. ಒಟ್ಟಿಗೆ, ಚಂದ್ರಗಿರಿಯ ಪಟ್ಟದ ಸಲುವಾಗಿ ಜಗರಾಯನದೊಂದು, ಎಚ್ಚಮನಾಯಕನದೊಂದು ಹೀಗೆ ಎರಡು ಪಕ್ಷಗಳಾಗಿ ಗೃಹಕಲಹವು ಉತ್ಪನ್ನವಾದಂತಾಯಿತು. ದರ್ಬಾರವು ಮುಗಿಯಲು, ಎಲ್ಲರೂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಬಿಡಾರಗಳಿಗೆ ಹೋದರು. ದರ್ಬಾರದ ಸಂಗತಿಯು ಕಾಡುಬೇಗೆಯಂತೆ ನಾಲ್ಕೂ ಕಡೆಗೆ ಹಬ್ಬಿ, ಕೆಲವರು ಜಗರಾಯನ ಪಕ್ಷವನ್ನೂ, ಕೆಲವರು ಎಚ್ಚಮನಾಯಕನ ಪಕ್ಷವನ್ನೂ ಸಮರ್ಥಿಸಹತ್ತಿದರು. ರಾಜಧಾನಿಯಲ್ಲಿ ಶಾಂತತೆಯ ಭಂಗವಾಯಿತು. ಮುಂದೆ ಮೂರು ದಿನಗಳ ಮೇಲೆ ವೆಂಕಟದೊರೆಯು ೬೭ ವರ್ಷದವನಾಗಿ ಮರಣಹೊಂದಿದನು. ಅವನ ಮೂವರು ರಾಣಿಯರು ಸಹಗಮನ ಮಾಡಿದರು. ಇತ್ತ ಎಚ್ಚಮನಾಯಕನು ತನ್ನ ಪಕ್ಷದವನಾದ ಚಿಕ್ಕರಾಯನನ್ನು ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ, ರಾಜ್ಯದ ಸುವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದನು.

ಎಚ್ಚಮನಾಯಕನ ದಕ್ಷತೆಯಿಂದಲೂ, ಸಾಮರ್ಥ್ಯದಿಂದಲೂ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಶಾಂತತೆಯುಂಟಾಗಿ ಚಿಕ್ಕರಾಯನು ರಾಜ್ಯವಾಳಹತ್ತಿದನು. ಅರಸನ ಅಧಿಕಾರವು ಸ್ಥಿರಗೊಳ್ಳುವವರೆಗೆ ನಾಯಕನು ಸಸೈನ್ಯವಾಗಿ ಚಂದ್ರಗಿರಿಯಲ್ಲಿದ್ದನು. ಬರಬರುತ್ತ ಅರಸನಿಗೆ ಮಂತ್ರಿಗಳೂ, ಸೇನಾನಾಯಕರೂ, ಉಳಿದ ರಾಜ್ಯಾಧಿಕಾರಿಗಳೂ ಅನುಕೂಲರಾಗಿ ನಡೆಯಹತ್ತಿದರು. ಪ್ರಜಾನುರಾಗವು ಹೆಚ್ಚುತಲಿತ್ತು. ಅರಸನ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಸಂಚುಗಾರರ ಸಂಚುಗಳು ಎಲ್ಲಿಯೂ ಕಂಡುಬಾರದಾದವು. ಆಗ ನಾಯಕನು ಅರಸನ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ಪಡೆದು, ತನ್ನ ಪ್ರತಾಪದುರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೊರಡಲು ಸಿದ್ಧನಾದನು. ನಾಯಕನು ಇನ್ನೂ ಕೆಲವು ದಿನ ಇರಬೇಕೆಂದು ಚಿಕ್ಕರಾಯನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿತ್ತು; ಆದರೂ ಆತನು ಹಾಗೆ ಬಾಯಿಬಿಚ್ಚಿ ಹೇಳಲಾರದೆ, ನಾಯಕನಿಗೆ ಹೋಗಲಪ್ಪಣೆ ಕೊಟ್ಟನು. ಅರಸನ ಈ ಭಾವವು ನಾಯಕನಿಗೆ ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲೆಂತಲ್ಲ. ಜಗರಾಯನೇ ಮೊದಲಾದ ಅರಸನ ವಿರುದ್ಧ ಪಕ್ಷದವರು ಬಲಾಢ್ಯರಾದದ್ದರಿಂದ ಅವರು ಅರಸನಿಗೆ ಕೇಡು ಬಗೆಯದೆ ಬಿಡರೆಂಬುದನ್ನಾದರೂ ನಾಯಕನು ಮರೆತಿದ್ದಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಸ್ವೀಕೃತಕಾರ್ಯವು ಕೈಗೂಡಿದಂತಾದಕೂಡಲೆ, ಆ ತರುಣನ ಚಂಚಲಮನಸ್ಸು ಬೇರೊಂದು ಕಡೆಗೆ

ಎಳೆಯಹತ್ತಿತು. ಆದಿಪಂಪಾಕ್ಷೇತ್ರ, ಫಲಮಂತ್ರಾಕ್ಷತೆ, ಚಂಪೆಯ ಸುಂದರರೂಪ, ಋಷೀಶ್ವರನ ತೇಜಃಪುಂಜಮೂರ್ತಿ, ಭೂತಗಳ ಲೀಲೆ ಮೊದಲಾದ ಮನೋಹರ ವಿಷಯಗಳಿಂದ ಮೊದಲೇ ಮೂಢನಾಗಿದ್ದ ಆ ತರುಣನು, ಒಂದು ಕಾರ್ಯದ ಭಾರವು ಇಳಿದಂತಾದ ಕೂಡಲೆ ಚಂಚಲನಾದನು. ಈ ಚಾಂಚಲ್ಯವು ಪಾಪ! ಆ ಬಡ ಚಿಕ್ಕರಾಯನ ನಾಶಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದೀತೆಂಬುದನ್ನು ಆ ಸ್ವಚ್ಛಂದವೃತ್ತಿಯ ನಾಯಕನು ಏನು ಬಲ್ಲನು? ಆತನು ಆದಿಪಂಪಾಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ, ಚಂಪೆಯ ಹಸ್ತಸ್ಪರ್ಶದಿಂದ ಗೌರವವನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದ ಫಲಮಂತ್ರಾಕ್ಷತೆಗಳನ್ನು ಯಾವಾಗ ಸ್ವೀಕರಿಸೇನೆಂಬ ನಿಧಿಧ್ಯಾಸದಲ್ಲಿ ಮಗ್ನನಾಗಹತ್ತಿದನು. ತನ್ನ ಅರಸನ ಸೈನ್ಯದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ಚೆನ್ನಾಗಿರಲು, ರಾಜ್ಯಾಧಿಕಾರಿಗಳು ಅರಸನಿಗೆ ಅನುಕೂಲರಾಗಿರಲು, ತನ್ನ ಸಹಾಯಕನ ಸೈನ್ಯವು ಜಾಗರೂಕವಾಗಿರುವ, ನ್ಯಾಯದ ರಾಜಪಕ್ಷವು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿಯೇ ಬಲಿಷ್ಠವಾಗಿರಲು ಈಗ ಅಂಥ ಪ್ರಸಂಗವೇನು ಬಂದಿದೆ, ಎಂದು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಸಮಾಧಾನ ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಆ ತರುಣನು ಆರಿಸಿದ ಇನ್ನೂರು ಜನ ಕುದುರೆಯ ಸವಾರರೊಡನೆ ತನ್ನ ರಾಜಧಾನಿಯಾದ ಪ್ರತಾಪದುರ್ಗಕ್ಕೆ ಸಾಗಿದನು. ಇತ್ತ ಹೊಂಚುಹಾಕಿಕೊಂಡು ಕುಳಿತಿದ್ದ ಮಹಾನೀಚನಾದ ಜಗರಾಯನು, ನಿರಪರಾಧಿಯೂ, ಪಾಪಭೀರುವೂ, ಅಲ್ಪಸಂತುಷ್ಟನೂ ಆದ ಬಡ ಚಿಕ್ಕರಾಯನ ವಂಶಕ್ಕೆ ವಂಶವನ್ನು ಅನ್ಯಾಯದಿಂದ ಮಣ್ಣುಗೂಡಿಸಿ, ಅಧಮರ ದುಶ್ಚರಿತ್ರವು ನರಕಸಾಧನವೆಂಬ ಮಾತನ್ನು ಜಗತ್ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಮಾಡಲು ಟೊಂಕಕಟ್ಟಿದನು!

೫ನೆಯ ಪ್ರಕರಣ

ಮಹಾಮಂತ್ರ

ಮಾರ್ಗಸ್ಥನಾದ ಎಚ್ಚಮನಾಯಕನು ಒಂದು ಸರೋವರದ ತೀರದಲ್ಲಿ ಪಾಳಯವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ತನ್ನ ಡೇರೆಯಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನೇ ವಿಚಾರಮಾಡುತ್ತ ಕುಳಿತ್ತಿದ್ದನು. ಆಗ ಎರಡು ತಾಸು ರಾತ್ರಿಯಾಗಿತ್ತು. ಕೃಷ್ಣಪಕ್ಷವಾದ್ದರಿಂದ ಕಗ್ಗತ್ತಲೆಯು ಮುಸುಕಿತ್ತು. ಸೈನಿಕರು ಊಟದ ಸಿದ್ಧತೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದರು. ಡೇರೆಯ ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಸೇವಕನು ಮಾತ್ರ ಕುಳಿತಿದ್ದನು. ಡೇರೆಯಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ತನ್ನ ಅಪ್ಪಣೆಯ ಹೊರತು ಒಳಗೆ ಯಾರನ್ನೂ ಬಿಡಬಾರದೆಂದು ನಾಯಕನು ನಿರ್ಬಂಧಿಸಿದ್ದನು. ತಾನು ಚಂಪೆಯ ದರ್ಶನಾಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ತನ್ನ ಸ್ವಾಮಿಯಾದ ಚಿಕ್ಕರಾಯನನ್ನು ಇಷ್ಟು ಬೇಗನೆ ಬಿಟ್ಟು ಬಂದದ್ದು ನೆಟ್ಟಗಾಗಲಿಲ್ಲೆಂದು ಅವನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕಟಿಯಹತ್ತಿತು; ಜಗರಾಯನು ತನ್ನ ಮೊಮ್ಮಗನಾದ ಚಿಕ್ಕರಾಯನನ್ನು ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಕುಳ್ಳಿರಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ತನ್ನ ಸ್ವಾಮಿಗೆ ಕೇಡು ಬಗೆಯದೆ ಇರನೆಂತಲೂ, ಸರಳ ಸ್ವಭಾವದ ಹಾಗು ಪಾಪಭೀರುವಾದ ತನ್ನ ಸ್ವಾಮಿಯು, ವೈರಿಗಳ ಒಳಸಂಚುಗಳನ್ನು ಬೈಲಿಗೆಳೆದು, ಅವನ್ನು ನಿವಾರಣ ಮಾಡಲು ಸಮರ್ಥನಲ್ಲೆಂತಲೂ ಆತನು ಚಿಂತಿಸಿದನು. ಇಂಥ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ತಾನು ಸ್ವಾಮಿಯನ್ನಗಲಿ ಹೋಗುವದು ಅನರ್ಥಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಬಹುದಾದ್ದರಿಂದ ಬಂದ ಕಾಲಲ್ಲಿಯೇ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಚಂದ್ರಗಿರಿಗೆ ಹೋಗಬೇಕೆಂದು ಆತನು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದನು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಚಂಪೆಯ ಸುಂದರರೂಪವು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಟ್ಟಿ ಅವನ ಮನಸ್ಸು ಮತ್ತೆ ಚಂಚಲವಾಯಿತು. ನಾಯಕನು ಶೂರನಿದ್ದನು, ಧೀರನಿದ್ದನು, ಸುವಿಚಾರಿಯಿದ್ದನು, ಸುಶೀಲನಿದ್ದನು; ಆದರೆ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಆತನು ಮನಸ್ಸಿನ ಚಾಂಚಲ್ಯದ ದೋಷದಿಂದ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾಗಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಅದರಂತೆ ತನ್ನ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ನಂಬುವ ಭರದಲ್ಲಿ ಪರರ ಸುವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಕೂಡ ದಿಕ್ಕರಿಸುವ ಕೆಟ್ಟ ಚಟವಿದ್ದದ್ದರಿಂದಲೂ ಆತನು ಹಲವು ಸಾರೆ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾಗುತ್ತಿದ್ದನು. ಈ ಚಾಂಚಲ್ಯ-ದುರಭಿಮಾನಗಳೇ ನಾಯಕನ ಈಗಿನ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿದ್ದವೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ತನ್ನ ಸ್ವಾಮಿಯ ರಾಜ್ಯವು ನಿಷ್ಕಂಟಕವಾಗುವವರೆಗೆ ತಾನು ಚಂದ್ರಗಿರಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರಮನಸ್ಸಿನಿಂದಿರುವುದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ತನ್ನ ಸ್ವಾಮಿಯ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಕೂಡ ಧಿಕ್ಕರಿಸಿ ಆತನು ಚಂಪೆಯ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗುವ ಮನಸ್ಸು ಮಾಡಿದ್ದು ಅಪರಾಧವಲ್ಲದೆ ಮತ್ತೇನು? ಒಮ್ಮೆ ನಾಯಕನು ಚಿಕ್ಕರಾಯನನ್ನು ನೆನಿಸಿ ಚಂದ್ರಗಿರಿಗೆ ಹೋಗಬೇಕೆನ್ನುವನು,

ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಚಂಪೆಯನ್ನು ನೆನಿಸಿ ಪಂಪಾಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಹೋಗಬೇಕೆನ್ನುವನು. ಹೀಗಾಗಿ ಆತನ ಮನಸ್ಸಿನ ನಿಶ್ಚಯವೇ ಆಗಲೊಲ್ಲದು. ಲೋಡಿಗೆ ಆತು ಕುಳಿತಿದ್ದ ಆತನು, ಈ ಮಗ್ಗುಲಿನಿಂದ ಆ ಮಗ್ಗುಲಿಗೆ, ಆ ಮಗ್ಗುಲಿನಿಂದ ಈ ಮಗ್ಗುಲಿಗೆ ಆಗುತ್ತ ಉಸುರ್ಗರೆಯುತ್ತ ತಳಮಳಿಸಹತ್ತಿದನು.

ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಒಬ್ಬ ಸ್ತ್ರೀಯನ್ನು ಸಂಗಡ ಕರಕೊಂಡು ದರ್ಶನಾಪೇಕ್ಷಿಯಾಗಿ ನಾಯಕನ ಡೇರೆಯ ಬಾಗಿಲಿಗೆ ಬಂದನು. ಸ್ತ್ರೀಯು ವಸ್ತ್ರದಿಂದ ಸರ್ವಾಂಗವನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡದ್ದ-ರಿಂದ ಆಕೆಯ ರೂಪಲಾವಣ್ಯಾದಿಗಳೇನೂ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಸೇವಕನು ಈ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ನಾಯ-ಕನಿಗೆ ತಿಳಿಸಲು, ಆತನು ಕೂಡಲೆ ಅವರನ್ನು ಒಳಗೆ ಬಿಡಲು ಅಪ್ಪಣೆ ಮಾಡಿದನು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಲ್ಲಿ ನಾಯಕನ ವಿಶ್ವಾಸ ಬಹಳ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣಕ್ಷೋಭವು ವಂಶಕ್ಷಯಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿದು ಆತನು ನಯಭಯಗಳಿಂದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೊಡನೆ ನಡಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಸ್ತ್ರೀಯೊಡನೆ ಡೇರೆಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಲು, ಕೂಡಲೆ ನಾಯಕನು ಆಯಾಸದಿಂದ ಎದ್ದುಬಂದು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಚರಣಕ್ಕೆರಗಿ ಕೈಜೋ-ಡಿಸಿ ಆಸನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ವಿನಯದಿಂದ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದನು. ನಾಯಕನ ಈ ವಿನಯದ ಆದರದಿಂದ ಸಂತುಷ್ಟನಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಆಸನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುತ್ತ—“ಅಮ್ಮಾ ಚಂಪಾ, ಇತ್ತ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಮ್ಮಾ” ಎಂದು ತನ್ನ ಸಂಗಡ ಬಂದ ಸ್ತ್ರೀಗೆ ಹೇಳಿದನು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ನಾಯಕನಿಗೆ ಪರಮಾಶ್ಚರ್ಯವಾಯಿತು. ತಾನು ಹಿಂದಕ್ಕೊಂದು ಹುಣ್ಣಿಮೆಯ ರಾತ್ರಿ ಪಂಪಾವತಿಯ ಗುಡಿಗೆ ಹೋದಾಗ, ಪ್ರತಿ ಸೂರ್ಯನಂತೆ ತೇಜೋವಿಶೇಷದಿಂದ ಬೆಳಗುತ್ತ ಪಂಪಾಪತಿಯನ್ನು ಪೂಜಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೇ, ತಾನಾಗಿ ಚಂಪೆಯನ್ನು ತನ್ನ ಬಳಿಗೆ ಕರಕೊಂಡು ಬಂದನೆಂದು ತಿಳಿದು ನಾಯಕ-ನಿಗೆ ಪರಮಾನಂದವಾಯಿತು. ಚಂಪೆಯು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ಮೈಮೇಲಿನ ವಸ್ತ್ರವನ್ನು ತೆಗೆಯಲು, ಆಕೆಯ ಸುಂದರಮೂರ್ತಿಯು ಡೇರೆಯನ್ನಲಂಕರಿಸಿತು. ಬಡವನು ನಡೆಯುವಾಗ ಎಡವಿ ಭಾಗ್ಯವನ್ನು ಕಾಣುವಂತೆ, ಚಂಪೆಯ ಧ್ಯಾನಮಗ್ನನಾದ ನಾಯಕನು ಅಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಯೋಗದಿಂದ ಚಂಪೆಯನ್ನು ಕಂಡನು. ಚಂಪೆಯು ತನ್ನ ಸುಂದರವಾದ ಕಟಾಕ್ಷಗಳಿಂದ ಒಮ್ಮೆ ನಾಯಕನನ್ನು ನೋಡಿದಕೂಡಲೆ ಆತನ ಗುರುತು ಹಿಡಿದಳು. ಚಿಕ್ಕಂದಿನಲ್ಲಿಯೇ ತನ್ನ ಮನಸ್ಸನ್ನಪ-ಹರಿಸಿದ ನಾಯಕನು ಎದುರಿಗೆ ನಿಂತಿದ್ದರಿಂದ ಚಂಪೆಯ ಮುಖವು ಪ್ರಫುಲ್ಲಿತವಾಯಿತು. ಆಕೆಯು ಕೇವಲ ಪರಿಚಿತಳಂತೆ ನಾಯಕನನ್ನು ಗೌರವದಿಂದ ನೋಡಹತ್ತಿದಳು. ಇದನ್ನರಿತು ನಾಯಕನು ಆಲೋಚಿಸುತ್ತಿರಲು, ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಅಧಿಕಾರಯುಕ್ತವಾದ ಗಂಭೀರಸ್ವರದಿಂದ ನಾಯಕನನ್ನು ಕುರಿ-ತು ನುಡಿದನೇನಂದರೆ—ಎಲೈ ತರುಣವೀರನೇ, ಇದು ನಿನ್ನ ವಸ್ತುವು. ಇದನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ನನ್ನನ್ನು

ಮುಕ್ತನಾಗಿಮಾಡು.

ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ನಾಯಕನಿಗೆ ಏನೂ ತೋಚದಾಯಿತು. ಆತನು ಕೌತು-ಕದಿಂದ ಚಂಪೆಯನ್ನು ನೋಡಲು, ಆಕೆಯು ನಾಚಿಕೆಯಿಂದ ತಲೆಬಾಗಿಸಿ ಕಾಲ ಹೆಬ್ಬೆರಳಿನಿಂದ ನೆಲವನ್ನು ಗೀರುತ್ತ ಎರಡೂ ಕೈಗಳಿಂದ ಸೆರಗಿನ ತುದಿಯನ್ನು ತಿಕ್ಕುತ್ತ ಹೊರಗೆ ಕಾಣದಂತೆ ಹಲ್ಲು-ಗಳಿಂದ ಕೆಳದುಟಿಯನ್ನು ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ಕಚ್ಚುತ್ತ ನಿಂತುಕೊಂಡಿದ್ದಳು. ಚಿಕ್ಕಂದಿನಲ್ಲಿ ಚಂಪೆಯೂ, ಎಚ್ಚಮನಾಯಕನೂ ಕೂಡಿ ಆಡಿದವರಾಗಿದ್ದರೂ, ಋಷಿಸದೃಶನಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಮುಖದಿಂದ ಮೇಲಿನವೆರಡು ವಾಕ್ಯಗಳು ಹೊರಡುವ ಮೊದಲು ಆಕೆಯು ನಾಯಕನನ್ನು ನೋಡಿ ಎಂದೂ ಹೀಗೆ ನಾಚಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಇಷ್ಟಾದರೂ ನಾಯಕನಿಗೆ ಚಂಪೆಯ ಗುರುತು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹತ್ತಲೊಲ್ಲದು. ಇದನ್ನರಿತು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು—ವೀರಶಿಖಾಮಣಿಯೇ, ನಿನ್ನನು ಸಂಶಯಗ್ರಸ್ತನಾಗಿ ಮಾಡಿ ನಾನು ನೋಯಿಸುವು-ದಿಲ್ಲ. ಈ ಚಂಪೆಯು ಕಾಂಚನಗಡದ ಅಧಿಪತಿಯಾದ ನರಸಿಂಗನಾಯಕನ ಮಗಳು. ಈಕೆಯ ನಿಜವಾದ ಹೆಸರು ಮೋಹಿನಿಯು. ನರಸಿಂಗನಾಯಕನು ವಿಜಯನಗರದ ರಾಯರ ಪಕ್ಷದಿಂದ ವಿಜಾಪುರದ ಬಾದಶಹನ ದಂಡಿನೊಡನೆ ಹೋರಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಮರಣಹೊಂದಿದನು. ಆಗ ಆತನನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿ ಹೋಗಿದ್ದ ಈ ಮೋಹಿನಿಯೂ, ಈಕೆಯ ತಾಯಿಯೂ ವಿಜಾಪುರದ ದಂ-ಡಿನ ಕೈಸೇರಿದರು. ಆ ದಂಡಿನ ಮುಖ್ಯಸ್ಥನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಬಾದಶಹನ ಮಗನೇ ಇದ್ದು, ಆತನು ಈಕೆಯ ರೂಪಾತಿಶಯಕ್ಕೆ ಮರುಳಾಗಿ ಈಕೆಯನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗಲು ಹವಣಿಸಿದನು. ನಿನ್ನನ್ನು ತುಂಬಾ ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಮೋಹಿನಿಗೆ ಈ ಹವಣಿಕೆಯು ಮರಣಪ್ರಾಯವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿದ್ದು ಆಶ್ಚರ್ಯವ-ಲ್ಲ. ಮೋಹಿನಿಯ ದಾಸಿಯು, ಸ್ವಾಮಿಭಕ್ತಿಯಿಂದ ತನ್ನ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು, ಮೋಹಿನಿಯನ್ನು ಯವನರ ಪ್ರತಿಬಂಧದಿಂದ ಮುಕ್ತಳಾಗಿಮಾಡಿದಳು. ಮೋಹಿನಿಯು ತೊಳಲುತ್ತ ಬಳಲುತ್ತ ಸಮೀ-ಪದಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ಪಂಪಾಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಬಂದು, ಕ್ಷೇತ್ರಸ್ಥರಾದ ನಮ್ಮನ್ನು ಮೊರೆಹೊಕ್ಕಳು. ಮೊರೆಹೊಕ್ಕವರ ರಕ್ಷಣ ಮಾಡುವುದು ಯೋಗ್ಯವೆಂದು ತಿಳಿದು ಈಕೆಗೆ ಯವನರ ಬಾಧೆಯು ತಟ್ಟದಂತೆ, ಈಗೆರಡು ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಆದಿಪಂಪಾಕ್ಷೇತ್ರದ ಗುಪ್ತಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಬಹು ಕಷ್ಟದಿಂದ ಈಕೆಯ ರಕ್ಷಣ ಮಾಡಿದ್ದೇವೆ. 'ಚಂಪೆ' ಎಂಬುದು ನಾವು ಇಟ್ಟ ಹೆಸರು. ಈ ಮೋಹಿನಿಯು ನಿನ್ನನ್ನೇ ಮದುವೆಯಾಗಬೇಕೆಂದು ಇಚ್ಛಿಸುತ್ತಿರುವಳಲ್ಲದೆ, ಮೋಹಿನಿಯ ತಾಯಿ-ತಂದೆಗಳಾದರೂ ಮೋಹಿನಿಯನ್ನು ನಿನಗೇ ಕೊಡ-ಲು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದ್ದರೆಂದು ಮೋಹಿನಿಯ ಸ್ವಾಮಿನಿಷ್ಠ ದಾಸಿಯು ನಮಗೆ ಆಗ್ರಹದಿಂದ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾಳೆ. ಎಚ್ಚಮನಾಯಕಾ, ನಿನ್ನವಂಶವು ಬಹು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದದ್ದು. ನಿನ್ನ ವಂಶಜರು ಗೋಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಪ್ರತಿ-

ಪಾಲನೆಗಾಗಿ ಅನಂತ ಸಾಹಸಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಬಂದಿರುತ್ತಾರೆ. ನೀನಾದರೂ ಆ ಸದ್ವಂಶಾಬ್ಧಿಗೆ ಚಂದ್ರನಂತೆ ಇರುತ್ತೀ. ಮೋಹಿನಿಯು ಸಾಮಾನ್ಯಳಲ್ಲ. ಮೊದಲೇ ಸತ್ಕುಲ ಪ್ರಸೂತಳು. ಸದ್ಗುಣಗಳ ಮಂಡನವು ಸ್ವಭಾವಸಿದ್ಧವಾಗಿಯೇ ಈಕೆಯಲ್ಲಿ ಆಗಿರುತ್ತದೆ. ಮೇಲೆ ಈಗೆರಡು ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಸತ್ಸಂಗವನ್ನು ಪಡೆದು ಈಕೆಯು ಸುರಕ್ಷಿತಳಾಗಿರುತ್ತಾಳೆ. ಈಕೆಯ ಸೌಂದರ್ಯದ ಲೌಕಿಕವು ದಕ್ಷಿಣ ಹಿಂದುಸ್ತಾನದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಇದ್ದದ್ದರಿಂದ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಹಿಂದೂ ಅರಸರೂ ಮುಸಲ್ಮಾನ ಅರಸರೂ ಈಕೆಯನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗಲು ಆತುರ ಪಡುತ್ತಿದ್ದರು. ತರುಣವೀರಾ, ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಹೇಳುವುದೇನು? ನೀನು ಈ ತರುಣಿಯ ಪಾಣಿಗ್ರಹಣ ಮಾಡಿ ಸುಖವನ್ನೂ, ಕೀರ್ತಿಯನ್ನೂ ಸಂಪಾದಿಸು!

ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಈ ಅಮೃತವಾಣಿಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಎಚ್ಚಮನಾಯಕನು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ತನ್ನ ದೇಹವನ್ನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಚರಣಕ್ಕೆ ಈಡಾಡಿ ಎದ್ದುನಿಂತು ಕೈಜೋಡಿಸಿಕೊಂಡು ವಿನಯದಿಂದ—ಸ್ವಾಮೀ, ವಿಪ್ರೋತ್ತಮರೇ, ಮಹಾಮಹಿಮರಾದ ತಾವು ನಮ್ಮಂಥ ಪಾಮರರ ಉದ್ಧಾರಕ್ಕಾಗಿ ಹಗಲಿರುಳು ಯತ್ನಿಸುತ್ತಿರಲು, ತಮ್ಮ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ಮೀರಲು ಅದಾವನು ಸಮರ್ಥನಾಗುವನು? “ಮೋಹಿನಿ-ಮೋಹಿನಿ”ಯೆಂದು ಹಲವು ವರ್ಷ ತಪಶ್ಚರ್ಯ ಮಾಡಿದರೂ ಮೋಹಿನಿಯ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯು ದುರ್ಲಭವಾಗಿರುವುದು. ದೊಡ್ಡವರ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ದುಸ್ಸಾಧ್ಯ ಸಂಗತಿಗಳೂ ಸುಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತವೆಂಬ ಸಿದ್ಧಾಂತದ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾನುಭವವು ಮೋಹಿನಿಯ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಿಂದ ಈಗ ನನಗಾಗಿರಲು, ನನ್ನನ್ನು ಹೋಲುವ ಧನ್ಯನು ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಯಾವನಿರುವನು? ಅನಂತ ಜನ್ಮಗಳನ್ನೆತ್ತಿ ಈ ಚರಣಗಳ ಸೇವೆ ಮಾಡಿದರೂ ಉಪಕಾರವು ತೀರಲಾರದು. ಮೋಹಿನಿಯು ಮುಸಲ್ಮಾನರ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕು ಆತ್ಮಘಾತ ಮಾಡಿಕೊಂಡಳೆಂದು ಕೇಳಿ, ನಾನು ಲಗ್ನದ ವಿಷಯವಾಗಿ ನಿರಾಶೆಪಟ್ಟಿದ್ದೆನು, ಆದರೆ ಪಂಪಾಪತಿಯ ಗುಡಿಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಸಮಕ್ಷ ಚಂಪೆಯ ದರ್ಶನವಾದಕೂಡಲೆ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಚಂಚಲವಾಯಿತು. ಪರಸ್ತ್ರೀಯ ದರ್ಶನದಿಂದ ಮನಸ್ಸು ಚಂಚಲಾಗುವದು ದೋಷವಲ್ಲವೆ? ಚಂಪೆಯೇ ಮೋಹಿನಿಯೆಂದು ಈಗ ಗೊತ್ತಾದ್ದರಿಂದ ನಾನು ದೋಷಮುಕ್ತನಾದಂತಾಯಿತು. ಅಂದು ರಾತ್ರಿ ಪಂಪಾಪತಿಯ ಗುಡಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಚರಣದರ್ಶನ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದರೆ, ಶ್ರಮಪಟ್ಟು ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಬಂದು ಈ ಸೇವಕನಿಗೆ ಮೋಹಿನಿಯನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸುವ ಪ್ರಸಂಗವು ತಮಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಆಕಸ್ಮಿಕವಾಗಿ ಕುದುರೆಗಳ ಕೊಳಗಗಳ ಸಪ್ಪಳ ಕೇಳಿದ್ದರಿಂದ ನಾನು ಅತ್ತಕಡೆಗೆ ಹೋಗಲು, ದರ್ಶನದ ಯೋಗವು ಕೂಡಿ ಬರಲಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮಂಥ ಪಾಮರರ ಸಲುವಾಗಿ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಶ್ರಮಪಟ್ಟಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ, ಪರೋಪಕಾರದ ಸ್ವರೂಪವು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ. ಇರಲಿ, ಈಗ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ದಯವಿಟ್ಟು ಪ್ರತಾಪದುರ್ಗಕ್ಕೆ

ದಯಮಾಡಿಸಿ ಶಿಷ್ಯನ ಅಲ್ಪ ಸೇವೆಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವ ಕೃಪೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಚಂದ್ರಗಿರಿಯಲ್ಲಿ ಗೃಹಕಲಹವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಸದ್ಯದ ಪ್ರಭುಗಳಾದ ಚಿಕ್ಕರಾಯನ ಸೇವೆಯನ್ನು ಎಚ್ಚರದಿಂದ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿದೆ. ಚಂದ್ರಗಿರಿಗೆ ಬೇಗನೆ ಹೋಗದಿದ್ದರೆ ಅನರ್ಥವು ಒದಗುವ ಸಂಭವವಿರುವುದು. ನಮ್ಮ ಪ್ರಭುವು ಜಯಶೀಲನಾಗಿ ಬಹುದಿವಸ ಬಾಳುವಂತೆಯೂ, ಅವಿಚ್ಛಿನ್ನವಾದ ಸ್ವಾಮಿನಿಷ್ಠೆಯು ನನ್ನಲ್ಲಿ ನೆಲಸಿರುವಂತೆಯೂ ಅನುಗ್ರಹಿಸಬೇಕು.

ನಾಯಕನ ಈ ನುಡಿಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು—ಪ್ರತಾಪಿಯೇ, ನೀನು ಪಂಪಾಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಬಂದು ಫಲಮಂತ್ರಾಕ್ಷತೆಗಳನ್ನು ಕೈಕೊಂಡದ್ದನ್ನು ನಾನು ಬಲ್ಲೆನು. ನಿನಗೆ ಫಲಮಂತ್ರಾಕ್ಷತೆಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟ ತೇಜೋಮೂರ್ತಿಯು ನನ್ನ ತಮ್ಮನೆಂದು ತಿಳಿ. ನಿತ್ಯಕ್ರಮದಂತೆ ನಾನು ಈ ಮೋಹಿನಿಯೊಡದೆ ಶಿವಾಲಯಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ ಸರೋವರದ ತೀರದ ಗಿಡದ ಟೊಂಗೆಗೆ ಫಲಮಂತ್ರಾಕ್ಷತೆಯ ಗಂಟು ತೂಗಾಡುತ್ತಿದ್ದದ್ದು ಈಕೆಯ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಿದ್ದಿತು. ಈಕೆಯು ನನ್ನ ಅಪ್ಪಣೆಯಿಂದ ಅದನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು ತೆಗೆದಿಟ್ಟಳು. ಅದೇದಿನ ರಾತ್ರಿ ನಿನ್ನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಿದ್ದ ಭೂತಗಳ ಲೀಲೆಯು ನಿರರ್ಥಕವಾದದ್ದು. ಅಪ್ಪಿತಪ್ಪಿ ರಾತ್ರಿ ಯಾರಾದರೂ ಗುಡಿಯಲ್ಲಿ ಉಳಿದರೆ, ಅವರು ಅಂಜಿ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಗುಡಿಯಲ್ಲಿ ಉಳಿಯಬಾರದೆಂತಲೂ, ಒಂದಕ್ಕೆ ಎರಡು ಸುದ್ದಿಗಳನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಿ ಅವರು ಜನರನ್ನು ಅಂಜಿಸಿ ಯಾರೂ ರಾತ್ರಿ ಗುಡಿಯಲ್ಲಿ ಉಳಿದುಕೊಳ್ಳದಂತೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂತಲೂ ನಾವೇ ಅನಂತ ಭೂತಚೇಷ್ಟೆಗಳನ್ನು ಹೊತ್ತುಬಿದ್ದಾಗ ತೋರಿಸುತ್ತಿದ್ದೆವು. ಆಕಸ್ಮಾತ್ ಉರಿಯನ್ನು ಹೊತ್ತಿಸುವುದು, ಮನುಷ್ಯಾಕೃತಿಗಳು ತೋರಿ, ಕೂಡಲೆ ಅಡಗುವಂತೆ ಮಾಡುವುದು, ಪಂಪಾಪತಿಯ ಭವ್ಯವಾದ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿಯೇ ಅಳಿಸಿಬಿಡುವುದು, ವಿಚಿತ್ರಧ್ವನಿಯಿಂದ ಗುಣುಗುಟ್ಟುವುದು ಇವೇ ಮೊದಲಾದವು ಭೂತಚೇಷ್ಟೆಯ ಪ್ರಕಾರಗಳಾಗಿರುವುವು. ನೀನು ಬಂದಿರುವ ಸುದ್ದಿಯು ಮುಂದೆ ಎರಡು ದಿನಗಳ ಮೇಲೆ ಹತ್ತದೆ, ಬಂದದಿನವೇ ಹತ್ತಿದ್ದರೆ, ನಾನು ಕೂಡಲೆ ನಿನ್ನನ್ನು ಕಂಡು ಮೋಹಿನಿಯನ್ನು ನಿನಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿ ನಿಶ್ಚಿಂತನಾಗುತ್ತಿದ್ದೆನು; ಆದರೆ ಮಾಡುವುದೇನು? ನೀನು ಚಂದ್ರಗಿರಿಗೆ ಹೋದಬಳಿಕ ನೀನು ಬಂದ ಸುದ್ದಿಯು ನನಗೆ ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಮುಸಲ್ಮಾನರ ಹಾವಳಿಯು ವಿಶೇಷವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಹಿಂದೂ ಜನರ ಧರ್ಮ-ಮಾನ-ಧನಗಳು ಉಳಿಯುವುದು ಕಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ವಿಜಾಪುರದ ಬಾದಶಹನ ಮಗನ ಕಣ್ಣು ಮೋಹಿನಿಯ ಮೇಲೆ ವಿಶೇಷವಾಗಿದ್ದದ್ದರಿಂದ ಆಕೆಯ ಸಂರಕ್ಷಣಕ್ಕಾಗಿ ಬಹಳ ಎಚ್ಚರಪಡಬೇಕಾಯಿತು. ಶ್ರೇಷ್ಠವರ್ಣದವರೆನಿಸುವ ಈಗಿನ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೇ ಅಡ್ಡಹಾದಿಯನ್ನು ಹಿಡಿಯಹತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಅವರು ಸ್ವಾರ್ಥಾಭಿಲಾಷೆಯಿಂದ ಯಾವಕಾಲಕ್ಕೆ ಏನು ಮಾಡ್ಯಾರೆಂಬುದನ್ನು ಹೇಳಲಿಕ್ಕಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಮೊನ್ನೆ ನಮ್ಮ ಪಂಪಾಕ್ಷೇತ್ರಸ್ಥನಾದ ಒಬ್ಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಮುಸಲ್ಮಾನರ ಲಂಚಕ್ಕೆ ಮರುಳಾಗಿ ನಾವಿರುವ ಗುಹ್ಯ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಅವರಿಗೆ ತೋರಿಸಿಬಿಟ್ಟನು. ಆ ಗುಹ್ಯ ಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಹೋಗುವ ಮಾರ್ಗವು ಬಹು ಗೂಢವಾದ್ದರಿಂದ ತೋರಿಸದಿದ್ದರೆ ಯಾರಿಗೂ ಗೊತ್ತಾಗುವಂತೆ ಇದ್ದಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ನೀಚತನದಿಂದ ಕೆಲಸವು ಕೆಟ್ಟುಹೋಗಿ ಮೋಹಿನಿಯು ಮುಸಲ್ಮಾನರ ಕೈಸೇರಿದಳು. ನಾನು ಆಕೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಹೋಗುವುದಿಲ್ಲೆಂದು ಹಟ ಹಿಡಿದದ್ದರಿಂದ ಇಬ್ಬರೂ ಮುಸಲ್ಮಾನರ ಕೈಸೇರಬೇಕಾಯಿತು. ಆಕಸ್ಮಾತ್ ನಿನ್ನ ಹೆಸರನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು ನಾನು ಮೋಹಿನಿಯ ಸಂಗಡ ಮಾತಾಡುವುದು ಚಾಂದಖಾನನೆಂಬ ಸರದಾರನ ಕಿವಿಗೆ ಬಿದ್ದಿತು. ಚಾಂದಖಾನನು ನಿನ್ನ ಮಿತ್ರನಂತೆ. ಆತನು ಯುಕ್ತಿಯಿಂದ ನಮ್ಮನ್ನು ಬಂಧಮುಕ್ತರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ ಇಂದು ನಿನ್ನ ಬಿಡಾರಕ್ಕೆ ಸುರಕ್ಷಿತ ಮುಟ್ಟಿಸದಿದ್ದರೆ, ನಾವು ಯಾವ ಅನರ್ಥಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾಗುತ್ತಿದ್ದೆವೆಂಬುದನ್ನು ಹೇಳಲಿಕ್ಕಾಗುವುದಿಲ್ಲ. "ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೇ ಗತಿ"ಯೆಂಬ ಮಾತು ಸುಳ್ಳಾಗಹತ್ತಿದೆ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ನಡತೆಯು ದಿನದಿನಕ್ಕೆ ಕೆಡಹತ್ತಿದೆ. ಅವರಲ್ಲಿ ದೇವಲಂಡತನ-ಪಿತೃಲಂಡತನಗಳು ಹೆಚ್ಚುತ್ತಲಿವೆ. ಅವರ ಢಾಂಬಿಕತನಕ್ಕೆ ಕಳೆಯೇರತೊಡಗಿದೆ; ಮರೆಮೋಸಗಳಿಗೆ ಅವರು ಹೆಸರಾಗಿದ್ದಾರೆ; ತಮ್ಮ ಲಾಭವೊಂದು ಸಾಧಿಸಿದರೆ ತೀರಿತು, ಬೇಕಾದ ಕೆಲಸ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಅವರು ಹಿಂಜರಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ಮಹಾರಾಯಾ, ಮರೆಬಿದ್ದ ಈ ಸುಂದರಿಯನ್ನು ಆಕೆಯ ಪ್ರೀತಿಪಾತ್ರನಾದ ನಿನಗೆ ಈಶ್ವರ ಕೃಪೆಯಿಂದ ಒಪ್ಪಿಸಿ, ಇಂದು ನಾನು ಕೃತಕೃತ್ಯನಾಗಿದ್ದೇನೆ. ಈಗಿನ ಕಠಿಣ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ದೇವರಂತು ಗುಪ್ತವಾಗಿ ಹೋಗಿದ್ದಾನೆ, ಸಜ್ಜನರೂ ಗುಪ್ತವಾಗುವ ಪ್ರಸಂಗವು ಬಂದಿತು. ಅಂದಬಳಿಕ ದಿನದಿನಕ್ಕೆ ಜನರ ದುಃಖಗಳು ಹೆಚ್ಚುತ್ತ ಹೋಗುವುದರಲ್ಲಿ ಆಶ್ಚರ್ಯವೇನು? ನಾನು ಈಗ ಪ್ರತಾಪದುರ್ಗಕ್ಕೆ ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ನೀನೂ ಆಗ್ರಹ ಮಾಡಬೇಡ. ಪ್ರಸಂಗವಿಶೇಷದಲ್ಲಿ ಯಾವದಾದರೂ ರೂಪದಿಂದ ನಿನಗೂ ಮೋಹಿನಿಗೂ ನನ್ನಿಂದ ಸಹಾಯವಾಗದೆ ಇರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಇಂದಿನಿಂದ ಹತ್ತನೆಯ ದಿನ ನಿನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಸ್ವಸ್ಥವಿದ್ದರೆ, ಮೋಹನಿಯನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗು. ರಾಜವಂಶವು ನಿನ್ನಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಲ್ಪಟ್ಟರೂ, ಪ್ರಕೃತದ ರಾಜನಿಗೂ-ಆತನ ಪರಿವಾರಕ್ಕೂ ಕ್ಷೇಮವಾಗುವ ಲಕ್ಷ ತೋರುವುದಿಲ್ಲ. ನೀನಾದರೂ ಮೋಹಿನಿಯೊಡನೆ ಬಹಳ ಸಂಕಟಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸಬೇಕಾಗುವುದು. "ವಿಪದಿಧೈರ್ಯಂ" ಎಂಬ ಉಕ್ತಿಯಂತೆ ಎಂಥ ಸಂಕಟದಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಧೈರ್ಯವನ್ನು ಬಿಡಬೇಡ. ಕಡೆಗೆ ಶ್ರೀ ಪಂಪಾಪತಿಯ ಕೃಪೆಯಿಂದ ನೀನು ಜಯವನ್ನು ಪಡೆದು ಕೀರ್ತಿಶಾಲಿಯಾಗುತ್ತೀ.

ಈ ಮೇರೆಗೆ ನುಡಿದು ಆ ಋಷಿಸದೃಶನಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಡೇರೆಯಿಂದ ಹೊರಬಿದ್ದನು. ಕೂಡಲೆ

ಮೋಹಿನಿಯೂ, ಎಚ್ಚಮನಾಯಕನೂ ಆತನನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿ ಹೋದರು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಅವರನ್ನು ಆಗ್ರಹದಿಂದ ನಿಲ್ಲಿಸಿ, ವಿನಯದಿಂದ ನಮಿಸುವ ಆ ತರುಣರ ತಲೆಯಮೇಲೆ ವರದ ಹಸ್ತವನ್ನಿಟ್ಟನು. ದುಃಖದಿಂದ ಕುತ್ತಿಗೆಯ ನರಗಳು ಬಿಗಿದಿರಲು, ನೀರುತುಂಬಿದ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ತನ್ನನ್ನು ಅಂತಃಕರಣಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ನೋಡುತ್ತ, ಚರಣಕ್ಕೆ ತನ್ನ ಕೈಯೊಳಗಿನ ಕುಮುದ ಪುಷ್ಪವನ್ನು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಅರ್ಪಿಸುವ ಮೋಹಿನಿಯನ್ನು ಋಷಿಯು ತಬ್ಬಿಕೊಂಡು—ತಂಗೀ, ಚಂಪಾ, ಕಣ್ಣೀರು ಸುರಿಸಬೇಡಮ್ಮಾ. ನಿನ್ನ ನಿರ್ಮಲಾಂತಃಕರಣಕ್ಕೂ, ಭಕ್ತಿ ವಿಶ್ವಾಸಗಳಿಗೂ ನಾನು ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿದ್ದೇನೆ. ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನ ಪ್ರಸನ್ನತೆಗೆ ನೀನು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಅರ್ಪಿಸಿದ ಕುಮುದಪುಷ್ಪವು ಕಾರಣವಾದ್ದರಿಂದ ನಿನ್ನನ್ನು ನಾನು ಇಂದಿನಿಂದ ಕುಮುದಿನಿಯೆಂತಲೇ ಕರೆಯುವೆನು. ಕುಮುದಿನೀಕಾಂತನಂತೆ ಮನೋಹರಕಾರನಾದ ನಾಯಕನ ಹೆಂಡತಿಗೆ ಕುಮುದಿನಿಯೆಂಬ ಹೆಸರು ಒಪ್ಪುವುದಿಲ್ಲವೇ? ಮೋಹಿನಿಯೆಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ನಿನ್ನ ಸದ್ಗುಣಗಳ ಗೌರವವು ಕಡಿಮೆಯಾಗುವುದರಿಂದಲೂ, ಚಂಪೆಯೆಂಬ ಹೆಸರು ಕಳ್ಳತನದಿಂದ ಇಟ್ಟಿದ್ದಾದ್ದರಿಂದಲೂ ನಿನಗೆ ನಾನು ಕುಮುದಿನಿಯೆಂಬ ಹೆಸರನ್ನು ಅಂತಃಕರಣಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಈಗ ಇಡುತ್ತೇನೆ. ಹೆಸರು ಬೇರೆಯಾದಂತೆ ನನ್ನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ನಿನ್ನ ಸ್ಥಿತಿಯೂ ಬೇರೆಯಾಗುವುದು. ರೋಹಿಣಿಯು ಚಂದ್ರನನ್ನು ಅನುಸರಿಸುವಂತೆ, ನೀನು ಯಾವಾಗಲೂ ಪತಿಯನ್ನನುಸರಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಸಮರ್ಥಳಾಗಿ, ಪತಿಯು ಕೈಕೊಂಡ ಕಠಿಣ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಧುರಂಧರ ಸಹಾಯಕಳೆಂಬ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುವೆ. ಇದು ನನ್ನ ಪೂರ್ಣಾಶೀರ್ವಾದವು. ಅಂಥ ನೀಗಲಾರದ ಸಂಕಟವು ಒದಗಿದರೆ, ನನ್ನನ್ನು ಸ್ಮರಿಸು. ಎಲೆ ತರುಣವೀರಾ, ಎಚ್ಚಮನಾಯಕಾ, ಹಿಡಿ ನಿನ್ನ ಫಲಮಂತ್ರಾಕ್ಷತೆಯ ಗಂಟನ್ನು. ಕಳೆದುಹೋಗಿದ್ದ ಈ ನಿನ್ನ ಫಲಮಂತ್ರಾಕ್ಷತೆಯ ಗಂಟಿನ ಸಂಗಡ, ಕಳೆದುಹೋಗಿದ್ದ ಈ ಸುಂದರಿಯನ್ನೂ ನಿನಗೆ ಅರ್ಪಿಸುತ್ತೇನೆ. ಈಕೆಯನ್ನು ಜಾಗ್ರತೆಯಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಿ, ವಿವೇಕದಿಂದ ನಡಿಸಿಕೋ, ಎಂದು ನುಡಿದು ಫಲಮಂತ್ರಾಕ್ಷತೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಮೋಹಿನಿಯನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಮುಂದಕ್ಕೆ ಸಾಗಿದವನು ಸಾಗಿಬಿಟ್ಟನು, ತಿರುಗಿ ಯಾರ ಕಣ್ಣಿಗೂ ಬೀಳಲಿಲ್ಲ.

ಎಚ್ಚಮನಾಯಕನ ತಂದೆಯಂತೆ ನರಸಿಂಗನಾಯಕನಾದರೂ ವಿಜಯನಗರದ ರಾಯರವಂಶದ ಏಕನಿಷ್ಠ ಭಕ್ತನಾಗಿದ್ದನು. ಅವರಿಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಅಕೃತ್ರಿಮ ಪ್ರೇಮವು ವಾಸಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಅವರಿಬ್ಬರು ಬಂಧುಗಳಂತೆ ನಡಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ನರಸಿಂಗನಾಯಕನಿಗೆ ಮೋಹಿನಿಯೊಬ್ಬಳೇ ಮಗಳಾದ್ದರಿಂದ ಗಂಡು ಮಗನೆಂದರೂ ಆಕೆಯೇ, ಹೆಣ್ಣು ಮಗಳೆಂದರೂ ಆಕೆಯೇ ಎಂದು ತಿಳಿದು ಆತನು ಮಗಳನ್ನು ಬಹಳ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಸಲಹುತ್ತಿದ್ದನು. ತನ್ನ ಮೋಹಿನಿಗೆ ಎಚ್ಚಮನಾಯಕನೇ ತಕ್ಕವರನೆಂದು

ನರಸಿಂಗನಾಯಕನು ಮೊದಲಿನಿಂದ ಭಾವಿಸಿದ್ದನು. ಚಿಕ್ಕಂದಿನಿಂದಲೇ ಪರಸ್ಪರರಲ್ಲಿ ಪ್ರೇಮವು ಹೆಚ್ಚಲೆಂದು ತಿಳಿದು ನರಸಿಂಗನಾಯಕನು ಎಚ್ಚಮನಾಯಕನನ್ನು ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಕಾಂಚನ-ಗಡಕ್ಕೆ ಕರೆಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಮೋಹಿನಿಯಾದರೂ ವಿಶೇಷ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಾಪಗಡಕ್ಕೆ ಬಂದು ತಿಂಗಳೊಪ್ಪತ್ತು ಇರುತ್ತಿದ್ದಳು. ಹೀಗಾಗಿ ಮೋಹಿನಿಯೂ, ಎಚ್ಚಮನಾಯಕನೂ ಪರಸ್ಪರರಲ್ಲಿ ಅಕೃ-ತ್ರಿಮ ಪ್ರೇಮವುಳ್ಳವರಾಗಿ ಒಬ್ಬ ಸಂಗಡರೊಬ್ಬರು ಸಲಿಗೆಯಿಂದ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಕಳೆದ ನಾಲ್ಕು ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಅವರ ಭೆಟ್ಟಿಯಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಮೋಹಿನಿಯು ಮುಸಲ್ಮಾನರ ಕೈಸೇರಿ ಆತ್ಮಘಾತ ಮಾಡಿಕೊಂಡಳೆಂಬ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಎಚ್ಚಮನಾಯಕನು ಆಕೆಯನ್ನು ಮರೆತುಬಿಟ್ಟಂ-ತಾಗಿತ್ತು. ತನ್ನ ಪ್ರೀತಿಪಾತ್ರನಾದ ಎಚ್ಚಮನಾಯಕನು ತನ್ನ ಪಾಣಿಗ್ರಹಣ ಮಾಡುವನೋ ಇಲ್ಲವೋ ಎಂಬ ಅಪನಂಬಿಗೆಯಿಂದ ಮೋಹಿನಿಯು ಯಾವಾಗಲೂ ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಈ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ನಿಸ್ಪೃಹನಾದ ಒಬ್ಬ ತಪಸ್ಸಿದ್ಧ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು, ಪ್ರಾಯಸ್ಥಳಾದ ಮೋಹಿನಿಯನ್ನು ತರುಣನಾದ ಎಚ್ಚ-ಮನಾಯಕನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ತಟ್ಟನೆ ಬಿಟ್ಟು ಹೋದದ್ದರಿಂದ, ಆ ಇಬ್ಬರು ತರುಣರ ಮನಸ್ಸಿನಸ್ಥಿತಿಗಳು ವಿಚಿತ್ರವಾದವು. ಅಗಲಿಹೋಗಿದ್ದ ಪ್ರಿಯಜನರ ಸಮಾಗಮವು ಆಕಸ್ಮಿಕವಾಗಿ ಆದದ್ದರಿಂದುಂಟಾ-ಗುವ ಆನಂದ, ತುಂಬಿದ ತಾರುಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಪತಿಪತ್ನೀಭಾವದ ಸ್ತ್ರೀಪುರುಷರು ಏಕಾಂತದಲ್ಲಿ ಕೂಡಿದಾಗ ಹುಟ್ಟುವ ಸಂಕೋಚಭಾವ, ಮುಂದೊದಗಬಹುದಾಗಿದ್ದ ಕಷ್ಟದ ಶ್ರವಣದಿಂದುಂಟಾಗುವ ಅಸ-ಮಾಧಾನ ಇವು ಮೂರು ಆ ತರುಣರಲ್ಲಿ ಒಮ್ಮೆಲೆ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಿ, ಅವರು ಏನೇನೋ ಯೋಚಿಸುತ್ತ ಸುಮ್ಮನೆ ನಿಂತಲ್ಲಿ ನಿಂತುಬಿಟ್ಟರು. ಒಬ್ಬರ ಮುಖದಿಂದಲೂ ಮಾತುಗಳು ಹೊರಡದಾದವು. ಒಬ್ಬ-ರೂ ತಾವು ನಿಂತ ಸ್ಥಳಬಿಟ್ಟು ಕದಲದಾದರು. ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ನೋಡಿ ದ್ವಾರಪಾಲಕನು ಬೆರಗಾಗಿ ಒತ್ತಟ್ಟಿಗೆ ನಿಂತುಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಊಟದ ಸಮಯವಾಯಿತೆಂದು ಸೂಚಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಬಂದಿದ್ದ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಸೇವಕನು ಬೇರೊತ್ತಟ್ಟಿಗೆ ನಿಂತುಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಉಳಿದ ದಂಡಾಳುಗಳು ಊಟವಾದದ್ದರಿಂದ ಅವ-ರು ಹಾಡು ಬಾರಿಸುವುದರಲ್ಲಿಯೂ, ಹರಟೆ ಕೊಚ್ಚುವುದರಲ್ಲಿಯೂ ಮಗ್ನರಾಗಿದ್ದರು. ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ನಿಂತಮೇಲೆ ಎಚ್ಚಮನಾಯಕನೇ ಮೋಹಿನಿಯನ್ನು ಕುರಿತು—ಮೋಹಿನೀ, ಒಳಗೆ ನಡೆ; ಪ್ರೇಮ-ದಿಂದ ಉಪಚರಿಸಿ ನಮ್ಮ ಯೋಗಕ್ಷೇಮವನ್ನು ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು ನೋಡುವ ಹಿರಿಯರು ದುರ್ದೈವದಿಂದ ಇಲ್ಲದಂತಾಗಲು, ನಮ್ಮ ಯೋಗಕ್ಷೇಮವನ್ನು ನಾವೇ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುವುದು; ನಮ್ಮ ಉಪಚಾ-ರವನ್ನು ನಾವೇ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುವುದು! ಮೋಹಿನೀ, ಹಿರಿಯರು ಹೋದದ್ದರಿಂದ ಆಯುಷ್ಯದ ಸವಿಯು ಹೋದಂತಾಯಿತು. ನಮ್ಮ ಚಿಕ್ಕಂದದ ಬಾಲ್ಯವು ಕ್ರಮಿಸಿಹೋಗಿ, ಆಘಾತಮಯವಾದ ಪ್ರಾಯವು ಬಂದೊದಗಿದೆ. ಇರಲಿ, ಹೆಚ್ಚಿನ ಮಾತುಗಳಿಗೆ ಇದು ಸಮಯವಲ್ಲ. ಮೊದಲು ಊಟ-

ಮಾಡೋಣ, ಎಂದು ನುಡಿದು, ಆತನು ಸುಮ್ಮನೆ ತಲೆಬಾಗಿ ನಿಂತುಕೊಂಡಿದ್ದ ಮೋಹಿನಿಯೊಡನೆ ಊಟಕ್ಕೆ ನಡೆದನು.

ನಾಯಕನ ಪರಿವಾರದಲ್ಲಿ ಹೆಂಗಸರ ಸುಳಿದಾಟವಿಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ಮೋಹಿನಿಗೆ ಹಿಡಿದುಬಿಟ್ಟಹಾಗೆ ಆಯಿತು. ನರಸಿಂಗನಾಯಕನ ಮಗಳಾದ ಮೋಹಿನಿಯು ಆಕಸ್ಮಿಕ ಬಂದಳೆಂಬ ಸುದ್ದಿಯು ದ್ವಾರಪಾಲಕನ ಮುಖಾಂತರ ನಾಲ್ಕೂ ಕಡೆಗೆ ಹಬ್ಬಲು, ನಾಯಕನ ಮಿತ್ರರಾದ ಕೆಲವು ನಂಬಿಗೆಯ ಸರದಾರರು ಕೌತುಕದಿಂದ ನಾಯಕನ ಡೇರೆಗೆ ಬಂದರು. ನಾಯಕನು ಚಿಕ್ಕವನಾಗಿದ್ದರೂ ಸೈನಿಕರಲ್ಲಿ ಆತನ ದರ್ಪ ಬಹಳ. ಆ ಪ್ರತಾಪಿಯ ಎದುರಿಗೆ ಅಪ್ಪಣೆಯ ಹೊರತು ಒಂದು ತುಟಿ ಎರಡು ಮಾಡುವ ತ್ರಾಣವು ಸೈನಿಕರಿಗೆ ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ಸಲಿಗೆಯ ಮಿತ್ರರು ಮಾತ್ರ ನಾಯಕನೊಡನೆ ರೀತಿಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಮನಬಿಚ್ಚಿ ಮಾತಾಡಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಮಿತ್ರರು ಡೇರೆಗೆ ಬಂದಾಗ ನಾಯಕನು ಇನ್ನೂ ಊಟಮಾಡಿ ಬಂದಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಿ ಕೂಡಿದ ಮಿತ್ರ ಮಂಡಳಿಯಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೋ ಜನರು ಮೋಹಿನಿಯ ಪರಿಚಯದವರಿದ್ದರು. ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿನ ಮೇಲೆ ನಾಯಕನು ಊಟಮಾಡಿ ಡೇರೆಗೆ ಬಂದನು. ಮೋಹಿನಿಯೂ ಹಿಂದಿನಿಂದ ಬಂದಳು. ತನ್ನ ತರ್ಕದಂತೆ ಮಿತ್ರರು ಬಂದದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ ನಾಯಕನು ಬಹು ಸಮಾಧಾನಪಟ್ಟನು. ಒಬ್ಬ ಮೋಹಿನಿಯ ದರ್ಶನದಿಂದ ಅಲ್ಲಿ ನೆರೆದಿದ್ದ ತರುಣಮಂಡಲಿಗೆ ಹಿಂದಿನ ಸಂಗತಿಗಳೆಲ್ಲ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಟ್ಟಿದಂತಾದವು. ಮೋಹಿನಿಯ ಅನಾಥತ್ವಕ್ಕಾಗಿ ಎಲ್ಲರೂ ಮರುಗಿದರು. ಗುರುತಿನವರ ಭೆಟ್ಟಿಯಾಗಲು, ಮೋಹಿನಿಯ ಕಣ್ಣುಗಳೊಳಗಿಂದ ದುಃಖಾಶ್ರುಗಳ ಬಿಂದುಗಳು ಪಟಪಟನೆ ಉದುರಿದವು. ಎಚ್ಚಮನಾಯಕನು ಮಿತ್ರಮಂಡಲಿಯನ್ನು ಕುರಿತು—ಪ್ರಿಯಮಿತ್ರರೇ, ಸನ್ಮಾನನೀಯರಾದ ನರಸಿಂಗನಾಯಕರು ಮರಣಹೊಂದಿದ್ದರಿಂದ ವಿಜಯನಗರದ ರಾಯರ ಪಕ್ಷವು ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ದುರ್ಬಲವಾದಂತಾಗಿದೆ. ಆ ನಮ್ಮ ನಾಯಕರ ಮಗಳಾದ ಮೋಹಿನಿಯನ್ನು ಒಬ್ಬ ಋಷಿಶ್ರೇಷ್ಠನು ಇದೇ ಈಗ ನನಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿ ಹೋದನು. ನಾಯಕರ ಮರಣದಿಂದ ಈವೊತ್ತಿನವರೆಗೆ ಎರಡು ವರ್ಷ ಮೋಹಿನಿಯ ಸಂರಕ್ಷಣವನ್ನು ಆ ಋಷೀಶ್ವರನೇ ಬಹು ಕಷ್ಟದಿಂದ ಮಾಡಿದನಂತೆ. ಮೋಹಿನಿಯು ನನಗೆ ಅಪರಿಚಿತಳಲ್ಲ. ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿಯೂ ಬಹುಜನರಿಗೆ ಆಕೆಯ ಪರಿಚಯವುಂಟು. ಈ ಲೋಕಸುಂದರಿಯನ್ನು ನನಗೇ ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಆಕೆಯ ತಂದೆಯು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದ್ದನ್ನು ನೀವೂ ಬಲ್ಲಿರಿ. ಇಂದಿನಿಂದ ಹತ್ತನೆಯ ದಿವಸ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಸಮಾಧಾನದಿಂದಿದ್ದರೆ, ಮೋಹಿನಿಯನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗೆಂದು ಋಷೀಶ್ವರನು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದ್ದಾನೆ. ನಾವು ಬೇಗನೆ ಚಂದ್ರಗಿರಿಗೆ ಹೋಗದಿದ್ದರೆ, ವೈರಿಗಳು ಒಳಸಂಚು ಮಾಡಿ ನಮ್ಮ ದೊರೆಗೆ ಕೇಡು ಬಗೆಯದೆ ಇರರೆಂಬ ವಿಚಾರವು ನನ್ನನ್ನು

ಬಾಧಿಸಹತ್ತಿದೆ. ನಮ್ಮ ಸ್ವಾಮಿಯ ವಂಶವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವಾಗ ನಾವು ಹಲವು ಕಷ್ಟಗಳನ್ನು ಭೋಗಿಸಬೇಕಾಗುವದೆಂದು ಋಷೀಶ್ವರರು ಭವಿಷ್ಯವನ್ನು ಹೇಳಿರುವರು. ಪ್ರಕೃತದ ಸ್ವಾಮಿಗೂ, ಆತನ ವಂಶಕ್ಕೂ ಕ್ಷೇಮವಾಗದೆಂತಲೂ ಆ ಮಹಾತ್ಮರು ಸೂಚಿಸಿರುವರು. ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನಿಗಳ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಅಸತ್ಯವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಪ್ರಿಯಮಿತ್ರರೇ, ಮುಂದೆ ಯಾವ ಯಾವ ಸಂಕಟಗಳು ಬರುವವೋ ಯಾರಿಗೆ ಗೊತ್ತು! ನನ್ನ ವಿಜ್ಞಾಪನೆಯಂತೆ ಋಷಿವರ್ಯರು ಪ್ರತಾಪದುರ್ಗಕ್ಕೆ ಬಾರದೆ, ನಿಂತಕಾಲಲ್ಲಿ ಹಾಗೇ ಹೋದದ್ದು ಒಳ್ಳೆಯ ಲಕ್ಷಣವಲ್ಲ! ಆಗಲಿ, ನಿಮ್ಮಂಥ ನರವೀರರ ಸಹಾಯವಿರಲು, ಹೆದರುವುದೇಕೆ? ಸ್ವಾಮಿಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ದೇಹವನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಿದವರಿಗೆ, ಆ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಾಹದಲ್ಲಿ ದೇಹವು ಅಳಿದರೇನು, ಉಳಿದರೇನು? “ನಮ್ಮಿಂದ ಸ್ವಾಮಿಯ ವಂಶವು ರಕ್ಷಿಸಲ್ಪಡುವದೆಂದು ಆ ಮಹಾತ್ಮರು ನುಡಿದ ವಾಕ್ಯವನ್ನೇ ಮಹಾಮಂತ್ರವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು, ನಾವೆಲ್ಲರು ಸ್ವಾಮಿಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಇನ್ನು ಟೊಂಕ ಕಟ್ಟೋಣ!”

೬ನೆಯ ಪ್ರಕರಣ

ಆಪ್ತಾಲೋಚನೆ

ಎಚ್ಚಮನಾಯಕನು ಪ್ರತಾಪದುರ್ಗಕ್ಕೆ ಬಂದು ಹತ್ತು ದಿವಸಗಳಾದವು. ಋಷಿಯ ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ಆ ದಿನ ಆತನ ವಿವಾಹವು ಮೋಹಿನಿಯೊಡನೆ ವಿಜೃಂಭಣೆಯಿಂದ ಆಯಿತು. ನಾಯಕನ ಚಿತ್ತವೆಲ್ಲ ಚಂದ್ರಗಿರಿಯಲ್ಲಿದ್ದರೂ, ವಿವಾಹ ಸಮಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಕೊರತೆಯೂ ಆಗಲಿಲ್ಲ. ಋಷಿಯ ಮುಖದಿಂದ ಹೊರಟಂತೆ ನಾಯಕನು ಮೋಹಿನಿಗೆ ಕುಮುದಿನಿಯೆಂಬ ಹೆಸರನ್ನಿಟ್ಟನು. ವಿವಾಹಿತರಾದ ನವದಂಪತಿಗಳು ರತಿ-ಮನ್ಮಥರಂತೆ ಜನಮನೋಹರರಾಗಿ ಒಪ್ಪಿದರು. ಚಂದ್ರಗಿರಿಗೆ ಹೋಗುವ ಅವಸರವಿದ್ದದ್ದರಿಂದ ವಿವಾಹಸಮಾರಂಭವು ಒಂದೇ ದಿವಸದಲ್ಲಿ ಮುಗಿಯಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಸಮಾರಂಭಗಳ ಗಲಿಬಿಲಿಯಲ್ಲಿ ಹೊತ್ತು ಹೋದದ್ದು ಜನರಿಗೆ ಗೊತ್ತಾಗಲಿಲ್ಲ. ಆ ದಿನ ಚೈತ್ರವದ್ಯ ಪ್ರತಿಪದೆಯಾಗಿತ್ತು. ಸೂರ್ಯನು ಮುಳುಗಿದ ಸ್ವಲ್ಪವೇಳೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಚಂದ್ರೋದಯವಾಯಿತು. ಮೃಷ್ಟಾನ್ನಭೋಜನದಿಂದ ಜನರು ಸಂತುಷ್ಟರಾಗಿ ಕೆಲವರು ಬೆಳುದಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಆನಂದದಿಂದ ಹರಟುತ್ತ ಕುಳಿತಿದ್ದರು; ಕೆಲವರು ನಾಚುರಂಗು ನೋಡುವುದರಲ್ಲಿ ಮಗ್ನರಾಗಿದ್ದರು; ಕೆಲವರು ಮದ್ದು ಹಾರಿಸುವಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದರು. ಅಂತರ್ಗೃಹದೊಳಗಿನ ಜನರು, ನೂತನ ದಂಪತಿಗಳ ಶಯನಗೃಹಪ್ರವೇಶದ ಸಿದ್ಧತೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದರು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬರು ಕುದುರೆಯ ಸವಾರರು ಕುದುರೆಗಳನ್ನೋಡಿಸುತ್ತ-ದುರ್ಗವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದರು. ಅವರು ವಿಶ್ರಾಂತಿಯಿಲ್ಲದೆ ಬಂದದ್ದರಿಂದ ದಣಿದು ಹೆಣವಾಗಿದ್ದರು. ಕುದುರೆಗಳ ಮೈಯೊಳಗಿಂದ ಬೆವರುಹನಿಗಳು ತಟಗಿಕ್ಕುತ್ತಿದ್ದವು. ಜನರಿಂದ ತುಂಬಿತುಳುಕುವ ಬೀದಿಗಳಲ್ಲಿ, ಜನರಿಗೆ ಅಪಾಯವಾದೀತೆಂಬ ಲಕ್ಷವಿಲ್ಲದೆ ಕುದುರೆಗಳನ್ನೋಡಿಸುತ್ತ ಈ ಸವಾರರು ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತಾರೆಂದು ಜನರು ಕೌತುಕದಿಂದ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಕುದುರೆಗಳು ನೆಟ್ಟಗೆ ಅರಮನೆಯ ಬಾಗಿಲಿಗೆ ಹೋದವು. ಚಂದ್ರಗಿರಿಯಿಂದ ಸವಾರರು ಧಾವಿಸುತ್ತ ಬಂದಿರುತ್ತಾರೆಂಬ ಸುದ್ದಿಯು ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿ ಹೋಗುವದರೊಳಗಾಗಿ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಹಬ್ಬಿತು. ಸವಾರರು ಕುದುರೆಯನ್ನಿಳಿದು ಅರಮನೆಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ವಿವಾಹ ಸಮಾರಂಭವು ನಡೆದಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದರು. ಅಲ್ಲಿ ನವದಂಪತಿಗಳ ಊಟಣಿಯು ನಡೆದಿತ್ತು. ಸವಾರರ ನಿರ್ಧಾರದ ಸೂಚನೆಯಂತೆ ದ್ವಾರರಕ್ಷಕರು ನಾಯಕನ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ “ಚಂದ್ರಗಿರಿಯಿಂದ ಸವಾರರು ಧಾವಿಸಿ ಬಂದಿರುವರೆಂ”ಬ ವರ್ತಮಾನವನ್ನು ಬಿನ್ನಯಿ-

ಸಿದರು; ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ನಾಯಕನ ಎದೆಯೊಡೆದು ನೀರಾಯಿತು. ಸ್ವಾಮಿಯಾದ ಚಿಕ್ಕರಾಯನು ನಾಯಕನ ಲಗ್ನಸಮಾರಂಭಕ್ಕಾಗಿ ಬಹುಮಾನದಿಂದ ಉಡುಗರೆಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ನಿನ್ನೆಯೇ ಮುದ್ದು-ರಂಗನೆಂಬ ಸರದಾರನನ್ನು ಅಲ್ಪ ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ಪ್ರತಾಪದುರ್ಗಕ್ಕೆ ಕಳಿಸಿದ್ದನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಈದಿನ ಸಂಜೆಗೇ ಚಂದ್ರಗಿರಿಯಿಂದ ಮತ್ತೆ ಕುದುರೆಯ ಸವಾರರು ಧಾವಿಸುತ್ತ ಬಂದದ್ದು ನಾಯಕನ ಅಸ-ಮಾಧಾನಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಯಿತು. ಸವಾರರ ಮುಖವನ್ನು ನೋಡಿದ ಕೂಡಲೆ ನಾಯಕನ ಚಿಂತೆಯು ಹೆಚ್ಚಿತು. ತಾನು ಯಾವ ಕೆಟ್ಟ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಕೇಳುವನೋ, ಎಂದು ಆತನು ಬೆದರಿರಲು, ಸವಾರರು ಆತನಿಗೆ ಸಾಷ್ಟಾಂಗವಾಗಿ ವಂದಿಸಿ ಕಣ್ಣೀರು ಸುರಿಸುತ್ತ ನಿಂತುಕೊಂಡರು. ಮಾರ್ಗಾಯಾಸದಿಂದ-ಲೂ, ಕೆಟ್ಟ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಹೇಳುವ ಪ್ರಸಂಗವು ಒದಗಿದ ದುಃಖದಿಂದಲೂ ಹಣ್ಣಾಗಿದ್ದ ಆ ಸವಾರರ ಬಾಯಿಂದ ಅಕ್ಷರಗಳೇ ಹೊರಡಲೊಲ್ಲವು. ಆಗ ನಾಯಕನು ಸೌಮ್ಯ ಸ್ವರದಿಂದ—ತಿರುಮಲರಾ-ಯಾ, ಹೀಗೆ ಕಣ್ಣೀರು ಸುರಿಸುತ್ತ ನಿಂತುಕೊಳ್ಳುವುದರಿಂದ ಆಗುವುದೇನು? ದುಷ್ಟ ಜಗರಾಯನು ನಮ್ಮ ದೊರೆಗೆ ಏನು ಅಪಾಯ ಮಾಡಿದನೆಂಬುದನ್ನು ಬೇಗನೆ ಹೇಳು. ಸ್ತ್ರೀ ಮೋಹಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿ ಸ್ವಾ-ಮಿಗೆ ಕೇಡನ್ನುಂಟುಮಾಡಿದ ಚಂಚಲ ಸ್ವಭಾವದ ಈ ನೀಚ ಎಚ್ಚಮನಾಯಕನು ಅದನ್ನು ಕೇಳಲು ಸಿದ್ಧನಿದ್ದಾನೆ!

ನಾಯಕನ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ತಿರುಮಲರಾಯನು—ದೊರೆಗಳೇ, ತಾವು ಚಂದ್ರಗಿರಿ-ಯಿಂದ ಹೊರಟ ಮರುದಿವಸವೇ ಜಗರಾಯನ ಸುಳಿದಾಟಕ್ಕೆ ಆರಂಭವಾಯಿತು. ತಾವು ಇರುವಾ-ಗಲೇ ಆತನ ಒಳಸಂಚುಗಳು ನಡೆದಿದ್ದವೆಂದು ಹೇಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ; ಯಾಕಂದರೆ ಮುಖ್ಯ ಮಂತ್ರಿ-ಯಾದ ನರಸರಾಜನೂ, ಸೇನಾಪತಿಯಾದ ಅರುಣಾಚಲನೂ ಒಮ್ಮೆಲೆ ಆತನ ಪಕ್ಷವನ್ನು ವಹಿಸಿದರು. ದೊರೆಗಳ ಪಕ್ಷದವರೆಂದು ತಿಳಿಯಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದ ಕೆಲವು ಸರದಾರರು ಜಗರಾಯನ ಪಕ್ಷವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ, ಆತನ ದಂಡಿನವರಿಗೆ ಆಸ್ಪದ ಕೊಡಹತ್ತಿದರು. ಇದರಿಂದ ಜಗರಾಯನ ಕಡೆಯ ಬಹುಜನರು ರಾಜಧಾನಿಯ ಆಯಕಟ್ಟಿನ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಇರಹತ್ತಿದರು. ಪಟ್ಟಣದ ಹೊರಗಂತು ಜಗರಾಯನ ಪುಂ-ಡಾಟಿಕೆಗೆ ನೆಲೆಯಿಲ್ಲದಾಯಿತು. ಬಹಳ ಹೇಳುವುದೇನು, ಚಂದ್ರಗಿರಿಯಿಂದ ಹೊರಗೆ ಹೋಗುವ, ಹಾಗು ಚಂದ್ರಗಿರಿಗೆ ಬರುವ, ರಾಜಪಕ್ಷದ ಜನರನ್ನು ಜಗರಾಯನ ಪಕ್ಷದವರು ಶೋಧಿಸಿ ದೊರೆತ ಕಾಗದಪತ್ರಗಳನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು, ಪ್ರಸಂಗಬಂದರೆ ಆ ಜನರನ್ನು ತುಂಡರಿಸಿ ಚೆಲ್ಲುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ಸಂಗ-ತಿಗಳು ದೊರೆಗಳ ಕಿವಿಗೆ ಮುಟ್ಟಲು, ನೀವು ಹೋದ ಮೂರು ದಿನಗಳ ಮೇಲೆ ದೊರೆಗಳು ದರ್ಬಾರ ನೆರೆಸಿ ಎಲ್ಲ ಸರದಾರರ, ಹಾಗು ಮಂತ್ರಿ ಮಂಡಲದ ಸಮಕ್ಷ ಈ ಪ್ರಸಕ್ತಿಯನ್ನು ತೆಗೆದರು. ದೊರೆಗಳು

ತಮ್ಮ ಸೌಜನ್ಯಕ್ಕನುಸರಿಸಿ ದರ್ಬಾರದಲ್ಲಿ ನುಡಿದದ್ದೇನೆಂದರೆ—ಪ್ರಿಯಮಿತ್ರರೇ, ಅನರ್ಥಮೂಲ-ವಾದ ದೊರೆತನವನ್ನು ಒಲ್ಲೆನೆಂದು ನಾನು ಮೊದಲಿಗೇ ವೆಂಕಟದೊರೆಗಳಿಗೆ ಹೇಳಿಕೊಂಡೆನು; ಆದರೆ ಅವರು ಆಗ್ರಹದಿಂದ ಅದನ್ನು ನನ್ನ ಕೊರಳಿಗೆ ಕಟ್ಟಿದರು. ನೀವೆಲ್ಲರು ದೊರೆಗಳ ಮಾತು ನಡೆಸಬೇಕೆಂದು ಬಲವಂತ ಮಾಡಿದ್ದರಿಂದ ನಾನು ದೊರೆತನವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿರುತ್ತೇನೆ; ಆದ್ದರಿಂದ ಪ್ರಬಲರಾಗುತ್ತ ನಡೆದಿದ್ದ ರಾಜದ್ರೋಹಿಗಳ ಶಾಸನ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ನೀವೆಲ್ಲರೂ ಒಕ್ಕಟ್ಟಿನಿಂದ ನನಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು. ಜಗರಾಯನ ವಕೀಲರು ಪ್ರಸಿದ್ಧ ರೀತಿಯಿಂದ ನಮ್ಮ ಪ್ರಮುಖರಾದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಕಡೆಗೆ ಬರುತ್ತಾರೆಂತಲೂ, ನಮ್ಮ ಪಕ್ಷದ ಎಷ್ಟೋ ಜನರು ಜಗರಾಯನನ್ನು ಕೂಡಿ ಆತನ ತಂತ್ರಗಳಿಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡುತ್ತಾರೆಂತಲೂ ನಾವು ಕೇಳಿರುತ್ತೇವೆ. ರಾಜಧಾನಿಯಿಂದ ಹೋಗುವ, ಹಾಗು ರಾಜಧಾನಿಗೆ ಬರುವ ನಮ್ಮ ಜನರನ್ನು ಬಂಡುಗಾರರು ಶೋಧಿಸಿ, ಪ್ರಸಂಗ ಬಂದರೆ ಅವರನ್ನು ತುಂಡರಿಸಿ ಚೆಲ್ಲುವದೆಂದರೆ ದೊರೆತನಕ್ಕೆ ಎಂಥ ಅಪಮಾನವು! ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಚಂದ್ರಗಿರಿಯ ಅರಸೊತ್ತಿಗೆ-ಯು ಸಿಂಹಾಸನವೇರಿದ ಅರಸನ ಕಡೆಗೆ ಇರದೆ, ರಾಜಧಾನಿಯ ಹೊರಗೂ ಒಳಗೂ ಮನಬಂದಂತೆ ಪುಂಡತನವನ್ನು ನಡೆಸಿರುವ ಪುಂಡರಕಡೆಗೆ ಇದ್ದಂತಾಗಿದೆ. ಇದು ಹಿತಕರವಲ್ಲ. ಇಂಥ ಅರಾಜಕ ಸ್ಥಿತಿಯು ಉಂಟಾದ ಬಗ್ಗೆ ನಮ್ಮ ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಗಳಾದ ನರಸರಾಜನನ್ನೂ, ಸೇನಾಪತಿಗಳಾದ ಅರು-ಣಾಚಲರನ್ನೂ ಜವಾಬುದಾರರೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಈಗ ಕ್ಷಣವಾದರೂ ವಿಳಂಬವಾಡದೆ, ರಾಜದ್ರೋಹಿಗಳ ಶಾಸನ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು. ಈ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡದವರನ್ನು ರಾಜದ್ರೋಹಿ-ಗಳೆಂತಲೇ ತಿಳಿಯಬೇಕಾಗುವುದು. ಕರುಳಿನಲ್ಲಿ ಕತ್ತರಿಯಾಡಿಸುವುದು ಪೌರುಷಕ್ಕೂ, ನಿಜವಾದ ಕ್ಷಾತ್ರಧರ್ಮಕ್ಕೂ ಒಪ್ಪುವುದಿಲ್ಲ; ಆದ್ದರಿಂದ ವೈರಿಗಳ ಪಕ್ಷವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದವರು ಹಾಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ನುಡಿದು ದರ್ಬಾರದಿಂದ ಹೊರಟು ಹೋಗತಕ್ಕದ್ದು. ವಿಜಯನಗರದ ರಾಯರ ಸಿಂಹಾಸನದ ವಿಷ-ಯವಾಗಿ ನಿಜವಾದ ನಿಷ್ಠೆಯುಳ್ಳವರು, ತಾವು ವೈರಿಗಳ ಶಾಸನ ಮಾಡಲು ಸಿದ್ಧರಿರುತ್ತೇವೆಂಬುದನ್ನು ತೋರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಈ ತಬಕದಲ್ಲಿರುವ ತಾಂಬೂಲಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

ದೊರೆಗಳ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ನರಸರಾಜನೂ, ಅರುಣಾಚಲನೂ ಯಾವ ಮಾತನ್ನೂ ಆಡದೆ ಸುಮ್ಮನೆ ಕುಳಿತಿದ್ದರು. ಅವರು ದರ್ಬಾರದಿಂದ ಹೊರಟೂ ಹೋಗಲಿಲ್ಲ, ತಾಂಬೂಲವನ್ನೂ ಸ್ವೀಕರಿಸಲಿಲ್ಲ. ಇತ್ತ ರಾಜಪಕ್ಷದ ಎಷ್ಟೋ ಸರದಾರರು, ಆವೇಶದಿಂದ ಎದ್ದು, ತಾಂಬೂಲಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡರು. ಎಲ್ಲರ ಸಂಗಡ ನಾನೂ ತಾಂಬೂಲವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದೆನು. ಆಗ ತಾಂಬೂಲ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ಸರದಾರರ ಸೈನ್ಯಗಳನ್ನು ಒಟ್ಟುಗೂಡಿಸಿದರೆ, ಒಟ್ಟು

ಸಂಖ್ಯೆಯು ಮೂವತ್ತು ಸಾವಿರವನ್ನು ಮೀರಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ದರ್ಬಾರವನ್ನು ಮುಗಿಸುವ ಸಂಧಿಯಲ್ಲಿ ನರಸರಾಜನು ಎದ್ದುನಿಂತು— ದೊರೆಗಳು ರಾಜದ್ರೋಹದ ಪ್ರಸಾರದ ಬಗ್ಗೆ ನನ್ನನ್ನೂ ಮುಖ್ಯ ಸೇನಾಪತಿಗಳಾದ ಅರುಣಾಚಲರವರನ್ನೂ ಜವಾಬುದಾರರೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು ಯೋಗ್ಯವು. ವಿಜಯನಗರದ ರಾಯರ ಸಿಂಹಾಸನದ ವಿಷಯವಾಗಿ ಎಲ್ಲರಂತೆ ನಮಗಾದರೂ ಅಭಿಮಾನವಿದೆಯೆಂದು ನುಡಿದು ತೋರಿಸುವ ಕಾರಣವಿಲ್ಲ! ಆದರೆ, ಸದ್ಯದ ಪ್ರಸಂಗವೇ ವಿಚಿತ್ರವಾಗಿರುತ್ತದೆ! ವಿಜಯನಗರದ ಸಿಂಹಾಸನಕ್ಕೆ ಇಬ್ಬರು ಅಧಿಕಾರಿಗಳಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಒಬ್ಬರು ವೆಂಕಟದೊರೆಗಳ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಹೊಟ್ಟೆಯ ಮಕ್ಕಳು; ಇನ್ನೊಬ್ಬರು, ವೆಂಕಟದೊರೆಗಳು ಮರಣೋನ್ಮುಖರಾಗಿರುವಾಗ ಅವರಿಂದ ರಾಜಚಿಹ್ನಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದವರು. ಈ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಸಿಂಹಾಸನದ ಬಾಧ್ಯತೆಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಎರಡು ಪಂಗಡಗಳಾದರೆ, ಅದಕ್ಕೆ ಮಂತ್ರಿಯೇನು ಮಾಡಬೇಕು, ಸೇನಾಪತಿಯೇನು ಮಾಡಬೇಕು? ಈ ಪಂಗಡಗಳ ವಿಷಯವಾಗಿ ಕ್ಷಣಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಜನರ ಮನಸ್ಸುಗಳು ತಿರುಗಹತ್ತಿವೆ. ಈಗ ಹ್ಯಾಗೂ ನಮ್ಮ ಸರದಾರ ಮಂಡಲವು ತಾಂಬೂಲವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿಯೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಅವರ ಹೆಜ್ಜೆಗಳ ಮೇಲೆ ಹೆಜ್ಜೆಗಳನ್ನಿಡಲಿಕ್ಕೆ ೩ನೆಯ ರಂಗರಾಯರೆಂದು ಕರಿಸಿಕೊಂಡು ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಸಿಂಹಾಸನವೇರಿರುವ ಚಿಕ್ಕರಾಯರ ಪಕ್ಷದವರು ಯಾಕೆ ಹಿಂದೆ ಮುಂದೆ ನೋಡುವರು? ಸುಮ್ಮನೆ ಸಂಶಯವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವಂತೆ ಕೂಡಿದ ದರ್ಬಾರದಲ್ಲಿ ದೊರೆಗಳು ಆರಿಸಿದ ಹಾಗೆ ಇಬ್ಬರ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಉಚ್ಚರಿಸದೆ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದರೆ ನೆಟ್ಟಗಾಗುತ್ತಿತ್ತೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಯಾರ ಯಾರ ನಿಷ್ಠೆಯು ಯಾರ ಯಾರಲ್ಲಿರುತ್ತದೆಂಬುದನ್ನು ತೋರಿಸಲಿಕ್ಕೆ ವಿಲಂಬವಾಗುವಂತೆ ಇಲ್ಲ. ಅಂದ ಬಳಿಕ ತಾಂಬೂಲಗ್ರಹಣಾದಿ ದಾಂಭಿಕಕೃತಿಗಳ ಗೊಡವೆಗೆ ಹೋಗದೆ, ರಾಜಾಜ್ಞೆಯಂತೆ ನಡಕೊಳ್ಳುವುದು ಯೋಗ್ಯವಾಗಿ ತೋರುತ್ತದೆ.

ಮಂತ್ರಿಯು ದಾಂಭಿಕ ಶಬ್ದವನ್ನು ಉಚ್ಚರಿಸಿದ ಕೂಡಲೆ, ಸರದಾರರ ಅಪಮಾನವಾದಂತಾಗಿ ಅವರ ಒರೆಗಳೊಳಗಿಂದ ಕತ್ತಿಗಳು ಸರಸರನೆ ಹೊರಗೆ ಬಂದವು. ಆ ಖಡ್ಗಗಳ ಹೊಳಪಿನ ಸಂಗಡ ಕ್ಷಾತ್ರತೇಜಸ್ಸು ಝಗ್ಗನೆ ಹೊಳೆದು, ಅಳ್ಳೆದೆಯವರ ಕೈಕಾಲುಗಳು ನಡುಗಿದವು. ಸರದಾರರು ಕೆಂಪಡರಿದ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ಮಂತ್ರಿಯನ್ನು ನೋಡಹತ್ತಿದರು. ಈ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ದೊರೆಗಳು ಗಂಭೀರಸ್ವರದಿಂದ ಮಂತ್ರಿಯನ್ನು ಕುರಿತು—ನರಸರಾಜನು ಅತಿಪ್ರಸಂಗದ ಭಾಷಣ ಮಾಡುವ ಗೊಡವೆಗೆ ಹೋಗದಿದ್ದರೆ ನೆಟ್ಟಗಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ತಮಗೆ ಯೋಗ್ಯಕಂಡರೆ, ಬೇಕಾದವರ ಹೆಸರನ್ನು ದರ್ಬಾರದಲ್ಲಿ ಉಚ್ಚರಿಸಿ, ಬೇಕಾದವರಿಗೆ ದರ್ಬಾರದಲ್ಲಿ ಬುದ್ಧಿ ಹೇಳಲಿಕ್ಕೆ ವಿಜಯನಗರದ ರಾಯರಿಗೆ ಎರಡನೆಯವರ ಒಪ್ಪಿಗೆಯು ಅವಶ್ಯವಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಸಿಂಹಾಸನದ ಎದುರಿಗೆ ನಿಂತು ಅರಸರ ಮಾತನ್ನು

ನಿಷೇಧಿಸುವುದು ಮಹಾಪರಾಧವೆಂಬುದನ್ನು ಮಂತ್ರಿಗಳೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವವರಾದರೂ ಅರಿತಿರಬೇಕಾ-ಗಿತ್ತು. ನಮ್ಮ ಸರದಾರ ಮಂಡಲವು ದಾಂಭಿಕತನದಂಥ ಹೇಡಿತನಕ್ಕೆ ಮೆಚ್ಚಿದ್ದಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ನಾವು ಬಲ್ಲೆವು. ಈ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಅಪರಾಧಿಗಳನ್ನು ಶಿಕ್ಷಿಸುವುದಕ್ಕಿಂತ ಕ್ಷಮಿಸುವುದೇ ಭೂಷಣವೆಂದು ನಮಗೆ ತೋರುವುದರಿಂದ ಅಪರಾಧಗಳನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸಿದ್ದೇವೆ. ಒಬ್ಬರ ಅಪರಾಧದ ನಿಷೇಧಕ್ಕಾಗಿ ಇಷ್ಟು ಜನ ರಣಶೂರರ ಖಡ್ಗಗಳು ಒರೆಬಿಟ್ಟು ಇಷ್ಟು ಹೊತ್ತು ಹೊರಗಿದ್ದುದು ಸಾಕಾಗಿರುವದು. ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ದರ್ಬಾರದ ಕಾರ್ಯವು ನಿಲ್ಲಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ, ಎಂದು ದೊರೆಗಳು ನುಡಿಯುತ್ತಿರಲು, ಎಲ್ಲರ ಖಡ್ಗಗಳು ಒರೆಗಂಡು ಅವರು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಸ್ಥಳಗಳಿಗೆ ಹೋದರು. ನರಸರಾಜನೂ, ಅರುಣಾಚಲನೂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಪಕ್ಷದ ಜನರೊಡನೆ ಆಗಲೆ ಜಗರಾಯನನ್ನು ಕೂಡಿಕೊಂಡರು.

ಮರುದಿನ ಸರದಾರರ ಸೈನ್ಯಗಳೆಲ್ಲ ಸಜ್ಜಾಗತೊಡಗಿದವು. ದೊರೆಗಳು ಬಂಡುಗಾರರನ್ನು ಶಿಕ್ಷಿ-ಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಸ್ವತಃ ಯುದ್ಧೋತ್ಸಾಹದಿಂದ ಆ ದಿನ ಸೈನ್ಯದ ಅಧಿಪತ್ಯವನ್ನು ಕೈಕೊಳ್ಳುವವರಿದ್ದರು. ರಾಜಧಾನಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಜಗರಾಯನ ಜನರನ್ನೂ, ಅವರಿಗೆ ಆಶ್ರಯಕೊಟ್ಟವರನ್ನೂ ಪ್ರ-ತಿಬಂಧದಲ್ಲಿಡುವ ಕೆಲಸವು ಒತ್ತರದಿಂದ ಸಾಗಿತ್ತು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಕಪಟಪಟುವಾದ ಜಗರಾಯನ ವಕೀಲನು, ಕೈಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ದೊರೆಗಳ ಬಳಿಗೆಬಂದು ಸಾಷ್ಟಾಂಗವಾಗಿ ವಂದಿಸಿ ಮುದ್ರೆಮೂಡಿದ ಒಂದು ಪತ್ರವನ್ನು ದೊರೆಗಳ ಸನ್ನಿಧಿಯಲ್ಲಿರಿಸಿದನು. ಅದರಲ್ಲಿ ಠಕ್ಕನಾದ ಜಗರಾಯನು ಬರೆದ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೇನಂದರೆ—ಹಿಂದಕ್ಕೆ ದರ್ಬಾರದಲ್ಲಿ ವೆಂಕಟದೊರೆಗಳ ಹೊಟ್ಟೆಯ ಮಕ್ಕಳಾದ ಚಿ-ಕ್ಕರಾಯನನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ನಾನೂ, ತಿಮ್ಮನಾಯಕ-ಮಕರನಾಯಕರೂ ದರ್ಬಾರದಿಂದ ಎದ್ದು ಹೋದೆವಲ್ಲದೆ, ಅಂದಿನಿಂದ ಇಂದಿನವರೆಗೆ ನಾವು ರಾಜದ್ರೋಹದ ಹಲವು ಕೃತ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡು-ತ್ತ ಬಂದಿರುತ್ತೇವೆ. ಈಗ ನಮ್ಮ ಕೃತಿಗಳು ನಮಗೇ ಅನ್ಯಾಯದವಾಗಿ ತೋರುವುದರಿಂದ ನಾವು ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪಪಟ್ಟು ದೊರೆಗಳಿಗೆ ಶರಣು ಬಂದಿರುತ್ತೇವೆ. ನಮ್ಮ ಎಲ್ಲ ತಪ್ಪುಗಳನ್ನು ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳ ಬೇಕೆಂದು ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳುವೆವು. ನಮ್ಮನ್ನು ಬೆನ್ನಿಗೆ ಹಾಕಿಕೊಂಡಿರುವ ವೆಂಕಟದೊರೆಗಳ ಹೊಟ್ಟೆಯ ಮಕ್ಕಳ ಮಾನವು ತಮ್ಮ ಮಾನವೆಂದು ತಿಳಿದು, ಅವರ ಮಾನಕ್ಕೆ ಕೊರತೆ ಬಾರದಂತೆ ದಯಾಳು ದೊರೆಗಳು ಅವರನ್ನು ನಡೆಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂತಲೂ, ನಮ್ಮ ನಮ್ಮ ಅಧಿಕಾರ-ಮಾನಗಳನ್ನು ನಮನಮಗೆ ಸ್ಥಿರಪಡಿಸುವ ಕೃಪೆಮಾಡಬೇಕೆಂತಲೂ ಚರಣಕ್ಕೆರಗಿ ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳುವೆವು. ಅಪ್ಪಣೆಯಾದರೆ ಚರಣವನ್ನು ಕಾಣಲಿಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧರಿರುತ್ತೇವೆ.

ಬಹು ವಿನಯದಿಂದ ಬರೆದಿದ್ದ ಈ ಪತ್ರಾಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ನಿಜವೆಂದು ತಿಳಿದು ನಮ್ಮ ಸರಳ ಹೃದಯದ ದೊರೆಗಳು ಜಗರಾಯನೇ ಮೊದಲಾದ ಮೂವರು ಸರದಾರರಿಗೂ ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಬರಬಹು-ದೆಂದು ಅಪ್ಪಣೆಯಿತ್ತು ಯುದ್ಧದ ವಿಚಾರವನ್ನು ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ನಿಲ್ಲಿಸಿದ್ದೇವೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸಿದರು. ಅತ್ತ ಜಗರಾಯನು ಎರಡು ದಿನಗಳಾದರೂ ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಆಲಸ್ಯಕ್ಕೆ ಮೆಚ್ಚಿದ್ದ ನಮ್ಮ ದಂಡಾಳುಗಳು ಮೈಮರೆತು ಕುಳಿತುಕೊಂಡರು. ಮುಂದೆ ಮೂರನೆಯ ದಿವಸ ಜಗರಾಯನು ಸಂಶಯಬಾರದಂತೆ ತನ್ನ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ದೂರದಲ್ಲಿಟ್ಟು, ಐದುಸಾವಿರ ಉತ್ತಮ ದಂಡಾಳುಗಳೊಡನೆ ಕೋಟೆಯ ಕಡೆಗೆ ಸಾಗಿದನು. ಜಗರಾಯನು ಇಪ್ಪತ್ತು ಸಾವಿರ ಸೈನ್ಯಕ್ಕೂ, ತಿಮ್ಮನಾಯಕನು ಹನ್ನೆರಡು ಸಾವಿರ ಸೈನ್ಯಕ್ಕೂ, ಮಕರನಾಯಕನು ಆರು ಸಾವಿರ ಸೈನ್ಯಕ್ಕೂ ಅಧಿಪತಿಗಳಾಗಿದ್ದರು. ಇವರಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯನಾದ ಜಗರಾಯನು ತನ್ನ ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ಕೋಟೆಯ ಕಡೆಗೆ ಸಾಗಿರುವ ಠೀವಿಯನ್ನು ನೋಡಿದರೆ, ಈತನು ಅರಸನಿಗೆ ಶರಣುಹೋಗುವನೆಂದು ಯಾರಿಗೂ ಕಾಣುವ ಹಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಈ ಮೋಸಗಾರನು ತನ್ನ ದಂಡಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಾವಿರ ದಂಡಾಳುಗಳನ್ನು ಹೊರಗೋಡೆಯ ಬಾಗಿಲ ಬಳಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಒಂ-ದು ಸಾವಿರ ದಂಡಾಳುಗಳನ್ನು ಒಳಗೋಡೆಯ ಬಾಗಿಲ ಬಳಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಬಿಟ್ಟು, ಉಳಿದ ಮೂರು ಸಾವಿರ ಜನರೊಡನೆ ಕೋಟೆಯೊಳಗೆ ಹೊಕ್ಕನು. ತಿಮ್ಮನಾಯಕ-ಮಕರನಾಯಕರು ಎರಡೆರಡು ಸಾವಿರ ದಂಡಾಳುಗಳೊಡನೆ ಬಂದಿದ್ದರು. ದೊರೆಯನ್ನು ಲಕ್ಷಿಸದೆ ಸ್ವಚ್ಛಂದವಾಗಿ ಸಾಗಿರುವ ಈ ತ್ರಿವರ್ಗರ ಸೈನ್ಯಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ರಾಜಧಾನಿಯೊಳಗಿನ ಜನರು ಬೆದರಿದರು. ಕಾವಲುಗಾರರೂ, ಬೇರೆ ರಾಜಪಕ್ಷದ ಜನರೂ ಚಕಿತರಾದರು. ಇತ್ತ ದಳವಾಯಿಯಾದ ಅರುಣಾಚಲನು ಕೋಟೆಯ ಎರಡ-ನೆಯ ಮಗ್ಗುಲಿನಲ್ಲಿರುವ ಎರಡು ಬಾಗಿಲುಗಳ ಕಾವಲುಗಾರರನ್ನು ತುಂಡರಿಸಿ, ಆ ಬಾಗಿಲುಗಳನ್ನು ಹಿಡಕೊಂಡನು. ಈ ಎಲ್ಲ ಸಂಗತಿಗಳು ಕೂಡಲೆ ದೊರೆಗಳ ಕಿವಿಗೆ ಮುಟ್ಟಲು, ಅವರು ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪ-ಕ್ಕೊಳಗಾದರು. ವೈರಿಗಳು ಆಕಸ್ಮಿಕವಾಗಿ ಸರ್ವಸನ್ನಾಹದೊಡನೆ ಆವೇಶದಿಂದ ಸಾಗಿ ಬಂದದ್ದರಿಂದ, ಅವರನ್ನು ಎದುರಿಸಿ ಹಿಂದಕ್ಕಟ್ಟಲಿಕ್ಕೆ ದೊರೆಗಳಿಗೆ ಅನುವು ದೊರೆಯಲೊಲ್ಲದು. ಆಗ ಅವರು ಅವಸರದಿಂದ ಅರಮನೆಯ ಬಾಗಿಲುಗಳನ್ನು ಇಕ್ಕಿಸಿ ಕುಟುಂಬದವರ ಸುರಕ್ಷಿತತೆಯ ಸಲುವಾಗಿ ಹೆಣಗಹತ್ತಿದರು. ರಾಜಕುಟುಂಬದೊಳಗಿನ ಜನರ ಮುಖಗಳು ನಿಸ್ತೇಜನವಾದವು. ರಾಜಧಾನಿ-ಯಲ್ಲೆಲ್ಲ ಗೊಂದಲವೆದ್ದು, ಮುಂದೆಯೇನಾಗುವುದೋ, ಎಂದು ಜನರು ಚಿಂತಿಸಹತ್ತಿದರು. ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಸೊತ್ತುಗಳ ಸಂರಕ್ಷಣದ ಸಲುವಾಗಿ ಜನರ ಪೇಚಾಟಗಳು ಸಾಗಿದವು. ರಾಜಪಕ್ಷದ ದಂಡಾ-ಳುಗಳಿಗೆ ಮಿಸಕಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಬಾರದಂತೆ ವೈರಿಗಳು ಆಯಕಟ್ಟಿನ ಸ್ಥಳಗಳನ್ನು ತಟ್ಟನೆ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಕುಳಿತರು. ಇಂಥ ಕಠಿಣ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಸೇನಾಪತಿಯಾದ ವೀರನರಸಿಂಗನು ತನ್ನ ದಂಡನ್ನು

ಬಂಡುಗಾರರ ಮೇಲೆ ನೂಕಿ ಪರಾಕ್ರಮದಿಂದ ಕಾದಹತ್ತಿದನು. ಈ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಒಡೆಯರಿಗೆ ತೀವ್ರ ಅರಿಕೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಸೇನಾಪತಿಯ ಅಪ್ಪಣೆಯಾಗಲು, ನಡುವೆ ಎಲ್ಲಿಯೂ ನಿಲ್ಲದೆ ಎರಡೇ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ನಾವು ಸನ್ನಿಧಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದೇವೆ. ತಮ್ಮ ಲಗ್ನಪತ್ರಿಕೆಯು ದೊರೆಗಳಿಗೆ ಮುಟ್ಟದೆ, ವೈರಿಗಳ ಕೈಗೆ ಹತ್ತಿ, ಅವರು ಏನೋ ದುರಾಲೋಚನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ; ಆದ್ದರಿಂದ ತಾವು ಯಾವಾಗಲೂ ಜಾಗರೂಕರಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.

ತಿರುಮಲನ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಎಚ್ಚಮನಾಯಕನಿಗೆ ಬಹಳ ವ್ಯಸನವಾಯಿತು. ತಿಳಿ-ದೂ ತಿಳಿದೂ ತಾನು ಅರಸನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬಂದು ಅನರ್ಥವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ಆತನು ತನ್ನನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬಹಳವಾಗಿ ಹಳಿದುಕೊಳ್ಳಹತ್ತಿದನು. ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪದ ಭರದಲ್ಲಿ ತಿರುಮಲನ ಕಟ್ಟಕಡೆಯ ಮಾತನ್ನು ಆತನು ಲಕ್ಷಿಸಲೇ ಇಲ್ಲ. ಆ ಮಾತು ಆತನಿಗೆ ಕೇಳಲಿಲ್ಲೆಂದರೂ ಅನ್ನಬಹುದು; ಯಾಕಂದ-ರೆ, ತಿರುಮಲನು ಆ ಮಾತನ್ನು ಆಡುವಾಗ ನಾಯಕನ ಮನಸ್ಸು ದುಃಖದಿಂದ ಬಹಳ ಅಸ್ವಸ್ಥವಾಗಿತ್ತು. ಹಿಡಿದ ಕೆಲಸವನ್ನು ದೃಢನಿಶ್ಚಯದಿಂದ ಮಾಡದೆ, ಚಂಚಲ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಅತ್ತಿತ್ತ ಎಡತಾಕುವವರು ಕಾರ್ಯಹಾನಿಯನ್ನುಂಟು ಮಾಡುತ್ತಾರೆಂಬ ಅಪಕೀರ್ತಿಯ ಸಿದ್ಧಾಂತಕ್ಕೆ ತಾನು ಉದಾಹರಣನಾಗ-ಬೇಕಾಯಿತೆಂದು ಆತನು ವ್ಯಸನಪಡಹತ್ತಿದ್ದನು. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಒಬ್ಬ ತರುಣವೀರನು ನಾಯಕನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವ ಹವಣಿಕೆಯಿಂದ ಒರೆಯೊಳಗಿನ ಕತ್ತಿಯನ್ನು ಹಿರಿಯಲು ಹೊಂಚುಹಾಕಿದ್ದನು. ತನ್ನ ಸ್ವಾ-ಮಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದ ಅರಿಷ್ಟದ ನಿವಾರಣವು ಹ್ಯಾಗಾದೀತೆಂದು ಚಿಂತಿಸುತ್ತ ನಿಂತಿರುವಾಗ ಆ ಕೊಲೆಗಡು-ಕನ ಕಡೆಗೆ ನಾಯಕನ ಲಕ್ಷ್ಯವು ಹೋಗಿದ್ದಿಲ್ಲ. ತಿರುಮಲನ ಲಕ್ಷ್ಯವಾದರೂ ಅತ್ತಕಡೆಗೆ ಇದ್ದಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಒಬ್ಬ ಸುಂದರಿಯು ಮಾತ್ರ ಆ ಕೊಲೆಗಡುಕನ ಮೇಲೆ ಹಾಕಿದ್ದ ತನ್ನ ವಕ್ರದೃಷ್ಟಿಗಳನ್ನು ಕ್ಷಣವಾದರೂ ಮರೆಮಾಡಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಕೊಲೆಗಡುಕನು ನಾಯಕನ ಸನಿಯಕ್ಕೆ ಹೋದ ಹೋದಂತೆ ಆ ಸುಂದರಿಯೂ ಹೋಗಹತ್ತಿದಳು. ಕೊಲೆಗಡುಕನು ನಾಯಕನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ನಿಂತುಕೊಂಡು ಒರೆಯೊಳ-ಗಿನ ಖಡ್ಗಕ್ಕೆ ಕೈಹಾಕಲು, ಅತ್ತ ಆ ಸುಂದರಿಯೂ ತನ್ನ ಮುಸುಕಿನಲ್ಲಿ ಏನೋ ಅಣಿಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಉತ್ಸವಪ್ರಿಯರಾದ ಜನರು ಉತ್ಸವಕ್ಕೆ ವಿಘ್ನ ಬಂದದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ಅಸಮಾಧಾನ ಪಡುತ್ತ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ನೆರೆದು ನಿಂತುಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಎಲ್ಲ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಶಾಂತತೆಯು ನೆಲೆಗೊಂಡಿತ್ತು. ಆಗ ಎಚ್ಚಮನಾಯಕನು ತಿರುಮಲನಿಗೆ—ತಿರುಮಲರಾಯಾ, ಹೀಗೆ ಚಿಂತೆಯಿಂದ ಕಾಲಹರಣ ಮಾಡಿದರೆ ಆಗುವುದೇನು? ಸ್ವಾಮಿಕಾರ್ಯವು ಸಾಧಿಸಿದಂತಾಗುವುದೋ? ಇನ್ನು ಕ್ಷಣವಾದರೂ ವಿಲಂಬಮಾಡದೆ, ಸರ್ವಸನ್ನಾ-ಹದೊಡನೆ ನಮ್ಮ ಸಮಗ್ರವಾದ ಸೈನ್ಯವು ಈಗಲೇ ಹೊರಪಯಣ ಮಾಡಲಿ; ವಿವಾಹಕಾರ್ಯಗಳು

ಇಲ್ಲಿಗೆ ನಿಂತುಹೋಗಲಿ; ನನ್ನ ಕುದುರೆಯು ಜೀನುಹಾಕಿ ಅರಮನೆಯ ಬಾಗಿಲಿಗೆ ಬಂದು ನಿಂತು-ಕೊಳ್ಳಲಿ!

ಈ ಮೇರೆಗೆ ನುಡಿದು ಎಚ್ಚಮನಾಯಕನು ಮುಂದಕ್ಕೆ ಸಾಗುತ್ತಿರಲು, ಕೊಲೆಗಡುಕನು ನಾಯ-ಕನ ಇಹಲೋಕದ ಯಾತ್ರೆಯನ್ನು ಮುಗಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ತನ್ನ ಖಡ್ಗವನ್ನು ಮೇಲಕ್ಕೆತ್ತಿದನು. ಕೂಡಲೆ ಆತನ ಪಕ್ಷದ ಜನರ ಖಡ್ಗಗಳು ಒರೆಯೊಳಗಿಂದ ಹೊರಬಿದ್ದವು. ಆಗ ನೆರೆದ ಜನಸಮೂಹವು ಬೆದ-ರಿ ಚೆಲ್ಲಾಪಿಲ್ಲಿಯಾಗುತ್ತಿರಲು ತಿರುಮಲರಾಯನು—ಹಾ! ಘಾತವಾಯಿತು-ಘಾತವಾಯಿತು, ಎಂದು ತನ್ನ ಖಡ್ಗವನ್ನು ಒರೆಯೊಳಗಿಂದ ಹಿರಿದನು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಆ ಸುಂದರಿಯ ಕಠಾರಿಯ ಇರಿತದಿಂದ ಕೊಲೆಗಡುಕನು ನೆಲಕ್ಕುರುಳಿದನು. ಅತ್ತ ತಿರುಮಲನ, ಹಾಗು ಆತನ ಸಂಗಡಿಗರ ಖಡ್ಗಗಳ ತೀಕ್ಷ್ಣ-ಧಾರೆಗಳಿಗೆ ಕೊಲೆಗಡುಕನ ನಾಲ್ಕಾರು ಜನ ಅನುಯಾಯಿಗಳು ಆಹುತಿಯಾದರು. ಈ ಗದ್ದಲವನ್ನು ಕೇಳಿ ಅರಮನೆಯ ಕಾವಲುಗಾರರು ಬಂದು ಕೊಲೆಗಡುಕನ ಅನುಯಾಯಿಗಳನ್ನು ತುಂಡರಿಸಿ, ಶರಣು ಬಂದವರನ್ನು ಸೆರೆಹಿಡಿಯಹತ್ತಿದರು. ಈಗೊಂದು ಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಮೊದಲು, ವಿವಾಹದ ಕಾರ್ಯಗ-ಳಿಂದ ಸುಮಂಗಲವಾಗಿ ಒಪ್ಪುತ್ತಿದ್ದ ಅಂತರ್ಗೃಹವು, ಈಗ ರಕ್ತಮಯವಾಗಿ, ನೆಲಕ್ಕುರುಳಿದವರ ಆರ್ತಧ್ವನಿಯಿಂದ ಭಯಂಕರವಾಗಿ ತೋರ ಹತ್ತಿತು. ಸೆರೆಯಾಳುಗಳು ನಾಯಕನ ಅಪ್ಪಣೆಯಿಂದ ಕಾರಾಗೃಹಕ್ಕೆ ಕಳುಹಲ್ಪಡಲು, ಜನರ ಸಂದಣಿಯಿಂದಲೂ, ಗಲಿಬಿಲಿಯಿಂದಲೂ ಗಜಿಬಿಜಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಅಂತರ್ಗೃಹವು ಶವಗಳ ಶಯನದ ನಿವಾಂತಸ್ಥಾನವಾಯಿತು. ಕಡೆಗೆ ಅಂತರ್ಗೃಹದಲ್ಲಿ ಎಚ್ಚಮ-ನಾಯಕ, ತಿರುಮಲ ಒಬ್ಬ ಸುಂದರಿ, ಖಡ್ಗಪಾಣಿಗಳಾದ ಐವರು ದಂಡಾಳುಗಳು ಮಾತ್ರ ಉಳಿದ-ರು. ಎಚ್ಚಮನಾಯಕನೂ-ತಿರುಮಲನೂ ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ ಈ ಸುಂದರಿಯನ್ನು ನೋಡಹತ್ತಿದರು. ಆಗ ಆಕೆಯ ಹುಬ್ಬುಗಳು ಗಂಟಿಕ್ಕಿದ್ದವು; ಮುಖವೂ ಕಣ್ಣುಗಳೂ ಕೆಂಪಗಾಗಿದ್ದವು; ಕ್ರೋಧಾವೇ-ಶದಿಂದ ಆಕೆಯ ಶ್ವಾಸೋಚ್ಛ್ವಾಸ ವ್ಯಾಪಾರವು ಒತ್ತರದಿಂದ ಸಾಗಿತ್ತು; ಆಕೆಯ ಸುಂದರವಾದ ಕೆಳದುಟಿಯು ನಡುಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆ ಸುಂದರಿಯು ಬಹು ಪ್ರಯಾಸದಿಂದ ತನ್ನ ವೀರಾವೇಶವನ್ನು ಅಡಗಿಸಿ ಆವೇಶದ ಭರದಲ್ಲಿ ದಿಟ್ಟತನದಿಂದ ಎಚ್ಚಮನಾಯಕನ ಕೈಯನ್ನು ಹಿಡಿದು ನುಡಿದಳೇ-ನಂದರೆ—ವೀರಶಿಖಾಮಣಿಗಳೇ, ಏಳಿರಿ ತಡವೇಕೆ? ಸ್ವಾಮಿಗೊದಗಿದ ವಿಪತ್ತನ್ನು ನಿವಾರಿಸುವ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ದೇಹಗಳು ಸವೆದು ಹೋಗಲಿ. ಋಷಿವರ್ಯರು ನಿಮಗೆ—"ಹತ್ತನೆಯ ದಿವಸ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸಮಾಧಾನದಿಂದ ಇದ್ದರೆ ಲಗ್ನ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದೆಂ"ದು ಹೇಳಿದ್ದರಷ್ಟೇ? ಅಂದಬಳಿಕ ಮನಸ್ಸು ಸಮಾಧಾನದಿಂದಿದ್ದಾಗ ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಆಗಿದ್ದ ವಿವಾಹದ ಕಾರ್ಯಗಳು ಆಗಿ ಹೋದ-

ವು. ಸ್ವಾಮಿಗೊದಗಿದ ವಿಪತ್ತಿನ ಶ್ರವಣದಿಂದ ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸು ತಾಪಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾಗಿರಲು, ನಮಗೆ ಇನ್ನು ವಿವಾಹದ ಸಡಗರದ ಕಾರ್ಯಗಳೇಕೆ? ಅದರಂತೆ, ವಿವಾಹದ ಸೊಬಗಿನ ಈ ಉಡುಪು ತೊಡುಪುಗಳಾದರೂ ಏಕೆ? ನಾನು ಸ್ವಾಮಿನಿಷ್ಠನೆಂದು ಖ್ಯಾತಿಯನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದ ನರಸಿಂಗನಾಯಕನ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ, ಅದೇ ಪವಿತ್ರ ಸ್ವಾಮಿನಿಷ್ಠೆಯ ಮೂಲಕ ಚಂದ್ರಗಿರಿಯ ದರ್ಬಾರದಲ್ಲಿ ಅಗ್ರಸ್ಥಾನವನ್ನು ಪಡೆದ ವೀರಾಗ್ರೇಸರರಾದ ಎಚ್ಚಮನಾಯಕರ ಕೈಯನ್ನು ಹಿಡಿದು ಈಗ ಸ್ವಾಮಿಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ವಿಘ್ನವಾಗಬಹುದೆ? ಶಿವಶಿವ!! ತಾವು ನನ್ನ ಪಾಣಿಗ್ರಹಣ ಮಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ ಸ್ವಾಮಿಗೆ ವಿಪತ್ತು ಒದಗಿದ್ದರಿಂದ ನಾನೇ ವಿಪದ್ರೂಪವಾದಂತಾಯಿತು. ಈ ಅಪರಾಧದ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತಕ್ಕಾಗಿ ಇನ್ನು ಈ ದೇಹವು ಪುರುಷವೇಷದಿಂದ ಎಚ್ಚಮನಾಯಕರ ನೆರಳಿನಂತೆ ಅವರು ಹೋದಲ್ಲಿ ಇರಲಿಕ್ಕೆ ತಪ್ಪಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಋಷಿವರ್ಯರು ರಹಸ್ಯವಾಗಿ ಹೇಳಿದ ಭವಿಷ್ಯದ ಅನುಭವವು ಈಗ ನನಗೆ ಬಂದಂತಾಯಿತು. ಪ್ರಾಣಪ್ರಿಯರೇ, ಸ್ವಾಮಿಕಾರ್ಯವು ಸಾಧಿಸುವವರೆಗೆ ವಿಷಯಸುಖದ ನೆರಳಿಗೆ ಹೋಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲೆಂದು ಶ್ರೀ ಗುರುಸ್ಮರಣದಿಂದ ನಾನು ತಮ್ಮ ಸನ್ನಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ.

ಆವೇಶದ ಭರದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ತಟ್ಟನೆ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಮಾಡಿದ ಸುಂದರ ತರುಣಿಯು, ಕುಮುದಿನಿಯೇ ಆಗಿದ್ದಳೆಂಬುದನ್ನು ನಮ್ಮ ವಾಚಕರು ಸಹಜವಾಗಿ ಗೊತ್ತುಹಿಡಿದಿರಬಹುದು. ಹಿಂದಕ್ಕೆ ತಿರುಮಲರಾಯನು ನಾಯಕನಿಗೆ—ನಿಮ್ಮ ಲಗ್ನ ಪತ್ರವು ಅರಸನಿಗೆ ಮುಟ್ಟದೆ, ವೈರಿಗಳ ಕೈಗೆ ಬಿದ್ದು, ಅವರು ಮೋಸದಿಂದ ನಿಮಗೆ ಕೇಡು ಬಗೆಯುವ ವಿಚಾರ ಮಾಡಿದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದೂ ವಾಚಕರ ಸ್ಮರಣದಲ್ಲಿರಬಹುದು. ಲಗ್ನಪತ್ರವು ಜಗರಾಯನ ಕೈಗೆ ಬಿದ್ದದ್ದರಿಂದ ಆತನು ಮುದ್ದುರಂಗನೆಂಬ ಸರದಾರನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಬಹುಮಾನದ ಉಡುಗರೆಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಒಂದು ಚಿಕ್ಕ ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ಆತನನ್ನು ಅರಸನು ಕಳಿಸಿದಂತೆ ಎಚ್ಚಮನಾಯಕನ ಕಡೆಗೆ ಕಳಿಸಿದ್ದನು. ಮುದ್ದುರಂಗನು ರಾಜಪಕ್ಷದ ಏಕನಿಷ್ಠ ಸರದಾರನಿದ್ದು, ಜಗರಾಯನು ಆತನನ್ನು ಪ್ರಯತ್ನಪಟ್ಟು ಅದೇ ತನ್ನ ಕಡೆಗೆ ಒಡಕೊಂಡದ್ದರಿಂದ, ನಾಯಕನಿಗೆ ಈ ಮೋಸವು ತಿಳಿಯುವಂತೆ ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ಅರಸನು ಕಳಿಸಿದ ಸರದಾರನೆಂದು ನಾಯಕನು ಆತನ ಆದರೋಪಚಾರಗಳನ್ನು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಮಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ, ಹೊತ್ತು ನೋಡಿ ನಾಯಕನ ಪ್ರಾಣಹರಣ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಜಗರಾಯನು ಮುದ್ದುರಂಗನಿಗೆ ಹೇಳಿದ್ದನು. ಎಚ್ಚಮನಾಯಕನೊಬ್ಬನು ಇಲ್ಲದಂತಾದರೆ, ರಾಜಪಕ್ಷದ ಪರಾಜಯಕ್ಕೆ ವಿಳಂಬವಾಗದೆಂದು ಜಗರಾಯನ ನಂಬಿಗೆಯಿತ್ತು. ಈ ನಂಬಿಗೆಯು ಯಥಾರ್ಥವಾದದ್ದೆಂದು ವಾಚಕರಾದರೂ, ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು; ಯಾಕಂದರೆ, ಎಚ್ಚಮನಾಯಕನಂಥ ಏಕನಿಷ್ಠ ಸ್ವಾಮಿಭಕ್ತ ತರುಣವೀರನು ರಾಜಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊ-

ಬ್ಬನಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಅತ್ತ ಮುದ್ದುರಂಗನು ಎಚ್ಚಮನಾಯಕನ ಕೊಲೆಮಾಡಿದ ಕೂಡಲೆ, ಇತ್ತ ಪ್ರತಾಪದುರ್ಗಕ್ಕೆ ಮುತ್ತಿಗೆ ಹಾಕುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಜಗರಾಯನು ಕಳಿಸಿದ್ದನು. ಈ ಸಂಕೇತದಂತೆ ಮುದ್ದುರಂಗನು ಗಂಡ-ಹೆಂಡಿರ ಊಟಣೆಯು ನಡೆದಾಗ ನಾಯಕನ ಕೊಲೆ ಮಾಡುವುದನ್ನು ನಿಶ್ಚ-ಯಿಸಿದ್ದನು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರಗಿರಿಯಿಂದ ಅಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ತಿರುಮಲನು ಬಂದದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ, ತನ್ನ ಮೋಸವು ಎಲ್ಲಿ ಹೊರಬೀಳುವುದೋ, ಎಂದು ಆ ಕೊಲೆಗಡುಕನು ಹೆದರಿದ್ದನು; ಆದರೆ ಮೊದಲು ತಿರುಮಲನಿಗೆ, ಮುದ್ದುರಂಗನು ರಾಜಪಕ್ಷವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಜಗರಾಯನನ್ನು ಕೂಡಿಕೊಂಡಿದ್ದೇ ಗೊತ್ತಿ-ಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ಯಾವ ಸಂಶಯಕ್ಕೂ ಮಾರ್ಗವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಮುದ್ದುರಂಗನ ಈ ದುರಾಲೋಚನೆಯನ್ನು ಚಾಣಾಕ್ಷಳಾದ ಕುಮುದಿನಿಯು ಹ್ಯಾಗೆ ಹ್ಯಾಗೋ ಕಂಡುಹಿಡಿದು, ಪತಿಯ ಸುರಕ್ಷತತೆಯ ಸಲುವಾಗಿ ಕಾದುಕೊಂಡಿದ್ದಳು. ತಿರುಮಲನು ನಾಯಕನ ಮುಂದೆ ಚಂದ್ರಗಿರಿಯ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿರು-ವಾಗ, ಮುದ್ದುರಂಗನು ಸಂಶಯದಿಂದ ಅತ್ತಿತ್ತ ನೋಡುತ್ತ ಖಡ್ಗಕ್ಕೆ ಕೈನೀಡುವುದನ್ನೂ, ಕ್ಷಣಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಅವನ ಮುಖ ಮುದ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಆಗುತ್ತಿದ್ದ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆಗಳನ್ನೂ ನೋಡಿ ಕುಮುದಿನಿಯು ಕಣ್ಣಲ್ಲಿ ಎಣ್ಣೆ ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಆ ಕೊಲೆಗಡುಕನನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ತನ್ನ ಕೊಲೆಯು ಸಾಧಿಸಿ, ರಾಜಪಕ್ಷವನ್ನು ನೆಲಸಮ ಮಾಡಿದ ಶ್ರೇಯಸ್ಸು ತನ್ನ ಪಾಲಿಗೆ ಹ್ಯಾಗೆ ಬಂದೀತೆಂಬ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಮುಣುಗಿಹೋಗಿ-ದ್ದ ಮುದ್ದುರಂಗನು, ಕಮುದಿನಿಯ ಈ ಜಾಗರೂಕತೆಯನ್ನು ನೋಡಿದ್ದಿಲ್ಲ. ತಾನು ಮುಸಲ್ಮಾನರ ಕೈಯಿಂದ ಪಾರಾದಂದಿನಿಂದ ಕುಮುದಿನಿಯು ತನ್ನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಗುಪ್ತರೀತಿಯಿಂದ ಯಾವಾಗಲೂ ಕಠಾರಿಯನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವ ಪರಿಪಾಠವಿಟ್ಟಿದ್ದಳು. ತನ್ನ ಮಾನಹಾನಿಯಾಗುವ ಪ್ರಸಂಗ ಒದಗಿದಲ್ಲಿ ಆತ್ಮರಕ್ಷಣ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ, ಅಥವಾ ಅದು ಸಾಧಿಸದಿದ್ದರೆ ಆತ್ಮಘಾತ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ತನಗೆ ಅನುಕೂಲವಾಗಬೇಕೆಂದು ಆಕೆಯು ಅದನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಧರಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಅದೇ ಕಠಾರಿಯಿಂದ ಆ ಧೀರೆಯು ಪತಿಯ ಪ್ರಾಣರಕ್ಷಣ ಮಾಡಿದ್ದನ್ನು ವಾಚಕರು ಅರಿತೇ ಇರುವರು.

ಕುಮುದಿನಿಯ ಸಾಹಸವನ್ನೂ, ಘೋರ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನೂ ನೋಡಿ ಎಚ್ಚಮನಾಯಕನು ಆಶ್ಚ-ರ್ಯಪಟ್ಟನು. ಪ್ರೇಮಾತಿಶಯದಿಂದ ತನ್ನ ಪ್ರಾಣರಕ್ಷಣ ಮಾಡಿದ್ದಲ್ಲದೆ, ಅಭಿಮಾನ ಪುರಸ್ಸರವಾಗಿ ತನ್ನ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಸಹಾಯಮಾಡಲು ಪುರುಷಶ್ರೇಷ್ಠರಂತೆ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಪೂರ್ವಕ ಟೊಂಕಕಟ್ಟಿದ್ದನ್ನು ನೋ-ಡಿ ಆತನು ಕುಮುದಿನಿಯ ವಿಷಯವಾಗಿ ಪರಮಾದರವನ್ನು ತಾಳಿದನು. ತಿರುಮಲನೂ ಉಳಿದ ದಂಡಾಳುಗಳೂ ಚಕಿತಮುದ್ರೆಯಿಂದ ಕುಮುದಿನಿಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ನಿಂತುಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಆಗ ಎಚ್ಚಮನಾಯಕನು ಪ್ರೇಮಾತಿಶಯದಿಂದ ಕುಮುದಿನಿ ಯನ್ನು ತಬ್ಬಿಕೊಂಡು—ಪ್ರಿಯೇ, ನಿನ್ನ ಜಾಗ-

ರೂಕತೆಯಿಂದಲೇ ಇಂದಿನ ದಿವಸ ನಾನು ಸ್ವಾಮಿಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಜೀವದಿಂದ ಉಳಿದೆನು. ನೀನು ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ನನಗೆ ಪ್ರಾಣ ದಾನವನ್ನು ಮಾಡಿರುತ್ತೀ. ನಾನು ಹೇಳುವುದಕ್ಕಿಂತ ಮೊದಲೇ ನನ್ನ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲಳಾಗಿ ನಿಂತಿರುವ ನಿನ್ನ ಉಪಕಾರವನ್ನು ನಾನು ಎಷ್ಟು ಸ್ಮರಿಸಿದರೂ ತೀರ-ದು, ಬಹು ದಿವಸದ ಪತಿ-ಸಮಾಗಮದಿಂದ ಪ್ರೇಮಾಭಿವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆದವರು ಕೂಡ ಪತ್ನಿಯ ಕಷ್ಟದಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಪತಿಯೊಡನೆ ಕಷ್ಟಪಡಲಿಕ್ಕೆ ಹಿಂದೆ ಮುಂದೆ ನೋಡುತ್ತಿರುವರು; ಅಂದಬಳಿಕ ಪತಿಯ ಪ್ರಥಮ ದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಪತಿಗೆ ತನುಮನೋಧನಗಳನ್ನು ಸಮರ್ಪಿಸಿಬಿಡುವ ನಿನ್ನ ಯೋಗ್ಯತೆ-ಯನ್ನು ನಾನೇನು ವರ್ಣಿಸಲಿ? ಸತ್ಸಮಾಗಮದ ಮಹಿಮೆಯೇ ಅಂಥಾದ್ದು. ಸತ್ಸಮಾಗಮದಿಂದ ನೀನು ಧನ್ಯಳಾಗಿರುತ್ತೀ. ನಿನ್ನ ಪುಣ್ಯದಿಂದಲೇ ನಾನು ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ಸನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕಾಗಿ-ದೆ. ಪ್ರಿಯೇ, ನಿನ್ನ ಪಾಣಿಗ್ರಹಣ ಮಾಡಿದ ಒಂದೇ ದಿವಸದಲ್ಲಿ ಎಂಥ ಗಂಡಾಂತರದಿಂದ ನಾನು ಪಾರಾದೆನಲ್ಲ! ನಿನ್ನಂಥ ಪುಣ್ಯಾತ್ಮಳಾದ ಅರ್ಧಾಂಗಿಯು, ನೆರಳಿನಂತೆ ಸಹಾಯಮಾಡಲು ಒಪ್ಪಿ-ಕೊಂಡಿರುವುದರಿಂದ ಸ್ವಾಮಿಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಯಮನ ಕೋರೆಗಳನ್ನು ಮುರಿಯುವ ಪ್ರಸಂಗ ಬಂದರೂ ನಾನು ಹಿಂದೆ ಮುಂದೆ ನೋಡುವುದಿಲ್ಲ. ನಿನ್ನಂಥ ಕರ್ತವ್ಯದಕ್ಷಳಾದ ಪತ್ನಿಯೊಡನೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಮಾತುಗಳೇಕೆ? ಅವು ಹೊಯ್ಮಾಲೆಯ ಹೆಂಗಸರ ಪಾಲಿಗೆ ಇಟ್ಟಿರಲಿ. ನಡೆ, ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯಂತೆ ಪುರುಷವೇಷವನ್ನು ಧರಿಸು. ನಿನ್ನ ಪವಿತ್ರ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಗೆ ಭಂಗಬಾರದಂತೆ ನಾನು ನಡಕೊಳ್ಳುವೆನೆಂ-ದು ನಾನಾದರೂ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ನಿನಗೆ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ, ಎಂದು ನುಡಿಯುತ್ತಿರಲು, ವೈರಿಗಳ ದಂಡು ದುರ್ಗವನ್ನು ಮುತ್ತಿದ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಸೇವಕರು ಹೇಳಿದರು. ಕೂಡಲೇ ಎಚ್ಚಮನಾಯಕನು ಯುದ್ಧಾವೇಶದಿಂದ ಅಂತರ್ಗೃಹವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಡಲು, ಕುಮುದಿನಿಯೇ ಮೊದಲಾದವರು ಆತನನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿದರು.

ಜಗರಾಯನ ಸಂಕೇತದಂತೆ ಆತನ ದಂಡು ದುರ್ಗವನ್ನು ಮುತ್ತಿತು; ಆದರೆ ಮುದ್ದು ರಂಗನು ಎಚ್ಚಮನಾಯಕನನ್ನು ಕೊಲ್ಲದೆ, ಕುಮುದಿನಿಯ ಕಠಾರಿಗೆ ತಾನೇ ತುತ್ತಾದದ್ದನ್ನೂ, ಆತನ ಚಿಕ್ಕ-ದಂಡಿನೊಳಗಿನ ಕೆಲವರು ಪ್ರಾಣಕ್ಕೆ ಎರವಾಗಿ, ಕೆಲವರು ಸೆರೆಮನೆಯ ಸೋಬತಿಯಾದದ್ದನ್ನೂ ಅವರೇನು ಬಲ್ಲರು? ಎಚ್ಚಮನಾಯಕನು ತನ್ನ ದಂಡಿನ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಯುದ್ಧೋತ್ಸಾಹ-ದಿಂದ ವೈರಿಗಳ ಮೇಲೆ ಬೀಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಹೊರಡಲು, ದುರ್ಗವನ್ನು ಮುತ್ತಿದ್ದ ದಂಡು ಮುತ್ತಿಗೆಯನ್ನೆ-ಬ್ಬಿಸಿ ತಾನೇ ಕಾಲುದೆಗೆಯಹತ್ತಿತ್ತು. ಎಚ್ಚಮನಾಯಕನನ್ನು ಕೊಂದಕೂಡಲೆ, ಮುದ್ದುರಂಗನ ಚಿಕ್ಕ ದಂಡು ಹೊಂಚುಹಾಕಿಕೊಂಡು ಕೋಟೆಯ ಬಾಗಿಲುಗಳಲ್ಲಿಯ ಕಾವಲುಗಾರರನ್ನು ತುಂಡರಿಸಿ

ಬಾಗಿಲು ತೆರೆಯಬೇಕೆಂದು ಮೊದಲೇ ಗೊತ್ತಾಗಿತ್ತು! ಆದರೆ ಗೊತ್ತಾದಂತೆ ಕಾರ್ಯವು ನಡೆಯದೆ, ದುರ್ಗದಲ್ಲಿಯ ದಂಡಾಳುಗಳು ಯುದ್ಧೋತ್ಸಾಹದಿಂದ ತಮ್ಮ ಮೇಲೆ ತೋಫು ತುಬಾಕಿಗಳ ಮಳೆ ಸುರಿಸುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ಜಗರಾಯನ ದಂಡಿನವರು ಗಾಬರಿಯಾಗಿ ಮುತ್ತಿಗೆಯನ್ನು ಎಬ್ಬಿಸಿದ್ದರು. ದಂಡಿನವರಲ್ಲಿ ಪರಾಕ್ರಮಕ್ಕಿಂತ ಡಾಂಭಿಕತನವು ವಿಶೇಷವಾಗಿದ್ದದ್ದರಿಂದ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಯುದ್ಧಪ್ರಸಂಗವು ಒದಗಿದಾಗ ಅವರು ವೈರಿಗಳಿಗೆ ಎದುರಾಗುವುದಕ್ಕಿಂತ ಬೆನ್ನು ತೋರಿಸಲಿಕ್ಕೇ ಮುಂದುವರಿಯುತ್ತಿದ್ದ-ರು. ಎಚ್ಚಮನಾಯಕನು ತನ್ನ ದಂಡಿನದೊಂದು ಭಾಗಕ್ಕೆ ತಿರುಮಲನನ್ನು ಮುಖ್ಯನನ್ನಾಗಿ ನಿಯಮಿಸಿ ವೈರಿಗಳನ್ನು ಬೆನ್ನಟ್ಟಲಿಕ್ಕೆ ಕಳಿಸಿ, ತಾನು ಚಂದ್ರಗಿರಿಗೆ ಹೊರಡುವ ಸಿದ್ಧತೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದನು. ತಮ್ಮ ಪಕ್ಷದ ಮುದ್ದುರಂಗನು ಜಗರಾಯನನ್ನು ಕೂಡಿ ಮಾಡಿದ ಆಟಕ್ಕಾಗಿ ಎಚ್ಚಮನಾಯಕನು ಸಂತಾ-ಪಗೊಂಡನು. ಇನ್ನು ಕ್ಷಣವಾದರೂ ವಿಲಂಬಮಾಡದೆ ಚಂದ್ರಗಿರಿಗೆ ಹೋಗಿ ದುಷ್ಟ ಜಗರಾಯನ ಪಾರಪತ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿ ಸ್ವಾಮಿಯ ದರ್ಶನವನ್ನು ಯಾವಾಗ ತಕ್ಕೊಂಡೇನೆಂದು ಆತನು ಆತುರ-ಪಡಹತ್ತಿದ್ದನು. ಸೂರ್ಯೋದಯದ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಹೊರಡುವ ಸಿದ್ಧತೆಯಾಯಿತು. ತಿರುಮಲನು ವೈರಿಗಳನ್ನು ಸುಲಿದು ಓಡಿಸಿ ಕೆಲವನ್ನು ಸೆರೆಹಿಡಕೊಂಡು ಬಂದನು. ಚಂದ್ರಗಿರಿಗೆ ಹೋಗುವ ಅವಸರವಿದ್ದದ್ದರಿಂದ ಹೆಚ್ಚಿನ ಯಾವ ವಿಚಾರದ ಗೊಡವೆಗೂ ಹೋಗದೆ, ಎಚ್ಚಮನಾಯಕನು ದು-ರ್ಗದ ಸಂರಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಬೇಕಾಗುವಷ್ಟು ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಉಳಿದ ದಂಡಿನೊಡನೆ ಚಂದ್ರಗಿರಿಗೆ ಸಾಗಿದ-ನು. ತೇಜೋವಿಶೇಷದಿಂದ ಅಲೌಕಿಕತೆಯನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುವ ಕುಮುದಿನಿಯು ಪುರುಷವೇಷದಿಂದ ಅಶ್ವಾರೂಢಳಾಗಿ ಬೆನ್ನುಹತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ನಾಯಕನು, ತನಗೊಂದು ದೊಡ್ಡ ಬೆಂಬಲವು ದೊರೆತಂತೆ ಸಮಾಧಾನಪಡುತ್ತಲಿದ್ದನು. ಕಾರ್ಯಾನುಕೂಲೆಯಾದ ಅರ್ಧಾಂಗಿಯಳ ಪುರುಷನೇ ಧನ್ಯನು. ಎಚ್ಚಮನಾಯಕನು ನಡುವೆ ಎಲ್ಲಿಯೂ ನಿಲ್ಲದೆ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಕ್ರಮಿಸಿಹೋಗಿ ಚಂದ್ರ-ಗಿರಿಗೆ ಮುಟ್ಟಿದನು. ಆದರೆ ವೀರನರಸಿಂಗನಿಂದ ಅಲ್ಲಿಯ ವರ್ತಮಾನವನ್ನು ಕೇಳಿದ ಕೂಡಲೆ ಆತನು ಚಿಂತಾಕ್ರಾಂತನಾಗಿ, ತನಗೆ ಅತ್ಯಂತಾಪ್ತಳಾದ ಕುಮುದಿನಿಯೊಡನೆ ಆಪ್ತಾಲೋಚನೆಯನ್ನು ಮಾಡತೊಡಗಿದನು.

೭ನೆಯ ಪ್ರಕರಣ

ಅಸ್ತಿವಾರ

ಇತ್ತ ಚಂದ್ರಗಿರಿಯಲ್ಲಿ ಎಚ್ಚಮನಾಯಕನ ಸೇನಾಪತಿಯಾದ ವೀರ ನರಸಿಂಹನು ಬಂಡುಗಾರರ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು ಶೌರ್ಯದಿಂದ ಕಾದುತ್ತಿರುವಾಗ ದಾಳಿಗಾರರು ಅರಮನೆಯ ಬಾಗಿಲುಗಳನ್ನು ಮುರಿದು ಒಳಗೆ ಹೊಕ್ಕರು. ಶತ್ರುಗಳ ದೊಡ್ಡ ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ಹೋರಾಡುವಾಗ ವೀರನರಸಿಂಹನ ಸ್ವಲ್ಪ ಸೈನ್ಯದಿಂದ ಆಗತಕ್ಕಷ್ಟು ಪ್ರಯೋಜನವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಮಕರನಾಯಕನು ಅರಸನಿಗೆ—ನೀವು ಸಕುಟುಂಬವಾಗಿ ಶರಣುಬಂದರೆ, ನಿಮಗೇನೂ ಅಪಾಯ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲೆಂದು ವಚನಕೊಟ್ಟನು. ಆಗ ಆ ಬಡಪ್ರಾಣಿಯು ಮುಂದುಗಾಣದೆ ಹೆಂಡಿರು-ಮಕ್ಕಳೊಡನೆ ಮಕರರಾಯನ ಆಧೀನವಾಗಲು, ಜಗರಾಯನು ಆತನನ್ನು ಕುಟುಂಬ ಸಹಿತವಾಗಿ ಸೆರೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟು ತನ್ನ ಮೊಮ್ಮಗನನ್ನು ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಕುಳ್ಳಿರಿಸುವ ಉದ್ಯೋಗಕ್ಕೆ ತೊಡಗಿದನು. ಇತ್ತ ವೀರನರಸಿಂಗನು ಶೌರ್ಯದಿಂದ ಕಾದುತ್ತ ಕಾದುತ್ತ ತನ್ನ ದಂಡಿನೊಡನೆ ರಾಜಧಾನಿಯಿಂದ ಹೊರಬಿದ್ದು ಹೋಗಿ ತನ್ನ ಒಡೆಯನಾದ ಎಚ್ಚಮನಾಯಕನನ್ನು ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಕೂಡಿಕೊಂಡನು. ರಾಜಪಕ್ಷದ ಎದುರಾಳಿಗಳು ಯಾರೂ ಉಳಿಯದ್ದರಿಂದ ರಾಜಧಾನಿಯು ಸುಲಭವಾಗಿ ಜಗರಾಯನ ಕೈಸೇರಿತು. ಜಗರಾಯನು ಮೊಮ್ಮಗನನ್ನು ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ ಎಲ್ಲ ಸರದಾರರು ಆತನಿಗೆ ಶರಣು ಬರುವಂತೆ ಮಾಡಿದನು. ಈ ಹೊಸ ಅರಸನು ಅರಮನೆಯನ್ನು ಹೊಕ್ಕು ಅಲ್ಲಿಯ ಬೊಕ್ಕಸವನ್ನೂ, ಅಮೂಲ್ಯ ರತ್ನಗಳನ್ನೂ ತನ್ನ ವಶಕ್ಕೆ ತಕ್ಕೊಂಡನು. ವಜ್ರದ ಹರಳುಗಳಷ್ಟೇ ದೊಡ್ಡದೊಡ್ಡ ಮೂರು ಪೆಟ್ಟಿಗೆಗಳು ತುಂಬಿದ್ದವಂತೆ. ವಸ್ತ್ರಪ್ರಾವರಣಗಳಿಗೂ, ವರಹಪುತ್ತಳಿಗಳಿಗೂ ನೆಲೆಯಿದ್ದಿಲ್ಲ. ತಾಳೀಕೋಟೆಯ ಕಾಳಗದಲ್ಲಿ ಅಪಜಯವಾದಕೂಡಲೆ, ವಿಜಯನಗರದ ರಾಯರು ಆನೆ-ಒಂಟೆಗಳ ಮೇಲೆ ಹೇರಿಕೊಂಡು ಚಂದ್ರಗಿರಿಗೆ ತಂದಿದ್ದ ಸಂಪತ್ತು ಬಹುತರ ಅಚ್ಚಳಿದಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಅಕಸ್ಮಾತ್ ಅರಸೊತ್ತಿಗೆಯು ಹೋದ್ದರಿಂದ ವ್ಯಸನಗ್ರಸ್ತನಾಗಿದ್ದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಪುತ್ರನು, ಜಗರಾಯನ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ಸಿಂಹಾಸನವೇರಲು, ಆತನು ಈ ಅಮೋಘವಾದ ಸಂಪತ್ತಿಗೆ ಒಡೆಯನಾಗಿ ರಾಜ್ಯಾಧಿಕಾರವನ್ನು ಪಡೆದನು. ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಪ್ರಾರಬ್ಧವಶದಿಂದ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ತಿಪ್ಪೆಯು ಉಪ್ಪರಿಗೆಯಾಗುತ್ತದೆ, ಉಪ್ಪರಿಗೆಯು ತಿಪ್ಪೆಯಾಗುತ್ತದೆಂಬ ಮಾತು ಸುಳ್ಳಲ್ಲ.

ಅರಸನ ಕಾರಾಗೃಹವಾಸದ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಕೇಳಿ ಎಚ್ಚಮನಾಯಕನು ಸಂತಾಪಗೊಂಡು, ಮುಂದೆ ಏನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಚಿಂತಿಸಹತ್ತಿದನು. ಆತನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಎಂಟು ಸಾವಿರ ಸೈನ್ಯವಿತ್ತು. ಬಲಿಷ್ಠನಾದ ಜಗರಾಯನೊಡನೆ ಇಷ್ಟು ಸಣ್ಣ ಸೈನ್ಯದಿಂದ ಹೋರಾಡುವುದು ಅಶಕ್ಯವೆಂದು ತಿಳಿದು, ತನ್ನ ಪ್ರತಾಪದುರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಹೆಚ್ಚು ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಕೂಡಿಸಬೇಕೆಂದು ಮಾಡಿದನು. ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ನ್ಯಾಯಾನ್ಯಾಯಗಳ ವಿಚಾರಮಾಡಿ, ನ್ಯಾಯದ ಪಕ್ಷವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದಕ್ಕಿಂತ, ಗೆದ್ದ ಎತ್ತಿನ ಬಾಲ ಹಿಡಿಯುವ ಜನರೇ ಯಾವಾಗಾದರೂ ವಿಶೇಷವಾಗಿರುವರು. ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಬಾಯಮ್ಮನ ಮಗನಾದ ಚಿಕ್ಕರಾಯನು ಸಿಂಹಾಸನವೇರಿದ್ದರಿಂದ, ಬಹುಜನ ಸರದಾರರು ಒಬ್ಬರ ಹಿಂದೊಬ್ಬರಂತೆ ಆತನನ್ನು ಕೂಡಿದರು; ಆದರೆ ಎಚ್ಚಮನಾಯಕನು ಅಂಥ ನೀಚತನಕ್ಕೆ ಮನಸ್ಸು ಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ಜಗರಾಯನು ಆತನನ್ನು ಒಲಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ನಡೆಸಿದ ಯತ್ನಗಳೆಲ್ಲ ವ್ಯರ್ಥವಾದವು. ಜಗರಾಯನು ತನ್ನ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದ ಅಂಜಿಕೆಯನ್ನು ತೋರಿಸುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಎಚ್ಚಮನಾಯಕನಿಗೆ—ಅದೂರದರ್ಶಿಯಾದ ತರುಣನಾಯಕನೇ, ನೀನು ಅಪಕ್ವ ವಿಚಾರದಿಂದ ಹೊಸ ಅರಸನಿಗೆ ಶರಣು ಬಾರದಿದ್ದರೆ, ನಿನ್ನ ಪರಿಣಾಮವು ನೆಟ್ಟಗಾಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ನಿನ್ನ ಪಕ್ಷದ ಅರಸನು ಸಕುಟುಂಬವಾಗಿ ನಮ್ಮ ಸೆರೆಯಾಳಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿ ಸಿಂಹಾಸನವೇರಿರುವ ದೊರೆಯು, ಕಾರಾಗೃಹದಲ್ಲಿದ್ದ ದೊರೆಯನ್ನು ಬೇಕಾದಹಾಗೆ ನಡೆಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು; ಅಂತ ಪ್ರಸಂಗಬಂದರೆ, ಸಕುಟುಂಬವಾಗಿ ಆತನನ್ನು ಸಂಹರಿಸಲೂಬಹುದು. ಆ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಪಕ್ಷದ ಅಂಕುರವು ಕೂಡ ಉಳಿಯುವುದು ಅಶಕ್ಯವಾಗಿರಲು, ನೀನು ಇನ್ನು ಯಾರ ಪಕ್ಷದಿಂದ ಹೋರಾಡುವವನು? ರಾಜಪಕ್ಷಪಾತಿಯಲ್ಲದ ನಿನ್ನಂಥ ಬಂಡುಗಾರನಿಗೆ ಅದಾವ ಮಾಂಡಲಿಕನು, ಇಲ್ಲವೆ ಸರದಾರನು ಸಹಾಯ ಮಾಡುವನು? ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ವಿಚಾರಿಸಿ, ವಿವೇಕಿಯಾಗಿ ಹೊಸ ಅರಸನ ಪಕ್ಷವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದರೆ, ಈಗಿದ್ದ ನಿನ್ನ ವೈಭವಾಧಿಕಾರಗಳೆಲ್ಲ ನಿನಗೆ ನಡಿಸಲ್ಪಡುವವು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ರಾಜದ್ರೋಹಿಯೆಂದು ನಿನ್ನ ಪಾರಪತ್ಯ ಮಾಡಬೇಕಾಗುವುದು, ಎಂದು ಹೇಳಿಕಳಿಸಿದನು.

ಎಚ್ಚಮ್ಮನಾಯಕನು ಜಗರಾಯನ ಈ ಉನ್ಮತ್ತತನದ ಮಾತುಗಳಿಗೆ ಸೊಪ್ಪುಹಾಕುವಂಥ ಹೇಡಿಯಿದ್ದಿಲ್ಲೆಂಬುದನ್ನು ವಾಚಕರು ಬಲ್ಲರು. ಆತನು ತನಗೆ ಉಪದೇಶ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಬಂದ ವಕೀಲನ ಸಂಗಡ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಿಕಳಿಸಿದನೇನೆಂದರೆ—ಜಗರಾಯಾ, ನಿನ್ನ ಹೊಸ ಅರಸು ಯಾರಿಗೆ ಹುಟ್ಟಿದವನೋ ಏನೋ! ಆತನ ಕುಲಗೋತ್ರಗಳು ಕೂಡ ಯಾರಿಗೂ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ. ಇಂಥವನಿಗೆ ನಾನು ಶರಣುಬರುವೆನೇ? ಶರಣು ಬಾರದಿದ್ದರೆ ಪರಿಣಾಮವು ನೆಟ್ಟಗಾಗಲಿಕ್ಕಿಲೆಂದು ನನಗೆ ಹೇಳಿಕಳಿಸಿರುತ್ತೀ? ಆದರೆ ಬೈಲಿಗೆ ಬಾ, ಯಾರ ಪರಿಣಾಮವು ಏನಾಗುತ್ತದೆಂಬುದು ತಾನೇ ಗೊತ್ತಾಗುವುದು.

ನನ್ನ ವಿಚಾರಗಳು ಪಕ್ವವಿದ್ದರೇನು, ಅಪಕ್ವವಿದ್ದರೇನು, ಅವು ಶುದ್ಧಾಂತಃಕರಣದಿಂದ ಸ್ವಾಮಿಯ ಹಿತವನ್ನು ಧ್ಯೇಯವಾಗಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಹುಟ್ಟಿರುತ್ತವೆಂದು ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೆನಪಿನಲ್ಲಿಡು. ಸ್ವಾಮಿಕಾರ್ಯ-ಕ್ಕಾಗಿ ಬೆಂಕಿಯಲ್ಲಿ ಹಾರಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೂ ಎಚ್ಚಮನಾಯಕನು ಹಿಂದೆಮುಂದೆ ನೋಡುವಹಾಗಿಲ್ಲ! ಎಲೈ ಮುಟ್ಠಾಳನಾದ ರಾಯಾ, ಈಗ ನಮ್ಮ ಸ್ವಾಮಿಯನ್ನು ವಿಶ್ವಾಸಘಾತದಿಂದ ಸಕುಟುಂಬ ಸೆರೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟಿ-ರುವೆಯಲ್ಲ? ಅದು ನಿನ್ನ ಪರಿಪಕ್ವ ವಿಚಾರದ ಫಲವಾಗಿರುವುದೇನು? ಈಗ ಪದಚ್ಯುತನಾಗಿರುವ ನಮ್ಮ ದೊರೆಯನ್ನು ಅಯೋಗ್ಯ ರೀತಿಯಿಂದ ನಡೆಸಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ, ಇಲ್ಲವೆ ಆತನನ್ನು ಸಕುಟುಂಬ ನಾ-ಶಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ನಿನಗೆ ಧೈರ್ಯ ಸಾಲದೆಂಬುದನ್ನು ನಾನು ಬಲ್ಲೆನು. ಒಂದು ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಅಂಥ ಸಾಹಸ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿದರೆ, ನಿನ್ನ ಹಾಗು ನಿನ್ನ ಪಕ್ಷದ ಕಂಗಾಲ ದೊರೆಯ ಅಳಿಗಾಲವು ಒದಗಿತೆಂ-ದು ಸೆರಗಿಗೆ ಗಂಟು ಹೊಡೆದು ನೆನಪಿನಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೋ. ವಿಪನ್ನಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಾದರೂ ಸ್ವಾಮಿಯ ಪಕ್ಷವನ್ನು ಅಂಟಿಕೊಂಡು ಕುಳಿತಿದ್ದ ನಾನು ರಾಜದ್ರೋಹಿಯಲ್ಲ! ಆದರೆ ನಿನ್ನ ಮೊಮ್ಮಗನು ರಾಜವಂಶಜನ-ಲ್ಲೆಂಬದು ನಿನಗೆ ಗೊತ್ತಿದ್ದರೂ, ಸ್ವಪಕ್ಷಾಭಿಮಾನದಿಂದ ಹಕ್ಕುದಾರನಾದ ದೊರೆಯ ಅಹಿತಚಿಂತನ ಮಾಡುವ ನೀನು ರಾಜದ್ರೋಹಿಯು. ಸ್ವಾಮಿಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ದೇಹವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸಿದವರು ಹಾಳು ವೈಭ-ವಾಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಮಾಡುವುದೇನು? ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ಲಾಭದಿಂದ ಉಬ್ಬಿದ ಜಗರಾಯಾ, ಕಚ್ಚುವ ನಾಯಿ ಬೊಗಳುವುದಿಲ್ಲೆಂಬುದನ್ನು ಮರೆತು ವ್ಯರ್ಥವಾದ ಬಾಯ್ಬಡಕತನವನ್ನು ತೋರಿಸುವ ಗೊಡವೆಗೆ ಹೋಗಬೇಡ! ರಾಜದ್ರೋಹಿಯಾದ ನೀನು ಶಾಸನಾರ್ಹನಿರುತ್ತೀ.

ಅಧಿಕಾರಸಂಪನ್ನನಾಗಿದ್ದ ಜಗರಾಯನಿಗೆ ನಾಯಕನ ಈ ಉದ್ಧಟತನದ ಮಾತುಗಳಿಂದ ಬೆಂಕಿ-ಯಂಥ ಸಿಟ್ಟುಬಂದಿತು! ಆದರೆ ಕಾರ್ಯಸಾಧಕನಾದ ಆತನು, ಅದನ್ನು ಹೊರಗೆ ತೋರಗೊಡಲಿಲ್ಲ. ಎಚ್ಚಮನಾಯಕನಂಥ ಸ್ವಾಮಿನಿಷ್ಠ ರಣಶೂರನೊಬ್ಬನು ವಶವಾದರೆ, ಅವನ ಮೊಮ್ಮಗನು ನಿ-ಷ್ಕಂಟಕನಾಗುತ್ತಿದ್ದನು. ಈ ಸುಲಭಮಾರ್ಗವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಯುದ್ಧದಂಥ ಭಯಂಕರ ಮಾರ್ಗದಿಂದ ಹೋಗಲಿಕ್ಕೆ ಆ ಇಳಿಕೆಯ ರಕ್ತದ ಜಗರಾಯನ ಮನಸ್ಸು ಮೆಚ್ಚಲಿಲ್ಲ. ಆತನು ಯುದ್ಧವನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಅದಷ್ಟು ಯತ್ನಿಸಹತ್ತಿದನು. ಮಾನವಾಗಲಿ-ಅಪಮಾನವಾಗಲಿ, ಕೆಲಸವಾದರೆ ತೀರಿತೆಂದು ಹೊತ್ತು ಬಂದಹಾಗೆ ಕೊಡೆಹಿಡಿಯುವ ಕಳ್ಳಸ್ವಭಾವದವನು ಜಗರಾಯನು! ಕಾರ್ಯವಾಗಲಿ-ಆಗದಿರಲಿ, ಮರ್ಯಾದೆಗೆ ಭಂಗಬಾರದಂತೆ ಸರಳ ಮಾರ್ಗದಿಂದ ನಡೆದು, ಒಂದು ಕಡತ ಎರಡು ತುಂಡು ಎಂ-ಬಂತೆ ಒಂದು ಮಾರ್ಗದಿಂದ ನಡೆಯುವ ಸರಳಸ್ವಭಾವದವನು ಎಚ್ಚಮನಾಯಕನು. ಈ ವಿರುದ್ಧ ಸ್ವಭಾವದವರ ಸ್ನೇಹವು ಕೂಡುವ ಬಗೆಯೇನು? ಎಚ್ಚಮನಾಯಕನ ಸ್ವಭಾವಕ್ಕೆ ಜಗರಾಯನು

ಅಂಜುತ್ತಿದ್ದನು! ಜಗರಾಯನ ಸ್ವಭಾವಕ್ಕೆ ಎಚ್ಚಮನಾಯಕನು ಸಂತಾಪಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಜಗರಾಯನು ನಾಯಕನೊಡನೆ ಯುದ್ಧ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಹೆದರಿ, ತನ್ನ ಮಾನ ಮರ್ಯಾದೆಯ ಮಾತು ಬದಿಗಿಟ್ಟು ಒಳ್ಳೆಯ ಮಾತುಗಳಿಂದಾಗಲಿ, ಲಂಚದಿಂದಾಗಲಿ ನಾಯಕನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ತಿರುಗಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಆತನ ಬಳಿಗೆ ಮತ್ತೆ ವಕೀಲರನ್ನು ಕಳಿಸಿದನು. ಆಗ ಎಚ್ಚಮನಾಯಕನು ವಕೀಲನಿಗೆ—ಏನಯ್ಯಾ, ನಿಮ್ಮ ಒಡೆಯನ ಈ ಸೋಗಿನ ನಡತೆಯು ನಿನಗಾದರೂ ಸರಿಬರುತ್ತದೋ? ಆತನು ಮೊದಲು ನನ್ನನ್ನು ಬೆದರಿಸಿ ನೋಡಿದನು; ಆದರೆ ಅದರಿಂದ ಪ್ರಯೋಜನವಾಗದ್ದರಿಂದ ಈಗ ಸವಿಮಾತುಗಳಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ರಮಿಸಲಿಕ್ಕೂ ಏನಾದರೂ ಆಶೆತೋರಿಸಿ ನನ್ನ ಬಾಯಲ್ಲಿ ನೀರು ಒಡಿಸಲಿಕ್ಕೂ ನಿನ್ನನ್ನು ಕಳಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಬಹುರೂಪಕ್ಕೆ ಎಚ್ಚಮನಾಯಕನು ಮೆಚ್ಚತಕ್ಕವನಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ಆಯಾಸಬಡುವುದಕ್ಕಿಂತ, ನನ್ನೊಬ್ಬನನ್ನು ಗೆದ್ದುಬಿಟ್ಟರೆ, ಮೊಮ್ಮಗನಿಗೆ ಯಾರೂ ಎದುರಾಳಿಗಳು ಉಳಿಯುವುದಿಲ್ಲೆಂದು ನಿಮ್ಮ ಒಡೆಯನಿಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳು. ಪಟ್ಟವನ್ನು ನಮ್ಮ ಒಡೆಯನಿಗೆ ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟು, ಸ್ನೇಹಬಳಸಲಿಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಸಂಗವಿದ್ದಲ್ಲಿ ಇನ್ನು ನನ್ನ ಬಳಿಗೆ ವಕೀಲನು ಬರಲಿ, ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಸಮರಾಂಗಣದಲ್ಲಿಯೇ ಎಲ್ಲ ಮಾತಿನ ನಿರ್ಣಯವಾಗುವುದು ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಈ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ವಕೀಲನು ಜಗರಾಯನಿಗೆ ತಿಳಿಸಲು, ಆತನು ಎಚ್ಚಮ್ಮನಾಯಕನ ಗೊಡವಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಬೇರೆ ಸರದಾರರನ್ನು ತನ್ನ ಕಡೆಗೆ ಒಲಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಉದ್ಯೋಗವನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದನು.

ವಕೀಲನು ಹೋದಬಳಿಕ ಎಚ್ಚಮ್ಮನಾಯಕನು ಡೇರೆಯಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನೇ ಕುಳಿತಿದ್ದನು. ಆಗ ಹೊರಗೆ ಒಂದು ತಾಸು ಹೊತ್ತು ಇರಬಹುದು. ಬಗೆ ಬಗೆಯ ವಿಚಾರಗಳಿಂದ ನಾಯಕನ ಚಿತ್ತವು ಅಸ್ವಸ್ಥವಾದ್ದರಿಂದ ಆತನು ಹೊರಗೆ ಹೋಗಲಿಲ್ಲ. ವಕೀಲನಿಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟ ಉತ್ತರಕೊಟ್ಟಂತೆ, ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಉತ್ತರದ ಗೌರವವನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಳ್ಳುವುದು ಕಠಿಣವೆಂಬ ಮಾತು ಆತನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಹೊಳೆಯಹತ್ತಿತು. ಉತ್ತರಕುಮಾರನಂತೆ ಬೇಕಾದವರು ಮಾತಾಡಬಹುದು; ಆದರೆ ಮಾತಾಡಿದಂತೆ ಮಾಡಿತೋರಿಸುವವರು ವಿರಲ. ನಾಯಕನು ಬರಿಯ ಬಾಯಿಬಡಕನಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಆಗಿನ ಕರ್ತೃತ್ವಶಾಲಿಗಳಲ್ಲಿ ಆತನ ಗಣನೆಯಿತ್ತು. ದಿನದಿನಕ್ಕೆ ಜಗರಾಯನ ದಂಡು ಹೆಚ್ಚುತ್ತ ಹೋಗಿ ಆತನು ಬಲಿಷ್ಠನಾಗುತ್ತ ನಡೆದಿದ್ದನು. ರಾಜಕುಟುಂಬವೇ ಜಗರಾಯನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕದ್ದರಿಂದ, ಎಚ್ಚಮ್ಮನಾಯಕನ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ಅರಸುಮನೆತನದ ಒಂದು ಅಂಕುರವು ಕೂಡ ಉಳಿದಿದ್ದಿಲ್ಲ; ಅದರಿಂದ ಮಾಂಡಲಿಕರೂ, ಸರದಾರರೂ, ದಂಡಾಳುಗಳೂ, ಪ್ರಜೆಗಳೂ ಎಚ್ಚಮ್ಮನಾಯಕನ ಪಕ್ಷಕಟ್ಟಲಿಕ್ಕೆ ಹಿಂದೆಮುಂದೆ ನೋಡಹತ್ತಿದ್ದರಲ್ಲದೆ, ಈಗಿದ್ದವರು ಕೂಡ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರೇ ಜಗರಾಯನ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗಹತ್ತಿದ್ದರು.

ಇಂಥ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ವಿಜಾಪುರದ ಬಾದಶಹನ ಸಹಾಯವನ್ನು ಪಡೆಯಬಹುದೆಂದು ನಾಯಕನು ನೆನಿಸಿದನು; ಆದರೆ ತಾನಾಗಿ ತನ್ನ ಮನೆಯನ್ನು ವೈರಿಗಳಿಗೆ ಸುಲಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟಂತಾಗುತ್ತ-ದೆಂಬ ವಿಚಾರವು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬರಲು, ಆತನು ಆ ಪ್ರಸಕ್ತಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟನು. ಈ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ತಕ್ಕ ಹಾದಿಯನ್ನು ತೋರಿಸುವ ಹಿತಚಿಂತಕರೇ ನಾಯಕನಿಗೆ ಕಾಣದಾದರು. ಮನುಷ್ಯನು ಎಂಥ ತೀಕ್ಷ್ಣಬುದ್ಧಿಯವನಿದ್ದರೂ, ಪ್ರಸಂಗವಿಶೇಷದಲ್ಲಿ ಆತನಿಗೆ ಅನ್ಯರ ಬುದ್ಧಿವಾದದ ಅವಶ್ಯಕತೆಯು ಬೀಳುತ್ತದೆ. ನಾಯಕನು ಹೀಗೆ ಚಿಂತೆಮಾಡುತ್ತ ಕುಳಿತಿರಲು, ಕುಮುದಿನಿಯು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಳು. ಆಕೆಯ ಮನೋಹರವಾದ ಮುಖವನ್ನು ನೋಡಿದಕೂಡಲೆ, ನಾಯಕನ ಮನಸ್ಸು ಸಮಾಧಾನ-ಹೊಂದಿತು. ಎಚ್ಚಮ್ಮನಾಯಕನೂ, ಕುಮುದಿನಿಯೂ ಸ್ವಾಮಿಕಾರ್ಯಸಾಧನ ತತ್ಪರರಾಗಿ ಪತಿ-ಪತ್ನಿ ಭಾವವನ್ನು ಮರೆತು, ಶುದ್ಧಾಂತಃಕರಣದ ಮಿತ್ರರಂತೆ ನಡಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು! ಕುಮುದಿನಿಯು ಮುಗು-ಳುನಗೆಯಿಂದ ನಾಯಕನನ್ನು ನೋಡುತ್ತ—ಇದೇನು? ನಾಯಕರು ಚಿಂತಾಕ್ರಾಂತರಾಗಿರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ? ಕರ್ತೃತ್ವಶಾಲಿಗಳು ಈ ಕೆಟ್ಟ ಚಿಂತೆಗೆ ಒಳಗಾಗುವುದರಿಂದ ಕರ್ತವ್ಯಪರಾಙ್ಮುಖತೆಯ ದೋಷಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾದಂತಾಗುವುದಿಲ್ಲವೆ? “ಏನು ಮಾಡಬೇಕು-ಹ್ಯಾಗೆ ಮಾಡಬೇಕು” ಎಂಬ ದ್ವಾದ-ಶಾಕ್ಷರೀ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಜಪಿಸುತ್ತ ಚಿಂತಾಮಗ್ನರಾಗಿ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಿಂತ, ತಟ್ಟನೆ ಉದ್ಯೋಗದ ದಿಶೆಯನ್ನು ಗೊತ್ತುಮಾಡಿಕೊಂಡು ಉದ್ಯೋಗತತ್ಪರರಾಗುವುದು ಹಿತಕರವು. ತಾವು, ಇಬ್ಬರು ವಕೀ-ಲರಿಗೂ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಉತ್ತರಗಳನ್ನು ನಾನು ಕೇಳಿದ್ದೇನೆ. ಆ ಉತ್ತರಗಳು ನಿಮ್ಮಂಥ ನರವೀರರಿಗೆ ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ಒಪ್ಪುತ್ತಲಿವೆ. ನಮ್ಮ ಪಕ್ಷವು ಸತ್ಪಕ್ಷವಾಗಿದ್ದರೂ, ರಾಜಪಕ್ಷದ ಒಂದು ಅಂಕುರವು ಕೂಡ ನಮ್ಮ ಕಡೆಗೆ ಇಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ಅದು ಬಲಿಷ್ಠವಾಗಲಿಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಬಂಧವಾಗಿದೆ. ಈ ಮಾತನ್ನು ಜಗರಾಯನು, ಮೊದಲನೆಯ ವಕೀಲನ ಮುಖಾಂತರ ಸೂಚಿಸಿದ್ದನ್ನು ನಾಯಕರು ಮರೆತಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ನಾವು ಹ್ಯಾ-ಗಾದರೂ ಮಾಡಿ ಪ್ರತಿಬಂಧದಲ್ಲಿರುವ ಒಬ್ಬ ರಾಜಕುಮಾರನನ್ನಾದರೂ ಸಂಪಾದಿಸತಕ್ಕದ್ದು ಎಂದು ಹೇಳಿ ನಾಯಕನನ್ನು ಉತ್ಸುಕತೆಯಿಂದ ನೋಡಹತ್ತಿದಳು.

ಕುಮುದಿನಿಯ ಮಾತಿಗೆ ನಾಯಕನು ಒಡಂಬಟ್ಟು—ಪ್ರಿಯೇ, ನಿನ್ನ ಮಾತುಗಳು ಬಹು ಸಮ-ರ್ಪಕವಾದವುಗಳು. ಇತ್ತ ಬಾ, ಕುಳಿತುಕೋ, ನಿಂತು ಮಾತಾಡುವುದೇಕೆ? ಅಲ್ಪ ವಯಸ್ಕಳಾದ ನಿನ್ನ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ನನಗೆ ಕೌತುಕವಾಗುತ್ತದೆ. ಒಬ್ಬ ರಾಜಪುತ್ರನು ಇಂದು ನಮ್ಮ ಪಾಳಯಕ್ಕೆ ಬಂದರೆ, ನಾಳಿನಿಂದಲೇ ನಮ್ಮ ಸೈನ್ಯವು ಸಹಸ್ರ ಸಂಖ್ಯಾಕರವಾಗಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತ ಹೋಗುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ರಾಜಪುತ್ರನನ್ನು ಕರೆತರುವ ಬಗೆ ಹೇಗೆ? ಕಾರಾಗೃಹದಲ್ಲಿರುವ ದೊರೆಗಳನ್ನು

ನಾನೇ ಉಪಾಯದಿಂದ ಕಂಡು, ಒಬ್ಬ ರಾಜ ಪುತ್ರನನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಬೇಕೆಂದು ಯೋಚಿಸಿದೆನು; ಏನು ಮಾಡಲಿ, ಯೋಗ್ಯ ಉಪಾಯವೇ ತೋಚಲೊಲ್ಲದು. ನನ್ನ ಎಂಟುಸಾವಿರ ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ರಾತ್ರಿ ಚಂದ್ರಗಿರಿಯ ಮೇಲೆ ಸಾಗಿಹೋಗಿ, ಎದುರಾದವರನ್ನು ತುಂಡರಿಸುತ್ತ ಕಾರಾಗೃಹದಲ್ಲಿರುವ ರಾಜಕುಟುಂಬವನ್ನೇ ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡು ಬರಬೇಕೆಂಬ ವಿಚಾರವು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬರುವುದು; ಆದರೆ ನಾನು ಸಮೀಪದಲ್ಲಿರುವೆನೆಂದು ಹೆದರಿ ಜಗರಾಯನು ಹಗಲಿರುಳು ಜಾಗರೂಕನಾಗಿ ದೊಡ್ಡ ಸೈ-ನ್ಯದೊಡನೆ ಪಟ್ಟಣವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ, ಈ ವಿಚಾರದ ಫಲವು ಮೊದಲ ತುತ್ತಿಗೇ ನೊಣ ತಿಂದಂತಾಗಬಹುದೆಂಬ ಭಯವು ಬಾಧಿಸತೊಡಗಿದೆ; ಮುಂದೆ ಮಹತ್ವದ ಕೆಲಸಗಳು ಇರುವು-ದರಿಂದ ಈಗಲೇ ಅಂಥ ಸಾಹಸಕ್ಕೆ ಹೋಗುವುದು ಯೋಗ್ಯವಾಗದು. ಮರೆಮೋಸಗಳಿಗೆ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಮೆಚ್ಚದಿದ್ದರೂ, ಮುಯ್ಯಕ್ಕೆ ಮುಯ್ಯ ತೀರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಏನಾದರೂ ಮೋಸಮಾಡಿ ಕಾರ್ಯ ಸಾಧಿಸಬೇಕೆಂದು ಯೋಚಿಸಿದರೆ, ಆ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೀಣನಲ್ಲದ ನನಗೆ ಮೋಸದ ಉಪಾಯಗಳೇ ಸೂಚಿಸದಾಗಿವೆ; ಆದರೆ ಪ್ರಿಯೆ ಕುಮುದಿನೀ, ಏನು ಮಾಡಬೇಕು ಹೇಳು? ರಾಜಪುತ್ರರು ನಮ್ಮ ಪಾಳಯಕ್ಕೆ ದಯಮಾಡಿಸಿ, ಅದನ್ನು ಸನಾಥವಾಗಿ ಹ್ಯಾಗೆ ಮಾಡ್ಯಾರು? ಚಿಕ್ಕವಳಾದರೂ ನೀನು ಉಪಾಯಕೋವಿದಳಿರುತ್ತೀ. ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿಯೇ ನಿನ್ನ ಬುದ್ಧಿಯು ತೀಕ್ಷ್ಣವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ನೋಡು, ಏನಾದರೂ ಹಂಚಿಕೆಯು ಗೊತ್ತಾದರೆ ಹೇಳು.

ನಾಯಕನ ಈ ಉತ್ತೇಜನಪರವಾದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಕುಮುದಿನಿಯು ಯೋಚಿಸುತ್ತ ಸುಮ್ಮ-ನೆ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಳು. ಆಕೆಯ ಆಗಿನ ಗಂಭೀರ ಮುದ್ರೆಯು ವರ್ಣಿಸತಕ್ಕದ್ದಾಗಿತ್ತು, ಆ ಶುದ್ಧಾಂತಃಕ-ರಣದ ಪ್ರಮದೆಯು ಗುರುಸ್ತವನ ಮಾಡುತ್ತ ಏಕಾಗ್ರಚಿತ್ತದಿಂದ ಉಪಾಯವನ್ನು ಚಿಂತಿಸಹತ್ತಿದಳು. ತಟ್ಟನೆ ಸಮರ್ಪಕವಾದ ಉಪಾಯವು ತೋಚಲೊಲ್ಲದು. ಪತಿಯ ಪ್ರಸನ್ನತೆಯನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಪ್ರ-ಥಮ ಪ್ರಸಂಗವು ಎಲ್ಲಿ ವ್ಯರ್ಥವಾಗುವುದೋ, ಎಂದು ಚಿಂತಿಸುತ್ತ ತಾನು ಕುಳಿತ ಡೇರೆಯಲ್ಲಿ ಅತ್ತಿತ್ತ ಸಹಜವಾಗಿ ನೋಡಿದಳು. ಅಲ್ಲಿ ಒತ್ತಟ್ಟಿಗೆ ಅಗಸನು ಒಗೆದಿಟ್ಟಿದ್ದ ಬಟ್ಟೆಗಳ ರಾಶಿಯು ಆಕೆಯ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಿದ್ದಿತು. ಬಟ್ಟೆಗಳ ನೆವದಿಂದ ಆಕೆಗೆ ಅಗಸನ ನೆನಪಾಗಲು, ಕೂಡಲೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಉಪಾಯವು ಆಕೆಗೆ ತೋಚಿತು. ಆಗ ಆ ಮುಗ್ಧೆಯು ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ನಾಯಕನನ್ನು ಕುರಿತು—ಒಡೆಯರೇ, ಮಹ-ತ್ವದ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಕೈ ಹಾಕಿರುವ ತಾವು, ಸಹಸಾ ಅಷ್ಟಕ್ಕಿಷ್ಟಕ್ಕೆ ಸಹಾಯಮಾಡುವುದು ಹಿತಕರವಲ್ಲ. ತಾವು ಸ್ಥಳಬಿಟ್ಟು ಕದಲದೆ ಇದ್ದಲ್ಲಿಂದಲೇ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿಸಬೇಕು. ಇಂಥ ಬಿಕ್ಕಟ್ಟಿನ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಅವಸರವೂ, ಗದ್ದಲವೂ ಕೆಲಸದವಲ್ಲ. ರಾಜಪುತ್ರರನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುವ ಉಪಾಯವು ಬಹು ಗೂಢ-

ವಾದದ್ದಿರಲಿಕ್ಕೇ ಬೇಕು. ರಣಪಂಡಿತರಾದ ತಾವು, ತಟ್ಟನೆ ಚಂದ್ರಗಿರಿಗೆ ದಾಳಿಯನ್ನಿಟ್ಟು, ವೈರಿಗಳನ್ನು ತುಂಡರಿಸಿ ದೊರೆಗಳ ಬಂಧವಿಮೋಚನ ಮಾಡಲಾರಿರೆಂತಲ್ಲ; ಆದರೆ ದುಷ್ಟ ಜಗರಾಯನು, ಕಲಹದ ಮೂಲವೇ ಕಡಿದುಹೋಗಲೆಂದು ಕ್ರೂರತನದಿಂದ ದೊರೆಗಳ ಕುಟುಂಬವನ್ನು ಸಂಹರಿಸಿದರೆ ಮಾಡುವುದೇನು? ಉಗುರಿನಿಂದ ಹೋಗುವುದಕ್ಕೆ ಕೊಡಲಿಯನ್ನು ತಕ್ಕೊಳ್ಳುವುದು ಸರಿಯಲ್ಲ. ತಮ್ಮ ಪುಣ್ಯ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ನನಗೊಂದು ಉಪಾಯವು ತೋಚಿರುತ್ತದೆ. ಸೆರೆಮನೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಅರಸರ ಅರಿವೆಗಳನ್ನು ಒಗೆಯುವ ಅಗಸನಿಂದ ಈ ಕಾರ್ಯವಾಗಬಹುದಾಗಿದೆ. ಪ್ರಸಂಗವಿಶೇಷದಲ್ಲಿ ಕ್ಷುಲ್ಲಕ ಜನರಿಂದ ಮಹತ್ವದ ಕಾರ್ಯಗಳು ಸಾಧಿಸುವುದುಂಟು. ಈಗಲೆ ಅಗಸನನ್ನಷ್ಟು ಕರೆಸಿಕೊಟ್ಟು, ನಾನು ಹೇಳಿದಂತೆ ಕೇಳಲು ಆತನನ್ನು ಒಡಂಬಡಿಸಿಕೊಟ್ಟರೆ, ಇನ್ನು ಒಂದು ತಿಂಗಳೊಳಗಾಗಿ ರಾಜಪುತ್ರರನ್ನು ತಮ್ಮ ಪಾಳಯಕ್ಕೆ ಬಿಜಯ ಮಾಡಿಸುವೆನು. ಈ ಸ್ವಾಮಿಕಾರ್ಯವನ್ನಷ್ಟು ನನಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿ, ಅದನ್ನು ಸಾಧಿಸುವ ವಿಷಯವಾಗಿ ನನಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು. ನಾಯಕರೇ, ನಾನು ಅಬಲೆಯು, ಅಪ್ರಬುದ್ಧಳು, ಮೇಲೆ ಅನನುಭವಿಯು, ಎಂದು ನನ್ನಲ್ಲಿ ಅವಿಶ್ವಾಸವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಮಾಡಬೇಡಿರಿ ಕಂಡಿರಾ! ಸಮರ್ಥನಾದ ಸದ್ಗುರುವಿನ ಕೃಪೆಯಿಂದಲೂ, ತಮ್ಮ ಪುಣ್ಯ ಪ್ರತಾಪದಿಂದಲೂ ಈ ಮಹತ್ವದ ಕಾರ್ಯವು ನನ್ನಿಂದ ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ಸಾಧಿಸುವುದು!

ಸ್ವಾಮಿಕಾರ್ಯದ ವಿಷಯವಾಗಿ ಅತ್ಯಂತಾಸಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ನಾಯಕನು, ಯಾರ ಪುಣ್ಯದಿಂದಲೇ ಆಗಲೊಲ್ಲದೇಕೆ, ಕಾರ್ಯವು ಸಾಧಿಸಿದರಾಯಿತೆಂದು ತಿಳಿದು ಕುಮುದಿನಿಯ ಮಾತಿಗೆ ಒಡಂಬಟ್ಟು ಅಗಸನನ್ನು ಕರೆಸಿಕೊಟ್ಟನು. ಅಗಸನೂ ಕುಮುದಿನಿಯು ಹೇಳಿದಂತೆ ಕೇಳಲು ಒಡಂಬಟ್ಟನು. ಮೊದಲಿನಿಂದಲೇ ಕುಮುದಿನಿಯ ಯೋಗ್ಯತೆಯಲ್ಲಿ ನಾಯಕನ ವಿಶ್ವಾಸ ಬಹಳ. ಅದರಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿದಂದಿನಿಂದಂತೂ ಆತನು ಕುಮುದಿನಿಯನ್ನು ಅಲೌಕಿಕ ಸ್ತ್ರೀಯಳೆಂದೇ ಭಾವಿಸಿದ್ದನು. ಉಪಾಯವೇನು ಯೋಚಿಸಿರುವೆಯೆಂದು ಸಹ ಆತನು ಕುಮುದಿನಿಯಲ್ಲಿ ಕೇಳಲಿಲ್ಲ. ಅವಳು ಕೇಳಿಕೊಂಡ ಸಹಾಯವನ್ನಷ್ಟು ಆಸ್ಥೆಯಿಂದ ಒದಗಿಸಿಕೊಟ್ಟನು. ಕುಮುದಿನಿಯು ತನ್ನ ಪುರುಷವೇಷವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಅಗಸರ ಜಾತಿಗೆ ಒಪ್ಪುವಂಥ ಉಡುಪು ತೊಡುಪುಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿ ಅಗಸನ ಸಂಗಡ ನಡೆದಳು. ಸ್ವಾಮಿನಿಷ್ಠರಾದ ಇಬ್ಬರು ದಾಸಿಯರೂ, ಇಬ್ಬರು ಸೇವಕರೂ ಕುಮುದಿನಿಯನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿದರು. ಸರಳಸ್ವಭಾವದವಳೂ, ಸಚ್ಚರಿತ್ರಳೂ, ಸತ್ವಶೀಲಳೂ ಆದ ಕುಮುದಿನಿಯು ಕಾರ್ಯಸಾಧನತತ್ಪರಳಾಗಿ, ಅಗಸರ ಮನೆಯ ಬಳಿಯಲ್ಲಿಯ ಒಂದು ಮನೆಯಲ್ಲಿದ್ದು, ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸತೊಡಗಿದಳು. ಪ್ರತಿನಿತ್ಯ ಒಗೆದ ಬಟ್ಟೆಗಳದೊಂದು ಗಂಟನ್ನು ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ಅಗಸನೊ-

ಡನೆ ಕಾರಾಗೃಹಕ್ಕೆ ಹೋಗುವುದು ಕುಮುದಿನಿಯ ಕೆಲಸವಾಗಿತ್ತು. ಮನೆಗೆ ಬರುವಾಗ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಅಗಸನೊಡನೆ ಮೈಲಿಗೆಯ ಬಟ್ಟೆಗಳದೊಂದು ಗಂಟನ್ನು ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ಬರಲಿಕ್ಕೂ ಆಕೆಯು ಹಿಂದೆಮುಂದೆ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಕೈಕೊಂಡ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವಾಗ ಮಾನಾಪಮಾನಗಳನ್ನೂ, ಕಷ್ಟಶ್ರಮಗಳನ್ನೂ, ಮಹಾತ್ಮರು ಎಣಿಸುವುದಿಲ್ಲೆಂಬ ಮಾತು ಕುಮದಿನಿಯ ಕೃತಿಯಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಎಚ್ಚಮ್ಮನಾಯಕನಂಥ ಸ್ವಾಭಿಮಾನಿಯಾದ ತರುಣವೀರನು ಕೂಡ, ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯ ಈ ಸಾಹಸವು ಅಪಮಾನಕರವೆಂದು ಎಣಿಸದಿದ್ದದ್ದರ ಮರ್ಮವನ್ನಾದರೂ ವಾಚಕರು ವಿಚಾರಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ತಮ್ಮ ಮನೆಯ ಕೆಲಸವನ್ನು ತಾವು ಕೈಮುಟ್ಟಿ ಮಾಡಲು ಆತಂಕಪಟ್ಟು, ಕೆಲಸ ಕೆಡಿಸಿಕೊಂಡು ಪೇಚಾಡುವ ದುರಭಿಮಾನಿಗಳಾದ ಸ್ತ್ರೀ-ಪುರುಷರು, ಕುಮುದಿನಿಯ ಈ ಕಾರ್ಯದಕ್ಷತೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ಬುದ್ಧಿಗಲಿತರೆ ನೆಟ್ಟಗಾದೀತು.

ಲೋಕೋತ್ತರಸುಂದರಿಯಾದ ಕುಮುದಿನಿಯು ಹದಿನೆಂಟು ವರ್ಷದ ಪ್ರಾಯಸ್ಥಳಿದ್ದಳೆಂಬುದನ್ನು ನಮ್ಮ ವಾಚಕರು ಬಲ್ಲರು. ಆಕೆಯನ್ನು ನೋಡಿದ ಪುರುಷಮಾತ್ರ ಮರುಳಾಗುವುದಂತು ಇರಲಿ, ಸ್ತ್ರೀಯರು ಕೂಡ ನಿರ್ವಂಚನೆಯಿಂದ ಆಕೆಯ ಸೌಂದರ್ಯಕ್ಕೆ ತಲೆದೂಗಿ, ಆಕೆಯ ಸದ್ಗುಣಗಳಿಗಾಗಿ ಆಕೆಯನ್ನು ತುಂಬಾ ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಕಾರಾಗೃಹದ ರಕ್ಷಕರಿಗಂತು ಕುಮುದಿನಿಯ ದರ್ಶನವೂ, ಸಂಭಾಷಣದ ಯೋಗವೂ ಅಲಭ್ಯ ಲಾಭಗಳಾಗಿ ತೋರಹತ್ತಿದವು. ಅಗಸನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಇಂಥ ರತ್ನವಿರುವುದು ಪರಮಾಶ್ಚರ್ಯವೆಂದು ಜನಸಾಮಾನ್ಯರು ಹಲವು ಬಗೆಯಾಗಿ ಆಕ್ಷೇಪಿಸುತ್ತಿದ್ದರಲ್ಲದೆ, ಅವರಲ್ಲಿಯ ಎಷ್ಟೋ ಅಧಮರು, ಈ ರತ್ನವು ಅಗಸನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿರುವುದರಿಂದ ಸುಲಭಸಾಧ್ಯವೆಂದು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮಂಡಿಗೆ ತಿನ್ನುತ್ತಿದ್ದರು. ಕುಮದಿನಿಯ ಯೋಗದಿಂದ ಅಗಸನ ಯೋಗ್ಯತೆಯೂ, ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯೂ ಹೆಚ್ಚಿದಂತಾದವು. ಆತನ ಮೇಲಿನ ಕಾವಲುಗಾರರ ಸಂಶಯವು ಕಡಿಮೆಯಾಗಿ ಅವರು ಒಂದು ಬಗೆಯಿಂದ ಅಗಸನ ಪ್ರಸನ್ನತೆಯನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಯತ್ನಿಸಹತ್ತಿದರು. ಕಾರಾಗೃಹದಲ್ಲಿ ಹೋಗುವಾಗೂ, ಕಾರಾಗೃಹದಿಂದ ಹೊರಗೆ ಬರುವಾಗೂ ಅಗಸನನ್ನು ಶೋಧಿಸುವುದು ಕಾವಲುಗಾರರ ನಿತ್ಯ ಕ್ರಮವಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಕುಮುದಿನಿಯ ಮುರವತ್ತಿನಿಂದ ಈ ನಿತ್ಯಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಶೈಥಿಲ್ಯವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಹತ್ತಿ ಬರಬರುತ್ತ ಅಗಸನನ್ನು ಶೋಧಿಸುವುದು ಅನವಶ್ಯಕವೆಂದು ಕಾವಲುಗಾರರು ಭಾವಿಸಹತ್ತಿದರು. ಇದನ್ನು ನೋಡಿ ಕುಮುದಿನಿಯು ಸಮಾಧಾನಪಡಹತ್ತಿದಳು. ಕುಮುದಿನಿಯನ್ನು ನೋಡಿದ ಪುರುಷಮಾತ್ರರು ಕಲ್ಪನಾಮಯರಾಗಿ ಆ ಪ್ರಮದೆಯನ್ನು ಬಹುವಿಧವಾಗಿ ಕಂಡರೂ, ಸರಳಸ್ವಭಾವದ ಕುಮುದಿನಿಯ ನಡೆನುಡಿಗಳಲ್ಲಿ ತಿಲಮಾತ್ರವೂ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆಯಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಆಕೆ-

ಯು ಪುರುಷಮಾತ್ರರನ್ನು ಬಂಧುಭಾವನೆಯಿಂದ ಏಕರೂಪವಾಗಿಯೇ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದಳು. ಸ್ತ್ರೀಯರು ತಾವು ಇರುವ ಹಾಗೆ ಇದ್ದರೂ, ಕುಹಕರಾದ ಪುರುಷರು ತಮ್ಮ ಕುಕಲ್ಪನೆಯಿಂದ ಅವರ ಮೇಲೆ ಇಲ್ಲದ ಆರೋಪಗಳನ್ನು ಹೊರಿಸುವುದು ಅಪರೂಪವಲ್ಲ. ಕಾವಲುಗಾರರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ರಾಚಿದೇವನ ಹೊರತು ಉಳಿದವರು ವಿಷಯಾಸಕ್ತರೂ, ಸ್ವಾರ್ಥಪರಾಯಣರೂ, ದುರ್ವ್ಯಸನಿಗಳೂ ಆಗಿದ್ದರು. ಅವರ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನು, ಹುರಿಮಾಡಿದ ಮೀಸೆ, ದೊಡ್ಡ ಢಾಲು, ಸೈಲಾದ ಚಣ್ಣ, ಹಿರಿದ ಕತ್ತಿ, ಅರ್ಭಟದ ಮಾತು ಮುಂತಾದ ಬಾಹ್ಯ ಚಿಹ್ನೆಗಳಿಂದಲೇ ಅರಿಯಬೇಕಾಗಿತ್ತಲ್ಲದೆ, ಕೃತಿಯಿಂದ ಅರಿಯುವ ಹಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ. ನಿಕರದ ಯುದ್ಧಪ್ರಸಂಗಗಳೊದಗಿದರೆ, ಓಡಿಹೋಗುವ ಜನರೇ ಬಹಳ. ವಿಷಯಸುಖಕ್ಕೆ ಮೆಚ್ಚಿದ ಡಾಂಭಿಕರಾದ ಆ ಹೇಡಿ ಕಾವಲುಗಾರರು, ದುರ್ಬಲರನ್ನು ನೀಚತನದಿಂದ ರಸಾತಳಕ್ಕೆ ಮೆಟ್ಟುವುದರಲ್ಲಿಯೂ, ಸಬಲರ ಕಾಲಿನಿಂದ ಎಗ್ಗಿಲ್ಲದೆ ಒದೆಸಿಕೊಳ್ಳುವುದರಲ್ಲಿಯೂ ಒಳ್ಳೇ ಪ್ರವೀಣರಾಗಿದ್ದರು. ಒಬ್ಬ ರಾಚೀದೇವನು ಮಾತ್ರ ತಪ್ಪಿ ಈ ನೀಚರ ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿ ಸೇರಿದಂತಾಗಿತ್ತು. ಆತನ ಉಡಿಗೆ-ತೊಡಿಗೆಗಳು ತೀರ ಸಾಧಾರಣವಾಗಿದ್ದವು. ದುರ್ವ್ಯಸನಗಳ ಸುದ್ದಿಯು ಆತನಿಗೆ ಗೊತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಮೌನವೂ, ಕರ್ತವ್ಯಜಾಗರೂಕತೆಯೂ ಆತನ ಮುಖ್ಯ ಲಕ್ಷಣಗಳಾಗಿದ್ದವು; ಸ್ವಾಮಿಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ದೇಹವನ್ನು ಅರ್ಪಿಸುವುದೇ ಪರಮಪುರುಷಾರ್ಥವೆಂದು ಆ ಪುಣ್ಯವಂತನು ತಿಳಿದಿದ್ದನು. ಆತನೊಬ್ಬನು ಮಾತ್ರ ಕುಮುದಿನಿಯನ್ನು ಅಗಸರವಳೆಂದು ತಿಳಿದಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಕುಮುದಿನಿಯು ಅಗಸನ ಸಂಗಡ ಪ್ರತಿನಿತ್ಯ ಕಾರಾಗೃಹಕ್ಕೆ ಬರುವುದರಲ್ಲಿ ಏನಾದರೂ ಗೂಢವಿರಬೇಕೆಂದು ತಿಳಿದು, ಆತನು ಯಾವಾಗಲೂ ಜಾಗರೂಕನಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದನು. ಈ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಚಾಣಾಕ್ಷಳಾದ ಕುಮುದಿನಿಯು ತಿಳಿದು, ರಾಚಿದೇವನ ವಿಷಯವಾಗಿ ಭಯಪಟ್ಟು ಬಹು ಎಚ್ಚರದಿಂದ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದಳು.

ಸೆರೆಮನೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ೩ನೆಯ ರಂಗರಾಯರ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕುಮುದಿನಿಯು ಒಂದು ದಿನ ಅಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ಬೀಳಲು, ಅವರು ಚಕಿತಮುದ್ರೆಯಿಂದ ಆಕೆಯನ್ನು ನೋಡಹತ್ತಿದರು. ಇಂಥ ಕುಲೀನ ಸ್ತ್ರೀಯು ಅಗಸನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿರುವುದರ ಗೂಢವೇ ಅವರಿಗೆ ತಿಳಿಯದಾಯಿತು. ಆ ತರುಣಿಯ ಮುಖಲಕ್ಷಣದಿಂದ ಯಾವನೋ ಒಬ್ಬ ವೀರನ ಪರಿಚಯವು ಹತ್ತಿದಂತಾಗಿ, ಆತನು ಯಾರೆಂಬುದು ತಟ್ಟನೆ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಹೊಳೆಯದ್ದರಿಂದ ಅವರು ವಿಚಾರಮಗ್ನರಾದರು. ಈ ಪ್ರಸಂಗವನ್ನರಿತು ಚಾಣಾಕ್ಷಳಾದ ಕುಮುದಿನಿಯು, ದಿಟ್ಟತನದಿಂದ ದೊರೆಗಳ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಸಾಷ್ಟಾಂಗವಾಗಿ ವಂದಿಸಿ, ಯಾರಿಗೂ ಕಾಣದಂತೆ ಒಂದು ತಾಡವಾಲಿಯ ಪತ್ರವನ್ನು ದೊರೆಗಳ ಮುಂದೆ ಇಟ್ಟು ಹೊರಗೆ ಬಂದಳು. ಪತ್ರವನ್ನೋದುತ್ತಹೋದಂತೆ ಸದಯಾಂತಃಕರಣದ ರಂಗರಾಯರ ಮುಖಮುದ್ರೆಯು ಗಂಭೀರ-

ವಾಗುತ್ತ ಹೋಯಿತು. ಅವರು ಕುಮುದಿನಿಯ ವಿಷಯವಾಗಿ ಪರಮಾದರವುಳ್ಳವರಾಗಿ ಆಕೆಯನ್ನು ಏಕಾಂತದಲ್ಲಿ ಕಂಡು, ಆಪ್ತಾಲೋಚನೆಯನ್ನು ಯಾವಾಗ ಮಾಡೇವೆಂದು ಆತುರ ಪಡಹತ್ತಿದರು; ಆದರೆ ಜಗರಾಯನ ಬಿಗಿಯಾದ ಕಾವಲಿನಲ್ಲಿದ್ದ ಅವರಿಗೆ ಆಸ್ಪದವು ದೊರೆಯಲೊಲ್ಲದು. ಪ್ರಸಿದ್ಧರೀತಿಯಿಂದ ಸೇವಕರ ಮುಖಾಂತರವಾಗಿ ಕುಮುದಿನಿಯನ್ನು ಕರೆಸಿಕೊಂಡು ಆಕೆಯೊಡನೆ ನಾಲ್ಕು ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಅವರಿಗೆ ಬರುವಹಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಒಬ್ಬ ರಾಚಿದೇವನ ಹೊರತು ಸೆರೆಮನೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಕಾವಲುಗಾರರೇ ಮೊದಲಾದವರ ಮೆಟ್ಟನ್ನು ಕುಮುದಿನಿಯು ಅರಿತವಳಾದ್ದರಿಂದ, ಆಕೆಯು ಅನುವು ನೋಡಿ ತಟ್ಟನೆ ದೊರೆಗಳ ಮುಂದೆ ಹೋಗಿ ನಿಂತುಕೊಂಡಳು. ಪತ್ರವನ್ನು ಓದಿದ ಬಳಿಕ ತನ್ನ ದರ್ಶನಕ್ಕಾಗಿ ದೊರೆಗಳು ಆತುರರಾಗಲೇಬೇಕೆಂದು ಆಕೆಯು ಭಾವಿಸಿದ್ದಳು. ಕುಮುದಿನಿಯು ಬಂದದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ ದೊರೆಗಳು ಬಹುಮಾನಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಸೌಜನ್ಯದಿಂದ ಆಕೆಯನ್ನು ಅಭಿನಂದಿಸಿ, ನಾಳೆ ಅದೇ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮನ್ನು ಕಾಣಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿದರು. ಆಗ ಕುಮುದಿನಿಯು "ದೊರೆಗಳ ಅಪ್ಪಣೆ" ಎಂದು ತಲೆವಾಗಿ ವಿನಯದಿಂದ ಸಮ್ಮತಿಯನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿ ಹೊರಗೆ ಬರಲು, ರಾಚಿದೇವನು ತೀಕ್ಷ್ಣದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ತನ್ನನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ನಿಂತದ್ದು ಆಕೆಯ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಿತ್ತು!

ಹೀಗೆ ರಾಚಿದೇವನು ಸದ್ದಿಲ್ಲದೆ ತನ್ನ ಬೆನ್ನಮೇಲಿದ್ದು, ತನ್ನ ತಂತ್ರಗಳ ಅವಲೋಕನ ಮಾಡುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ಕುಮುದಿನಿಯು ಅಸಮಾಧಾನಪಟ್ಟಳು. ಇಡೀ ಸೆರೆಮನೆಯಲ್ಲಿ ರಾಚಿದೇವನೊಬ್ಬನು ಮಾತ್ರ ಮುಳ್ಳಿನಂತೆ ಅಳುಕಿ, ಕುಮುದಿನಿಯನ್ನು ನೋಯಿಸುತ್ತಿದ್ದನು; ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ಗಣನೆಯು ಅವಳಿಗಿದ್ದಿಲ್ಲ. ರಾಚಿದೇವನು ತನ್ನ ಕಾರ್ಯಸ್ಥಾನವನ್ನು ಬೈಲಿಗೆಳೆದು ಎಲ್ಲಿ ಅನರ್ಥವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವನೋ, ಎಂದು ಆಕೆಯು ಬೆದರಿದಳು; ಆದರೆ, ಎಲ್ಲ ಪ್ರಸಂಗಗಳಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಲು ಸದ್ಗುರುವೇ ಸಮರ್ಥನೆಂದು ನಂಬಿ, ಆಕೆಯು ಕೂಡಲೆ ಧೈರ್ಯವನ್ನು ತಾಳಿ ಮರುದಿನ ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ರಂಗರಾಯನ ದರ್ಶನಕ್ಕಾಗಿ ಹೋದಳು. ಆಗ ದೊರೆಗಳು ತಮ್ಮ ಪರಿವಾರದೊಡನೆ ಕುಮುದಿನಿಯ ಹಾದಿಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ಕುಳಿತಿದ್ದರು. ಹೀಗೆ ರಾಜಪರಿವಾರವು ಪರಾಧೀನತೆಯಿಂದ ತೇಜೋಹೀನವಾಗಿ ತನ್ನ ಸ್ವಾಗತಮಾಡುವ ನೆವದಿಂದ ಒಟ್ಟು ಗೂಡಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ಕುಮುದಿನಿಯ ಹೃದಯವು ಕರಗಿ ನೀರಾಗಿ, ಆಕೆಯ ಕಣ್ಣುಗಳೊಳಗಿಂದ ನೀರುಗಳು ತಾವಾಗಿ ಹೋಗಹತ್ತಿದವು. ಆಕೆಯು ಗದ್ಗದ ಕಂಠೆಯಾಗಿ ರಾಜಪರಿವಾರವನ್ನು ಸಾಷ್ಟಾಂಗವಾಗಿ ವಂದಿಸಲು, ರಾಜಪತ್ನಿಯೂ, ರಾಜಪುತ್ರಿಯರೂ ಆಕೆಯನ್ನು ಹಿಡಿದೆತ್ತಿ ಆದರದಿಂದ ತಮ್ಮ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿಕೊಂಡರು. ಪರಮ ಆಪ್ತಳಂತೆ ತಮ್ಮ ದುಃಖಕ್ಕಾಗಿ ದುಃಖಿಸುತ್ತ ಕೈಜೋಡಿಸಿ ವಿನಯದಿಂದ ಕುಳಿತಿರುವ ಕುಮುದಿನಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ದೊರೆಗಳು ನುಡಿ-

ದರೇನಂದರೆ—ಸಾಧ್ವಿಯೇ, ಸ್ವಾಮಿ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ನೀನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಸಾಹಸಕ್ಕಾಗಿ ಪುರುಷರು ಕೂಡ ಬಟ್ಟು ಕಚ್ಚಬಹುದಾಗಿದೆ. ಎಚ್ಚಮ್ಮನಾಯಕರು ಸ್ವಾಮಿನಿಷ್ಠರೂ, ಯುದ್ಧಕುಶಲರೂ, ಪರಾಕ್ರಮಿಗಳೂ ಇರುವರೆಂಬುದನ್ನು ನಾವು ಬಲ್ಲೆವು. ಸ್ವಾರ್ಥಪರಾಯಣರ ದುರಾಶೆಯಿಂದ ಮೇಘದಿಂದ ಮಬ್ಬುಗವಿದ ಕರ್ನಾಟಕದ ಆಕಾಶಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಎಚ್ಚಮ್ಮನಾಯಕರಂಥ ತೇಜಃಪುಂಜ ನಕ್ಷತ್ರಗಳು ಅಲ್ಲೊಂದು ಇಲ್ಲೊಂದು ಮಿನುಗುತ್ತಲಿರುವುವು. ಆ ತೇಜೋಮೂರ್ತಿಯ ಮಗ್ಗುಲಲ್ಲಿ ತೇಜೋವಿಶೇಷದಿಂದ ಮಿನುಗಲಿಕ್ಕೆ, ವೀರಾಗ್ರೇಸರರಾದ ನರಸಿಂಗನಾಯಕರ ಮಗಳು ನೀನು ತಕ್ಕವಳಾಗಿರುತ್ತೀ. ವೀರಪತ್ನಿಯೇ, ಪತಿಯಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಜೀವದ ಹಂಗು ಇಲ್ಲದೆ ಹೆಣಗುವ ನೀನು ಪರಮಧನ್ಯಳು! ಶುಷ್ಕವಾದ ಧನ್ಯವಾದದ ಹೊರತು ಹೆಚ್ಚಿನ ಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ತೋರಿಸುವ ಯೋಗ್ಯತೆಯು ನಿನ್ನ ಒಡೆಯರಾದ ಃನೆಯ ರಂಗರಾಯರಲ್ಲಿಲ್ಲೆಂಬುದು ನಿಜವು! ಆದರೆ ಸ್ವಾಮಿಭಕ್ತಳೇ, ತೇಜೋವಿಶೇಷದಿಂದ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಆದಿಮಾಯೆಯನ್ನು ಹೋಲುವ ಕುಮುದಿನಿಯೇ, ಇದ್ದದ್ದರಲ್ಲಿಯೇ ವಂಚನೆಯಿಲ್ಲದೆ ನಿನ್ನ ಬಹುಮಾನವನ್ನು ಮಾಡಲು ಈ ಬಡರಂಗರಾಯನು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಮುಂದುವರಿಯುತ್ತಾನೆ. ನೋಡು, ಇಗೋ ಈತನು ನಮ್ಮ ನಡುವಿನ ಮಗನಾದ ಚಿನ್ನವೆಂಕಟನು. ಹನ್ನೆರಡು ವರ್ಷದ ವಯಸ್ಸಿನ ಈತನನ್ನು ನಿನಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಬೇಕಾದಾಗ ಈತನನ್ನು ಕರಕೊಂಡು ಹೋಗಬಹುದು. ಈತನು ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯಿಂದ ನಿಮ್ಮನ್ನೇ ಕೂಡಿದ್ದಾನೆ. ನಿಮ್ಮಂಥ ಸ್ವಾಮಿನಿಷ್ಠರ ಪುಣ್ಯದಿಂದ ನಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಬಂಧವಿಮೋಚನವಾದರೆ ಆಗಬೇಕಾಗಿದೆ. ನಮ್ಮ ಗತಿಯು ಏನೇ ಆಗಲಿ, ನಮ್ಮ ಚಿನ್ನವೆಂಕಟನು ನಿನ್ನಂಥ ಸಾಧ್ವಿಯ ಪುಣ್ಯದಿಂದ ಚಿರಾಯುವಾಗಿ ನಮ್ಮ ವಂಶವು ಉದ್ಧೃತವಾದರೆ ಸಾಕು. ಇಲ್ಲಿ ನೀನು ಬಹಳ ಹೊತ್ತು ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವುದರಿಂದ ಹಿತವಾಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ; ಆದ್ದರಿಂದ ಕುಮುದಿನಿ, ಹೋಗಿ ಬಾರಮ್ಮಾ! ಕೈಕೊಂಡ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ನೀನು ಈಶ್ವರಕೃಪೆಯಿಂದ ಜಯಶೀಲೆಯಾಗು, ಎಂದು ನುಡಿಯುತ್ತಿರಲು, ಕುಮುದಿನಿಯ ಸಂಗಡ ಎಲ್ಲ ರಾಜಪರಿವಾರವು ಕಣ್ಣೀರು ಸುರಿಸ ಹತ್ತಿತು. ರಾಜಪತ್ನಿಯು ತನ್ನ ದುಃಖವನ್ನು ನುಂಗಿಕೊಂಡು ಕುಮುದಿನಿಯನ್ನು ಸಮಾಧಾನಗೊಳಿಸುತ್ತ ಅರಿಸಿನ-ಕುಂಕುಮ ಮೊದಲಾದ ಸೌಭಾಗ್ಯ ದ್ರವ್ಯಗಳಿಂದ ಆಕೆಯನ್ನು ಸತ್ಕರಿಸಿ, ಪುತ್ರವತಿಯಾಗೆಂದು ಆಶೀರ್ವದಿಸಿ ಹೋಗಲಪ್ಪಣೆ ಕೊಟ್ಟಳು. ಕುಮುದಿನಿಯು ರಾಜಪರಿವಾರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗಲಾರದೆ ಕಷ್ಟದಿಂದ ಹೊರಬಿದ್ದು, ಸಂಗಡಿಗನಾದ ಅಗಸನೊಡನೆ ಅರಿವೆಯ ಮೊಟ್ಟೆಯನ್ನು ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ಮನೆಗೆ ಹೋದಳು. ಯಾವ ಕಾರಣದಿಂದಲೋ ರಾಚಿದೇವನು ಎರಡು ದಿನಗಳಿಂದ ಕಾರಾಗೃಹಕ್ಕೆ ಬಾರದ್ದರಿಂದ ಕುಮುದಿನಿಯ ಅರ್ಧ ಚಿಂತೆಯು ಕಡಿದಂತಾಗಿತ್ತು.

ಮುಂದೆ ನಾಲ್ಕು ದಿನಗಳಾದವು. ಐದನೆಯ ದಿವಸ ಕುಮುದಿನಿಯು ಪ್ರತಿನಿತ್ಯದಂತೆ ಅಗಸನ ಸಂಗಡ ಕಾರಾಗೃಹಕ್ಕೆ ಬಂದಳು. ರಾಚಿದೇವನು ಬರುವುದರೊಳಗಾಗಿಯೇ ತನ್ನ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸಬೇಕೆಂದು ತಿಳಿದು, ಆಕೆಯು ಅದೇ ದಿನ ರಾಜಪುತ್ರನನ್ನು ಗುಪ್ತ ರೀತಿಯಿಂದ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುವ ಉದ್ಯೋಗದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದಳು. ಅಗಸನನ್ನು ಕರೆದು ಆತನಿಗೆ ಹೇಳತಕ್ಕದ್ದನ್ನೆಲ್ಲ ಹೇಳಿ, ಆತನ ಮೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಅರಸುಮಗನನ್ನು ಅಪಾಯವಾಗದಂತೆ ಮಲಗಿಸಿ, ಬೆದರಬಾರದೆಂದು ಆತನಿಗೆ ಧೈರ್ಯವನ್ನು ಹೇಳಿದಳು; ಆಮೇಲೆ ಮೊಟ್ಟೆಯ ಮೇಲುಗಡೆಯಲ್ಲಿ ಕಮಟು ಅರಿವೆಗಳನ್ನು ಹಾಕಿ, ಮೊಟ್ಟೆಯ ಸನಿಯಕ್ಕೆ ಜನರು ಬಾರದಂತೆ ಮಾಡಿದಳು. ಅಗಸನು ಮೊಟ್ಟೆಯನ್ನು ಹೊತ್ತು “ಸರಿಯಿರಿ ದೇವರು, ಮುಟ್ಟೀರಿ, ದೂರ ಸರಿಯಿರಿ” ಎಂದು ಒದರುತ್ತ ಸಾಗಿದನು. ಆ ದಿನ ಕುಮುದಿನಿಯು ಬರಿಗೈಯಿಂದಲೇ ಇದ್ದಳು. ವಿಚಿತ್ರವಾದ ತೇಜವು ಆಕೆಯ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಮಿನುಗುತ್ತಿತ್ತು. ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದ ಸಣ್ಣಪುಟ್ಟ ಆಯುಧಗಳನ್ನು ಆಕೆಯು ಸಜ್ಜುಗೊಳಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಳು. ಕುಮುದಿನಿಯ ಅಲೌಕಿಕ ತೇಜಸ್ಸು ನೋಡುವವರನ್ನು ದಂಗುಬಡಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಆಕೆಯು ಸುಹಾಸ್ಯವದನೆಯಾಗಿ ಕಾವಲುಗಾರರೊಡನೆ ಸವಿಮಾತುಗಳನ್ನಾಡುತ್ತ “ಮೈಲಿಗೆಯ ಬಟ್ಟೆಗಳು, ಮುಟ್ಟೀರಿ” ಎಂದು ಜನರನ್ನು ವಿನಯದಿಂದ ಎಚ್ಚರಗೊಳಿಸುತ್ತ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಸಾಗಿದ್ದಳು. ಕುಮುದಿನಿಯ ಮೋಹಕ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ನೋಡುವುದರಲ್ಲಿಯೂ, ಆಕೆಯ ಮಂಜುಲವಾಣಿಯನ್ನು ಕೇಳುವುದರಲ್ಲಿಯೂ ಕಾವಲುಗಾರರೇ ಮೊದಲಾದವರು ಮಗ್ನರಾಗಿದ್ದರಲ್ಲದೆ, ಅಗಸನನ್ನೂ, ಆತನು ಹೊತ್ತಿದ್ದ ಮೊಟ್ಟೆಯನ್ನೂ ಯಾರೂ ಕಣ್ಣೆತ್ತಿ ನೋಡಲಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ಕುಮುದಿನಿಯು ರಾಜಪುತ್ರನೊಡನೆ ಸೆರೆಮನೆಯ ಬಾಗಿಲುಗಳನ್ನೂ, ಕೋಟೆಯ ಬಾಗಿಲುಗಳನ್ನೂ ದಾಟಿ ಮನೆಯನ್ನು ಮುಟ್ಟಿದಳು! ಸುದೈವದಿಂದ ಯಾವ ತೊಂದರೆಗಳೂ ತಟ್ಟದೆ ರಾಜಪುತ್ರನ ಬಿಡುಗಡೆಯಾದದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ ಆಕೆಗೆ ಬಹಳ ಸಂತೋಷವಾಯಿತು. ಈ ರಾಜಪುತ್ರನು ಈಶ್ವರಕೃಪೆಯಿಂದ ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿ ನನ್ನ ಪತಿಯ ಪಾಳಯವನ್ನು ಮುಟ್ಟಿದರೆ, ಪತಿಯು ಕೈಕೊಂಡಿರುವ ಕಾರ್ಯದ ಬಲವಾದ ಅಸ್ತಿವಾರವನ್ನು ಹಾಕಿದಂತಾಗುವುದೆಂದು ಆಕೆಯು ನೆನಿಸಿದಳು.

೮ನೆಯ ಪ್ರಕರಣ

ಸುಚಿಹ್ನ

ಕುಮುದಿನಿಯು ಮುಂದೆ ಮೂರುದಿನ ರಾಜಪುತ್ರನನ್ನು ಅಗಸನ ಮನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಗುಪ್ತವಾಗಿ ಇಟ್ಟು, ತಾನು ನಿತ್ಯಕ್ರಮದಂತೆ ಅಗಸನ ಸಂಗಡ ಸೆರೆಮನೆಗೆ ಹೋಗುತ್ತ-ಬರುತ್ತ ಇದ್ದಳು. ಇನ್ನೂ ರಾಚಿ-ದೇವನು ಬಾರದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ ಆಕೆಗೆ ಬಹಳ ಸಂತೋಷವಾಯಿತು. ಇದೇ ಸಂಧಿಯಲ್ಲಿ ತಾನು ರಾಜಪುತ್ರನೊಡನೆ ಪತಿಯನ್ನು ಕೂಡಬೇಕೆಂದು ಯೋಚಿಸಿ, ನಾಲ್ಕನೆಯ ದಿವಸ ರಾತ್ರಿ ತನ್ನ ದಾಸಿ-ಯರೂ, ಸೇವಕರೂ, ಅಗಸನೂ ಕುದುರೆಯನ್ನು ಹತ್ತಿ ಸಿದ್ಧರಾಗಲು, ಎಲ್ಲ ಪರಿವಾರದೊಡನೆ ಪತಿಯ ಪಾಳಯದ ಕಡೆಗೆ ಸಾಗಿದಳು. ಆಕೆಯು ರಾಜಪುತ್ರನನ್ನು ತನ್ನ ಮುಂದೆ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಳು. ಅಂ-ದಿನ ತಿಥಿಯು ಜೇಷ್ಠವದ್ಯ ಚತುರ್ದಶಿಯಾಗಿತ್ತು. ವಿರಲ ಮೋಡಗಳು ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದು, ಧೂಮ್ರಾಕಾರದ ವೃಷ್ಟಿಯು ನಡುನಡುವೆ ಉದುರಹತ್ತಿದ್ದರಿಂದ ಕಗ್ಗತ್ತಲೆಯು ಮುಸುಕಿ, ಹೋಗುವ-ವರಿಗೆ ದಾರಿಯು ಕಾಣದಾಯಿತು. ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಮುಂದೆ ಒಬ್ಬ ಸೇವಕನಿದ್ದನು; ಆತನ ಹಿಂದೆ ಒಬ್ಬ ದಾಸಿ, ಆಕೆಯ ಹಿಂದೆ ಕುಮುದಿನಿಯು, ಆಕೆಯ ಹಿಂದೆ ಇನ್ನೊಬ್ಬ ದಾಸಿ-ಅಗಸ, ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಹಿಂದುಗಡೆಯಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಸೇವಕನು. ಈ ಕ್ರಮದಿಂದ ಆ ಪರಿವಾರವು ಸಾಗಿತ್ತು. ರಾತ್ರಿ ಆರು ತುಂಬಿ ಏಳನೆಯ ಅಮಲಾದದ್ದರಿಂದ ಸುತ್ತು ಮುತ್ತು ಶಾಂತತೆಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವು ನೆಲೆಗೊಳ್ಳಬಹುದಾಗಿತ್ತು; ಆದರೆ ಚಂದ್ರಗಿರಿಯಿಂದಲೂ, ಸಮೀಪದ ಹಳ್ಳಿಗಳಿಂದಲೂ ನಾಯಿಗಳ ಬೊಗಳುವಿಕೆಗಳು-ವಾದ್ಯಗಳ ಧ್ವನಿಗಳೂ ಕೇಳಬಂದು ಶಾಂತತೆಯನ್ನು ಭಂಗಗೊಳಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ನೆರೆಯ ಕ್ಷುದ್ರ ಜಲಾಶಯಗಳಲ್ಲಿ ಗಡರುಗುಟ್ಟುವ ಕಪ್ಪೆಗಳ ವಿಚಿತ್ರ ಧ್ವನಿಗಳೂ, ಆ ಧ್ವನಿಗಳ ನಡುವೆ ಕರ್ಣಕಠೋರವಾಗಿ ಕೀಸರಿಟ್ಟಿದ್ದ ಕ್ಷುದ್ರ ಕೀಟಕಗಳ ಕರ್ಕಶಧ್ವನಿಗಳೂ ಆ ಮಾರ್ಗಸ್ಥರ ಕಿವಿಗಳನ್ನು ಗಡಚಿಕ್ಕುತ್ತಿದ್ದವು. ನಮ್ಮ ಹಾದಿಕಾರ-ರು ಒಬ್ಬರೂ ಪಿಟ್ಟೆಂದು ಮಾತಾಡುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲರ ಲಕ್ಷ್ಯವು ಎಚ್ಚಮ್ಮನಾಯಕನ ಪಾಳಯದ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗಿತ್ತು. ಮಾರ್ಗದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಯಾರಾದರೂ ತಮ್ಮನ್ನು ಅಡ್ಡಗಟ್ಟಿದರೆ, ಕಷ್ಟವೆಂಬ ವಿಚಾರವು ಎಲ್ಲರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೂ ಹೊಳೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಎಚ್ಚಮ್ಮನಾಯಕನ ಪಾಳಯವು ಚಂದ್ರಗಿರಿಯಿಂದ ಐದು ಮೈಲಿನ ಮೇಲೆ ಇತ್ತು. ಕುಮುದಿನಿಯ ಪರಿವಾರವು ಒಂದು ಮೈಲು ನಡೆದು ಬಂದಿರಬಹುದು; ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಯಾವನೋ ಒಬ್ಬ ಸವಾರನು ಕುದುರೆಯನ್ನು ಓಡಿಸುತ್ತ ನೆಟ್ಟಗೆ ಕುಮುದಿನಿಯ ಬಳಿಗೆ

ಬಂದು ಆಕೆಯ ಕೈಯನ್ನು ಹಿಡಿದು—ಪರಮಸಾಹಸಿಯಾದ ಸ್ತ್ರೀಯೇ, ಕಳವಿನಿಂದ ರಾಜಪುತ್ರ-ನನ್ನು ಎಬ್ಬಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವ ನೀನು, ಕ್ಷುದ್ರರಾದ ಕಾವಲುಗಾರರನ್ನು ವಂಚಿಸಿದಂತೆ ನನ್ನನ್ನು ವಂಚಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಹ್ಯಾಗೆ ಸಮರ್ಥಳಾದೀ? ನಿನ್ನ ಸಾಹಸಕ್ಕಾಗಿ ನಾನು ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿದ್ದೇನೆ; ಆದರೆ ಇನ್ನು ನೀನು ಮುಂದಕ್ಕೆ ಒಂದು ಹೆಜ್ಜೆಯನ್ನು ಸಹ ಇಡದೆ, ರಾಜಪುತ್ರನನ್ನು ಸುಮ್ಮನೆ ನನಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿಬಿಟ್ಟರೆ, ನಾನು ನಿನ್ನ ಕೂದಲು ಕೊಂಕಗೊಡುವುದಿಲ್ಲ. ಪುರುಷರಿಗೂ ನೀಗದ ಸಾಹಸಕ್ಕೆ ಕೈಹಾಕಿದ ನೀನು, ನಿಜವಾಗಿ ಆದರಣೀಯಳಿರುತ್ತೀ. ನಿನ್ನ ಧೈರ್ಯದ ಅಭಿನಂದನಕ್ಕಾಗಿ ನನ್ನ ಶೂರ ದಂಡಾಳುಗಳನ್ನು ನಿನ್ನ ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ಕಳಿಸುವೆನು. ಅವರು ನಿನ್ನನ್ನು ಮನೆಗೆ ಮುಟ್ಟಿಸಿ ಬರುವರು. ನನ್ನ ಈ ಹಿತದ ಮಾತುಗಳಿಗೆ ಒಪ್ಪದೆ, ಗದ್ದಲಮಾಡತೊಡಗಿದ್ದರೆ, ನಿಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಪಾರಪತ್ಯ ಮಾಡಿ ರಾಜಪುತ್ರನನ್ನು ಅಪ-ಹರಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವೆನು, ಎಂದು ನುಡಿಯುತ್ತಿರಲು, ಆತನ ಹತ್ತುಜನ ಕುದುರೆಯ ಸವಾರರು ಕುದುರೆಗಳನ್ನೋಡಿಸುತ್ತ ಬಂದು ಕುಮುದಿನಿಯ ಪರಿವಾರವು ಉಲುಕಾಡದಂತೆ ಸುತ್ತುಗಟ್ಟಿ ನಿಂ-ತುಕೊಂಡರು!

ವಿಚಾರಮಗ್ನಳಾಗಿ ಒಂದೂ ಅರಿಯದೆ ಕುದುರೆಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತುಸಾಗಿದ್ದ ಕುಮುದಿನಿಯು, ಅಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ಒಬ್ಬ ಮನುಷ್ಯನು ಬಂದು ತಟ್ಟನೆ ಕೈ ಹಿಡಿದದ್ದರಿಂದ, ಬೆದರಿ, ಮೆಟ್ಟಿಬಿದ್ದು ಹೌಹಾರಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಳು. ಆಕೆಯ ಮುಂದೆ ಕುಳಿತಿದ್ದ ರಾಜಪುತ್ರನೂ ಅಂಜಿ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿ ಕುಮು-ದಿನಿಯನ್ನು ಅಪ್ಪಿಕೊಂಡನು. ಕೈಯನ್ನು ಹಿಡಿದ ಪುರುಷನು ಆಡಿದ ದರ್ಪೋಕ್ತಿಗಳು ಸ್ವಪ್ನದಲ್ಲಿ ಕೇಳಿಸಿದಂತೆ ಕುಮುದಿನಿಗೆ ಕೇಳಿಸಿದ್ದವು. ಕುಮುದಿನಿಯ ಈ ಅಂಜುಬುರುಕತನವು ಬಹಳ ಹೊತ್ತು ನಿಲ್ಲಲಿಲ್ಲ. ತನ್ನ ಪರಿವಾರವನ್ನು ಕುದುರೆಯ ಸವಾರರು ಸುತ್ತುಗಟ್ಟುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಆಕೆಯ ವೃತ್ತಿಯ-ಲ್ಲಿ ಅಂತರವಾಗಿತ್ತು. ದುಷ್ಟರಾದ ದೈತ್ಯರ ರುಂಡಗಳನ್ನು ಚಂಡಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಅವತರಿಸಿದ ಆದಿಮಾ-ಯೆಯ ದ್ವಿಭುಜಾಂಕಿತ ಮೂರ್ತಿಯಂತೆ ಆಕೆಯು ಒಪ್ಪಹತ್ತಿದ್ದಳು. ತಾನು ಅಬಲೆಯೆಂಬ ಭಾವವು ಆಕೆಯಲ್ಲಿ ಅಳಿದುಹೋಗಿತ್ತು. ಕೈಹಿಡಿದ ಸರದಾರನನ್ನೂ ಸುತ್ತಗಟ್ಟಿದ್ದ ಸವಾರರನ್ನೂ ಆಕೆಯು ತೃ-ಣೀಕರಿಸಿದಳು. ಕುಮುದಿನಿಯು ತನ್ನ ಸಂತಾಪವನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ನುಂಗಿಕೊಂಡು, ಭಯದಿಂದ ತನ್ನನ್ನು ಅಪ್ಪಿಕೊಂಡಿದ್ದ ರಾಜಪುತ್ರನನ್ನು ಸಂತಯಿಸುತ್ತ ಕೈಹಿಡಿದ ಸರದಾರನನ್ನು ಕುರಿತು ನುಡಿದಳೇನಂ-ದರೆ—ಎಲೈ ಪುರುಷಾಧಮನೆ, ನಿರ್ಲಜ್ಜನಾಗಿ ಪರಸ್ತ್ರೀಯ ಕೈಯನ್ನು ತಟ್ಟನೆ ಹಿಡಿಯುವ ನಿನ್ನ ಕೆಟ್ಟ ಕೈಯು ಹುಳಿತು ಹೋಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲವೆ? ಬಿಡು ಕೈಯನ್ನು, ಸರಿ ಹಿಂದಕ್ಕೆ! ವಿಚಾರಶೂನ್ಯಾ, ನಾನಂತು ಕಳ್ಳೆಯು ಸರಿ; ಆದರೆ ಮೀಸೆಹೊತ್ತ ಗಂಡಸೆನಿಸುವ ನೀನು ಸದ್ದಿಲ್ಲದೆ ಮಾರ್ಗಸ್ಥರ ಮೇಲೆ ಮು-

ಗಿಬಿದ್ದು ಅವರನ್ನು ದಿಗಿಲುಗೊಳಿಸಿರುವೆಯಲ್ಲ? ಇಂಥ ನೀನು ಕಳ್ಳನೋ, ದೊಡ್ಡ ಸಂಪನ್ನನೋ ತಿಳಿದುಹೇಳು ನೋಡೋಣ! ಎಲಾ ರಾಚಿದೇವಾ, ಸೆರೆಮನೆಯಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಚರಿತ್ರವನ್ನು ನೋಡಿದ ನಾನು, ನೀನು ಮಹಾ ಸತ್ಯವಂತನೂ, ಸ್ವಾಮಿಕಾರ್ಯದಕ್ಷನೂ, ಸದಾಚಾರಿಯೂ, ನಿಸ್ಪೃಹಿಯೂ ಎಂದು ತಿಳಿದು ನಿನಗೆ ಅಂಜಿ ನಡಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದೆನು; ಆದರೆ ಇಂದಿನ ರಾತ್ರಿಯ ನಿನ್ನ ಕೃತಿಯಿಂದ ಹೆಂಗಸಾದ ನಾನು ನಿನ್ನ ವಿಷಯವಾಗಿ ಏನು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡಲೆಂಬದನ್ನು ನೀನೇ ಹೇಳು. ನನ್ನನ್ನು ಅನನ್ಯಗತಿಕತೆಯಿಂದ ಅಪ್ಪಿಕೊಂಡಿರುವ ಈ ರಾಜಕುಮಾರನನ್ನು ನಾನು ಜೀವದಿಂದಿರುವವರೆಗೆ ಅದಾವ ಗಂಡಸು ಅಪಹರಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಾನೋ ನೋಡುತ್ತೇನೆ! ನನ್ನ ಮನೋರಥವನ್ನು ಮಣ್ಣುಗೂಡಿಸಿ, ನನ್ನನ್ನು ಮೃತಪ್ರಾಯಳನ್ನು ಮಾಡಿದಮೇಲೆ, ನನ್ನ ಕೂದಲು ಕೊಂಕಗೊಡದೆ ಮನೆಗೆ ಕಳಿಸುವ ಅನಾಥರಕ್ಷಕನು ನೀನೆಲ್ಲಿ ಹೊಸದಾಗಿ ಅವತರಿಸಿ ಬಂದೆ? ನನ್ನ ಗುಣಗಳ ಅಭಿನಂದನ-ಮಾಡುವ ನಿಜವಾದ ಯೋಗ್ಯತೆಯು ನಿನ್ನಲ್ಲಿದ್ದರೆ, ರಾಜಕುಮಾರನೊಡನೆ ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿ ನನ್ನನ್ನು ನನ್ನ ಪತಿಯಾದ ಎಚ್ಚಮ್ಮನಾಯಕನ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಗೊಡು; ಆಮೇಲೆ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಪರಾಕ್ರಮವಿದ್ದರೆ, ರಾಜಪುತ್ರನನ್ನು ಅಪಹರಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗು. ಇದರಿಂದ ನಿನ್ನ ಕೀರ್ತಿಯು ದಿಕ್ಕುದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ಹಬ್ಬಿ ಹರಿಬೀಳುವುದಲ್ಲದೆ, ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಕೈಗೂಡಿಸಿದ್ದರಿಂದ ತುಂಬಾ ಆನಂದಪಟ್ಟು ನನ್ನಂಥ ಅಬಲೆಯ ಹರಿಕೆಯಿಂದ ನಿನ್ನ ಕೋಟಿ ಕಲ್ಯಾಣವಾದೀತು. ರಾಚಿದೇವಾ, ನೀನು ಸೌಜನ್ಯವನ್ನು ಬಿಡದಿದ್ದರೆ, ನಾನು ಸರ್ವಥಾ ಗದ್ದಲವನ್ನು ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ! ತಿಳಿಯದೆ ದುರಭಿಮಾನದಿಂದ ನನ್ನ ಕೈಯನ್ನು ಹಿಡಿದು ನಿನ್ನ ಅಪರಾಧವನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸುತ್ತೇನೆ; ಆದರೆ ಕುದುರೆಯನ್ನು ತಿರುಗಿಸಿ ಬಂದ ದಾರಿಯಿಂದ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಹೋಗು ನೋಡೋಣ!

ಕುಮುದಿನಿಯ ಈ ಸ್ವಾವಲಂಬನಪೂರ್ಣವಾದ ಅರ್ಥವುಳ್ಳ ಸ್ಪಷ್ಟ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ರಾ-ಚಿದೇವನು ನಾಚಿ ಆಗಲೆ ಕೈಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕುದುರೆಯನ್ನು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಸರಿಸಿದ್ದನು. ಪರಸ್ತ್ರೀಯೆಂಬ ಶಬ್ದವು ಕಿವಿಗೆ ಬಿದ್ದಾಗಲೇ ಆ ಪಾಪಭೀರುವಿನ ಹಸ್ತವು ಕುಮುದಿನಿಯ ಹಸ್ತವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟಿ-ತ್ತು. ರಾಚಿದೇವನು ನಿಜವಾಗಿ ಕಾವಲುಗಾರನಿದ್ದಿಲ್ಲ; ರಾಚಿದೇವನೆಂಬದು ಆತನ ನಿಜವಾದ ಹೆಸ-ರೂ ಇದ್ದಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ದುರಗಪ್ಪನಾಯಕನೆಂಬ ಬೇಡಜಾತಿಯ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ನಾಯಕನು ಜಗರಾಯನ ಪಕ್ಷವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ, ಕಾರಾಗೃಹದಲ್ಲಿದ್ದ ಅರಸನ ನಡತೆಯ ಮೇಲೆ ಕಾವಲುಗಾರನ ವೇಷದಿಂದ ಕಣ್ಣಿಟ್ಟಿದ್ದನು. ದುರಗಪ್ಪ ನಾಯಕನು, ಮಹಾಶೂರನೂ, ಸತ್ಯಪಕ್ಷಪಾತಿಯೂ, ಪರನಾ-ರೀಸೋದರನೂ ಆಗಿದ್ದನು. ಕೊಟ್ಟ ವಚನವನ್ನು ಪಾಲಿಸುವುದು ಆತನ ಶೀಲವಾಗಿತ್ತು. ಆತನು

ಪರಮ ಕಾರುಣಿಕನೆಂತಲೂ, ಧರ್ಮಯುದ್ಧದ ಅಭಿಮಾನಿಯೆಂತಲೂ ಜನರು ಆತನನ್ನು ಶ್ಲಾಘಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಜಗದ್ಗುರು ಮುರುಘಾರಾಜೇಂದ್ರರು ಆತನ ಗುರುಗಳಾಗಿದ್ದರು. ಹೀಗೆ ಸಮಾಗಮದಿಂದ ಧನ್ಯನಾಗಿದ್ದ ನಾಯಕ ಶ್ರೇಷ್ಠನು ಆರುಸಾವಿರ ದಂಡಿನ ಅಧಿಪತಿಯಾಗಿ ಸತ್ವಾತಿಶಯದಿಂದ ಜಗರಾಯನ ಪಕ್ಷದ ಸರದಾರರಲ್ಲಿ ಅಗ್ರೇಸರತ್ವವನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದನು. ಜಗರಾಯನೂ ದುರಗಪ್ಪನಾಯಕನಿಗೆ ಅಂಜುತ್ತಿದ್ದನೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ತಾನು ಇಂಥ ಘನತರವಾದ ಯೋಗ್ಯತೆಯವನೆಂದು ಅಭಿಮಾನಪಡುವ ಆ ಪ್ರತಾಪಿಯು, ತನ್ನ ನಡತೆಯೊಳಗಿನ ತಪ್ಪುಗಳನ್ನು ಧೀರೆಯಾದ ಕುಮುದಿನಿಯು ತಟ್ಟನೆ ಬೈಲಿಗಿಟ್ಟಿದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ ಹಣ್ಣಾಗಿದ್ದನು. ಅವನ ಸದಸದ್ವಿವೇಕಬುದ್ಧಿಯು ಕುಮುದಿನಿಯ ಮಾತಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಅವನನ್ನು ಪ್ರೇರೇಪಿಸಿತು. ಆಗ ಆತನು ಕುಮುದಿನಿಯನ್ನು ಕುರಿತು—ಅಮ್ಮಾ ನೀನು ಯಾರು, ಯಾವ ಪುಣ್ಯಾತ್ಮನ ಪಾಣಿಗ್ರಹಣ ಮಾಡಿದವಳು, ಎಂಬುದನ್ನು ನಾನು ಅರಿಯೆನು; ಆದರೆ ನಿನ್ನ ಯಥಾರ್ಥವಾದ ಗಂಭೀರ ಭಾಷಣವನ್ನು ಕೇಳಿ, ನೀನು ದೊಡ್ಡ ಮನೆತನದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವಳಿರಬೇಕೆಂದು ನಾನು ನಂಬಿದ್ದೇನೆ. ನಾನು ತಟ್ಟನೆ ನಿನ್ನ ಕೈಯನ್ನು ಹಿಡಿಯುವಾಗ ಪಾಪವಾಸನೆಯು ಸರ್ವಥಾ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿಲ್ಲ ಕಂಡೆಯಾ! ಪತಿವ್ರತೆಯರ ಶಾಪವು ಪ್ರಜ್ವಲಿತವಾದ ಅಗ್ನಿಯೆಂದು ನನ್ನ ಗುರುವು ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ನಾನು ಯಾವಾಗಲೂ ಅದಕ್ಕೆ ಅಂಜಿ ನಡೆಯುತ್ತೇನೆ. ನನ್ನ ಸ್ವಾಮಿಯ ಶತ್ರುವಿನ ಮಗನನ್ನು ಸೆರೆಮನೆಯಿಂದ ಓಡಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವವರನ್ನು ಪ್ರತಿಬಂಧಿಸಿ, ಸ್ವಾಮಿಕಾರ್ಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸಬೇಕೆಂಬ ಸದುದ್ದೇಶದಿಂದ ನಿನ್ನ ಕೈಯನ್ನು ಹಿಡಿದೆನು; ಆದರೆ ಹೊಲ್ಲದ ನನ್ನ ಈ ಕೃತಿಗಾಗಿ ನೊಂದುಕೊಂಡು ಸುಮ್ಮನೆ ಕೋಪಿಸಬೇಡಮ್ಮಾ! ಕ್ಷಮಿಸು. ನೀನು ಎಷ್ಟು ಹೇಳಿದರೂ ರಾಜಪುತ್ರರನ್ನು ಮಾತ್ರ ನಾನು ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗುವವನಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿಯೇ ಇದೇಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಅನಾಯಾಸವಾಗಿ ಸಾಧಿಸುವ ಸ್ವಾಮಿಕಾರ್ಯವನ್ನು, ನಾಲ್ಕು ಮೈಲಿನ ಮೇಲೆ-ಕಾಲಾಂತರದಿಂದ-ಬಹು ಶ್ರಮಬಟ್ಟು-ಅನುಮಾನಪಕ್ಷದಿಂದ ಸಾಧಿಸುವ ಮಜಲಿಗೆ ಹೋಗಗೊಡುವುದು ಸ್ವಾಮಿಭಕ್ತರ ಧರ್ಮವಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿಯೇ ಯಾವ ಮಾರ್ಗದಿಂದ ನಾನು ಪೌರುಷವನ್ನು ತೋರಿಸಿದರೆ, ಅಧರ್ಮವಾಗದೆಂಬುದನ್ನು ಹೇಳು, ನಿನ್ನ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪವಾದರೂ ವ್ಯತ್ಯಾಸವನ್ನುಂಟುಮಾಡದೆ ಸ್ವಾಮಿಕಾರ್ಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವೆನು, ಎಂದು ನುಡಿಯುತ್ತಿರಲು, ಇಪ್ಪತ್ತೈದು ಜನ ಕುದುರೆಯ ಸವಾರರು ಕುದುರೆಗಳನ್ನೋಡಿಸುತ್ತ ದೂರದಿಂದ—“ವೀರಪತ್ನಿಯಾದ ನರಸಿಂಗಪುತ್ರಿಯೇ, ಮಾತೇ-ಕುಮುದಿನೀ, ಬೆದರಬೇಡಮ್ಮಾ! ಇಗೋ ನೋಡು ಬಂದೆವು” ಎಂದು ಕೂಗುತ್ತ ವೇಗದಿಂದ ಬಂದು, ದುರಗಪ್ಪ ನಾಯಕನ ಜನರು ಅತ್ತಿತ್ತ ಸರಿದಾಡದಂತೆ ಸುತ್ತುಗಟ್ಟಿ ನಿಂತುಕೊಂಡರು.

ಈ ವಿಚಿತ್ರ ಯೋಗವನ್ನು ನೋಡಿ ಎಲ್ಲರೂ ಸ್ತಬ್ಧರಾದರು. ಕುಮುದಿನಿಯ ಪಕ್ಷದವರ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪನೆಯಾದಂತಾಗಿ, ಅವರು ಚೇತರಿಸಿ ಆವೇಶಗೊಂಡರು. ಕುಮುದಿನಿಯನ್ನು ಅಪ್ಪಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಬಾಲರಾಜನು ಕೂಡಲೆ ಆಕೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ವೀರಾವೇಶದಿಂದ ತನ್ನ ಪುಟ್ಟ ಖಡ್ಗಕ್ಕೆ ಕೈಯನ್ನು ನೀಡಿದನು. ಇತ್ತ ದುರಗಪ್ಪನಾಯಕನು ಈ ಆಕಸ್ಮಿಕ ಮುತ್ತಿಗೆಯನ್ನೂ, ಮುತ್ತಿದವರು ಕೂಗುತ್ತ ಬಂದ ಕೂಗನ್ನೂ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತಂದು ಬೆರಗಾದದ್ದಲ್ಲದೆ, ತಮ್ಮಿಂದ ಇಮ್ಮಡಿಯಾಗಿರುವ ವೀರರಿಂದ ತಾವು ಸುತ್ತಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿ ಆತನು ಸ್ವಲ್ಪ ಬೆದರಿದನು; ಆದರೆ ಆ ವೀರನ ಈ ಕ್ಷಣಿಕ ಭಯವು ಕೂಡಲೆ ನಷ್ಟವಾಗಿ ಆತನು ಒರೆಯೊಳಗಿಂದ ಖಡ್ಗವನ್ನು ಹಿರಿಯಲು, ಆತನ ಅನುಯಾಯಿಗಳೂ ಸರಸರನೆ ಖಡ್ಗಗಳನ್ನು ಒರೆಗಳಿಂದ ಹಿರಿದರು. ಹೀಗೆ ಹನ್ನೊಂದು ಜನರ ಖಡ್ಗಗಳು ಕತ್ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಹೊಳೆಯುವುದನ್ನು ನೋಡಿ, ಕುಮುದಿನಿಯ ಹೊರತಾಗಿ ಆಕೆಯ ಪಕ್ಷದ ಮೂವತ್ತು ಜನರ ಖಡ್ಗಗಳೂ ಒಮ್ಮೆಲೆ ಒರೆಗಳಿಂದ ಹೊರಬಿದ್ದವು. ಹ್ಯಾಗಿದ್ದರೂ ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಕುಮುದಿನಿಯ ಪಕ್ಷವು ಬಲಿಷ್ಠವಾಗಿದ್ದದ್ದರಿಂದ, ಆ ವೀರವನಿತೆಯು ಅಂಜುವ ಕಾರಣವಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಇಂಥ ಅನುಕೂಲ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಆ ದಿಟ್ಟೆಯು ಅಂಜುವಳೆಂತಲೂ ದುರಗಪ್ಪನಾಯಕನು ನಂಬಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಕುಮುದಿನಿಯು ಸಮಾಧಾನದಿಂದ ನಾಯಕನನ್ನು ಕುರಿತು ನುಡಿದಳೇನಂದರೆ—ರಾಚಿದೇವಾ, ನನಗೆ ಧರ್ಮಯುದ್ಧದ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಕೇಳಿದ ನೀನು, ನನ್ನ ಉತ್ತರದ ಹಾದಿಯನ್ನು ನೋಡದೆ, ನಾನೂನಮ್ಮವರೂ ಸುಮ್ಮನಿರಲು, ಒಮ್ಮೆಲೆ ಖಡ್ಗವನ್ನು ಒರೆಯೊಳಗಿಂದ ಹಿರಿದೆಯಲ್ಲ! ಇದು ಯಾವ ನ್ಯಾಯವು? ನನ್ನ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳುವ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತನದ ಇಚ್ಛೆ ನಿನಗಿದ್ದರೆ, ಮೊದಲು ಖಡ್ಗವನ್ನು ಒರೆಗಾಣಿಸು-ನಿನ್ನ ಪಕ್ಷದ ವೀರರೂ ಒರೆಗಾಣಿಸಲಿ; ಅದರಂತೆ ಕುಮುದಿನಿಯ ಪಕ್ಷದವರೆಂದು ನುಡಿಯುತ್ತಿರುವ ಈ ಸವಾರರು, ನಿಜವಾಗಿಯೇ ಕುಮುದಿನಿಯ ಪಕ್ಷದವರಾಗಿದ್ದರೆ, ಅವರೂ ನನ್ನ ಆಜ್ಞೆಯಿಂದ ಈಗ ಖಡ್ಗಗಳನ್ನು ಒರೆಗಾಣಿಸುವರು. ರಾಚಿದೇವಾ, ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟು ಅವಸರವೇಕೆ? ಅದರಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಯುದ್ಧದ ಪ್ರಸಕ್ತಿಯಿರಲು, ಇಷ್ಟು ಅವಸರವೇಕೆ? ಅಬಲೆಯಾದ ನನ್ನ ಮಾತನ್ನು ಮನ್ನಿಸಿ, ಖಡ್ಗಗಳನ್ನು ಒರೆಗಾಣಿಸಿರುವ ಉಭಯ ಪಕ್ಷದ ವೀರರು, ನನ್ನನ್ನು ಮಗಳೆಂದು ತಿಳಿದು, ಈಗ ನಾನು ಆಡುವ ಮಾತುಗಳನ್ನು ದಯವಿಟ್ಟು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳತಕ್ಕದ್ದು. ಬಂಧುವಾದ ರಾಚಿದೇವನೇ, ನೀನು ಧರ್ಮಯುದ್ಧದಿಂದ ಇಲ್ಲಿಯೇ ರಾಜಪುತ್ರರನ್ನು ಅಪಹರಿಸಬೇಕೆಂದು ಹೇಳುವೆಯಲ್ಲವೆ? ಅದಕ್ಕೂ ನಾನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ. ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ನನ್ನ ಪಕ್ಷವು ಬಲಿಷ್ಠವಾಗಿರುವುದೆಂದು ಉಬ್ಬಿ, ನಿನ್ನನ್ನು ಹಣಿದು ರಾಜಪುತ್ರರೊಡನೆ ಪಾರಾಗಿ ಹೋಗಲಿಕ್ಕೆ ನಾನು ಮನಸ್ಸು ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ರಾಜಪುತ್ರರು ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ನನ್ನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿದ್ದಾರಷ್ಟೆ? ಅಂದಬಳಿಕ ಅವರ ಸಂರಕ್ಷಣದ ಭಾರವು

ನನ್ನ ಮೇಲೆಯೇ ಬಿದ್ದಂತಾಯಿತು. ಉಭಯಪಕ್ಷದ ವೀರರು ತಟಸ್ಥವೃತ್ತಿಯಿಂದ ನಿಂತುಕೊಂಡು ನೋಡಲಿ; ನಾವಿಬ್ಬರೂ ಯುದ್ಧ ಮಾಡೋಣ, ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ನಾನು ಸೋತರೆ, ರಾಜಪುತ್ರನನ್ನು ನೀನು ಅಪಹರಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗಬಹುದು. ನನ್ನಿಂದ ನೀನೇ ಪರಾಜಿತನಾದರೆ, ನಾನು ರಾಜಪುತ್ರನನ್ನು ಪತಿಯ ಬಳಿಗೆ ಕರೆದೊಯ್ದು ಕೃತಕೃತ್ಯಳಾಗುವೆನು; ಇದು ಧರ್ಮಯುದ್ಧವಾಗಬಹುದೆಂದು ನನಗೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ನಿನಗೆ ಸಮ್ಮತವಿದ್ದರೆ, ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧನಾಗು. ಧರ್ಮಯುದ್ಧವಾಗುವುದೋ ಇಲ್ಲವೋ ಎಂಬ ಸಂಶಯ ಬಂದರೆ, ಧರ್ಮಯುದ್ಧದ ಅಭಿಮಾನಿಗಳನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಂಡು ಬೇಕಾದಾಗ ನನ್ನ ಸಂಗಡ ಯುದ್ಧಮಾಡಿ ರಾಜಪುತ್ರರ ಹಕ್ಕಿನ ನಿರ್ಣಯ ಮಾಡಿಕೋ. ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಅಧಿಪತಿಗಳಾದ ದುರಗಪ್ಪನಾಯಕರು, ನೀತಿ ವಿಶಾರದರೆಂತಲೂ, ಧರ್ಮ ಯುದ್ಧದ ಅಭಿಮಾನಿಗಳೆಂತಲೂ ನನ್ನ ಪತಿಯ ಮುಖದಿಂದ ಕೇಳಿದ್ದೇನೆ. ಬೇಕಾದರೆ, ಅವರನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಂಡು ಬಾ. ನನ್ನ ಈ ನಿಯಮಕ್ಕೆ ನನ್ನ ಪತಿಯಾದ ಎಚ್ಚಮ್ಮನಾಯಕರು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡೇ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವರು. ಅವರು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳದಿದ್ದರೆ, ವಚನಭಂಗ ದೋಷದ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತಕ್ಕಾಗಿ ನಾನು ಅಗ್ನಿಪ್ರವೇಶ ಮಾಡುವೆನು. ಇನ್ನು ನಿನ್ನ ಇಚ್ಛೆಯಂತೆ ನಡೆ, ಸ್ವಾಮಿಕಾರ್ಯಸಾಧನ ತತ್ಪರನಾದ ನೀನು ಸುಮ್ಮನೆ ವಿಲಂಬ ಮಾಡಬೇಡ!

ಕುಮುದಿನಿಯ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ದುರಗಪ್ಪನಾಯಕನು ಬಹಳವಾಗಿ ನಾಚಿದನು. ಕುಮುದಿನಿಯು ತನ್ನನ್ನು ದುರಗಪ್ಪನಾಯಕನೆಂದು ತಿಳಿಯದೆ, ರಾಚಿದೇವನೆಂದು ತಿಳಿದಿರುವದೇ ತನ್ನ ಮರ್ಯಾದೆಯುಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಸಾಧನವಾಯಿತೆಂದು ಆತನು ಸಮಾಧಾನಪಟ್ಟನು. ತನ್ನ ಕೀರ್ತಿಯಂತೆ ತನ್ನ ಆಚರಣೆಯು ಘಟಿಸದ್ದನ್ನು ತಿಳಿದು ಮೊದಲೇ ಅಸಮಾಧಾನಪಟ್ಟಿದ್ದ ಆ ನಾಯಕನು, ಕುಮುದಿನಿಯ ಮಾತುಗಳ ಪೆಟ್ಟಿನಿಂದ ಮೆತ್ತಗಾಗಿ, ಹೆಂಗಸಿನ ಮೇಲೆ ಶಸ್ತ್ರವನ್ನೆತ್ತಿ ಅಪಕೀರ್ತಿಗೆ ಗುರಿಯಾಗಲಿಕ್ಕೆ ಸಮ್ಮತಿಸಲಿಲ್ಲ. ಆತನು ಕುಮುದಿನಿಯನ್ನು ಕುರಿತು—ಅಮ್ಮಾ ಕುಮುದಿನೀ, ನೀನು ಯಥಾಯೋಗ್ಯವಾಗಿ ಹೇಳಿದೆ. ನಾನು ಇಂದು ಒಬ್ಬ ಅಲೌಕಿಕ ಸ್ತ್ರೀಯ ದರ್ಶನ ಮಾಡಿಕೊಂಡಂತಾಯಿತು! ತಾಮಸವೃತ್ತಿಯ ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳ ಪ್ರಯೋಗಗಳ ಗೊಂದಲವಿಲ್ಲದೆ, ಸಾತ್ವಿಕವೃತ್ತಿಯ ಸದುಪದೇಶದಿಂದಲೇ ನನ್ನನ್ನು ಜಯಿಸಿದ ನಿನಗೆ ನನ್ನ ನಮಸ್ಕಾರಗಳು! ಜಯಶೀಲೆಯಾದ ನೀನು ರಾಜಪುತ್ರರನ್ನೊಡಗೊಂಡು ಸಕಲ ಪರಿವಾರದೊಡನೆ ಯಥೇಚ್ಛವಾಗಿ ನಿನ್ನ ಪತಿಯ ಸನ್ನಿಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದು. ನಿನ್ನ ಅಪ್ಪಣೆ ದೊರೆತರೆ ನಾನು ನನ್ನ ಪರಿವಾರದೊಡನೆ ಚಂದ್ರಗಿರಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತೇನೆ, ಅನ್ನಲು, ಕುಮುದಿನಿಯು ಕುದುರೆಯಿಂದಿಳಿದು ರಾಚಿದೇವನನ್ನು ವಂದಿಸಿ—ಎಲೈ ಸನ್ಮಾನನೀಯನಾದ ಪುರುಷಶ್ರೇಷ್ಠನೇ, ನೀನು ಸದ್ಗುಣಾತಿಶಯದಿಂದ ನಿಜವಾಗಿ ಪೂಜ್ಯನಿರುತ್ತೀ. ಕನ್ನಡಿಗರ ಇಂಥ

ಹೀನಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ನಿನ್ನಂಥ ಸುಜನರು ಅವರಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುತ್ತಿರುವುದು ಸಮಾಧಾನದ ಸಂಗತಿಯು. ಪ್ರಮಾದದಿಂದ ನನ್ನಿಂದಾದ ಅಪರಾಧಗಳನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸಿ, ರಾಜಪುತ್ರರೊಡನೆ ಪತಿಯ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗ-ಲಿಕ್ಕೆ ನನಗೆ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ಕೊಡು, ಎಂದು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳಲು, ದುರಗಪ್ಪನಾಯಕನು ಕೂಡಲೆ ತಾನೂ ಕುದುರೆಯನ್ನಿಳಿದು, ಬಹುಮಾನ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಕುಮುದಿನಿಗೆ ಕುದುರೆಯನ್ನು ಹತ್ತಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿ, ರಾಜಪುತ್ರನನ್ನು ಅಭಿವಂದಿಸಿ, ತಾನು ಕುದುರೆಯನ್ನು ಹತ್ತಿ ತನ್ನ ಅನುಯಾಯಿಗಳೊಡನೆ ಚಂದ್ರಗಿರಿಯ ಕಡೆಗೆ ಸಾಗಿದನು. ಇತ್ತ ಕುಮುದಿನಿಯೂ ತನ್ನ ಪರಿವಾರವನ್ನೊಡಗೊಂಡು ಆನಂದ-ದಿಂದ ತನ್ನ ಪಾಳಯದ ಕಡೆಗೆ ತೆರಳಿದಳು. ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ಹೋಗಹೋಗುತ್ತ ತಿರುಮಲರಾಯನೆಂಬ ಸರದಾರನು ಕುಮುದಿನಿಯನ್ನು ಕುರಿತು—ತಾಯಿ, ನಿನ್ನ ಸಂಕೇತದಂತೆ ಚಂದ್ರಗಿರಿಯಿಂದ ಎರಡು ಮೈಲುಗಳ ಮೇಲೆ ನಾವು ನಿನ್ನ ದಾರಿಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ನಿಂತುಕೊಂಡಿದ್ದೆವು; ಆದರೆ ದೂರದಿಂದ ಬಹಳ ಕುದುರೆಗಳ ಕಾಲಸಪ್ಪಳಗಳು ಕೇಳಹತ್ತಿದ್ದರಿಂದ, ವೈರಿಗಳಿಂದ ಏನಾದರೂ ಅಪಾಯ ಒದ-ಗುವ ಸಂಭವವಿರಬಹುದೆಂದು ತಿಳಿದು ನಾವು ಮುಂದಕ್ಕೆ ಸಾಗಿ ನಿನ್ನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದೆವು. ಬಂದದ್ದು ಬಹಳ ನೆಟ್ಟಗಾಯಿತೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ನಿನ್ನಂಥ ಸತ್ವಶಾಲಿನಿಗೆ ಅನ್ಯರ ಸಹಾಯದ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿರ-ದಿದ್ದರೂ, ನಮ್ಮ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಮಾಡಿದ ಬಗ್ಗೆ ನಮಗೆ ಬಹಳ ಸಮಾಧಾನವಾಗಿರುವುದು, ಎಂದು ನುಡಿಯಲು, ಕುಮುದಿನಿಯು ತನ್ನ ರಾಹುತರಿಂದಾದ ಅತ್ಯಂತ ಮಹತ್ವದ ಸಹಾಯಕ್ಕಾಗಿ ಸಮಯೋಚಿತವಾದ ಮೃದುನುಡಿಗಳಿಂದ ತಿರುಮಲರಾಯನೇ ಮೊದಲಾದವರನ್ನು ಸಂತೋಷ-ಗೊಳಿಸಿದಳು. ಹೀಗೆ ಜಯದಿಂದ ಉತ್ಸಾಹಗೊಂಡ ಆ ವೀರರ ತಂಡವು ಪ್ರಸಂಗಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಮಾತುಗ-ಳನ್ನಾಡುತ್ತ ಎಚ್ಚಮ್ಮನಾಯಕನ ಪಾಳಯವನ್ನು ಮುಟ್ಟಿತು.

ಕುಮುದಿನಿಯು ಪಾಳಯವನ್ನು ಮುಟ್ಟಿದಾಗ ಅರುಣೋದಯ ಸಮಯವಾಗಿತ್ತು. ಪಾಳಯ-ದೊಳಗಿನ ದಂಡಾಳುಗಳು ಎದ್ದು, ಕೆಲವರು ಉದಯರಾಗ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು; ಕೆಲವರು ಪ್ರಾತಃಸ್ಮರಣ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು; ಕೆಲವರು ತಮ್ಮ ಕುದುರೆಗಳಿಗೆ ಜೀನು ಏರಿಸಿ ಸವಾರಿಗೆ ಹೊರಡುತ್ತಲಿದ್ದರು. ಅಷ್ಟರ-ಲ್ಲಿ ಮೂಡಲು ಕೆಂಪೇರಿ ಕತ್ತಲೆಯು ಹರಿಯಹತ್ತಿತು. ಕೈಕೊಂಡ ಕಾರ್ಯವು ಸಾಧಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಕುಮುದಿನಿ-ಯು ಸಂತೋಷಭರಿತಳಾಗಿ ರಾಜಪುತ್ರನೊಡನೆ ಆತನ ಭಾವೀ ವೈಭವವನ್ನು ಕುರಿತು ಆನಂದದಿಂದ ಮಾತಾಡತೊಡಗಿದ್ದಳು. ಆಗ ನಡುನಡುವೆ ಆಕೆಗೆ ಪತಿಯ ಸ್ಮರಣವಾಗಿ ಆನಂದಾತಿಶಯದಿಂದ ಆಕೆಯ ಶರೀರವು ರೋಮಾಂಚಿತವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ರಾಜಪುತ್ರನು ಒಂದೇ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಕುಮುದಿನಿಯ ಸಹವಾಸದಿಂದ ಎಷ್ಟೋ ಮಹತ್ವದ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಅವಲೋಕಿಸಿದನು. ಅದರಿಂದ ಆತನ ಚಿತ್ತ-

ವೃತ್ತಿಯು ಉನ್ನತಿಯನ್ನು ಪಡೆದು, ಅದರಲ್ಲಿ ಪ್ರತಾಪ, ಧೈರ್ಯ ಮೊದಲಾದ ಮಹತ್ವದ ಗುಣಗಳ ಬೀಜಾರೋಪಣವಾಯಿತು. ರಾಜಪುತ್ರರು ದಯಮಾಡಿಸಿದ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಎಚ್ಚಮ್ಮನಾಯಕನಿಗೆ ಹೇಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ ತಿರುಮಲರಾಯನು ಪಾಳಯದೊಳಗೆ ಹೋಗಿರಲು, ಇತ್ತ ಕುಮುದಿನಿಯೇ ಮೊ-ದಲಾದವರು ಪ್ರಾತರ್ವಿಧಿಗಳನ್ನು ತೀರಿಸಿಕೊಂಡು, ತಮ್ಮ ಉಡುಪು-ತೊಡುಪುಗಳನ್ನು ಸರಿಮಾಡಿ-ಕೊಳ್ಳಹತ್ತಿದರು. ರಾಜಪುತ್ರನನ್ನು ಯುದ್ಧದ ಉಡುಪುತೊಡುಪುಗಳಿಂದ ಕುಮುದಿನಿಯು ಕೈಮುಟ್ಟಿ ಶೃಂಗರಿಸಿದಳು. ಅತ್ತ ಕುದುರೆಗಳು ಅದೇ ಹುಟ್ಟಿದ್ದ ಹುಲ್ಲನ್ನು ಮೇಯುತ್ತ ಶ್ರಮಪರಿಹಾರಾರ್ಥವಾಗಿ ಆಗಾಗ್ಗೆ ಭುರುಗುಟ್ಟುತ್ತಿದ್ದವು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಬೆಳ್ಳಗೆ ಬೆಳಗಾಯಿತು. ಪಾಳಯದಲ್ಲಿ ರಣವಾದ್ಯಗಳೂ, ಬೇರೆ ಮಂಗಲವಾದ್ಯಗಳೂ ಭೋರ್ಗರೆಯಹತ್ತಿದವು. ಎಚ್ಚಮ್ಮನಾಯಕನ ಆನಂದವು ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿಸದಾಯಿತು. ಆತನು ಎದುರುಗೊಳ್ಳುವ ಸಿದ್ಧತೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ತೀವ್ರ ಬರುವುದಕ್ಕಾಗಿ ತಿರುಮಲರಾಯನಿಗೆ ಹೇಳಿ, ತಾನು ದರ್ಬಾರದ ಉಡುಪು-ತೊಡುಪುಗಳನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಂಡು ರಾಜ-ದರ್ಶನಕ್ಕಾಗಿ ಲಗುಬಗೆಯಿಂದ ಹೊರಟನು. ನಡುವೆ ಎಚ್ಚಮನಾಯಕನು, ಎಡಬಲಗಳಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬರು ಸರದಾರರು, ಹಿಂದೆ ನಾಲ್ಕು ಜನ ರಾವುತರು, ಮುಂದೆ ನಾಲ್ಕು ಜನ ರಾವುತರು. ಇಷ್ಟೇ ಪರಿವಾರ-ದಿಂದ ನಾಯಕನು ಹೊರಟಿದ್ದನು. ನಾಯಕನ, ಹಾಗು ಸರದಾರರ ಬಿಚ್ಚುಗತ್ತಿಗಳು ಟೊಂಕದಲ್ಲಿ ಅಲೆದಾಡುತ್ತಿದ್ದವು. ರಾವುತರು ತಮ್ಮ ಬಿಚ್ಚುಗತ್ತಿಗಳನ್ನು ನೆಗಹಿ, ತಮ್ಮ ಒಡೆಯನನ್ನು ವಕ್ರದೃಷ್ಟಿ-ಯಿಂದ ನೋಡುವವರನ್ನು ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ತುಂಡರಿಸುವೆವೆಂಬ ಭಾವವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಗೊಳಿಸುತ್ತ ಸಾಗಿದ್ದರು. ಬೆಟ್ಟದಂಥ ಕುದುರೆಗಳು ಉಷಃಕಾಲದ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾದ ತಮ್ಮ ಉಲ್ಲಾಸದಿಂದ ಸ್ಫೂರ್ತಿಗೊಂಡು ಭರದಿಂದ ಸಾಗಿರಲು, ಪ್ರಭುಶಕ್ತಿಯ ದರ್ಪವು ನೋಡುವವರ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಬಿಂಬಿಸಿ ಲೀನತೆಯ-ನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಎಚ್ಚಮ್ಮನಾಯಕನು ಕುಮುದಿನಿಯನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಶತಃ ಅಭಿನಂದಿಸುತ್ತ ಅಲ್ಪಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮುಕ್ಕಾಲು ಮೈಲಿನ ಹಾದಿಯನ್ನು ಕ್ರಮಿಸಿ ರಾಜಪುತ್ರನ ಸನ್ನಿಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದನು.

ಎಚ್ಚಮನಾಯಕನು ಹೋದಾಗ, ರಾಜಪುತ್ರನು ಯುದ್ಧದ ಉಡುಪು-ತೊಡುಪುಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿ, ವೀರಾಗ್ರೇಸರನಾದ ಅಭಿಮನ್ಯುವಿನ ನೆನಪುಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತ ವೀರಾಸನವನ್ನು ಹಾಕಿ ದರ್ಪದಿಂದ ಕು-ಳಿತಿದ್ದನು. ಕುಮುದಿನಿಯು ಆತನ ಹಿಂದೆ ನಿಂತು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಓಲಯಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ದಂಡಾಳುಗಳು ಖಡ್ಗಪಾಣಿಗಳಾಗಿ ಸುತ್ತುಗಟ್ಟಿ ನಿಂತಿದ್ದರು. ಉಳಿದ ಜನರು ಕೈಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ದೂರ ನಿಂತುಕೊಂಡಿದ್ದ-ರು. ಈ ಅಪೂರ್ವ ನೋಟವನ್ನು ನೋಡಿ ಎಚ್ಚಮನಾಯಕನ ರಾಜನಿಷ್ಠೆಯು ಉಕ್ಕಿಬಂದು, ಆತನ ಕಣ್ಣುಗಳು ಆನಂದಬಾಷ್ಪಗಳಿಂದ ಪೂರ್ಣವಾದವು. ಆತನು ರಾಜಕುಮಾರನನ್ನು ಸಾಷ್ಟಾಂಗವಾಗಿ

ವಂದಿಸಿ, ಕಾಣಿಕೆಯನ್ನರ್ಪಿಸಿ ತನ್ನ ನಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದನು. ಆಗರ್ಭ ಶ್ರೀಮಂತನಾದ ರಾಜಕುಮಾರನು, ನಾಯಕನನ್ನು ಯಥೋಚಿತವಾಗಿ ಮನ್ನಿಸಿ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಸ್ಥಳವನ್ನು ತೋರಿಸಲು, ನಾಯಕನು ವಿನಯದಿಂದ ತಲೆಬಾಗಿ ಸಮ್ಮತಿಯನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿ, ಕುಮುದಿನಿಯನ್ನು ಕೃತಜ್ಞತೆಯಿಂದ ಬಹುಮಾನ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ನೋಡುತ್ತ ತನ್ನ ಆಸನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡನು. ಆಗ ಜಯಶಾಲಿಯಾದ ಕುಮುದಿನಿಯ ಮುಖಕಮಲವು ಪ್ರಫುಲ್ಲಿತವಾಯಿತು. ಆಕೆಯ ವಿಶಾಲವಾದ ನೇತ್ರಗಳ ಹೊಳಪೂ, ನಿಷ್ಕಲಂಕವಾದ ಮುಖಕಾಂತಿಯೂ, ಅಪೂರ್ವವಾದ ಸೌಂದರ್ಯದ ಸೊಬಗೂ, ಬೆಳಗಿನ ಸುಳಿಗಾಳಿಯಿಂದ ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ಅಲ್ಲಾಡುವ ಮುಂಗುರುಳುಗಳ ಚಂದವೂ ನಾಯಕನಲ್ಲಿ ಧನ್ಯತೆಯನ್ನುಂಟುಮಾಡಿದವು. ಪತಿಯು ತನ್ನ ಮೇಲೆ ಕೃಪಾದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಚೆಲ್ಲಿದಾಗ ಕುಮುದಿನಿಯು ತಾನು ಕಾರ್ಯಸಾಧಿಸಿದವಳೆಂಬ ಗರ್ವದಿಂದಾಗಲಿ, ಮಹಾ ಸಾಹಸಿಯೆಂಬ ಅಭಿಮಾನದಿಂದಾಗಲಿ, ಪತಿಯ ದರ್ಶನವನ್ನು ತಕ್ಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ; ಆಕೆಯು ಅತ್ಯಂತ ವಿನಯಶೀಲಳಾಗಿ ನಿಸ್ಪೃಹತೆಯನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದಳು. ಪತಿಯ ದರ್ಶನದಿಂದ ಆಕೆಗೆ ಸ್ವರ್ಗಸುಖವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದಂತಾಯಿತು. ನಾಯಕನು ರಾಜಪುತ್ರರ ಯೋಗಕ್ಷೇಮವನ್ನು ವಿಚಾರಿಸುತ್ತ ನಡುನಡುವೆ ಪೌರುಷಶೀಲಳಾದ ತನ್ನ ಪತ್ನಿಯನ್ನು ಅಭಿಮಾನಪುರಸ್ಸರವಾಗಿ ನೋಡುವಾಗ, ಆ ವಿನಯಸಂಪನ್ನಳ ಹೃದಯವು, ಆನಂದಾಬ್ಧಿಯ ತೆರೆಗಳ ಆಘಾತದಿಂದ ಕಂಪಿತವಾಗುತ್ತಿತ್ತು! ಅವಳ ಸರ್ವಾಂಗವು ರೋಮಾಂಚಿತವಾಗುತ್ತಿತ್ತು! ಈ ಅಪೂರ್ವ ಪ್ರಸಂಗದಿಂದುಂಟಾದ ಆನಂದದಿಂದ ಪರಿವಾರವೆಲ್ಲ ಪರವಶವಾಗಿರಲು, ತಿರುಮಲರಾಯನು ಸರ್ವಸನ್ನಾಹದೊಡನೆ ರಾಜಪುತ್ರರನ್ನು ಎದುರುಗೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಬಂದನು. ವೈಭವದಿಂದ ರಾಜಪುತ್ರರ ಮೆರವಣಿಗೆಯು ಹೊರಟು ಪ್ರವೇಶ ಸಮಾರಂಭವು ಸಾಂಗವಾಯಿತು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಪಾಳಯವನ್ನು ಗುಡಿ-ತೋರಣ ಧ್ವಜಪತಾಕೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದ ಅಲಂಕರಿಸಿದ್ದರು. ಹೀಗೆ ರಾಜಪುತ್ರರು ಪಾಳಯಕ್ಕೆ ದಯಮಾಡಿಸಿ, ಅದನ್ನು ಸನಾಥವಾಗಿ ಮಾಡಿದ್ದರಿಂದ, ಭಾವೀಕಲ್ಯಾಣದ ಸುಚಿಹ್ನವು ಎಲ್ಲರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹೊಳೆಯಹತ್ತಿತು!

೯ನೆಯ ಪ್ರಕರಣ

ಮುಯ್ಯಕ್ಕೆ ಮುಯ್ಯ

ದುರಗಪ್ಪನಾಯಕನು ಚಂದ್ರಗಿರಿಗೆ ಹೋದಬಳಿಕ, ರಾಜಪುತ್ರನನ್ನು ಕುಮುದಿನಿಯು ಎಬ್ಬಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋದ ವರ್ತಮಾನವು ನಾಲ್ಕೂ ಕಡೆಗೆ ಹಬ್ಬಿತು. ಈ ದುಷ್ಟ ವಾರ್ತೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಜಗರಾಯನು ಬಹಳ ವ್ಯಥೆಪಟ್ಟನು. ರಾಜಪಕ್ಷದವನೊಬ್ಬ ಪುರುಷನಾದರೂ ಎಚ್ಚಮ್ಮನಾಯಕನು ಕಡೆಗೆ ಇದ್ದ ಹೊರತು ಅವನ ಪಕ್ಷವು ಬಲಿಷ್ಠವಾಗಲಾರದೆಂದು ತಿಳಿದು, ಜಗರಾಯನು ಕೆಲಮಟ್ಟಿಗಾದರೂ ಸಮಾಧಾನದಿಂದಿದ್ದನು! ಆದರೆ ಈಗೊದಗಿದ ಪ್ರಸಂಗದಿಂದ ಆ ಸಮಾಧಾನಕ್ಕೂ ಮಾರ್ಗವಿಲ್ಲದಂತಾಗಲು, ಆತನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಏನೂ ಬೇಡಾಯಿತು. ಎಷ್ಟೋ ದಿವಸಗಳವರೆಗೆ ಆತನು ಅರಮನೆಯಿಂದ ಹೊರಗೆ ಬಾರದಾದನು. ಸರದಾರರು ಆತನ ಯೋಗಕ್ಷೇಮಕ್ಕಾಗಿ ಅರಮನೆಗೆ ಹೋಗುತ್ತ ಬರುತ್ತಲಿದ್ದರು. ಒಂದು ದಿವಸ ದುರಗಪ್ಪನಾಯಕನೂ ಜಗರಾಯನ ಭೆಟ್ಟಿಗೆ ಹೋದನು. ಅಗ ಅಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ನಾಲ್ಕು ಜನ ಸರದಾರರು ಜಗರಾಯನ ಯೋಗಕ್ಷೇಮವನ್ನು ವಿಚಾರಿಸುತ್ತ ಕುಳಿತಿದ್ದರು. ಆಗಿನ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ದುರಗಪ್ಪ ನಾಯಕನನ್ನು ಹೋಲುವಂಥ ಸರದಾರರು ತೀರ ಅಪರೂಪವಾಗಿದ್ದರು. ಡಾಂಭಿಕರೂ, ಆಲಸ್ಯಕ್ಕೆ ಮೆಚ್ಚಿದವರೂ, ದುರ್ವ್ಯಸನಿಗಳೂ, ಪರರ ಉತ್ಕರ್ಷವನ್ನು ಸಹಿಸದವರೂ, ಚಾಡಿ-ಚುದ್ದರಗಳಿಂದ ಪರಸ್ಪರರಲ್ಲಿ ಒಡಕನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುವವರೂ ವಿಶೇಷವಾಗಿದ್ದರು. ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ನಾಲ್ವರು ಸರದಾರರೂ ಇದೇ ವರ್ಗದವರಾಗಿದ್ದರೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಅವರು ದುರುಗಪ್ಪನಾಯಕನ ಉತ್ಕರ್ಷಕ್ಕೂ, ಅವನ ಸದ್ಗುಣಗಳಿಗೂ ಅಸೂಯೆಪಡುತ್ತಿದ್ದು, ಆ ನಾಯಕನ ವಿಷಯವಾಗಿ ಜಗರಾಯನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಹ್ಯಾಗೆ ಕೆಡಿಸೋಣವೆಂದು ಹೊಂಚು ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಕುಳಿತಿದ್ದರು. ಆ ನೀಚರಿಗೆ ರಾಜಪುತ್ರನ ಪ್ರಕರಣವು ಅನಾಯಾಸವಾಗಿ ಅನುಕೂಲಿಸಿತು. ಈ ಅಧಮರು, ದುರಗಪ್ಪನಾಯಕನಂಥ ಘನವಾದ ಯೋಗ್ಯತೆಯ ಮನುಷ್ಯನು ತಾನಾಗಿ ಮನೆಮುಟ್ಟಿ ಸಮಾಚಾರಕ್ಕೆ ಬಂದರೆ, ಆತನ ಆದರಾತಿಥ್ಯವನ್ನು ಯೋಗ್ಯರೀತಿಯಿಂದ ಮಾಡದಷ್ಟು ಜಗರಾಯನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಕೆಡಿಸಿದ್ದರು. ಕೈಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕ ರಾಜಪುತ್ರನನ್ನೂ, ಕುಮುದಿನಿಯನ್ನೂ ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿ ಹೋಗಗೊಟ್ಟು, ದುರಗಪ್ಪನಾಯಕನೇ ಘಾತಮಾಡಿದನೆಂದು ಜಗರಾಯನ ನಂಬಿಗೆಯಾಗಿಹೋಗಿತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಆತನು ಮನೆಗೆ ಬಂದ ದುರಗಪ್ಪನಾಯಕನನ್ನು ಮಾತಾಡಿಸಲಿಲ್ಲ, ನೆಟ್ಟಿಗೆ ಕೂಡ್ರೆನ್ನಲಿಲ್ಲ ಸಹ! ಇದು

ದುರಗಪ್ಪನಾಯಕನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಹಳವಾಗಿ ಹತ್ತಿದರೂ, ಆತನು ಅದನ್ನು ಹೊರಗೆ ತೋರಗೊಡದೆ, ಹೋದತಪ್ಪಿಗಾಗಿ ಸ್ಥಳವಿದ್ದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡನು. ಕೆಲವು ಹೊತ್ತಿನವರೆಗೆ ಎಲ್ಲರೂ ಸುಮ್ಮನೆ ಕುಳಿತಿದ್ದರು. ಆಗ ಜಗರಾಯನು ಉರಿಮೋರೆಯಿಂದ ತನ್ನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿದ್ದ ನಾಲ್ಕು ಜನ ಸರದಾರರ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಿ—ಏನು ಮಾಡಬೇಕು! ನಮ್ಮವರೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವವರೇ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಕುತ್ತಿಗೆ ಕೊಯ್ದ ಹಾಗಾಯಿತು. ಕೈಯಲ್ಲಿ ವೈರಿಗಳು ಸಿಕ್ಕಿರಲು, ಧರ್ಮಯುದ್ಧದ ಡಾಂಭಿಕತನದಿಂದ ಅವರನ್ನು ಸುಮ್ಮನೆ ಹೋಗಗೊಡುವುದು ಮೂರ್ಖತನದ ಲಕ್ಷಣವಲ್ಲದೆ ಮತ್ತೇನು? ಭೀಷ್ಮನ ಧರ್ಮಯುದ್ಧದ ಸೋಗಿನಿಂದಲೇ ಭಾರತಯುದ್ಧದ ಪರಿಣಾಮವು ವಿಪರೀತವಾಗಿ, ದುರ್ಯೋಧನನು ಮುಣುಗಿಹೋದನು. ಈ ಧರ್ಮಯುದ್ಧದ ಹುಚ್ಚಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ರಜಪೂತರು ಹಾಳಾದರು. ತಮ್ಮ ಕುಯುಕ್ತಿಯನ್ನೂ, ಸ್ವಾರ್ಥವನ್ನೂ ಸಾಧಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಎಷ್ಟೋ ಜನರು ಧರ್ಮಯುದ್ಧದ ನಿಶಾನೆಯನ್ನು ಮುಂದೆ ಮಾಡುವುದುಂಟು. ಅದರಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಯದ ಸುಂದರ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಎದುರಾದಲ್ಲಿಯಂತು ಧರ್ಮಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಪೂರಾ ಕಳೆಯೇರುತ್ತದೆ!

ಜಗರಾಯನು ವಿಚಾರಶೂನ್ಯನಾಗಿ ಹೀಗೆ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಹತ್ತುವ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡಲು, ಆ ಚಂಡಾಲಚೌಕಳಿಯು ಪರಸ್ಪರರನ್ನು ನೋಡಿ ನಗತೊಡಗಿತು. ಇದನ್ನು ನೋಡಿ ದುರಗಪ್ಪನಾಯಕನಿಗೆ ಬಹಳ ಅಸಮಾಧಾನವಾಯಿತು. ಆದರೂ ಆತನು ಶಾಂತವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಜಗರಾಯನಿಗೆ—ರಾಯರೇ, ನಾನು ರಾಜಪುತ್ರರನ್ನು ಹೋಗಗೊಟ್ಟಿದ್ದು ಕಾರ್ಯಸಾಧನದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅಯೋಗ್ಯವಾಗಿರುವ ಕಾರಣ, ತಾವು ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಸಿಟ್ಟಾದದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ನಾನು ದೋಷವಿಡುವುದಿಲ್ಲ. ಧರ್ಮಯುದ್ಧವು ಕಲಿಯುಗದಲ್ಲಿ ನಿಷೇಧವೆಂತಲೇ ಹೇಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಎರಡೂ ಪಕ್ಷದವರು ಧರ್ಮಿಷ್ಟರಾಗಿರಬೇಕಾಗುವುದು. ನಿನ್ನೆ ಅಂಥ ಸುಯೋಗವು ಒದಗಿದ್ದರಿಂದ ನಿರ್ವಾಹವಿಲ್ಲದೆ ಧರ್ಮಯುದ್ಧದ ಪ್ರಸಕ್ತಿಗೆ ಹೋಗಬೇಕಾಯಿತು. ಧರ್ಮಯುದ್ಧವು ಕೇವಲ ಲಾಭವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುವ ಸಾಧನವಲ್ಲ; ಅದು ಶೂರರ ನಿಜವಾದ ಶೌರ್ಯವನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸುವ ಒರೆಗಲ್ಲೂ, ಸತ್ವಶಾಲಿಗಳಾದ ವೀರರ ಸತ್ವವನ್ನು ಅಳೆಯುವ ಸತ್ವಮಾಪಕಯಂತ್ರವೂ ಆಗಿರುವುದು. ನಿಸ್ಪೃಹಿಗಳಾದ ಸದ್ಗುಣಮಂಡಿತ ರಣಪಂಡಿತರಲ್ಲದೆ, ಅನ್ಯರು ಅದಕ್ಕೆ ಮನಸ್ಸು ಮಾಡರು! ಈ ಕೌತುಕದ ಯುದ್ಧವು, ಭರತಭೂಮಿಯೊಳಗಿನ ಉದಾರವೃತ್ತಿಯ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ವೀರರು ಮಾತ್ರ ಧರಿಸುವ ಅಮೌಲ್ಯ ಮಂಡನವಾಗಿರುತ್ತದೆ! ಈ ಯುದ್ಧದ ಅಭಿಮಾನಿಗಳಿಗೆ ಜಯಕ್ಕಿಂತ ಕೀರ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಅಭಿಲಾಷೆ ಹೆಚ್ಚು. ಪ್ರಿಯಮಿತ್ರರಾದ ಜಗರಾಯರೇ, ಇಂಥ ಕ್ಷುದ್ರಪ್ರಸಂಗಕ್ಕಾಗಿ ನೀವು ಹೀಗೆ ಉದಾಸೀನರಾಗಬಹುದೇ? ಭೀಷ್ಮಾಚಾರ್ಯರಂಥ

ಮಹಾತ್ಮರ ಕೃತಿಗೆ ಉದ್ದೇಶವರಿಯದೆ ಈಗ ಹೆಸರಿಡುವುದೇಕೆ? ರಜಪೂತರ ಧರ್ಮಯುದ್ಧದಿಂದ ಅವರ ಶುಭ್ರಕೀರ್ತಿಗೆ ಏನು ಕಲಂಕವುಂಟಾಗಿದೆ? ಪ್ರತಿ ಒಬ್ಬರು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಸಮಾಧಾನಕ್ಕಾಗಿ ಕಾರ್ಯಮಾಡುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಸುಮ್ಮನೆ ಒಬ್ಬರು ಮತ್ತೊಬ್ಬರಿಗೆ ಹೆಸರಿಡುವುದು ಸರಿಯಲ್ಲ. ಈಗ ನಿಮಗೆ ಅಂಥ ಪ್ರಸಂಗವಾದರೂ ಏನು ಬಂದಿದೆ? ರಾಜಪುತ್ರರನ್ನು ಹಿಡಿತರುವುದು ಅವಶ್ಯವಿದ್ದರೆ, ಅಪ್ಪಣೆಯಾಗಬೇಕು; ಈಗಲೆ ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ಎಚ್ಚಮ್ಮನಾಯಕನ ಪಾಳಯವನ್ನು ನುಗ್ಗಿ ರಾಜಪುತ್ರರನ್ನು ಹಿಡತರುತ್ತೇನೆ. ಇಂದಿನ ಹಾನಿಯನ್ನು ಈ ದುರಗಪ್ಪನಾಯಕನು ತುಂಬಿಕೊಡದೆ ಇರನು. ತಾವು ಮಹಾಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಕೈಹಾಕಿರುವುದರಿಂದ ಹೀಗೆ ಶೂರರ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಹತ್ತುವಂಥ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಆಡಬಾರದು. ಎಲ್ಲರೂ ತಿಳಿದವರೇ ಇರುತ್ತಾರೆಂಬ ನಿಯಮವಿಲ್ಲ. ಅಷ್ಟಕ್ಕಿಷ್ಟಕ್ಕೆ ಮಂದಿಯ ಮೇಲೆ ಹರಿಹಾಯುವುದರಿಂದ ನಿಮ್ಮ ಪಕ್ಷದ ಹಾನಿಯೇ ಆದೀತು, ಎಂದು ನುಡಿಯುತ್ತಿರಲು, ತಿರುಕನಾಯಕನೆಂಬವನು ನಡುವೆ ಬಾಯಿಹಾಕಿ—ನಾಯಕರೇ, ಇನ್ನು ತಾವು ಆತ್ಮಪೌರುಷವನ್ನೂ, ಪರೋಪದೇಶದಲ್ಲಿ ಪಾಂಡಿತ್ಯ ತೋರಿಸುವುದನ್ನೂ ಸಾಕುಮಾಡಿರಿ. ರಾಜಪುತ್ರರನ್ನು ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಹಿಡತರಲಿಕ್ಕೆ ದೊರೆಗಳ ದಂಡಿನಲ್ಲಿ ಹಲವು ಜನ ಶೂರರಿದ್ದಾರೆ. ನಿಮ್ಮಂಥ ವಿಶ್ವಾಸಘಾತಕರು ದೊರೆಗಳ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿರುವುದಕ್ಕಿಂತ ಇಲ್ಲದಿರುವುದು ಸುರಕ್ಷಿತವು. ನೀವು ದೊರೆಗಳ ಅಜ್ಞಂದಿರನ್ನೂ ಲಕ್ಷಿಸದೆ, ಉದ್ಧಟತನದಿಂದ ಈಗ ಮನಬಂದಂತೆ ಮಾತಾಡುವುದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ, ನಿಮ್ಮ ರಾಜನಿಷ್ಠೆಯ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ಯಾರಿಗಾದರೂ ಸಂಶಯ ಬರಬಹುದಾಗಿ ತೋರುತ್ತದೆ, ಎಂದು ನುಡಿದನು.

ತಿರುಕನಾಯಕನ ಈ ಅಯೋಗ್ಯ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಜಗರಾಯನು ನಿಷೇಧಿಸುವುದು ಅವಶ್ಯವಾಗಿತ್ತು; ಆದರೆ ವಿಚಾರನಶೂನ್ಯವಾಗಿ ದುರಭಿಮಾನಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದ ಆ ರಾಯನು, ಮುಗುಳು ನಗೆ ನಕ್ಕು ತಿರುಕನಾಯಕನ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಿ, ದುರುಗಪ್ಪನಾಯಕನನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಿಷೇಧಿಸಿದನು. ಈ ಹುಡುಗಾಟಿಕೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ನಾಯಕನ ಸರ್ವಾಂಗವು ಕ್ರೋಧಸಂತಪ್ತವಾಯಿತು. ಅವನ ಕಣ್ಣುಗಳು ಕೆಂಡದಂತಾದವು. ಆತನು ಬಾಯಿಂದ ಪಿಟ್ಟೆಂದು ಮಾತಾಡದೆ ಕುಳಿತ ಸ್ಥಳದಿಂದ ಚಟ್ಟನೆ ಎದ್ದು ಹೋದನು. ಹೀಗಾದದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ ಜಗರಾಯನ ಕಣ್ಣುಗಳು ಸ್ವಲ್ಪ ತೆರೆದರೂ, ಅವನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿದ್ದ ನಾಯಕರ ಚೌಕಳಿಯು, ದುರಗಪ್ಪನಾಯಕನ ಮೇಲಿನ ದ್ವೇಷದಿಂದ ಇಲ್ಲದ್ದೊಂದು ಹುಟ್ಟಿಸಿ ಹೇಳಿ ಜಗರಾಯನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಮತ್ತೆ ತಿರುಗಿಸಿತು. ಸತ್ಯಪಕ್ಷಪಾತಿಯಾದ ನಾಯಕನು ಹೀಗೆ ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ ಹೊರಟುಹೋದರೂ, ಒಮ್ಮೆಲೆ ಆತನು ಜಗರಾಯನ ಮೇಲಿನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ತೆಗೆಯಲಿಲ್ಲ. ಆ ರಾಯನ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರತಿಕೂಲವಾದ ಸಂಗತಿಯು ತನ್ನಿಂದ ಒದಗಿದ್ದರಿಂದಲೂ, ನೀಚಜನರ

ಕಿವಿಯೂದುವಿಕೆಯಿಂದಲೂ ಆತನ ತಲೆ ತಿರುಗಿರುವುದಲ್ಲದೆ, ಮೂಲತಃ ಮನುಷ್ಯನು ಕೆಡಕನಲ್ಲ-ದ್ದರಿಂದ ಆತನನ್ನು ಒಮ್ಮೆಲೆ ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟು ಹೋಗುವದು ನ್ಯಾಯವಲ್ಲೊಂದು ತಿಳಿದು, ನಾಯಕನು ಮರುದಿನ ಮತ್ತೆ ಜಗರಾಯನ ಭೆಟ್ಟಿಗೆ ಹೋದನು; ಆದರೆ "ವಿನಾಶಕಾಲೇ ವಿಪರೀತ ಬುದ್ಧಿಃ" ಎಂ-ಬಂತೆ ಆಗಲೂ ಜಗರಾಯನು ದುರಾಗ್ರಹದಿಂದ ದುರಗಪ್ಪನನ್ನು ಉಪಚರಿಸಲಿಲ್ಲ! ನಿನ್ನೆ, ಹೇಳದೆ ಒಮ್ಮೆಲೆ ಎದ್ದು ಹೋದ ದುರಗಪ್ಪನಾಯಕನು ಮಹಾ ಉದ್ಧಟನೆಂದು ತಿಳಿದು, ರಾಯನು ಬುದ್ಧಿ-ಪೂರ್ವಕವಾಗಿಯೇ ಆ ನಾಯಕನ ಅವಮಾನವನ್ನು ಇಂದು ಮಾಡಿದನು. ಆಗ ಜಗರಾಯನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿದ್ದ ಗುಂಡನಾಯಕನೆಂಬವನಿಗೆ ಇದು ಸರಿದೋರಲಿಲ್ಲ. ದುರಗಪ್ಪನಾಯಕನು ಈ ಅಪಮಾನವನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತಾರದೆ, ನಿಂತುಕೊಂಡೇ ಜಗರಾಯನನ್ನು ಕುರಿತು—ಜಗರಾಯರೇ, ನನ್ನಿಂದ ಅಪರಾಧವಾಗಿದ್ದರೆ ಕ್ಷಮಿಸಿರಿ. ದುರ್ಯೋಧನನ ಪಕ್ಷದ ವೀರರು, ಆಗಾಗ್ಗೆ ತಮ್ಮತಮ್ಮೊಳಗೆ ಜಗಳಾಡಹತ್ತಿದ್ದರಿಂದ ದುರ್ಯೋಧನನ ಗತಿಯು ಏನಾಯಿತೆಂಬದನ್ನು ನಾನು ತಮಗೆ ನೆನಪು ಮಾಡಿಕೊಡುವ ಕಾರಣವಿಲ್ಲ. ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಶಕ್ತಿಯನ್ನೆಲ್ಲ ಒಟ್ಟುಗೂಡಿಸಿ ವೈರಿಯ ಬಲವನ್ನು ಮುರಿಯುವದು ಅಗತ್ಯವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಇಂಥ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿನ ನೀವು ಹೀಗೆ ಸಣ್ಣಪುಟ್ಟ ಪ್ರಸಂಗಗ-ಳಿಂದ ಸ್ವಪಕ್ಷವನ್ನು ಶಿಥಿಲಮಾಡಿಕೊಂಡರೆ, ಕೆಲಸವು ಯಾರದು ಕೆಡುವದು? ಇದರ ಮೇಲೆಯೂ ನನ್ನ ಸಹಾಯದ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿರದಿದ್ದರೆ, ನನ್ನ ಆಗ್ರಹವಿಲ್ಲ. ಇದೇ ಕಾಲಲ್ಲಿಯೇ ನನ್ನ ದುರ್ಗಕ್ಕೆ ನಾನು ಹೊರಟು ಹೋಗುತ್ತೇನೆ; ಆದರೂ ಒಮ್ಮೆ ನಿಮ್ಮ ಪಕ್ಷವನ್ನು ವಹಿಸಿರುವ ನಾನು, ನಿಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಸೊಟ್ಟು-ಹೊರಿಸಿ ವೈರಿಗಳನ್ನು ಕೂಡಿ ಸರ್ವಥಾ ನಿಮಗೆ ಕೇಡು ಬಗೆಯುವದಿಲ್ಲ. ಯುದ್ಧ ಮುಗಿಯುವವರೆಗೆ ತಟಸ್ಥವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಸ್ವಸ್ಥವಾಗಿ ನನ್ನ ದುರ್ಗದಲ್ಲಿರುತ್ತೇನೆ. ವಿಪತ್ತಿಗೆ ಗುರಿಯಾಗಿ ಆಶ್ರಯ ಬೇಡಿದವರಿ-ಗೆ ಆಶ್ರಯವನ್ನಷ್ಟು ಕೊಡುವೆನು. ಆಶ್ರಯವನ್ನು ಬಯಸುವವನು ನಿಮ್ಮ ಪಕ್ಷದವನಿದ್ದರೂ ಸರಿಯೇ, ವೈರಿಗಳ ಪಕ್ಷದವನಿದ್ದರೂ ಸರಿಯೇ! ನನ್ನ ಈ ಅಭಿವಚನದಲ್ಲಿ ಅಂತರವಾಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಜಗರಾ-ಯರೇ, ನಿಮ್ಮಂಥ ಶೂರರಾದ ಮುತ್ಸದ್ದಿಗಳು ಅಡ್ಡಹಾದಿ ಹಿಡಿಯುವದನ್ನು ನೋಡಿ ನನಗೆ ಬಹಳ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಹಿಂದುಮುಂದಿನ ವಿಚಾರವಿಲ್ಲದೆ, ಕೇವಲ ಮಾತ್ಸರ್ಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಮನಬಂದಂತೆ ಮಾತಾಡುವ ನೀಚಜನರ ಮಾತಿಗೆ ನಿಮ್ಮಂಥವರು ಕಿವಿಗೊಡತ-ಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ. ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ವಿಪರೀತ ಬುದ್ಧಿಯು ಉಂಟಾದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಇನ್ನಾದರೂ ವಿನಾಶಕಾಲವು ಒದಗದಂತೆ ಜಾಗರೂಕರಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು. ನನ್ನ ಸ್ಪಷ್ಟ ಮಾತುಗಳಿಗಾಗಿ ನೀವು ಸಿಟ್ಟಾಗಬೇಡಿರಿ. ನನ್ನ ಮಾತುಗಳ ಯೋಗ್ಯತೆಯು ಮುಂದೆ ನಿಮಗೆ ಗೊತ್ತಾಗಬಹುದು, ಎಂದು ಹೇಳಿ ವಿನಯದಿಂದ ಮುಜುರೆ ಮಾಡಿ ದುರಗಪ್ಪನಾಯಕನು ಹೊರಟುಹೋದನು.

ಹೀಗೆ ದುರಗಪ್ಪನಾಯಕನ ಮಾನಭಂಗ ಮಾಡಿದ್ದನ್ನು ಕೇಳಿ ಜಗರಾಯನ ಪಕ್ಷದ ಬಹುಜನ ಸರದಾರರು ಅಸಮಾಧಾನಪಟ್ಟರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಗುಂಡನಾಯಕನೆಂಬವನು ಜಗರಾಯನ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ, ಆತನ ತಲೆಯೊಳಗಿನ ಹುಚ್ಚನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಇಳಿಸಿದನು. ದುರಗಪ್ಪನಾಯಕನಂಥ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಪುರುಷನನ್ನು ಅವಮಾನಗೊಳಿಸಿದ ನೀವು ವಿಶ್ವಾಸಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರರಲ್ಲೆಂತಲೂ, ಆ ಶೂರಪುರುಷನನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ಕರಕೊಂಡು ಬಾರದಿದ್ದರೆ, ನಾನೂ ನನ್ನ ಮಿತ್ರರಾದ ಮೂವರು ಸರದಾರರು ನಿಮ್ಮ ಪಕ್ಷವನ್ನು ಬಿಡುವೆವೆಂತಲೂ, ಆತನು ಗುಡುಗುಹಾಕಿದನು. ಆಗ ಜಗರಾಯನು ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪಪಟ್ಟು ಸ್ವತಃ ದುರಗಪ್ಪನಾಯಕನನ್ನು ಕಂಡು ಹೀಗೆ ಸಿಟ್ಟಾಗಿ ಹೋಗಬಾರದೆಂದು ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದನು; ಆದರೆ ನಾಯಕನು ಅದಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ, ನಿಮ್ಮಿಂದಾದ ಅಪಮಾನದಿಂದ ರೊಚ್ಚಿಗೆದ್ದು ನಾನು ನಿಮ್ಮ ವೈರಿಗಳನ್ನು ಕೂಡದಿರುವದೊಂದು ಪುಣ್ಯವೆಂದು ತಿಳಿದು, ಸುಮ್ಮನೆ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿರೆಂದು ಜಗರಾಯನಿಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಿ, ತನ್ನ ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ಚಿತ್ರಗಲ್ಲದುರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋದನು. ಇದರಿಂದ ಜಗರಾಯನ ಪಕ್ಷದ ಬಿಗುವು ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಕಡಿಮೆಯಾಯಿತೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಈ ಸಂಧಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಿ ನೆವತೆಗೆದು, ಗುಂಡನಾಯಕನೂ, ಅವನ ಮೂವರು ಗೆಳೆಯರೂ ಎಂಟುಸಾವಿರ ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ಎಚ್ಚಮ್ಮನಾಯಕನನ್ನು ಕೂಡಿದರು. ಸೆರೆಮನೆಯೊಳಗಿದ್ದ ಅರಸನ ಮಗನೊಬ್ಬನು ಎಚ್ಚಮ್ಮನಾಯಕನ ಕಡೆಗೆ ಬಂದಿರುವನೆಂಬ ಸುದ್ದಿಯು ನಾಲ್ಕೂ ಕಡೆಗೆ ಹಬ್ಬುತ್ತ ಹೋದಂತೆ, ಎಚ್ಚಮನಾಯಕನ ಪಕ್ಷವು ಬಲಿಷ್ಠವಾಗುತ್ತ ಹೋಯಿತು. ಈಗ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಹದಿನೆಂಟು ಸಾವಿರ ದಂಡಾಳುಗಳು ನಾಯಕನ ಕಡೆಗೆ ಆದರು. ರಾಜಪುತ್ರರ ಸಂರಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ತೊಂದರೆಯಾಗಬಾರದೆಂತಲೂ, ತನ್ನ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಸಮಾಧಾನದಿಂದ ಹೆಚ್ಚಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವಾಗಬೇಕೆಂತಲೂ, ಎಚ್ಚಮ್ಮನಾಯಕನು ಬೈಲೊಳಗಿನ ತನ್ನ ಪಾಳಯವನ್ನು ಕಿತ್ತು, ಸಮೀಪದಲ್ಲಿದ್ದ ಒಂದು ಭದ್ರವಾದ ದುರ್ಗದಲ್ಲಿ ಇರಹತ್ತಿದನು. ರಾಜಪುತ್ರರ ಸಂರಕ್ಷಣಕ್ಕಾಗಿ ತಕ್ಕಷ್ಟು ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಉಳಿದ ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ಜಗರಾಯನ ಸಂಗಡ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ನಿಲ್ಲಬೇಕಾದರೆ, ನಾಯಕನ ದಂಡು ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಎಚ್ಚಮ್ಮನಾಯಕನು ಉದಾರನಾದ್ದರಿಂದ ತನ್ನ ಪಕ್ಷವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ಸರದಾರರ ಮಾನಮರ್ಯಾದೆಗಳನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಕಾದು, ಅವರ ಯೋಗಕ್ಷೇಮವನ್ನು ಬಹು ಆದರದಿಂದ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಒಬ್ಬರನ್ನು ಏರಿಸುವುದು, ಒಬ್ಬರನ್ನು ಇಳಿಸುವುದು ನಾಯಕನಿಗೆ ಸೇರುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಆತನು ಜನರ ಗುಣದೋಷಗಳನ್ನು ಎಣಿಸದೆ, ಎಲ್ಲರನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಇದರಿಂದ ನಾಯಕನ ದಂಡಿನಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರ ಪ್ರೇಮವು ಬೆಳೆಯುತ್ತ ಹೋಗಿ, ಒಕ್ಕಟ್ಟಿನಿಂದ ನಾಯಕನ ದಂಡಿನ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು ಹೆಚ್ಚುತ್ತ ಸಾಗಿತು.

ಒಂದು ದಿನ ನಾಯಕನು ಪ್ರಕೃತದ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಸಿ, ಮುಂದಿನ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಕುರಿತು ಆಲೋಚಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ದರ್ಬಾರ ನೆರೆಸಿದನು. ಆಗ ರಾಜಪುತ್ರನಾದ ಚಿನ್ನವೆಂಕಟನು ಉಚ್ಚಾಸನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿದ್ದನು. ಎಚ್ಚಮ್ಮನಾಯಕನು ಆತನ ಬಲಬದಿಯಲ್ಲಿಯೂ, ಪುರುಷ ವೇಷವನ್ನು ಧರಿಸಿದ ಕುಮುದಿನಿಯು ಎಡಬದಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಕುಳಿತಿದ್ದರು. ಉಳಿದ ಸರದಾರರು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಯೋಗ್ಯತೆಗೆ ತಕ್ಕ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಆಗ ನಾಯಕನು ಎದ್ದುನಿಂತು ಸಭೆಯನ್ನುದ್ದೇಶಿಸಿ—ಪ್ರಿಯಮಿತ್ರರೇ, ರಾಜಪುತ್ರರು ದಯಮಾಡಿಸಿದಂದಿನಿಂದ ನಿಮ್ಮಂಥ ಶೂರರ ನೆರವು ದೊರೆತು, ರಾಜ ಪಕ್ಷವು ಬಲಿಷ್ಠವಾಗಹತ್ತಿರುವುದು. ಆದರೂ ರಾಜದ್ರೋಹಿಯಾದ ಜಗರಾಯನ ದಂಡು ದೊಡ್ಡದಿದ್ದದ್ದರಿಂದ, ಅವನೊಡನೆ ಯುದ್ಧವನ್ನು ವಿಚಾರಪೂರ್ವಕವಾಗಿಯೇ ಆರಂಭಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಇನ್ನು, ರಾಜಪಕ್ಷದವರಾದ ತಾವೆಲ್ಲರು, ಶೂರರೂ-ವಿಚಾರಸಂಪನ್ನರೂ-ಉದಾರರೂ-ಸ್ವಾಮಿಕಾರ್ಯದಕ್ಷರೂ ಇರುವುದರಿಂದ ತಮ್ಮ ಒಬ್ಬ ದಂಡಾಳು, ರಾಜದ್ರೋಹಿಗಳ ಹತ್ತು ಜನ ದಂಡಾಳುಗಳಿಗೆ ಭಾರಿಯಾಗುತ್ತಾನೆಂಬ ಮಾತು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳತಕ್ಕದ್ದಾಗಿದೆ. ನಮ್ಮ ದೊರೆಗಳು ಕುಟುಂಬಸಹಿತವಾಗಿ ಕಾರಾಗೃಹದಲ್ಲಿ ಕಷ್ಟಪಡುತ್ತಿರಲು, ನಾವು ಏನೂ ಯತ್ನಿಸದೆ ಕಾಲಹರಣ ಮಾಡುವುದು ಸರಿಯಲ್ಲ, ನಿಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಆಲೋಚನೆಯಿಂದ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಆರಂಭಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ನೀವು ನಿಮ್ಮ ನಿಮ್ಮ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ತಿಳಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಬೇಕು, ಎಂದು ಹೇಳಿ ನಾಯಕನು ಕುಳಿತುಕೊಂಡನು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ವಿಜಾಪುರದ ಬಾದಶಹನ ಒಬ್ಬ ಸರದಾರನು ದರ್ಶನಾಪೇಕ್ಷೆಯಾಗಿ ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿ ಬಂದು ನಿಂತುಕೊಂಡಿರುವನೆಂದು ದ್ವಾರರಕ್ಷಕನು ಹೇಳಲು, ಎಚ್ಚಮ್ಮನಾಯಕನು ಆತನನ್ನು ಒಳಗೆ ಬಿಡಬೇಕೆಂದು ಆ ದ್ವಾರರಕ್ಷಕನಿಗೆ ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದನು. ಇಲ್ಲಿ ಮುಸಲ್ಮಾನ ಸರದಾರನ ಕೆಲಸವೇನಿರಬಹುದೆಂದು ದರ್ಬಾರದ ಜನರೆಲ್ಲ ಕೌತುಕದಿಂದ ನೋಡುತ್ತಿರುವಾಗ ಸುಮಾರು ಮೂವತ್ತು ವರ್ಷದ ವಯಸ್ಸಿನ ಒಬ್ಬ ಸರದಾರನು ಒಳಗೆ ಬಂದು, ದರ್ಬಾರದ ನಿಯಮಗಳಂತೆ ವಂದನಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ, ನಾಯಕನು ತೋರಿಸಿದ ಆಸನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡನು. ಆ ಸರದಾರನು ಮಹಾತೇಜಸ್ವಿಯಾಗಿದ್ದನು. ಆತನು ಒಳಗೆ ಬಂದಕೂಡಲೆ ದರ್ಬಾರವು ಸ್ತಬ್ಧವಾಯಿತು. ಎಚ್ಚಮ್ಮನಾಯಕನಿಗೆ ಮೊದಲು ಸರದಾರನ ಗುರುತು ನೆಟ್ಟಿಗೆ ಹತ್ತಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಸ್ವಲ್ಪಹೊತ್ತಿನ ಮೇಲೆ ಆತನ ಗುರುತು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಹತ್ತಲು, ನಾಯಕನು ಕೂಡಲೆ ಎದ್ದುಹೋಗಿ ಪ್ರಿಯಮಿತ್ರರಾದ ಚಾಂದಖಾನರು ಇತ್ತ ಬರಬೇಕು! ಎಂದು ಕೈಯನ್ನು ಹಿಡಿದು ಆತನನ್ನು ತನ್ನ ಹತ್ತಿರ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿಕೊಂಡನು. ಚಾಂದಖಾನನೆಂಬ ಹೆಸರನ್ನು ಕೇಳಿ ಕುಮುದಿನಿಗೂ ಸಂತೋಷವಾಯಿತು.

ಮುಸಲ್ಮಾನರ ಹೆಸರನ್ನು ಉಚ್ಚರಿಸಿದ ಕೂಡಲೆ ಸಂತಾಪಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ಎಚ್ಚಮ್ಮನಾಯಕನಿಗೆ, ಮುಸಲ್ಮಾನ ಮಿತ್ರನು ಎಲ್ಲಿಂದ ಬಂದನೆಂದು ದರ್ಬಾರದವರೆಲ್ಲ ಆಶ್ಚರ್ಯಪಟ್ಟರು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ತೇಜಸ್ವಿಯಾದ ಚಾಂದಖಾನನು ಎದ್ದುನಿಂತು ರಾಜಪುತ್ರರ ಅನುಮತಿಯಿಂದ ನುಡಿದನೇನಂದರೆ—ಪ್ರಿಯಮಿತ್ರರಾದ ಶೂರರೇ, ದೊರೆಗಳ ಸನ್ನಿಧಿಯಲ್ಲಿ ನಾನು ಈಗ ಆಡುವ ಮಾತುಗಳ ಮೇಲೆ ನಿಮ್ಮ ವಿಶ್ವಾಸವು ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಕೂಡ್ರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ನನ್ನ ಕೃತಿಯಿಂದ ನಿಮ್ಮೆಲ್ಲರ ವಿಶ್ವಾಸವನ್ನು ಪಡೆಯುವ ನಿರ್ಧಾರದಿಂದಲೇ ನಾನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿರುತ್ತೇನೆ. ಈಗ ಸುಮಾರು ಮೂರು ತಿಂಗಳ ಹಿಂದೆ ನಾನು ವಿಜಾಪುರದ ಬಾದಶಹರ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ಪಡೆದು, ಎಚ್ಚಮ್ಮನಾಯಕರನ್ನು ಸೆರೆಹಿಡಕೊಂಡು ಹೋಗುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಬಂದಿದ್ದೆನು. ವಿಜಯನಗರದ ರಾಯರ ಪಕ್ಷಪಾತಿಗಳಾದ ಸರದಾರರನ್ನು ಬೇರುಸಹಿತ ನಾಶಗೊಳಿಸಬೇಕೆಂದು ನಮ್ಮ ಬಾದಶಹರು ಮಾಡಿದ ನಿಶ್ಚಯವನ್ನು ನಿಮ್ಮ ಮುಂದೆ ನಾನು ಹೇಳುವ ಅವಶ್ಯವಿಲ್ಲ. ಅದು ಲೋಕಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿಯೇ ಇರುವುದು. ನಾನು ಎಚ್ಚಮ್ಮನಾಯಕರನ್ನು ಹಿಡಿಯಲು ಹೊಂಚು ಹಾಕಿ, ಲಂಚ-ರುಸವತ್ತುಗಳ ಆಶೆಯಿಂದ ನಿಮ್ಮ ಜನರನ್ನು ಒಡಕೊಂಡು ನಾಯಕರ ಮರ್ಮಗಳನ್ನು ಅರಿತುಕೊಳ್ಳುವ ಯತ್ನ ನಡೆಸಿದೆನು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ನಾಯಕರು ಪಂಪಾಪತಿಯ ದರ್ಶನಕ್ಕಾಗಿ ಬಂದು, ಆನೆಗುಂದಿಯ ಹತ್ತರ ತುಂಗಭದ್ರೆಯ ದಂಡೆಯಲ್ಲಿ ಪಾಳಯವನ್ನು ಬಿಟ್ಟರು. ಈ ಸಂಧಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಿ ಒಂದು ದಿನ ರಾತ್ರಿ ನಾನು ನನ್ನ ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ಆಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ನಾಯಕರ ಪಾಳಯದ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದೆನು. ಆಗ ಅಲ್ಲಿ ಚಿಕ್ಕದೊಂದು ಕಾಳಗವಾಗಿ, ಉಭಯಪಕ್ಷದ ಜನರೂ ರಣಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದರು; ಆದರೆ ನಮ್ಮ ಸೈನ್ಯವು ದೊಡ್ಡದಿದ್ದದ್ದರಿಂದಲೂ, ನಾನು ಸದ್ದಿಲ್ಲದೆ ಹೋಗಿ ನಾಯಕರ ದಂಡನ್ನು ಎರಗಿದ್ದರಿಂದಲೂ ನಾಯಕರ ಸೈನ್ಯವು ಬಹುತರ ನಾಶವಾದಂತಾಯಿತು. ಸತ್ತವರು ಸತ್ತರು, ಉಳಿದ ಸ್ವಲ್ಪ ಜನರು ಜೀವ ಉಳಿಸಿಕೊಂಡು ಓಡಿಹೋದರು; ಆದರೆ ಎಚ್ಚಮ್ಮನಾಯಕರ ಸುಳವೇ ನನಗೆ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. ಅದರಿಂದ ನಾಯಕರು ಎಲ್ಲಿ ಹೋಗಿರಬಹುದೆಂದು ಅತ್ತಿತ್ತ ನೋಡುತ್ತ ಅಶ್ವಾರೂಢನಾದ ನಾನು ಬೆಳಗುಮುಂಜಾವಿನಲ್ಲಿ ಸಹಜವಾಗಿ ರಣಭೂಮಿಗೆ ಹೋದೆನು! ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ನಾಯಕರು ಪಾದಚಾರಿಗಳಾಗಿ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದರು. ಅವರನ್ನು ನೋಡಿ ನನಗೆ ಬಹಳ ಸಮಾಧಾನವಾಯಿತು. ಕೈಕೊಂಡ ಕೆಲಸವು ಸಾಧಿಸುವ ಯೋಗ ಒದಗಿದರೆ, ಯಾರಿಗೆ ಸಮಾಧಾನವಾಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ? ನಾಶವಾಗಿದ್ದ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ನೋಡಿ ದುಃಖಿಸುತ್ತಿದ್ದ ನಾಯಕರು ನನ್ನನ್ನು ನೋಡಿ ಸಂತಾಪಗೊಳ್ಳುತ್ತಿರಲು, ನಮ್ಮಿಬ್ಬರ ನಡುವೆ ಎರಡು ಯುದ್ಧಗಳಾದವು! ಆ ಎರಡೂ ಯುದ್ಧಗಳಲ್ಲಿ ನಾನು ನಾಯಕರಿಂದ ಪರಾಜಿತನಾದೆನು. ಆ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ನಾಯಕರು ಕೆಟ್ಟ ಮನಸ್ಸು ಮಾಡಿ ನನ್ನನ್ನು ಸಹಜವಾಗಿ ಸಂಹರಿಸಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಉದಾರಾಂತಃಕರಣದ ಆ ಶೂರರು ಹಾಗೆ

ಮಾಡದೆ, ನನಗೆ ಜೀವದಾನವನ್ನು ಕೊಟ್ಟರು! ನಾನು ನಾಯಕರ ಸದ್ಗುಣಗಳನ್ನೂ, ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನೂ ನೋಡಿ ಬೆರಗಾದೆನು. ಕನ್ನಡಿಗರ ವಿಷಯವಾಗಿ ನನ್ನಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದ ತಿರಸ್ಕಾರವು ಅಳಿದುಹೋಗಿ ಅವರ ವಿಷಯವಾಗಿ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಪೂಜ್ಯಬುದ್ಧಿಯು ಉಂಟಾಯಿತು. ಆಗ ನಾನು ನಾಯಕರಿಗೆ—ಪ್ರಿಯಮಿತ್ರನೇ, ನಿನ್ನಿಂದ ಎರಡು ಸಾರೆ ಜಯಿಸಲ್ಪಟ್ಟದ್ದರಿಂದ ನಿನ್ನದೇ ಆಗಿದ್ದ ಚಾಂದಖಾನನ ಈ ದೇಹವು, ನಿನ್ನ ಹಿತವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಸವಿಯುವುದು, ಎಂದು ತಟ್ಟನೆ ಹೇಳಿದೆನು. ಇಂಥ ನಾನು ಕೃತಜ್ಞನಾಗಿ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿದ್ದ ನನ್ನ ದಂಡಿನ ಸಹಾಯದಿಂದ ನಾಯಕರನ್ನು ಸೆರೆಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಬಾದಶಹನ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ, ಬಾಹುಷಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಬಗೆಯೇನು?

ಪ್ರಿಯಮಿತ್ರರೇ, ಎಚ್ಚಮ್ಮನಾಯಕರಿಗೆ ಹಿತವನ್ನು ಮಾಡುವ ಇನ್ನೊಂದು ಪ್ರಸಂಗವು ಸುದೈವದಿಂದ ನನಗೆ ಒದಗಿದ್ದನ್ನು ನಿಮ್ಮ ಮುಂದೆ ಹೇಳದೆ ಇರಲಾರೆನು. ನರಸಿಂಗನಾಯಕರ ಮಗಳಾದ ಮೋಹಿನಿಯೆಂಬ ಸುಂದರಿಯ ಮೇಲೆ ನಮ್ಮ ಬಾದಶಹರ ಮಗನು ಮೊದಲಿನಿಂದ ಕಣ್ಣು ಇಟ್ಟಿದ್ದನು. ನರಸಿಂಗನಾಯಕರು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದನಂತರ ಆ ಸುಂದರಿಯು ನಮ್ಮ ಬಾದಶಹರ ಮಗನ ಕೈಸೇರಿದಳು; ಆದರೆ, ದಾಸಿಯ ಚಾತುರ್ಯದಿಂದ ಆ ಮೋಹಿನಿಯು ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದು ಪಂಪಾಕ್ಷೇತ್ರಸ್ಥನಾದ ಒಬ್ಬ ಋಷಿಯ ಮರೆಬಿದ್ದಳು. ದಯಾಳುವಾದ ಆ ಋಷಿಯು ಆಕೆಯನ್ನು ಬಹು ಗುಪ್ತವಾಗಿ ರಕ್ಷಿಸುತ್ತಿರಲು, ನಮ್ಮ ಮುಸಲ್ಮಾನ ಸರದಾರರು ಬಾದಶಹನ ಮಗನ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಮೋಹಿನಿಯನ್ನು ನಾಲ್ಕೂ ಕಡೆಗೆ ಹುಡುಕಹತ್ತಿದರು. ನಾಯಕರು ಪಂಪಾಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಬಂದ ಸಂಧಿಯಲ್ಲಿ ಮುಸಲ್ಮಾನರು ಪಂಪಾಕ್ಷೇತ್ರದ ಒಬ್ಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನನ್ನು ಲಂಚದಿಂದ ಒಡಕೊಂಡು, ಮೋಹಿನಿಯಿರುವ ಗುಪ್ತಸ್ಥಾನವನ್ನು ಗೊತ್ತುಹಚ್ಚಿದರು. ಈ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಮೋಹಿನಿಯ ರಕ್ಷಕನಾದ ಋಷಿಯು ಮೊದಲೇ ತಿಳಿದು, ಮೋಹಿನಿಯನ್ನು ಎಚ್ಚಮ್ಮನಾಯಕನ ಬಳಿಗೆ ಕಳಿಸಿ ತಾನು ಮುಕ್ತನಾಗಬೇಕೆಂದು ಮಾಡಿದನು. ಆತನು ರಾತ್ರಿ ಗುಪ್ತವಾಗಿ ಮೋಹಿನಿಯೊಡನೆ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಕ್ರಮಿಸುತ್ತಿರಲು, ಮುಸಲ್ಮಾನರು ಅವರಿಬ್ಬರನ್ನು ಸೆರೆಹಿಡಿದು, ಮೋಹಿನಿಯನ್ನು ಬಾದಶಹನ ಮಗನ ಕಡೆಗೆ ಕಳಿಸತಕ್ಕವರಿದ್ದರು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಮೋಹಿನಿಯು ಎಚ್ಚಮ್ಮನಾಯಕನ ಸಂಬಂಧಿಕಳೆಂಬುದು ನನಗೆ ಗೊತ್ತಾಗಲು, ನಾನು ಆಕೆಯನ್ನೂ, ಋಷಿಯನ್ನೂ ಬಂಧಮುಕ್ತಮಾಡಿ ನಾಯಕರ ಬಳಿಗೆ ಅವರನ್ನು ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿ ಕಳಿಸಿದೆನು. ಹೀಗೆ ಎರಡು ಪ್ರಸಂಗಗಳಲ್ಲಿ ನಾನು ನಾಯಕರಿಗೆ ಬಾದಶಹರ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಸಹಾಯ ಮಾಡಿದ್ದನ್ನು, ನನಗೆ ಆಗದವರು ಹೊಟ್ಟೆಯ ಕಿಚ್ಚಿನಿಂದ ಬಾದಶಹರಿಗೆ ತಿಳಿಸಲು, ಅವರು ನನ್ನನ್ನು ರಾಜದ್ರೋಹಿಯೆಂದು ದರ್ಬಾರದಲ್ಲಿ ಅವಮಾನಗೊಳಿಸಿ ಹದ್ದುಪಾರು

ಮಾಡಿದರು. ಬಾದಶಹರ ಹಿತಕ್ಕೆ ವಿಘ್ನವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿದ ನನಗೆ ಶಿಕ್ಷೆಯಾದದ್ದು ಅನ್ಯಾಯವಲ್ಲ. ನನ್ನನ್ನು ಶಿಕ್ಷಿಸಿದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ನಾನು ಬಾದಶಹರನ್ನು ಈಗ ನಿಂದಿಸುವುದೂ ಇಲ್ಲ. ಬಾದಶಹರ ಅನ್ನದಿಂದ ದೊಡ್ಡವನಾದ ನಾನು, ಎಂದೂ ಬಾದಶಹರ ಮೇಲೆ ಶಸ್ತ್ರವನ್ನು ಹಿಡಿಯಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಎಚ್ಚಮ್ಮ-ನಾಯಕರು ಮುಸಲ್ಮಾನರೊಡನೆ ಯುದ್ಧಮಾಡದೆ, ರಾಜದ್ರೋಹಿಯಾದ ಜಗರಾಯನನ್ನು ದಂಡಿಸಿ, ವಿಜಯನಗರದ ರಾಯರ ನಿಜವಾದ ವಂಶಜರಿಗೆ ಪಟ್ಟವನ್ನು ಕೊಡಿಸುವ ನ್ಯಾಯದ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಕೈಹಾಕಿರುವುದರಿಂದ, ಅವರಿಗೆ ಕೈಲಾದ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ನಾನು ಬಂದಿದ್ದೇನೆ. ನನ್ನ ಶೇಷಾಯುಷ್ಯವನ್ನು ನಾಯಕರ ಸಹವಾಸದಲ್ಲಿ ಕಳೆಯುವ ನಿಶ್ಚಯ ಮಾಡಿರುವೆನು. ಇದ್ದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಈಶ್ವರ ಸ್ಮರಣ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದೇನೆ ಎಂದು ನುಡಿದು ಚಾಂದಖಾನನು ತನ್ನ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡನು.

ಚಾಂದಖಾನನ ಈ ಭಾಷಣವನ್ನು ಕೇಳಿ ನೆರೆದ ಸರದಾರರು ಎಚ್ಚಮನಾಯಕನ ವಿಷಯ-ವಾಗಿ ಆದರವುಳ್ಳವರಾದರು; ಆದರೆ ಖಾನನ ವಿಷಯವಾಗಿ ಮಾತ್ರ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಜನರು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ತರ್ಕಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದರು. ಮುಸಲ್ಮಾನರು ಘಾತಕರಾದ್ದರಿಂದ ನಮ್ಮ ಮಟ್ಟನ್ನು ತಿಳಕೊಂಡು ಬರುವುದಕ್ಕಾಗಿ, ಬಾದಶಹನು ಈತನನ್ನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಕಳಿಸಿರಬಹುದೆಂದು ಕೆಲವರು ತರ್ಕಿಸಿದರು. ಕೆಲ-ವರು, ಮುಸಲ್ಮಾನರಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಜನರು ಪ್ರಾಮಾಣಿಕರಿರುವುದಿಲ್ಲ? ಪ್ರಮಾಣಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಇಷ್ಟು ಸರಳತನದಿಂದ ಮಾತಾಡಿದವನ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಕಪಟವು ಸರ್ವಥಾ ಇರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲೆಂದು ತರ್ಕಿಸಿದ-ರು. ಬೇರೆ ಕೆಲವರು, ಹಿಂದೂ ಜನರಿಗೆ ಸಹಾಯಮಾಡಿದ ಕಾಫರನೆಂದು ತಿಳಿದು ಬಾದಶಹನು ಹೊರಗೆ ಹಾಕಿದ್ದರಿಂದ, ಮುಸಲ್ಮಾನರ ಆಶ್ರಯವನ್ನು ಪಡೆಯಲಿಕ್ಕೆ ನಾಚಿ ಈತನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿ-ರಬಹುದೆಂದು ಊಹಿಸಿದರು; ಆದರೆ ಎಚ್ಚಮ್ಮನಾಯಕನೂ, ಕುಮುದಿನಿಯೂ ಚಾಂದಖಾನನ ವಿಷಯವಾಗಿ ಯಾವ ಬಗೆಯ ಅವಿಶ್ವಾಸವನ್ನೂ ಕಲ್ಪಿಸಲಿಲ್ಲ. ಸರಳಸ್ವಭಾವದವರ ಹೃದಯವನ್ನು ಸರಳಸ್ವಭಾವದವರೇ ಬಲ್ಲರು. ಎಚ್ಚಮ್ಮನಾಯಕನು ಆಗ ದರ್ಬಾರದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿಗೆಯೇನೂ ಮಾತಾಡ-ದೆ, ಬಹುಮಾನದ ಪೋಷಾಕುಗಳನ್ನೂ, ಬಹು ಬೆಲೆಯುಳ್ಳ ರತ್ನಕೆಚ್ಚಿದ ಹಿಡಿಕೆಯ ಉತ್ತಮವಾದ ಒಂದು ಖಡ್ಗವನ್ನೂ ರಾಜಪುತ್ರರ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಚಾಂದಖಾನನಿಗೆ ಕೊಡಿಸಿ, ನೀವು ಬಂದದ್ದರಿಂದ ರಾಜ-ಪುತ್ರರಿಗೆ ಬಹಳ ಸಂತೋಷವಾಗಿರುವುದಲ್ಲದೆ, ನನ್ನ ಮೇಲೆ ನೀವು ಮಾಡುವ ಲೋಭಕ್ಕಾಗಿ ನಾನು ಅತ್ಯಂತ ಕೃತಜ್ಞನಾಗಿರುವೆನೆಂದು ಹೇಳಿದನು. ಕಾಲವು ಬಹಳವಾದ್ದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿಗೆ ದರ್ಬಾರದ ಕೆಲಸ-ವು ಮುಗಿದಂತಾಯಿತು. ರಾಜಪುತ್ರರು ದರ್ಬಾರದಿಂದ ಹೊರಟುಹೋದರು. ಎಚ್ಚಮ್ಮನಾಯಕನು

ಚಾಂದಖಾನನ, ಹಾಗು ಆತನ ದಂಡಿನ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಉತ್ತಮರೀತಿಯಿಂದ ಇಡಿಸಿದನು. ಖಾನನ ದಂಡಿನಲ್ಲಿ ಸಾವಿರ ಜನ ಕಾಲಾಳೂ, ಐನೂರು ಜನ ರಾವುತರೂ ಇದ್ದರು. ಖಾನನು ಎರಡು ದಿವಸ ಎಲ್ಲಿಯೂ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಹೊರಗೆ ಹೋಗದೆ ತನ್ನ ಬಿಡಾರದಲ್ಲಿಯೇ ವಿಶ್ರಾಂತಿಯನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡನು. ನಾಯಕನಾದರೂ ಆತನ ವಿಶ್ರಾಂತಿಗೆ ಭಂಗವನ್ನುಂಟು ಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ಮೂರನೆಯ ದಿವಸ ನಾಯಕನು, ನಿಮಗೆ ಅನುಕೂಲವಿದ್ದರೆ ನಿಮ್ಮ ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಬರುವೆನೆಂದು ಖಾನನಿಗೆ ಹೇಳಿಕಳಿಸಲು, ನಾನೇ ತಮ್ಮ ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಬರುವೆನೆಂದು ಹೇಳಿ, ಗೊತ್ತುಮಾಡಿದ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಖಾನನು ಸಂತೋಷದಿಂದ ನಾಯಕನ ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಹೋದನು.

ಖಾನನು ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಹೋದಾಗ ನಾಯಕನು ಒಬ್ಬನೇ ಕುಳಿತಿದ್ದನು. ಖಾನನು ಬಂದದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ ಕೂಡಲೆ ನಾಯಕನು ಎದ್ದುಹೋಗಿ ವಿನಯದಿಂದ ಸಲಾಮುಮಾಡಿ, ಆತನನ್ನು ಕೈಹಿಡಿದು ಕರಕೊಂಡು ಬಂದು ಬಹುಮಾನದಿಂದ ತನ್ನ ಹತ್ತಿರ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿಕೊಂಡನು. ಆ ಸರಳಸ್ವಭಾವದ ಉಭಯ ಮಿತ್ರರಿಗೂ ಪರಸ್ಪರರ ದರ್ಶನದಿಂದ ಬಹಳ ಆನಂದವಾಯಿತು. ಗುಣಲುಬ್ಧರಾಗಿದ್ದ ಆ ತರುಣರ ಸರಳಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಕೃತಜ್ಞತಾರೂಪವಾದ ಗೊಬ್ಬರದ ಕಸುವಿನಿಂದ ಮೊಳೆತಿದ್ದ ಮಿತ್ರತ್ವಾಂಕುರವು, ವಿಕಲ್ಪ-ಕುಕಲ್ಪನೆ ಮೊದಲಾದ ಕೆಟ್ಟ ಕಸಗಳ ಕಾಟವಿಲ್ಲದೆ, ಪರಸ್ಪರ ಗುಣಸ್ಮರಣಾನಂದರೂಪವಾದ ಜಲದಿಂದ ಅಲ್ಪಾವಕಾಶದಲ್ಲಿ ಯಾರಿಗೂ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲದೆ ಬೆಳೆದು, ಆ ಅಂಕುರವು ದೊಡ್ಡ ವೃಕ್ಷವಾಗಿತ್ತು! ನಾಯಕನು ಖಾನನ ಯೋಗ ಕ್ಷೇಮವನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿ, ಬಾದಶಹರ ಉಚ್ಚತರ ವೈಭವದಲ್ಲಿದ್ದ ತಮಗೆ, ನಮ್ಮ ರಾಯರ ಬಡತನದ ಆದರದಿಂದ ಸಂಕೋಚವಾಗುತ್ತಿರಬಹುದೆಂದು ಉಪಚರಿಸಿದನು. ಅದಕ್ಕೆ ಖಾನನು—ನಾಯಕರೇ, ನಿಮ್ಮ ಪ್ರೇಮದ ಆದರದಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಬಡತನ ದೈವವುಳ್ಳತನಗಳ ತಾರತಮ್ಯವೇ ತಿಳಿಯದಂತಾಗಿದೆ. ಈಗ ಮೂರು ತಿಂಗಳ ಹಿಂದೆ ನನ್ನ ಜೀವದ ಗೆಳೆಯರೆಂದು ತಿಳಿಯಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದ ನಿಮ್ಮ ಮನೆಯು, ನನಗೆ ಎರಡನೆಯವರ ಮನೆಯಾಗಿ ತೋರುವುದಿಲ್ಲ. ನನ್ನ ಮನೆಯಲ್ಲಿರುವಂತೆ ನಾನು ಸುಖವಾಗಿದ್ದೇನೆ. ನನಗೂ ನನ್ನ ದಂಡಿನವರಿಗೂ ಯಾವ ಮಾತಿನ ಕೊರತೆಯೂ ಆಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಪ್ರಿಯಮಿತ್ರರೇ, ಮೋಹಿನೀ ದೇವಿಯವರು ಸುಖವಾಗಿರುವರೇ? ಅವರೊಡನೆ ನಿಮ್ಮ ವಿವಾಹವಾಯಿತಷ್ಟೇ? ಎಂದು ಕೇಳಲು, ಎಚ್ಚಮನಾಯಕನು ಮೋಹಿನಿಯ ನಿಜವಾದ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನೂ, ಆಕೆಯು ಕುಮುದಿನಿ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಪಡೆದದ್ದನ್ನೂ ಸಾದ್ಯಂತವಾಗಿ ಹೇಳಿದನು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಪುರುಷರ ಉಡಿಗೆ-ತೊಡಿಗೆಗಳಿಂದ ಒಪ್ಪುವ ಕುಮುದಿನಿಯು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬರಲು, ನಾಯಕನು ಖಾನನಿಗೆ ಆಕೆಯ ಗುರುತು ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟನು. ಖಾನನು ಕುಮುದಿ-

ನಿಯ ಇರವನ್ನು ನೋಡಿ ಬಹಳ ಆಶ್ಚರ್ಯ ಪಟ್ಟನು. ಹಿಂದೂ ಸ್ತ್ರೀಯರು, ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಸ್ತ್ರೀಯರು, ಇಷ್ಟು ದಿಟ್ಟತನದಿಂದ ವ್ಯವಹರಿಸುವುದೂ, ವಿಚಿತ್ರತರ ಸಾಹಸವನ್ನು ಮಾಡುವುದೂ ಅಪೂರ್ವವೆಂದು ಆತನು ನೆನಿಸಿದನು. ಕುಮುದಿನಿಯು ವಿನಯದಿಂದ ಚಾಂದಖಾನನಿಗೆ—ತಾವು ನನ್ನನ್ನು ಒಡಹುಟ್ಟಿದವಳೆಂದು ತಿಳಿದು ನಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಂಡಳು. ಅದಕ್ಕೆ ಖಾನನು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡ ಬಳಿಕ, ಪರಸ್ಪರರಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಸದ ಬಗ್ಗೆ ಆಣೆಗಳೂ, ಪ್ರಮಾಣಗಳೂ ಆದವು. ತರುವಾಯ ಖಾನನು ನಾಯಕನ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ಪಡೆದು ಮನೆಗೆ ಹೊರಡಲು, ನಾಯಕನೂ, ಕುಮುದಿನಿಯೂ ಖಾನನನ್ನು ಕಳಿಸುತ್ತ ಆತನ ಮನೆಗೆ ಹೋದರು.

ಖಾನನು ಬಂದವರನ್ನು ಆದರಪೂರ್ವವಾಗಿ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ, ಒಳಗೆ ಹೋಗಿ ಮುದ್ರೆ ಮಾಡಿದ ಒಂದು ಸಣ್ಣ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯನ್ನು ತಂದು ನಾಯಕನ ಮುಂದಿಟ್ಟನು. ಆಗ ನಾಯಕನು ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯಿದೇನೆಂದು ವಿಚಾರಿಸಲು, ಖಾನನು—ನಾಯಕರೇ, ಈ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಜೀವನಸರ್ವಸ್ವವು ಇರುತ್ತದೆ. ಈ ಪೆಟ್ಟಿಗೆ ಹೋದರೆ ನನ್ನ ಪ್ರಾಣ ಹೋದಂತೆಯೇ ಸರಿ. ಕಂಡವರ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ಕೊಡುವಹಾಗಿಲ್ಲ. ನೀವು ನನ್ನ ಜೀವದ ಗೆಳೆಯರಾದ್ದರಿಂದಲೂ, ನಮ್ಮಿಬ್ಬರಲ್ಲಿ ದೃಢತರವಾದ ಅಕೃತ್ರಿಮ ಸಂಬಂಧವು ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ಆಗಬೇಕಾಗಿರುವುದರಿಂದಲೂ ಪ್ರಸಂಗ ವಿಶೇಷದಲ್ಲಿ ಸಂಜೀವನದಂತೆ ಉಪಯೋಗಿಸುವ ಈ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯನ್ನು ನಿಮ್ಮ ಬಳಿಯಲ್ಲಿಡುತ್ತೇನೆ; ಜೋಕೆಯಿಂದ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಿರಿ. ಇದಕ್ಕೆ ನೀವೂ ಒಂದು ಕೀಲಿಯನ್ನು ಹಾಕಿ ನಿಮ್ಮದೊಂದು ಮುದ್ರೆ ಮಾಡಿರಿ. ಬೇಡಿದಾಗ ನನ್ನ ಈ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯನ್ನು ಎರಡು ಮುದ್ರೆಗಳ ಸಹಿತವಾಗಿ ನನಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿದರೆ, ಬಹಳ ಸಂತೋಷವಾಗುವುದು ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಅದಕ್ಕೆ ನಾಯಕನು ಒಡಂಬಟ್ಟು, ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು ಖಾನನ ಸಮಕ್ಷ ಅದಕ್ಕೆ ತನ್ನದೊಂದು ಬೀಗಹಾಕಿ ಮುದ್ರೆ ಮಾಡಿದನು. ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯು ತೀರ ಹಗುರಾಗಿತ್ತು. ಇಂಥ ಹಗುರಾದ ಸಣ್ಣ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಖಾನನ ಜೀವನಸರ್ವಸ್ವವೇನಿರಬಹುದೆಂಬದರ ಕಲ್ಪನೆಯೇ ನಾಯಕನಿಗಾಗಲೊಲ್ಲದು. ಆದರೂ ಆತನು ಆಗ ಹೆಚ್ಚಿನ ವಿಚಾರದ ಗೊಡವೆಗೆ ಹೋಗದೆ, ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯನ್ನು ತನ್ನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡನು. ಒಬ್ಬರ ಹಿಂದೊಬ್ಬರು ತನ್ನ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ಬರಹತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ನಾಯಕನು ಸಮಾಧಾನಪಟ್ಟನು. ಅದರಲ್ಲಿ ಚಾಂದಖಾನನಂಥ ನಿಶ್ಚಯಬುದ್ಧಿಯ ಶೂರನು ಪರಧರ್ಮದವನಾಗಿದ್ದು, ತಾನಾಗಿ ಸಹಾಯಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಬಂದದ್ದು ನಾಯಕನಿಗೆ ವಿಚಿತ್ರ ಯೋಗಾಯೋಗವಾಗಿ ತೋರಿತು. ಇದೆಲ್ಲ ಈಶ್ವರೀತಂತ್ರವೆಂದು ಆತನು ಭಾವಿಸಿದನು. ಈ ಸದ್ಭಾವನೆಯ ಸಂಗಡ ಇಚ್ಛಿತಫಲವು ಆತನಿಗೆ ತೀರ ಕೈಗೆ ನಿಲಕುವ ಹಾಗೆ ಕಂಡದ್ದರಿಂದ ಅದನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಆತನು ಆತುರಪಡಹ-

ತ್ತಿದನು. ಖಾನನು ಬಂದು ಇನ್ನೂ ಮೂರುದಿವಸ ಪೂರಾ ಆಗಿದ್ದಿಲ್ಲ; ಆತನ ಗುಣಸ್ವಭಾವಾದಿಗಳು ತನಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಗೊತ್ತಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ; ಆದರೂ ಮಹತ್ವದ ಆಲೋಚನೆಗಳನ್ನು ಆತನೊಡನೆ ಮನಬಿಚ್ಚಿ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ನಾಯಕನು ಹಿಂದೆ ಮುಂದೆ ನೋಡಲಿಲ್ಲ. ಇದೊಂದು ಕನ್ನಡಿಗರ ಸ್ವಭಾವದೋಷವೆಂದು ಹೇಳಿದರೂ ಹೇಳಬಹುದು. ನಾಯಕನು ಖಾನನನ್ನು ಕುರಿತು ಆತುರದಿಂದ—ಪ್ರಿಯಮಿತ್ರನೇ ನಮ್ಮ ಒಡೆಯರಾದ ೩ನೇ ರಂಗರಾಯರನ್ನು ಜಗರಾಯನು ಸಕುಟುಂಬವಾಗಿ ಸೆರೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟಿರುವುದರಿಂದ ನನಗೆ ಎಳ್ಳಷ್ಟು ಸಮಾಧಾನವಿಲ್ಲ. ಆ ನೀಚನು ಯಾವಕಾಲಕ್ಕೆ ಏನು ಮಾಡ್ಯಾನೆಂಬದರ ನೇಮವಿಲ್ಲ. ಋಷೀಶ್ವರನು ಹೇಳಿರುವ ಭವಿಷ್ಯವನ್ನು ನೆನಿಸಿದರಂತೂ; ದೊರೆಗಳ, ಹಾಗು ಅವರ ಕುಟುಂಬದವರ ಸುರಕ್ಷಿತತೆಯ ಬಗ್ಗೆ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಭಯವು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ! ನನ್ನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಇಪ್ಪತ್ತು ಸಾವಿರದವರೆಗೆ ಸೈನ್ಯವಿರುತ್ತದೆ. ಹಲವು ಜನ ಶೂರ ಸರದಾರರು ನನ್ನ ಹಿತದ ಸಲುವಾಗಿ ಟೊಂಕಕಟ್ಟಿರುವರಲ್ಲದೆ, ದೇವರು ಬಂದಹಾಗೆ ನಿನ್ನಂಥ ಶೂರಪುರುಷನು ನನಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಅಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ಬಂದಿರುತ್ತೀ; ಇದಲ್ಲದೆ, ಕುಮುದಿನಿಯಂಥ ಪ್ರಮದೆಯು ಕೂಡ ತನ್ನ ಸ್ವಭಾವಸಿದ್ಧವಾದ ಸುಕುಮಾರವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಪುರುಷರ ಪೌರುಷವೃತ್ತಿಯನ್ನು ತಾಳಿ ಸಾಹಸವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವಳು; ಹೀಗಿದ್ದು ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ದೊರೆಗಳ ಬಂಧವಿಮೋಚನವು ಆಗಬಾರದೇ? ಇನ್ನೆಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ವಿಚಾರವು? ಇನ್ನೆಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಹಾದಿಯ ನೋಡವುದು? ಪ್ರಿಯಮಿತ್ರಾ, ಚಾಂದಖಾನಾ, ಕಾರ್ಯಸಾಧನದಲ್ಲಿ ವಿಲಂಬವಾಗುವುದರಿಂದುಂಟಾಗುವ ತಾಪವನ್ನು ನಾನು ಸಹಿಲಾರೆನು. ಇಗೋ, ಈ ಕುಮುದಿನಿಯನ್ನೂ, ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯಿಂದ ನಮ್ಮನ್ನೇ ಆಶ್ರಯಿಸಿರುವ ನಮ್ಮ ಆಶಾಂಕುರವಾದ ರಾಜಪುತ್ರರನ್ನೂ ನಿನಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿದ್ದೆನೆ. ಹ್ಯಾಗಾದರೂ ಅವರ ಸಂರಕ್ಷಣ ಮಾಡು. ನಾಳೆ ನಾನು ಎಲ್ಲ ಉಪಾಧಿಗಳನ್ನು ಕಡಿದುಕೊಂಡು, ದೊರೆಗಳ ಬಂಧವಿಮೋಚನದ ಕಾರ್ಯವೊಂದನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಯುಕ್ತಿ ಪ್ರಯುಕ್ತಿಗಳಿಂದ ಅದನ್ನು ಆದಷ್ಟು ತೀವ್ರ ಸಾಧಿಸುತ್ತೇನೆ, ಎನ್ನಲು, ಖಾನನು—ಪ್ರಿಯಮಿತ್ರಾ, ಎಚ್ಚಮನಾಯಕಾ, ನಿನ್ನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿರುವ ಸ್ವಜಾತಿಯ ಬಹುಜನ ಶೂರ ಸರದಾರರನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಪರಜಾತಿಯವನಾದ ನನ್ನ ಮೇಲೆ, ಇಷ್ಟು ಅಲ್ಪಾವಕಾಶದಲ್ಲಿ ಈ ಪರಿ ವಿಶ್ವಾಸವಿಡುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ನನಗೆ ಅಶ್ಚರ್ಯವಾಗುವುದಲ್ಲದೆ, ಸಮಾಧಾನವೂ ಆಗುತ್ತದೆ! ವೀರಶ್ರೇಷ್ಠಾ, ಹೆದರಬೇಡ, ಚಾಂದಖಾನನು ಮೋಸಗಾರನಲ್ಲ-ಸ್ವಾರ್ಥಸಾಧಕನಲ್ಲ-ಪರಹಿಂಸಕನಲ್ಲ! ಆತನು ತನ್ನನ್ನು ನಂಬಿದವರ ನಂಬಿಗೆಗೆ ತನ್ನ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಬಲಿಯಾಗಿ ಕೊಡುವ ಮಹಾಮೂಢನಾಗಿದ್ದಾನೆ!! ಮಿತ್ರಾ ನಿನ್ನ ಕುಮುದಿನಿಯೂ, ನಿನ್ನ ರಾಜಪುತ್ರನೂ ನಿನ್ನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಇರಲಿ, ಅವರ ಸಂರಕ್ಷಣವನ್ನು ನಾನು ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಚಂದಕಾಣಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ನೀನೇ ಮಾಡು. ನಾನು ದೊರೆಗಳನ್ನು

ಪ್ರತಿಬಂಧದೊಳಗಿಂದ ಬಿಡಿಸುವ ಯತ್ನ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ. ಕುಮುದಿನಿಯನ್ನೂ-ರಾಜಪುತ್ರರನ್ನೂ ನನಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿ ನಿಶ್ಚಿಂತನಾಗುವುದಕ್ಕಿಂತ, ದೊರೆಗಳ ಬಂಧವಿಮೋಚನದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನನಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿ ನಿ-ಶ್ಚಿಂತನಾಗುವುದು ನಿನಗೆ ಸುಲಭವಾಗಿರುವುದಲ್ಲದೆ, ಹಿತಕರವೂ ಆಗಿರುವುದು. ಮನುಷ್ಯ ಯತ್ನಕ್ಕೆ ದೈವವು ಅನುಕೂಲವಾಗಿರಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು. ನಾಳಿಗೇ ನಾನು ನನ್ನ ಎಲ್ಲ ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ಜಗರಾಯನ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ, ಅವನಿಗೆ ಮಂಕುಬೂದಿಯನ್ನು ಬಡಿದು ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸಲು ಆರಂಭಿಸುತ್ತೇನೆ. ವಿಶ್ವಾಸಘಾತವು ನನಗೆ ಸೇರದಿದ್ದರೂ, ನಾನು ಒಮ್ಮೆ ನನ್ನನ್ನು ನಿನಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿಬಿಟ್ಟಿರುವುದರಿಂದ, ನಿನ್ನ ಹಿತದ ಸಲುವಾಗಿ ನಾನು ಏನಾದರೂ ಮಾಡಲೇಬೇಕಾಗಿರುವದು. ನಿನ್ನ ಹಿತವೇ ನನ್ನ ಧ್ಯೇ-ಯವು. ಅದರ ಸಲುವಾಗಿ ನನ್ನ ಪ್ರಾಣವನ್ನೇ ಅರ್ಪಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧನಾಗಿರಲು, ಉಳಿದ ಮಾತುಗಳ ವಿಚಾರವೇಕೆ? ಮೇಲಾಗಿ ವಿಶ್ವಾಸಘಾತದಿಂದ ದೊರೆಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಬಂಧದಲ್ಲಿಟ್ಟಿದ್ದ ಜಗರಾಯನಿಗೆ, ವಿಶ್ವಾಸಘಾತವನ್ನು ಮಾಡಿ, ಮುಯ್ಯಕ್ಕೆ ಮುಯ್ಯ ತೀರಿಸುವುದು ವ್ಯವಹಾರದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅನ್ಯಾ-ಯವಾಗದು!!

೧೦ನೆಯ ಪ್ರಕರಣ

ಮುಳ್ಳುಹಾಸಿಗೆ

ಇಳಿಹೊತ್ತಿನ ಸಮಯವು. ಜಡಿಮಳೆಯು ನಾಲ್ಕುದಿನ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಹೊರಪಾದದ್ದರಿಂದ ಸ್ವಚ್ಛವಾಗಿ ಬಿಸಿಲು ಬಿದ್ದಿದೆ. ಚಂದ್ರಗಿರಿಯ ಉಪವನದೊಳಗಿನ ನೆಲವೆಲ್ಲ ಆರಿ, ಅಲ್ಲಿಯ ಗಿಡ-ಬಳ್ಳಿಗಳು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಸುಂದರವಾದ ಮಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಆನಂದದಿಂದ ಅಲೆದಾಡುತ್ತ ಮಿರಿ ಮಿರಿ ಮಿಂಚುವ ತಮ್ಮ ಎಲೆ-ಚಿಗುರುಗಳಿಂದ ಮನೋಹರವಾಗಿ ಒಪ್ಪುತ್ತಲಿವೆ. ಪಾರಿಜಾತ, ಮಲ್ಲಿಗೆ, ಗುಲಾಬಿ, ನಿಶಾಗಂಧಿ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಅರಳ ಮೊಗ್ಗೆಗಳ ಪಕಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಗಾಳಿಯು ಸೇರಿ, ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ಅವನ್ನು ಅರಳಿ-ಸುತ್ತಿರುವಾಗ, ಹೊರಬಿದ್ದ ಆಹ್ಲಾದಕರವಾದ ಮಿಶ್ರಗಂಧವು ಉಪವನದಲ್ಲಿ ಘಮಘಮಿಸುತ್ತಲಿದೆ. ಉದುರಿಬಿದ್ದ ತರತರದ ಮಾವಿನ ಪಾಡುಗಳೂ, ಕಳಚಿಬಿದ್ದ ಪಕ್ವವಾದ ಜಂಬುನೀರಲ ಹಣ್ಣುಗಳೂ, ಆರಿಸಿ ಹರಿದು ಒಟ್ಟುಗೂಡಿಸಿದ ಅಂಜೀರದ ಫಲಗಳೂ ಆಯಾ ಗಿಡಗಳ ಬುಡಗಳಲ್ಲಿ ಗುಂಪಿಗುಂ-ಪಿಗಳಾಗಿ ಒಪ್ಪುತ್ತಲಿವೆ. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ವಿಶ್ರಾಂತಿಗಾಗಿ ಕಟ್ಟಿದ ಸುಂದರವಾದ ಆಸನಗಳ ಮೇಲೆಯೂ, ಕಟ್ಟೆಗಳ ಮೇಲೆಯೂ ಜನರು ಆನಂದದಿಂದ ಕುಳಿತು ಸುಖಸಲ್ಲಾಪಗಳನ್ನು ಆಡತೊಡಗಿದ್ದಾರೆ. ನೋಡಿದತ್ತೆಲ್ಲ ವಿಚಿತ್ರವಾದ ಕಾರಂಜಿಗಳು ಹಾರಿಹಾರಿ ಜನರ ಕೌತುಕವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುತ್ತಲಿವೆ. ಸುವ್ಯ-ವಸ್ಥಿತವಾಗಿ ಕಟ್ಟಿದ ಕಾಲುವೆಗಳಲ್ಲಿ ಸರೋವರದ ಸ್ವಚ್ಛವಾದ ನೀರು ಸಳಸಳ ಹರಿಯುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ಜನರ ಮನಸ್ಸುಗಳು ಸುಪ್ರಸನ್ನವಾಗುತ್ತಲಿವೆ. ಗಿಳಿ, ಇಣಚಿ ಮೊದಲಾದ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಫಲವೃ-ಕ್ಷಗಳೊಳಗಿನ ಪಕ್ವವಾದ ಫಲಗಳನ್ನು ಕಡಿಕಡಿದು ಮಧುರವಾದ ರಸವನ್ನು ಹೀರಿ ಹೀರಿ ತೃಪ್ತವಾಗು-ತ್ತಲಿವೆ. ಇಂಥ ಸುಮನೋಹರ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಬರಬರುತ್ತ ನಾಗರಿಕರ ಗುಂಪುಗಳಿಂದ ಉಪವನವು ಗಜಬಜಿಸುತ್ತಿರಲು, ಜಗರಾಯನ ದೊಡ್ಡ ಕುದುರೆಯು, ತನ್ನ ನಡಿಗೆಯಿಂದ ನೆಲವನ್ನು ಅದರಿಸುತ್ತ ಸೇನಾಪತಿಯಾದ ಇರುಗನಾಯಕನ ಕುದುರೆಯು ತನ್ನನ್ನು ಅನುಸರಿಸಲು, ಸರೋವರದ ದಡದಲ್ಲಿ-ದ್ದ ವಿಶ್ರಾಂತಿ ಮಂಟಪದ ಕಡೆಗೆ ಸಾಗಿತ್ತು.

ರಾಜಪುತ್ರನು ಎಚ್ಚಮನಾಯಕನ ಕಡೆಗೆ ಹೋದ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಕೇಳಿದ ಎಷ್ಟೋ ದಿವಸಗಳವ-ರೆಗೆ, ಜಗರಾಯನು ಅರಮನೆಯಿಂದ ಹೊರಗೆ ಬಂದಿದ್ದಿಲ್ಲವೆಂದು ಈ ಮೊದಲೆ ಹೇಳಿದೆಯಷ್ಟೆ?

ಮುಂದೆ ಬರಬರುತ್ತ ಒಬ್ಬರ ಹಿಂದೆ ಒಬ್ಬರಂತೆ ಸರದಾರರು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ದಂಡಿನೊಡನೆ ಎಚ್ಚಮನಾಯಕನನ್ನು ಕೂಡಿಕೊಳ್ಳಹತ್ತಿದ್ದರಿಂದ ಜಗರಾಯನ ಚಿಂತೆಯು ಮತ್ತಿಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಿತು. ತನ್ನ ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಗಿದ್ದ ಕೊರತೆಯನ್ನು ಹ್ಯಾಗೆ ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಆತನು ಯೋಚಿಸಹತ್ತಿದನು. ವೈರಿಗಳು ಮತ್ತೆಯೇನಾದರೂ ತಂತ್ರವನ್ನು ಒಡ್ಡಿ ಸೆರೆಮನೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಅರಸನನ್ನು ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋದಾರೆಂಬ ಭಯದಿಂದ ಆತನು, ರಾಜಕುಟುಂಬವನ್ನು ಬೇರೊಂದು ಕಠಿಣ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟು, ಆ ಕುಟುಂಬದವರ ಊಟಕ್ಕೆ ಅನ್ನ-ರೊಟ್ಟಿಗಳ ಹೊರತು ಬೇರೆ ಯಾವ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನೂ ಕೊಡಲಾಗದೆಂದು ಸೇವಕರಿಗೆ ಅಪ್ಪಣೆಮಾಡಿದನು. ಇದರಿಂದ ರಾಜಕುಟುಂಬದವರ ಕಷ್ಟವು ಹೆಚ್ಚಿತು; ಅವರ ಆರೋಗ್ಯಕ್ಕೆ ಬಾಧೆ ಬರಹತ್ತಿತು; ಕೂಸುಕುನ್ನಿಗಳ ಪಡಿಪಾಟಲಕ್ಕಂತೂ ನೆಲೆಯಿಲ್ಲದಾಯಿತು! ಇಷ್ಟು ಮಾಡಿದ್ದರೂ ಜಗರಾಯನ ಚಿತ್ತಕ್ಕೆ ಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯವು ಉಂಟಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿ ಆತನಿಗೆ ಹೊತ್ತು ಹೋಗದಾಯಿತು. ಮನೆ ಹಿಡಿದು ಕುಳಿತುಕೊಂಡದ್ದರಿಂದ ಆತನ ಪಕ್ಷದವರಲ್ಲಿ ಔದಾಸೀನ್ಯವು ಹೆಚ್ಚಹತ್ತಿತು. ಇದನ್ನು ತಿಳಿದು ಜಗರಾಯನು ಮತ್ತೆ ರಾಜಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಆಸ್ಥೆಯಿಂದ ಮನಸ್ಸು ಹಾಕಹತ್ತಿದನು. ತನ್ನ ಉತ್ಸಾಹವನ್ನು ಜನರಿಗೆ ತೋರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಆತನು ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಉಪವನಕ್ಕೆ ಬರುವ ಪ್ರಚಾರವನ್ನಿಟ್ಟನೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಈ ದಿನ ಆ ರಾಜಪ್ರತಿನಿಧಿಯು ವಿಹಾರ ಮಂಟಪದಲ್ಲಿ ಆಲೋಚಿಸುತ್ತ ಕುಳಿತಾಗ ತನ್ನ ಸೇನಾಪತಿಯಾದ ಇರುಗನಾಯಕನನ್ನು ಕುರಿತು—

ಜಗರಾಯ—ಮಿತ್ರಾ, ನಾನು ದುರಗಪ್ಪನಾಯಕನ ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನು ಅರಿತಿದ್ದು, ವಿಕಾರವಶನಾಗಿ ಹಿಂದುಮುಂದು ನೋಡದೆ ಆತನನ್ನು ಕಳಕೊಂಡೆನಲ್ಲ! ನಾಯಕರ ಹಿಂಡಿಗೆ ಹಿಂಡು ಹೋಗಿ ವೈರಿಗಳನ್ನು ಕೂಡಿಕೊಂಡಿದ್ದರೂ ಚಿಂತೆಯಿಲ್ಲ. ದುರಗಪ್ಪನಾಯಕನೊಬ್ಬನು ಇದ್ದರೆ, ಆ ಧೈರ್ಯವೇ ಬೇರೆಯಾಗಿತ್ತು. ಉಪಾಯವಿಲ್ಲ, ಉತ್ತಮ ಮುತ್ಸದ್ದಿಯೆಂದು ಹೊಗಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಜಗರಾಯನು ಮಹಾಮೂರ್ಖರು ಮಾಡಬಹುದಾದ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡಿದ ಬಳಿಕ, ಭವಿಷ್ಯವು ಹ್ಯಾಗಿದೆಯೋ ಯಾರಿಗೆ ಗೊತ್ತು!

ಇರುಗನಾಯಕ—ಅದಿರಲಿ, ಮಿಂಚಿಹೋದ ಮಾತಿಗೆ ಚಿಂತಿಸಿ ಫಲವೇನು? ಆದರೆ ದುರಗಪ್ಪನಾಯಕನ ಯೋಗ್ಯತೆಯ ಒಬ್ಬ ಸರದಾರನು ನಮ್ಮ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ಬರುವ ಹಾಗಿದ್ದಾನೆ; ತಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದರೆ, ಮುಂದಿನ ವಿಚಾರವು.

ಜಗರಾಯ—ಕನ್ನಡಿಗರಲ್ಲಂತು ಅಂಥ ಯೋಗ್ಯತೆಯ ಮನುಷ್ಯನಿಲ್ಲ; ನೀನು ಹೇಳುವ ಸರದಾರನು ಮುಸಲ್ಮಾನನೇನು?

ಇರುಗನಾಯಕ—ಹೌದು, ಮುಸಲ್ಮಾನನು. ಆತನ ಹೆಸರು ಚಾಂದಖಾನ. ಆತನೇನೋ ಎಚ್ಚಮ್ಮನಾಯಕನ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗಿದ್ದನಂತೆ; ಆದರೆ ಆ ನಾಯಕನು, ನೀನು ನಮ್ಮ ಕನ್ನಡ ಸರದಾರರ ಕೈಕೆಳಗೆ ನಡೆಯಬೇಕೆಂತಲೂ, ನಮ್ಮ ಅರಸನಿಗೆ ಸಾಷ್ಟಾಂಗವಾಗಿ ವಂದಿಸಬೇಕೆಂತಲೂ ಹೇಳಿದನಂತೆ! ಈ ಮಾತುಗಳು ಖಾನನಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಗೆಯಾಗದ್ದರಿಂದ ಆತನು ತಮ್ಮ ಆಶ್ರಯವನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕೆನ್ನುತ್ತಾನೆ. ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಆತನು ಚಂದ್ರಗಿರಿಯಿಂದ ಮೂರು ಮೈಲಿನ ಮೇಲಿರುವ ಕೆರೆಯ ದಂಡೆಯ ಮೇಲೆ ತಳ ಊರಿರುವನು.

ಜಗರಾಯ—ಚಾಂದಖಾನನನ್ನು ನಾನು ಕೇಳಿಬಲ್ಲೆನು. ಆತನು ವಿಜಾಪುರದ ಬಾದಶಹನ ಸರದಾರನು. ಚಾಂದಖಾನನ ಯೋಗ್ಯತೆಯ ಸರದಾರರು ಈಗ ಮುಸಲ್ಮಾನರಲ್ಲಿಯೂ ಕಡಿಮೆಯಾಗಹತ್ತಿದ್ದಾರೆ; ಆದರೆ ಅಂಥ ಯೋಗ್ಯತೆಯ ಸರದಾರನನ್ನು ಬಾದಶಹನು ನಿರಾಕರಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೇನು? ಇದರಲ್ಲಿ ಏನಾದರೂ ಮೋಸವಿದ್ದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ.

ಇರುಗನಾಯಕ—ಮೋಸವೇನು ಇದ್ದಂತೆ ತೋರುವುದಿಲ್ಲ, ಖಾನನು ಬಾದಶಹನ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಈ ಮೊದಲೇ ಎಚ್ಚಮ್ಮನಾಯಕನಿಗೆ ಎರಡು ಸಾರೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಿದ್ದರಿಂದ ಬಾದಶಹನು ಸಿಟ್ಟಾಗಿ, ಖಾನನನ್ನು ಹದ್ದುಪಾರು ಮಾಡಿರುವನಂತೆ. ಈ ಮಾತನ್ನು ನಾನು ಖಾನನ ಬಾಯಿಂದಲೇ ಕೇಳಿದೆನು.

ಜಗರಾಯ—ನೀನು ಖಾನನನ್ನು ಕಂಡಿದ್ದೆಯೋ? ಆತನು ಅಭಿಮಾನಿಯೂ, ಶೂರನೂ, ಸತ್ಯವಾದಿಯೂ ಇರುವನೆಂದು ನಾನು ಕೇಳಿದ್ದೇನೆ. ಆತನು ಸುಳ್ಳು ಹೇಳುವ ಸಂಭವವಿಲ್ಲ. ಯಾರ ಸಹಾಯದಿಂದಲೇ ಆಗಲಿ, ನಮ್ಮ ಕಾರ್ಯವಾದರೆ ತೀರಿತು. ಕಾರ್ಯವಾದನಂತರ ಖಾನನಿಗೆ ಅಪ್ಪಣೆ ಕೊಡಲಿಕ್ಕೆ ಬರುವುದಿಲ್ಲವೇನು? ಒಳ್ಳೆಯದು, ನಿನ್ನ ಪರಿಚಯವಿದ್ದರೆ, ನಾಳಿನ ದರ್ಬಾರಕ್ಕೆ ಬರಬೇಕೆಂದು ಆತನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿಬಿಡು. ವಿಚಾರಾಂತದಲ್ಲಿ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದನ್ನು ಮಾಡೋಣವಂತೆ.

ಇರುಗನಾಯಕ—ನಾನು ನಿನ್ನೆ ಬೇಟಿಯಾಡಿ ತಿರುಗಿ ಬರುವಾಗ ಕೆರೆಯ ದಂಡೆಯಮೇಲೆ

ಖಾನನ ಗುರುತಾಯಿತು. ಆತನಿಗೂ ಆಶ್ರಯದ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿದ್ದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಖಾನನು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪ್ರಿಯನಿರುತ್ತಾನೆಂಬದು ಆತನ ಮಾತಿನ ಮೇಲಿಂದ ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ವೃತ್ತಿಗೂ, ಸೇವಾವೃತ್ತಿಗೂ ಹ್ಯಾಗೆ ಕೂಡುತ್ತದೋ ನೋಡಬೇಕು.

ಈಮೇರೆಗೆ ಸಂಭಾಷಣವಾಗುತ್ತಿರಲು, ರಾತ್ರಿಯು ಬಹಳವಾದದ್ದರಿಂದ ಜಗರಾಯನು ಎದ್ದು ಇರುಗನಾಯಕನೊಡನೆ ಪಟ್ಟಣವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು. ಇರುಗನಾಯಕನು ಚಾಂದಖಾನನಿಗೆ, ನಾಳೆ ಒಂಬತ್ತು ತಾಸಿಗೆ ದರ್ಬಾರಕ್ಕೆ ಬರಬೇಕೆಂದು ಆಗಲೇ ಹೇಳಿ ಕಳಿಸಿದನು. ಮರುದಿವಸ ಜಗರಾಯನ ದರ್ಬಾರವು ನೆರೆಯಿತು. ಎಚ್ಚಮನಾಯಕನ ಪಕ್ಷವನ್ನು ನೋಡಿ ಬಂದಿದ್ದ ಖಾನನಿಗೆ ತನ್ನ ವೈಭವವನ್ನೂ, ಬಲವನ್ನೂ ತೋರಿಸಬೇಕೆಂದು ಜಗರಾಯನು ತನ್ನ ಪಕ್ಷದ ಎಲ್ಲ ಸರದಾರರನ್ನು ದರ್ಬಾರಕ್ಕೆ ಕರೆಸಿದ್ದನು. ರಾಯರ ಸಿಂಹಾಸನದ ಮೇಲೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಪುತ್ರನಾದ ಚಿಕ್ಕರಾಯನು ಕುಳಿತಿದ್ದನು. ವಿಜಯನಗರದ ರಾಯರ ಅಮೌಲ್ಯವಾದ ವಸ್ತ್ರಾಭರಣಗಳೂ, ಅತುಲ ಸಂಪತ್ತೂ ಚಂದ್ರಗಿರಿಯ ಭಾಂಡಾರದಲ್ಲಿ ಇದ್ದೇ ಇದ್ದವು. ಉತ್ತಮೋತ್ತಮ ವಸ್ತ್ರಾಭರಣಗಳಿಂದ ಅಲಂಕೃತನಾಗಿದ್ದ ಅರಸನು ಪರಮ ವೈಭವಶಾಲಿಯಾಗಿ ಒಪ್ಪುತ್ತಿದ್ದನು. ವೈಭವಕ್ಕೆ ಮೆಚ್ಚಿದ ಜಗರಾಯನೂ ಮುತ್ತುರತ್ನಗಳ ಆಭರಣಗಳಿಂದ ಝಗಝಗಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಅಲಂಕೃತವಾದ ಸರದಾರ ಮಂಡಲದಿಂದ ದರ್ಬಾರಕ್ಕೆ ವಿಚಿತ್ರವಾದ ಶೋಭೆಯು ಬಂದಿತ್ತು ಒಬ್ಬ ಸಾಮಾನ್ಯ ಸರದಾರನ ಸಲುವಾಗಿ ಇಷ್ಟು ಅಟ್ಟಹಾಸವು ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲೆಂದು ಜಗರಾಯನಿಗೆ ಹೊಳೆಯುತ್ತಿರಲು, ಚಾಂದಖಾನನು ತೀರ ಸಾಧಾರಣವಾದ ಉಡುಪು-ತೊಡುಪುಗಳಿಂದ ದರ್ಬಾರವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು. ಖಾನನ ತೇಜಸ್ಸನ್ನು ನೋಡಿ ನಮ್ಮ ಸೋಗಿನ ಕನ್ನಡವೀರರು ಬೆರಗಾದರು. ಸ್ವಂತಶ್ರಮದಿಂದ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿದ ಮನುಷ್ಯನು, ಆ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಳ್ಳುವ ಚಿಂತೆಯಲ್ಲಿ ಕೊರಗಬೇಕಾಗುವುದರಿಂದ, ವಸ್ತ್ರಾಭರಣಗಳ ಆಡಂಬರದ ಕಡೆಗೆ ಆತನ ಮನಸ್ಸು ಸಹಸಾ ಹರಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ಪ್ರತಿಷ್ಠೆ ಸಂಪಾದನದ ಮುಖ್ಯಕಾರಣವು ಐಶ್ವರ್ಯವಲ್ಲ ಸತ್ವವು ಸತ್ವಹೀನರು ತಮ್ಮಲ್ಲಿಯ ಕೊರತೆಯನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ ತಮ್ಮ ಐಶ್ವರ್ಯದ ಆಡಂಬರವನ್ನು ತೋರಿಸಬೇಕಾಗುವುದು. ವಿಜಯನಗರದ ಪ್ರತಾಪಶಾಲಿಗಳಾದ ರಾಯರ ಪುಣ್ಯದಿಂದ, ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಹಲವು ಜನ ಸರದಾರರು ಸ್ವಂತಶ್ರಮದಿಂದ ಉದಯಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದರು; ಆದರೆ ಅವರ ಮಕ್ಕಳು-ಮೊಮ್ಮಕ್ಕಳು-ಮರಿಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಹಿರಿಯರು ಗಳಿಸಿಟ್ಟ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳೂ, ಸಂಪತ್ತೂ ಅನಾಯಾಸವಾಗಿ ಕೈಸೇರಿದ್ದರಿಂದ ಅವರಲ್ಲಿ ಬಹುಜನರು ಕೈಲಾಗದವರಾಗಿ ಸಂಪತ್ತಿನ ಡೌಲಿನಿಂದ ಮೆರೆಯಹತ್ತಿದ್ದು ಆಶ್ಚರ್ಯವಲ್ಲ. ಚಾಂದಖಾನನು ವಿಜಯನಗರದ

ರಾಯರ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ನೋಡಿ, ಆ ವಂಶದೊಳಗಿನ ಕೃಷ್ಣರಾಜನೇ ಮೊದಲಾದ ಪ್ರತಾಪಿಗಳನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿ, ಸದ್ಗದಿತಾಂತಃಕರಣನಾದನು! ಖಾನನು ಗುಣಲುಬ್ಧನೆಂಬದನ್ನು ವಾಚಕರು ಬಲ್ಲರಷ್ಟೇ? ಆ ಪ್ರತಾಪಿಯು ಕವಲೆತ್ತಿನಂತೆ ಶೃಂಗರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದ ಅರಸನನ್ನೂ, ಆಭರಣಗಳ ಸಡಗರದಿಂದ ಮೆರೆಯುವ ಸರದಾರ ಮಂಡಲವನ್ನೂ ಗಣನೆಗೆ ತಾರದೆ, ಕೀರ್ತಿಶೇಷರಾದ ಪೂರ್ವದ ರಾಯರ ಸಿಂಹಾಸನಕ್ಕೆ ವಿನಯದಿಂದ ವಂದಿಸಿ, ಕಾಣಿಕೆಯನ್ನಿತ್ತು ತನ್ನ ಸಲುವಾಗಿ ಸಿದ್ಧಮಾಡಿಟ್ಟ ಆಸನದಲ್ಲಿ ಜಗರಾಯನ ಸೂಚನೆಯಂತೆ ಕುಳಿತುಕೊಂಡನು. ಖಾನನ ಗಾಂಭೀರ್ಯವನ್ನೂ, ಆತನ ಸರಳ ವೃತ್ತಿಯನ್ನೂ ನೋಡಿ ಜಗರಾಯನು ನಮ್ರನಾಗಿದ್ದನು. ಆತನು ಖಾನನಿಗೆ—ವೀರಶ್ರೇಷ್ಠರೇ, ನಿಮ್ಮ ಆಗಮನದಿಂದ ದೊರೆಗಳಿಗೂ, ನಮ್ಮೆಲ್ಲರಿಗೂ ಬಹಳ ಸಂತೋಷವಾಗಿದೆ. ತಮ್ಮ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ನಮ್ಮ ಸೇನಾಪತಿಗಳಾದ ಇರುಗನಾಯಕರು ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ, ಅದನ್ನು ಮತ್ತೆ ತಾವು ಹೇಳುವ ಕಾರಣವಿಲ್ಲ. ರಾಜದ್ರೋಹಿಯಾದ ಎಚ್ಚಮ್ಮನಾಯಕನು ತಮ್ಮಂಥ ವೀರರನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಿದ್ದು ನಮ್ಮ ಸುದೈವವೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತೇನೆ. ಹಿಂದುಗಳು, ಮುಸಲ್ಮಾನರು ಎಂಬ ಭೇದವೆಣಿಸದೆ, ತಮ್ಮಂಥ ಗುಣಿಜರನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸುವುದು, ವಿಜಯನಗರದ ರಾಯರ ಪರಂಪರಾಗತ ಸಾಂಪ್ರದಾಯವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ವಿಜಯನಗರದ ರಾಯರಿಗೂ ವಿಜಾಪುರದ ಬಾದಶಹರಿಗೂ ಅನರ್ಥಕಾರಕಗಳಾದ ಹಲವು ಯುದ್ಧದ ಪ್ರಸಂಗಗಳು ಒದಗಿರುವಂತೆ ಹಲವು ಸ್ನೇಹದ ಪ್ರಸಂಗಗಳೂ ಒದಗಿರುವವಲ್ಲದೆ, ರಾಯರು ಬಾದಶಹರ ಸಂಗಡ ಶರೀರ ಸಂಬಂಧವನ್ನೂ ಮಾಡಿರುತ್ತಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ವಿಜಾಪುರದ ದರ್ಬಾರದವರು ನಮಗೆ ಹೊರಗಿನವರಲ್ಲ! ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ರಾಯರ ರಾಜದ್ರೋಹಿಗಳ ಶಾಸನ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅವರಿಗೆ ನಿಮ್ಮ ನೆರವು ಬೇಕಾಗಿರುತ್ತದೆ. ನೀವು ದೊಡ್ಡ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ರಾಯರ ಚಾಕರಿಗೆ ನಿಂತುಕೊಂಡು ತ್ರಿಕರಣಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ರಾಯರಿಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವೆವು. ರಾಜದ್ರೋಹಿಗಳ ಶಾಸನವಾಗಿ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಶಾಂತತೆಯುಂಟಾದರೆ, ನಿಮ್ಮ ಆಗಮನದಿಂದ ರಾಯರಿಗೆ ದೊಡ್ಡ ಸಹಾಯವಾದಂತಾಗುವುದು.

ಜಗರಾಯನ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ, ಚಾಂದಖಾನನು ಎದ್ದುನಿಂತು ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರವಾಗಿ ನುಡಿದನೇನಂದರೆ—ನನ್ನ ಪ್ರಿಯಮಿತ್ರರಾದ ಜಗರಾಯರು, ರಾಯರ ಎದುರಿಗೆ, ವಿಜಾಪುರದ ಬಾದಶಹರಿಗಿದ್ದ ರಾಯರ ಆಪ್ತತ್ವವನ್ನು ನೆನಪು ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟು ಪರ್ಯಾಯದಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ಗೌರವಿಸಿದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ನನಗೆ ಬಹಳ ಸಂತೋಷವಾಗಿದೆ. ರಾಯರ ಬಹುಮಾನದ ಚಾಕರಿಯನ್ನು ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ನಾನು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ; ಆದರೆ ನನ್ನ ಕೆಲವು ನಿಯಮಗಳನ್ನು ರಾಯರು ನಡೆಸಿಕೊ-

ಡಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವೆನು. ಅದಕ್ಕೆ ರಾಯರ ಒಪ್ಪಿಗೆಯಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ, ರಾಯರ ಚಾಕರಿಯನ್ನು ಮಾಡಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ನನ್ನ ಆ ನಿಯಮಗಳು ಯಾವವೆಂಬದನ್ನು ಈಗ ರಾಯರ ಸನ್ನಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಅರಿಕೆ-ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ. ವಿಜಾಪುರದ ಬಾದಶಹರವರು ನನ್ನ ಸ್ವಾಮಿಯಾದ್ದರಿಂದ, ಅವರ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಶಸ್ತ್ರವನ್ನೆತ್ತಲಿಕ್ಕೆ ರಾಯರು ನನ್ನನ್ನು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಬಾರದು. ಆ ಬಾದಶಹರ ಹೊರತು ಬೇಕಾದವರ ಮೇಲೆ ಶಸ್ತ್ರ ಹಿಡಿಯಲಿಕ್ಕೆ ನಾನು ಹಿಂದೆಮುಂದೆ ನೋಡಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ನನಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿದ ಚಾಕರಿಯ ಬಗ್ಗೆ ನನ್ನನ್ನೇ ಜವಾಬುದಾರನೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕಲ್ಲದೆ, ನನ್ನ ಚಾಕರಿಯ ವಿಷಯವಾಗಿ ಮತ್ತೊಬ್ಬನ ಅಧಿಕಾರವು ನಡೆಯಲಾಗದು. ನಾನು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ವೈರಿಗಳನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ ಸೆರೆಹಿಡಕೊಂಡು ಬಂದ-ರೆ, ಅವರ ಯೋಗಕ್ಷೇಮವೂ, ಅವರ ಶಿಕ್ಷೆಯ ನಿರ್ಣಯವೂ ನನ್ನ ಒಪ್ಪಿಗೆಯಿಂದಲೇ ಆಗಬೇಕು; ಮತ್ತು ವೈರಿಗಳ ಸುಲಿಗೆಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಾದರೂ ನನ್ನ ಸಮ್ಮತಿಯನ್ನು ತಕ್ಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ನಮ್ಮ ಧರ್ಮ-ದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ದೇವರಿಗಲ್ಲದೆ ಅನ್ಯರಿಗೆ ಸಾಷ್ಟಾಂಗ ನಮಸ್ಕಾರವಿಲ್ಲ; ಆದ್ದರಿಂದ ರಾಯರ ಎದುರಿಗೆ ಸಾಷ್ಟಾಂಗ ಹಾಕುವ ಬಗ್ಗೆ ಎಲ್ಲರಂತೆ ನನಗೆ ಅಪ್ಪಣೆಯಾಗಬಾರದು. ಈ ಕರಾರುಗಳನ್ನು ನಡಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿಗೆಯಿಲ್ಲದ ದಿವಸ, ಹಾಗೆ ನನಗೆ ತಿಳಿಸಿದರೆ, ಅಂದಿನವರೆಗೆ ಮಾಡಿದ ಚಾಕರಿಯ ಪ್ರತಿಫಲದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅಂದೇ ನಾನು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಚಾಕರಿಯನ್ನು ಬಿಡುವೆನು; ಹಾಗೆ ನನಗೆ ತಿಳಿಸದೆ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಯಾರಾದರೂ ಮುರಿದರೆ, ನನ್ನ ಅಪಮಾನ ಮಾಡಿದರೆಂದು ತಿಳಿದು, ಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಸರಿದೋ-ರಿದಂತೆ ನಡಕೊಳ್ಳುವೆನು! ಈ ಕರಾರುಗಳಿಗೆ ಎಚ್ಚಮ್ಮನಾಯಕನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳದ್ದರಿಂದ ನಿಮ್ಮ ಕಡೆಗೆ ಬಂದಿದ್ದೇನೆ; ನೀವು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳದಿದ್ದರೆ ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆಗೆ ಹೋಗುವೆನು. ಈ ಕರಾರುಗಳಿಗೆ ಒಪ್ಪಿ, ನನ್ನನ್ನು ಚಾಕರಿಗೆ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಎಚ್ಚಮ್ಮನಾಯಕನನ್ನು ಹಿಡಕೊಂಡು ಬರಲಿಕ್ಕೆ ಅಪ್ಪಣೆಯಾದರೆ, ನಿಂತಕಾಲಲ್ಲಿ ಆ ಕೆಲಸವನ್ನು ಕೈಗೊಂಡು ಸಾಧಿಸುವೆನು. ಇದರ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭುಗಳ ಚಿತ್ತ, ಎಂದು ನುಡಿದು ಖಾನನು ಕುಳಿತುಕೊಂಡನು.

ಚಾಂದಖಾನನ ಈ ಸ್ಪಷ್ಟ ಮಾತುಗಳನ್ನೂ, ಅವನ ಸ್ವಾಭಿಮಾನಪೂರ್ಣವಾದ ಕರಾರುಗಳನ್ನೂ ಕೇಳಿ, ನೆರೆದ ಸರದಾರರು ಬೆದರಿಬಿದ್ದರು. ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಜಗರಾಯನು ಖಾನನ ಒಗರಿಗೆ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತಲೆದೂಗಿದನು. ಆಡಿದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ತಪ್ಪಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲೆಂಬ ಭಾವವೂ, ಹಿಡಿದ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡಿಯೇ ತೀರೇನೆಂಬ ನಂಬಿಗೆಯೂ ಆತನ ಮಾತುಗಳೊಳಗಿನ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ವಾಕ್ಯದಿಂದ, ಪ್ರತಿ ಒಂದು ಶಬ್ದದಿಂದ, ಪ್ರತಿ ಒಂದು ಅಕ್ಷರದಿಂದ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತಿತ್ತು! ಇಂಥ ಸ್ವಾಭಿಮಾನದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪ್ರಿಯನಾದ

ಸರದಾರನನ್ನು ಚಾಕರಿಗೆ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕೋ, ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬಾರದೋ ಎಂಬ ಬಗ್ಗೆ ಜಗರಾಯನಿಗೆ ದಿಗಿಲುಬಿದ್ದಿತು. ದರ್ಬಾರದೊಳಗಿನ ಕೆಲವು ಸರದಾರರು, ಇಂಥ ಎಟ್ಟಿ ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ಚಾಕರಿಗೆ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದು ನೆಟ್ಟಗಲೆಂದು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅಂದುಕೊಂಡರು. ಕೆಲವರು, ಇಂಥ ಗಟ್ಟಿಗರಿಂದಲೇ ಮಹತ್ವದ ಕಾರ್ಯಗಳು ಆಗುತ್ತವಲ್ಲದೆ, ನಾಯಿಯ ಹಾಗೆ ಬಾಲಾ ಗುಂಡಾಡಿಸುವುದರಿಂದ ಆಗುವುದಿಲ್ಲೆಂದು ನೆನಿಸಿದರು. ಕೆಲವರು, ಮುಸಲ್ಮಾನನಾದ್ದರಿಂದ ಚಾಕರಿಗೆ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದು ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲೆಂತಲೂ, ಕೆಲವರು, ಮುಸಲ್ಮಾನರನ್ನು ಚಾಕರಿಗೆ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದರಲ್ಲಿಯೇ ಭೂಷಣವಿರುತ್ತದೆಂತಲೂ ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟರು. ಹೀಗೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಜನರು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ವಿಧವಾಗಿ ಕಲ್ಪಿಸುತ್ತಿರಲು, ಜಗರಾಯನು ಖಾನನಿಗೆ ಏನೂ ಚಿಂತೆಯಿಲ್ಲ ನಾಳೆ ವಿಚಾರಮಾಡಿ ತಮಗೆ ತಿಳಿಸತಕ್ಕದ್ದನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತೇವೆ, ಎಂದು ಹೇಳಿ ಮರ್ಯಾದೆಗೆ ತಕ್ಕ ಉಡುಗೊರೆಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಖಾನನನ್ನು ಸನ್ಮಾನಿಸಿದನು. ಆಗ ಚಾಂದಖಾನನು ಅರಸನನ್ನು ವಂದಿಸಿ, ತನ್ನ ಬಿಡಾರಕ್ಕೆ ಹೊರಟು ಹೋದನು. ಹೊತ್ತು ಆದದ್ದರಿಂದ ದರ್ಬಾರದ ಕಾರ್ಯವು ನಿಲ್ಲಿಸಲ್ಪಟ್ಟು, ಸರದಾರರು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಸ್ಥಳಗಳಿಗೆ ಹೋದರು. ಜಗರಾಯನು ಇರುಗನಾಯಕನೊಡನೆ ಆಲೋಚಿಸುತ್ತ ತನ್ನ ಮನೆಗೆ ನಡೆದನು. ಮನೆಗೆ ಹೋದಬಳಿಕ ಆ ರಾಜಪ್ರತಿನಿಧಿಯೂ, ಸೇನಾಪತಿಯೂ ಬಗೆಬಗೆಯಾಗಿ ಆಲೋಚಿಸಿದರು. ಸೇನಾಪತಿಯ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಖಾನನನ್ನು ಚಾಕರಿಗೆ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವದಿತ್ತು. ತನ್ನ ಇಚ್ಛೆಯಂತೆ ಆತನು ಜಗರಾಯನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಒಲಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಯತ್ನಿಸಿದನು. ಕಡೆಗೆ ಜಗರಾಯನು ಸೇನಾಪತಿಗೆ—ಇರುಗನಾಯಕಾ, ನಿಜವಾಗಿ ಕೇಳಿದರೆ, ಖಾನನನ್ನು ಚಾಕರಿಗೆ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದು ನಮ್ಮ ದೌರ್ಬಲ್ಯದ ಲಕ್ಷಣವಾದದ್ದರಿಂದ, ಅದಕ್ಕೆ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಒಡಂಬಡುವುದಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ನೀನು ಹೇಳಿದಂತೆ ನಮ್ಮ ಪಕ್ಷದ ಸರದಾರರಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವಂಥ ಗಟ್ಟಿಗರು ಇಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದ, ಮಹತ್ವದ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಸಾಧಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಖಾನನಂಥ ಸಾಹಸಿಯ ಅವಶ್ಯಕತೆಯು ಇರುತ್ತದೆ. ಕೆಲಸ ತೀರಿದ ಮೇಲೆ ಖಾನನಿಗೆ ಅಪ್ಪಣೆ ಕೊಟ್ಟರಾಯಿತು; ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ರಾಜಪುತ್ರನನ್ನೂ, ಕುಮುದಿನಿಯನ್ನೂ ಸೆರೆಹಿಡಕೊಂಡು ಬರುವ ಮಹತ್ಕಾರ್ಯವನ್ನೇ ಖಾನನಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸೋಣ. ಎಚ್ಚಮ್ಮನಾಯಕನಿಗೆ ರಾಜಪುತ್ರನ ಬಲವು ತಪ್ಪಿದರೆ, ಆತನು ಕ್ಷೀಣಬಲನಾಗುವುದು ನಿಶ್ಚಯವು. ನಾಯಕನ ಪಂಚಪ್ರಾಣದಂತೆ ಇದ್ದ ಉಪಾಯ ಕೋವಿದಳಾದ ಕುಮುದಿನಿಯನ್ನು ಸೆರೆಹಿಡಕೊಂಡು ಬರುವುದರಿಂದ ಆತನ ಕೈಮುರಿದಂತಾಗುವುದು. ಆಮೇಲೆ ಆತನನ್ನು ಸಹಜವಾಗಿ ಜಯಿಸಿ, ನಮಗೆ ಅಂಕಿತನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು, ಇಲ್ಲವೆ ಪ್ರತಿಬಂಧದಲ್ಲಿಡಬಹುದು. ನಾಳೆಗೆ ನೀನೇ ಹೋಗಿ, ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಚಾಕರಿಗೆ ಇರಬೇಕೆಂದು ನಿಮ್ಮ ಖಾನನಿಗೆ ಹೇಳಿಬರಬೇಕು.

ಇರುಗನಾಯಕನು ಮರುದಿನ ಚಾಂದಖಾನನಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ಆತನಿಗೆ ಜಗರಾಯನ ಮನೋದ-ಯವನ್ನು ತಿಳಿಸಿದನು. ಇದರಿಂದ ಖಾನನಿಗೆ ಬಹಳ ಸಂತೋಷವಾಯಿತು. ತನ್ನ ಪಾಳಯವು ಊರ ಹೊರಗೆ ಇರಬೇಕೆಂತಲೂ, ತನ್ನಲ್ಲಿ ಗೋಷೆಯಿರುವುದರಿಂದ ತನ್ನ ಮನೆಯ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಕೂಡ ಯಾ-ರೂ ಹಾಯಲಾಗದೆಂತಲೂ ಹೇಳಿದನು. ಖಾನನ ಇಚ್ಛೆಯಂತೆ ಎಲ್ಲ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಕೋಟೆಯೊಳಗೆ ಅರಸನನ್ನು ಸೆರೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟಿರುವ ಸ್ಥಳವು ತನಗೆ ಸಮೀಪವಾಗುವಂತೆ ಖಾನನು ತನ್ನ ಬಿಡಾರವನ್ನು ಊರಿದನು. ರಾಜಪುತ್ರನನ್ನೂ, ಕುಮುದಿನಿಯನ್ನೂ ಸೆರೆಹಿಡಕೊಂಡು ಬರುವ ಕಪ-ಟೋಪಾಯವನ್ನು ಖಾನನು ಆಲೋಚಿಸತೊಡಗಿದನು. ಇದಲ್ಲದೆ, ಆತನು ತನ್ನ ದಂಡಿನೊಳಗಿನ ಚತುರರಾದ ನಂಬಿಗೆಯ ಇಪ್ಪತ್ತೈದು ಜನರನ್ನು ಆರಿಸಿ, ತಾನಿರುವ ಬಿಡಾರದಿಂದ ಅರಸನಿರುವ ಸೆ-ರೆಮನೆಯವರೆಗೆ ನೆಲದೊಳಗಿಂದ ದಾರಿಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಅವರಿಗೆ ಹೇಳಿದನು. ಆದರಂತೆ ಅವರು ಬಹು ಗುಪ್ತವಾಗಿ ಕೆಲಸವನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದರು. ಗೋಷೆಯ ನೆವದಿಂದ ತಾನಿರುವ ಡೇರೆಯ ಸುತ್ತಲೂ ಕಾವಲು ಇಟ್ಟಿದ್ದರಿಂದ, ಒಳಗೆ ಹೋಗಲಿಕ್ಕೆ ಯಾರಿಗೂ ಆಸ್ಪದವಿಲ್ಲದಾಯಿತು. ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರ-ತಿದಿನ ನಡೆದ ಸಂಗತಿಗಳೆಲ್ಲ ಎಚ್ಚಮ್ಮನಾಯಕನ ಕಿವಿಗೆ ಮುಟ್ಟುತ್ತಲೇ ಇದ್ದವು. ಒಂದು ದಿನ ರಾತ್ರಿ ಚಾಂದಖಾನನು ತನ್ನ ೨೫೦ ಜನ ರಾವುತರೊಡನೆ ಎಚ್ಚಮನಾಯಕನಿರುವ ದುರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋದನು. ದುರ್ಗದ ಹೊರಗೆ ರಾವುತರು ನಿಂತುಕೊಳ್ಳಲು, ಖಾನನೊಬ್ಬನೇ ದುರ್ಗವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಎಚ್ಚಮ್ಮ-ನಾಯಕನನ್ನು ಕಂಡನು. ರಾಜಪುತ್ರನನ್ನೂ ಕುಮುದಿನಿಯನ್ನೂ ಸೆರೆ ಹಿಡಿಯುವ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ಅವರಲ್ಲಿ ಹಲವು ಆಲೋಚನೆಗಳು ನಡೆದವು; ಆದರೆ ಒಂದೂ ಬಗೆಹರಿಯಲಿಲ್ಲ. ಉಭಯರ ಸೈನ್ಯದ ಪ್ರಾಣಹಾನಿಯಾಗದೆ, ಜಗರಾಯನಿಗೆ ಅಶಕ್ಯವಾಗಿ ತೋರದೆ, ಕಾರ್ಯವು ಸಾಧಿಸುವಂಥ ಹಂಚಿಕೆಯು ಅವರಿಗೆ ಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಅವರು ಕುಮುದಿನಿಯನ್ನು ಕರೆಸಿಕೊಂಡು ತಮ್ಮ ವಿಚಾರವ-ನ್ನು ಆಕೆಗೆ ತಿಳಿಸಿದರು. ಆಕೆಯು ಸ್ವಲ್ಪಹೊತ್ತು ಆಲೋಚಿಸಿ ಚಾಂದಖಾನನನ್ನು ಕುರಿತು—ಅಣ್ಣಾ ನನ್ನನ್ನೂ, ರಾಜಪುತ್ರರನ್ನೂ ಜಗರಾಯನಿಗೆ ಸಂಶಯಬಾರದಂತೆ ಸೆರೆಹಿಡಿಯುವ ಯುಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೇಳುವುದೇನು ಅಷ್ಟು ಕಠಿಣವಲ್ಲ. ಆದರೆ ನಮ್ಮನ್ನು ಸೆರೆಹಿಡಕೊಂಡು ಜಗರಾಯನಲ್ಲಿಗೆ ಒಯ್ದ-ಬಳಿಕ ತಿರುಗಿ ನಮ್ಮನ್ನು ಈ ದುರ್ಗಕ್ಕೆ ಸುರಕ್ಷಿತ ಮುಟ್ಟಿಸುವುದು ಪ್ರಯಾಸದ ಕೆಲಸವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ನಾನೂ, ರಾಜಪುತ್ರರೂ ಬೇಟೆಯಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ಅರಣ್ಯಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಿರುವೆವಷ್ಟೇ? ಆಗ ನಾನು ಗೊತ್ತುಮಾಡಿದ ದಿವಸ, ಗೊತ್ತುಮಾಡಿದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಯಾವತ್ತು ರಾವುತರೊಡನೆ ಕಾದುಕೊಂಡಿರು. ನಿನ್ನ ರಾವುತರಲ್ಲದೆ ಜಗರಾಯನ ಕಡೆಯ ಕೆಲವು ರಾವುತರೂ ನಿನ್ನ ಸಂಗಡ ಬಂ-ದಿರಲಿ; ಯಾಕಂದರೆ, ನೀನು ಯುಕ್ತಿಯಿಂದ ನಮ್ಮನ್ನು ಸೆರೆಹಿಡಿದ ವರ್ತಮಾನವು ಜಗರಾಯನಿಗೆ

ಆತನ ಜನರ ಮುಖಾಂತರ ಗೊತ್ತಾಗುವುದರಿಂದ ಆತನಿಗೆ ಸಂಶಯವು ಬರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಬೇಟೆಯಾಡುತ್ತಾಡುತ್ತ ಒಂದು ಮೃಗವನ್ನು ಬೆನ್ನಟ್ಟಿ ಹುಡುಕುತ್ತ ಬರುವಂತೆ, ನಮ್ಮ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ದೂರಬಿಟ್ಟು ನೀನಿದ್ದ ನಿಟ್ಟಿನ ಕಡೆಗೆ ನಾನೂ-ರಾಜಪುತ್ರರೂ ಬರುವೆವು. ಆಗ ನೀನು ನಮ್ಮನ್ನು ಸೆರೆಹಿಡಿದು ಜಗರಾಯನ ರಾವುತರೊಡನೆ ನಿನ್ನ ಬಿಡಾರಕ್ಕೆ ಕರಕೊಂಡು ನಡೆ. ನಮ್ಮ ಸೈನ್ಯದ ಕೂಡ ಯುದ್ಧ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ನಿಂತಂತೆ ನಿನ್ನ ಶೂರರಾದ ರಾವುತರು ಹಿಂದೆ ನಿಂತುಕೊಳ್ಳಲಿ. ನಮ್ಮ ನಿಮ್ಮ ಸೈನ್ಯದ ನಡುವೆ ಕೆಲವು ಹೊತ್ತು ವಿನೋದದ ಯುದ್ಧ ನಡೆದು, ನೀನು ಸಕಲಪರಿವಾರದೊಡನೆ ನಮ್ಮನ್ನು ಕರಕೊಂಡು ನಿನ್ನ ಬಿಡಾರಕ್ಕೆ ಮುಟ್ಟುವ ಸಂಧಿಯಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ದಂಡಿನವರು ನಮ್ಮ ದುರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋಗಲಿ, ನಿನ್ನ ರಾವುತರು ನಿನ್ನ ಪಾಳಯಕ್ಕೆ ಬರಲಿ. ಹೀಗೆ ನಮ್ಮನ್ನು ಸೆರೆಹಿಡಕೊಂಡು ಹೋಗುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ನೆಲದೊಳಗಿನ ಗುಪ್ತಮಾರ್ಗವು ಸಿದ್ಧವಾಗಿರಲಿಕ್ಕೆಬೇಕು. ಈ ಗದ್ದಲದಲ್ಲಿಯೇ ರಾಜಕುಟುಂಬವನ್ನು ಬಂಧಮುಕ್ತವಾಗಿ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು. ಕೆಲಸವು ಬಹು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿರುವುದರಿಂದ, ಅಣ್ಣಾ ಜಾಗರೂಕತೆಯು ಹೆಚ್ಚು ಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ಕಂಡೆಯಾ? ಮೋಸಗಾರಿಕೆಯು ಮುಳ್ಳಹಾಸಿಗೆಯೆಂಬದನ್ನು ಮರೆಯಬೇಡ!

೧೧ನೆಯ ಪ್ರಕರಣ

ದುರ್ದಿನ

ಕುಮುದಿನಿಯ ಈ ಯುಕ್ತಿಯು ಉಭಯವೀರರಿಗೂ ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿ ತೋರಿತು. ರಾಜಕುಟುಂಬವನ್ನು ಬಂಧಮುಕ್ತಮಾಡುವ ಸಂಬಂಧದಿಂದಲೂ, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ದಂಡಾಳುಗಳನ್ನು ಗುಪ್ತವಾಗಿ ಇಟ್ಟು, ಯುದ್ಧಪ್ರಸಂಗವು ಒದಗಿದಲ್ಲಿ ವೈರಿಗಳನ್ನು ತುಂಡರಿಸಿ ರಾಜಪುತ್ರರನ್ನೂ, ಕುಮುದಿನಿಯನ್ನೂ ಪಾರುಮಾಡುವ ಸಂಬಂಧದಿಂದಲೂ ಆ ಮೂವರೂ ಕೂಡಿ ಬಹು ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿ ಆಲೋಚನೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದರು. ಆ ಆಲೋಚನೆಯಿಂದ ಅವರೆಲ್ಲರಿಗೂ ಸಮಾಧಾನವಾಯಿತು. ಬಳಿಕ ಚಾಂದಖಾನನು ನಾಯಕನ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ಪಡೆದು ದುರ್ಗದಿಂದ ಹೊರಟನು. ಖಾನನು ದುರ್ಗವನ್ನು ಇಳಿಯುವವರೆಗೆ, ನಾಯಕನು ಆತನ ಸಂಗಡ ಮಾತಾಡುತ್ತ ಮಾತಾಡುತ್ತ ಕಳಿಸಬಂದನು. ಖಾನನು ತನ್ನ ರಾವುತರೊಡನೆ ಚಂದ್ರಗಿರಿಗೆ ಸಾಗಲು, ಇತ್ತ ನಾಯಕನು ತನ್ನ ದುರ್ಗವನ್ನು ಸೇರಿದನು. ಈ ಗುಪ್ತವಾದ ಆಲೋಚನೆಯು ಆದ ಒಂದು ತಿಂಗಳವರೆಗೆ ಖಾನನು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಯಾವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನೂ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ಒಂದೆರಡು ಸಾರೆ ಎಚ್ಚಮ್ಮನಾಯಕನ ದುರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋಗುವ ಅನ್ನಸಾಮಗ್ರಿಯನ್ನೂ, ಹಣವನ್ನೂ ಹಿಡಿದು ಜಗರಾಯನಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿದನು. ಇದರಿಂದ ಜಗರಾಯನು ಸಂತುಷ್ಟನಾಗದೆ, ಖಾನನು ಇನ್ನೂ ರಾಜಪುತ್ರನನ್ನು ಸೆರೆಹಿಡಕೊಂಡು ಬರುವ ಯತ್ನವನ್ನು ಮಾಡಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಇರುಗನಾಯಕನನ್ನು ಮೇಲೆ ಮೇಲೆ ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಇದಲ್ಲದೆ ಖಾನನು ದರ್ಬಾರಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ, ತಾನು ಖಾನನನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಕಂಡು ಈ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ಪ್ರಶ್ನಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಹೀಗೆ ಕೇಳಿದಾಗಲೆಲ್ಲ ಖಾನನು—ಈ ಕೆಲಸವು ಯುಕ್ತಿಯಿಂದ ಸಾಧಿಸತಕ್ಕದ್ದಾಗಿರುತ್ತದೆ; ಅವಸರ ಮಾಡಿದರೆ ಆಗುವದಿಲ್ಲ; ನಮ್ಮ ದಂಡಾಳುಗಳ ಒಂದು ರಕ್ತದ ಹನಿಯೂ ಬೀಳದೆ ಕೆಲಸವಾಗುವಂತೆ ಹಂಚಿಕೆಯನ್ನು ಒಡ್ಡಿದ್ದೇನೆ. ನಾನು ಕೇಳಿದಾಗ ೨೫೦ ಜನ ರಾವುತರನ್ನಷ್ಟು ನನ್ನ ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ತಾವು ಕೊಡತಕ್ಕದ್ದು. ಇನ್ನು ಬಹಳ ದಿವಸಗಳು ಹೋಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಕಾರ್ಯವು ತೀವ್ರ ಸಾಧಿಸುವುದು ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಹಾಗೂ ಹೀಗೂ ಕಾಲಹರಣ ಮಾಡುವುದರೊಳಗಾಗಿ ನೆಲದೊಳಗಿನ ಮಾರ್ಗವು ಸಿದ್ಧವಾಗಿ ಖಾನನಿಗೆ ಬಹಳ ಸಂತೋಷವಾಯಿತು. ಮುಂದೆ ಎರಡು ದಿನ ಹೋಗಗೊಟ್ಟು ಮೂರನೆಯ ದಿನ ಆತನು ಜಗರಾಯನ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ, ನಾಳೆಗೆ ನಿಮ್ಮಿಂದ ೨೫೦ ಜನ ರಾವುತರ ಸಹಾಯವು

ದೊರೆತರೆ ಸಂಜೆಗೇ ರಾಜಪುತ್ರನನ್ನೂ, ಕುಮುದಿನಿಯನ್ನೂ ಸೆರೆಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಬರುತ್ತೇನೆಂದು ಹೇಳಿದನು. ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ಜಗರಾಯನಿಗೆ ಸಮಾಧಾನವಾಯಿತು; ಆದರೆ ಖಾನನು ಅಂಥ ಗೂಢವಾದ ಉಪಾಯವನ್ನೇನು ಯೋಚಿಸಿರುವನೆಂಬದನ್ನು ತಿಳಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಆತನು ಆತುರಪಟ್ಟನು. ಜಗರಾಯನು ತನ್ನ ಈ ಮನೋದಯವನ್ನು ಖಾನನಿಗೆ ತಿಳಿಸಲು, ಆತನು—ರಾಯರೇ, ನಾನು ಯೋಚಿಸಿರುವ ಯುಕ್ತಿಯನ್ನು ತಮ್ಮಂಥ ಗುಣಗ್ರಾಹಿಗಳ ಮುಂದೆ ಹೇಳಲಿಕ್ಕೆ ನನಗೆ ಬಹಳ ಸಂತೋಷವಾಗುತ್ತದೆ. ಹೇಳುತ್ತೇನೆ, ಕೇಳುವದಾಗಬೇಕು; ಎಚ್ಚಮ್ಮನಾಯಕನು ಪ್ರತಿ ಶುಕ್ರವಾರಕ್ಕೊಮ್ಮೆ ಕುಮುದಿನಿಯನ್ನೂ, ರಾಜಪುತ್ರರನ್ನೂ ಕರಕೊಂಡು ಬೇಟೆಯಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಿರುವನು. ಬೇಟೆಯನ್ನು ಎಬ್ಬಿಸಿಕೊಡಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಡರನ್ನು ಕರಕೊಂಡು ಹೋಗುವ ಪ್ರಚಾರವಂತು ಇದ್ದೇ ಇರುತ್ತದಷ್ಟೆ? ನಾನು ಈಗ ತಿಂಗಳಿನಿಂದ ನನ್ನ ಪಕ್ಷದ ಕೆಲವು ಚತುರರಾದ ಬೇಡರನ್ನು ಎಚ್ಚಮ್ಮನಾಯಕನ ಬೇಡರೊಳಗೆ ಬೆರೆತುಕೊಂಡು ಚಾತುರ್ಯದಿಂದ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವಂತೆ ಹೇಳಿಕಳಿಸಿದ್ದೇನೆ. ನಮ್ಮ ಬೇಡರು ಮೃಗಗಳನ್ನು ಎಬ್ಬಿಸಿ ಅವನ್ನು ಅಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವಲ್ಲಿ ಮಹಾ ಚತುರರಿದ್ದಾರೆ. ಅವರು ಬೇಟೆಯಾಡುತ್ತಾಡುತ್ತ ತಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದರೆ, ಎಚ್ಚಮ್ಮನಾಯಕನನ್ನು ಒಂದುಕಡೆಗೆ ಒಯ್ಯುವರು, ಕುಮುದಿನಿಯನ್ನು ಒಂದುಕಡೆಗೆ ಒಯ್ಯುವರು, ರಾಜಪುತ್ರರನ್ನು ಒಂದುಕಡೆಗೆ ಒಯ್ಯುವರು. ಬೇಟೆಯಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಆವೇಶವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿ ಅವರನ್ನು ತಮ್ಮ ಬೆನ್ನಹತ್ತಿಸಿ ಕರಕೊಂಡು ಹೋಗುವಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಬೇಡರು ಬಲ್ಲಿದರಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ಮೇಲೆ ನಾಯಕನೇ ಮೊದಲಾದವರ ಪ್ರೇಮ ಬಹಳ; ವಿಶ್ವಾಸವು ಹೆಚ್ಚು. ಹೀಗೆ ಪ್ರೇಮವೂ ವಿಶ್ವಾಸವೂ ಕೂಡ್ರಲಿಕ್ಕೆ ಕಾಲಾವಧಿಯು ಬೇಕಾದದ್ದರಿಂದ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಇಷ್ಟು ವಿಲಂಬವಾಗಿದೆ. ನಮ್ಮ ಬೇಡರು ನಾಳಿನ ದಿವಸ ಕುಮುದಿನಿಯನ್ನೂ, ರಾಜಪುತ್ರರನ್ನೂ ನಾನು ಹೇಳಿದ ನಿಟ್ಟಿಗೆ ಕರಕೊಂಡು ಬರುವರು. ಅವರ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ದೂರ ಕರಕೊಂಡು ಬರಬೇಕೆಂದು ಗೊತ್ತಾಗಿದೆ, ಆದ್ದರಿಂದ ನಾಳಿಗೆ ಕಾರ್ಯವು ಸಾಧಿಸುವುದು. ತಮ್ಮಿಂದ ೨೫೦ ಜನ ರಾವುತರ ಸಹಾಯವಷ್ಟು ದೊರೆಯಬೇಕು, ಎಂದು ಹೇಳಿದನು.

ಮರುದಿನ ಚಾಂದಖಾನನು ತನ್ನ ೨೫೦ ಜನ ರಾವುತರನ್ನೂ, ಜಗರಾಯನು ಕಳುಹಿದ ೨೫೦ ಜನ ರಾವುತರನ್ನೂ ಕರಕೊಂಡು ಗೊತ್ತುಮಾಡಿದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ನಿಂತುಕೊಂಡನು. ಎರಡು ತಾಸು ಹೊತ್ತು ಏರಿರಬಹುದು, ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಬೇಡರು ಕುಮುದಿನಿಯನ್ನೂ, ರಾಜಪುತ್ರನನ್ನೂ ಬೆನ್ನಹತ್ತಿಸಿಕೊಂಡು ಖಾನನಿದ್ದ ಕಡೆಗೆ ಬಂದರು. ಬೇಟೆಯಾಡುವ ಆವೇಶದಲ್ಲಿ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲದೆ ಬಹುದೂರ ಬಂದವರಂತೆ ಕುಮುದಿನಿಯೂ, ರಾಜಪುತ್ರರೂ ಬಂದಿದ್ದರು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಚಾಂದಖಾನನು ಜಗರಾಯನ ೨೫೦

ಜನ ರಾವುತರೊಡನೆ ಕುಮುದಿನಿಯನ್ನೂ, ರಾಜಪುತ್ರನನ್ನೂ ಮುತ್ತಿದನು. ಆಗ ಬೇಡರು ನಗುತ್ತ ಖಾನನಿಗೆ ಬಹುವಿನಯದಿಂದ ಮುಜುರೆ ಮಾಡಿದರು. ಖಾನನು ಮೃದುಸ್ಮಿತನಾಗಿ ಆದರದಿಂದ ಅವರ ಮುಜುರೆಗಳನ್ನು ತಕ್ಕೊಳ್ಳುತ್ತ—ಶಾಬಾಸ, ವಸ್ತಾದಿಗಳಾದ ನಮ್ಮ ಬೇಡರೇ ಶಾಬಾಸ! ನೀ-ವು ನಿಮ್ಮ ಕೆಲಸವನ್ನು ಬಹಳ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದಿರಿ. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ನಾಳೆ ದರ್ಬಾರದಲ್ಲಿ ಜಗರಾಯನ ಕೈಯಿಂದ ನಿಮಗೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಇನಾಮನ್ನು ಕೊಡಿಸುವೆವು. ಈಗ ನಿಮ್ಮ ಸ್ಥಳಗಳಿಗೆ ಹೋಗಿರಿ, ಎಂದು ಹೇಳಿ ಕುಮುದಿನಿಯ ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಿ—ಅಮ್ಮಾ ನೀನು ಜಾಣಳಿರುತ್ತೀಯಾದ್ದರಿಂದ ನನ್ನ ಮಾತುಗಳನ್ನು ವಿಚಾರದಿಂದ ನಡೆದುಕೋ. ಜಗರಾಯನ ಚಾಕರನಾದ ನಾನು, ರಾಜಪುತ್ರನನ್ನೂ-ನಿನ್ನನ್ನೂ ಸೆರೆ ಹಿಡಿಯುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಈಗ ತಿಂಗಳಿನಿಂದ ಹೊಂಚುಹಾಕಿದ್ದೆನು. ಇಂದು ಕಾರ್ಯವು ಸಾಧಿಸಿರುತ್ತದೆ. ನೀನು ಒಣ ಚಂಡಿತನ ಮಾಡದೆ, ರಾಜಪುತ್ರರೊಡನೆ ಚಂದ್ರಗಿರಿಗೆ ನಡೆ. ನಿಮ್ಮ ಜೀವಕ್ಕೆ ಅಪಾಯವಾಗದಂತೆಯೂ, ನಿಮ್ಮ ಮರ್ಯಾದೆಗೆ ಕುಂದುಬಾರದಂತೆಯೂ ನಾನು ನೋ-ಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ. ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಕೊಟ್ಟೇನು; ಆದರೆ ಕೊಟ್ಟ ಈ ವಚನವನ್ನು ಮೀರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ನನ್ನ ಈ ವಚನಕ್ಕೆ ಜಗರಾಯನು ಭಂಗವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ ಪ್ರಸಂಗವನ್ನು ತಂದಲ್ಲಿ ಕೂಡಲೆ ಆತನ ಚಾಕರಿ-ಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ನಮ್ಮ ಸಹಸ್ರಾವಧಿ ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ನಾನು ಧಾರಾತೀರ್ಥದಲ್ಲಿ ಪತನಹೊಂದುವವರೆಗೆ ನಿಮ್ಮಿಬ್ಬರನ್ನು ಎಚ್ಚಮ್ಮನಾಯಕನಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಹೆಣಗುವೆನು; ಇದಕ್ಕೆ ಇಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಸುತ್ತಲು ನೆರೆದಿದ್ದ ಹಿಂದೂ ದಂಡಾಳುಗಳೇ ಸಾಕ್ಷಿಯು, ಅನ್ನಲು, ಕುಮುದಿನಿಯು ಒಮ್ಮೆ ನಿಟ್ಟುಸಿರುಬಿಟ್ಟು, ಅಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದಂತೆ ಮಾಡಿ, ಕೂಡಲೆ ರಾಜಪುತ್ರನೊಡನೆ ಚಂದ್ರಗಿರಿಯ ಕಡೆಗೆ ತನ್ನ ಕುದುರೆಯನ್ನು ತಿರುಗಿಸಿದಳು. ಆಗ ಖಾನನು ಜಗರಾಯನ ೨೫೦ ಜನ ರಾಹುತರ ಸಹಾಯದಿಂದ ರಾಜಪುತ್ರನನ್ನೂ, ಕುಮುದಿನಿಯನ್ನೂ ರಕ್ಷಿಸಿಸುತ್ತ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಸಾಗಿ, ಕೆಲವು ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಸಕಲ ಪರಿವಾರದೊಡನೆ ತನ್ನ ಬಿಡಾರಕ್ಕೆ ಮುಟ್ಟಿದನು. ಅತ್ತಖಾನನ ೨೫೦ ರಾವುತರು, ಕುಮುದಿನಿಯ ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ಎಚ್ಚಮ್ಮನಾಯಕನ ದಂಡಾಳುಗಳು ಬಾರದಂತೆ ಹಾದಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ನಿಂತಿದ್ದರು. ಎಚ್ಚಮ್ಮನಾಯಕನು ಸಂಕೇತದಂತೆ ಬೇರೊಂದು ಮಾರ್ಗದಿಂದ ರಾಜಪುತ್ರರನ್ನು ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡು ಬರುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಹೋಗಿ ಕೈ ಮೀರಿ ಹೋದದ್ದರಿಂದ ಉಪಾಯದೋರದೆ ಅಸಮಾಧಾನದಿಂದ ಹಿಂ-ದುರುಗಿದವನಂತೆ, ತನ್ನ ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ತನ್ನ ದುರ್ಗದ ಕಡೆಗೆ ಸಾಗಿದನು. ಇತ್ತ ಖಾನನ ರಾವುತರು ಚಂದ್ರಗಿರಿಗೆ ಬಂದರು. ಹೀಗೆ ರಕ್ತದ ಒಂದು ಹನಿಯೂ ಬೀಳದೆ, ರಾಜಪುತ್ರನು ಕುಮುದಿನಿಯೊಡನೆ ಖಾನನ ಕೈಸೇರಿದಂತಾಯಿತು!

ಆಡಿದಂತೆ ಖಾನನು ನಿರಾಯಾಸವಾಗಿ ಕುಮುದಿನಿಯೊಡನೆ ರಾಜಪುತ್ರನನ್ನು ಸೆರೆಹಿಡಕೊಂಡು ಬಂದದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ಚಂದ್ರಗಿರಿಯೊಳಗಿನ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಯಿತೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಅದರಲ್ಲಿ ಎಚ್ಚಮ್ಮನಾಯಕನ ಪಕ್ಷದವರಿಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯದ ಸಂಗಡ ಅಸಮಾಧಾನವೂ ಉತ್ಪನ್ನವಾಯಿತು. ಇತ್ತ ಜಗರಾಯನ ಪಕ್ಷದವರು, ಇನ್ನು ಎಚ್ಚಮ್ಮನಾಯಕನ ಕೈ ಮುರಿದ ಹಾಗಾಯಿತೆಂದು ಸಂತೋಷಪಟ್ಟರು; ಆದರೆ ಮುತ್ಸದ್ದಿಗಳೆನಿಸುವವರಿಗೆ ಇದರಿಂದ ಅಸಮಾಧಾನವೂ ಆಗಲಿಲ್ಲ. ಸಂತೋಷವೂ ಆಗಲಿಲ್ಲ. ಇಂಥ ಮಹತ್ವದ ಕೆಲಸವು ಇಷ್ಟು ಸದ್ದಿಲ್ಲದೆ ಹ್ಯಾಗಾಯಿತೆಂದು ಅವರ ಬಲವಾದ ಶಂಕೆಗೆ ಒಳಗಾದರು. ಜಗರಾಯನಂತು ಮೊದಮೊದಲು ಈ ಮಾತು ಅಶಕ್ಯವೆಂತಲೇ ಭಾವಿಸಿದನು; ಆದರೆ ಆತನು ರಾವುತರ ಮುಖ್ಯಸ್ಥನು ನಡೆದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಸಾದ್ಯಂತವಾಗಿ ಹೇಳಲು, ಆತನ ಸಂಶಯವು ದೂರವಾಯಿತು; ಆದರೂ ಈ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಯಾವದೊಂದು ಬಗೆಯ ಮೋಸವು ಇರಲೇಬೇಕೆಂತಲೂ, ಯಾವ ರೀತಿಯಿಂದಲೇ ಆಗಲಿ, ಈಗ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಿರುವ ರಾಜಪುತ್ರನನ್ನು ಬಿಡಲಾಗದೆಂತಲೂ ಆತನು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದನು. ಪ್ರಸಂಗ ಬಂದರೆ ಖಾನನ, ಹಾಗು ಆತನ ದಂಡಿನ ಆಟವು ನಡೆಯದಂತೆ ತನ್ನ ದಂಡನ್ನು ನಾಲ್ಕೂ ಕಡೆಗೆ ಪಸರಿಸಿ, ರಾಜಪುತ್ರನೊಡನೆ ಖಾನನನ್ನು ಸಹ ಸೆರೆಹಿಡಿಯಬೇಕೆಂದು ಆತನು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದನು. ಈ ನಿಶ್ಚಯವು ಕೊನೆಗಾಣುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಮಾಡತಕ್ಕ ಉಪಾಯಗಳನ್ನು ಆಲೋಚಿಸಬೇಕೆಂದು ಆತನು ಸೇನಾಪತಿಯಾದ ಇರುಗನಾಯಕನನ್ನು ಕರೆಕಳಿಸುತ್ತಿರಲು, ಚಾಂದಖಾನನು ಭೆಟ್ಟಿಗೆ ಬಂದಿರುತ್ತಾರೆಂದು ದ್ವಾರರಕ್ಷಕನು ಹೇಳಿದನು. ಆಗ ಜಗರಾಯನು ಖಾನನನ್ನು ಬರಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಹೊರಗೆ ಸಂತೋಷವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತ ಎದ್ದುನಿಂತು ಆತನನ್ನು ಬಹಳವಾಗಿ ಸತ್ಕರಿಸಿ, “ಬಹು ಚಾತುರ್ಯದಿಂದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದಿರೆಂ”ದು ಸ್ತೋತ್ರ ಮಾಡಿದನು. ಅದಕ್ಕೆ ಖಾನನು, ಇದೆಲ್ಲ ತಮ್ಮ ಪುಣ್ಯಪ್ರಭಾವವೆಂದು ಹೇಳಿ, ನಡೆದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಸಾದ್ಯಂತವಾಗಿ ಅರಿಕೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಈ ಮೊದಲೇ ರಾವುತರ ಮುಖ್ಯಸ್ಥನು ಹೇಳಿದ್ದಕ್ಕೆ ಖಾನನ ವರ್ಣನವು ಅಕ್ಷರಶಃ ಕೂಡಿತು. ಇಷ್ಟು ಹೊತ್ತಿಗೆ ಜಗರಾಯನು ತನ್ನ ಸರದಾರನ ಮುಖಾಂತರವಾಗಿ ಯಾವತ್ತು ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಕೇಳಿರುವನೆಂದು ಭಾವಿಸಿಯೇ ಖಾನನು ನಡೆದ ಸಂಗತಿಯನ್ನೆಲ್ಲ ಒಂದು ಅಕ್ಷರ ಬಿಡದೆ ಹೇಳಿದನು. ಜಗರಾಯನು ಆಗ ಹೆಚ್ಚಿನ ಯಾವ ಮಾತುಗಳನ್ನೂ ಆಡದೆ, ನಾಳೆ ದರ್ಬಾರಕ್ಕೆ ರಾಜಪುತ್ರನನ್ನೂ, ಕುಮುದಿನಿಯನ್ನೂ ಕರಕೊಂಡು ಬರಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಲು, ಖಾನನು—ರಾಯರೇ, ರಾಜಪುತ್ರರಿಗೂ, ಕುಮುದಿನಿಗೂ ದರ್ಬಾರದಲ್ಲಿ ಅಪಮಾನವಾಗದಂತೆ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನಿಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ನಾನು ಸೂಚಿಸುವ ಕಾರಣವಿಲ್ಲ. ಈಗ ವೈರಿಗಳನ್ನು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸೋಲಿಸದೆ, ಮೋಸದಿಂದ ಸೆರೆಹಿಡಕೊಂಡು ಬಂದಿರುವುದರಿಂದಲೂ, ದುಷ್ಟ ರಾಜ ದ್ರೋಹಿಗಳ ಶಾಸನ

ಮಾಡುವದಷ್ಟೇ ರಾಯರ ಉದ್ದೇಶವಿರುವುದರಿಂದಲೂ, ರಾಜವಂಶದ ನಿರಪರಾಧಿಯಾದ ಕುಮಾರನನ್ನೂ, ಪತಿಯ ಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ದೇಹವನ್ನರ್ಪಿಸಲು ಸಿದ್ಧಳಾದ ಕುಮುದಿನಿಯಂಥ ಸಾಧ್ವಿಯನ್ನೂ, ಅವಮಾನಗೊಳಿಸುವುದು ಸರಿಯಲ್ಲ. ನಿಜವಾದ ಶೌರ್ಯಕ್ಕೂ, ಸೌಜನ್ಯಕ್ಕೂ ಒಪ್ಪುವ ಈ ಮಾತನ್ನು ತಮ್ಮ ಮುಂದೆ ಹೇಳುವ ಯೋಗ್ಯತೆಯು ನನ್ನದಲ್ಲ; ಆದರೆ ತಮ್ಮ ಎಲ್ಲ ರಾವುತರ ಸಮಕ್ಷ ನಾನು ಕಂಠರವದಿಂದ ಕುಮುದಿನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟ ವಚನಗಳನ್ನು ಪಾಲಿಸಲೇ ಬೇಕಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಸನ್ನಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಅರಿಕೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವೆನು. ರಾಜಕುಮಾರನ, ಹಾಗು ಕುಮುದಿನಿಯ ಸಲುವಾಗಿ ಅವರ ಮರ್ಯಾದೆಗೆ ತಕ್ಕ ಆಸನಾದಿಗಳನ್ನೂ ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸುವಂತೆ ಅಪ್ಪಣೆಯಾಗಬೇಕು ಅನ್ನಲು, ಜಗರಾಯನು—ಆಗಬಹುದು, ಸೆರೆಯಾಳುಗಳ ಯೋಗ್ಯತೆಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಮಾನ-ಮಾರ್ಯಾದೆಗಳನ್ನು ಮಾಡುವ ಪ್ರಚಾರವು ವಿಜಯನಗರದ ರಾಯರ ಮನೆತನದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವ ಪರಂಪರಾಗತವಾಗಿ ನಡೆದುಬಂದೇ ಇರುವುದು. ಅದರ ಸಲುವಾಗಿ ಇಷ್ಟೊಂದು ವಿನಂತಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದೇಕೆ?

ಜಗರಾಯನ ಈ ಉತ್ತರದಿಂದ ಖಾನನಿಗೆ ಸಮಾಧಾನವಾಗಲಿಲ್ಲ; ಆದರೂ ಕಾರ್ಯಸಾಧಕನಾದ ಆತನು ಯಾವ ಮಾತನ್ನೂ ಆಡದೆ, ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿ ರಾಜಪುತ್ರನ, ಹಾಗು ಕುಮುದಿನಿಯ ಸಂರಕ್ಷಣದ ಸಲುವಾಗಿ ಮಾಡತಕ್ಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಗೊತ್ತುಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಸಂಕೇತದಂತೆ ಮರುದಿವಸ ಎಚ್ಚಮ್ಮನಾಯಕನೂ ತನ್ನ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು ಖಾನನ ಸಹಾಯಕ್ಕಾಗಿ ನಿಯಮಿತ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧವಾಗಿರತಕ್ಕವನಿದ್ದನು. ಇತ್ತ ಜಗರಾಯನು, ತನ್ನ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದ್ದ ರಾಜಪುತ್ರನನ್ನೂ, ಕುಮುದಿನಿಯನ್ನೂ, ಪ್ರಸಂಗಬಂದರೆ ಚಾಂದಖಾನನನ್ನು ಕೂಡ ಸೆರೆಯಲ್ಲಿಡಬೇಕೆಂದು ಯೋಚಿಸಿ, ಇರುಗನಾಯಕನ ಸಹಾಯದಿಂದ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ತನ್ನ ದಂಡಾಳುಗಳನ್ನು ಗುಪ್ತರೀತಿಯಿಂದ ಸಜ್ಜುಮಾಡಿ ಇಟ್ಟಿದ್ದನು. ಬೆಳಗಾಯಿತು, ಆ ದಿನ ಮಧ್ಯಾಹ್ನದ ಏಳು ತಾಸಿಗೆ ದಾರವು ನೆರೆಯತಕ್ಕದ್ದಿತ್ತು, ರಾಜಪುತ್ರನನ್ನೂ, ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಅಗಸರಾಕೆಯ ಸೋಗಿನಿಂದ ಆ ರಾಜಪುತ್ರನನ್ನು ಹೊರಡಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗಿದ್ದ ಕುಮುದಿನಿಯನ್ನೂ ನೋಡುವುದರ ಸಲುವಾಗಿ ಪಟ್ಟಣಿಗರಲ್ಲಿ ವಿಚಿತ್ರವಾದ ಉತ್ಸುಕತೆಯು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಿತ್ತು. ದರ್ಬಾರದ ಸುದ್ದಿಯ ಹೊರತು ಬೇರೆ ಮಾತುಗಳನ್ನೇ ಅಂದು ಜನರು ಆಡುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಬರಬರುತ್ತದರ್ಬಾರಕ್ಕೆ ಹೋಗುವ ಬೀದಿಗಳು ಜನರಿಂದ ತುಂಬಹತ್ತಿದವು. ದರ್ಬಾರವು ನಾಯಕರಿಂದಲೂ, ಬೇರೆ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಂದಲೂ, ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತ ಜನರಿಂದಲೂ ಕಾಲಿಡಲಿಕ್ಕೆ ಸ್ಥಳವಿಲ್ಲದಂತೆ ತುಂಬಿಹೋಗಿತ್ತು! ಜಗರಾಯನ ಸೈನ್ಯದವರು ದರ್ಬಾರದ ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿ ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳಿಂದ ಸಜ್ಜಾಗಿದ್ದರಲ್ಲದೆ, ಪಟ್ಟಣದ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಆಯಕಟ್ಟಿನ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿಯೂ

ಅವರು ಯುದ್ಧೋತ್ಸುಕರಾಗಿ ನಿಂತುಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಇಂದಿನ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ಜನರಿಗೆ ವಿಚಿತ್ರತರವಾಗಿ ತೋರಿತು. ಹೀಗೆ ಪಟ್ಟಣದ ಬೀದಿಬೀದಿಗಳಲ್ಲಿ ದಂಡಾಳುಗಳು ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳಿಂದ ಸಜ್ಜಾಗಿ ನಿಂತು-ಕೊಂಡಿದ್ದ ಪ್ರಸಂಗಗಳು ಜನರ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಿದ್ದಿದ್ದಿಲ್ಲವೆಂದರೂ ಅನ್ನಬಹುದು. ಏಳುತಾಸಿನ ಸುಮಾರಕ್ಕೆ ಚಾಂದಖಾನನ ಬಿಡಾರದ ಮುಂದುಗಡೆಯಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಮೂರು ಕುದುರೆಗಳು ಜೀನುಹಾ-ಕಿ ಸಿದ್ಧವಾಗಿದ್ದವು. ಆತನ ೨೫೦ ಜನ ರಾವುತರು ಸಾಲ್ಗೊಂಡು ನಿಂತುಕೊಂಡಿದ್ದರಲ್ಲದೆ, ಸಾವಿರ ಜನ ಕಾಲಾಳು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಸನ್ನದ್ಧರಾಗಿ ಮೊದಲೇ ಗೊತ್ತಾಗಿದ್ದಂತೆ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ನಿಂತು-ಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಖಾನನ ದಂಡಿನವರು ಜಗರಾಯನ ಪಕ್ಷದವರೇ ಆದದ್ದರಿಂದ ಅವರು ಬೇಕಾದಲ್ಲಿ ನಿಂತುಕೊಂಡರೂ ಯಾರಿಗೂ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ತೋರುವಂತೆ ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಖಾನನು, ದರ್ಬಾ-ರದ ರಾಜಠೀವಿಯ ಪೋಷಾಕಿನಿಂದ ಒಪ್ಪುವ ರಾಜಪುತ್ರನನ್ನೂ, ಗೋಷೆಯಿಂದ ಒಪ್ಪುವ ಕುಮು-ದಿನಿಯನ್ನೂ ಕೂಡಿಕೊಂಡು ಹೊರಗೆ ಬಂದನು. ಮೂವರು ಮೂರು ಕುದುರೆಗಳನ್ನು ಹತ್ತಿದರು. ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ರಾಜಪುತ್ರನ ಕುದುರೆಯೂ, ಎಡಬಲಗಳಲ್ಲಿ ಕುಮುದಿನೀ-ಚಾಂದಖಾನರ ಕುದುರೆಗ-ಳೂ ಸಾಗಿದ್ದವು. ಶೂರರಾದ ಮುಸಲ್ಮಾನ ರಾವುತರು ಬಿಚ್ಚುಗತ್ತಿಗಳಿಂದ ಭಯಂಕರವಾಗಿ ಒಪ್ಪುತ್ತ ಸಂದುಬಿಡದೆ ಆ ಮೂರೂ ಕುದುರೆಗಳನ್ನು ಸುತ್ತುಗಟ್ಟಿ ಸಾಗಿದ್ದರು. ಶೂರರಾದ ಐವತ್ತು ಜನ ಮುಸ-ಲ್ಮಾನ ದಂಡಾಳುಗಳು ಕುದುರೆಯ ಮುಂದೆ ಸಾಗಿದ್ದರು. ಖಾನನ ಈ ಗಂಭೀರವಾದ ಸವಾರಿಯು ಚಿತ್ತಾಕರ್ಷಕವಾಗಿಯೂ, ಭಯಪ್ರದವಾಗಿಯೂ ಇತ್ತು. ಖಾನನು ಕುದುರೆಯಿಂದ ಇಳಿದು ರಾಜ-ಪುತ್ರನನ್ನೂ ಕುಮುದಿನಿಯನ್ನೂ ಕೂಡಿಕೊಂಡು, ಆರಿಸಿದ ಐವತ್ತು ಜನ ಮುಸಲ್ಮಾನ ವೀರರೊಡನೆ ದರ್ಬಾರವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದಾಗ ಬಹುಜನರ ಹೃದಯಗಳು ಕಂಪಿಸಿದವು. ರಾಯರ ನಿಜವಾದ ವಂಶದ ಕುಮಾರನನ್ನು ನೋಡಿ ಎಷ್ಟೋ ಜನರ ಕಂಠಗಳು ರಾಜಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಉಕ್ಕಿಬಂದವು. ಈ ಚಾಂದಖಾನನ ಪರಿವಾರದ ವಿಷಯವಾಗಿ ದರ್ಬಾರದಲ್ಲಿಯ ಬಹುಜನರು ಸಹಾನುಭೂತಿಯುಳ್ಳ-ವರಾದರು. ರಾಜಪುತ್ರನ ಸಲುವಾಗಿ ಬಹುಮಾನದ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಜಗರಾಯನು ಕಾದಿಡದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ ಖಾನನ ಸರ್ವಾಂಗವು ಕ್ರೋಧಸಂತಪ್ತವಾಯಿತು. ಆತನು ಯಾವ ಮಾತನ್ನೂ ಆಡದೆ, ಸಿಂಹಾಸ-ನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿದ್ದ ಅರಸನಿಗೆ ವಂದನಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡದೆ, ತನಗಾಗಿ ಗೊತ್ತು ಮಾಡಿದ್ದ ಆಸನದ ಮೇಲೆ ರಾಜಪುತ್ರನನ್ನು ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ, ತಾನೂ ಕುಮುದಿನಿಯೂ ರಾಜಪುತ್ರನ ಎಡಬಲಗಳಲ್ಲಿ ನಿಂತು-ಕೊಂಡು, ಆತನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸತೊಡಗಿದರು. ಖಾನನ ಸಂಗಡ ಬಂದಿದ್ದ ಐವತ್ತು ಜನ ದಂಡಾಳುಗಳು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಅನುವು ನೋಡಿ ನಿಂತುಕೊಂಡರು. ದರ್ಬಾರವು ಸ್ತಬ್ಧವಾಗಿತ್ತು, ಮುಂದೆ ಏನಾಗುವುದೋ ನೋಡಬೇಕೆಂದು ಜನರು ಆತುರರಾಗಿದ್ದರು.

ಚಾಂದಖಾನನೇ ಮೊದಲಾದವರು ಅರಸನಿಗೆ ವಂದನೆ ಮಾಡದೆಯಿದ್ದದ್ದನ್ನೂ, ಖಾನನು ರಾಜಪುತ್ರನನ್ನು ಈ ಪರಿ ಗೌರವಿಸಿದ್ದನ್ನೂ ನೋಡಿ ಜಗರಾಯನ ಪಿತ್ತವು ತಲೆಗೇರಿತು. ಆತನು ಎದ್ದುನಿಂತು ಚಾಂದಖಾನನಿಗೆ—ಖಾನರೇ, ವಿಜಾಪುರದ ಬಾದಶಹರ ದರ್ಬಾರದಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡವರಾಗಿದ್ದ ನಿಮಗೆ, ದರ್ಬಾರದ ಮಾನ ಮರ್ಯಾದೆಗಳು ಗೊತ್ತಿಲ್ಲವೋ? ದರ್ಬಾರದಲ್ಲಿ ಬಂದು ಸಿಂಹಾಸನಸ್ಥರಾಜನನ್ನು ವಂದಿಸದೆ ಇರಬಹುದೇ? ರಾಜಪುತ್ರನೂ, ಕುಮುದಿನಿಯೂ ರಾಜದ್ರೋಹಿಗಳಾದ್ದರಿಂದ ಬಹುಮಾನಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರರಲ್ಲ. ಅಂಥವರನ್ನು ನೀವು ಈ ಪರಿಯಾಗಿ ಮನ್ನಿಸುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ನಮಗೆ ಬಹಳ ಸಂತಾಪವಾಗುತ್ತದೆ. ಸೆರೆಯಾಳಾದ ಈ ರಾಜಪುತ್ರನಿಗೆ ಅರಸುತನದ ಈ ಉಡುಪುತೊಡುಪುಗಳೇಕೆ? ಅಗಸನ ಸಂಗಡ ಹೊಲಸು ಬಟ್ಟೆಗಳನ್ನು ಹೊದ್ದುಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದ ಕುಮುದಿನಿಗೆ ಗೌರವದ ಗೋಷೆಯೇಕೆ? ಏನು ಹುಚ್ಚಾಟವಿದು! ಚಾಂದಖಾನರೇ, ನೀವು ಈ ರಾಜದ್ರೋಹಿಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಹೀಗೆ ಹುಡುಗಾಟಿಕೆಯನ್ನು ಮಾಡಬಹುದೆ? ಸ್ವಲ್ಪವಾದರೂ ವಿಲಂಬಮಾಡದೆ ಕುಮುದಿನಿಯ ಗೋಷೆಯನ್ನು ತೆಗೆಸಿರಿ. ಶಾಸನಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯರಾದ್ದರಿಂದ ಇವರಿಬ್ಬನ್ನು ಸೆರೆಹಿಡಿದು ರಾಯರ ಸಮ್ಮುಖದಲ್ಲಿ ತರಿಸಿರುವೆವಲ್ಲದೆ, ರಾಯರ ಸಮಾನಸ್ಕಂದರರಂತೆ ಮೆರೆಯುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಇವರನ್ನು ಬಹುಮಾನದಿಂದ ಕರಿಸಿರುವುದಿಲ್ಲ. ರಾಜದ್ರೋಹಿಗಳಾದ ಈ ಪುಂಡರ ಬೆನ್ನಹತ್ತಿ ಈ ಐವತ್ತು ಜನ ದಂಡಾಳುಗಳು ಒಳಗೆ ಬಂದು ಗೊಂದಲಹಾಕುವುದೇಕೆ? ಇಂಥ ಉದ್ಧಟರಾದ ಯವನರು ರಾಯರ ಚಾಕರಿಯನ್ನು ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯರಲ್ಲ! ಉಳಿದ ಮಾತು ಹ್ಯಾಗಿದ್ದರೂ ಇರಲಿ, ಕಳ್ಳತನದಿಂದ ರಾಜಪುತ್ರನನ್ನು ಎಬ್ಬಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗಿ, ಹೊಯ್ಮಾಲಿತನದಿಂದ ದುರಗಪ್ಪನಾಯಕನಂಥ ಸರಳಹೃದಯದ ಸರದಾರನನ್ನು ವಂಚಿಸಿದ ಪರಮ ಸಾಹಸಿಯಾದ ಕುಮುದಿನಿಯು ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಗೋಷೆಯನ್ನು ತೆಗೆದು, ಈ ರಾಯರ ಸಿಂಹಾಸನದ ಎದುರಿಗೆ ಸೆರೆಯಾಳಾಗಿ ನಿಂತುಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆಬೇಕು. ರಾಜಪುತ್ರನು ಅಪ್ರಬುದ್ಧನಾದ್ದರಿಂದ ಕ್ಷಮ್ಯನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಆತನನ್ನು ಈಗಲೇ ಕಾರಾಗೃಹಕ್ಕೆ ಕಳಿಸುವೆವು. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಕುಮುದಿನಿಗೆ ಯೋಗ್ಯ ಶಾಸನ ಮಾಡುವುದು ಅವಶ್ಯವಾಗಿದೆ! ಅನ್ನಲು, ಖಾನನು—ಜಗರಾಯರೇ, ನಾನಂತು ರಾಜದರ್ಬಾರದಲ್ಲಿಯ ಶಿಷ್ಟಾಚಾರವನ್ನು ಮುರಿದು ಅಯೋಗ್ಯನೆನಿಸಿಕೊಂಡೆನು; ಆದರೆ ನೀವು ನನ್ನ ವಿನಂತಿಯನ್ನು ಮನ್ನಿಸಿದಂತೆ ದೊಡ್ಡಿಸ್ತನವನ್ನು ತೋರಿಸಿ, ವಿಶ್ವಾಸಘಾತದಿಂದ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಮಾನಖಂಡನಮಾಡುವದು ಯೋಗ್ಯವೋ? ವಿಜಯನಗರದ ರಾಯರು ಎಂದಿಗೂ ಶಿಷ್ಟಾಚಾರಗಳನ್ನು ತಪ್ಪುವವರಲ್ಲ. ಒಬ್ಬರು ಶಿಷ್ಟಾಚಾರವನ್ನು ತಪ್ಪಿದ ಬಳಿಕ ಎರಡನೆಯವರು ಅವರನ್ನು ಎಚ್ಚರ ಗೊಳಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ, ಮನಸ್ಸಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಶಿಷ್ಟಾಚಾರವನ್ನು ತಪ್ಪಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಸಿಂಹಾಸನವೇರಿರುವ ಅರಸರ ಲಕ್ಷ್ಯವಿಲ್ಲದೆ, ಮನಬಂದಂತೆ ನಡೆಯುವ ನಿಮ್ಮ

ಕಡಕ್ಕೆ ಕಡವು ಮುಟ್ಟಿದಂತಾಯಿತು. ಇನ್ನಾದರೂ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ, ನಾನು ನಿಮ್ಮ ರಾವುತರ ಸಮಕ್ಷ ಕುಮುದಿನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟ ವಚನಕ್ಕೆ ಭಂಗವು ಉಂಟಾಗದಂತೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ರಾಜಪುತ್ರರನ್ನು ಕಾರಾಗೃಹದಲ್ಲಿರಿಸುವುದೂ, ಕುಮುದಿನಿಯ ಗೋಷೆಯನ್ನು ತೆಗೆಸಿ ಅಪಮಾನಗೊಳಿಸುವುದೂ ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲ. ಈ ಇಬ್ಬರು ರಾಜಕೈದಿಗಳನ್ನು ಉದಾರಮನಸ್ಸಿನಿಂದಲೇ ನಡಿಸಿಕೊಳ್ಳತಕ್ಕದು. ಅವರ ರಾಜದ್ರೋಹಿಗಳಿರಲಿ-ರಾಜನಿಷ್ಠರಿರಲಿ, ನಾನು ನಿಮಗೆ ಬೇಕಾಗಿದ್ದರೆ, ನೀವು ನನಗೆ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ವಚನವನ್ನು ನಡಿಸುವುದು ನ್ಯಾಯವಾಗಿದ್ದರೆ, ಈ ಇಬ್ಬರು ಕೈದಿಗಳನ್ನು ನನಗೆ ಒಪ್ಪಿಸ ತಕ್ಕದ್ದು. ಅವ-ರಿಂದ ನಿಮಗೆ ತ್ರಾಸವಾಗದಂತೆಯೂ, ಅವರು ಚಂದ್ರಗಿರಿಯಿಂದ ಹೊರಗೆ ಹೋಗದಂತೆಯೂ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯು ನನ್ನದು. ಇದರ ಮೇಲೆಯೂ ನಿಮ್ಮ ಹಟವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವ ಇಚ್ಛೆ-ಯಿದ್ದರೆ, ನನ್ನ ಕಡೆಗೆ ಮಾತು ಇಲ್ಲ, ಪೈಗಂಬರರ ಶಿಷ್ಯರಿಗೆ ವಚನಕ್ಕಿಂತ ಪ್ರಾಣವು ಹೆಚ್ಚಿನದಲ್ಲ, ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಅದಕ್ಕೆ ಜಗರಾಯನು—ಅದು ಹೇಗೇ ಇರಲಿ, ಕುಮುದಿನಿಯು ಮೊದಲು ಗೋಷೆಯನ್ನು ತೆಗೆಯಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು. ಆಕೆಯು ದುರಗಪ್ಪನಾಯಕನಿಗೆ ಮಂಕುಬೂದಿಯನ್ನು ಹಚ್ಚಿ-ದಂತೆ, ನಿಮಗೂ ಹಚ್ಚಿ ಪಾರಾಗಿ ಹೋಗಿರಬಹುದು! ನೀವು ನಿಮ್ಮ ಪೌರುಷವನ್ನು ಮೆರೆಸುವದ-ಕ್ಕಾಗಿ ಯಾವಳೊಬ್ಬ ಸ್ತ್ರೀಯನ್ನು ಕರಕೊಂಡು ಬಂದು, ಗೋಷೆಯನ್ನು ನೆವದಿಂದ ಮೋಸಮಾಡಿ, ಅವಳೇ ಕುಮುದಿನಿಯೆಂದು, ನಮ್ಮನ್ನು ಠಕ್ಕಿಸುವ ಯತ್ನ ಮಾಡುತ್ತಿರಬಹುದು; ಆದ್ದರಿಂದ ಸತ್ಯವು ಹೊರಬೀಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಈ ಸ್ತ್ರೀಯು ತನ್ನ ಗೋಷೆಯನ್ನು ತೆಗೆಯಲೇ ಬೇಕು! ಎನ್ನಲು, ಖಾನನು ತೆಗೆಯಗೊಡಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲೆಂದು ಹಟ ಹಿಡಿದನು. ಇಬ್ಬರೂ ಸಿಟ್ಟಿಗೆದ್ದು, ಅತ್ತ ಜಗರಾಯನು ತನ್ನ ಕತ್ತಿಯನ್ನು ಹಿರಿದನು; ಇತ್ತ ಖಾನನೂ ತನ್ನ ಕತ್ತಿಯನ್ನು ಹಿರಿದನು. ಇದನ್ನು ನೋಡಿ ಕುಮುದಿನಿಯು—"ಈ ಗದ್ದಲದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ರಾಜಪುತ್ರರಿಗೆ ಅಪಾಯವಾಗಿ ಕಾರ್ಯಹಾನಿಯಾದೀತೆಂ"ದು ತಿಳಿದು ಒಮ್ಮೆ ತನ್ನ ಗೋಷೆಯನ್ನು ತೆಗೆದು ಬಿಸುಟಿ, ಕ್ರುದ್ಧವಾದ ಮುದ್ರೆಯಿಂದ ಜಗರಾಯನನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ನಿಂತುಕೊಂಡಳು!

ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ ಮುಖವು ಕೆಂಪಗಾಗಿರಲು, ಹುಬ್ಬುಗಳನ್ನು ಗಂಟಿಕ್ಕಿ ಜಗರಾಯನನ್ನು ನೋಡುವ ಕುಮುದಿನಿಯ ಸುಂದರ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನೂ, ಆಕೆಯ ದಿವ್ಯತೇಜಸ್ಸನ್ನೂ ನೋಡಿ ದರ್ಬಾರದ ಜನರು ಚಕಿತರಾದರು. ಸಿಂಹಾಸನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿದ್ದ ಅರಸನೂ, ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಜಗರಾಯನೂ ಆಕೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ವಿ-ಸ್ಮಯಪಟ್ಟರು. ಕುಮುದಿನಿಯು ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ ಉರಿಯುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಮುಗುಳುನಗೆಯಿಂದ ನಗುತ್ತ ಜಗ-ರಾಯನಿಗೆ—ರಾಜಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳೇ, ನಿಮ್ಮೆದುರಿಗೆ ನಿಂತಿದ್ದ ನಾನು, ಕುಮುದಿನಿಯೋ, ಮತ್ತೆ ಯಾವಳಾ-

ದರೊಬ್ಬ ಸ್ತ್ರೀಯೋ ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೋಡಿರಿ. ಪ್ರತಿವ್ರತೆಯರ ಮಾನಭಂಗಮಾಡುವುದು ವಿಜಯನಗರದ ರಾಯರ ಶೀಲವಲ್ಲ. ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸೆರೆಯಾಳಾದ ವೈರಿಗಳ ಹೆಂಡಿರನ್ನು ಕೂಡ ರಾಯರೂ-ಅವರ ಸೈನಿಕರೂ ದಿಟ್ಟಿಸಿ ನೋಡರು, ಅಂದಬಳಿಕ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಅಪಮಾನ ಮಾಡುವುದನ್ನೇ ಮುಖ್ಯ ವಿಷ-ಯವಾಗಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುವ ಈ ದರ್ಬಾರವನ್ನು ರಾಯರ ದರ್ಬಾರವೆಂದು ಯಾಕೆ ಕರೆಯಬೇಕು? ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನು, ಗೋಗಳನ್ನು, ಹುಡುಗರನ್ನು, ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ಸೆರೆಯಲ್ಲಿರಿಸಲಾಗದೆಂದು ಸ್ಮೃತಿಕಾರ-ರಾದ ನಮ್ಮ ಮಹನೀಯ ಋಷಿಗಳು ಹೇಳಿರಲು, ಹನ್ನೆರಡು ವರ್ಷದ ಕೂಸಾದ ರಾಜಪುತ್ರರನ್ನೂ, ಹೆಂಗಸಾದ ನನ್ನನ್ನೂ ಸೆರೆಯಲ್ಲಿಡಲಿಕ್ಕೂ, ಶಿಕ್ಷಿಸಲಿಕ್ಕೂ ಆತುರಪಡುವವರು ವಿಜಯನಗರದ ರಾ-ಯರೆಂತಲೇ ಹೇಳಬಹುದೋ? ಜಗರಾಜರೇ, ಸೌಜನ್ಯವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಉದ್ಧಟತನದಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ಅಗಸನ ಸಂಗಡ ಹೊಲಸುಬಟ್ಟೆಗಳನ್ನು ಹೊತ್ತವಳೆಂದು ನಿರಾಕರಿಸುವಿರಲ್ಲ! ಈ ಮಾತು ಪೌರುಷಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪುವುದಿಲ್ಲ, ಕಾರ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಾದವರು ಕಾರ್ಯಸಾಧನದಲ್ಲಿ ದೃಷ್ಟಿಯಿಡಬೇಕಲ್ಲದೆ, ಉಪಾಯಗ-ಳಲ್ಲಿ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನಿಡುವುದು ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲ. ಈ ಮಾತನ್ನು ಹೆಂಗಸಾದ ನಾನು ಮೀಸೆಹೊತ್ತ ತಮ್ಮಂಥ ಗಂಡಸರಿಗೆ ಹೇಳುವ ಪ್ರಸಂಗವು ಬಂದದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ನನಗೆ ವಿಷಾದವಾಗುತ್ತದೆ! ಕಾರ್ಯಾರ್ಥಿಯಾದ ನಾನು ಅಗಸರ ಬಟ್ಟೆಯನ್ನು ಹೊತ್ತಾಗಲಿ, ಬೇರೆ ಯಾವ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡಿಯೇ ಆಗಲಿ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವಾಗ, ಪೌರುಷಶೀಲರಾದ ತಾವು ಎಲ್ಲಿ ಅಡಗಿಕೊಂಡಿದ್ದಿರಿ? ರಾಯ-ರೇ, ದುರಗಪ್ಪನಾಯಕರನ್ನು ವಂಚಿಸಿದೆನೆಂದು ನನ್ನನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸುವಿರಲ್ಲವೇ! ಪರರ ಗುಣಕ್ಕಾಗಿ ಮತ್ಸರಪಟ್ಟು ನೆವತೆಗೆದು ಅವರನ್ನು ದೂಷಿಸುವ ನೀವೆತ್ತ? ಪರರ ಗುಣಲೇಶವನ್ನು ಪರ್ವತಾಕಾರ-ವಾಗಿ ಕಂಡು, ಅವರನ್ನು ಬಹುಮಾನಿಸುವ ದುರಗಪ್ಪನಾಯಕರೆತ್ತ? ಆ ಪುಣ್ಯಪುರುಷರ ಹೆಸರನ್ನು ಉಚ್ಚರಿಸಲಿಕ್ಕೂ ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ಯೋಗ್ಯತೆಯಿಲ್ಲೆಂದು ನನಗೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಅಂತೇ ಆ ಧರ್ಮಾತ್ಮನಾದ ನಾಯಕನು ನಿಮ್ಮನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಿ ಹೋದನು. ವಿವೇಕಿಗಳಲ್ಲದ ನಿಮ್ಮ ಮುಂದೆ ಮಾತಾಡಿ ಪ್ರಯೋ-ಜನವೇನು? ಎಂದು ನುಡಿದು, ದರ್ಬಾರದ ಜನರನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ—ವೀರಶಿರೋಮಣಿಗಳಿರಾ, ಜಗರಾಯರ ಪೌರುಷದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದಿರಷ್ಟೆ? ನಾವು ರಾಜದ್ರೋಹಿಗಳಂತೆ, ಆದರೆ ಮರ-ಣೋನ್ಮುಖರಾದ ವೆಂಕಟದೊರೆಗಳು ಮಾಡಿದ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಿ, ಮನಬಂದಂತೆ ನಡೆ-ಯುವ ತಾವು ಮಾತ್ರ ಮಹಾರಾಜನಿಷ್ಠರಂತೆ! ನೀವು ನನ್ನ ಒಡಹುಟ್ಟಿದವರೆಂದು ತಿಳಿದು, ಇನ್ನೆರಡು ಮಾತುಗಳನ್ನು ಆಡುತ್ತೇನೆ, ದಯವಿಟ್ಟು ಲಾಲಿಸಿರಿ. ಚಾಂದಖಾನರು ಮೋಸಮಾಡಿ ನಮ್ಮನ್ನು ಸೆ-ರೆಹಿಡಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ನಮ್ಮ ಜೀವಕ್ಕೆ ಅಪಾಯವಾಗದಂತೆಯೂ, ನಮ್ಮ ಮಾನಕ್ಕೆ ಕೊರತೆ ಬಾರದಂತೆಯೂ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇವೆಂದು ಅವರು ನಿಮ್ಮ ರಾವುತರ ಸಮಕ್ಷ ವಚನ ಕೊಟ್ಟಿರುತ್ತಾರೆ.

ಹಾಗೆ ಅವರು ವಚನ ಕೊಡದಿದ್ದರೆ, ಪ್ರಾಣವನ್ನಾದರೂ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದೆವು, ಸೆರೆಯಾಳಾಗುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ! ಈಗ ಅಬಲೆಯಾದ ನಾನೂ, ಕೂಸಾದ ರಾಜಪುತ್ರರೂ ಅನಾಥರಾಗಿ ನಿಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಮೇಲೆ ವಿಶ್ವಾಸವಿಟ್ಟು ದರ್ಬಾರದಿಂದ ಹೊರಟು ನನ್ನ ಪತಿಯ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತೇವೆ; ನೀವಾದರೂ ರಕ್ಷಿಸಿರಿ, ರಾಯರ ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನೇರಿದ ಈ ಅರಸರಾದರೂ ರಕ್ಷಿಸಲಿ, ತಮ್ಮ ತಪ್ಪನ್ನು ತಿದ್ದಿಕೊಂಡು ಜಗರಾಯರಾದರೂ ರಕ್ಷಿಸಲಿ, ತಮ್ಮ ಕರ್ತವ್ಯವೆಂದು ಖಾನನಾದರೂ ರಕ್ಷಿಸಲಿ, ಎಂದು ನುಡಿದು, ಆಕೆಯು ರಾಜಪುತ್ರ-ನೊಡನೆ ದರ್ಬಾರದಿಂದ ತಟ್ಟನೆ ಹೊರಟಳು. ದರ್ಬಾರದ ಜನರು ಬೆರಗಾಗಿ ಆಕೆ ಹೋಗುವುದನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ಕುಳಿತುಕೊಂಡರು; ಒಬ್ಬರೂ ಸ್ಥಳ ಬಿಟ್ಟು ಕದಲಿಲ್ಲ; ಕೆಲವರು ಭಯಗ್ರಸ್ಥರಾಗಿ ಸುಮ್ಮನೆ ಕುಳಿತುಕೊಂಡರು; ಕೆಲವರು ಹೆಂಗಸಿನ ಮೇಲೆಯೂ-ಹುಡುಗನ ಮೇಲೆಯೂ ಕೈಯೆತ್ತುವುದು ಅನ್ಯಾಯವೆಂದು ಸುಮ್ಮನೆ ಕುಳಿತು ಕೊಂಡರು; ಕೆಲವರು ಕುಮುದಿನಿಯ ಮಹಾಧೈರ್ಯವನ್ನೂ ಚಾಂದಖಾನನ ಮುಂಜಾಗ್ರತೆಯ ಸಿದ್ಧತೆಯನ್ನೂ ನೋಡಿ, ಮುಂದುಗಾಣದೆ ಸುಮ್ಮನೆ ಕುಳಿತುಕೊಂ-ಡರು. ಆಗ ಜಗರಾಯನಿಗೆ ಏನು ಮಾಡಬೇಕೆಂಬದೇ ತಿಳಿಯದಾಯಿತು. ಖಾನನೂ ಆತನ ಐವತ್ತು ಜನ ಶೂರ ದಂಡಾಳುಗಳೂ ಸುತ್ತುಗಟ್ಟಿರಲು, ಕುಮುದಿನಿಯು ರಾಜಪುತ್ರನೊಡನೆ ದರ್ಬಾರದಿಂದ ಹೊರಗೆ ಬಂದು ಕುದುರೆಯನ್ನು ಹತ್ತಿ ನಡೆದಳು. ಖಾನನು ತನ್ನ ೨೫೦ ಜನ ರಾವುತರೊಡನೆ ಅವ-ರನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುತ್ತ ಸಾಗಿದನು. ಒಬ್ಬರಿಗೂ ಅವರನ್ನು ತಡವುವ ಧೈರ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಕುಮುದಿನಿಯು ಕೆಲವು ಅಂತರವನ್ನು ಕ್ರಮಿಸಿ ಹೋದಮೇಲೆ ಜಗರಾಯನ ಸೈನಿಕರು ಅವನ ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ಕು-ಮುದಿನಿಯ ಮೇಲೆ ಏರಿ ಬರಲು, ಖಾನನ ೨೫೦ ಜನ ರಾವುತರೂ, ಸಾವಿರ ದಂಡಾಳಗಳೂ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಆ ಸೈನಿಕರ ಸಮಾಚಾರವನ್ನು ತಕ್ಕೊಳ್ಳಹತ್ತಿದನು. ಖಾನನು ಕುಮುದಿನಿಯನ್ನೂ, ರಾಜಪುತ್ರರನ್ನೂ ಕರಕೊಂಡು ಹೋಗಿ, ಗೊತ್ತುಮಾಡಿದ್ದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ಸಿದ್ಧವಾಗಿ ನಿಂತಿದ್ದ ಎಚ್ಚಮ್ಮನಾಯಕ-ನಿಗೆ ಅವರನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸಿ, ತನ್ನ ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ಹಿಂದಿರುಗಿ ಬಂದು, ತನ್ನ ಮೊದಲಿನ ಕೆರೆಯ ದಂಡೆಯ ಮೇಲೆ ತಳ ಊರಿದನು.

ಇತ್ತ ಎಚ್ಚಮ್ಮನಾಯಕನು ರಾಜಪುತ್ರನನ್ನೂ, ಕುಮುದಿನಿಯನ್ನೂ ಕೂಡಿಕೊಂಡು ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿ ತನ್ನ ದುರ್ಗಕ್ಕೆ ಮುಟ್ಟಿದನು. ಚಾಂದಖಾನನು ತಳ ಊರಿದ ಕೆರೆಯಿಂದ ನಾಯಕನ ದುರ್ಗವು ನಾಲ್ಕು ಹರದಾರಿ ದೂರವಾಗಿತ್ತು ಅಂದು ರಾತ್ರಿ ರಾಜಕುಟುಂಬವನ್ನು ಬಂಧಮುಕ್ತ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಮೊದಲೇ ಗೊತ್ತಾಗಿತ್ತು ಐಶ್ವರ್ಯೋಪಭೋಗಕ್ಕೆ ಮೆಚ್ಚಿದ್ದರಿಂದ ಎದೆಗಾರಿಕೆಯೂ, ಚಟುವಟಿಕೆಯೂ, ಜಾಣತನವೂ ನಷ್ಟವಾಗಿಹೋಗಿದ್ದ ಜಗರಾಯನ ಸೈನ್ಯದ ಮಟ್ಟನ್ನು ಬಲ್ಲವನಾದ ಚಾಂದಖಾನನು,

ರಾಜಕುಟುಂಬವನ್ನು ಸಹಜವಾಗಿ ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಎಚ್ಚಮ್ಮನಾಯಕನಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿ ಕೀರ್ತಿ-ಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳಬಹುದೆಂದು ಭಾವಿಸಿದ್ದನು. ಅವನ ಭಾವನೆಗೆ ಅನುಕೂಲವಾದ ಸಂಗತಿಗಳೂ ಇದ್ದವು. ಜಗರಾಯನೇ ಮೊದಲಾದ ಚಂದ್ರಗಿರಿಯೊಳಗಿನ ಜನರು, ಚಾಂದಖಾನನ, ಹಾಗೂ ಕುಮು-ದಿನಿಯ ಧೈರ್ಯ-ಸಾಹಸಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ಬೆರಗಾಗಿ ಅದೊಂದೇ ವಿಷಯವನ್ನು ಕುರಿತು ತಮ್ಮೊಳಗೆ ವಿಚಾರಿಸುತ್ತಲೂ, ಎರಡನೆಯವರೊಡನೆ ಚರ್ಚಿಸುತ್ತಲೂ ಇದ್ದರು. ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದ್ದ ರಾಜಪುತ್ರನೂ, ಕುಮುದಿನಿಯೂ ತನ್ನ ದಂಡಿನ ಆಟವನ್ನು ನಡೆಯಗೊಡದೆ, ಎಲ್ಲರ ಸಮಕ್ಷ ನಿರಾತಂಕವಾಗಿ ಹೊ-ರಟುಹೋದದ್ದರಿಂದ ಜಗರಾಯನು ಚಿಂತೆಗೊಳಗಾಗಿದ್ದನು. ಇದರಿಂದ ಎಚ್ಚಮ ನಾಯಕನಿಗೆ ತನ್ನ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದ ಅಳವು ಮಾತ್ರ ಗೊತ್ತಾದಂತಾಯಿತೆಂದು ಆತನು ತಳಮಳಿಸಿದನು. ಮಾಡಿದ ಕೆಲಸಗಳೆಲ್ಲ ಹೀಗೆ ಮೈಮೇಲೆ ಬರಹತ್ತಿದ್ದರಿಂದ ಅವನ ಮನಸ್ಸು ಉದಾಸವಾಯಿತು. ಹೀಗೆ ಮುಖ್ಯ ಮನುಷ್ಯನೇ ಉದಾಸೀನನಾದ್ದರಿಂದ, ಆತನ ಔದಾಸೀನ್ಯವು ಎಲ್ಲರನ್ನು ಮುಸುಕಿಕೊಂಡಂತೆ ಆಗಿ, ಕಾವಲುಗಾರರೇ ಮೊದಲಾದವರು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಉದಾಸೀನರಾಗಿದ್ದರು ಈ ಎಲ್ಲ ಸ್ಥಿತಿಯು ಖಾನನಿಗೆ ಅನುಕೂಲವಾಗಿದ್ದರೂ, ಸೆರೆಮನೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ೩ನೇ ರಂಗರಾಜನ, ಹಾಗು ಆತನ ಕುಟುಂ-ಬದವರ ದೈವವು ಅನುಕೂಲವಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲೆಂಬದು ಬಹಳ ದುಃಖದ ಸಂಗತಿಯು! ಅರಸನೊಬ್ಬನು ದೈವಗೇಡಿಯಾದದ್ದರಿಂದ ಖಾನನ ಸಾಹಸವೆಲ್ಲ ಕ್ಷಣಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ ವ್ಯರ್ಥವಾಗುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ವಾಚಕರಾದರೂ ಮರುಗಬಹುದು. ನೆಲದೊಳಗಿನ ಮಾರ್ಗದಿಂದ ಗದ್ದಲವಿಲ್ಲದಂತೆ ಮೊದಲು ಅರಸನನ್ನು ಕರಕೊಂಡು ಬರಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿ, ಹಾದಿಯನ್ನು ಸಿದ್ಧಮಾಡಿದ ಇಪ್ಪತ್ತೈದು ಜನರನ್ನೇ ಖಾನನು ರಾತ್ರಿ ಆ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ನಿಯಮಿಸಿದನು. ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಸಹಾಯಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವಾಗ-ಬೇಕೆಂದು ಅಲ್ಪ ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ತಾನು ಪಟ್ಟಣದಿಂದ ಎರಡು ಮೈಲಿನಮೇಲೆ ನಿಂತಿದ್ದನು. ಮಾಡತಕ್ಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಯಾವ ಕೊರತೆಯೂ ಆಗಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಖಾನನಿಂದ ಆತನ ಒಬ್ಬ ಯಕಶ್ಚಿತ ದಂಡಾಳಿನ-ವರೆಗೆ ಎಲ್ಲರೂ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ನೆಲಮಾರ್ಗವನ್ನು ಐವರು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ, ಉಳಿದವರು ಮಾರ್ಗದ ಬಾಯಿಗೆ ನಿಂತುಕೊಂಡರು. ಒಳಗೆ ಹೊಕ್ಕವರು ಸೆರೆಮನೆಯನ್ನು ಮುಟ್ಟಿ, ಬೇಕೆಂತಲೇ ಪೂರಾ ತೋಡದೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಉಳಿಸಿದ್ದ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಮೆಲ್ಲಗೆ ತೋಡಿ ಸೆರೆಮನೆಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದರು. ಆಗ ಆರುತಾಸು ರಾತ್ರಿಯಾಗಿತ್ತು, ಅರಸನು ಚಿಂತಾಕ್ರಾಂತನಾಗಿ ಒಬ್ಬನೇ ವಿಚಾರ-ಮಾಡುತ್ತ ಕುಳಿತಿದ್ದನು. ಮಿಣಿಗುಟ್ಟುವ ಒಂದು ದೀಪದ ಮಂದಪ್ರಕಾಶವು ಸೆರೆಮನೆಯಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಿತ್ತು.

ಗೋಡೆಯನ್ನು ಒಡೆದು ಒಬ್ಬರಹಿಂದೆ ಒಬ್ಬರಂತೆ ಐದು ಜನರು ಒಳಗೆ ಬಂದದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ

ಅರಸನು ಭಯಚಕಿತನಾದನು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಆ ಐವರೂ ಅರಸನನ್ನು ವಂದಿಸಿ, ಎಚ್ಚಮ್ಮನಾಯಕನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದ ಒಂದು ಪತ್ರವನ್ನು ಅರಸನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟರು. ಅದನ್ನು ಓದಿ ಅರಸನಿಗೆ ಪರಮಾನಂದವಾಯಿತು! ತನ್ನ ಬಂಧವಿಮೋಚನದ ಪ್ರಸಂಗವು ಒದಗಿದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ ಆತನು ದೇವರನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕೊಂಡಾಡಿದನು. ಒಳಗೆ ರಾಜಪತ್ನಿಯೂ, ರಾಜನ ಹಿರಿಯಮಗನೂ ವಿಚಾರಮಾಡುತ್ತ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಅವರು ಹೊರಗಿನ ಜನರ ಸುಳವನ್ನು ಅರಿತು ಅರಸನಿದ್ದಲ್ಲಿಗೆ ಬರಲು ಆತನು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಅವರಿಗೆ ನಾಯಕನ ಪತ್ರವನ್ನು ತೋರಿಸಿದನು. ಅದರಿಂದ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಸಂತೋಷವಾಗಿ, ಅವರು ಮನೋರಾಜ್ಯದ ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನೇರಿ ನಲಿದಾಡ ಹತ್ತಿದರು. ಇನ್ನು ಬೇಗನೆ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವೆನೆಂದು ಹೇಳಿ, ಅರಸನು ತಾನು ಬರಿಯ ಅಂಗಿಯನ್ನೊಂದು ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಹೊರಡಲು ಸಿದ್ಧನಾದನು. ಇನ್ನು ಆತನು ನೆಲಮಾರ್ಗದ ಕಡೆಗೆ ಸಾಗತಕ್ಕವನು, ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಜಗರಾಯನ ಇಪ್ಪತ್ತು ಜನ ದಂಡಾಳುಗಳು ನೆಲಮಾರ್ಗದಿಂದಲೇ ಒಳಗೆ ಬಂದು ಖಾನನ ಐದು ಜನರನ್ನು ತುಂಡರಿಸಿದನು. ಇದನ್ನು ನೋಡಿ ಅರಸನೂ, ಆತನ ಕುಟುಂಬದವರೂ ಅಂಜಿ ನೆಲಕ್ಕೆ ಕುಳಿತುಕೊಂಡರು. ಅವರ ಮೈಮೇಲಿನ ಪ್ರಜ್ಞೆಯು ಹಾರಿತು. ಜಗರಾಯನ ಕಾವಲುಗಾರರು ಯಾವ ಮಾತನ್ನೂ ಆಡದೆ, ಹತ್ತು ಜನರು ಅಲ್ಲಿಯೇ ಉಳಿದು, ಉಳಿದ ಹತ್ತು ಜನರು ಜಗರಾಯನಿಗೆ ಈ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಹೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಹೋದರು. ಹಾಯ್ ಹಾಯ್! ಪ್ರಿಯವಾಚಕರೇ, ಸಾತ್ವಿಕನಾದ ರಂಗರಾಯನ ಬಂಧ ವಿಮೋಚನಕ್ಕೆ ಅಕಲ್ಪಿತ ವಿಘ್ನ ಒದಗಿದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ ನಿಮಗೆ ವ್ಯಸನವಾಗಿರಬಹುದು; ನಮಗಾದರೂ ಬಹಳ ವ್ಯಸನವಾಗುತ್ತದೆ; ಆದರೆ ಬರಿಯ ವ್ಯಸನ ಪಟ್ಟರೆ ಆಗುವುದೇನು? ಪ್ರಾಚೀನ ಕರ್ಮದಿಂದ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಭೋಗಕ್ಕಾಗಿ ಬಡಿಸಿದ ಎಲೆಗಳಂತೆ ಭೋಗಗಳನ್ನು ಸಿದ್ಧಮಾಡಿಡುವ ದೈವದ ವ್ಯಾಪಾರಗಳನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಯಾರು ಸಮರ್ಥರಾಗುವರು? ಚಂದ್ರಗಿರಿಯೊಳಗಿನ ಕಾವಲುಗಾರರು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿ ರಾತ್ರಿ ಕೊಳ್ಳಿಗಳನ್ನು ಹಿಡಕೊಂಡು ತಿರುಗಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ, ಒಬ್ಬನ ಕಾಲು ನೆಲದಲ್ಲಿ ಸಿಗಿಬಿದ್ದಿತು! ಆಗ ಕಾವಲುಗಾರರು ಒಟ್ಟುಗೂಡಿ ಇದೇನೆಂದು ಅಗಿದು ನೋಡಲು, ಅವರಿಗೆ ನೆಲದೊಳಗಿನ ಮಾರ್ಗವು ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ಅವರು ಆ ಮಾರ್ಗದಿಂದ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಸಾಗಿ ಹೋಗಿ, ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಅರಸನು ಹೊರಡಲಿಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧನಾಗಿರುವಾಗ ಸೆರೆ ಮನೆಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ, ಚಾಂದಖಾನನ ಜನರನ್ನು ತುಂಡರಿಸಿದರು! ಜಗರಾಯನಿಗೆ ಈ ಸುದ್ದಿಯು ಮುಟ್ಟಲು, ಆತನು ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ ಹುಚ್ಚಾಗಿ, ಈ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ರಾಜಕುಟುಂಬವನ್ನು ಸಂಹರಿಸಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದನು; ಆದರೆ ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಅವನು ಎಚ್ಚತ್ತು ಹೀಗೆ ರಾಜಕುಟುಂಬವನ್ನು ಘಾತಿಸುವುದರಿಂದ ಬಹುಜನರ ಮನಸ್ಸುನೊಂದು ನನ್ನ ವಿಷಯವಾಗಿ ಜನಕ್ಷೋಭವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಿ ಅನರ್ಥವು ಒದಗಬಹುದೆಂದು

ತಿಳಿದು, ಆ ಕ್ರೂರ ವಿಚಾರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟನು. ಆತನು ಕಾವಲುಗಾರರಿಗೆ—ಒಳ್ಳೇದು, ನಾಳಿಗೆ ಅರಸರ ವಿಚಾರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತೇವೆ; ನಿಮ್ಮ ಕಾರ್ಯದಕ್ಷತೆಗಾಗಿ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಇನಾಮನ್ನಾದರೂ ನಾಳೆಗೇ ಕೊಡುತ್ತೇವೆ. ಈಗ ಆ ನೆಲಮನೆಯನ್ನು ಕೆಡವಿ ಕಾರಾಗೃಹವನ್ನು ಜಾಗ್ರತೆಯಿಂದ ಕಾದುಕೊಂಡಿರತಕ್ಕದ್ದು ಎಂದು ಹೇಳಿ ಕೂಡಲೆ ಸೇನಾಪತಿಯಾದ ಇರುಗನಾಯಕನನ್ನು ಕರೆಸಿದನು. ಆಗ ಸೇನಾಪತಿಯು ನಾಚಿಕೆಯಿಂದ ತಲೆಬಾಗಿಸಿ ನಿಂತುಕೊಂಡಿರಲು, ಇದೆಲ್ಲ ಚಾಂದಖಾನನ ಮೋಸದ ಕೃತಿಯ ಫಲವೆಂದು ಹೇಳಿ, ಇನ್ನು ವೈರಿಗಳ ತಂತ್ರಗಳು ನಡೆಯದಂತೆ ಬಹು ಜಾಗ್ರತೆಯಿಂದ ಇರಬೇಕೆಂದು ನಿರ್ಧಾರದಿಂದ ಸೂಚಿಸಿದನು. ಕೂಡಲೆ ಸೇನಾಪತಿಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಿಂದ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಜಾಗ್ರತೆಯು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ದಂಡಾಳುಗಳು ಸಜ್ಜಾಗಿ ನಿಂತುಕೊಂಡರು. ಈ ಗದ್ದಲವನ್ನು ಕೇಳಿ, ನೆಲಮನೆಯ ಬಾಗಿಲಿಗೆ ನಿಂತಿದ್ದ ಖಾನನ ಇಪ್ಪತ್ತು ಜನ ದಂಡಾಳುಗಳು ಓಡುತ್ತ ಹೋಗಿ ಈ ದುರ್ವಾರ್ತೆಯನ್ನು ಖಾನನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದರು. ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ಖಾನನು ವ್ಯಥೆಪಟ್ಟು ಚಂದ್ರಗಿರಿಯ ಕಡೆಗೆ ಸಾಗಿದನು. ಒಟ್ಟಿಗೆ ಎಲ್ಲ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಆ ದಿನವನ್ನು ದುರ್ದಿನವೆಂದು ಕರೆಯಬೇಕಾಗುವುದು; ಯಾಕಂದರೆ, ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದ್ದ ರಾಜಪುತ್ರನೂ, ಕುಮುದಿನಿಯೂ ನೋಡನೋಡುತ್ತ ಹೊರಟುಹೋದದ್ದರಿಂದ ಜಗರಾಯನು ಭಗ್ನಮನೋರಥನಾದನು; ಈಗ ತಿಂಗಳಗಟ್ಟಲೆ ಸಾಹಸಪಟ್ಟು ತೋಡಿಸಿದ ನೆಲಮಾರ್ಗವು ಕ್ಷಣಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ ವ್ಯರ್ಥವಾದದ್ದರಿಂದ ಚಾಂದಖಾನನು ಭಗ್ನಮನೋರಥನಾದನು; ಸ್ವಾಮಿಯ ಬಿಡುಗಡೆಯಾಗಿ ಆತನ ದರ್ಶನದಿಂದ ಧನ್ಯನಾಗುವೆನೆಂಬ ಆಶೆಯು ವ್ಯರ್ಥವಾದದ್ದರಿಂದ ಎಚ್ಚಮ್ಮನಾಯಕನು ಭಗ್ನಮನೋರಥನಾದನು; ಈಗ ಬಿಡುಗಡೆಯಾಗುವುದೆಂದು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಉಬ್ಬುತ್ತಿರುವಾಗ ದುಃಖದ ಪರ್ವತವೇ ಅಡ್ಡಬಂದದಂತಾದ್ದರಿಂದ ರಾಜ ಕುಟುಂಬವು ಭಗ್ನಮನೋರಥವುಳ್ಳದ್ದಾಯಿತು. ಹೀಗೆ ಬಹುಜನರ ಮನೋಥರಗಳು ಭಗ್ನವಾದ ಆ ದಿನಕ್ಕೆ ದುರ್ದಿನವೆನ್ನದೆ ಮತ್ತೇನೆನ್ನಬೇಕು?

೧೨ನೆಯ ಪ್ರಕರಣ

ಅಂತಕನ ಕೋಲಾಹಲ!!

ಚಾಂದಖಾನನು ಬಹು ಶ್ರಮಪಟ್ಟು ಮಾಡಿದ ಪ್ರಯತ್ನವು ವ್ಯರ್ಥವಾದದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ ಎಚ್ಚಮ್ಮನಾಯ-ಕನೇ ಮೊದಲಾದವರಿಗೆ ಬಹಳ ಅಸಮಾಧಾನವಾಯಿತು; ಆದರೂ ಅವರು ಅಷ್ಟಕ್ಕೇ ಕೈಸೋತು ಕೂ-ಡಲಿಲ್ಲ. ಹ್ಯಾಗಾದರೂ ಮಾಡಿ ಅರಸನನ್ನು ಬಂಧಮುಕ್ತನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಅವರು ಉಪಾಯವನ್ನು ಯೋಚಿಸತೊಡಗಿದರು. ಕೋಟೆಯೊಳಗಿನ ದಂಡಾಳುಗಳನ್ನು ಲಂಚದಿಂದ ಒಡ-ಕೊಂಡು ಕಾರ್ಯ ಸಾಧಿಸುವ ಉಪಾಯವು ಅವರಿಗೆ ತೋಚಿತು; ಆದರೆ ಆ ಉಪಾಯವು ಸಾಧಿ-ಸುವ ಬಗೆಯೇನು? ಯಾರ ಮುಖಾಂತರವಾಗಿ ಆ ಕೃಷ್ಣಕೃತಿಯ ಉಪಕ್ರಮವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು? ಆ ಕಳ್ಳ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಪ್ರಸಂಗವು ಎಂದು ಒದಗಬೇಕು? ಇದೇ ಮೊದಲಾದ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳು ಉತ್ಪನ್ನವಾದವು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ದ್ವಾರರಕ್ಷಕನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು, ಚಂದ್ರಗಿರಿಯಿಂದ ಓಬಲೇಶ್ವರನೆಂಬ ಸರದಾರನು ದರ್ಶ-ನಾಪೇಕ್ಷಿಯಾಗಿ ಬಂದಿದ್ದಾನೆಂದು ಹೇಳಿದನು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ಎಚ್ಚಮ್ಮನಾಯಕನೇ ಮೊದಲಾದವ-ರಿಗೆ ಬಹಳ ಸಮಾಧಾನವಾಯಿತು; ಯಾಕಂದರೆ ಚಂದ್ರಗಿರಿಯ ದರ್ಬಾರದಲ್ಲಿ ರಾಜಪುತ್ರನನ್ನೂ, ಕುಮುದಿನಿಯನ್ನೂ ನೋಡಿದಾಗಿನಿಂದ, ಓಬಲೇಶ್ವರನ ಮನಸ್ಸು ನಿಜವಾದ ರಾಯರವಂಶದ ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಿ, ಆತನು ರಾಜಪುತ್ರನನ್ನೂ, ಕುಮುದಿನಿಯನ್ನೂ ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿ ಕರಕೊಂಡು ಹೋಗುವ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಖಾನನಿಗೆ ಒಳಿತಾಗಿ ಸಹಾಯಮಾಡಿದ್ದನು. ನಾಯಕನು ಓಬಲೇಶ್ವರನನ್ನು ಆದರದಿಂದ ಬರಮಾಡಿಕೊಂಡು ಕುಶಲ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಲು, ಆ ಅತಿಥಿಯು—ನಾಯಕರೇ, ನೀವು ಎಂಥ ವಿಪತ್ತಿನಲ್ಲಾದರೂ ವಿಜಯನಗರದ ರಾಯರ ನಿಜವಾದ ಪಕ್ಷವನ್ನು ಬಿಡದೆ, ಅದರ ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕಾಗಿ ತನು-ಮನೋ-ಧನಗಳಿಂದ ಯತ್ನಿಸುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ನನಗೆ ಬಹಳ ಸಂತೋಷವಾಗುತ್ತದೆ. ತಾ-ವು ಸ್ವಾಮಿನಿಷ್ಠರೂ, ಸತ್ಪಕ್ಷಪಾತಿಗಳೂ, ಶೂರರೂ ಆಗಿರುವುದರಿಂದ ತಮ್ಮ ಈ ಉದಾರ ಚರಿತದ ವಿಷಯವಾಗಿ ಆಶ್ಚರ್ಯಪಡುವ ಕಾರಣವಿಲ್ಲೆಂದು ನೆನಿಸಿದರೆ, ಇತ್ತ ಅಬಲೆಯಾದ ಕುಮುದಿನಿ-ಯು, ಲೋಕೋತ್ತರ ಪುರುಷರಂತೆ ಮಾಡುವ ಸಾಹಸವನ್ನೂ-ಪರಧರ್ಮಿಗಳಾದ ಚಾಂದಖಾನರು, ವಿಶ್ವಾಸ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಆಶ್ಚರ್ಯಕಾರಕ ಸಹಾಯವನ್ನೂ ನೋಡಿ ಯಾರಿಗೆ ಹು-ಚ್ಚು ಹಿಡಿಯಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ? ಇದನ್ನೆಲ್ಲವನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತೂಗಿನೋಡಲು, ವಿಜಯನಗರದ ರಾಯರ

ಪುಣ್ಯವೇ, ಸತ್ಪಕ್ಷವನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಶೂರರ ಈ ತ್ರಿಪುಟಿಯ ರೂಪದಿಂದ, ಪ್ರಕಟವಾಗಿರುತ್ತದೆಂದು ಹೇಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ! ನಾಯಕರೇ, ಬಹಳ ಮಾತಾಡುವುದರಿಂದೇನು ಪ್ರಯೋಜನವು? ನನಗೆ ನಿಮ್ಮ ಪಕ್ಷವು ನ್ಯಾಯವಾದದ್ದೆಂದು ತೋರುವುದರಿಂದ, ಅದರ ಸೇವೆಯನ್ನು ಯಥಾಶಕ್ತಿ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ತಮ್ಮೆಡೆಗೆ ಬಂದಿದ್ದೇನೆ. ಅನುಗ್ರಹಿಸಿ ನನ್ನ ಅಲ್ಪಸೇವೆಗೆ ಆಸ್ಪದ ಕೊಟ್ಟು ನನ್ನನ್ನು ಕೃತಾರ್ಥನಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕು. ನನ್ನ ಕೈಕೆಳಗೆ ೫೦೦ ಜನ ಶೂರ ದಂಡಾಳುಗಳು ಇದ್ದು ಕೋಟೆಯ ರಕ್ಷಕರ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆಯ ಕೆಲಸವು ನನ್ನ ಕಡೆಗಿರುತ್ತದೆ.

ಓಬಲೇಶ್ವರನ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಎಚ್ಚಮ್ಮನಾಯಕನೇ ಮೊದಲಾದವರು ಸಮಾಧಾನಪಟ್ಟರು. ಆಗಿನ ಪ್ರತಿ ಒಬ್ಬ ದೊಡ್ಡ ಅಧಿಕಾರಸ್ಥನಿಂದ ಸರ್ವಸಾಧಾರಣ ಸಿಪಾಯಿಯವರೆಗೆ ಎಲ್ಲರೂ ಲಂಚಬೊಕ್ಕರಿಸುವವರಾಗಿದ್ದರೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಓಬಲೇಶ್ವರನು ಕೇವಲ ಸ್ವಾಮಿನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ ಸಹಾಯಮಾಡುತ್ತೇನೆಂದು ಹೇಳಿದರೂ, ಆತನನ್ನೂ-ಆತನ ದಂಡಾಳುಗಳನ್ನೂ ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಲಂಚದ ಸವಿಯನ್ನು ಹಚ್ಚುವುದು ಯೋಗ್ಯವೆಂದು ನಾಯಕನು ನಿರ್ಣಯಿಸಿದನು. ಆತನು ಓಬಲೇಶ್ವರನಿಗೆ—ಸತ್ಪಕ್ಷಪಾತಿಯಾದ ಸರದಾರನೇ, ನಿನ್ನ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ನಮ್ಮೆಲ್ಲರಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಉತ್ಸಾಹದ ಸಂಚಾರವಾಗಹತ್ತಿದೆ. ನೀನು ಆಯಾಚಿತನಾಗಿ ಸಹಾಯಮಾಡಲು ಸಿದ್ಧನಾದದ್ದನ್ನು ನೋಡಿಯಂತು ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ನಮ್ಮ ಬಲವು ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವುದು! ನಾನು ನಿನಗೆ ಒಂದು ಹಿತದ ಮಾತನ್ನು ಹೇಳುವೆನು, ಅದನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆಯಬೇಡ; ನಿನ್ನಂತೆ ನಿನ್ನ 500 ಜನ ದಂಡಾಳುಗಳು ನಿಸ್ಪೃಹರಾಗಿ ಕೇವಲ ಸ್ವಾಮಿನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ ಸಾಹಸ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಕೈಹಾಕುವುದು ಅಸಂಭವವು. ಹಾಗೆ ಆ ಬಡವರನ್ನು ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸುವುದೂ ನ್ಯಾಯವಲ್ಲ; ಆದ್ದರಿಂದ ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಈ ಐದು ಸಾವಿರ ವರಹಗಳನ್ನು ನೀನು ಒಯ್ದು, ನಿನ್ನ ದಂಡಾಳುಗಳಲ್ಲಿ ಹಂಚಿ, ಅವರನ್ನು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸು. ಕಾರ್ಯವಾದನಂತರ ನಿನ್ನನ್ನೂ, ನಿನ್ನ ದಂಡಾಳುಗಳನ್ನೂ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಗೌರವಿಸಲಿಕ್ಕೆ ರಾಯರು ಸಮರ್ಥರಿದ್ದಾರೆ. ನಿನಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಬೇಕಾಗಿರುವ ಕೆಲಸವು ಮಹತ್ವದ್ದಾದ್ದರಿಂದ ಅದನ್ನು ಬಹು ಜಾಗ್ರತೆಯಿಂದ ಕೊನೆಗಾಣಿಸಬೇಕಾಗುವುದು. ರಾಜಕುಟುಂಬವನ್ನು ಬಂಧಮುಕ್ತಮಾಡುವ ಕೆಲಸವನ್ನೇ ನಿನಗೆ ಒಪ್ಪಿಸುತ್ತೇವೆ. ಅದನ್ನು ನೀನು ಸಾಧಿಸಿದರೆ, ನಮ್ಮ ಪರಮಶೂರರಾದ ಚಾಂದಖಾನರಿಂದ ಆಗದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದ ಕೀರ್ತಿಗೆ ನೀನು ಪಾತ್ರನಾಗುತ್ತೀ. ಅದರಿಂದ ರಾಯರ ಪರಮಾನುಗ್ರಹವು ನಿನ್ನ ಮೇಲೆ ಆಗುವುದು. ಜಗರಾಯನು ಚಂದ್ರಗಿರಿಯಿಂದ ಹೊರಗೆ ಹೋದ ಸಂಧಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಿ, ನೀನು ನಿನ್ನ ಕೆಲವು ದಂಡಾಳುಗಳೊಡನೆ ಸೆರೆಮನೆಯ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು, ಎಲ್ಲ ಕಾವಲುಗಾರ-

ರನ್ನು ಕೊಂದು, ರಾಜಕುಟುಂಬವನ್ನು ಸೆರೆಮನೆಯಿಂದ ಹೊರಡಿಸತಕ್ಕದ್ದು, ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಉಳಿದ ದಂಡಾಳುಗಳು ಕೋಟೆಯ ದ್ವಾರರಕ್ಷಕರನ್ನು ಕೊಂದು ದ್ವಾರಗಳನ್ನು ಸ್ವಾಧೀನಪಡಿಸಿಕೊಂಡು, ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಬಂದು ನಿಂತಿದ್ದ ನಮಗೆ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಮುಟ್ಟಿಸತಕ್ಕದ್ದು. ಇಷ್ಟು ಕೆಲಸವಾದರೆ, ನಮ್ಮ ಸ್ವಾಮಿಯ ಕುಟುಂಬವು ಬಂಧಮುಕ್ತವಾಯಿತೆಂದು ತಿಳಿ, ಅನ್ನಲು ಓಬಲೇಶ್ವರನು—ನಾಯಕರೇ, ಇಷ್ಟು ಕೆಲಸ ಮಾಡುವುದು ನನ್ನನ್ನು ಕೂಡಿತು; ನಿಮಗೆ ಅದರ ಚಿಂತೆಬೇಡ; ಆದರೆ ನಾನು ಕೇವಲ ಧನದ ಆಶೆಯಿಂದ ಈ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸಲು ಬಂದವ ನೆಂದು ಮಾತ್ರ ತಿಳಿಯಬಾರದು. ಈಗ ನಿಮ್ಮ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಶಿರಸಾವಹಿಸಿ, ನನ್ನ ದಂಡಾಳುಗಳ ಉತ್ತೇಜನಕ್ಕಾಗಿ ನೀವು ಕೊಡುತ್ತಿರುವ ೫೦೦೦ ವರಹಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತೇನೆ. ಉದಾರ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ನಿಮ್ಮ ಈ ಧನವು, ನಮ್ಮ ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನು ಮೀರಿರುತ್ತದಾದ್ದರಿಂದ, ಇನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿನದಾವುದನ್ನೂ ನಾವು ಆಶಿಸುವಂತೆ ಇಲ್ಲ. ಇಷ್ಟರಿಂದಲೇ ನಮ್ಮ ದಂಡಾಳುಗಳು ಪರಮಸಂತುಷ್ಟರಾಗಿ ಸ್ವಾಮಿಕಾರ್ಯವನ್ನು ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ಸಾಧಿಸುವರು. ನಾಳೆಗೇ ನಮ್ಮ ಈ ಕಾರ್ಯವು ಸಾಧಿಸುವ ಯೋಗವಿದ್ದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಯಾಕಂದರೆ, ಜಗರಾಯನು ಹೊಸದಾಗಿ ತನ್ನ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ಬಂದಿರುವ ಮಧುರೆಯ ನಾಯಕನಾದ ಮುತ್ತುವೀರಪ್ಪನನ್ನು ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ಸಮಾರಂಭದಿಂದ ನಾಳೆಗೇ ಕರಕೊಂಡು ಬರತಕ್ಕವನಿದ್ದಾನೆ. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ನಾವು ನಮ್ಮ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ನಾಳೆ ಮೂರು ತಾಸಿನ ಸುಮಾರಕ್ಕೆ ಹತ್ತು ಸಾವಿರ ಸೈನ್ಯ ದೊಡನೆ ಕೋಟೆಯ ಬಾಗಿಲಿಗೆ ಬಂದು ನಿಲ್ಲುವ ಕೆಲಸವು ನಿಮ್ಮದು, ಸೆರೆಮನೆಯ ಕಾವಲು ಗಾರರನ್ನು ಕೊಂದು, ಅರಸನನ್ನು ಬಂಧಮುಕ್ತಮಾಡಿ, ನಿಮಗೆ ಕೋಟೆಯ ಬಾಗಿಲು ತೆರೆದಿಟ್ಟು ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಕೆಲಸವು ನನ್ನದು!

ಈ ಮೇರೆಗೆ ತಾನಾಡಿದ ಮಾತುಗಳಿಗೆ ನಾಯಕನೂ-ಖಾನನೂ ಒಡಂಬಡಲು, ಓಬಲೇಶ್ವರನು ಧನವನ್ನೂ, ವೀಳಯವನ್ನೂ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಚಂದ್ರಗಿರಿಗೆ ನಡೆದನು. ಆತನು ತನ್ನ ಜನರನ್ನು ಯುಕ್ತಿಯುಕ್ತಾ ವಚನಗಳಿಂದಲೂ, ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ದ್ರವ್ಯದಾನದಿಂದಲೂ ಭವಿಷ್ಯತ್ಕಾಲದ ಬಲವಾದ ಆಶೆಯಿಂದಲೂ ಉತ್ತೇಜನಗೊಳಿಸಿ, ಅವರೊಡನೆ ತಾನೂ ಕಾರ್ಯಸಾಧಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಟೊಂಕಕಟ್ಟಿದನು. ಬೆಳಗಾಯಿತು, ಓಬಲೇಶ್ವರನು ತನ್ನ ದಂಡಾಳುಗಳೊಡನೆ ಕಾಲವನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತ ನಿಂತುಕೊಂಡನು. ಆದರೆ, ಈಗಲೂ ರಂಗರಾಯರ ಬಂಧ ವಿಮೋಚನದ ಕಾರ್ಯವು ಒದಗಿದಂತೆ ತೋರಲಿಲ್ಲ! ಯಾಕಂದರೆ, ಜಗರಾಯನು ತನ್ನ ವಾಡಿಕೆಯ ನಿಯಮದಂತೆ ಎರಡುತಾಸು ಹೊತ್ತು ಏರಿ ಎದುರುಗೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಹೊರಡುವುದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ರಂಗರಾಯರ ದುರ್ದೈವದಿಂದ ನಸುಕಿನಲ್ಲಿಯೇ ಹೊರಟನು. ಅದನ್ನು

ನೋಡಿ ಓಬಲೇಶ್ವರನು ಚಿಂತೆಗೊಳಗಾದನು. ಜಗರಾಯನು ಇಷ್ಟು ಬೇಗನೆ ಹೊರಟಿರುವುದರಿಂದ, ನಾನು ಕಾವಲುಗಾರರನ್ನು ಕೊಂದು ರಾಜಕುಟುಂಬವನ್ನು ಬಂಧಮುಕ್ತಮಾಡಿ, ಕೋಟೆಯ ಬಾಗಿಲಿಗೆ ಅವರನ್ನು ಕರಕೊಂಡು ಬರುವುದರೊಳಗೆ ಎಚ್ಚಮ್ಮನಾಯಕನು ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ಬಂದೊದಗುವನೋ ಇಲ್ಲವೋ, ಎಂಬ ಸಂಶಯವು ಅವನನ್ನು ಬಾಧಿಸಹತ್ತಿತು. ಆದರೂ ಆತನು ದೈವದ ಮೇಲೆ ಭಾರಹಾಕಿ, ಅತ್ತ ಜಗರಾಯನು ಎದುರುಗೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಹೊರಟ ಕೂಡಲೆ, ತಾನು ಕೆಲವು ದಂಡಾಳುಗಳೊಡನೆ ಇತ್ತ ಸೆರೆಮನೆಯ ಕಡೆಗೆ ಸಾಗಿದನು. ಆಗ ಸೆರೆಮನೆಯ ಕಾವಲುಗಾರರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ಪ್ರಾತರ್ವಿಧಿಗಳನ್ನು ತೀರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು; ಕೆಲವರು ಅದೇ ಹಾಸಿಗೆಯಿಂದ ಏಳುತ್ತಿದ್ದರು; ಕೆಲವರು ಇನ್ನೂ ಹಾಸಿಗೆ ಹಿಡಿದು ಮಲಗಿದ್ದರು. ಆಗ ಓಬಲೇಶ್ವರನು ತನ್ನ ಐವತ್ತು ಜನ ದಂಡಾಳುಗಳೊಡನೆ ಪಕ್ಕನೆ ಅವರ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು, ಎಲ್ಲರನ್ನು ತುಂಡರಿಸಿ ಚಲ್ಲಿದನು. ಕಾರಾಗೃಹವೂ, ಅದರ ನೆರೆಯ ಪ್ರದೇಶವೂ ರಕ್ತಮಯವಾಯಿತು. ಈ ಭಯಂಕರ ಕೃತ್ಯವನ್ನು ನೋಡಿ ಸಾತ್ವಿಕನಾದ ರಂಗರಾಯನೂ, ಆತನ ಕುಟುಂಬದವರೂ ಹೆದರಿದರು. ತಮ್ಮ ಬಂಧವಿಮೋಚನಕ್ಕಾಗಿ ಇಷ್ಟು ಜನರ ಪ್ರಾಣಹಾನಿಯಾದ ಬಳಿಕ, ಹಿಂದಿನಂತೆ ತಮ್ಮ ಗತಿಯು ದುಃಖದಾಯಕವೇ ಆಗುವುದೆಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತ ನಿರ್ವಾಹವಿಲ್ಲದೆ ಅವರು ಅಸಮಾಧಾನದಿಂದ ಓಬಲೇಶ್ವರನನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿದರು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಓಬಲನ ಉಳಿದ ೪೫೦ ಜನರು ಕೋಟೆಯ ಕಾವಲುಗಾರರನ್ನು ಕೊಂದು, ಕೋಟೆಯ ಬಾಗಿಲುಗಳನ್ನು ಸ್ವಾಧೀನಪಡಿಸಿಕೊಂಡರು. ಆದರೆ ದುರ್ದೈವಿಯಾದ ರಂಗರಾಯನ ಭಾವನೆಯು ಹ್ಯಾಗೆ ಸುಳ್ಳಾಗಬೇಕು? ಎಚ್ಚಮ್ಮನಾಯಕನು ಹೊತ್ತಿಗೆ ಬಾರದ್ದರಿಂದ ಈವರೆಗೆ ಮಾಡಿದ ಸಾಹಸವು ಅನರ್ಥಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಯಿತು. ಓಬಲನ ಈ ಪುಂಡಾಟಿಕೆಯು ಜಗರಾಯನ ಕಿವಿಗೆ ಮುಟ್ಟಲು, ಆತನು ಕೂಡಲೆ ಕೋಟೆಯ ಹಿಂದಿನ ಬಾಗಿಲಿನಿಂದ ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ಕೋಟೆಯೊಳಗೆ ಬಂದು ಓಬಲೇಶ್ವರನನ್ನೂ ಆತನ ೫೦೦ ಜನ ದಂಡಾಳುಗಳನ್ನೂ ತುಂಡರಿಸಿ, ರಾಜಕುಟುಂಬವನ್ನು ಮತ್ತೆ ಕಠಿಣತರವಾದ ಪ್ರತಿ ಬಂಧದಲ್ಲಿಟ್ಟನು! ಹರಹರ! ರಂಗರಾಯನ ದುರ್ದೈವದ ಲೀಲೆಯು ಎಷ್ಟು ಅಗಾಧವಾದದ್ದಿರಬಹುದು!!

ಇತ್ತ ಎಚ್ಚಮನಾಯಕನು ಮೂರುತಾಸಿನ ಸುಮಾರಕ್ಕೆ ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ಕೋಟೆಯ ಬಾಗಿಲಿಗೆ ಬಂದನು; ಆದರೆ ದುರ್ದೈವದಿಂದ ವಿಪರೀತ ಪ್ರಸಂಗವು ಒದಗಿದ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ, ಆತನು ಖಾನನೊಡನೆ ಕಣ್ಣೀರು ಸುರಿಸುತ್ತ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಯಿತು! ಕೋಟೆಯ ಬಾಗಿಲವರೆಗೆ ಬಂದು, ಹಾಗೆಯೇ ಹಿಂದಿರುಗಿ ಹೋಗುವುದು ಸರಿಯಲ್ಲೆಂದು ಖಾನನು ಹೇಳಲು, ನಾಯಕನು ತನ್ನ

ಹತ್ತು ಸಾವಿರ ಸೈನ್ಯದಿಂದಲೇ ಪರಾಕ್ರಮದಿಂದ ಕೋಟೆಯನ್ನು ನುಗ್ಗಿ ರಾಜಕುಟುಂಬವನ್ನು ಬಂಧ-ಮುಕ್ತ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದನು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ಜಗರಾಯನು—"ನೀನು ಕೋಟೆಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಲು ಯತ್ನಿಸಿದರೆ, ರಾಜಕುಟುಂಬವನ್ನು ಸಂಹರಿಸುವೆ"ನೆಂದು ಹೇಳಿಕಳಿಸಿದನು; ಅದ-ರಿಂದ ನಾಯಕನು ಆತಂಕಪಟ್ಟು, ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ಹಿಂದಿರುಗಿ ತನ್ನ ದುರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋಗಬೇಕಾಯಿತು. ಇತ್ತ ಜಗರಾಯನು ರಂಗರಾಯನ ಮೇಲೆ ಬಹಳ ಸಿಟ್ಟಾದನು. ಎಲ್ಲ ಅನರ್ಥಗಳಿಗೂ ಇವನೇ ಕಾ-ರಣನಾದ್ದರಿಂದ ಸಕುಟುಂಬವಾಗಿ ಇವನನ್ನು ಮೊದಲು ಸಂಹರಿಸಬೇಕೆಂದು ಹಿಂದುಮುಂದಿನ ವಿಚಾರವಿಲ್ಲದೆ, ತನ್ನ ತಮ್ಮನಾದ ಚಿನ್ನಓಬಲನನ್ನು ಆ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ನಿಯಮಿಸಿದನು. ಚಿನ್ನ ಓಬಲನ-ನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಯಮನೆಂತಲೇ ಹೇಳತಕ್ಕದ್ದು! ಆ ವಜ್ರಹೃದಯದ ಮದಾಂಧನು, ಖಡ್ಗ ಪಾಣಿಯಾಗಿ ನಾಲ್ಕು ಜನ ಅಂಗರಕ್ಷಕರೊಡನೆ ಸೆರೆಮನೆಗೆ ಸಾಗುತ್ತಿರಲು, ಸೇನಾಪತಿಯಾದ ಇರುಗನಾಯಕನು ಆತನನ್ನು ತಡೆದು, ಜಗರಾಯನ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಿ—"ಹೀಗೆ ಮಾಡುವುದು ಹಿತಕರವಲ್ಲೆಂ"ದು ಹೇಳಿ-ದನು. ಅದಕ್ಕೆ ಜಗರಾಯನು ಸೇನಾಪತೀ, ನೀನು ಹೇಳುವುದೆಲ್ಲ ಸರಿ; ಆದರೆ ಈ ಕಲಿಯುಗದಲ್ಲಿ ಕಿವಿಯೊಳಗೆ ತುಲಸಿಯ ಪತ್ರವನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡರೆ, ಯಾವ ಕಾರ್ಯವೂ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ರಾಜಕಾರ್ಯ-ದಲ್ಲಿ ಮೋಸವೂ ಅನ್ಯಾಯದ ಕೊಲೆಯೂ ಬೇಕೇಬೇಕು. ಅರ್ಜುನನು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಎದುರಾದ ಗುರು-ಹಿರಿಯರನ್ನೂ ಬಂಧು-ಬಳಗದವರನ್ನೂ ಕಟುಕನಂತೆ ಸಂಹರಿಸಿ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಗಳಿಸಲಿಲ್ಲ-ವೇ? ಭೀಷ್ಮನನ್ನು ಸೋಲಿಸುವಾಗ ಅರ್ಜುನನು ಶಿಖಂಡಿಯನ್ನು ಮುಂದೆ ಮಾಡಿದನಲ್ಲ? ಆಗ ಅರ್ಜುನನ ಕ್ಷಾತ್ರಧರ್ಮವು ಎಲ್ಲಿ ಹೋಗಿತ್ತು? ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯರ ಭಯಂಕರವಾದ ಯುದ್ಧವ್ಯಾ-ಪಾರವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಧರ್ಮರಾಜನು "ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನು ಸತ್ತನು" ಎಂದು ಸುಳ್ಳು ಆಡಿದನಲ್ಲ? ಆಗ ಧರ್ಮರಾಜನ ಸಾಧುವೃತ್ತಿಯು ಎಲ್ಲಿ ಅಡಗಿತ್ತು? ಪಾಂಡವರಿಗೆ ಜಯವಾಗಬೇಕೆಂದು ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನು ಕರ್ಣ-ದುರ್ಯೋಧನರನ್ನು ಅನ್ಯಾಯದಿಂದ ವಂಚಿಸಿದ್ದನ್ನು ಅರಿಯೆಯಾ? ಮೊದಲು ರಾಜಕಾರಣವೇ ಕುಟಿಲನೀತಿಯುಳ್ಳದ್ದು, ಅದರಲ್ಲಿ ಕಲಿಯುಗದೊಳಗಂತು ಅದು ಅನೀತಿಯ ಪರಮಾವಧಿಯನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುತ್ತದೆಂದು ಹೇಳಬೇಕಾಗುವುದು! ಕಲಿಯುಗದಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುವವನು, ಆಪೇಷ್ಟರ, ಅದೇಕೆ? ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ತಾಯಿ-ತಂದೆಗಳ ಹಾಗು ಹೊಟ್ಟೆಯ ಮಕ್ಕಳ ಹೆಣಗಳನ್ನು ಅನ್ಯಾಯವಾಗಿ ತುಳಿಯುತ್ತ ನಿಷ್ಕಾರಣವಾಗಿ ಆದ ಮನುಷ್ಯ ಸಂಹಾರದ ಯೋಗ-ದಿಂದ ಹರಿಯುವ ರಕ್ತದ ಪ್ರವಾಹಗಳನ್ನು ದಾಟುತ್ತ ಗುರು-ಹಿರಿಯರಿಗೂ, ಅಪೇಷ್ಟರಿಗೂ ಕೊಟ್ಟ ವಚನಗಳನ್ನು ಅತಿಕ್ರಮಿಸುತ್ತ ಸತ್ಯ-ನ್ಯಾಯ-ನೀತಿಗಳನ್ನು ಬದಿಗೊತ್ತಿ ತನ್ನ ದುಷ್ಕರ್ಮದ ಯೋಗದಿಂ-ದುಂಟಾದ ಪಾಪರಾಶಿಯ ಮಟ್ಟೆಯನ್ನು ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು, ಹಿತಾಹಿತದ ಪ್ರಜ್ಞೆಯಿಲ್ಲದೆ ರತ್ನಖಚಿತ

ಸಿಂಹಾಸನವೇರುವ ಪ್ರಸಂಗ ಬಂದರೂ ಹಿಂಜರಿಯಬಾರದು. ಅಂತೇ ಕಲಿಯುಗದಲ್ಲಿ "ಪೃಥ್ವಿಯು ಬಲಿಷ್ಠರದೆಂ"ಬ ಮಾತು ಸಿದ್ಧವಾಗಿರುತ್ತದೆ; ಬಲಿಷ್ಠನಾದವನು ದುರ್ಬಲರನ್ನು ನಾಶಗೊಳಿಸಿಯೇ ಅರಸೊತ್ತಿಗೆಯನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ; ಆದ್ದರಿಂದ, ಸೇನಾಪತಿ, ರಾಜಕುಟುಂಬದ ಕೊಲೆಗೆ ಈಗ ನೀನು ಅಡ್ಡಾಗಬೇಡ, ಎಲೈ ಚಿನ್ನಓಬಲಾ ನಡಿ ಬೇಗನೆ; ಯಾವಾಗಾದರೂ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿದ್ದ ಕೆಲಸವನ್ನು ಒಮ್ಮೆ ತಟ್ಟನೆ ಮಾಡಿಬಿಡು! ಆದರೆ ಸೇನಾಪತಿಯು ಹೇಳುವನಾದ್ದರಿಂದ ಇಂದಿನ ಕೆಲಸ ನಾಳೆ ಮುಂಜಾವಿಗೆ ಹಾಕು.

ಮರುದಿನ ಬೆಳಗಾಯಿತು. ರಂಗರಾಯನು ತನ್ನ ದುರವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಚಿಂತಿಸುತ್ತ ಯಾವ ಪಾಪವನ್ನೂ ಅರಿಯದೆ ಸೆರೆಮನೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಚಾಪೆಯಮೇಲೆ ಕುಳಿತಿದ್ದನು! ತಾಸು ಹೊತ್ತು ಏರಿದ್ದರೂ ಆತನು ಕುಳಿತಿದ್ದ ಸ್ಥಳದ ಕಸ ತೆಗೆದಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಅರಸನಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪ ಅಂತರದ ಮೇಲೆ ರಾಣಿಯು ಕಸದಲ್ಲಿಯೇ ನೆಲದ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತಿದ್ದಳು. ಹಿರಿಯಮಗನಾದ ವೀರನರಸಿಂಗನು ತಾಯಿಯ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಮೆಲ್ಲಗೆ ಏನೋ ಮಾತಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಅರಸನ ನಡುವಿನ ಮಗಳಾದ ಮುದ್ದುರಂಗಮ್ಮನೂ, ಕಿರಿಯ ಮಗನಾದ ದೇವರಾಯನೂ ಅರಸನ ಚಿಕ್ಕಮಗುವಾದ ನಾಗಲಾಂಬಿಕೆಯನ್ನು ಆಡಿಸುತ್ತ ಅವರೆಲ್ಲರ ನಡುವೆ ಕುಳಿತಿದ್ದರು. ವೀರನರಸಿಂಗನ ಹೆಂಡತಿಯಾದ ಕುಪ್ಪಮ್ಮನು ಒಳಗೆ ಒಬ್ಬಳೇ ಚಿಂತಿಸುತ್ತ ಕುಳಿತಿದ್ದಳು. ನಿನ್ನೆ ಒದಗಿದ ಭಯಂಕರ ಪ್ರಸಂಗದ ಸ್ಮರಣದಿಂದ ನಾಗಲಾಂಬಿಕೆಯ ಹೊರತು ಉಳಿದವರಿಗೆ ರಾತ್ರಿ ನಿದ್ರೆ ಬಂದಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಹೆಚ್ಚಿದ ಚಿಂತೆಯಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಯಾವುದೂ ಬೇಡಾಗಿತ್ತು; ಆದರೆ, ಚಪಲೆಯಾದ ನಮ್ಮ ನಾಗಲಾಂಬಿಕೆಯು ಅಲ್ಪಕಾಲವೇ ಆಗಲೊಲ್ಲದೇಕೆ, ಆ ರಾಜಕುಟುಂಬದ ಚಿಂತೆಯನ್ನು ದೂರಮಾಡಿ ಆನಂದವನ್ನುಂಟು ಮಾಡಿದಳು. ಆ ಕೂಸಿಗೆ ಅದೇ ಎರಡು ತುಂಬಿ ಮೂರರಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದದ್ದರಿಂದ ನಗುವಾಗ ಕಾಣುವ ಆ ಕೂಸಿನ ಸುಂದರವಾದ ಮೊಳಕೆಯ ಹಲ್ಲುಗಳೂ, ಕಿವಿಗೆ ಇಂಪಾಗಿ ತೋರುವ ಅದರ ಅಸಂಬದ್ಧವಾದ ಮುದ್ದುಮಾತುಗಳೂ, ಸುಳಿದಾಡುವ ಮುಂಗುರುಳುಗಳಿಂದ ಸುಮನೋಹರವಾಗಿ ಒಪ್ಪುವ ಅದರ ಸುಂದರ ಮುಖವೂ ಆ ರಾಜಕುಟುಂಬವನ್ನು ಸಂತೋಷಪಡಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ಆ ಚಿಕ್ಕಮಗುವು ದಿಗ್ಗನೆ ಎದ್ದು ಅಕ್ಕನ ಬಳಿಯಿಂದ ತಾಯಿಯ ಬಳಿಗೂ, ತಾಯಿಯ ಬಳಿಯಿಂದ ತಂದೆಯ ಬಳಿಗೂ, ತಂದೆಯ ಬಳಿಯಿಂದ ಅಣ್ಣನ ಬಳಿಗೂ ಓಡುತ್ತ ಹೋಗಿ ಅವರನ್ನು ಅಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವಾಗ, ಅವರ ಚಿಂತೆಯೆಲ್ಲ ನಷ್ಟವಾಗಿ, ರೋಮಾಂಚನಗಳೆದ್ದು ಕ್ಷಣಮಾತ್ರ ಅವರ ಸ್ವರ್ಗಸುಖಾನುಭವದಿಂದ ಮತ್ತರಾದರು! ಇಂಥ ಅಪತ್ಯಾಲಿಂಗನ ಸುಖವನ್ನು ಪಡೆದ ತಾಯಿ ತಂದೆಗಳೇ ಧನ್ಯರು! ಅಪತ್ಯವು, ಸಂಸಾರತಾಪವನ್ನು ಶಾಂತಗೊಳಿಸುವ

ಶೀತಲಜಲವೂ, ಉದ್ಯೋಗಾತಿಶಯದಿಂದ ಶಾಂತವಾದ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಹುರಪುಗೊಳಿಸುವ ಉತ್ತೇಜಕ ಪೇಯವೂ, ದಂಪತಿಗಳ ಕಲಹವನ್ನು ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಅಳುಕಿಸಿ, ಅವರನ್ನು ಏಕಜೀವವಾಗುವಂತೆ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಕಟ್ಟುವ ಪ್ರೇಮರಜ್ಜುವೂ ಆಗಿರುವುದು. ಪ್ರಿಯವಾಚಕರೇ, ಅಂತೇ, ಸಾಂಸಾರಿಕ-ಸುಖರಾಶಿಗೆ ಅಪತ್ಯಪ್ರಾಪ್ತಿಯು ಶಿಖರಪ್ರಾಯವಾಗಿರುವುದೆಂದು ಹೇಳುವುದುಂಟು! ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೋ ಜನರ ಪರ್ವತಪ್ರಾಯವಾದ ಸಾಂಸಾರಿಕ ಸುಖರಾಶಿಗಳು, ಈ ಶಿಖರವಿಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ಭಣಗುಟ್ಟಿ ಔದಾಸೀನ್ಯವನ್ನು ತೋರ್ಪಡಿ ಸುವುವು! ನಮ್ಮ ರಂಗರಾಯರ ಕುಟುಂಬದ ಸಾಂಸಾರಿಕ ಸುಖರಾಶಿಯೆಲ್ಲ ಅಸ್ತವಾಗಿ ಹೋಗಿದ್ದರೂ, ಅದರ ಸುಂದರ ಕಳಸಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ಆ ಕುಟುಂಬಕ್ಕೆ ಕ್ಷಣಿಕವೇ ಆಗಲೊಲ್ಲದೇಕೆ, ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಸ್ವರ್ಗಸುಖವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿತ್ತು.

ಈ ಮೇರೆಗೆ ರಾಜ್ಯ ಕುಟುಂಬವು ನಾಗಲಾಂಬಿಕೆಯ ಬಾಲಲೀಲೆಗಳಿಂದ ಆನಂದ ಪರವಶವಾಗಿರಲು, ಆ ಕೂಸು ಆನಂದಾತಿಶಯದಿಂದ ಎದ್ದುನಿಂತು ಅಟ್ಟಹಾಸದೊಡನೆ ಕುಣಿಯಹತ್ತಿತು. ರಾಣಿಯು ಕೂಸಿನ ಈ ಮನೋಹರ ಕುಣಿತವನ್ನು ನೋಡುವಾಗ ಆಕೆಯ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕೂಸಿನ ಕಾಲೊಳಗೆ ಒಂದಾದರೂ ಒಡವೆಯಿಲ್ಲೆಂಬ ಅಲ್ಪವಾದ ದುಃಖವು ಹುಟ್ಟಲು, ಆ ಅಲ್ಪ ದುಃಖವೇ ದುರ್ದೈವದಿಂದ ಪರ್ವತಾಕಾರವನ್ನು ಧರಿಸಿ ನಿಂತಂತೆ, ಖಡ್ಗಪಾಣಿಯಾದ ಚಿನ್ನಓಬಲನು ಅವರೆದುರಿಗೆ ನಿಂತುಕೊಂಡನು! ಆಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ರಾಹುವು ನುಂಗುವುದರಿಂದ ಚಂದ್ರನು ಕಾಣದಂತಾಗಿ ಲೋಕದ ಆನಂದವು ಅಸ್ತವಾಗುವಂತೆ, ಚಿನ್ನಓಬಲನು ಬಂದದ್ದರಿಂದ ನಾಗಲಾಂಬಿಕೆಯು ಚಿಟ್ಟನೆ ಚೀರಿ ಓಡಿಹೋಗಿ ತಾಯಿಯನ್ನು ಅಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಲು, ಆ ರಾಜಕುಟುಂಬದ ಆನಂದವು ಅಸ್ತವಾಯಿತು! ರಾಜಪತ್ನಿಯು ನಡಗುತ್ತ ತನ್ನ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಕರಕೊಂಡು ಒಳಗೆ ಹೋದಳು. ರಂಗರಾಯನು ಗಾಬರಿಯಾಗಿ ಚಿನ್ನಓಬಲನಿಗೆ—ವೀರನೇ, ಇದೇನು ಅಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಬರುವಿಕೆಯು? ಈಗ ಹಿರಿದ ಕತ್ತಿಯೇಕೆ? ನಮ್ಮಿಂದ ಹಲವು ತೊಂದರೆಗಳಾಗುತ್ತವೆಂದು ತಿಳಿದು, ನೀನು ನಮ್ಮನ್ನು ಸಂಹರಿಸಬೇಕೆಂದು ಬಂದಿದ್ದರೆ, ಓಬಲರಾಯಾ, ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ, ನಾನು ಯಾವ ಪಾಪವನ್ನೂ ಅರಿತವನಲ್ಲ; ಸುಮ್ಮನೆ ನಮ್ಮನ್ನು ಸಂಹರಿಸಬೇಡ ಕಂಡೆಯಾ! ದಯಮಾಡಿ ಕತ್ತಿಯನ್ನು ಒರೆಗಾಣಿಸಿ, ಬಂದ ಕಾರಣವನ್ನು ಸಮಾಧಾನದಿಂದ ಹೇಳು, ಅನ್ನಲು, ಕ್ರೂರನಾದ ಚಿನ್ನಓಬಲನು—ರಂಗರಾಯಾ, ನಿನ್ನ ಸಂಗಡ ನಾನು ಮಾತಾಡಲು ಇಚ್ಛಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಸಕುಟುಂಬವಾಗಿ ನಿನ್ನನ್ನು ಸಂಹರಿಸಬೇಕೆಂದು ರಾಜಾಜ್ಞೆಯಾಗಿದೆ. ಬೇಗನೆ ನೀನು ಆತ್ಮಹತ್ಯೆ ಮಾಡಿಕೋ; ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ, ನಾನೇ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಕೈಮುಟ್ಟಿ ಕೊಲ್ಲಬೇಕಾಗುವುದು, ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಓಬಲನ ಈ ಕಠೋರ ಭಾಷಣದಿಂದ ರಂಗರಾಯನ

ಎದೆಗೆ ವಜ್ರಾಘಾತವಾದಂತಾಗಿ ಆತನು ನೆಲಕ್ಕೆ ಕುಸಿಬಿದ್ದನು! ಆತನು ವಿನಯದಿಂದ ಚಿನ್ನಓಬಲನಿಗೆ—ಓಬಲರಾಯಾ, ನನಗೆ ಅರಸೊತ್ತಿಗೆಯು ಸರ್ವಥಾ ಬೇಡ, ನನ್ನ ಮಕ್ಕಳಿಗೂ ಬೇಡ! ನಾವು ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಬಡವರಾಗಿರುತ್ತೇವೆ. ಮೊದಲೇ ಈ ಕೆಟ್ಟ ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಹೇಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ನಾನು, ಈ ಸೌಭಾಗ್ಯವನ್ನುಂಡಬಳಿಕ ತಿರುಗಿ ಪಟ್ಟವನ್ನು ಬಯಸಬಹುದೇ, ನೀನೇ, ಹೇಳು! ಸ್ವಂತಪರಾಕ್ರಮದಿಂದ ಅರಸುತನವನ್ನು ಪಡೆದ ತೇಜಸ್ವಿಗಳಿಗೆ ಅರಸೊತ್ತಿಗೆಯು ದಕ್ಕಿದರೆ ದಕ್ಕಬೇಕಲ್ಲದೆ, ನಮ್ಮಂಥ ಅನಾಮದೇಹಿಗಳಿಗೆ ಅದನ್ನು ಜುಲುಮೆಯಿಂದ ಕೊರಳಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿದರೆ ಹ್ಯಾಗೆ ದಕ್ಕೀತು! ಇಗೋ, ನಾನು ನಿನಗೆ ಶರಣು ಹೊಕ್ಕಿದ್ದೇನೆ, ಹ್ಯಾಗಾದರೂ ಮಾಡಿ ನಿಮ್ಮ ಅಣ್ಣನಾದ ಜಗರಾಯನಿಗೆ ಏನಾದರೂ ಹೇಳಿ ನಮಗಿಷ್ಟು ಜೀವದಾನವನ್ನು ಕೊಡಿಸು, ಎಂದು ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಓಬಲನು—ಛೀ, ನೃಪಾಧಮನೇ, ಹೆಂಗಸಿನಂತೆ ಹೀಗೆ ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ನಿನಗೆ ನಾಚಿಕೆ ಬರುವುದಿಲ್ಲವೇ? ನಿನ್ನಂಥ ಅಧಮನು ಬದುಕಿ ಇದ್ದು ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಕುಲಕ್ಕೆ ಕಲಂಕವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವುದಕ್ಕಿಂತ ಆತ್ಮಹತ್ಯೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಯೋಗ್ಯವು!

ದುಷ್ಟನ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ವೀರನರಸಿಂಗನು ತಂದೆಗೆ—ತಾತಾ, ಈ ಅಧಮನಿಗೆ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವುದೇಕೆ? ನನ್ನ ಸಲುವಾಗಿ ನೀವು ವ್ಯಸನಬಡುವ ಕಾರಣವಿಲ್ಲ. ನನ್ನೊಡನೆ ದ್ವಂದ್ವಯುದ್ಧ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಧೈರ್ಯವಿದ್ದರೆ ಈ ಚಿನ್ನಓಬಲನು ಬರಲಿ; ಅದಕ್ಕೆ ಹೇಡಿತನದಿಂದ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳದೆ, ಪರಾಧೀನರೂ-ಶಸ್ತ್ರಹೀನರೂ ಆದ ನಮಗೆ, ಆತ್ಮಹತ್ಯವನ್ನೇ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳೆಂದು ಒತ್ತಾಯಮಾಡಿದರೆ, ನಾನು ನಿರ್ಭಯದಿಂದ ಆತ್ಮಹತ್ಯೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧನಿದ್ದೇನೆ. ಹುಟ್ಟಿದ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಮರಣವು ಸಿದ್ಧವಾದದ್ದು. ಇಷ್ಟು ಹೊತ್ತಿಗೆ ಈ ವಿಜಯನಗರದ ಸಿಂಹಾಸನದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೋ ರಾಜಪುರುಷರ ಕೊಲೆಯಾಗಿರುವುದಲ್ಲದೆ ಲಕ್ಷಾಂತರ ದಂಡಾಳುಗಳ ನಾಶವೂ, ನಿರಪರಾಧಿಗಳಾದ ಅನಂತ ಪ್ರಜೆಗಳ ನಾಶವೂ ಆಗಿರುವುದು. ಅಷ್ಟು ದೂರವೇಕೆ, ನಮ್ಮ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನೆಯೇ ಸಾವಿರಾರು ಜನರ ಕೊಲೆಯಾಗಿರುವುದು; ಅಂದಬಳಿಕ ನಮ್ಮ ಪಾಡೇನು? ಈ ನೀಚನಿಗೆ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವುದೇಕೆ? ಎಲಾ ನೀಚಾ, ಚಿನ್ನ ಓಬಲಾ, ಮರಣಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧರಾಗಿ ನಿಂತವರಿಗೆ ನೀನು ಕಣ್ಣು ಕಿಸಿದು ಮಾಡುವುದೇನು. ಇಗೋ ನೋಡು, ಮರಣಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧನಾಗಿದ್ದೇನೆ, ಸಂಹರಿಸುವ ಹಾಗಿದ್ದರೆ ಸಂಹರಿಸು ಬಾ, ಎಂದು ರಾಜಪುತ್ರನು ಓಬಲನ ಮುಂದೆ ಎದೆ ಹಾಯಿಸಿ ನಿಂತುಕೊಳ್ಳಲು, ರಂಗರಾಯನು—ತಮ್ಮಾ ನಿಲ್ಲು, ಪುತ್ರಶೋಕದ ಅನುಭವವನ್ನು ಈ ದುರ್ದೈವಿಗೆ ಉಂಟುಮಾಡಬೇಡ. ಎಲಾ, ಓಬಲಾ, ತಾ ಖಡ್ಗವನ್ನು, ಎಂದು ಕೈಚಾಚಲು, ಓಬಲನು ಖಡ್ಗವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ರಾಜಪತ್ನಿಯು ಹೊರಗೆ ಬಂದು

ಪತಿಯ ಚರಣಕ್ಕೆರಗಿ—ಪ್ರಾಣ ಪ್ರಿಯರೇ, ನನಗೆ ವೈಧವ್ಯದ ಕಲಂಕವು ಹತ್ತದಂತೆ ಅನುಗ್ರಹಿಸಿರಿ! ತಂಗೀ, ಕುಪ್ಪಮ್ಮಾ ಕರೆದುಕೊಳ್ಳವ್ವಾ ಈ ನಾಗಲಾಂಬಿಕೆಯನ್ನು ನೋಡು, ಪತಿಯ ಚರಣಕಮಲಕ್ಕೆ ನನ್ನ ಶಿರಃಕಮಲವನ್ನು ಏರಿಸಿ ಧನ್ಯಳಾಗಬೇಕೆನ್ನುವ ಅವಸರದಲ್ಲಿ ಈ ಕಂದಮ್ಮನು ಹ್ಯಾಗೆ ನನ್ನನ್ನು ಬಿಗಿಯಾಗಿ ಅಪ್ಪಿಕೊಂಡಿದ್ದಾಳೆ! ಹಾಯ್ ಹಾಯ್! ನಾಗಲಾಂಬಿಕೆ, ಇಂಥ ಅನರ್ಥವು ಒದಗತಕ್ಕದ್ದಿರುವುದರಿಂದಲೇ, ಇಂದು ನೀನು, ಎಂದೂ ತೋರಿಸದ ಬಾಲಲೀಲೆಯಿಂದ ನಮ್ಮೆಲ್ಲರಿಗೆ ವಿಚಿತ್ರವಾದ ಆನಂದವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಿದೆಯಲ್ಲವೇ? ಕಂದಾ, ಹೋಗಮ್ಮಾ ಅತ್ತಿಗೆಯ ಹತ್ತಿರ, ಎಂದು, ಜುಲುಮೆಯಿಂದ ಸೊಸೆಯ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಡಹೋಗಲು, ನಾಗಲಾಂಬಿಕೆಯು ತಾಯಿಯನ್ನು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಅವಚಿಕೊಂಡು ದೊಡ್ಡದನಿಯಿಂದ ಅಳಹತ್ತಿದಳು! ಅತ್ತ ಮುದ್ದುರಂಗಮ್ಮನು ಗಾಬರಿಯಾಗಿ ಬೆದರಿದ ಚಿಗರೆಯ ಮರಿಯಂತೆ ತನ್ನ ದೊಡ್ಡ ಕಣ್ಣುಗ್ಗಳನ್ನು ತಿರುಗಿಸುತ್ತ—ಅವ್ವನ ಹತ್ತಿರ ಹೋಗಲೋ, ಅಪ್ಪನ ಹತ್ತರ ಹೋಗಲೋ, ಅಣ್ಣನ ಹತ್ತಿರ ಹೋಗಲೋ, ಅತ್ತಿಗೆಯ ಹತ್ತರ ಹೋಗಲೋ, ಎಂದು ಯೋಚಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ನೋಡನೋಡುತ್ತ ಆ ಬಾಲೆಯ ಕಣ್ಣುಗ್ಗಳು ನೀರಿನಿಂದ ತುಂಬಲು, ಆಕೆಯು ಅಂಜಿ ಓಡುತ್ತ ತಂದೆಯನ್ನು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಅಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಬಿಕ್ಕಿ ಬಿಕ್ಕಿ ಅಳಹತ್ತಿದಳು! ದೇವರಾಯನು ಆಳುತ್ತ ಅಣ್ಣನ ಕೊರಳಿಗೆ ಬಿದ್ದನು. ಹೀಗೆ ರಾಜನೂ-ರಾಜಪತ್ನಿಯೂ-ರಾಜಪುತ್ರನೂ ಅಳುತ್ತಿರುವ ಒಂದೊಂದು ಕೂಸುಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಚುಂಬಿಸಿ ಕಣ್ಣೀರು ಸುರಿಸಹತ್ತಿದರು. ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ಕುಪ್ಪಮ್ಮನ ಕಣ್ಣೊಳಗಿಂದ ಬಳಬಳ ನೀರು ಸುರಿದವು! ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ರಂಗರಾಯನು ಎಚ್ಚತ್ತು ಈ ನೀಚ ಓಬಲನ ಮುಂದೆ ಹೀಗೆ ಅಳುತ್ತನಿಲ್ಲುವುದು ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲೆಂದು ತಿಳಿದು, ಮಗನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಮುದ್ದುರಂಗಮ್ಮನನ್ನು ಜುಲುಮೆಯಿಂದ ಕೊಟ್ಟನು. ಅತ್ತ ರಾಜಪತ್ನಿಯು ಪತಿಯ ಆಜ್ಞೆಯಂತೆ ನಾಗಲಾಂಬಿಕೆಯನ್ನು ಸೊಸೆಯ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟು, ಕೈಜೋಡಿಸಿಕೊಂಡು ಪತಿಯಮುಂದೆ ನಿಂತುಕೊಂಡಳು. ಆಗ ರಂಗರಾಯನು—ಪ್ರಿಯೇ, ಅಗ್ನಿ ಸಾಕ್ಷಿಯಿಂದ ನನ್ನ ಕೈಯನ್ನು ಹಿಡಿದ ನೀನು, ಸತೀಧರ್ಮವನ್ನು ತಪ್ಪದೆ, ಅರ್ಧಾಂಗಿಯೆಂಬ ಹೆಸರಿಗೆ ಒಪ್ಪುವಂತೆ ನಡೆದು ನನಗೆ ಪರಮ ಸೌಖ್ಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟೆ, ರಾಜಪತ್ನಿಯೆನಿಸಿದ ನೀನು, ನನ್ನ ಸಹವಾಸದಿಂದ ಕಡೆತನಕ ಕಷ್ಟವನ್ನೇ ಅನುಭವಿಸಬೇಕಾಯಿತಲ್ಲದೆ, ಈಗ ನನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿರುವ ಈ ಖಡ್ಗಕ್ಕೆ ತುತ್ತಾಗಬೇಕಾಗಿದೆ, ಹರಹರ! ರಂಗರಾಯಾ, ಏನು ನಿನ್ನ ದುರ್ದೈವವಿದು! ಎಂಥ ಹತಭಾಗ್ಯನು ನೀನು!! ಸುಖಪಟ್ಟೇನೆಂಬ ಆಶೆಯಿಂದ, ಹುಟ್ಟಿದ ಮನೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ತನುಮನೋಧನಗಳಿಂದ ನಿನ್ನನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿರುವ ಈ ಸತೀಮಣಿಯನ್ನು, ಕಟುಕನು ತಾನು ಸಾಕಿದ ಗಿಳಿಯ ಗೋಣು ಮುರಿಯುವಂತೆ ಖಡ್ಗದಿಂದ ತುಂಡರಿಸುವೆಯಾ! ಹಾ! ಪ್ರಿಯೇ, ಬಾ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಸ್ಮರಿಸು ದೇವರನ್ನು, ಅನ್ನಲು ರಾಜಪತ್ನಿಯು—ಪ್ರಿಯರೇ, ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಮೂರ್ತಿಮಂತ ದೇ-

ವರು ಕೈಯ್ಯಲ್ಲಿ ಖಡ್ಗವನ್ನು ಹಿಡಕೊಂಡು ಸ್ವರವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸು ಬಾ, ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತ ಎದುರಿಗೆ ನಿಂತಿರಲು, ಇನ್ನೆಲ್ಲಿಯ ದೇವರನ್ನು ತರಲಿ? ಇಗೊಳ್ಳಿರಿ, ಇವೇ ನನ್ನ ಆರಾಧ್ಯ ದೇವತೆಯ ಚರಣ-ಗಳು! ಈ ಚರಣಕಮಲಗಳು ನನ್ನ ಶಿರಃಕಮಲದಿಂದ ಅಲಂಕೃತವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿರಿ! ಸತಿಗೆ ಪತಿಯ ಚರಣಗಳು ಕಾಶಿಗಿಂತ ದೊಡ್ಡ ಕ್ಷೇತ್ರವಾಗಿರುವುದರಿಂದ, ಅಲ್ಲಿ ದೇಹವನ್ನು ನೀಗುವ ನಾನು ಪರಮಧನ್ಯಳು-ಪರಮ ಭಾಗ್ಯವಂತಳು-ಪರಮ ಪುಣ್ಯವತಿಯು, ಎಂದು ನುಡಿದು ಪುನಃ ಪುನಃ ಪತಿಯ ಚರಣಗಳಿಗೆ ಎರಗಿ ನಿಂತುಕೊಳ್ಳಲು, ರಂಗರಾಯನು ಒಂದೇ ಕಡತದಿಂದ ಹೆಂಡತಿಯ ಶಿರಸ್ಸನ್ನು ಭೂಮಿಗಿಳಿಸಿದನು.

ತಾಯಿಯ ಈ ಅವಸ್ಥೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ಮುದ್ದು ರಂಗಮ್ಮನು ಬಿರಿಬಿರಿ ಕಣ್ಣುಬಿಡುತ್ತ ಅಂಜಿಕೆ-ಯಿಂದ ಗದಗದ ನಡಗುತ್ತ ತಂದೆಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿರಲು, ಹೆಂಡತಿಯ ರಕ್ತದಿಂದ ಸ್ನಾನಮಾಡಿದ್ದ ರಂಗರಾಜನು ಆವೇಶಗೊಂಡು ಆಕೆಯನ್ನು ಕೆಳಗೆ ಇಳಿಸೆಂದು ಮಗನಿಗೆ ಹೇಳಿದನು. ಆಗ ರಾಜ-ಪುತ್ರನು ಬೋರೆಂದು ಅಳುತ್ತ ತಂಗಿಯನ್ನು ಜುಲುಮೆಯಿಂದ ಇಳಿಸಿ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಸರಿಯಲು, ರಂಗ-ರಾಯನ ಕ್ರೂರವಾದ ಖಡ್ಗವು “ಅಪ್ಪಾ, ಬೇಡ ಬೇಡೆಂ”ದು ಕೈಮರೆಮಾಡಿ ಕೂಗುವ ಆ ಕೂಸಿನ ರುಂಡವನ್ನು ನಿರಾಯಾಸದಿಂದ ನೆಲಕ್ಕೆ ಕೆಡವಿತು!! ಕೂಡಲೆ ದೇವರಾಯನ ರುಂಡವೂ ಅರಸನ ಕೈ ಖಡ್ಗದಿಂದ ನೆಲಕ್ಕೆ ಬಿತ್ತು!! ಅರಸನು ಎಷ್ಟು ಆವೇಶಗೊಂಡಿದ್ದರೂ, ಎಳೆ ಮಗುವಾದ ನಾಗಲಾಂಬಿಕೆ-ಯನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದು ಮಾತ್ರ ಆತನಿಂದಾಗಲಿಲ್ಲ. ಆ ಅಜ್ಞಾನಿಯಾದ ಕೂಸು, ತನ್ನ ತಾಯಿಯ ಹಾಗು ತನ್ನ ಅಕ್ಕನ, ಮತ್ತು ಚಿಕ್ಕ ಅಣ್ಣನ ಕೊಲೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ರಾವುಹೊಡೆದು, ಏನೂ ತಿಳಿಯದೆ ಕಣ್ಣು ಬಿಡುತ್ತ ಅತ್ತಿಗೆಯ ಬಗಲಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿತ್ತು. ಆಗ ರಂಗರಾಯನು ತನ್ನ ಮಗನಿಗೆ—ನರಸಿಂಗಾ, ಏನು ನೋಡುವೆ? ನಿನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಸಂಹರಿಸು, ಎಂದು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಲು, ಕುಪ್ಪಮ್ಮನು ನಾಗಲಾಂ-ಬಿಕೆಯನ್ನು ಕೆಳಗೆ ರಕ್ತದ ಮಡುವಿನಲ್ಲಿ ಇಳಿಸಿ, ಭಯದಿಂದ ಗಡಗಡನೆ ನಡುಗುತ್ತ ತನ್ನ ಪತಿಯ ಚರಣಕ್ಕೆರಗಿ ಕೈಜೋಡಿಸಿ ನಿಂತುಕೊಳ್ಳುವಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ, ನರಸಿಂಗನ ಖಡ್ಗವು, ಆಕೆಯ ರುಂಡವನ್ನು ದಿಂಡದಿಂದ ಬೇರೆಮಾಡಿತು! ಈ ಮೇರೆಗೆ ಜಗರಾಯನ ಕಾರಾಗೃಹದ ಕಠಿಣವಾದ ದುಃಖದಿಂದ ರಾಜಪರಿವಾರವು ಮುಕ್ತವಾಗಲು, ಆಗ ರಂಗರಾಯನು ಓಬಲನಿಗೆ—ಎಲಾ ದುಷ್ಟಾ, ಓಬಲಾ, ನಿನ್ನ ಬಯಕೆಯು ಪೂರ್ಣವಾಯಿತೇ? ಈ ಕೂಸಾದ ನಾಗಲಾಂಬಿಕೆಯನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದು ನನ್ನಿಂದಾಗದ್ದ-ರಿಂದ, ಆಕೆಯನ್ನು ಕ್ರೂರನಾದ ನಿನ್ನ ಪಾಲಿಗೆ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದೇನೆ. ಇನ್ನು ನಾನೂ ನನ್ನ ಮಗನೂ ನಿನ್ನೆದುರಿಗೆ ಈಗ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತೇವೆ. ನಮ್ಮ ಪ್ರಾಚೀನ ಕರ್ಮದಿಂದ ನಮಗೆ ಈ ದುರ್ದೆಸೆಯು ಪ್ರಾಪ್ತವಾ-

ಗಿದ್ದರೂ, ನಮ್ಮ ವಂಶವೇ ವಿಜಯನಗರದ ರಾಯರ ಸಿಂಹಾಸನವೇರುವುದೆಂಬುದನ್ನು ಸೆರಗಿಗೆ ಗಂಟು ಹೊಡೆದು, ನೆನಪಿನಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊ. ನಮ್ಮ ಚಿನ್ನವೆಂಕಟನು ಎಚ್ಚಮ್ಮನಾಯಕನ ಪುಣ್ಯದಿಂದ ಅರಸನಾಗಿ ನಿಮ್ಮ ಶಾಸನಮಾಡುವನು, ಎಂದು ಹೇಳಿ, ನಾಲ್ಕು ಬೆರಳು ಅಗಲಾದ ಎರಡುಕಡೆ ಅಲಗುಳ್ಳ ಒಂದು ಉದ್ದದ ಕತ್ತಿಯನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು, ಅದರ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ವೀ-ರನರಸಿಂಗನಾದರೂ ತಡಮಾಡದೆ ತಂದೆ ಹಿಡಿದ ಮಾರ್ಗವನ್ನೇ ಹಿಡಿದು ನಡೆದನು. ರಕ್ತಮುಣುಗಿದ ಒಂದು ಕೂಸು ಮಾತ್ರ, ಅಂತಕ ಸ್ವರೂಪನಾದ ಓಬಲನ ಎದುರಿಗೆ ಕಣ್ಣುಬಿಡುತ್ತ ಕುಳಿತಿತ್ತು! ಅದನ್ನು ದಯಾಶೂನ್ಯನಾದ ಓಬಲನು ಎಗ್ಗಿಲ್ಲದೆ ತುಂಡರಿಸಿ, ಅರಸುಮನೆತನದವರಾರೂ ಉಳಿಯದಂತೆ ಮಾಡಿ, ಸೆರೆಮನೆಯಿಂದ ಹೊರ ಹೊರಟನು. ಪ್ರಿಯವಾಚಕರೇ, ಹ್ಯಾಗಿದೆ ಅರಸುತನದ ಸುಖ! ಈ ಅಂತಕನ ಕೋಲಾಹಲದ ಸುದ್ದಿಯು ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರಗಿರಿಯ ತುಂಬ ಹಬ್ಬಿತು.

೧೩ನೆಯ ಪ್ರಕರಣ

ಸತ್ಸಮಾಗಮ

ಚಿನ್ನಓಬಲನ ಭಯಂಕರವಾದ ಈ ಅದ್ಭುತ ಕೃತ್ಯವನ್ನು ಕೇಳಿ ಚಂದ್ರಗಿರಿಯೊಳಗಿನ ಎಷ್ಟೋ ಜನರು ಮರಮರನೆ ಮರುಗಿ, ಜಗರಾಯನಿಗೆ ಬಾಯಿಗೆ ಬಂದ ಹಾಗೆ ಅಂದರು. ಜಗರಾಯನ ಪಕ್ಷದ ಕೆಲವು ಸರದಾರರು, ಈ ಕ್ರೂರ ಕತ್ಯವನ್ನು ನೋಡಿ ದಿಗಿಲುಬಿದ್ದು ಆ ಕ್ರೂರನ ಪಕ್ಷವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಎಚ್ಚಮ್ಮನಾಯಕನನ್ನು ಕೂಡಿದರು. ಈ ರಾಜಕುಟುಂಬದ ಘಾತದಿಂದ ಎಚ್ಚಮ್ಮನಾಯಕನಿಗಾದ ದುಃಖವನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವುದು ಅಸಾಧ್ಯವೇ ಸರಿ. ತನ್ನ ಸ್ವಾಮಿಯನ್ನು ಏಕನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ ಆರಾಧಿಸುವ ಸ್ವಾಮಿಭಕ್ತರು ಮಾತ್ರ ಅದನ್ನು ಯಥಾರ್ಥವಾಗಿ ಕಲ್ಪಿಸಲೂಬಹುದು-ವರ್ಣಿಸಲೂಬಹುದು. ತನ್ನ ಸ್ವಾಮಿಯ ಕುಟುಂಬದ ಹೃದಯದ್ರಾವಕವಾದ ಕೊಲೆಯ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ, ಆ ಸ್ವಾಮಿನಿಷ್ಠನು ಜಡಮೂಢನಂತೆ ಒಂದೇ ಸವನೆ ಕಣ್ಣೀರುಸುರಿಸಹತ್ತಿದನು. ಆತನಿಗೆ ಅನ್ನ-ನೀರುಗಳ ಪರಿವೆಯಿಲ್ಲದಾಯಿತು; ಸ್ವೀಕೃತಕಾರ್ಯದ ಮೇಲಿನ ಆತನ ನಿಷ್ಠೆಯು, ಸಮೂಲ ನಷ್ಟವಾದಂತಾಯಿತು; ತ್ರೈಲೋಕ್ಯದ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯೂ ಆತನಿಗೆ ತುಚ್ಛವಾಗಿ ತೋರಹತ್ತಿತು. ಒಬ್ಬರ ಸಂಗಡ ಮಾತಿಲ್ಲ-ಕತೆಯಿಲ್ಲ, ಸುಮ್ಮನೆ ಏಕಾಂತಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಚಿಂತೆಮಾಡುತ್ತ ಆತನು ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಆತನು ಯಾವಾಗಾದರೂ ಒಮ್ಮೆ ನಿಟ್ಟುಸಿರುಬಿಟ್ಟು—"ನಮ್ಮ ರಂಗರಾಯರು ಈ ಭವಿಷ್ಯವನ್ನು ಅರಿತಿದ್ದರೋ ಅನ್ನುವಂತೆ ಪಟ್ಟವನ್ನು ಒಲ್ಲೆನೆಂತಲೇ ಅಂದರು; ಆದರೆ ಕೈಲಾಗದ ಅಧಮನಾದ ನಾನು ದುರಭಿಮಾನಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿ ಕೇವಲ ಸರ್ವತಂತ್ರ ಸ್ವತಂತ್ರನಂತೆ ಎದೆಯನ್ನು ತಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಅವರ ಕೊರಳಿಗೆ ಅರಸೊತ್ತಿಗೆಯ ಉರಲು ಹಾಕಿದೆನು; ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಅವರ ಪಾಲಿಗೆ ಈ ಭಯಂಕರ ಕೊಲೆಯ ಪ್ರಸಂಗವು ಯಾಕೆ ಬರುತ್ತಿತ್ತು?" ಎಂದು ನುಡಿಯುತ್ತಿದ್ದನು. ಇದೊಂದು ಆತನ ಜಪದ ಮಂತ್ರವೇ ಆಗಿತ್ತೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ನಾಲ್ಕು ದಿನವಾಯಿತು, ಎಂಟು ದಿನವಾಯಿತು, ತಿಂಗಳಾಯಿತು; ಆದರೂ ನಾಯಕನ ದುಃಖವು ಕಡಿಮೆಯಾಗಲಿಲ್ಲ! ಅವನ ಮುಖಮುದ್ರೆಯು ನಿಸ್ತೇಜವಾಯಿತು, ದೇಹವು ಕ್ಷೀಣವಾಯಿತು, ಉತ್ಸಾಹವು ಭಂಗವಾಯಿತು. ಚಾಂದಖಾನನೇ ಮೊದಲಾದ ಆತನ ಮಿತ್ರರ ಉಪದೇಶದ ಆಟವು ನಡೆಯಲಿಲ್ಲ; ಕುಮುದಿನಿಯಂಥ ನಿರ್ಮಲಾಂತಃಕರಣದ ಸುಂದರಿಯ ಅಕೃತ್ರಿಮ ಪ್ರೇಮದ ಉಪಚಾರದಿಂದ ಆತನಿಗೆ ಸಮಾಧಾನವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಆತನು ಜಗರಾಯನ ಅಹಿತವನ್ನೂ ಚಿಂತಿಸದಾ-

ದನು. ತನ್ನಲ್ಲಿದ್ದ ರಾಜಪುತ್ರನ ಹಿತವನ್ನೂ ಚಿಂತಿಸದಾದನು. ಆತನು ತನ್ನ ಸೈನ್ಯದ ಕ್ಷಯವೃದ್ಧಿಗಳನ್ನು ಲಕ್ಷಿಸಲಿಲ್ಲ. ಬಹಳ ಹೇಳುವುದೇನು? ತನ್ನ ಅತ್ಯಂತ ಕೃತಜ್ಞತೆಗೆ ಪಾತ್ರನಾದ ಚಾಂದಖಾನನ ಸಂಗಡವು, ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರೀತಿಗೆ ಪಾತ್ರಳಾದ ಕುಮುದಿನಿಯ ಸಂಗಡವು ಆ ಸ್ವಾಮಿನಿಷ್ಠನು ಮನಬಿಚ್ಚಿ ಮಾತಾಡದಷ್ಟು ನಿರುತ್ಸಾಹಿಯಾದನು! ಒಟ್ಟಿಗೆ ತನ್ನ ಸ್ವಾಮಿಯ ಆತ್ಮದ ಸಂಗಡ ಎಚ್ಚಮ್ಮನಾಯಕನ ಆತ್ಮನಿಷ್ಠೆಯೊಂದು ಹೋಗಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದರಿಂದ, ಆ ವೀರನು ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಬದುಕಿ ಇದ್ದೂ ಇಲ್ಲದ ಹಾಗೆ ಆಗಿತ್ತು! ದಿನದಿನಕ್ಕೆ ಆಗಹತ್ತಿದ ದೇಹಕೃಶತೆಯನ್ನು ನೋಡಿ, ಈ ಹೃದ್ರೋಗದಲ್ಲಿಯೇ ಸ್ವಲ್ಪ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಶೂರನ ಅಂತವಾಗುವುದೆಂದು ಜನರು ಮಾತಾಡಹತ್ತಿದರು! ಇಂಥ ಶೋಚನೀಯ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ರಾಜಪುತ್ರನಾದ ಚಿನ್ನವೆಂಕಟನು ಎದುರಿಗೆ ಬಂದರೆ, ನಾಯಕನ ಕಂಠವು ಬಿಗಿದುಬಂದು ಒಂದೇಸಮನೆ ಕಣ್ಣೀರುಗಳು ಹೋಗಹತ್ತಿದ್ದವು. ಆ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಒಮ್ಮೆಯಾದರೂ ಆತನ ಮುಖದಿಂದ ಅಕ್ಷರಗಳ ಉಚ್ಚಾರವಾದದ್ದು ಕಿವಿಗೆ ಬೀಳಲಿಲ್ಲ! ಶಾಬಾಸ, ನಾಯಕಾ, ನೀನೇ ಧನ್ಯನು, ನೀನೇ ಸ್ವಾಮಿನಿಷ್ಠನು, ಪ್ರಸಂಗವಶದಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಏಕನಿಷ್ಠೆಯನ್ನಿಡಲಿಕ್ಕೆ ನೀನೇ ಅಧಿಕಾರಿಯು!

ಈ ಮೇರೆಗೆ ಮುಖಂಡನಾದ ಒಬ್ಬ ಎಚ್ಚಮನಾಯಕನು ಹೃದ್ರೋಗದಿಂದ ಕೃಶವಾಗಹತ್ತಿದ್ದರಿಂದ, ಅವನ ಬಲಸರ್ವಸ್ವವೂ ಕೃಶವಾಗುತ್ತಿರುವಂತೆ ತೋರಹತ್ತಿತು. ಆತನ ಪಕ್ಷವನ್ನು ಔದಾಸೀನ್ಯವು ಮುಸುಕಿತು. ಇನ್ನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಎಚ್ಚಮ್ಮನಾಯಕನ ಕತೆಯು ಮುಗಿದಂತಾಯಿತೆಂತಲೂ, ವಿಜಯನಗರದ ರಾಯರ ಸದ್ವಂಶದ ಪುನರುಜೀವನವಾಗುವ ಆಶೆಯು ಕಡಿಯಿತೆಂತಲೂ ಜನರು ಮರಗಹತ್ತಿದರು; ಆದರೆ ಶುದ್ಧಾಂತಃಕರಣದ ಎಚ್ಚಮ್ಮನಾಯಕನ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಪೂರ್ಣಮಾಡುವ ಚಿಂತೆಯು ಸರ್ವೇಶ್ವರನಿಗೆ ಇತ್ತೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ! ದೇವರು ಏಕನಿಷ್ಠರ ಕೈವಾರಿಯೆಂಬದು ಸುಳ್ಳಲ್ಲ. ಒಂದು ದಿನ ಮುಂಜಾನೆ ಕುಮುದಿನಿಯೂ, ಖಾನನೂ ನಾಯಕನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿದ್ದರು; ರಾಜಪುತ್ರನು ಸಲಿಗೆಯಿಂದ ಕುಮುದಿನಿಯ ತೊಡೆಯಮೇಲೆ ಕುಳಿತಿರುವುದನ್ನು ನಾಯಕನು ಕೌತುಕದಿಂದ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದನು; ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಸರದಾರರು ಸುತ್ತಲು ನೆರೆದಿದ್ದರು; ಅಪೂರ್ವವಾದ ಸ್ತಬ್ಧತೆಯಿಂದ ಎಲ್ಲರ ಮನಸ್ಸುಗಳು ಚಿಂತೆಯಲ್ಲಿ ಏಕಾಗ್ರವಾಗಿದ್ದವು. ಆಗ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಅಂತಃಕರಣದಲ್ಲಿ ಸನ್ಮಾರ್ಗಪ್ರವೃತ್ತಿಯ ಬೀಜವನ್ನು ಊರಲಿಕ್ಕೆ ಇದೇ ಸಮಯವು ತಕ್ಕದ್ದೆಂದು ತಿಳಿದು, ಪರಮೇಶ್ವರನು ಸತ್ಪುರುಷ ರೂಪದಿಂದ ದರ್ಶನ ಕೊಡುವಾಗ ಆತುರತೆಯಿಂದ ತಾನು ಬರುವುದನ್ನು ಸಂಕೇತದಿಂದ ಎಲ್ಲರ ಕಿವಿಗಳಿಗೆ ತಿಳಿಸುವನೋ ಅನ್ನುವಂತೆ, ಹೊರಗೆ ಆವುಗೆಗಳ ಸ್ಪಷ್ಟವಾದ ಸಪ್ಪಳವಾಗುತಿದ್ದದ್ದು ಎಲ್ಲರ ಕಿವಿಗಳಿಗೆ ಕೇಳಹತ್ತಿತು. ಆ ಸಪ್ಪಳವು ಯಾತರದೆಂಬದನ್ನು ಅರಿತುಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ

ಎಲ್ಲರು ಬಾಗಿಲದ ಕಡೆಗೆ ನೋಡುತ್ತಿರಲು, ಮತ್ತು ದಿವ್ಯ ತೇಜಸ್ಸಿಗೆ ಲೀನವಾಗಿ ದ್ವಾರರಕ್ಷಕನು ಏನೂ ತೋಚದೆ ಸುಮ್ಮನೆ ನಿಂತಿರಲು, ಆವುಗೆಗಳಿಗೆ ಖಟ್ಟಖಟ್ಟೆಂಬ ಸಪ್ಪಳದ ಆಘಾತದಿಂದ ಪ್ರಾಣಿಮಾತ್ರಗಳ ಚಿಂತಾವೃಕ್ಷದ ಬೇರುಗಳನ್ನು ಸಡಲಿಸುವ ಒಂದು ತೇಜಃಪುಂಜ ಮೂರ್ತಿಯು ನಾಯಕನು ಮಲಗಿದಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿತು! ಕೂಡಲೆ ಎಲ್ಲರು ಅಚಿಂತ್ಯವಾಗಿ ಎದ್ದುನಿಂತು ಆ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಆದರಿಸಿದರು. ಹೀಗೆ ಎಲ್ಲರು ಒಮ್ಮೆಲೆ ಎದ್ದು ನಿಂತದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ ನಾಯಕನು ಬಾಗಿಲದ ಕಡೆಗೆ ನೋಡುತ್ತಿರಲು, ಮೂರ್ತಿಗೊಂಡ ತೇಜಸ್ಸಿನ ದರ್ಶನದಿಂದ ಅವನ ನೇತ್ರಗಳು ಸಫಲವಾದವು. ಇದಲ್ಲದೆ, ಆ ತೇಜಃಪುಂಜಮೂರ್ತಿಯ ಭಸ್ಮೋದ್ಧೂಲಿತವಾದ ಮಂಗಲಗಾತ್ರವೂ, ಹಣೆಯಮೇಲೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕಂಗೊಳಿಸುವ ಶುಭಭಸ್ಮದ ಮೇಲೆ ಢಾಳಾಗಿ ಹಚ್ಚಿದ ಮೂರು ಗೀರಿನ ಅಡ್ಡಗಂಧದಿಂದ ಮನೋಹರವಾಗಿ ಒಪ್ಪುವ ಸುಂದರ ಮುಖಮಂಡಲವೂ, ಅತ್ಯಂತ ಪವಿತ್ರತೆಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಗೊಳಿಸುವ ಬಗಲೊಳಗಿನ ಕೃಷ್ಣಾಜಿನದ ಸುರುಳಿಯೂ, ಮೂರ್ತಿಮಂತ ವೈರಾಗ್ಯದ ದರ್ಶಕವಾಗಿರುವ ಕೌಪೀನವೂ, ನೈರಾಶ್ಯವನ್ನು ತೋರ್ಪಡಿಸುವ ಕೈಯೊಳಗಿನ ಕಮಂಡಲವೂ, ಅಲೌಕಿಕತೆಯ ಲಾಂಛನಗಳಾದ ಪಾದಗಳಲ್ಲಿಯ ಆವುಗೆಗಳೂ, ಇವೆಲ್ಲವುಗಳ ಏಕಸಮಯಾವಚ್ಛೇದದ ದರ್ಶನದಿಂದ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವ ಭೂತದಯಾಯುಕ್ತ ಶಾಂತಿಯ ನಿಧಿಯೂ, ಆ ನಾಯಕನ ತಾಪವನ್ನು ನಾಶಗೊಳಿಸುತ್ತಿರಲು, ಆತನ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಹೊಸದಾಗಿ ಉತ್ಸಾಹ ಬಲಗಳ ಸಂಚಾರವಾಯಿತೋ ಅನ್ನುವಂತೆ, ಆತನು ಚಟ್ಟನೆ ಎದ್ದುನಿಂತು, ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಸತ್ಪುರುಷನ ಚರಣಕ್ಕೆರಗಿದನು. ಕೂಡಲೆ ಎಲ್ಲರು ಅತ್ಯಂತ ಲೀನತೆಯಿಂದ ಆ ಸತ್ಪುರುಷನನ್ನು ನಮಿಸಿದರು. ಆ ಮಹರ್ಷಿಯು, ತನ್ನ ಗುರುತುಹಿಡಿದು, ಪ್ರೇಮಪೂರ್ಣವಾದ ನೇತ್ರಗಳಿಂದ ನೋಡುತ್ತ ಕೈಜೋಡಿಸಿಕೊಂಡು ಕೃತಕೃತ್ಯಭಾವದಿಂದ ನಿಂತುಕೊಂಡಿರುವ ಕುಮುದಿನಿಯ ತಲೆಯಮೇಲೆ ವರದ ಹಸ್ತವನ್ನಿಟ್ಟು, “ರಾಜಪುತ್ರರು ಮೇಲೆ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಬೇಕು” ಎಂದು ಚಿನ್ನವೆಂಕಟನನ್ನು ಆದರಿಸುತ್ತ ನಾಯಕನ ಕೈಯನ್ನು ಹಿಡಿದು ಆತನನ್ನು ಹಾಸಿಗೆಯಮೇಲೆ ಕುಳ್ಳಿರಿಸುತ್ತ ತನ್ನ ಕೃಷ್ಣಾಜಿನವನ್ನು ಹಾಸಿ, ಅದರ ಮೇಲೆ ತಾನು ಕುಳಿತುಕೊಂಡನು. ಕೂಡಲೆ ಆ ಋಷಿವರ್ಯನು ಎಲ್ಲರನ್ನು ಕೃಪಾದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿ, “ಎಲ್ಲರು ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಬೇಕು” ಎಂಬ ಭಾವದ ಶಿರಸ್ಸಿನ ಸಂಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮಾಡಲು, ಆ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಶಿರಸಾವಹಿಸಿ, ಎಲ್ಲರೂ ವಿನಯದಿಂದ ಕುಳಿತುಕೊಂಡರು. ಕುಮುದಿನಿಯು, ತನ್ನ ರಕ್ಷಕನಾದ ಮಹಾಪುರುಷನು ಇಂಥ ವಿಪತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ತಾನು ಸ್ಮರಿಸಿದ ಕೂಡಲೆ ಬಂದದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ, ಆನಂದಾತಿಶಯದಿಂದ ನಮ್ರಳಾಗಿ, ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಆ ಮಹಾಪುರುಷನನ್ನು ದಿಟ್ಟಿಸಿನೋಡುವ ಉದ್ಧಟತನವನ್ನು ಮಾಡಲಾರದೆ ಆನಂದಭಾಷ್ಪಗಳನ್ನುದುರಿಸುತ್ತ ತಲೆಬಾಗಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿದ್ದಳು! ನಾಯಕನು, ಸತ್ಪುರುಷನ ಕರಾವಲಂಬನದಿಂದ ಧನ್ಯನಾಗಿ ತನ್ನ ದಕ್ಷಿಣ

ಹಸ್ತವನ್ನು ಋಷಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿಬಿಟ್ಟಂತೆ, ಕೇವಲ ಪರಾಧೀನನಾಗಿ ವಿನಯದಿಂದ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿದ್ದ-ನು. ಉಳಿದ ಜನರು ಋಷಿಯ ಕಣ್ಣುತಪ್ಪಿಸಿ, ಆತನ ತೇಜಃಪುಂಜವಾದ ಮುಖವನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿದ್ದರು.

ಋಷಿವರ್ಯನ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳುವ ಕುತೂಹದಿಂದ ಮಿಸಿಕಾಡದೆ ಹೀಗೆ ಎಲ್ಲರೂ ಸುಮ್ಮನೆ ಕುಳಿತಿರಲು, ಆ ಮಹಾತ್ಮನು ಈ ಮೊದಲೇ ನಡೆದಿದ್ದ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ತನ್ನ ಜ್ಞಾನದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅರಿತವನಂತೆ ನಾಯಕನ ಹಸ್ತವನ್ನು ಅಲ್ಲಾಡಿಸಿ ಅತ್ಯಂತ ವಾತ್ಸಲ್ಯದಿಂದ—ಶುದ್ಧಾಂತಃಕರಣದ ವೀರನೇ, ಇದೇನು ನಿನ್ನ ರೀತಿ? ಅವರವರ ಪ್ರಾರಬ್ಧ ಕರ್ಮಾನುಸಾರ, ಕಾಲಕ್ಕನುಸರಿಸಿ ಒದಗುವ ಸಂಗತಿಗಳಿಗಾಗಿ ನಿನ್ನಂಥವರು ಹೀಗೆ ದೇಹವನ್ನು ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ತಿಕ್ಕಿ ಸವೆಸುವರೇ? ವೀರಶಿಖಾ-ಮಣಿಯೇ, ಪರೋಪಕಾರದ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ ಸವೆದುಹೋಗುವ ದೇಹವು ಮಾತ್ರ ಧನ್ಯವಾಗುವುದೆಂಬದನ್ನು ಮರೆಯಬೇಡ. ನಿನ್ನ ಅಕೃತ್ರಿಮ ರಾಜನಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ನಾನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇ-ನೆ; ಏಕನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ ನೀನು ಸರ್ವಸಂಗಪರಿತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿದ್ದನ್ನಾದರೂ ನಾನು ಹೀಯಾಳಿಸುವುದಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಪರಿತ್ಯಾಗಕ್ಕೆ ಪ್ರಬಲೋದ್ದೇಶವೇನಾದರೂ ಇರಬೇಕಷ್ಟೆ? ನಿನ್ನ ಪರಿತ್ಯಾಗದಲ್ಲಿ ಘಾತಕವಾದ ಚಿಂತೆಯ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯ ಹೊರತು ಹೆಚ್ಚಿನ ಉದ್ದೇಶವೇನಿರುತ್ತದೆ ಹೇಳು! ಅಕೃತ್ರಿಮ ಸ್ವಾಮಿನಿಷ್ಠೆಯ ಅಂತಿಮಫಲವು ದುರ್ನಿವಾರವಾದ ಚಿಂತೆಯೇ ಏನು? ಅಲ್ಲ ನಾಯಕಾ, ಸರ್ವಥಾ ಅಲ್ಲ. ಅಧಿಕಾ-ರಸಂಪನ್ನನಾದ ನಿನ್ನ ಈ ತಪ್ಪನ್ನು ತಿಳಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ನಾನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದೇನೆ. ರಾಜನಿಷ್ಠನಾದ ನೀನು, ನಂದರಾಜರ ಅಮಾತ್ಯನಾದ ರಾಕ್ಷಸನಂತೆ, ನಿನ್ನ ರಾಜನ ಹಿತವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವುದರಲ್ಲಿಯೇ ದೇಹವನ್ನು ಸವೆಸತಕ್ಕದ್ದು. ಹಾಗೆ ಮಾಡದೆ ಅರಸನ ಪ್ರಾರಬ್ಧ ಕರ್ಮದಿಂದ ಆತನಿಗೆ ಒದಗಿದ ದುರವಸ್ಥೆಗಾಗಿ ಚಿಂತಿಸುತ್ತ ಪರಲೋಕದಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಸ್ವಾಮಿಯ ಆತ್ಮಕ್ಕೆ ಶಾಂತಿಯನ್ನೀಯಲು ಸಮರ್ಥವಾದ ರಾಜಪುತ್ರಾಂಕುರವು ನಿನ್ನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಪಲ್ಲವಯುಕ್ತವಾಗಿ ಮೆರೆಯುತ್ತಿರಲು, ಅದರ ಹಿತಕ್ಕೆ ಲಕ್ಷಗೊಡದೆ, ಪರ್ಯಾಯದಿಂದ ಸ್ವಾಮಿಯ ಅಹಿತವನ್ನು ಚಿಂತಿಸಿ, ಸ್ವಾಮಿ ದ್ರೋಹದ ಮಹಾ-ಪಾತಕಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾಗುವುದು ನಿನ್ನ ಅಜ್ಞಾನವಲ್ಲವೆ? ನಿನ್ನ ಸ್ವಾಮಿಯು ಆತ್ಮಹತ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಮೊದಲು ಕೊಲೆಗಡಕನಾದ ಓಬಲನಿಗೆ “ಎಲಾ ದುಷ್ಟಾ, ಓಬಲಾ, ನಮ್ಮ ಪ್ರಾಚೀನಕರ್ಮದಿಂದ ನಮಗೆ ಈ ದುರ್ದೆಸೆಯು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿದ್ದರೂ, ನಮ್ಮ ವಂಶವೇ ವಿಜಯ ನಗರದ ರಾಯರ ಸಿಂಹಾ-ಸನವೇರುವುದೆಂಬದನ್ನು ಸೆರಗಿಗೆ ಗಂಟುಹೊಡೆದು ನೆನಪಿನಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೋ. ನಮ್ಮ ಚಿನ್ನವೆಂಕಟನು ಎಚ್ಚಮ್ಮನಾಯಕನ ಪುಣ್ಯದಿಂದ ಅರಸನಾಗಿ ನಿಮ್ಮ ಶಾಸನಮಾಡುವೆನು” ಎಂದು ಹೇಳಿರುವೆನಲ್ಲ!

ಆ ನಿನ್ನ ಸ್ವಾಮಿಯ ಮಾತು ನಿನ್ನ ಈ ಘೋರವಾದ ಹೃದ್ರೋಗದಿಂದ ಸತ್ಯವಾಗಬಹುದೋ? ಕರ್ಮ-ಪಾಶಬದ್ಧರಾದ ಮನುಷ್ಯರು ಸುಖಾಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಉಬ್ಬಿ ಉಬ್ಬಿ ದುಷ್ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಅವುಗಳ ಫಲಗಳನ್ನು ಉಣ್ಣುವಾಗ ಮಾತ್ರ ಅವರು ಅತ್ತರೆ ನೀನೇನು ಮಾಡುತ್ತೀ? ಅವರೇನು ದುಷ್ಕರ್ಮ ಮಾಡುವಾಗ ನಿನ್ನನ್ನು ಕೇಳಿ ಮಾಡಿರುವರೋ? ಆಗ ನೀನು ಬೇಡೆಂದಿದ್ದರೆ ಅವರು ಬಿಡುತ್ತಿದ್ದ-ರೋ? ಮಂದಿಯ ದುಷ್ಕರ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನು ತಟ್ಟನೆ ತೆಗೆದುಹಾಕುವ ಘನತರವಾದ ಯೋಗ್ಯತೆಯು ನಿನ್ನಲ್ಲಿದ್ದರೆ ಆ ಮಾತು ಬೇರೆ. ಸೃಷ್ಟಿ-ಸ್ಥಿತಿ-ಲಯಕರ್ತೃವೂ, ಕರ್ತುಮ ಕರ್ತುಮನ್ಯಥಾ ಕರ್ತುಂಸಮ-ರ್ಥನೂ ಆದ ಪರಮೇಶ್ವರನೇ ಅವರವರ ಕರ್ಮದಂತೆ ಫಲಗಳನ್ನು ಕೊಡುತ್ತ ಸತ್ಫಲದಿಂದ ಸುಖಿ-ಸುವವರನ್ನು ನೋಡಿ ಆನಂದಪಡದೆ, ದುಷ್ಫಲದಿಂದ ದುಃಖಿಸುವವರನ್ನು ನೋಡಿ ದುಃಖಪಡದೆ ತಟಸ್ಥವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಇದ್ದು, ತನ್ನ ಸೃಷ್ಟಿವ್ಯಾಪಾರ ರೂಪವಾದ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರಲು ಕರ್ಮಪ್ರ-ವಾಹದ ಸಂಗಡ ತೇಲಿಹೋಗುತ್ತಿರುವ ನಮ್ಮಂಥ ಪರಾಧೀನರು, ದುರಭಿಮಾನದಿಂದ ಮಂದಿಯ ದುಃಖಕ್ಕಾಗಿ ಕೊರಗಿ ಕರ್ತವ್ಯಪರಾಙ್ಮುಖರಾಗಬೇಕೆನ್ನುವುದು ಯಾವ ಸೀಮೆಯ ಮಾತು? ನಿಜ-ವಾದ ದುಃಖವು ಹಿತಪರವಸಾಯಿಯಾಗುತ್ತದೆಂಬದನ್ನು ಅರಿತವರು ತೀರ ಕಡಿಮೆ! ತರುಣವೀರಾ, ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ನಿಜವಾದ ಸ್ವಾಮಿನಿಷ್ಠೆಯಿದ್ದರೆ, ಮತ್ತು ನಿಮ್ಮ ಸ್ವಾಮಿಗೊದಗಿದ ಕೇಡಿನಿಂದ ನಿನಗೆ ನಿಜವಾಗಿ ದುಃಖವಾಗಿದ್ದರೆ, ಇದೊಂದೇ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿಯೇ ಏಕೆ ಸ್ವಾಮಿಯ ಹಿತಬುದ್ಧಿಯ ವಾಸನೆಯಿಂದ ಅನಂತ ಜನ್ಮಗಳನ್ನು ತಾಳಿ ಸ್ವಾಮಿಯ ಸೇವೆಯೇ ಪರಮಪುರುಷಾರ್ಥವೆಂದು ತಿಳಿದು ಆತನ ಹಿತವನ್ನು ಸಾಧಿಸು. ಇದರಿಂದ ನಿನ್ನ ಸ್ವಾಮಿಯೂ, ನಿನ್ನ ಸ್ವಾಮಿಯ ಸಂಗಡ ನೀನೂ ಧನ್ಯರಾದೀರಿ! ಅಪ್ಪಾ ಎಚ್ಚಮ್ಮನಾಯಕಾ, ಈ ಮಾತನ್ನು ಮರೆತು ಸುಮ್ಮನೆ ಚಿಂತೆಯಿಂದ ಕೊರಗುವುದು ನಿನ್ನ ರೀತಿಯಲ್ಲ, ಸತ್ಪುರುಷರ ಕೃಪೆಯಿಂದ ದೇವರ ದರ್ಶನವಾಗುವವರೆಗೆ ಕರ್ಮಪಾಶವು ಯಾರಿಗೂ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದಲ್ಲ, ಕರ್ಮಫಲಗಳಲ್ಲಿರುವ ಈಶ್ವರನ ವೈಭವವಾದರೂ ಕಡಿಮೆ ತರದ್ದಲ್ಲ ! ಆದ್ದರಿಂದ ಈಗಿನ ನಿನ್ನ ಕೆಟ್ಟ ಚಿಂತೆಯನ್ನು ಕಳಚಿಬಿಡು, ರಂಗರಾಯರು ಸತ್ತಿದ್ದರೆ, ರಂಗರಾಯರ ಮಗನಾದ ಈ ಚಿನ್ನವೆಂಕಟನೇ ರಂಗರಾಯರೆಂದು ತಿಳಿದು, ನಿನ್ನ, ಹಾಗು ನಿನ್ನ ಸ್ವಾಮಿಯ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಪೂರ್ಣಮಾಡಿ ಧನ್ಯನಾಗು. ರಂಗರಾಯನೇ ತನ್ನ ಪತ್ನಿಯ ಉದರದಿಂದ ಪುತ್ರರೂಪವಾಗಿ ಜನಿಸಿರುತ್ತಾನೆಂಬರ್ಥದ ಶ್ರುತಿವಾಕ್ಯ-ವನ್ನು ನಂಬಿ ಉದ್ಯೋಗತತ್ಪರನಾಗು, ಪ್ರತಾಪಶೀಲನಾದ ನಾಯಕನೇ, ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಹೇಳುವುದೇನು? ಚಿನ್ನವೆಂಕಟನ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕವನ್ನು ಈ ಕೈಗಳಿಂದ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಬಂದಿರುವ ಈ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಮಾತನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಬೇಡ! ಎಂದು ಹೇಳಿ, ನಾಯಕನ ಬೆನ್ನ ಮೇಲೆ ಕೈಯಾಡಿಸುತ್ತ ಆತನು ಚರಣ-ಕ್ಕೆರಗಲು, ತನ್ನ ವರದ ಹಸ್ತವನ್ನು ಆತನ ತಲೆಯ ಮೇಲಿಟ್ಟು ಆತನನ್ನು ಪೂರ್ಣ ಕೃಪಾದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ

ನೋಡಿದನು!! ಪ್ರಿಯವಾಚಕರೇ, ಮಹಾಪುರುಷನ ಈ ಪರಮಾನುಗ್ರಹದಿಂದ ನಾಯಕನ ತಾಪತ್ರ-ಯಗಳು ದೂರವಾದವೆಂದು ನಾವು ಯಾಕೆ ಹೇಳಬೇಕು? ಚಾಂದಖಾನನಂಥ ಪರಧರ್ಮಿಯೂ ಋಷೀಶ್ವರನ ಬೋಧದಿಂದ ಸಂತುಷ್ಟನಾಗಿರಲು, ಉಳಿದವರು ಸಂತುಷ್ಟರಾದರೆಂದು ಹೇಳುವುದ-ರಲ್ಲಿ ಮಹತ್ವವೇನು? ಒಬ್ಬ ಸತ್ಪುರುಷನ ತೇಜಸ್ಸಿನ ಸಹವಾಸದಿಂದ ಕ್ಷಣಮಾತ್ರದೊಳಗೆ ಎಲ್ಲರೂ ತೇಜಸ್ವಿಗಳಾದರೆಂದಬಳಿಕ ಸಮಾಗಮಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾದದ್ದು ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಯಾವುದಾದರೂ ಇರುವುದೆ? ಇಲ್ಲ; ಸರ್ವಥಾ ಇಲ್ಲ. ಅಂತೇ ಯಾತಕ್ಕೂ ಹಣಿಯದೆ, ಸತ್ಪುರುಷರ ಸದುಪದೇಶ-ದಿಂದ ಮಾತ್ರ ಉತ್ಸಾಹಿಸಲ್ಪಟ್ಟ, ನಾಯಕನು, ಅದೇಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಜಗರಾಯನಿಗೆ ಒಂದು ಪತ್ರವನ್ನು ಬರೆದು ಸೇವಕನ ಸಂಗಡ ಕಳಿಸಿದನು. ಆಹಾ! ಇಷ್ಟು ಅವಸರದಿಂದ ಆತನು ಆ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಏನು ಬರೆದಿರಬಹುದು !

ಇತ್ತ ಜಗರಾಯನು ಎಚ್ಚಮ್ಮನಾಯಕನ ಹೃದ್ರೋಗದ ವರ್ತಮಾನವನ್ನು ಕೇಳಿ ಸಂತೋಷಪಟ್ಟಿ-ದ್ದನು. ನಾಯಕನು ದಿನದಿನಕ್ಕೆ ಕ್ಷೀಣವಾಗುತ್ತ ನಡೆದಿರುವನೆಂತಲೂ, ಆತನು ಯಾವ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ-ಯೂ ಮನಸ್ಸು ಹಾಕುವುದಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಎಲ್ಲರೂ ಉದಾಸೀನರಾಗಿದ್ದು, ದಿನದಿನಕ್ಕೆ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರೇ ನಾಯಕನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಸ್ಥಳಗಳಿಗೆ ಹೋಗಹತ್ತಿದ್ದಾರೆಂತಲೂ, ಜನರು ಹೇಳುವುದನ್ನು ಜಗ-ರಾಯನು ಬಹು ಆಸೆಯಿಂದ ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಇನ್ನುಮೇಲೆ ತನ್ನ ಪ್ರಚಂಡವಾದ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ನಾಯಕನನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ, ರಾಜಪುತ್ರನನ್ನು ಸೆರೆಹಿಡಿದು ಸಂಹರಿಸಿಬಿಟ್ಟರೆ, ತನ್ನ ಮೊಮ್ಮಗನ ರಾಜ್ಯವು ನಿಷ್ಕಂಟಕವಾಗುವುದೆಂದು ಆತನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮಂಡಿಗೆ ತಿನ್ನುತ್ತಿದ್ದನು. ಒಂದುದಿನ ಆತನು ದರ್ಬಾರ ನೆರಿಸಿ, ನಾಯಕನ ಸಂಗಡ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಹೋಗುವ ಸಂಬಂಧದ ಪ್ರಸಕ್ತಿಯನ್ನು ತೆಗೆಯಲು, ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಹೋಗಲಿಕ್ಕೆ ಈಗ ಒಳ್ಳೇ ಸಮಯ ಎಂದು ಬಹುಜನ ಸರದಾರರು ಅಭಿಪ್ರಾ-ಯಪಟ್ಟರು. ಸಕಲ ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ಒಮ್ಮೆಲೆ ನಾಯಕನ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು, ಅವನನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸೋಲಿಸಿ, ಹೊಕ್ಕಲ್ಲಿ ಬೆನ್ನುಹತ್ತಿ ಅವನನ್ನೂ, ರಾಜಪುತ್ರನನ್ನೂ ಸೆರೆಹಿಡಿಯಬೇಕೆಂದು ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ವಿಜಯದಶಮಿಯ ಸುಮುಹೂರ್ತದಲ್ಲಿ ಹೊರ ಪಯಣವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಿದರು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಎಚ್ಚಮ್ಮನಾಯಕನ ಸೇವಕನು ಪತ್ರವನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು ಬಂದನು. ಜಗರಾಯನು ಆ ಪತ್ರವ-ನ್ನು ತೆಗಿಸಿ ಓದಿಸಲು ಅದರಲ್ಲಿ ನಾಯಕನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಬರೆದಿದ್ದನೇನೆಂದರೆ—"ಜಗರಾಯಾ, ನೀನು ಅರಸನನ್ನೂ, ಆತನ ಕುಟಂಬವನ್ನೂ ಕೊಲ್ಲಿಸಿದಿಯಷ್ಟೇ? ಈಗ ಒಬ್ಬ ಹುಡುಗನು-ನಾನು ಇಬ್ಬ-ರು ಮಾತ್ರ ಉಳಿದಿದ್ದೇವೆ. ಕೈಲಾದರೆ ಕಾಳಗವನ್ನು ಮಾಡಿ ನಮ್ಮಿಬ್ಬರನ್ನು ಕೊಲ್ಲು, ಅಂದರೆ ನಿನ್ನ

ಮೊಮ್ಮಗನು ಸುಖವಾಗಿ ಪಟ್ಟದ ಮೇಲೆ ಉಳಿಯುವನು.” ಈ ಪತ್ರದಿಂದ ಜಗರಾಯನಿಗೆ ಅಸಮಾಧಾನವಾಯಿತು. ಕೇಳಿಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದಂತೆ ಎಚ್ಚಮ್ಮನಾಯಕನು ಹತವೀರ್ಯನಾಗಿಲ್ಲೆಂದು ಆತನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನೊಂದುಕೊಂಡನು. ಆತನು ಹೊರಗೆ ಅಸಮಾಧಾನವನ್ನು ತೋರ್ಪಡಿಸದೆ, ಆ ಪತ್ರವನ್ನು ಹರಿದು ಚೂರು ಚೂರು ಮಾಡಿ, ಬಂದ ಸೇವಕನಿಗೆ—ಎಲಾ, ಹೋಗು, ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದಂತೆ ಮಾಡಲು ಚಿಕ್ಕರಾಯರು ಸಮರ್ಥರಿದ್ದಾರೆ. ಇಂಥ ಹಾಳು ಪತ್ರಗಳಿಂದ ಆಗುವುದೇನು? ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಅವನನ್ನು ಹೊರಗೆ ದಬ್ಬಿಸಿಬಿಟ್ಟನು. ವಿಜಯದಶಮಿಯ ಸುಮಾರಕ್ಕೆ ಯುದ್ಧ ಪ್ರಸಕ್ತಿಯು ಒದಗಬಹುದೆಂದು ಋಷೀಶ್ವರನು ಎಚ್ಚಮ್ಮನಾಯಕನಿಗೆ ಈ ಮೊದಲೇ ಹೇಳಿದ್ದನು. ವಿಜಯದಶಮಿಯು ಒಂದು ತಿಂಗಳು ಇತ್ತು. ನಾಯಕನು ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಪಕ್ಷದ ಜನರನ್ನು ಕರೆಸಿ ಒಟ್ಟುಗೂಡಿಸಿ, ಸೈನ್ಯವನ್ನು ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೊಳಿಸಿದನು. ಒಂದು ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಆತನ ಪ್ರಕೃತಿಯು ಸದೃಢವಾಗಿ, ಆತನು ಮೊದಲಿನಂತೆ, ಯುದ್ಧೋತ್ಸಾಹದಿಂದ ಮೆರೆಯಹತ್ತಿದನು. ವಿಜಯಾದಶಮಿಯ ಸುಮುಹೂರ್ತದಿಂದ ಜಗರಾಯನು ಹೊರಪಯಣ ಮಾಡಿ, ಏಕಾದಶಿಯ ದಿವಸ ಅರವತ್ತು ಸಾವಿರ ದಂಡಿನೊಡನೆ ಆಯಕಟ್ಟಿನ ಸ್ಥಳವನ್ನು ನೋಡಿ ತಳಊರಿದನು.

ಇತ್ತ ಎಚ್ಚಮ್ಮನಾಯಕನು ತನ್ನ ಇಪ್ಪತ್ತು ಸಾವಿರ ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ಮೂರು ಭಾಗಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಕುಮುದಿನಿಯು ಐದು ಸಾವಿರ ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ದುರ್ಗದಲ್ಲಿದ್ದು ರಾಜಪುತ್ರನನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸಬೇಕೆಂತಲೂ, ಚಾಂದಖಾನನು ಐದುಸಾವಿರ ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಸಾವಿರ ಕಾಲಾಳುಗಳನ್ನೂ, ೨೫೦ ಜನ ರಾವುತರನ್ನೂ ಕೂಡಿಸಿಕೊಂಡು, ಯುದ್ಧಭೂಮಿಯಿಂದ ಕೆಲವು ಅಂತರದ ಮೇಲೆ ಇರಬೇಕೆಂತಲೂ ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ಉಳಿದ ಹತ್ತುಸಾವಿರ ದಂಡಿನೊಡನೆ ನಾಯಕನು ಜಗರಾಯನಿಗೆ ಎದುರಾದನು. ಚಾಂದಖಾನನ ದಂಡಿನ ಹೊರತು ಉಭಯರ ದಂಡಾಳುಗಳು ಹಿಂದೂ ಜನರಾಗಿದ್ದರು. ಕನ್ನಡಿಗರು-ತೆಲಗರು-ಮಲಬಾರಿಗಳು-ತಮಿಳರು ಮೊದಲಾದವರಿಂದ ಕೂಡಿದ ಆ ಸೈನಿಕರು, ತರತರದ ವಾಹನಗಳಿಂದಲೂ, ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳಿಂದಲೂ ಸಜ್ಜಾಗಿದ್ದರು. ಆಶ್ವಿನಶುದ್ಧ ದ್ವಾದಶಿಯ ದಿವಸ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಆರಂಭವಾಯಿತು. ಜಗರಾಯನ ಸೈನ್ಯವು ದೊಡ್ಡದಿದ್ದದ್ದರಿಂದ ಮೊದಮೊದಲು ಎಚ್ಚಮ್ಮನಾಯಕನ ಸೈನ್ಯವು ಅದರ ಹೊಡೆತಕ್ಕೆ ಈಡಾಗದಾಯಿತು. ನಾಯಕನ ದಂಡಾಳುಗಳು ಹಿಂಜರಿಯಹತ್ತಿದರು. ಈ ದುರ್ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಕಂಡು ಎಚ್ಚಮ್ಮನಾಯಕನು ಆವೇಶದಿಂದ ಶತ್ರುಗಳ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದನು. ನಾಯಕನ ಅಂದಿನ ಪರಾಕ್ರಮವು ವರ್ಣನೀಯವಾಗಿತ್ತು. ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ಶತ್ರುಗಳು ಕೂಡ ಬಟ್ಟು ಕಚ್ಚಿದರು. ನಾಯಕನ ಈ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನು ನೋಡಿ ಅವನ ಸೈನಿಕರು ಆವೇಶದಿಂದ ವೈರಿಗಳ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದರು.

ಉಭಯರ ದಂಡಾಳುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಶೂರರ ಚಂಡುಗಳು ತೂರಾಡಿದವು. ಬರಬರುತ್ತ ಯುದ್ಧವು ಭರಕ್ಕೆ ಬಂದು, ನಾಯಕನ ದಂಡಿನವರ ಕೈಯು ಮೇಲಾಗತೊಡಗಿತು. ಜಗರಾಯನ ದಂಡಿನ ಬಲಕಡೆಯ ನಿಟ್ಟಿನವರು, ಎಚ್ಚಮ್ಮನಾಯಕನ ಉಪಟಳವನ್ನು ತಾಳಲಾರದೆ ಕಾಲದೆಗೆದರು. ನಾಯಕನ ದಂಡಿನೊಳಗಿನ ಉಳಿದ ಸರದಾರರೂ ಆ ದಿನ ಒಳ್ಳೇ ಪರಾಕ್ರಮದಿಂದ ಕಾದಿದರು. ಇದೇ ಸಂಧಿಯಲ್ಲಿ ಚಾಂದಖಾನನು ವೀರಾವೇಶದಿಂದ 'ದೀನ ದೀನ' ಎಂದು ಶಬ್ದಮಾಡುತ್ತ ತನ್ನ ಹಿಂದೂ ಮುಸಲ್ಮಾನರ ಮಿಶ್ರದಂಡಿನೊಡನೆ ಜಗರಾಯನ ದಂಡಿನ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದನು. ತಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಅಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ಮುಸಲ್ಮಾನ ದಂಡು ಬಂದದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ ಜಗರಾಯನ ದಂಡಿನವರು ಎದೆಗುಂದಿದರು. ತಾಳೀಕೋಟೆಯ ಕಾಳಗದಿಂದ ಮುಸಲ್ಮಾನರ ಅಂಜಿಕೆಯು ಹಿಂದೂಜನರ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಮನೆಮಾಡಿಕೊಂಡಿತ್ತು!. ಚಾಂದಖಾನನೂ, ಆತನ ಮುಸಲ್ಮಾನ ದಂಡಾಳುಗಳೂ, ಆ ದಂಡಾಳುಗಳೊಡನೆ ಹಿಂದೂ ದಂಡಿನವರೂ ಶೌರ್ಯದಿಂದ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಸಂಹರಿಸತೊಡಗಿದರು. ಜಗರಾಯನ ದಂಡು, ವೈರಿಗಳ ಹೊಡತವನ್ನು ತಾಳಲಾರದೆ, ವೈರಿಗಳಿಗೆ ಬೆನ್ನು ತೋರಿಸಿ ಓಡಹತ್ತಿತು. ಅದನ್ನು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಜಗರಾಯನು ಪಟ್ಟ ಶ್ರಮವು ವ್ಯರ್ಥವಾಯಿತು. ಆಗ ಎಚ್ಚಮನಾಯಕನ ಪಕ್ಷದವರು ಅವರನ್ನು ಬೆನ್ನಟ್ಟಿ ದಿಕ್ಕುಪಾಲಾಗಿ ಓಡಿಸಿದರು. ಜಗರಾಯನು ಓಡಿಹೋಗುವ ಅವಸರದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಕುಟುಂಬದವರನ್ನು ಹಿಂದೆ ಬಿಟ್ಟನು. ಅತ್ತ ಎಚ್ಚಮ್ಮನಾಯಕನು ಜಗರಾಯನ ಡೇರೆಗಳನ್ನು ಹೊಕ್ಕು, ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಬೊಕ್ಕಸವನ್ನೂ, ರಾಜಚಿಹ್ನೆಗಳನ್ನೂ ತಕ್ಕೊಂಡನು. ಎಷ್ಟೋ ಆನೆಗಳೂ, ಕುದುರೆಗಳೂ ನಾಯಕನ ಕೈ ಸೇರಿದವು. ಚಾಂದಖಾನನು ಜಗರಾಯನಿಗೆ ಚಂದ್ರಗಿರಿಯ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗಲಿಕ್ಕೆ ಆಸ್ಪದ ಕೊಡದ್ದರಿಂದ, ಅವನು ತನ್ನ ಉಳಿದ ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ಮೊಮ್ಮಗನನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಅಡವಿಯನ್ನು ಸೇರಬೇಕಾಯಿತು. ಇತ್ತ ಎಚ್ಚಮನಾಯಕನು ಎಂಟುಸಾವಿರ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಚಾಂದಖಾನನ ವಶಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟು ಚಂದ್ರಗಿರಿಯನ್ನು ಮುತ್ತಲಿಕ್ಕೆ ಕಳಿಸಿ, ತಾನು ಉಳಿದ ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ಶತ್ರುವಿನ ರಾಣೀವಾಸವನ್ನು ಕೂಡಿಕೊಂಡು ವಿಜಯೋತ್ಸವದಿಂದ ದುರ್ಗವನ್ನು ಸೇರಿ, ಋಷೀಶ್ವರನನ್ನು ವಂದಿಸಿದನು. ಎಚ್ಚಮ್ಮನಾಯಕನು ಋಷಿಯ ಹಸ್ತಸ್ಪರ್ಶದಿಂದ ಚಿನ್ನವೆಂಕಟನಿಗೆ ರಾಜ ಚಿಹ್ನೆಗಳನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಿ, ಆತನೇ ವಿಜಯನಗರದ ನ್ಯಾಯದ ಅರಸನೆಂದು ಸಾರಿದನು. ಅತ್ತ ಚಾಂದಖಾನನು ಗೊತ್ತಾದಂತೆ ಚಂದ್ರಗಿರಿಯನ್ನು ಮುತ್ತಿದನು.

ಎಚ್ಚಮ್ಮನಾಯಕನು ದುರ್ಗದಲ್ಲಿ ಮೂರು ದಿನ ವಿಶ್ರಾಂತಿಯನ್ನು ಪಡೆದು, ಋಷೀಶ್ವರನ ಸೇವೆಯಿಂದಲೂ, ಆತನ ಸದ್ಬೋಧಶ್ರವಣದಿಂದಲೂ ಪರಮಾನಂದವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದನು. ಬಳಿಕ

ಪ್ರತಿಪದೆಯ ದಿವಸ ಉಷಃಕಾಲಕ್ಕೆ ಆತನು ರಾಜಪುತ್ರನನ್ನು ಮುಂದೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಸಕಲ ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ಚಂದ್ರಗಿರಿಗೆ ಸಾಗಿದನು. ಸ್ವತಃ ರಾಜಕುಮಾರನು ದೊಡ್ಡ ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ಚಂದ್ರಗಿರಿಯನ್ನು ಮುತ್ತಿದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ, ರಾಜಧಾನಿಯ ರಕ್ಷಕನು ಶರಣುಬಂದು—"ಅರಸರು ತಮ್ಮ ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನು ಸ್ವಾಧೀನಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ನನ್ನನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸಬೇಕೆಂ"ದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದನು. ಎಚ್ಚಮ್ಮನಾಯಕನು ಆತನನ್ನು ಬಹುಮಾನಿಸಿ ಅಭಯವನ್ನಿತ್ತು ಕೋಟೆಯ ಯಾವತ್ತೂದ್ವಾರಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಪಟ್ಟಣದ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಕಾವಲಿನ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನಮ್ಮ ಸೈನಿಕರನ್ನು ಕಾವಲಿಡೆಂದು ತಿರುಮಲರಾಯನಿಗೆ ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿಲು, ಅದರಂತೆ ತಿರುಮಲರಾಯನು ಎಲ್ಲ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಮರುದಿವಸ ಉಷಃಕಾಲಕ್ಕೆ ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಬೇಕೆಂದು ಋಷೀಶ್ವರನ ಅಪ್ಪಣೆಯಾಗಿತ್ತು. ಪಟ್ಟಣವನ್ನು ಶೃಂಗರಿಸುವ ಕೆಲಸವು ಒತ್ತರದಿಂದ ಸಾಗಿತು. ರಂಗರಾಯರ ಕುಟುಂಬದ ಕೊಲೆಯಿಂದ ದುಃಖಿತರಾಗಿದ್ದ ಜನರು, ರಂಗರಾಯರ ಮಗನೇ ಜಯಶಾಲಿಯಾಗಿ ಪಟ್ಟಣವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುವನೆಂಬ ಆನಂದದಿಂದ ತಂತಮ್ಮ ಮನೆಗಳನ್ನು ಆಸ್ಥೆಯಿಂದ ಶೃಂಗರಿಸತೊಡಗಿದರು. ಎಷ್ಟೋ ಜನರು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ರಾಜಭಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾಗಬೇಕಾದೀತೆಂಬ ಭಯದಿಂದ ತಮ್ಮ ಮನೆಗಳನ್ನು ಶೃಂಗರಿಸತೊಡಗಿದರು. ಜಗರಾಯನ ಪಕ್ಷದ ಬಹುಜನರ ಮನಸ್ಸು ತಿರುಗಿ, ಅವರು ಹೊಸ ಅರಸನನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸ ತೊಡಗಿದರು. ಗೆದ್ದ ಎತ್ತಿನ ಬಾಲ ಹಿಡಿಯುವ ಜನರೇ ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು. ಒಟ್ಟಿಗೆ ಚಂದ್ರಗಿರಿಯ ಪ್ರಜೆಗಳೆಲ್ಲ ಬಹುತರ ರಂಗರಾಯನ ಪಕ್ಷವನ್ನು ವಹಿಸಿ ಮಾತಾಡುತ್ತ ಓಣಿ-ಬೀದಿಗಳನ್ನು ಶೃಂಗರಿಸತೊಡಗಿದ್ದರೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಯಾರ ಸಲುವಾಗಿ ಯಾವುದು ತಾನೆ ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆ? ಈಗ ಒಂದು ಒಂದುವರೆ ತಿಂಗಳ ಹಿಂದೆ ಷನೇ ರಂಗರಾಯನ ಸಕುಟುಂಬ ಕೊಲೆಯಾಗಿಹೋಗಿರಲು ಅದೇ ರಂಗರಾಯನ ಮಗನ ಪುರಪ್ರವೇಶ ಸಮಾರಂಭದ ಸಿದ್ಧತೆಯು ಈಗ ಆಸ್ಥೆಯಿಂದ ಮಾಡಲ್ಪಡತೊಡಗಿತ್ತು! ಬೆಳಗಿನ ಐದು ತಾಸಿಗೆ ರಾಜಧಾನಿಯು ಕೈಸೇರಿ, ಸಂಜೆಯೊಳಗಾಗಿ ಇಡೀ ರಾಜಧಾನಿಯು ಗುಡಿ-ತೋರಣ-ಧ್ವಜ-ಪತಾಕೆಗಳಿಂದಲೂ, ಬಗೆ ಬಗೆಯ ಕಮಾನುಗಳಿಂದಲೂ, ಮಂಟಪಗಳಿಂದಲೂ ಶೃಂಗರಿಸಿ ಸಿದ್ಧವಾಯಿತು.

ಬೆಳಗು ಎರಡು ತಾಸು ಇರುತ್ತಲೇ ಅರಸನ ಪಾಳಯದಲ್ಲಿ ವಾದ್ಯಗಳು ಬಾರಿಸ ತೊಡಗಿದವು. ಎಲ್ಲರ ಪ್ರಾತರ್ವಿಧಿಗಳು ತೀರಿ, ಆನೆಗಳು-ಕುದುರೆಗಳು ಶೃಂಗಾರವಾಗಹತ್ತಿದವು. ದಂಡಾಳುಗಳು ಪೋಷಾಕುಗಳನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳಹತ್ತಿದರು. ಕುಮುದಿನಿಯು ರಾಜಪುತ್ರನಿಗೆ ದರ್ಬಾರದ ಸುಂದರವಾದ ಪೋಷಾಕು ಹಾಕಿ, ಆತನನ್ನು ರಾಜಚಿಹ್ನಗಳಿಂದ ಕೈಮುಟ್ಟ ಅಲಂಕರಿಸಿದಳು. ತಾನು ಪುರುಷರ

ಯುದ್ಧದ ಉಡುಪು-ತೊಡಪುಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿ, ಕಡುಗಲಿಯಂತೆ ಒಪ್ಪಿದಳು. ಎಚ್ಚಮ್ಮನಾಯಕನು ಪೋಷಾಕು ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರಲು, ಕುಮುದಿನಿಯು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ರಾಜಪುತ್ರನ ಸಿದ್ಧತೆಯಾದದ್ದನ್ನು ತಿಳಿಸಿದಳು. ಆ ತರುಣದಂಪತಿಗಳು ಪರಸ್ಪರರನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿರುವಾಗ, ಕುಮುದಿನಿಯ ಎಡಗಣ್ಣೂ, ನಾಯಕನ ಬಲಗಣ್ಣೂ ಹಾರಹತ್ತಿದವು. ಆಗ ಪರಸ್ಪರರ ವಿಷಯವಾಗಿ ವಿಚಿತ್ರತರವಾದ ಆದರವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಯಿತು. ಆ ಬಗೆಯ ಆದರವು ಆ ದಂಪತಿಗಳಲ್ಲಿ ಈವರೆಗೆ ಎಂದೂ ಹುಟ್ಟಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅವರ ಮನಸ್ಸುಗಳು ಅಸ್ವಸ್ಥವಾದವು. ಪರಸ್ಪರರ ಅವಲೋಕನಕ್ಕಾಗಿ ಮನಸ್ಸು ಉತ್ಸುಕ-ವಾಗಿದ್ದರೂ, ಏನೋ ಒಂದು ಪ್ರಕಾರದ ಸಂಕೋಚತ್ವವು ಹುಟ್ಟಿ ಒಬ್ಬರು ಮತ್ತೊಬ್ಬರನ್ನು ನೋಡ-ದಾದರು. ಆಗ ನಾಯಕನ ಮನಸ್ಸು ನಿಲ್ಲಲಾರದೆ ಕುಮುದಿನಿಗೆ—ಪ್ರಿಯೇ, ಕುಮುದಿನೀ, ನಿಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಸಾಹಸದಿಂದ ಹಿಡಿದ ಕೆಲಸವು ಕೈಗೂಡಿದಂತಾಗಿ, ಹಿಂದಕ್ಕೆ ವಿವಾಹಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ್ದ ನಿನ್ನ ಪ್ರ-ತಿಜ್ಞೆಯು ಪೂರ್ಣವಾದಂತಾಯಿತಲ್ಲವೆ? ಅನ್ನಲು ಕುಮುದಿನಿಯು ಸ್ವಲ್ಪ ಲಜ್ಜಿತಳಾಗಿ—ಇದರಲ್ಲಿ ಯಾರ ಸಾಹಸವೇನು ಮಾಡಿದೆ? ಎಲ್ಲ ತಮ್ಮ ಪುಣ್ಯಪ್ರಭಾವವು, ಎಂದು ಉತ್ತರಕೊಡುತ್ತಿರುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಋಷೀಶ್ವರನು ಕರೆಯುತ್ತಾನೆಂದು ಒಬ್ಬ ಸೇವಕನು ನಾಯಕನಿಗೆ ಹೇಳಿದನು. ಕೂಡಲೆ ನಾಯಕನು ಋಷೀಶ್ವರನ ಬಳಿಗೆ ಹೋದನು, ಆಗ ಆ ಮಹಾತ್ಮನು ನಾಯಕನನ್ನು ಕುರಿತು—ಪ್ರತಾಪಿಯೇ, ಇನ್ನು ಬೇಗನೆ ಪುರಪ್ರವೇಶ ಸಮಾರಂಭ ಆರಂಭವಾಗಲಿ. ಈ ದಿನ ಸುಮುಹೂರ್ತವು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ-ರುವುದರಿಂದ ರಾಜಕುಮಾರನ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕದ ಕಾರವೂ, ನಿನ್ನ ವಿವಾಹದ ಕಾರ್ಯವೂ ಈ ದಿನವೇ ತೀರಿಹೋಗಲಿ, "ಶುಭಸ್ಯ ಶೀಘ್ರಂ" ಎಂಬ ಉಕ್ತಿಯಂತೆ ಶುಭಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ವಿಲಂಬವು ಕೆಲಸದ-ಲ್ಲ. ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯು ಪೂರ್ಣವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಈ ಕುಮುದಿನಿಯೊಡನೆ ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ನಿನ್ನ ನಿಜವಾದ ವಿವಾಹವಾಗಲಿಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಬಂಧವಿಲ್ಲ ಎನ್ನಲು ನಾಯಕನಿಗೂ, ಕುಮುದಿನಿಗೂ ಪರಮಾನಂದವಾಯಿ-ತು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಉಷಃಕಾಲವು ಸಮೀಪಿಸಿದ್ದರಿಂದ ರಾಜಪುತ್ರನೇ ಮೊದಲಾದವರು ಋಷೀಶ್ವರನ ಚರಣಕ್ಕೆರಗಿ, ಆ ಮಹಾತ್ಮನು ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಯನ್ನೇರಲು, ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ವಾಹನಗಳನ್ನು ಹತ್ತಿದರು. ಅನೇಕ ವಾದ್ಯಗಳೊಡನೆ ಚತುರಂಗ ಬಲವು ಯಥಾಕ್ರಮದಿಂದ ಹಿಂದೆಯೂ, ಮುಂದೆಯೂ ಸಡಗರದಿಂದ ಸಾಗಿತು. ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಮುಂದೆ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಸರದಾರರ ಕುದುರೆಗಳ ಸಾಲುಗಳು, ಅವುಗಳ ಹಿಂದೆ ಋಷೀಶ್ವರನ ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಯು, ಆ ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಯ ಹಿಂದೆ, ರಾಜಪುತ್ರನ ಶೃಂಗರಿಸಿದ ಆನೆಯು ಸಾಗಿದ್ದವು. ರಾಜಪುತ್ರ ನೊಡನೆ ಅಂಬಾರಿಯಲ್ಲಿ ಕುಮುದಿನಿಯು ಕುಳಿತಿದ್ದಳು. ರಾಜಪುತ್ರನ ಆನೆಯ ಬಲಗಡೆ-ಯಲ್ಲಿ ಎಚ್ಚಮನಾಯಕನ ಶೃಂಗರಿಸಿದ ಕುದುರೆಯೂ, ಎಡಗಡೆಯಲ್ಲಿ ಚಾಂದಖಾನ ಕುದುರೆಯೂ ಸಾಗಿದ್ದವು. ಅದರ ಹಿಂದೆ ಮತ್ತೆ ಸರದಾರರ ಕುದುರೆಗಳು ಸುವ್ಯವಸ್ಥೆಯಿಂದ ಸಾಗಿದ್ದವು.

ಈ ಮೇರೆಗೆ ರಾಜಪುತ್ರನು ಅತ್ಯಂತ ವೈಭವದಿಂದ ಪಟ್ಟಣವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ, ಕೆಲವು ಹೊತ್ತಿನ ಮೇಲೆ ಮುಖ್ಯ ರಾಜಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಸಾಗಿದನು. ಆಗ ಸಮಾರಂಭದ ಸೌಂದರ್ಯವೂ, ವೈಭವವೂ ಹೆಚ್ಚಿದವು. ರಾಜಮಾರ್ಗದ ಎಡಬಲಗಳಲ್ಲಿರುವ ಅಂತಸ್ತಿನ ಸುಂದರವಾದ ಮನೆಗಳ ಮುಂದೆ ಜಲಪೂರ ಕುಂಭಗಳನ್ನಿಟ್ಟು, ಬಾಗಿಲುಗಳನ್ನು ತೋರಣ, ಪುಷ್ಪಹಾರ, ಫಲ, ಪಲ್ಲವ ಮೊದಲಾದವು-ಗಳಿಂದ ಶೃಂಗರಿಸಿ, ಸುಗಂಧಯುಕ್ತ ಜಲದಿಂದ ಅಂಗಳಕ್ಕೆ ಥಳಿ ಹಾಕಿದ್ದರು. ಪ್ರತಿ ಒಬ್ಬರ ಬಾಗಿಲು-ಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಕಿದ ಸುಗಂಧಯುಕ್ತರೂಪದಿಂದ ಪಟ್ಟಣವೆಲ್ಲ ಘಮಘಮಿಸುತ್ತಿತ್ತು ಸುಮಂಗಲೆಯರು ನಡುನಡುವೆ ಆರತಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಲು, ಅವರ ಆರತಿಯ ತಟ್ಟೆಗಳು ಧನಪೂರ್ಣವಾಗುತ್ತಿದ್ದವು. ಉಪ್ಪರಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿದ್ದ ಸುಂದರ ಸ್ತ್ರೀಯರು ರಾಜಪುತ್ರನ ಮೇಲೆ ಮೊದಲು ತಮ್ಮ ನೇತ್ರಕುಮು-ದಗಳ ಮಳೆಸುರಿಸಿ, ಆಮೇಲೆ ಸುಗಂಧಪುಷ್ಪಗಳ ವೃಷ್ಟಿಗರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಎಷ್ಟೋ ಪ್ರಮದೆಯರು ರಾಜಪುತ್ರನ ಮೇಲೆ ಸುವರ್ಣಪುಷ್ಪಗಳನ್ನು ತೂರಿದರು; ಕೆಲವರು ಭತ್ತದ ಅರಳುಗಳನ್ನು ಸೂರೆ ಮಾಡಿದರು. ರಾಜಪುತ್ರನು ಮುಂದಕ್ಕೆ ಸಾಗಿದಂತೆ ರಾಜಮಾರ್ಗವು ಈ ಸುಮಂಗಲೆಯರು ತಮ್ಮ ಸುಂದರ ಕರಗಳಿಂದ ಸುರಿಸಿದ ಮಂಗಲದ್ರವ್ಯಗಳಿಂದ ಸುಶೋಭಿತವಾಗುತ್ತಿತ್ತು, ಈ ಸುಮನೋ-ಹರವಾದ ಪ್ರವೇಶ ಸಮಾರಂಭವು ಸಹೃದಯರ ಆನಂದಭಾಷ್ಪಗಳ ಸೇಚನದಿಂದ ಸತೇಜತ್ವವನ್ನು ಪಡೆದು, ಎರಡು ತಾಸು ಏರುವುದರೊಳಗೆ ಮುಗಿದು, ರಾಜಪುತ್ರನು ದಿವಾಣಖಾನೆಯ ಬಾಗಿಲಿಗೆ ಬರಲು, ಅಲ್ಲಿ ಸುಮಂಗಲೆಯರು ಆರತಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ನಿವಾಳೆಗಳನ್ನು ತೆಗೆದರು. ರಾಜಪುತ್ರನು ಶೃಂಗರಿಸಿದ ಆ ದಿವಾಣಖಾನೆಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಅದು ನಿಯಂತ್ರಿತ ಜನರಿಂದ ಸಂಘ-ಟಿತವಾಗಿತ್ತು. ಸರದಾರರು, ಸರಕಾರದ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಅಧಿಕಾರಸ್ಥರು, ಶೆಟ್ಟರು, ಸಾವುಕಾರರು, ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತ ಜನರು ಮೊದಲಾದವರಿಂದ ಅದು ತುಂಬಿಹೋಗಿತ್ತು. ಋಷೀಶ್ವರನು ಹಸ್ತಲಾಘವವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ರಾಜಪುತ್ರನನ್ನು ಸಿಂಹಾಸನದ ಮೇಲೆ ಕುಳ್ಳಿರಿಸುವಾಗ, ೩ನೇ ರಂಗರಾಯನ ಸೌಜನ್ಯವನ್ನು ನೆನಸಿ, ಎಲ್ಲರ ಕಣ್ಣುಗಳೊಳಗಿಂದ ನೀರುಗಳು ಬಂದವು. ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕದ ಉಪಕರಣಗಳು ಸಿದ್ಧ-ವಾಗಿರಲು, ಆ ಮಹಾಪುರುಷನೇ ಕೈಮುಟ್ಟಿ ಅಭಿಷೇಕದ ವಿಧಿಯನ್ನು ಮುಗಿಸಿದನು! ಋಷೀಶ್ವರನು ಪೀಠದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ರಮಿಸಲು, ಎಚ್ಚಮ್ಮನಾಯಕನೇ ಮೊದಲಾದರು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು-ಕೊಂಡರು. ಸ್ತುತಿಪಾಠಕರ ಸ್ತುತಿಗಳೂ, ಸಂಬೋಧನಗಳೂ, ಸೂಚನೆಗಳೂ ನಡೆದಿರಲು, ಅರಸನ ವಂದನದ ಶಿಷ್ಟಾಚಾರಕ್ಕೆ ಆರಂಭವಾಯಿತು. ಎಲ್ಲ ಸರದಾರರು ಚಿನ್ನವೆಂಕಟರಾಜನ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡದ್ದರ ಚಿಹ್ನವೋ ಅನ್ನುವಂತೆ, ಆತನಿಗೆ ಕಾಣಿಕೆಯನ್ನಿತ್ತು ಸಾಷ್ಟಾಂಗವಾಗಿ ವಂದಿಸಿದರು. ವಿಜಯನಗರದ ರಾಯರ ಪೂರ್ವ ಸಾಂಪ್ರದಾಯದಂತೆ, ಮುಸಲ್ಮಾನರ ಸಮಾಧಾನಕ್ಕಾಗಿ ಸಿಂಹಾಸ-

ನದ ಹತ್ತಿರ ಕುರಾಣವನ್ನು ಇಟ್ಟಿರಲು, ಚಾಂದಖಾನನು ಕಾಣಿಕೆಯನ್ನಿತ್ತು ಅರಸನಿಗೆ ಸಾಷ್ಟಾಂಗವಾಗಿ ನಮಿಸಿದನು. ಸಾಂಪ್ರದಾಯದಂತೆ ಆಗಬೇಕಾಗಿದ್ದ ಕೃತಿಗಳೆಲ್ಲ ಸಾಂಗವಾಗತೊಡಗಿದ್ದವು. ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ನೋಡಿ ಎಚ್ಚಮನಾಯಕನ, ಹಾಗು ಕುಮುದಿನಿಯ ಕಣ್ಣುಗಳೊಳಗಿಂದ ಆನಂದಭಾಷ್ಪಗಳು ಹರಿಯತೊಡಗಿದವು !

ಆ ಆನಂದಪೂರ್ಣವಾದ ಸುಸಮಯದಲ್ಲಿ ಋಷೀಶ್ವರನು ಎದ್ದುನಿಂತು ಕುಮುದಿನಿಯನ್ನು ಕರೆದು—ಅಮ್ಮಾ ಕುಮುದಿನಿ, ಮುಂದಕ್ಕೆ ಬಾರಮ್ಮಾ! ಗಂಗಾಪ್ರವಾಹದಂತ ಪವಿತ್ರವಾದ ಅಂತಃಕರಣವೂ, ಪರಿಶುದ್ಧವಾದ ಆಚರಣೆಯೂ ಉಳ್ಳ ನೀನು, ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯಿಂದಲೂ ನಿನಗೆ ಅನುರೂಪನಾಗಿದ್ದು, ಪವಿತ್ರವಾದ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯವ್ರತದಿಂದ ಪರಿಪೂರ್ಣವಾಗಿರುವ ಈ ನರವೀರನಾದ ಎಚ್ಚಮ್ಮನಾಯಕನ ಕೊರಳಲ್ಲಿ ಈ ಗಂಭೀರವಾದ ಸಭೆಯ ಸಮಕ್ಷ ಮಾಲೆಹಾಕುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಬಾ, ಎಂದು ಕರೆದು ಕುಮುದಿನಿಯ ಮುಂದೆ ಪುಷ್ಪಮಾಲೆಯನ್ನು ಹಿಡಿದನು. ಆಗ ಕುಮುದಿನಿಯು ವಿನಯದಿಂದ ತಲೆಬಾಗಿ, ಆನಂದಾತಿಶಯದಿಂದ ಕಂಪಿಸುತ್ತ ಋಷೀಶ್ವರನ ಚರಣಕ್ಕೆರಗಿ ಆತನ ಕೈಯೊಳಗಿನ ಮಾಲೆಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದಳು. ತರುವಾಯ ಆ ಕೋಮಲೆಯು ತಲೆಯನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ಮೇಲಕ್ಕೆತ್ತಿ ಹೃದಯವು ಕಂಪಿಸುತ್ತಿರಲು, ಆಗಲೇ ಋಷೀಶ್ವರನನ್ನು ವಂದಿಸಿ ನಿಂತಿದ್ದ ಎಚ್ಚಮ್ಮನಾಯಕನ ಕೊರಳಲ್ಲಿ ಮಾಲೆಯನ್ನು ಹಾಕಿದಳು. ತರುವಾಯ ಋಷೀಶ್ವರನು ಕುಮುದಿನಿಯ ಬಲಗೈಯನ್ನು ತನ್ನ ಬಲಗೈಯಲ್ಲಿಯೂ, ಎಚ್ಚಮ್ಮನಾಯಕನ ಬಲಗೈಯನ್ನು ತನ್ನ ಎಡಗೈಯಲ್ಲಿಯೂ ಹಿಡಿದು, ಅವರಿಬ್ಬರನ್ನು ಕೃಪಾದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡುತ್ತ ಕುಮುದಿನಿಯ ಹಸ್ತವನ್ನು ನಾಯಕನ ಹಸ್ತದಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟು—ನಾಯಕನೇ, ಕುಮುದಿನಿಯ ಈ ಪುಣ್ಯಹಸ್ತವು ಎರಡುವರ್ಷ ಸತ್ಪುರುಷ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಧನ್ಯನಾಗಿರುವುದು ಕಂಡೆಯಾ! ಇಂದಿನಿಂದ ನೀನು ವಿವಾಹಿತನಾಗಿ ಅಗಾಧವಾದ ಈಶ್ವರೀಮಾಯೆಯ ವೈಭವವನ್ನು ಅರಿಯಲು ಅಧಿಕಾರಿಯಾದೆ! ಆದರೂ, ಈಶ್ವರನನ್ನು ಮರೆತು ಆ ಮಾಯಾಮೋಹಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿ ಸುಖ-ದುಃಖಗಳ ತಿಕ್ಕಾಟದಿಂದ ಗಾಸಿಯಾಗಬೇಡ; ಸಮಾಗಮದ ಯೋಗದಿಂದ ಮಾಯೆಯು ನಿರ್ದುಷ್ಟವಾದ ಈಶ್ವರೀ ಪ್ರಸಾದವೆಂತಲೇ ತಿಳಿದು, ಅದರ ಸಹಾಯದಿಂದಲೇ ಈಶ್ವರಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪಡೆದು ಪತ್ನಿಯೊಡನೆ ಕೃತಕೃತ್ಯನಾಗು! ಇದು ನನ್ನ ಪೂರ್ಣಾಶೀರ್ವಾದವು, ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಅವರಿಬ್ಬರು ವಂದಿಸುತ್ತಿರಲು ವರದ ಹಸ್ತವನ್ನು ಅವರ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಇಟ್ಟು, ತನ್ನ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡನು. ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಮಾಗಮದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಸಭೆಯು ನಿರ್ವೈರವಾಗಿ ಶುದ್ಧಾನಂದದ ಅನುಭವವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಿತ್ತು. ಪ್ರಿಯವಾಚಕರೇ, ಈಗ ಚಂದ್ರಗಿರಿಯ

ದಿವಾಣಖಾನೆಯಲ್ಲಿ ಕ್ರಮಿಸಿ ಹೋಗುತ್ತಿರುವ ಸುಮುಹೂರ್ತದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಜನರ ಇಷ್ಟಾರ್ಥಗಳು ಪೂರ್ಣವಾದವೆಂಬುದನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತಂದಿರೇನು? ಮಗನಾದ ಚಿನ್ನವೆಂಕಟನು ಪಟ್ಟವೇರಿದ್ದರಿಂದ ಸ್ವರ್ಗಸ್ಥರಾದ ೩ನೇ ರಂಗರಾಯರ ಇಷ್ಟಾರ್ಥವು ಪೂರ್ಣವಾಯಿತು; ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯು ಕೈಗೂಡಿದ್ದರಿಂದಾದ ಆನಂದದೊಡನೆ ಕುಮುದಿನಿಯ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗಲು, ಎಚ್ಚಮನಾಯಕನ ಇಷ್ಟಾರ್ಥವು ಪೂರವಾಯಿತು; ಸನ್ಮಿತ್ರನ ಕಾರ್ಯಸಾಧನದಲ್ಲಿ ತನ್ನಿಂದ ಯಥಾಶಕ್ತಿ ಸಹಾಯವಾದದ್ದರಿಂದ ಚಾಂದಖಾನನ ಇಷ್ಟಾರ್ಥವು ಪೂರ್ಣವಾಯಿತು. ಸಮಾಗಮದಿಂದ ಯಾರ ಇಷ್ಟಾರ್ಥವು ತಾನೆ ಪೂರ್ಣವಾಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ !!

೧೪ನೆಯ ಪ್ರಕರಣ

ಶೃಂಗಾರಸಾಗರ

ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಎಚ್ಚಮ್ಮನಾಯಕನು ಕುಮುದಿನಿಯ ಪಾಣಿಗ್ರಹಣವನ್ನು ಮಾಡಿದ ಬಳಿಕ ಆ ತರುಣದಂಪತಿಗಳ ಭಾವವು ಒಮ್ಮೆಲೆ ಬಲವಾದದ್ದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ, ಯಾರಿಗಾದರೂ ಕೌತುಕವಾಗ-ದೆಯಿರದು. ಕುಮುದಿನಿಯ ದಿಟ್ಟತನವೆಷ್ಟು, ಪರಾಕ್ರಮವೆಷ್ಟು, ಸಾಹಸವೆಷ್ಟು? ಆಕೆಯು ಮಾಡಿದ ಒಂದೊಂದು ಕೆಲಸವನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತಂದರೆ, ಆಕೆಯನ್ನು ಸ್ತ್ರೀ ರೂಪಧರಿಸಿದ ಪುರುಷನೆಂತ-ಲೇ ಹೇಳಬೇಕಾಗುವುದು. ಅಂಥ ಕುಮುದಿನಿಯ ಆ ದಿಟ್ಟತನವೂ, ಪರಾಕ್ರಮವೂ, ಸಾಹಸವೂ ವಿವಾಹಕಾಲದಲ್ಲಿ ಎತ್ತ ಹೋದವೋ ಏನೋ! ಆಕೆಗೆ ಎಚ್ಚಮ್ಮನಾಯಕನ ಎದುರಿಗೆ ನಿಲ್ಲಲಿಕ್ಕೂ, ಆತನನ್ನು ದಿಟ್ಟಿಸಿ ನೋಡಲಿಕ್ಕೂ ಧೈರ್ಯವಾಗದ್ದರಿಂದ, ಎದೆಯು ದಡಗುಟ್ಟಿ ಹಾರುತ್ತಿರಲು, ಆಕೆ-ಯು ಮೆಲ್ಲನೆ ಮುಖವೆತ್ತಿ ಯಾವಾಗಾದರೊಮ್ಮೆ ಆತನನ್ನು ಕದ್ದು ತಟ್ಟನೆ ನೋಡಿ, ನೋಡಿಯೂ ನೋಡದವಳಂತೆ ಇರುತ್ತಿದ್ದಳು! ಆ ಸುಂದರಿಯು ಕಂಪಿಸುವ ಕೈಗಳಿಂದ ಪುಷ್ಪಮಾಲೆಯನ್ನು ಪ್ರ-ಯಾಸಪಟ್ಟು ಪತಿಯ ಕೊರಳಲ್ಲಿ ಹಾಕುವಾಗ, ಅಂಗಸ್ಪರ್ಶವಾದ ನೆವದಿಂದ ದಮ್ಮನೆ ದಣಿದಂತೆ ಆಗಿ ಆಕೆಯ ಸರ್ವಾಂಗವು ಬೆವರಲು, ಮೈಜುಮ್ಮೆಂದು ಕಂಪಿಸಹತ್ತಿ ರೋಮಾಂಚನಗಳೆದ್ದವು! ಋಷೀಶ್ವರನು ಆ ಕೋಮಲೆಯ ಹಸ್ತವನ್ನು ನಾಯಕನ ಹಸ್ತದಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟಿರಲು, ಆಕೆಗೆ ಸುಖವೋ ದುಃಖವೋ ಎಂಬುದಾವುದೂ ತಿಳಿಯದೆ, ಏನೋ ಒಂದು ತರವಾದಂತಾಗಿ ಆಕೆಯ ಮನಸ್ಸು ಚಂಚಲವಾಯಿತು, ಶ್ವಾಸೋಚ್ಛ್ವಾಸದ ವ್ಯಾಪಾರವು ಒತ್ತರದಿಂದ ಸಾಗಹತ್ತಿತು. ಆಕೆಯ ಹಸ್ತ-ವು ಬೆವತು ಜಡವಾಯಿತು! ಇಂಥ ಪುಕ್ಕಿಯು ಅಗಸನ ಸಹಾಯದಿಂದ ರಾಜಪುತ್ರನನ್ನು ಹ್ಯಾಗೆ ಕರಕೊಂಡು ಹೋಗಿರಬಹುದು! ಮಧ್ಯಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಅಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ತನ್ನ ಕೈಯನ್ನು ಹಿಡಿದ ದುರಗಪ್ಪ-ನಾಯಕನನ್ನು ಮಾತಿನಪೆಟ್ಟಿನಿಂದಲೇ ಹ್ಯಾಗೆ ಮೆತ್ತಗೆ ಮಾಡಿರಬಹುದು! ಇರಲಿ, ಕುಮುದಿನಿಯು ಎಷ್ಟಾದರೂ ಹೆಂಗಸು, ಆಕೆಯು ಪ್ರಸಂಗವಿಶೇಷದಲ್ಲಿ ಪುಕ್ಕಿಯಾದಳೆಂದೂ ಅನ್ನಬಹುದು; ಆದರೆ ಎಚ್ಚಮನಾಯಕನಂಥ ನರವೀರನ ಸ್ಥಿತಿಯೂ ಕುಮುದಿನಿಯಂತೆಯೇ ಆಗಲಿಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೇನು? ಕುಮುದಿನಿಯನ್ನು ದಿಟ್ಟಿಸಿ ನೋಡಲಿಕ್ಕೂ, ಆಕೆಯ ಹೆಸರನ್ನು ಸಂಕೋಚವಿಲ್ಲದೆ ಉಚ್ಚರಿಸಲಿಕ್ಕೂ ಆತನಿಗೆ ಧೈರ್ಯವಾಗಬಾರದೇನು? ಕುಮುದಿನಿಯೇನು ಹೊಸಬಳೆ? ಆಕೆಯ ಪರಿಚಯವು

ನಾಯಕನಿಗೆ ಇದ್ದಿಲ್ಲವೆ? ಅಥವಾ ಮನುಷ್ಯಲೋಕದ ಕುಮುದಿನಿಯು ಹೋಗಿ ದೇವಲೋಕದ ಕುಮುದಿನಿಯು ಆಗಿದ್ದಳೆ? ಏನೂ ಇಲ್ಲ ವಿವಾಹವೆಂಬ ಮನೋಹರವಾದ ಬಂಧನದ ಪ್ರಭಾವವೇ ಅಂಥಾದ್ದು! ಆ ಬಂಧನಕ್ಕೊಳಗಾದ ಸ್ತ್ರೀಪುರುಷರ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವು ನಷ್ಟವಾಗಿ, ಹೆಂಡತಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಪತಿಭಕ್ತಿಯ ಮಾನದಿಂದ ಗಂಡನಿಗೂ, ಗಂಡನಲ್ಲಿದ್ದ ಪತ್ನಿ ಪ್ರೇಮದ ಮಾನದಿಂದ ಹೆಂಡತಿಗೂ ಸುಖವಾಗಬೇಕೆಂಬದು ಸಾಮಾನ್ಯ ನಿಯಮವಾಗಿರುವುದು! ಹೀಗೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವು ನಷ್ಟವಾದ ಬಳಿಕ ಪರಾವಲಂಬಿಗಳಾದ ದಂಪತಿಗಳನ್ನು ಲಜ್ಜಾ-ಭಯಗಳು ಆವರಿಸುವುದೇನಾಶ್ಚರ್ಯವು?

ರಸಿಕರಾದ ಪ್ರಿಯವಾಚಕರೇ, ಕುಮುದಿನಿಯು ಲೋಕಸುಂದರಿಯೆಂದು ನಾವು ಹಿಂದೆ ಆಗಾಗ್ಗೆ ವರ್ಣಿಸಿದ್ದನ್ನು ನೀವು ಮರೆತಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ; ಆದರೆ, ಅವಿವಾಹಿತಳಾಗಿ ಕೇವಲ ಸರಳವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಒಪ್ಪು-ತ್ತಿದ್ದ ಆಗಿನ ಕುಮುದಿನಿಯ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಸೌಂದರ್ಯಕ್ಕೂ ವಿವಾಹಿತಳಾಗಿ ಸಂಕೋಚ ವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಒಪ್ಪುವ ಈಗಿನ ಕುಮುದಿನಿಯ ಸುಲಲಿತ ಸೌಂದರ್ಯಕ್ಕೂ ಬಹಳ ಅಂತರವಿರುವುದೆಂಬ ಮಾತ-ನ್ನು ನೀವು ಒಪ್ಪದೆ ಇರಲಾರಿರಿ. ಸಂಕೋಚ ವೃತ್ತಿಯಿಂದುಂಟಾದ ಲಜ್ಜೆ ಮೂಲಕ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಸೌಂ-ದರ್ಯಕ್ಕೆ ಕಳೆಯೇರುವುದರಿಂದ, ಲಜ್ಜೆಯನ್ನು ಸ್ತ್ರೀಯರ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾದ ಅಲಂಕಾರವೆಂತಲೇ ಹೇಳತಕ್ಕದ್ದು. ಕುಮುದಿನಿಯು ಇಂದು ಈ ಅಲಂಕಾರ ದಿಂದ ಅಲಂಕೃತಳಾಗಿರಲು, ಆ ಮುದ್ದೆ-ಯನ್ನು ರಸಿಕರಾದ ಪ್ರಮದೆಯರು ಉತ್ತಮೋತ್ತಮವಾದ ವಸ್ತ್ರಾಭರಣಗಳಿಂದಲೂ, ಕುಂಕುಮ-ಕೇತಕಿ-ಪುಷ್ಪಮಾಲೆ-ಕಾಡಿಗೆ ಮೊದಲಾದ ಸೌಭಾಗ್ಯ ದ್ರವ್ಯಗಳಿಂದಲೂ, ಮತ್ತಿಷ್ಟು ಅಲಂಕರಿಸಿದರು. ಕುಮುದಿನಿಯ ಇಂದಿನ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವ ಯೋಗ್ಯತೆಯು ಯಾವನಿಗಿರುವುದು? ತಿ-ದ್ದಿಮಾಡಿದ ಚಿನ್ನದ ಪುತ್ಥಳಿಯಂತೆ ಇದ್ದ ಆಕೆಯು, ವಸ್ತ್ರಾಭರಣಗಳಿಂದ ಎದ್ದುಕಾಣುವುದನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ನೋಡಿದವರ ಕಣ್ಣುಗಳು ಮಾತ್ರ ಸಫಲವಾದವುಗಳೆಂದು ನಾವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳುವೆವು? ಆ ದಿನ ಕುಮುದಿನಿಯು ಉತ್ತಮವಾದ ಜರದ ಬಿಳಿಯ ಸೂಕ್ಷ್ಮಪತ್ತಲವನ್ನು ತಿದ್ದಿ ಉಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಜರದಂ-ಚಿನ ಹಸರು ರೇಶಿಮೆಯ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಕುಪ್ಪಸವನ್ನು ಮೈಗೆ ಒರಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ತೊಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದಳು. ಮೊ-ದಲೇ ಮುದ್ದು ಸುರಿಯುವ ಆಕೆಯ ಮುಖವು; ಅದರಲ್ಲಿ ಚತುರರಾದ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಆಕೆಯ ಕಿವಿಗಳ-ಲ್ಲಿ ಮುತ್ತಿನ ಬುಗುಡಿ-ವಜ್ರದ ಬೆಂಡೋಲೆಗಳನ್ನೂ, ಮೂಗಿನಲ್ಲಿ ಬುಲಾಕು-ಮೂಗುಬಟ್ಟುಗಳನ್ನೂ ಒಪ್ಪುವಂತೆ ಇಟ್ಟಿದ್ದರಿಂದ ಆ ಮುಖದ ಮೋಹಕತ್ವವು ಮತ್ತಿಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಿತು. ಆಕೆಗೆ ಹೆರಳುಹಾಕಿ ಚಕ್ರ-ದುರುಬವನ್ನು ಕಟ್ಟಿ, ಅದರಲ್ಲಿ ಹರಳು ಕೆಚ್ಚಿದ ಚಿನ್ನದ ಒಂದೆಂದರೆ ಒಂದೇ ಗುಲಾಬಿಯ ಹೂವನ್ನು ತಿರುಗಿಸಿ, ಆ ತುರುಬಿನ ಸುತ್ತಲು, ಮಲ್ಲಿಗೆ-ಪಾರಿಜಾತಗಳ ಅರಳುಮಗ್ಗೆಗಳ ಸುಂದರ ಮಾಲೆಗಳನ್ನು

ಮುಡಿಸಿದ್ದರು. ಆ ಚಾರುಗಾತ್ರಿಯ ಕೊರಳಲ್ಲಿ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದ ಪತ್ತಲದೊಳಗಿಂದ ಕಾಣುವ ಸರಿಗೆ-ಚಂದ್ರಹಾರಗಳೂ, ತೋಳುಗಳಲ್ಲಿ ಒಪ್ಪುವ ಒಂಕಿ-ನಾಗಮುರಿಗೆಗಳೂ, ಕೈಯೊಳಗಿನ ಬಣ್ಣಬಣ್ಣದ ಬಳೆಗಳನ್ನಲಂಕರಿಸುವ ವಜ್ರದ ಕಂಕಣ ತೋಡೆಗಳೂ ಬಹು ಮನೋಹರವಾಗಿ ಒಪ್ಪುತ್ತಿದ್ದವು. ಆ ಮುಗ್ಧೆಯ ಟೊಂಕದೊಳಗಿನ ಚಿನ್ನದ ಪಟ್ಟಿಯಿಂದುಂಟಾದ ಶೋಭೆಯನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವುದಂತು ಅಸಾಧ್ಯವೇ ಸರಿ. ಆ ಪಟ್ಟಿಯು ಟೊಂಕವನ್ನು ರಾವಿಕೊಂಡು ಹೊಳೆಯುತ್ತಿದ್ದದ್ದರಿಂದ, ಅದರ ಮೇಲ್ಗಡೆಯಲ್ಲಿ ಕುಪ್ಪಸವನ್ನು ಬಿಗಿದು, ಸೆರಗನ್ನು ಮೆಲ್ಲನೆ ಎತ್ತಿ ಅದೇ ಬರುತ್ತಿರುವ ಬಟ್ಟಕುಚಗಳಿಂದ ಸುಂದರವಾಗಿ ತೋರುವ ಹೃದಯಪ್ರದೇಶವೂ, ಕೆಳಗಡೆಯಲ್ಲಿ ಶರೀರದ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ವೃದ್ಧಿಗೊಳಿಸುವ ಸ್ಥೂಲವಾದ ನಿತಂಬಪ್ರದೇಶವೂ ವಿಂಗಡವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದವು. ಆಕೆಯು ಕಾಲಲ್ಲಿ ಸರಪಳಿಯನ್ನೂ ಪೈಜಣವನ್ನೂ ಇಟ್ಟು, ಪಾದದ ಬೆರಳುಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಲುಂಗುರ ಸುರಳಿ-ಪಿಲ್ಲೆಗಳನ್ನೂ ಇಟ್ಟಿದ್ದಳು. ಆ ವಿಶಾಲಾಕ್ಷಿಯು ಕಣ್ಣುಗಳು ಕಾಡಿಗೆಯಿಂದಲೂ, ಹಣೆಯು ಸುಂದರವಾದ ತಿಲಕದಿಂದಲೂ ಚಿತ್ತಾಕರ್ಷಕವಾಗಿ ಒಪ್ಪುತ್ತಿದ್ದವು. ಆಕೆಯ ಶರೀರವು ಸುಗಂಧಲೇಪನದಿಂದ ಘಮಘಮಿಸುತ್ತಿದ್ದು, ಮುಖವು ಸುಗಂಧಯುಕ್ತವಾದ ತಾಂಬೂಲದಿಂದ ಅಲಂಕೃತವಾಗಿತ್ತು ಕುಮುದಿನಿಯ ಯಾವ ಅವಯವಗಳ ಸೌಂದರ್ಯ ದಲ್ಲಿಯೂ ಕುಂದು ಇಡುವ ಹಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಒಟ್ಟಿಗೆ ಆಕೆಯು ಮಧ್ಯಮ ನಿಲುವಿಕೆಯ, ಬಿಗಿಯಾದ ಮೈಕಟ್ಟಿನ ಚೆಲುವೆಯಾದ ಸುಂದರ ತರುಣಿಯಾಗಿದ್ದಳು.

ಇತ್ತ ಬಹುತರ ಯಾವಾಗಲೂ ಪುರುಷವೇಷದಿಂದಲೇ ಇರುತ್ತಿದ್ದ ಕುಮುದಿನಿಗೆ, ಇಂದಿನ ವಸ್ತ್ರಾಲಂಕಾರಗಳ ಆಡಂಬರದಿಂದ ಹಿಡಿದುಬಿಟ್ಟ ಹಾಗಾಗಿ, ಜನರಮುಂದೆ-ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಪತಿಯ ಎದುರಿಗೆ ಹೋಗಲಿಕ್ಕೆ ಆಕೆಗೆ ನಾಚಿಕೆಸಾವು ಬಂದಂತಾಯಿತು! ಏಕಾಂತದಲ್ಲಿ ಈ ವೇಷದಿಂದ ಪತಿಯ ಬಳಿಗೆ ಹ್ಯಾಗೆ ಹೋಗಬೇಕು? ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದಬಳಿಕ ಪತಿಯ ಎದುರಿಗೆ ಹ್ಯಾಗೆ ನಿಲ್ಲಬೇಕು? ಅಂಜುತ್ತ ನಿಂತುಕೊಂಡಿದ್ದ ನನ್ನನ್ನು ಪತಿಯು ಮಾತಾಡಿಸಿದರೆ, ಹ್ಯಾಗೆ ಮಾತಾಡಬೇಕು? ಮಾತಾಡಲಾರದೆ ಮರುಳೆಯಂತೆ ನಿಂತಿದ್ದ ನನಗೆ ಪತಿಯು ಏನಾದರೂ ಬೇಡಿದರೆ ಹ್ಯಾಗೆ ಒಯ್ದುಕೊಡಬೇಕು? ಎಂಬಿವೇ ಮೊದಲಾದ ಸರ್ವಸಾಧಾರಣ ಸಂಗತಿಗಳೂ ಅಂದು ಆ ಕೋಮಲೆಗೆ ಗಹನ ವಿಷಯಗಳಾಗಿ, ಆಕೆಯನ್ನು ವಿಚಾರಮಗ್ನವಾಗಿ ಮಾಡಿಬಿಟ್ಟವು! ಅನುಭವಿಕರಾದ ತನ್ನ ಓರಿಗೆಯ ಗೆಳತಿಯರನ್ನು ಕೇಳಿ ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳ ನಿರ್ಣಯ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದರೆ, ಯಾವಾಗಲೂ ಗಂಡರಾಮಿಯಂತೆ ಪುರುಷರೊಡನೆ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಪೌರುಷದ ಆಲೋಚನೆಗಳನ್ನೂ, ಕೃತಿಗಳನ್ನೂ ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿಯೇ ಆಕೆಯ ಕಾಲಕ್ಷೇಪವಾದದ್ದರಿಂದ, ಆಕೆಗೆ ಅಂಥ ಸಲಿಗೆಯ ಗೆಳತಿಯರೇ ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ಹೊತ್ತು ಮುಣುಗಿತು,

ಬಿದಿಗೆಯ ಚಂದ್ರನು ಮೇಲಕ್ಕೇರಿ ಮೋಡಗಳೊಳಗೆ ತನ್ನ ಕಿರಣಗಳನ್ನು ಭೇದಿಸಿ ಮಂದಪ್ರಕಾಶವನ್ನು ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗೆ ಹರವಿದನು. ಕುಮುದಿನಿಯು ನಾಲ್ಕು ತಾಸು ರಾತ್ರಿಯ ಸುಮಾರಕ್ಕೆ ವಿಲಾಸ ಮಂದಿರ-ದಲ್ಲಿದ್ದ ಪತಿಯ ಬಳಿಗೆ ಶಂಕಿಸುತ್ತ ಹೊರಟಳು. ಆಕೆಯ ಕಾಲುಂಗುರಗಳ ಸ್ಪಷ್ಟವಾದ - ಸಪ್ಪಳವು, ಪೈಜಣಗಳ ಮಂಜುಳ ನಾದದಲ್ಲಿ ಬೆರೆತುಕೊಂಡು ಸುಶ್ರಾವ್ಯ ಮಿಶ್ರಧ್ವನಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತಿರ-ಲು, ವಿಲಾಸ ಮಂದಿರವು ಸಮೀಪಿಸಿದಂತೆ ಆಕೆಯ ಎದೆಯು ದಡಗುಟ್ಟ ಹಾರುತ್ತಿರಲು, ಆಕೆಗೆ ಎಂದೂ ನಡೆದು ಗೊತ್ತಿಲ್ಲದ ಮಂದಗಮನವು ತಾನೇ ತಲೆದೋರಿ ನೋಡುವವರಿಗೆ ಅಂದವಾಗಿ ಒಪ್ಪುತ್ತಿರಲು, ಒಮ್ಮೆ ಹ್ಯಾಗಾದರೂ ಮಾಡಿ ಆಕೆಯು ಪತಿಯ ಸನ್ನಿಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದಳು.

ಕುಮುದಿನಿಯು ಹೋದಾಗ ಎಚ್ಚಮ್ಮನಾಯಕನು ವೀಣೆಯನ್ನು ಕೂಡಿಸುವದರಲ್ಲಿ ಮಗ್ನನಾ-ದವನಂತೆ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಆ ವಿಲಾಸ ಮಂದಿರವು ಬಗೆಬಗೆಯ ಕೃಷ್ಣಲೀಲೆಗಳ ಸುಂದರ ಚಿತ್ರಗಳಿಂದ ಮನೋಹರವಾಗಿ ಒಪ್ಪುವ ಗೋಡೆಗಳಿಂದಲೂ, ಮುತ್ತಿನ ಜಾಲರ- ಮುತ್ತಿನ ಗೊಂ-ಚಲು ವಿಚಿತ್ರವರ್ಣದ ಕಾಜಿನ ಜುಮುರುಗಳು-ಬಣ್ಣಬಣ್ಣದ ಕಾಜಿನ ಹಂಡೆಗಳು ಇವುಗಳಿಂದ ಸು-ಶೋಭಿತವಾಗಿದ್ದ ಛತ್ತಿನಿಂದಲೂ, ತಕ್ಕ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಸುವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾಗಿ ಇರಿಸಿದ್ದ ಬಗೆಬಗೆಯ ಕಲಾ-ಕೌಶಲ್ಯದ ಸುಂದರವಾದ ಒಡವೆಗಳಿಂದಲೂ ಅಲಂಕೃತವಾಗಿತ್ತು ನೆಲದ ಮೇಲೆ ಉತ್ತಮವಾದ ರತ್ನಗಂಬಳಿಯನ್ನು ಹಾಸಿ, ಅದರ ಮೇಲೆ ಮಂದಿರದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಬಂಗಾರದ ನೀರಿನ ಸುಳುವು-ಗಳಿಂದ ಸುಶೋಭಿತವಾಗಿದ್ದ ಪಲ್ಲಂಗವನ್ನು ಇಟ್ಟಿದ್ದರು. ಆ ಪ್ರಶಸ್ತವಾದ ಪಲ್ಲಂಗವು ಬೆಲೆಯುಳ್ಳ ಸುಖಕರವಾದ ಹಾಸಿಗೆ ಹೊದಿಕೆಗಳಿಂದಲೂ, ಶುಭ್ರವಸ್ತ್ರದ ಮೇಲುಮುಸುಕಿನಿಂದಲೂ, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಅಲೆದಾಡುತ್ತ ಸುಗಂಧವನ್ನು ಬೀರುವ ಮಲ್ಲಿಗೆ-ಸಂಪಿಗೆ-ಸುರಗಿ-ಸೇವಂತಿಗೆ ಮೊದಲಾದ ಸುಗಂಧ ಪುಷ್ಪಗಳ ಮಾಲೆಗಳಿಂದಲೂ ಚಿತ್ತಾಕರ್ಷಕವಾಗಿತ್ತು. ಸುಗಂಧದ ಎಣ್ಣೆಗಳಿಂದ ಪರಿಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತುಂಬಿದ ಬಂಗಾರದ ಸಮೆಗಳೊಳಗೂ, ಛತ್ತಿನಲ್ಲಿ ತೂಗಾಡುವ ಕಾಜಿನ ಹಂಡೆಗಳೊಳಗೂ ಢಾಳಾಗಿ ಉರಿಯುವ ದೀಪ ಜ್ಯೋತಿಗಳ ಅವಿಚ್ಛಿನ್ನ ಪ್ರಕಾಶವು ವಿಲಾಸಮಂದಿರದ ಶೋಭೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುತ್ತಿ-ತ್ತು ಬಗೆಬಗೆಯ ಸುಗಂಧದ್ರವ್ಯಗಳನ್ನೂ-ಸುಗಂಧಪುಷ್ಪಗಳ ಸುಂದರ ಹಾರಗಳನ್ನೂ ಸ್ವಾದಿಷ್ಟವಾದ ತರತರದ ಖಾದ್ಯಗಳನ್ನೂ-ಉತ್ತೇಜಕವಾದ ಹಲವು ವಿಧದ ರುಚಿಕರ ಪೇಯಗಳನ್ನೂ ಉತ್ಸಾಹವ-ರ್ಧಕವಾದ ತಾಂಬೂಲ ದ್ರವ್ಯಗಳನ್ನೂ ಬೆಳ್ಳಿ-ಬಂಗಾರದ ಪ್ರಶಸ್ತವಾದ ತಾಟುಗಳಲ್ಲಿ ತುಂಬಿ ತುಂಬಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಿಂದ ಇಟ್ಟಿದ್ದರು. ವೀಣೆ, ಸಾರಂಗ, ಜಲತರಂಗ, ಮೃದಂಗ ಮೊದಲಾದ ಸಂಗೀತದ ಸುಂ-ದರವಾದ ಉಪಕರಣಗಳು ದೀಪಜ್ಯೋತಿಯಲ್ಲಿ ಲಕಲಕಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ವಿಶ್ರಾಂತಿಗೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಬಗೆ-

ಬಗೆಯ ಸುಖಾಸನಗಳು ಆ ವಿಲಾಸಮಂದಿರಕ್ಕೆ ಅಲಂಕಾರಭೂತವಾಗಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಒಪ್ಪುತ್ತಿದ್ದವು. ನಮ್ಮ ವರ್ಣನಾಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಮೀರಿದ್ದ ಆ ವಿಲಾಸಮಂದಿರವನ್ನು ವರ್ಣಿಸಹೋಗಿ, ಅದರ ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಿಂತ, ಆ ಮಂದಿರವು ವಿಜಯನಗರದ ರಾಯರ ವಿಲಾಸಮಂದಿರವನ್ನು ಹೋಲುತ್ತಿತ್ತೆಂದು ಹೇಳಿಬಿಟ್ಟರೆ, ನಮ್ಮ ವರ್ಣನದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಕೊರತೆಗಳನ್ನು ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ, ನಮ್ಮ ರಸಿಕ ವಾಚಕರಿಗೆ ಅನುಕೂಲಮಾಡಿ ಕೊಟ್ಟಂತಾಗುವುದು! ಇಂಥ ಮನೋಜ್ಞಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ನಾಯಕನು ವೀಣೆಯನ್ನು ಕೂಡಿಸತೊಡಗಿರಲು, ಕುಮುದಿನಿಯು ಒಳಗೆ ಬಂದು ಬಗೆಬಗೆಯ ವಿಚಾರಗಳ ಗುಂಗಿನಿಂದ ತನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿದ್ದ ಸುಂದರವಾದ ಹೂವಿನತುರಾಯಿಯ ದೇಟನ್ನು, ಅಂಗುಷ್ಠ-ತರ್ಜನೀ-ಮಧ್ಯಮಾಂಗುಲಿಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ತಿರುಗಿಸುತ್ತ, ನಾಯಕನ ಕಡೆಗೆ ಮೋರೆಮಾಡಿ ನಿಂತು ಕೊಳ್ಳದವಳಂತೆ ಗೋಡೆಯಕಡೆಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಒಲಿದು, ಕಾಲುಂಗುಟದಿಂದ ರತ್ನಗಂಬಳಿಯನ್ನು ತಿಕ್ಕುತ್ತ ಬಾಗಿಲ ಬಳಿಯಲ್ಲಿಯೇ ನಿಂತುಕೊಂಡಳು. ಆಕೆಯನ್ನು ಕಳಿಸಬಂದ ಸಖಿಯರು ವಿಲಾಸಮಂದಿರದ ಬಾಗಿಲನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಹೋಗಲು, ನಾಯಕನ ವೀಣಾವಾದನಕ್ಕೆ ಆರಂಭವಾಯಿತು. ನಾಯಕನಿಗೆ ವೀಣೆಯನ್ನು ಬಾರಿಸುವ ಇಚ್ಛೆಯೂ, ಕುಮುದಿನಿಗೆ ಅದನ್ನು ಕೇಳುವ ಇಚ್ಛೆಯೂ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೂ, ಆ ತರುಣದಂಪತಿಗಳ ಮಟ್ಟಮೊದಲಿನ ಏಕಾಂತವಾಸದಿಂದುಂಟಾದ ಸಂಕೋಚಾದಿ ವಿಕಾರಗಳ ಭರವು ತಗ್ಗುವವರೆಗೆ, ವೀಣೆಯಂಥ ಮಧ್ಯಸ್ಥಳ ಮಾತಿಗೆ ಅವರು ಒತ್ತಾಯದಿಂದಾದರೂ ಕಿವಿಗೊಡಲೇಬೇಕಾಗಿತ್ತು.

ಕುಮುದಿನಿಯು ಬಂದಬಳಿಕ ಒಂದು ತಾಸಿನವರೆಗೆ ನಾಯಕನು ಗಟ್ಟಿ ಮನಸ್ಸು ಮಾಡಿ ವೀಣೆಯನ್ನು ಬಾರಿಸಿ ನೋಡಿದನು; ಆದರೆ ಆ ಸುಂದರಿಯೇನು ತನ್ನ ಸ್ಥಳಬಿಟ್ಟು ಕದಲಲಿಲ್ಲ. ಒಂದು ತುಟಿಯನ್ನು ಎರಡು ಮಾಡಲಿಲ್ಲ, ಆಕೆಯು ತನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಲೀಲಾರ್ಥವಾಗಿ ಹಿಡಿದಿದ್ದ ತುರಾಯಿಯನ್ನು ತನ್ನ ಸುಂದರವಾದ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ನೋಡುತ್ತ ನಡುನಡುವೆ ಕೋಲಮಿಂಚು ಪಳಕ್ಕನೆ ಹೊಳೆದು ಅಸ್ತವಾಗುವಂತೆ ತನ್ನ ಕಟಾಕ್ಷವನ್ನು ನಾಯಕನ ಮೇಲೆ ಎಸೆದು, ಕೂಡಲೆ ಅದನ್ನು ಸೆಳೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಳು. ಸೌಂದರ್ಯದ ರಾಶಿಯಂತೆ ನಿಂತುಕೊಂಡಿದ್ದ ತನ್ನ ಪ್ರಿಯಳನ್ನು, ವೀಣೆಬಾರಿಸುತ್ತ ನಾಯಕನು ನಡುನಡುವೆ ನೋಡುವಾಗ, ಆತನ ನೋಟದ, ಹಾಗು ಕುಮುದಿನಿಯ ಕಟಾಕ್ಷದ ತಾಕಲಾಟದ ಸುಯೋಗವು ಒದಗಿದ ಕೂಡಲೆ, ಅವರಿಬ್ಬರ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಏನೋ ಸಂಚರಿಸಿದಂತಾಗಿ ಅವರ ಸುಂದರ ಶರೀರಗಳು ರೋಮಾಂಚಿತವಾಗುತ್ತಿದ್ದವು! ಬರಬರುತ್ತ ಈ ರೋಮಾಂಚನ ವ್ಯಾಪಾರದಿಂದ ಅವರ ಶರೀರಗಳು ಶಿಥಿಲವಾಗಿ, ಅವು ಒಂದನ್ನೊಂದು ಅಗಲಿ ಇರಲಾರದೆ, ಸೋಂಕಿ

ಇರಲು ಆತುರಪಡಹತ್ತಿದವು. ಅವರಿಬ್ಬರಿಗೂ ವೀಣೆಯ ಕಿರಿಕಿರಿಯು ತಲೆಬೇಸರಿಟ್ಟಿತು. ಈ ಬೇಸರದಿಂದ ಕುಮುದಿನಿಯು ಒಮ್ಮೆ ಮೆಲ್ಲನೆ ಆಕಳಿಸಿ, ತನ್ನ ಬಲಗೈಯ ತರ್ಜನಿಯ ಬೆರಳಿನಿಂದ ಬಲಗಡೆಯ ಕಣ್ಣನ್ನು ತಿಕ್ಕಿಕೊಳ್ಳಹತ್ತಿದಳು; ಆಗ ಆಕೆಯ ಅನಾಮಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಲಕಲಕಿಸುವ ವಜ್ರದ ಉಂಗರದ ಹೊಳಪೂ, ನಾಯಕನ ಮೇಲೆ ದುಮುಕಹೋಗುವ ಆಕೆಯ ಸುಂದರ ಕಟಾಕ್ಷದ ಹೊಳಪೂ ಒಂದನ್ನೊಂದು ತಡ ಹಾಯುತ್ತಿರಲು, ಆ ಮನಮೋಹಿನಿಯ ಕಕ್ಷದ ಕೆಳಗಿನ ಪ್ರದೇಶವೂ, ಸುಂದರವಾದ ಆಕೆಯ ಉದರ ಪ್ರದೇಶವೂ ನಾಯಕನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಿದ್ದು ಆತನ ಮನಸ್ಸು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಆಕರ್ಷಿಸಿದವು! ಆಗ ನಾಯಕನು ಅತ್ಯಂತವಾದ ಆತುರತೆಯಿಂದ ವೀಣೆಯನ್ನು ಅಲ್ಲಿಯೇ ಇಟ್ಟು, ಕಣ್ಣನ್ನು ನಿಷ್ಕಾರಣವಾಗಿ ತಿಕ್ಕಿ ಗಾಸಿಮಾಡುವ ಪ್ರಿಯಳ ಸುಂದರವಾದ ಹಸ್ತವನ್ನು ಮೆಲ್ಲನೆ ಹಿಡಿದು— ಪ್ರಿಯೇ, ಕುಮುದಿನಿ, ಇದೇನು ವಿಚಿತ್ರವು! ಗುರುತಿಲ್ಲದವಳಂತೆ ಹೀಗೆ ಸುಮ್ಮನೆ ಬಂದು ನಿಂತುಕೊಳ್ಳಬಹುದೆ? ನಾನೇ ಸೋತು ಎದ್ದುಬಂದು ಕರಕೊಂಡು ಹೋಗಬೇಕೆಂಬ ಈ ಸವಿಯಾದ ಹಟವನ್ನು ನೀನು ಎಂದು ಕಲಿತೆ? ಆಗಲಿ, ಜಯಶಾಲಿಯಾದ ನಿನ್ನನ್ನು ಉಪಚರಿಸುವುದು ನನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿರುವುದರಿಂದ, ನಡೆ, ನಿನ್ನನ್ನು ಆ ಪಲ್ಲಂಗದ ಮೇಲೆ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ ಪೂಜಿಸುತ್ತೇನೆ, ಎಂದು ನುಡಿಯುತ್ತ ಕುಮುದಿನಿಯ ಕಂಪಿತವಾದ ಹಸ್ತವನ್ನು ಹಿಡಿದು ಮೆಲ್ಲನೆ ಕರೆದೊಯ್ಯುತ್ತಿರಲು, ಶೃಂಗಾರದೀಕ್ಷಾಗುರುವಾದ ಮನ್ಮಥನನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಹೋಗುವ ರತಿಯಂತೆ ಆಕೆಯು ತನ್ನ ಹಸ್ತವನ್ನು ಬಿಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಸೋಗಿನಿಂದ ಪತಿಯನ್ನನುಸರಿಸಿ ಪಲ್ಲಂಗದ ಕಡೆಗೆ ಸಾಗಿದಳು! ನಾಯಕನು ತನ್ನ ಪ್ರಿಯಳನ್ನು ಪಲ್ಲಂಗದ ಮೇಲೆ ಎಡಕ್ಕೆ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿಕೊಂಡು ಎದುರಿನ ನಿಲುವುಗನ್ನಡಿಯನ್ನು ನೋಡಲು, ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ರತಿಮನ್ಮಥರ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು ಇಲ್ಲಿ ಬಂದವೆಂದು ಆತನಿಗೆ ಕ್ಷಣಮಾತ್ರ ಭ್ರಾಂತಿಯು ಉತ್ಪನ್ನವಾಯಿತು! ಆದರೆ ವಿಚಾರದಿಂದ ಆ ಭ್ರಾಂತಿಯು ತಗ್ಗಿದಮೇಲೆ ನಾಯಕನು ಕುಮುದಿನಿಗೆ—ಪ್ರಿಯೇ, ಇದೆಲ್ಲಿಯ ನಿನ್ನ ಹಾಳುಲಜ್ಜೆಯು! ಸಾಕು ಬಿಡು, ರತ್ನಗಂಬಳಿಯನ್ನು ಕಾಲುಂಗುಟದಿಂದ ಈ ಪರಿ ತಿಕ್ಕಲಿಕ್ಕೆ ಅದೇನು ತಪ್ಪು ಮಾಡಿದೆ? ದಾಸನಂತೆ ಉಪಚರಿಸಲು ಸಿದ್ಧನಿರುವ ನನ್ನನ್ನು ಕಣ್ಣೆತ್ತಿ ನೋಡದಿರಲಿಕ್ಕೆ ನಾನೇನು ಅಂಥ ತಪ್ಪು ಮಾಡಿದ್ದೇನೆ? ಹೀಗೆ ನಿರಪರಾಧಿಗಳ ಶಾಸನದ ಪಾಪ ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಿಂತ ಅಲ್ಲಿ ನೋಡು, ಯಾವನೋ ಉತ್ತಮ ಶಿಲ್ಪಿಯು ನನಗೆ ಹೇಳದೆ ರತಿಯ ಸುಂದರ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ನಮ್ಮ ಎದುರಿಗೆ ಇಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ! ನನಗೆ ಮೊದಲೇ ಗೊತ್ತಾಗಿದ್ದರೆ, ಹಾಳು ವೀಣೆಯನ್ನು ಬಾರಿಸಿ ವ್ಯರ್ಥ ಕಾಲಹರಣ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಿಂತ, ಆ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ಆನಂದಪರವಶನಾಗಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡು ನೇತ್ರಗಳ ಸಾಫಲ್ಯವನ್ನಾದರೂ ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದೆನು, ಅನ್ನಲು, ಆ ಮುಗ್ಧೆಯು, ಎಲ್ಲಿಯ ಪ್ರತಿಮೆಯು, ಎಂದು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅಂದುಕೊಂಡು ಎದುರಿಗೆ

ನಿಲುವುಗನ್ನಡಿಯ ಕಡೆಗೆ ಮೆಲ್ಲನೆ ನೋಡಿದಳು. ಆಕೆಗೆ ಪತಿಯ ಮಾತು ಅಸತ್ಯವಾಗಿ ತೋರಲಿಲ್ಲ, ಕನ್ನಡಿಯಲ್ಲಿ ರತಿಯ ಪ್ರತಿಮೆಯೊಂದೇ ಇರದೆ, ಅದರ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಮನ್ಮಥನ ಪ್ರತಿಮೆಯಿರುವುದನ್ನು ಆಕೆಯು ನೋಡಿದಳು. ಮೂರ್ತಿಗಳನ್ನು ಮಾಡುವಾಗ ಮೂರ್ತಿಕಾರನ ಕೌಶಲ್ಯವು ಚೆನ್ನಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿರುತ್ತದೆಂದು ತಿಳಿದು, ಆಕೆಯು ಅವನನ್ನು ಕೌತುಕದಿಂದ ದಿಟ್ಟಿಸಿ ನೋಡತೊಡಗಿದಳು! ನಾಯಕನಾದರೂ ಆ ಮೂರ್ತಿಗಳನ್ನು ನೋಡುವುದರಲ್ಲಿಯೇ ಮಗ್ನನಾದ್ದರಿಂದ ಇಬ್ಬರೂ ಕೆಲವು ಹೊತ್ತು ಸುಮ್ಮನೆ ಆ ಕನ್ನಡಿಯೊಳಗಿನ ತಮ್ಮ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಗಳನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ಕುಳಿತುಕೊಂಡರು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ರಸಿಕನಾದ ನಾಯಕನು ಮುಗ್ಧೆಯಾದ ಕುಮುದಿನಿಯನ್ನು ನಾಚಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಆಕೆಯನ್ನು ಮೆಲ್ಲನೆ ಆಲಿಂಗಿಸಿ, ಗಲ್ಲವನ್ನು ಹಿಡಿದು—ಸುಂದರೀ, ನೋಡು, ರತಿಯ ಪ್ರತಿಮೆಯು ಎಷ್ಟು ಸುಂದರವಾಗಿದೆ! ಅನ್ನಲು, ಕುಮುದಿನಿಯು ಲಜ್ಜಿತಳಾಗಿ ಮೋರೆಯನ್ನು ತಿರುಗಿಸಿ ಸ್ವಲ್ಪ ದೂರಸರಿದು ಕುಳಿತುಕೊಂಡಂತೆ ಮಾಡಿ, ಪ್ರಣಯಕೋಪದಿಂದ ಪತಿಯಮೇಲೆ ಒಂದು ಕಟಾಕ್ಷವನ್ನು ಎಸೆದು—ಪ್ರಿಯರೇ, ಇದೇನು ಚಂದ! ಮನ್ಮಥನ ಪ್ರತಿಮೆಯ ಹೆಸರು ಸಹ ತಕ್ಕೊಳ್ಳದೆ, ನನ್ನನ್ನು ವಂಚಿಸುವುದೇಕೆ? ಎಂದು ನುಡಿದು ಮೃದುಸ್ಮಿತೆಯಾಗಿ ನೆಲವನ್ನು ನೋಡುತ್ತ—ಪ್ರಿಯರೆ, ಅದು ಹೇಗೇ ಇರಲಿ, ಈಗೊದಗಿದ ಈ ಪ್ರತಿಮೆಯ ಪ್ರಸಂಗವು ಬಲು ಸೋಜಿಗವಾದದ್ದೆಂದು ನನಗೆ ತೋರುತ್ತದೆ! ನಾನು ಇಷ್ಟು ಅಲಂಕಾರಗಳನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಈ ವರೆಗೆ ಕನ್ನಡಿಯಲ್ಲಿ ನನ್ನ ರೂಪವನ್ನು ಎಂದೂ ನೋಡಿದ್ದಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ, ನನ್ನ ರೂಪದ ಗುರುತು ನನಗೇ ಹತ್ತದೆ ಇದ್ದದ್ದು ಆಶ್ಚರ್ಯವಲ್ಲ! ಆದರೆ, ಈ ದಿನದ ಉಡಿಗೆತೊಡಿಗೆಯಿಂದೊಪ್ಪುವ ತಮ್ಮ ರೂಪವನ್ನು ನಿತ್ಯಶಃ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದ ನಾನು, ಕನ್ನಡಿಯಲ್ಲಿಯ ಮನ್ಮಥ ಪ್ರತಿಮೆಯು ತಮ್ಮದೇ ಎಂದು ತಿಳಿಯದೆ, ಹುಚ್ಚಿಯಹಾಗೆ ನಿರ್ಲಜ್ಜೆಯಿಂದ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದೆನಲ್ಲ!! ಅದರಲ್ಲಿ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾದರೂ ಏನಿರುವುದು? ಅಲೌಕಿಕ ರೂಪಸಂಪನ್ನರಾದ ತಮ್ಮ ರೂಪವನ್ನು ನೋಡುವುದರಲ್ಲಿ ಈವರೆಗೂ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ತೃಪ್ತವಾಗದೆ ಚಾಂಚಲ್ಯವನ್ನೇ ಹೊಂದುತ್ತ ಬಂದದ್ದರಿಂದ, ತಮ್ಮ ರೂಪವನ್ನು ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಅದು ಅಸಮರ್ಥವಾಯಿತು! ಪ್ರಿಯರೇ, ಮನ್ಮಥಸ್ವರೂಪರಾದ ತಮ್ಮ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿದ್ದ ನಾನು ಹ್ಯಾಗಿದ್ದರೂ ರತಿಯೇ ಅಲ್ಲವೇ?

ಈ ಮೇರೆಗೆ ಆ ತರುಣ ದಂಪತಿಗಳು ಸುಖಸಲ್ಲಾಪಗಳನ್ನಾಡುತ್ತ ಸುರತ ಸುಖಲೋಲುಪರಾಗಿ ಆ ರಾತ್ರಿಯನ್ನು ಅರೆನಿಮಿಷದಂತೆ ಕಳೆದರು! ಪರಿಪಕ್ವದೆಸೆಯು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವವರೆಗೆ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯದಿಂದಿದ್ದು, ಪರಸ್ಪರರ ಗುಣಗಳಿಗೆ ಲುಬ್ಧರಾಗಿ ದಾಂಪತ್ಯವನ್ನು ವಹಿಸಿದ ದೃಢಮನಸ್ಸಿನ ಸುಶೀಲರಾದ ಪುಣ್ಯವಂತರು ಮಾತ್ರ, ನಮ್ಮ ಈ ತರುಣ ದಂಪತಿಗಳ ಸುಖವನ್ನು ಯಥಾಸ್ಥಿತವಾಗಿ ಕಲ್ಪಿಸ-

ಬಹುದು! ಹಾಗಲ್ಲದೆ, ನೀಚರ ಸಹವಾಸದಿಂದ ಚಿಕ್ಕಂದಿನಲ್ಲಿಯೇ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯದ ಹಾನಿಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ತಾಯಿತಂದೆಗಳ ಮುರವತ್ತಿನಿಂದ ವಿವಾಹಿತರಾಗಿ, ಅಲ್ಪವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ಗೃಹ-ಸೌಖ್ಯದ ಮಬ್ಬಿಗೆ ಬಿದ್ದ ಹತವೀರ್ಯರು ಅದನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಲು ಸರ್ವಥಾ ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ! ಇರಲಿ, ಯೌವನದ ಮದದಿಂದ ಒಪ್ಪುವ ಆ ತರುಣರು ಬಗೆಬಗೆಯ ವಿಲಾಸಗಳನ್ನು ಭೋಗಿಸುತ್ತ ಶೃಂಗಾರಸಾಗರದ-ಲ್ಲಿ ಸ್ವಚ್ಛಂದದಿಂದ ಈಸಾಡಹತ್ತಿದರು! ತೇಜಸ್ವಿಗಳೂ, ಕರ್ತೃತ್ವಶಾಲಿಗಳೂ ಆದ ಆ ದಂಪತಿಗಳು ಭೋಗಿಸಿದ ನ್ಯಾಯಸಮ್ಮತವಾದ ವಿಲಾಸಗಳನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿದರೆ, ಅದೊಂದು ಪುಸ್ತಕವೇ ಆಗಬ-ಹುದು! ಅವರು ಎಷ್ಟೊ ಸಾರೆ ಜಲವಿಹಾರದ ಸುಖವನ್ನು ಪಡೆದರು; ವನವಿಹಾರದ ಸೌಖ್ಯವನ್ನು ಅನುಭೋಗಿಸಿದರು; ಚಂದ್ರಿಕಾವಿಹಾರದ ಸವಿಯನ್ನುಂಡರು. ಇವೆಲ್ಲವನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವುದರಿಂದ ಶೃಂಗಾರಸಾಗರವನ್ನು ಉಕ್ಕೇರಿಸಿ, ತಾರತಮ್ಯವಿಲ್ಲದೆ ವಾಚಕರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಆ ಸಾಗರದ ಸಂಪಿನ ಕಡೆಗೆ ಎಳಕೊಂಡು ಹೋದ ದೋಷಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರರಾಗಬೇಕಾದೀತು! ಆಗಿನ ಇಳಿಕೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಕನ್ನಡಿಗರು ವಿಷಯ ಸುಖಭೋಗಕ್ಕೆ ತೀರಾ ಮೆಚ್ಚಿದವರಾಗಿದ್ದರು. ಅಂದಬಳಿಕ ಎಚ್ಚಮ್ಮ-ನಾಯಕನಂಥ ಪ್ರಬಲೋರ್ಮಿಯ ರಸಿಕನು ವಿಲಾಸಕ್ಕೆ ಮೆಚ್ಚಿದ್ದೇನಾಶ್ಚರ್ಯವು? ನಮ್ಮ ತರುಣ ದಂಪತಿಗಳನ್ನು ಶ್ರೀ ಸೀತಾರಾಮರಿಗೆ ಹೋಲಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಬಾಧೆಯಿಲ್ಲ! ನಾಯಕನು ನಿಜವಾದ ಏಕ-ಪತ್ನೀವ್ರತಸ್ಥನಿದ್ದನು. ಕುಮುದಿನಿಯಂತು ತನ್ನ ಜೀವನ ಸರ್ವಸ್ವವೂ ಪತಿಯೆಂತಲೇ ತಿಳಿದಿದ್ದಳು. ಆ ತರುಣ ದಂಪತಿಗಳು ಪರಸ್ಪರರ ಮನಸ್ಸುಗಳು ನೊಂದಾವೆಂಬ ಅಂಜಿಕೆಯಿಂದ ಯಾವಾಗ-ಲೂ ಜಾಗರೂಕರಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರು! ಅಂತೇ ಅವರಿಗೆ ಶೃಂಗಾರಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಯಥೇಚ್ಛವಾಗಿ ಈಸಾಡುವ ಅಧಿಕಾರವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಯಿತು.

೧೫ನೆಯ ಪ್ರಕರಣ

ಸಂಶಯ ಪಿಶಾಚ

ಎಚ್ಚಮ್ಮನಾಯಕನು ಚಾಂದಖಾನನ ಸಹಾಯದಿಂದ ರಾಜ್ಯದೊಳಗಿನ ಪುಂಡಾಟಿಕೆಗಳನ್ನು ಮುರಿದು, ತನ್ನ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಒತ್ತರದಿಂದ ಕೂಡ್ರಿಸಹತ್ತಿದನು. ಇತ್ತ ಜಗರಾಯನು ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ಅರಣ್ಯವನ್ನು ಸೇರಿದ್ದನಷ್ಟೆ? ಅಲ್ಲಿ ಆತನ ದಂಡು ಸ್ವಲ್ಪ ಹೆಚ್ಚಿದ್ದರಿಂದ, ಆತನು ಎಚ್ಚಮನಾಯಕನೊಡನೆ ಆಗಾಗ್ಗೆ ಯುದ್ಧಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಈ ಯುದ್ಧಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲ ಎಚ್ಚಮ್ಮನಾಯಕನೇ ಜಯಶಾಲಿಯಾಗುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಆತನಿಗೆ ಜಗರಾಯನ ಕಾಟವು ವರ್ಷಗಟ್ಟಲೆಯಾದರೂ ತಪ್ಪಲಿಲ್ಲ; ಆದ್ದರಿಂದ ಚಾಂದಖಾನನು ಒಮ್ಮೆ ರಾಯನ ಪಾರಪತ್ಯ ಮಾಡಿ, ಆತನ ಸದ್ದು ಅಡಗಿಸಿಬಿಡಬೇಕೆಂದು ದೊಡ್ಡ ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ಹೊರಟನು. ಇತ್ತ ಎಚ್ಚಮ್ಮನಾಯಕನು ತನ್ನ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳದ ಕೆಲವು ನಾಯಕರನ್ನು ಬಗ್ಗುಬಡಿಯುವದಕ್ಕಾಗಿ ಕೆಲವು ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ದಂಡಯಾತ್ರೆಗೆ ಹೊರಟನು. ಹೀಗೆ ಅವರಿಬ್ಬರೂ ಚಂದ್ರಗಿರಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಹೋದದ್ದರಿಂದ ರಾಜಧಾನಿಯ ಸಂರಕ್ಷಣದ ಭಾರವೆಲ್ಲ ತಿರುಮಲರಾಯನ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದಿತು. ಕುಮುದಿನಿಯು ವಿವಾಹವಾದಂದಿನಿಂದ ಪೌರುಷದ ಯಾವ ಕೆಲಸಗಳಿಗೂ ಮನಸ್ಸು ಹಾಕದಿರಲು, ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಸ್ವಭಾವಸಿದ್ಧವಾಗಿಯೇ ಇರುವ ಸೌಕುಮಾರ್ಯವು ಆಕೆಯನ್ನು ಆವರಿಸಿತು. ಆಗಿನ ಕಾಲದ ಪದ್ಧತಿಯಂತೆ ಕುಮುದಿನಿಯು ಕಠಿಣತರವಾದ ಗೋಷೆಯ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿದ್ದಳು. ಆಕೆಯ ಪಾದನಖಗಳ ಕಾಂತಿಯು ಕೂಡ ಪುರುಷರ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬೀಳುವುದು ದುಸ್ತರವಾಗಿತ್ತು! ಆಕೆಯು ಮಾಡತಕ್ಕ ದಿನದ ಕೆಲಸಗಳೆಂದರೆ, ಏಕನಿಷ್ಠೆಯ ಪತಿಸೇವೆಯು, ಕುಮುದಿನಿಗೆ ದಾಸ-ದಾಸಿಯರ ಕೊರತೆಯಿದ್ದಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಆಕೆಯು ಅತ್ಯಂತವಾದ ನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ ಪತಿಯ ಸುಖದ ವಿಷಯವಾಗಿ ಜಾಗರೂಕಳಾಗಿ, ಆತನ ಸ್ನಾನ-ಪಾನ, ಊಟ- ಉಡಿಗೆ, ನಿದ್ದೆ-ನೀರಡಿಕೆ, ಸುಖ-ದುಃಖ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಎಲ್ಲ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಕೈಮುಟ್ಟಿ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಪತಿಯು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಹೊರಡಲಿ, ಬೇಟೆಗೆ ಹೊರಡಲಿ, ದರ್ಬಾರಕ್ಕೆ ಹೊರಡಲಿ-ವಿಶ್ರಾಂತಿಗೆ ಹೊರಡಲಿ ಪೋಷಾಕು ಹಾಕುವ ಕೆಲಸವು ಕುಮುದಿನಿಯದು! ಹೆಚ್ಚು ಹೇಳುವುದೇನು? ಏನು ಮಾಡಿದರೆ ಪತಿಗೆ ಸುಖವಾದೀತೆಂಬ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಕುಮುದಿನಿಯು ಆಗಾಗ್ಗೆ ಮಗ್ನಳಾಗಿಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಳು! ಹೀಗೆ ಪತಿಯನ್ನೇ ನೆರಳಿನಂತೆ ಅನುಸರಿಸಿ ಪರಾವಲಂಬಿಯಾದವಳು

ಅನ್ಯಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಮನಸ್ಸು ಕೊಡುವ ಬಗೆ ಹೇಗೆ? ನಾಯಕನೂ-ಖಾನನೂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಬೇಗನೆ ಕೈಗೂಡಿಸಿಕೊಂಡು, ಮಕರ ಸಂಕ್ರಮಣಕ್ಕೆ ಚಂದ್ರಗಿರಿಗೆ ತಿರುಗಿ ಬರಬೇಕೆಂದು ಗೊತ್ತುಮಾಡಿಕೊಂಡು ಹೋಗಿದ್ದರು. ಅವರು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಹೊರಟ ತಿಥಿಯು ಕಾರ್ತಿಕವದ್ಯ ತೃತೀಯೆಯಾಗಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಮಕರಸಂಕ್ರಮಣದವರೆಗೆ, ಕಳೆಯಬೇಕಾಗಿದ್ದ ಎರಡು ತಿಂಗಳು ಕುಮುದಿನಿಗೆ ಎರಡು ವರ್ಷಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ತೋರಿ, ಆಕೆಯು ದಿನಗಳನ್ನು ಎಣಿಸುತ್ತ ಪತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಚಿತ್ತವನ್ನಿಟ್ಟು ಅಸಮಾಧಾನದಿಂದ ಕಾಲಹರಣ ಮಾಡಹತ್ತಿದಳು.

ವಿವಾಹವಾದಂದಿನಿಂದ ನಾಯಕನು ಕುಮುದಿನಿಯನ್ನು ಇಷ್ಟು ದೀರ್ಘಕಾಲ ಆಗಲಿ ಹೋದದ್ದೆಂದರೆ, ಇದೇ ಮೊದಲು. ಆತನು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಹೊರಡುವಾಗ "ನಾನು ಇನ್ನು ಎರಡು ತಿಂಗಳು ಕುಮುದಿನಿಯನ್ನು ಅಗಲಿಯಿರುವುದು ಹ್ಯಾಗೆ" ಎಂದು ಚಿಂತಿಸಿದನು; ಆದರೆ ವೈರಿಗಳೊಡನೆ ಹೋರಾಡುವ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಪ್ರಸಂಗ ಒದಗಿದ ಬಳಿಕ ಆತನ ಈ ಚಿಂತೆಯು ಕಡಿಮೆಯಾಗತೊಡಗಿತು. ಯಾವಾಗಾದರೊಮ್ಮೆ ಕುಮುದಿನಿಯ ನೆನಪಾದಾಗ ಆತನ ಮನಸ್ಸು ಚಡಪಡಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಒಂದೊಂದು ದಿನ ವೈರಿಗಳೊಡನೆ ಹೋರಾಡುವಲ್ಲಿ ಮಗ್ನನಾದನೆಂದರೆ, ಇಡಿಯ ದಿನ ಆತನಿಗೆ ಕುಮುದಿನಿಯ ನೆನಪೇ ಆಗುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಗೆಲವು ಉಂಟಾಗಿ ಮನಸ್ಸು ಉಲ್ಲಸಿತವಾಗಿರಲು, ಕುಮುದಿನಿಯ ಸುಂದರ ಪ್ರತಿಮೆಯು ಆತನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಟ್ಟುತ್ತಿತ್ತು! ಎಚ್ಚಮ್ಮನಾಯಕನ ಉದ್ಯೋಗತತ್ಪರತೆಯಿಂದ ಆತನ ತಾಪವು ತಾನಾಗಿ ಶಾಂತವಾಗಬಹುದಾಗಿತ್ತು; ಆದರೆ ಪತಿಯ ವಿಯೋಗಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕುಮುದಿನಿಯ ಕಾರ್ಯಾಸಕ್ತಿಗೆ ಮಾರ್ಗವಿಲ್ಲದಂತಾದ್ದರಿಂದ, ಬರಬರುತ್ತ ಆಕೆಯ ಮನಸ್ಸು ಅಸ್ವಸ್ಥವಾಗತೊಡಗಿತು. ಆಕೆಗೆ ಕೂತರೂ ಪತಿಯ ಚಿಂತನ, ನಿಂತರೂ ಪತಿಯ ಚಿಂತನ, ಮಲಗಿದರೂ ಪತಿಯ ಚಿಂತನ; ಹೀಗಾಗಿ ಆಕೆಯು ಪತಿಯ ಹೊರತು ಅನ್ಯವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಚಿಂತಿಸದಾದಳು! ಆಕೆಯು ಎಚ್ಚತ್ತಿರುವಾಗ ಪತಿಯ ಚಿತ್ರವನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ಆತನ ಸದ್ಗುಣಗಳನ್ನು ನೆನಿಸುತ್ತ ಯಾವಾಗ ಪತಿಯ ದರ್ಶನವಾದೀತೆಂದು ಹಾತೊರೆಯುತ್ತಿದ್ದಳು; ಕನಸು ಬಿದ್ದಾಗ ಆಕೆಯು ಪತಿಯೊಡನೆ ಹಲವು ಬಗೆಯ ವಿಲಾಸಗಳಲ್ಲಿ ಮಗ್ನಳಾಗಿ, ಕಾರಣಾಂತರದಿಂದ ಎಚ್ಚರವಾಗಲು, ಉಸಿರ್ಗರೆದು, ತಿರುಗಿ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಣ್ಣು ಹತ್ತದ್ದರಿಂದ ಹಾಸಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ಸುಮ್ಮನೆ ಹೊರಳಾಡುತ್ತ ಮಲಗಿಕೊಳ್ಳುವಳು. ಪತಿಯು ಊರಿಗೆ ಹೋಗಿರುವಾಗ ಆಕೆಯು ಒಳ್ಳೆಯ ವಸ್ತ್ರಾಭರಣಗಳಿಂದ ಅಲಂಕೃತಳಾಗುವುದಂತು ಇರಲಿ, ಆ ಪತಿವ್ರತೆಯು ನೆಟ್ಟಗೆ ಹಿಕ್ಕಿಹೆಳಲು ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ, ಕನ್ನಡಿ ನೋಡಿ ಕುಂಕುಮ ಹಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ, ಹೂ ಮಾಲೆಯನ್ನು ಮುಡಿದುಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ, ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಡಿಗೆ ಹಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ, ತಾಂಬೂಲವನ್ನು

ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ! ಪತಿಯು ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿ ಬರಬೇಕೆಂದು ಆ ಸತಿಯು ಅಶ್ವತ್ಥನಾರಾಯಣನನ್ನು ಸೇವಿಸುವಾಗಲೂ, ತುಲಸಿಯನ್ನು ಪೂಜಿಸುವಾಗಲೂ, ದೇವರನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವಾಗಲೂ ಭಕ್ತಿಪರ-ವಶಳಾಗಿ ವಿರಹವ್ಯಥೆಯನ್ನಷ್ಟು ಮರೆಯುತ್ತಿದ್ದರೆ ಮರೆಯುತ್ತಿರಬಹುದು! ಆಕೆಯು ಉಣ್ಣುವಾಗ ತುತ್ತು ತುತ್ತಿಗೆ ಪತಿಯನ್ನು ಸ್ಮರಿಸುವಳು; ಸಖಿಯರ ಮುಂದೆ ಪತಿಯ ಚರಿತ್ರವನ್ನು ಉಸಿರುವಾಗ ಸೊಲ್ಲುಸೊಲ್ಲಿಗೆ ಉಸಿರ್ಗರೆಯುವಳು; ದಿನದಿನಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿರುವ ಪತಿಯ ಪರಾಕ್ರಮದ ಸುದ್ದಿಗಳು ಕಿವಿಗೆ ಬಿದ್ದಾಗ, ಕಂಠಬಿಗಿದು ಶರೀರವು ಪುಲಕಿತವಾಗಲು, ಎಡೆಬಿಡದೆ ಆನಂದಬಾಷ್ಪಗಳನ್ನು ಉದುರಿಸುವಳು. ಪತಿಯು ಇದ್ದಾಗ ಮೈಗೆ ಮೆತ್ತಗೆ ಹತ್ತುವ ಕುತ್ತನಿಯಗಾದಿಯ ಮೇಲೆ ಈಗ ನಿದ್ದೆ-ಯೇ ಬಾರದಹಾಗಾದ್ದರಿಂದ ಆಕೆಯು ಅದನ್ನು ತೆಗಿಸಿ ಒತ್ತಟ್ಟಿಗೆ ಇಡಿಸಿದಳು. ಗೋಡೆಗಳ ಮೇಲಿನ ಚಿತ್ರಗಳ ಅವಲೋಕನದಿಂದ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ತಾಪವಾದೀತೆಂಬ ಭಯವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಲು, ಅವನ್ನು ಕಣ್ಣೆತ್ತಿ ನೋಡದಾದಳು. ಪತಿಯೊಡನೆ ಬಾರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಸಂಗೀತದ ಸಾಧನಗಳು ಈಗ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಚುಚ್ಚ-ಹತ್ತಿದ್ದರಿಂದ, ಅವನ್ನು ತೆಗಿಸಿ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬೀಳದಂತೆ ದೂರ ಇಡಿಸಿದಳು. ಪತಿಯು ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದಾಗ ರಾತ್ರಿ ಉದ್ಯಾನದೊಳಗಿನ ಸುಗಂಧವನ್ನು ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ತಿರುಗುವ ಮಂದಮಾರುತನು ಒಳಗೆ ಸುಳಿಯುವುದು ಸರಿಯಲ್ಲೆಂತಲೂ, ಚಂದ್ರನ ತಂಪಾದ ಸ್ವಚ್ಛ ಕಿರಣಗಳು ಒಳಗೆ ಬರುವುದು ಒಳಿತ-ಲ್ಲೆಂತಲೂ ಬಗೆದು, ವಿಲಾಸಮಂದಿರದ ಎಲ್ಲ ಕಿಡಕಿಗಳನ್ನು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಇಕ್ಕಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಳು! ಅಂದಿನ ರತಿ-ಮನ್ಮಥರ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಪ್ರಸಂಗವು ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ನೆನಪಾದೀತೆಂಬ ಅಂಜಿಕೆಯಿಂದ ಪಲ್ಲಂ-ಗದ ಎದುರಿಗಿನ ನಿಲುವುಗನ್ನಡಿಯನ್ನು ಎಲ್ಲಿಯೋ ತೆಗಿಸಿ ಇಟ್ಟುಬಿಟ್ಟಿದ್ದಳು! ನಾಲಿಗೆಗೆ ರುಚಿಯು ಅಸಹ್ಯವಾದ್ದರಿಂದಲೂ, ಮೂಗಿಗೆ ಸುಗಂಧವು ತಡೆಯದಂತಾದ್ದರಿಂದಲೂ ಆಕೆಯು ಸ್ವಾದಿಷ್ಟವಾದ ಖಾದ್ಯಗಳನ್ನೂ, ಉತ್ತೇಜಕವಾದ ಪೇಯಗಳನ್ನೂ, ಉತ್ಸಾಹವರ್ಧಕವಾದ ಸುಗಂಧದ್ರವ್ಯಗಳನ್ನೂ ವರ್ಜ್ಯಮಾಡಿದ್ದಳು. ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಹೇಳುವುದೇನು? ಪತಿಪ್ರಾಣಳಾದ ನಮ್ಮ ಸುಶೀಲೆ ಕುಮುದಿನಿಯು, ಪತಿಯ ವಿಯೋಗದಿಂದ ಸಂತಾಪಗೊಂಡು ಯಾವ ವಿಲಾಸದ್ರವ್ಯಗಳನ್ನೂ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಸುಳಿಯಗೊ-ಡದೆ, ಕೇವಲ ಬಡಮುತ್ತೈದೆಯಂತೆ ಢಾಳಾಗಿ ಕುಂಕುಮ ಹಚ್ಚಿಕೊಂಡು ವ್ರತಸ್ಥಳಾಗಿ ಇರುತ್ತಿದ್ದಳು!!

ಈ ಮೇರೆಗೆ ಕುಮುದಿನಿಯ ಮನಸ್ಸು ಪತಿಯನ್ನು ಚಿಂತಿಸಿ-ಚಿಂತಿಸಿ ಬೇಸರಗೊಂಡಿರಲು, ಆಕೆಯ ಬೆರಳುಗಳು ಪತಿಯು ಬರುವ ದಿನಗಳನ್ನು ಎಣಿಸಿ ಎಣಿಸಿ ಸೋತಿರಲು, ಕಣ್ಣುಗಳು ಪತಿಯ ಹಾದಿಯನ್ನು ನೋಡಿನೋಡಿ ದಣಿದಿರಲು, ಆಕೆಗೆ ಹೊಸ ಜೀವನವು ಬಂದಂತೆ ಒಮ್ಮೆ ಮಕರಸಂಕ್ರ-ಮಣದ ಹಬ್ಬವು ಬಂದಿತು. ಆ ದಿನ ಪತಿಯು ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ಬರುವನೆಂದು ನಂಬಿ ಆ ಮುಗ್ಧೆಯು,

ಆಸ್ಥೆಯಿಂದ ವಿಲಾಸಮಂದಿರವನ್ನು ಶೃಂಗರಿಸಿ, ಹಬ್ಬದ ನೆವಮಾಡಿ ವಸ್ತ್ರಾಲಂಕಾರಗಳಿಂದ ಅಲಂಕೃತಕಳಾಗಿ ಪತಿಯ ಹಾದಿಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಳು. ನಾಲ್ಕು ತಾಸಾಯಿತು, ಆರು ತಾಸಾಯಿತು, ಒಂಬತ್ತು ತಾಸಾಯಿತು; ಆದರೂ ಪತಿಯ ಸುದ್ದಿಯೇ ಇಲ್ಲ. ಅಷ್ಟು ಹೊತ್ತಾದರೂ ಪತಿಯ ಹಾದಿಯ ನೋಡುವ ಭರದಲ್ಲಿ ಕುಮುದಿನಿಯು ಊಟವನ್ನು ಸಹ ಮಾಡಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಇನ್ನು ಆಕೆಯು ನಿರಾಶೆಪಟ್ಟು ಅಲಂಕಾರಗಳನ್ನು ತೆಗೆದಿಟ್ಟು ಸ್ವಸ್ಥ ಮಲಗಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಯೋಚಿಸಿದಳು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಹೊತ್ತು ಮುಳುಗುವ ಮುಂದೆ ಚಾಂದಖಾನನು ಜಯಶಾಲಿಯಾಗಿ ಭೆಟ್ಟಿಗೆ ಬಂದಿರುತ್ತಾನೆಂದು ದಾಸಿಯು ಆಕೆಗೆ ಹೇಳಿದಳು. ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ಕುಮುದಿನಿಗೆ ಸಮಾಧಾನವಾದರೂ, ಪತಿಯಿಲ್ಲದಾಗ ಖಾನನಿಗೆ ಭೆಟ್ಟಿಯಾಗುವುದು ಆಕೆಗೆ ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿ ತೋರಲಿಲ್ಲ; ಆದರೂ ಖಾನನ ಸದಾಚರಣೆಯಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಸವುಳ್ಳ ಆ ಪತಿವ್ರತೆಯು, ತನ್ನ ಪತಿಯ ಮಿತ್ರನನ್ನೂ, ತನ್ನ ಹಿತಕರ್ತೃವನ್ನೂ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಕಳಿಸಿ ಅವಮಾನಗೊಳಿಸುವುದು ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲೊಂದು ಖಾನನನ್ನು ಒಳಗೆ ಕರೆಸಿಕೊಂಡಳು. ಖಾನನಿಗೂ ಕುಮುದಿನಿಗೂ ನಡುವೆ ಒಂದು ಸುಂದರವಾದ ಪರದೆಯನ್ನು ಇಳಿಬಿಟ್ಟು, ಖಾನನ ಮರ್ಯಾದೆಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಆಸನಾದಿಗಳನ್ನು ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸಿದ್ದರು. ಆಗ ಕುಮುದಿನಿಯು ಪರದೆಯ ಹಿಂದಿನಿಂದ ಖಾನನನ್ನು ಕುರಿತು—

ಕುಮುದಿನಿ—ಅಣ್ಣಾ ನಿನಗೆ ಕುಶಲವಷ್ಟೆ? ಜಯಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ನಿನಗೆ ಮಾಲೆ ಹಾಕುವುದಂತು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವೇ ಆಗಿರುವುದು!

ಚಾಂದಖಾನ—ತಂಗೀ, ದೇವರ ದಯದಿಂದ ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿದ್ದೇನಮ್ಮಾ! ಮಹಾಪತಿವ್ರತೆಯಾದ ನಿನ್ನ ಪುಣ್ಯದಿಂದ ವಿಜಯಗನರದ ರಾಯರ ಸದ್ವಂಶದ ಉದ್ಧಾರವೇ ಆಗಿರಲು, ನಾನು ಜಯಶಾಲಿಯಾಗುವುದು ಯಾವ ದೊಡ್ಡ ಮಾತು? ಜಗರಾಯನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸೋತು, ಮೊಮ್ಮಗನನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ದುರಗುಪ್ಪನಾಯಕನಿಗೆ ಶರಣುಹೋದನು. ದುರಗಪ್ಪನಾಯಕನ ಯೋಗ್ಯತೆಯು ಬಹು ಘನವಾದದ್ದು. ಆತನು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಜಗರಾಯನಿಂದ ತನಗೆ ಆಗಿದ್ದ ಅಪಮಾನವನ್ನು ಮರೆತು, ತಾನು ವಚನ ಕೊಟ್ಟಂತೆ ಜಗರಾಯನಿಗೆ ಆಶ್ರಯಕೊಟ್ಟನು. ದುರಗಪ್ಪನಾಯಕನು ಮುಂದೆ ಎರಡು ದಿನಗಳ ಮೇಲೆ ನನ್ನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು—"ಜಗರಾಯನು ನಿಮಗೆ ಶರಣು ಬಂದಿರುವುದರಿಂದ ಆತನನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸಬೇಕೆಂತಲೂ, ಇನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಆತನನ್ನು ಮೊಮ್ಮಗನೊಡನೆ ರಾಯರ ಸನ್ನಿಧಿಗೆ ತಾನೇ ಕರಕೊಂಡು ಬರುವೆನೆಂತಲೂ, ಹೇಳಿದನು. ಆತ-

ನು ನಿನ್ನ ಘನತರವಾದ ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನು ಬಹಳ ಹೊಗಳಿದನು. ಇನ್ನೊಂದು ವಿಶೇಷವೇನೆಂದರೆ, ದುರಗಪ್ಪನಾಯಕನು ಎಚ್ಚಮ್ಮನಾಯಕನ ಸದ್ಗುಣಗಳಿಗೆ ಲುಬ್ಧನಾಗಿ ತಾನಾಗಿ ರಾಯರ ಮಾಂಡಲಿಕ-ತ್ವವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಆನಂದದ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಹೇಳುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಇಷ್ಟು ಅವಸರದಿಂದ ಬಂದೆನು. ಅದಿರಲಿ; ತಂಗೀ, ಪ್ರಿಯಮಿತ್ರರಾದ ನಾಯಕರು ಯಾಕೆ ಬಂದಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ?

ಕುಮುದಿನಿ—ಅಣ್ಣಾ ಅದನ್ನು ನಾನೇನು ಹೇಳಲಿ? ಇಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಡುವಾಗ ಗೊತ್ತಾದಂತೆ, ಇಬ್ಬರ ಜಯದ ವಾರ್ತೆಯನ್ನು ಒಮ್ಮೆಲೆ ಕೇಳುವ ಯೋಗವಿದ್ದಂತೆ ತೋರುವುದಿಲ್ಲ! ದುರಗಪ್ಪನಾ-ಯಕನಂಥ ತೇಜಸ್ವಿಯು, ಗುಣಲುಬ್ಧನಾಗಿ ತಾನೇ ರಾಯರ ಮಾಂಡಲಿಕತ್ವವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡನೆ? ಬಹಳ ಸಂತೋಷವು.

ಈ ಮೇರೆಗೆ ಅವರಿಬ್ಬರ ಸಂಭಾಷಣವು ನಡೆದಿರಲು, ಹಾ ಹಾ ಅನ್ನುತ್ತ ಎರಡು ತಾಸು ರಾ-ತ್ರಿಯಾಯಿತು. ದುರಗಪ್ಪನಾಯಕನು ಪತಿಯ ಘನತೆಯನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡನೆಂಬ ಆನಂದದಿಂದ ಕುಮುದಿನಿಯು ಪರದೆಯ ಹೊರಗೆ ಬಂದು—ಅಣ್ಣಾ, ಈದಿನ ನೀನು ಬಹು ದೊಡ್ಡ ಆನಂದದ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಹೇಳಿದೆ! ಇಗೋ, ಹಿಡಿ, ಎಳ್ಳು ಸಕ್ಕರೆಯನ್ನು ಈವರೆಗೆ ಏನಾದರೂ ತಂಗಿಯಿಂದ ಅಪ-ರಾಧವಾಗಿದ್ದರೆ ಕ್ಷಮಿಸು, ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಮುಗುಳುನಗೆಯಿಂದ ಖಾನನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಎಳ್ಳು ಸಕ್ಕರೆಯನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಿರಲು ಎಚ್ಚಮ್ಮನಾಯಕನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದನು.

ಎರಡು ತಿಂಗಳು ಕುಮುದಿನಿಯನ್ನು ಅಗಲಿಹೋಗಿದ್ದ ಜಯಶಾಲಿಯಾದ ಎಚ್ಚಮ್ಮನಾಯಕನು, ಯಾವಾಗ ತನ್ನ ಪ್ರಿಯಳನ್ನು ಕಂಡೇನೆಂಬ ಆತುರದಿಂದ ಧಾವಿಸಿ ವಿಲಾಸಮಂದಿರಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದನು. ಆಗ ಎರಡು ತಾಸು ರಾತ್ರಿಯಾಗಿತ್ತು. ವಿಲಾಸಮಂದಿರವು ಇಂದ್ರಭವನದಂತೆ ಶೃಂಗರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದು, ಝಗಝಗಿಸುವ ದಿವ್ಯಜ್ಯೋತಿಯಲ್ಲಿ ಕುಮುದಿನಿಯ ಅಲಂಕೃತ ಸುಂದರ ರೂಪವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ನಾಯಕನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಿದ್ದಿತು. ಆದರೆ ಪರಪುರುಷರ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬೀಳಲಾರದ ಕುಮುದಿನಿಯು, ತಾನಿಲ್ಲ-ದಾಗ ರಾತ್ರಿ ಚಾಂದಖಾನನಂಥ ತರುಣನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಎಳ್ಳುಸಕ್ಕರೆ ಕೊಡುವುದನ್ನು ನೋಡಿದಕೂಡಲೆ, ನಾಯಕನ ನಿರ್ಮಲ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸಂಶಯದ ಬೀಜಾರೋಪಣವಾಗಿ, ನೋಡನೋಡುತ್ತ ಅದು ಮೊಳಿಕೆಯೊಡೆದು ದಳವಿಟ್ಟಿತು. ಆದ್ದರಿಂದ ನಾಯಕನ ಉತ್ಸಾಹವು ಒಮ್ಮೆಲೆ ಕುಗ್ಗಿ ಕುಮುದಿನಿಯು ಆತನಿಗೆ ತಿರಸ್ಕರಣೀಯಳಾಗಿ ತೋರಹತ್ತಿದಳು. ಚಾಂದಖಾನನ ವಿಷಯದ ಆತನ ಆದರಬುದ್ಧಿಯು

ಶಿಥಿಲವಾಗತೊಡಗಿತು. ಪತ್ನಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ಕುಮುದಿನಿಯು ಆನಂದದಿಂದ ಪುಳಕಗೊಂಡು ಒಳಗೆ ಹೋದಳು. ಚಾಂದಖಾನನು ನಿರ್ಮಲ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಕುಮುದಿನಿಯನ್ನು ಕಾಣಲಿಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದರೂ, ಭೆಟ್ಟಿಯ ಕ್ರಮವು ತಪ್ಪಿದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ಆತನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಒಂದು ತರಹವಾಗಹತ್ತಿತು. ಎಚ್ಚಮ್ಮನಾಯಕನು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನ ಸಂಶಯವನ್ನು ವಿವೇಕದಿಂದ ಆಚ್ಛಾದಿಸಿದನು. ಖಾನನಾದರೂ ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಹತ್ತಿದ್ದನ್ನು ಹೊರಗೆ ತೋರಗೊಡಲಿಲ್ಲ. ಉಭಯರೂ ಪರಸ್ಪರ ಕುಶಲಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದ ಮೇಲೆ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಜಯದ ವಾರ್ತೆಗಳನ್ನು ಒಬ್ಬರಮುಂದೊಬ್ಬರು ಹೇಳಿದರು; ದುರಗಪ್ಪನಾಯಕನು ಮಾಂಡಲಿಕನಾದದ್ದನ್ನು ಕೇಳಿ ನಾಯಕನು ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದನು. ಇಬ್ಬರ ಅಂತರಂಗಗಳು ಕಿಂಕರವಾದದ್ದರಿಂದ ಯಾರ ಮಾತಿನಲ್ಲಿಯೂ ಉತ್ಸಾಹವು ತೋರಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ಖಾನನು ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಮಾತು ಬೆಳಿಸದೆ ನಾಯಕನ ಅನುಮತಿಯನ್ನು ಪಡೆದು ತನ್ನ ಮನೆಗೆ ಹೋದನು.

ಎಚ್ಚಮನಾಯಕನಿಗೆ ಆಕಸ್ಮಿಕವಾಗಿ ಸಂಶಯಪಿಶಾಚಿಯು ಬಡಕೊಂಡದ್ದರಿಂದ ಅವನ ಸುಖದಲ್ಲಿ ಮಣ್ಣುಗೂಡಿದ ಹಾಗಾಯಿತು. ಆತನು ಖಾನನನ್ನು ಕಳಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಹೋದ ನೆವದಿಂದ ಹೊರಬಿದ್ದವನು ತಿರುಗಿ ವಿಲಾಸಮಂದಿರಕ್ಕೆ ಕಾಲು ಹಾಕಲಿಲ್ಲ. ಯಾವ ಕುಮುದಿನಿಯ ಸುಂದರರೂಪವನ್ನು ನೋಡಿ, ಮಧುರ ನುಡಿಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ, ಮೈಗಂಧವನ್ನು ಆಘ್ರಾಣಿಸಿ, ಬಿಗಿಯಾದ ಅಪ್ಪಿನಿಂದ ಆಕೆಯ ಅಧರಾಮೃತಪಾನಮಾಡಿ ತೃಪ್ತಿಪಡೆಯಬೇಕೆಂಬ ಮನೋರಾಜ್ಯದ ಮದದಿಂದ ಪರವಶನಾಗಿ ಬಂದಿದ್ದನೋ, ಆ ಕುಮುದಿನಿಯ ಹೆಸರನ್ನು ಕೇಳಿದರೆ, ಈಗ ನಾಯಕನ ಜೀವಕ್ಕೆ ತ್ರಾಸವಾಗಹತ್ತಿತು. ಸುಕುಮಾರಿಯೂ, ಕೋಮಲ ಮನಸ್ಸಿನವಳೂ, ಅಕೃತ್ರಿಮ ಪ್ರೇಮಸಂಪನ್ನಳೂ ಆದ ಕುಮುದಿನಿಯನ್ನು ವಿಲಾಸಮಂದಿರದವರೆಗೆ ಬಂದು ಮಾತನಾಡಿಸದೆ ಹಾಗೇ ಹೋಗುವುದರಿಂದ, ಆಕೆಯು ಎಷ್ಟು ವ್ಯಸನಪಟ್ಟಾಳೆಂಬ ಮರುಗು ನಾಯಕನಿಗೆ ಉಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಸಂಶಯ ಬಾಧೆಯಿಂದ ಪೀಡಿತನಾದ ನಾಯಕನನ್ನು ಕುಮುದಿನಿಯ ಸೌಂದರ್ಯವು ಸೋಂಕಲಿಲ್ಲ; ಆಕೆಯ ಸಾಹಸ ಕೃತ್ಯಗಳು ಎಚ್ಚರಗೊಳಿಸಲಿಲ್ಲ; ಆಕೆಯ ಸದ್ಗುಣಗಳು ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸಲಿಲ್ಲ! ಕುಮುದಿನಿಯಿಂದೊದಗಿದ ಉಪಕಾರವನ್ನೂ, ಸುಖವನ್ನೂ ನಾಯಕನು ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಮರೆತು, ಆ ಮುಗ್ಧೆಯಲ್ಲಿ ಶತ್ರುಭಾವವನ್ನು ವಹಿಸಿದನು! ಬಲು ದೂರದಿಂದ ದಣಿದು ಬಂದಿದ್ದ ನಾಯಕನು ಊಟವನ್ನು ಕೂಡ ಮಾಡದೆ, ತನಗೆ ವಿಚಿತ್ರವಾದ ತಲೆಶೂಲಿಯು ಎದ್ದಿರುವುದೆಂದು ಹೇಳಿ, ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಸ್ಥವಾಗಿ ಮಲಗಿಕೊಂಡುಬಿಟ್ಟನು; ನಾಯಕನು ಎಷ್ಟು ಶೂರನಿರಲಿ-ಎಷ್ಟು ಸದ್ಗುಣಿಯಿರಲಿ, ಆತನ ಮನಸ್ಸು ಬಹು ಬೇಗ ವಿಕಾರವಶವಾಗುತ್ತಿದ್ದದ್ದರಿಂದ ಅವನು ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ತಾಪಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾಗಬೇಕಾ-

ಗುತ್ತಿತ್ತು. ಪತಿಯು ತನ್ನನ್ನು ಮಾತಾಡಿಸದೆ, ಹೊರಗಿನಿಂದ ಹೊರಗೇ ಹೋದದ್ದರಿಂದ ಕುಮುದಿನಿಯ ಹೃದಯಕ್ಕೆ ವಜ್ರಾಘಾತವಾದಂತಾಯಿತು. ಆಕೆಯ ಕಣ್ಣುಗಳು ನೀರಿನಿಂದ ತುಂಬಿ, ಕಂಠವು ಬಿಗಿದು, ಬಾಯಿಂದ ಮಾತುಗಳು ಹೊರಡದಾದವು. ಆಕೆಯು ಕೂಡಲೆ ದಾಸಿಯೊಡನೆ ನಾಯಕನು ಮಲ-ಗಿದ ಕೋಣೆಗೆ ಹೋಗಿ ಉಪಚರಿಸತೊಡಗಲು, ನಾಯಕನು ಕವಕ್ಕನೆ ಕುಮುದಿನಿಯ ಮೈಮೇಲೆ ಹೋಗಿ—ಕುಮುದಿನೀ, ಇಂದು ನನಗೆ ಬಹಳ ತ್ರಾಸವಾಗಿದೆ, ಮಾತಾಡಿಸಬೇಡ. ನಿನ್ನ ವಿಲಾಸ ಮಂ-ದಿರದಲ್ಲಿ ಸ್ವಸ್ಥವಾಗಿ ಮಲಗಿಕೋ ಹೋಗು, ಎಂದು ನುಡಿದು, ಕುಮುದಿನಿಯ ಕಡೆಗೆ ಬೆನ್ನುಮಾಡಿ ಮಲಗಿಕೊಂಡನು. ಇದನ್ನು ನೋಡಿ ಕುಮುದಿನಿಯು ಗಡಗಡನೆ ನಡುಗುತ್ತ ಕಣ್ಣೀರು ಸುರಿಸುತ್ತ, ನಡುನಡುವೆ ಮೆಲ್ಲನೆ—ಯಾಕೆ, ಈ ಅನಾಥಳ ಮೇಲೆ ಇಷ್ಟು ಸಿಟ್ಟುಯೇಕೆ? ನನ್ನಿಂದಾದ ಅಪರಾಧ-ವಾದರೂ ಏನು? ಅಂಥ ಅಪರಾಧವಾಗಿದ್ದರೆ ಹೇಳಿ ದಂಡಿಸಬೇಕು, ಎಂದು ನುಡಿಯುತ್ತ ಒಂದು ತಾಸು ಕುಳಿತಳು. ಎರಡು ತಾಸು ಕುಳಿತಳು, ಮೂರು ತಾಸು ಕುಳಿತಳು; ಆದರೆ ನಾಯಕನು ಅತ್ಯಂತ ನಿಷ್ಠುರನಾಗಿ ಕುಮುದಿನಿಯೊಡನೆ ಮಾತಾಡಲಿಲ್ಲ, ಆಕೆಯನ್ನು ಕಣ್ಣೆತ್ತಿ ನೋಡಲಿಲ್ಲ! ಆಗ ಕುಮು-ದಿನಿಯು ದುಃಖದ ವೇಗವನ್ನು ತಡೆಯಲಾರದೆ ಕಣ್ಣೀರಿನಿಂದ ನೆಲವನ್ನು ತೋಯಿಸುತ್ತ ಅಲ್ಲಿಯೇ ನೆಲದಮೇಲೆ ಮಲಗಿಕೊಂಡಳು.

ಕುಮುದಿನಿಯಲ್ಲಿ ತುಂಬಾ ಪ್ರೇಮವುಳ್ಳ ನಾಯಕನು, ಈ ಮೇರೆಗೆ ಸಂಶಯ ಬಾಧೆಯಿಂದ ಪೀಡಿತನಾದ್ದರಿಂದ ತಳಮಳಿಸುತ್ತ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಆಹಾ! ಕುಮುದಿನಿಯನ್ನು ನಾನು ಪ್ರಾಣಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚೆಂದು ತಿಳಿದು ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತಿರಲು, ಆಕೆಯು ನನ್ನನ್ನು ಹೀಗೆ ವಂಚಿಸಬಹುದೆ? ನಾನು ಊರಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದಾಗ ಈಕೆಗೆ ಶೃಂಗರಿಸಿದ ವಿಲಾಸಮಂದಿರವೇಕೆ, ವಸ್ತ್ರ ಒಡವೆಗಳೇಕೆ? ಅದೂ ಇರಲಿ, ರಾತ್ರಿ ಚಾಂದಖಾನನ ಸಂಗಡ ಈಕೆಯ ಮಾತುಗಳೇನು? ಕುಮುದಿನೀ, ಎಲೈ ದುಷ್ಟಳೇ, ಎಳ್ಳುಸಕ್ಕರೆ ಕೊಡುವ ನೆವದಿಂದ ಖಾನನ ಹಸ್ತಸ್ಪರ್ಶಮಾಡಿ ಅಪವಿತ್ರಳಾದೆಯಾ? ನೀನು ಇಂಥ ಸಾಹಸಿಯಾದ್ದ-ರಿಂದಲೇ ಹೆಂಗಸರು ಮಾಡಬಾರದ ಸಾಹಸದ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದೆ. ಅಗಸರಾಕೆಯ ವೇಷದಿಂದ ರಾಜಪುತ್ರರನ್ನು ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದದ್ದೂ ಮಧ್ಯಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ದುರಗಪ್ಪನಾಯಕನನ್ನು ಮಾತಿನಿಂದ ಮರುಳುಮಾಡಿದ್ದೂ, ಜಗರಾಯನ ದರ್ಬಾರದಲ್ಲಿ ಯಾರ ಅಂಜಿಕೆಯೂ ಇಲ್ಲದೆ, ಘುಡಘುಡ-ಸಿ ಮಾತಾಡಿದ್ದು ಹೆಂಗಸರ ಕೆಲಸಗಳೇ? ಮರ್ಯಾದೆಶೀಲರು ಹೀಗೆ ಮಾಡಬಹುದೇ? ನಾನು ಊರಲ್ಲಿಲ್ಲದಾಗ ಹೊಲ್ಲದ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಮನಸ್ಸು ಮಾಡಿದ ಈ ನೀಚಳು, ಪುರುಷವೇಷದಿಂದ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದಂತೆ ತಿರುಗಿದಾಗ ಏನೇನು ಮಾಡಿರುವಳೋ ಯಾರಿಗೆ ಗೊತ್ತು! ಈ ಸಾಹಸಿಯು ವಿಜಾಪುರದ

ಬಾದಶಹನ ಮಗನ ಪ್ರೇಮಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರಳಾದವಳು. ಆಗಿನಿಂದಲೇ ಚಾಂದಖಾನನ ಪರಿಚಯವು ಈಕೆ-ಗೆ ಇರುತ್ತದೆ! ಹಾ ದುಷ್ಟೇ! ಸ್ತ್ರೀಯರ ನೆರಳಿಗೆ ಹೋಗದೆ ಸುಖದಿಂದಿದ್ದ ನನ್ನನ್ನು ಈ ಪರಿತಾಪಕ್ಕೆ ಗುರಿಮಾಡಿದೆಯಾ? ನಿನ್ನನ್ನು ಈಗಲೇ ತುಂಡರಿಸಿ ಚಲ್ಲತಕ್ಕದ್ದು ಎಂದು ಮಲಗಿದವನು ದಿಗ್ಗನೆ ಎದ್ದು ನಿಂತು ಕೊಳ್ಳಲು, ಕುಮುದಿನಿಯು ಚಟ್ಟನೆ ಎದ್ದು ಕೈಜೋಡಿಸಿ ನಿಂತುಕೊಂಡು ಗಡಗಡನೆ ನಡಗುತ್ತ—ಹೀಗೆ ಯಾಕೆ ಏಳೋಣವಾಯಿತು? ಏನು ಬೇಕು? ಇನ್ನೂ ತಮಗೆ ನಿದ್ದೆಯೇ ಹತ್ತಿ-ರುವುದಿಲ್ಲವೇ? ಎಂದು ಕೇಳಲು, ನಾಯಕನು—ನೀನು ಕಣ್ಮರೆಯಾಗುವವರೆಗೆ ನನಗೆ ನಿದ್ದೆಯು ಹತ್ತುವ ಹಾಗಿಲ್ಲ. ನಿನ್ನ ಸಂಗಡ ಮಾತಾಡುವ ಪ್ರಸಂಗವು ಬರುವುದಕ್ಕಿಂತ ತಟ್ಟನೆ ಪ್ರಾಣಹೋದರೆ ನೆಟ್ಟಗಾದೀತು. ದುಷ್ಟಳೇ, ಇಲ್ಲಿಂದ ಎದ್ದುಹೋಗು. ಸ್ವಲ್ಪ ನಿದ್ದೆ ಬಂದರೆ ನನಗೆ ಸಮಾಧಾನವಾದರೂ ಆದೀತು, ಅನ್ನಲು, ಕುಮುದಿನಿಯು ಬಳಬಳ ಕಣ್ಣೀರು ಸುರಿಸುತ್ತ ಕೈಜೋಡಿಸಿಕೊಂಡು ಕ್ಷಮಿಸುವ ಕೃಪೆಯಾಗಬೇಕು, ನಾನು ಅಪ್ಪಣೆಗೆ ಹೊರಗಾದವಳಲ್ಲ, ಹೋಗುತ್ತೇನೆ, ತಮಗೆ ಸುಖವಾದರೆ ಸಾಕು, ಎಂದು ನುಡಿದು, ಮರಣವ್ಯಥೆಗೆ ಗುರಿಯಾಗಿ ಹೊರಗೆ ಬರಲು, ಬೆಳ್ಳಗೆ ಬೆಳಗಾಗಿತ್ತು!

೧೫ನೆಯ ಪ್ರಕರಣ

ಬಾಲಕ್ಕೆ ಬಡಿದಾಟ

ಈ ಮೇರೆಗೆ ಎಚ್ಚಮನಾಯಕನು ಪ್ರಬಲವಾದ ಸಂಶಯಪಿಶಾಚದಿಂದ ಪೀಡಿತನಾಗಿ, ಕುಮುದಿನಿಯನ್ನು ನೆನಿಸಿ ನೆನಿಸಿ ಸಂತಾಪಗೊಳ್ಳುತ್ತ ಹದಿನೈದು ದಿನಗಳನ್ನು ಕಳೆದನು. ಈ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಆತನು ಕುಮುದಿನಿಯನ್ನು ಕಣ್ಣೆತ್ತಿ ನೋಡಲಿಲ್ಲ. ನಾಯಕನು ಚಂಚಲಸ್ವಭಾವದವನೆಂಬದನ್ನು ವಾಚಕರು ಬಲ್ಲರಷ್ಟೇ? ಆತನು ತನ್ನ ಸ್ವಭಾವಕ್ಕನುಸರಿಸಿ, ಒಂದು ದಿನ ಕುಮುದಿನಿಯ ಗುಣಗಳನ್ನೂ, ಚಾಂದಖಾನನ ಗುಣಗಳನ್ನೂ, ಅವರಿಂದ ತನಗಾದ ಸಹಾಯವನ್ನೂ ಸ್ಮರಿಸಿ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪಪಟ್ಟು, ಅವರನ್ನು ಆದರಿಸಿ ಸಮಾಧಾನಗೊಳಿಸಬೇಕೆಂದು ಕೂಡಲೆ ಚಾಂದಖಾನನನ್ನು ಕರೆಸಿದನು. ಇದ್ದಲ್ಲಿ ತಾನಾಗಿ ಹೋಗಿ ಮಾತಾಡಿಸಿದರೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಮಾತಾಡದೆ ತನ್ನನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ನಾಯಕನು, ಈದಿನ ತಾನಾಗಿ ಕರೆಸಿದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ ಖಾನನಿಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಯಿತು. ನಾಯಕನು ತನ್ನನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಲಿಕ್ಕೂ ಕುಮುದಿನಿಯನ್ನು ಕಣ್ಣೆತ್ತಿ ನೋಡದಿರುವುದಕ್ಕೂ ತಾನೇ ಕಾರಣನೆಂಬದನ್ನು ಖಾನನು ಅರಿತಿದ್ದನು. ಮಕರ ಸಂಕ್ರಮಣದ ದಿವಸ ರಾತ್ರಿ ನಾಯಕನಿಲ್ಲದಾಗ ತಾನು ಕುಮುದಿನಿಯೊಡನೆ ಮಾತಾಡುತ್ತ ಕುಳಿತದ್ದೂ, ಆಕೆಯಿಂದ ಎಳ್ಳುಸಕ್ಕರೆಯನ್ನು ಇಸಿದುಕೊಂಡದ್ದೂ ನಾಯಕನ ವಿಕಲ್ಪಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದವೆಂಬದು ಖಾನನಿಗೆ ಗೊತ್ತಿತ್ತು. ಆತನು ಹೆಚ್ಚಿನ ವಿಚಾರಕ್ಕೆ ಹೋಗದೆ, ಕರೆಸಿದಂತೆ ನಾಯಕನ ಭೆಟ್ಟಿಗೆ ಹೋದನು. ಖಾನನು ಬಂದದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ ನಾಯಕನು ಎದ್ದುನಿಂತು ಸಲಾಮುಮಾಡಿ ಕೈಹಿಡಿದು ಆದರದಿಂದ ಆತನನ್ನು ಬರಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಆಗ ಖಾನನು ನಾಯಕನಿಗೆ—ಪ್ರಿಯಮಿತ್ರಾ, ಸಾಕು–ಸಾಕು; ಇಷ್ಟೊಂದು ಆದರವೇಕೆ? ಮನೆಗೆ ಬಂದರೆ ಮಾತಾಡಿಸದ ನೀನು, ಇಂದು ಈಪರಿ ಆದರಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೇನು? ಶೂರನಾದ ನಾಯಕನೇ, ನಿನ್ನನ್ನು ನಾನು ಬಹು ವಿವೇಕಿಯೆಂದು ತಿಳಿದಿದ್ದೆನು; ಆದರೆ, ನೀನು ಅವಿವೇಕ ಶಿಖಾಮಣಿಯಿರುತ್ತೀ! ನೀನಿಲ್ಲದಾಗ ನಾನು ರಾತ್ರಿ ಕುಮುದಿನಿಯೊಡನೆ ಮಾತಾಡುತ್ತ ಕುಳಿತ ಕ್ಷುಲ್ಲಕ ತಪ್ಪಿಗಾಗಿ ನೀನು ಹೀಗೆ ವಿಕಲ್ಪವನ್ನು ಎಣಿಸಿ, ಮೂರ್ಖನಂತೆ ಆಚರಿಸಬಹುದೇ? ನನಗೆ ಕುಮುದಿನಿಯು ಅಪರಿಚಿತಳೇ? ನೀನು ಅಪರಿಚಿತನೇ? ನನ್ನ ಸ್ವಭಾವವನ್ನೂ, ಕುಮುದಿನಿಯ ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನೂ ನೀನು ಅರಿತಿಲ್ಲವೇ? ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾದರೂ ಪ್ರಮಾಣಿಸಿ

ನೋಡಬೇಕೆಂಬ ಅನುಭವದ ಮಾತು ವ್ಯರ್ಥವಾದದ್ದಲ್ಲ. ನನ್ನಲ್ಲಿ ನೀನು ಅಂಥ ತಪ್ಪನ್ನೇನು ಕಂಡೆ? ಕುಮುದಿನಿಯ ಮೇಲೆ ಯಾವ ಅಂಥ ತಪ್ಪನ್ನು ಹೊರಿಸುವೆ? ಕನ್ನಡವೀರಾ, ನಿನ್ನ ಈ ಕ್ಷುದ್ರ ವಿಚಾರವು ನಿನ್ನ ಶೌರ್ಯಕ್ಕೆ ಕುಂದನ್ನಿಡುವುದಾಗಿರುತ್ತದೆ, ಅನ್ನಲು, ನಾಯಕನು—ಚಾಂದಖಾನ್, ಅದು ಹ್ಯಾಗೇ ಇರಲಿ. ಸ್ವಭಾವಕ್ಕೆ ಔಷಧವಿಲ್ಲ. ನೀನು ಸಾವಿರ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡಿದರೂ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನ ಸಂಶಯವು ಹೋಗಲಾರದು; ಆದರೂ ಸಂಶಯ ಬಂದಮಾತ್ರದಿಂದ ನಿನ್ನನ್ನೂ, ಕುಮುದಿನಿಯನ್ನೂ ಇಷ್ಟು ನಿರಾಕರಿಸಿದ್ದು ನನ್ನ ಅಪರಾಧವು. ಅಂತೇ ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನು ಕರೆಸಿ ಈಗ ಕ್ಷಮೆಯನ್ನು ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ. ನಡೆ, ಕುಮುದಿನಿಯಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ಆಕೆಯನ್ನು ಸಮಾಧಾನಗೊಳಿಸೋಣ. ನನ್ನನ್ನು ನೀನು ನೀಚನೆಂದು ಬೇಕಾದಷ್ಟು ನಿರಾಕರಿಸು; ಆದರೆ ಕುಮುದಿನಿಯು ನಿರ್ದೋಷಿಯೆಂಬದನ್ನು ನಾನು ಮನಗಾಣುವವರೆಗೆ ಆಕೆಯನ್ನು ಮುಟ್ಟಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ನೀವಿಬ್ಬರೂ ನನ್ನ ಸ್ವಾಮಿಯ ಕಾರ್ಯಸಾಧಕರಾದ್ದರಿಂದಲೇ, ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಕೈಕಾದಿದ್ದೇನೆ. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ, ಕುಮುದಿನಿಯ ಅಷ್ಟೇ ತಪ್ಪಿಗಾಗಿ ಅವಳನ್ನೂ, ನಿನ್ನನ್ನೂ ಅದೇ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ತುಂಡರಿಸುತ್ತಿದ್ದೆನು! ಇರಲಿ ಮಿತ್ರಾ, ನನ್ನ ಬಿರುನುಡಿಗಳಿಗಾಗಿ ಸಿಟ್ಟಾಗಬೇಡ, ಕಣ್ಣು ಕೆಂಪಗೆ ಮಾಡಬೇಡ, ಶಾಂತನಾಗು; ಇದ್ದದ್ದನ್ನು ಸರಳತನದಿಂದ ಹೇಳಿಬಿಡುವ ನಿನ್ನ ಮಿತ್ರನನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸಿ, ಆತನಿಗೆ ಕುಮುದಿನಿಯ ಭೆಟ್ಟಿಯನ್ನು ಮಾಡಿಸು, ನಡೆ. ನಿನ್ನ ಮಿತ್ರನು ದುರಭಿಮಾನದಿಂದ ಕುಮುದಿನಿಯನ್ನು ಮಿತಿಮೀರಿ ನಿರಾಕರಿಸುವ ಕಾರಣ, ಆಕೆಯ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಲಿಕ್ಕೆ ಆತನಿಗೆ ಮೋರೆಯಿಲ್ಲ ಎಂದು ನುಡಿಯುವಾಗ ನಾಯಕನ ಕಣ್ಣೊಳಗಿಂದ ನೀರುಗಳು ದಳದಳ ಉದುರಿದವು !

ಎಂದೂ ಕಣ್ಣೀರು ಸುರಿಸಿ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲದ ನಾಯಕನು, ಇಂದು ಕಣ್ಣೀರು ಸುರಿಸುವುದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ, ವಿವಾಹಿತಪುರುಷನು ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಹಣ್ಣಾಗಬೇಕಾಗುತ್ತದೆಂಬದು ವಾಚಕರ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಬರುವಹಾಗಿದೆ. ನಾಯಕನ ಈ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ಖಾನನ ಮನಸ್ಸು ಕರಗಿತು. ಆತನು ನಾಯಕನ ಬಿರುನುಡಿಗಳಿಂದ ಬಂದ ಸಿಟ್ಟನ್ನು ನುಂಗಿಕೊಂಡು, ನಾಯಕನೊಡನೆ ಕುಮುದಿನಿಯ ಬಳಿಗೆ ಹೋದನು. ಆಗ ವಿಲಾಸಮಂದಿರದ ಬಾಗಿಲು ಇಕ್ಕಿತ್ತು. ದ್ವಾರರಕ್ಷಕರು ಕುಮುದಿನಿಯ ಬಳಿಗೆ ಓಡುತ್ತ ಹೋಗಿ ನಾಯಕರು ಖಾನನೊಡನೆ ಬಂದಿದ್ದಾರೆಂದು ಹೇಳಿದರು. ಕೂಡಲೆ ಪ್ರೇಮಾತಿಶಯದಿಂದ ಕುಮುದಿನಿಯ ದುಃಖವು ಉಕ್ಕೇರಲು, ಆಕೆಯು ಪರದೆಯ ಮರೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಕಣ್ಣೀರು ಸುರಿಸಹತ್ತಿದಳು. ನಾಯಕನು ಖಾನನೊಡನೆ ವಿಲಾಸಮಂದಿರ ವನ್ನು ಹೊಕ್ಕು ಸುಮ್ಮನೆ ಕುಳಿತುಕೊಂಡನು. ಹೀಗೆ ಮೌನದಿಂದ ಕೆಲವು ಕಾಲವು ಕ್ರಮಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಖಾನನು ಕುಮುದಿನಿಯನ್ನು

ಕುರಿತು—ಅಮ್ಮಾ, ಕುಮುದಿನಿ, ನಿನ್ನ ಪತಿಯಾದ ಎಚ್ಚಮನಾಯಕರು ನಿನ್ನನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಿ, ಇಷ್ಟು ದಿವಸ ವ್ಯಥೆಪಡಿಸಿದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪಪಟ್ಟು ನಿನ್ನನ್ನು ಕಾಣಲಿಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಇಲ್ಲಿ ಪರಕೀಯರು ಯಾರೂ ಇಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ಹೊರಗೆ ಬಂದು ನೀನು ಪತಿಯನ್ನು ಕಾಣಲು ಬಾಧೆಯಿಲ್ಲ. ಅನುಗ್ರಹಿಸಿ ನಿನ್ನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದಿರುವ ಪತಿಯನ್ನು ಸಮಾಧಾನದ ನುಡಿಗಳಿಂದ ಸತ್ಕರಿಸುವುದು ಸೌಜನ್ಯದ ಲಕ್ಷಣವು ಅನ್ನಲು, ಕುಮುದಿನಿಯು ತನ್ನ ದುಃಖವನ್ನು ನುಂಗಿಕೊಂಡು ಗಂಭೀರವಾದ ಮುಖಮುದ್ರೆಯಿಂದ ಹೊರಗೆ ಬಂದು ವಿನಯದಿಂದ ನಿಂತುಕೊಂಡಳು. ಆಕೆಯ ಕ್ಷೀಣವಾದ ಶರೀರವನ್ನೂ, ನಿಸ್ತೇಜವಾದ ಮುಖವನ್ನೂ ನೋಡಿ, ಹದಿನೈದೇ ದಿನಗಳಲ್ಲಾದ ಆಕೆಯ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರಕ್ಕಾಗಿ ಖಾನನ ಎದೆಯೊಡೆದು ನೀರಾಯಿತು. ಆತನು ಸಂತಾಪದಿಂದ ನಾಯಕನಿಗೆ—ಎಲೈ ಕಠಿಣ ಹೃದಯದ ನಾಯಕನೇ, ನೋಡಿದೆಯಾ ಈ ಸಾಧ್ವಿಯ ಕ್ಷೀಣದೆಸೆಯನ್ನು! ಸ್ತ್ರೀಹತ್ಯದ ಪಾತಕವನ್ನು ಅನ್ಯಾಯದಿಂದ ಯಾರ ಕೊರಳಿಗೆ ಕಟ್ಟಬೇಕೆಂದು ಮಾಡಿದ್ದೀ? ನಿರಪರಾಧಿಯಾದ ನನ್ನನ್ನೂ, ಮಹಾಪತಿವ್ರತೆಯಾದ ಕುಮುದಿನಿಯನ್ನೂ ಕಾರಣವಿಲ್ಲದೆ ಅವಮಾನಗೊಳಿಸಿ ಅಪಕೀರ್ತಿಗೆ ಗುರಿಮಾಡಿದೆಯಲ್ಲ! ವೀರಶಿರೋಮಣಿಯೇ, ನೀನು ನನ್ನನ್ನೂ, ಕುಮುದಿನಿಯನ್ನೂ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ತುಂಡರಿಸತಕ್ಕವನಿದ್ದೆಯಲ್ಲವೆ? ಆದರೆ, ನಾನು ಈಗ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಮಾಡಿ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ ಕೇಳು. ನಾನು ನಿರಪರಾಧಿಯೆಂದು ಇದೇ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಪ್ರಮಾಣದಿಂದ ನಿನಗೆ ಸಿದ್ಧಮಾಡಿ ತೋರಿಸದಿದ್ದರೆ, ಇದೇ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಆತ್ಮಹತ್ಯೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ, ಸಿದ್ಧಮಾಡಿ ತೋರಿಸಿದರೆ, ನೀನು ಮಹಾಸತಿಯಾದ ಈ ಕುಮುದಿನಿಯ ಕಾಲಿಗೆರಗಿ ಆಕೆಯ ಕ್ಷಮೆಯನ್ನು ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದೀತು ! ಅನ್ನಲು, ಯಾವ ಪಾಪವನ್ನೂ ಅರಿಯದ ಕುಮುದಿನಿಯು ಖಾನನ ಮಾತಿನ ಅರ್ಥವನ್ನು ತಿಳಿಯದೆ, ಭಯದಿಂದ ನಡಗುತ್ತ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಗುರುಸ್ಮರಣೆ ಮಾಡಿದಳು ! ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಆಕೆಯ ಗುರುವಾದ ಋಷೀಶ್ವರನು ದಕ್ಷಿಣದೇಶದ ಯಾತ್ರೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಬಂದವನಂತೆ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು—ಎಲೈಯವನವೀರನೇ, ನೀನು ಮಾಡಿದ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ನಾನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ. ನನ್ನ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಎರಡುವರ್ಷ ಬೆಳೆದು ಸತ್ಸಮಾಗಮದಿಂದ ಸುಸಂಸ್ಕೃತಳಾಗಿರುವ ಕುಮುದಿನಿಯು, ನಿಷ್ಕಾರಣ ಲೋಕದ ಅಪಕೀರ್ತಿಗೆ ಗುರಿಯಾಗುವುದು ಶ್ರೇಯಸ್ಕರವಲ್ಲ. ನಾಯಕನ ಸಂಶಯವು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಪ್ರಮಾಣದ ಹೊರತು ದೂರವಾಗಲಾರದು. ಚಾಂದಖಾನ, ಹೆಚ್ಚಿನಮಾತು ಹಿಂದುಗಡೆಗೆ; ಮೊದಲು ನೀನು ನಿರಪರಾಧಿಯೆಂಬದನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಪ್ರಮಾಣದಿಂದ ಹ್ಯಾಗೆ ಸಿದ್ಧಮಾಡುತ್ತೀ ಮಾಡು, ಅನ್ನಲು, ಚಾಂದಖಾನನು ಎಚ್ಚಮನಾಯಕನಿಗೆ—ಎಲೈ ಮಿತ್ರನೇ, ಹಿಂದಕ್ಕೆ ನಿನ್ನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ನಾನೊಂದು ಮುದ್ರೆಮಾಡಿದ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯನ್ನು ಇಟ್ಟಿದ್ದೆನಲ್ಲ? ಅದನ್ನು ಈಗ ತರಿಸು ಅನ್ನಲು, ನಾಯಕನ ಅಪ್ಪಣೆಯಿಂದ ಸೇವಕರು ಕೂಡಲೇ ಅದನ್ನು ತಂದರು. ಆಗ ಚಾಂದಖಾನನು ಋಷೀಶ್ವ-

ವರನ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ವಿನಯದಿಂದ ನಮಿಸಿ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯನ್ನು ಆತನ ಮುಂದಿಟ್ಟು—ಮಹಾಸ್ವಾಮೀ, ನನ್ನ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಪ್ರಮಾಣವು ಈ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಪುರುಷವೇಷದಿಂದ ಬೇಕಾದಹಾಗೆ ವ್ಯವಹರಿಸುವ ಕುಮುದಿನಿಯನ್ನು ನೋಡಿ, ಎಂದಿಲ್ಲೊಂದು ದಿನ ಇಂಥ ಪ್ರಸಂಗವು ಬರತಕ್ಕದ್ದೆಂತಲೇ ತಿಳಿದು, ನಾಯಕನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯನ್ನು ನಾನು ಹೇಳಿ ಇಟ್ಟಿದ್ದೆನು. ಮಹಾಸ್ವಾಮಿಗಳು ಇದನ್ನು ತೆರೆಯುವ ಕೃಪೆಮಾಡಬೇಕು!

ಖಾನನ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ನಾಯಕನಿಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಯಿತು. ಈ ಸಣ್ಣ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಪ್ರಮಾಣವೇನಿರುತ್ತದೆಂದು ಆತನು ಎವೆಯಿಕ್ಕದೆ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯನ್ನು ನೋಡಹತ್ತಿದನು. ಕುಮುದಿನಿಯಂತೂ ಏನು ಅರಿಯದೆ ದಂಗುಬಡೆದು ನಿಂತುಕೊಂಡಿದ್ದಳು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಋಷೀಶ್ವರನು ಸ್ವತಃ ಕೈಮುಟ್ಟಿ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯನ್ನು ತೆರೆದುನೋಡಲು, ಅದರಲ್ಲಿ ವಿಜಾಪುರದ ಬಾದಶಹನು ಖಾನನಿಗೆ ಬರೆದು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದ ಒಂದು ಸನದು ಇತ್ತು. ಅದನ್ನು ಓದಿ ನೋಡಿ ನಾಯಕನ ಸೊಂಡಿಯು ಒಣಗಿತು. ಆತನು ಆಶ್ಚರ್ಯಮಗ್ನನಾಗಿ ಚಾಂದಖಾನನ ಸ್ವಾಮಿನಿಷ್ಠೆಗಾಗಿಯೂ, ಪಾಪಭೀರುತ್ವಕ್ಕಾಗಿಯೂ, ವಿಚಿತ್ರ ಧೈರ್ಯಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಆತನನ್ನು ಕೊಂಡಾಡಿದನು. ಈಗ ಐದು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಚಾಂದಖಾನನಿಗೆ ಬಾದಶಹನ ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ಆತನ ಒಬ್ಬ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಅಫಗಾನಿಸ್ಥಾನದಿಂದ ಕರಕೊಂಡು ಬರುವ ಪ್ರಸಂಗವು ಒದಗಿತಂತೆ. ಆಗ ಖಾನನು, ಮನಸ್ಸು ಸ್ವತಂತ್ರವಲ್ಲೆಂತಲೂ, ರಾಜಾಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮೀರುವುದು ದ್ರೋಹವೆಂತಲೂ, ಬಾದಶಹನ ಸಂಶಯಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾದರೆ ಅನರ್ಥವು ಒದಗೀತೆಂತಲೂ ತಿಳಿದು, ತನ್ನ ಶರೀರವನ್ನು ಬಾದಶಹನ ಮುಂದೆ ಕೊಯ್ದಿಟ್ಟು, ಸ್ವಾಮಿಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಹೋದನಂತೆ ! ಖಾನನ ಈ ಸ್ವಾಮಿನಿಷ್ಠೆಗಾಗಿ ಬಾದಶಹನು ಕೆಲವು ಪ್ರಾಂತಗಳನ್ನು ಇನಾಮು ಹಾಕಿಕೊಟ್ಟಂತೆ ಆ ಸನದಿನಲ್ಲಿ ಬರೆದಿತ್ತು ! ಆಗ ಎಚ್ಚಮನಾಯಕನು ಖಾನನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು—ಸನ್ಮಾನನೀಯನಾದ ಪ್ರಿಯಮಿತ್ರನೇ, ನನ್ನ ಮಹಾಪರಾಧವನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸು. ನೀನು ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಕುಮುದಿನಿಗೆ ನಾನು ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡುವುದು ಹಿಂದಿನಿಂದ! ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ನಾನು ಶ್ರೀಗುರುಸನ್ನಿಧಿಯಲ್ಲಿ ನಿನ್ನನ್ನು ಭಕ್ತಿಪುರಸ್ಸರವಾಗಿ ನಮಿಸುತ್ತೇನೆ. ಮಿತ್ರಾ, ನನ್ನ ಸರ್ವಾಪರಾಧಗಳನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸಿ ಮೊದಲಿನಂತೆ ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಲೋಭಮಾಡೆಂದು ಬಾರಿಬಾರಿಗೆ ನಿನ್ನನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತೇನೆ. ನನ್ನ ಸ್ವಭಾವದ ದೋಷವನ್ನು ತೆಗೆದುಹಾಕುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಈ ಪ್ರಸಂಗವು ಒದಗಿರುತ್ತದೆಂದು ನಾನು ತಿಳಿಯುತ್ತೇನೆ. ಇಗೋ, ಪ್ರಿಯಮಿತ್ರಾ, ಶ್ರೀಗುರುಸನ್ನಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತೇನೆ ಕೇಳು. ಇನ್ನು ನಾನು ಇಂಥ ಸಂಶಯಕ್ಕೆ ಎಂದೂ ಆಸ್ಪದಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ.

ನಾಯಕನ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ, ಋಷೀಶ್ವರನು ಆತನನ್ನು ನಿಷೇಧಿಸಿ—ಎಲೈ ವಿಕಾರವಶನಾದ ಎಚ್ಚಮನಾಯಕಾ, ಹೀಗೆ ತಟ್ಟನೆ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿಬಿಡುವ ಚಾಳಿಯು ಒಳ್ಳೆಯದಲ್ಲ. ಇದರಿಂದ ಮತ್ತೂ ನಿನ್ನ ವಿಕಾರವಶತೆಯೇ ವ್ಯಕ್ತವಾದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಅಪ್ಪಾ ಘೋರವಾದ ತಪಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಜಯಿಸಿದ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ-ಪರಾಶರಾದಿ ಋಷಿಗಳೂ ಕೂಡ ವಿಕಾರವಶರಾಗಿ ಹೋಗಿರಲು, ನೀನು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಎಷ್ಟರವನು? ಬಿಸಿಲನ್ನು ಹಿಡಿದು ಮಟ್ಟೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಬಹುದು; ಆದರೆ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಜಯಿಸುವುದು ಅಸಾಧ್ಯವು! ತಿಳಿದವರು ಸಹಸಾ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮಾಡಬಾರದು. ಆತ್ಮಸಂಯಮನದಿಂದ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸ್ವಾಧೀನಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಾರದೆಂತಲ್ಲ; ಆದರೆ ಒಮ್ಮೆ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಬಿಗಿಹಿಡಿಯಲು ಹೆಣಗುವುದಕ್ಕಿಂತ, ಮನಸ್ಸಿನ ಎಳತಕ್ಕೆ ದೇಹವು ಸಿಗದಂತೆ, ದೇಹವನ್ನು ಸ್ವತಂತ್ರದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದು ಸುಲಭ. ದೇಹವು ಕೆಟ್ಟ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಹೋಗದೆ ಸುಮ್ಮನೆ ಕುಳಿತರೆ, ಮನಸ್ಸು ಹರಿದು ಮಾಡುವುದೇನು? ಮನಸ್ಸು ಕೆಲಸಮಾಡಿಸಬಹುದಲ್ಲದೆ, ಕೆಲಸ ಮಾಡಲಾರದು. ಇರಲಿ, ಪ್ರಕೃತದ ವಿಷಯವನ್ನು ನೋಡೋಣ. ಈಶ್ವರ ಸಂಕೇತದಂತೆ ವಿಜಯನಗರದ ನಿಜವಾದ ವಂಶದ ರಾಜನು ಪಟ್ಟವನ್ನೇರಿದ್ದರಿಂದ ನಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಕಾರ್ಯವಾದಂತಾಯಿತು. ಆನೆಗೆ ಆನೆಯು ಹೋಗಿರಲು, ಬಾಲಕ್ಕೆ ಬಡಿದಾಡುವಂತೆ, ಅರಸುಮನೆತನದವರು ಆನೆಯಂಥ ತಮ್ಮ ವಿಜಯನಗರದ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕಳಕೊಂಡು, ಅದರ ಬಾಲದಂತೆ ಇರುವ ಚಂದ್ರಗಿರಿಯ ಪಟ್ಟಣದ ಸಲುವಾಗಿ ಬಡಿದಾಡುವುದನ್ನು ಇನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬಿಡಬೇಕು, ಹಾಗೆಮಾಡದಿದ್ದರೆ, ಕಡೆಗೆ ಬಾಲವನ್ನೂ ಕಳಕೊಂಡು, ಆನೆಯ ಗುರುತನ್ನೇ ಮರೆಯುವ ಪ್ರಸಂಗವು ಅವರಿಗೆ ಬಂದೀತು! ಭರತಭೂಮಿಗೆ ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ವೃದ್ಧಾಪ್ಯಕಾಲವು ಒದಗಿರುವುದರಿಂದ ಅದರ ಪುನರ್ಜನ್ಮವಾಗುವವರೆಗೆ ಅರಸರೇ ಏಕೆ, ಎಲ್ಲ ಭಾರತೀಯರು ಬಾಲಕ್ಕೆ ಬಡದಾಡುವುದೇ ಸರಿ. ನಮ್ಮೊಳಗೆ ಒಬ್ಬರ ಉತ್ಕರ್ಷವು ಮತ್ತೊಬ್ಬರಿಗೆ ಸಹನವಾಗದೇ, ಕ್ಷುದ್ರವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಒಬ್ಬರು ಮತ್ತೊಬ್ಬರನ್ನು ಕೆಡಿಸಹೋಗುವುದು ಬಾಲಕ್ಕೆ ಬಡಿದಾಡಿದಂತೆಯೇ ಇರುತ್ತದೆ. ತಮ್ಮ ಸತ್ವಾತಿಶಯದಿಂದ ಸ್ವರ್ಗಾದಿ ಭೋಗಗಳನ್ನು ಕೈಸೇರಿಸಿಕೊಂಡು, ತೃಣೀಕರಿಸಿ, ಆತ್ಮಾನುಭವದ ಅಖಂಡಾನಂದವನ್ನು ಪಡೆಯುವುದು ಆರ್ಯಋಷಿಗಳ ಶೀಲವಾಗಿರಲು, ಅವರ ವಂಶದವರಾದ ನಾವೆಲ್ಲರು ನಿಜವಾದ ಪುರುಷಾರ್ಥವನ್ನು ಎಣಿಸದೆ, ಸತ್ವಹೀನರಾಗಿ ಆತ್ಮೋನ್ನತಿಯ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಬದಿಗೊತ್ತಿ, ಹೊಟ್ಟೆ-ಬಟ್ಟೆಗಳಿಗಾಗಿಯಾಗಲಿ, ಕ್ಷುದ್ರ ದ್ರವ್ಯ ಸಂಗ್ರಹಕ್ಕಾಗಿಯಾಗಲಿ, ನೀಚವಾದ ವಿಷಯ ವಾಸನಾ ತೃಪ್ತಿಗಾಗಿಯಾಗಲಿ ಹೆಣಗಾಡುತ್ತಿರುವುದು ಬಾಲಕ್ಕೆ ಬಡಿದಾಡಿದಂತೆಯಲ್ಲದೆ ಮತ್ತೇನು? ತರುಣನಾಯಕಾ, ಅಷ್ಟು ದೂರವೇಕೆ? ಇಂದಿನ ನಿನ್ನ ಕೃತಿಯನ್ನೇ ನೋಡು. ಕೈಕೊಂಡ ಕಾರ್ಯವು ಮುಗಿಯುವವರೆಗೆ ಕುಮುದಿನಿಯು ಬೇಕಾದಷ್ಟು ದಿವಸ

ಬೇಕಾದಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ಸ್ವತಂತ್ರಳಾಗಿದ್ದರೂ ನೀನು ಸಂಶಯಪಡಲಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಕೇವಲ ಒಡಹುಟ್ಟಿದವನಂತೆ ಇದ್ದ ಚಾಂದಖಾನನಂಥ ಪಾಪಭೀರುವು ರಾತ್ರಿ ಆಕೆಯೊಡನೆ ಮಾತನಾಡುತ್ತ ಕುಳಿತಿದ್ದ ಕ್ಷುದ್ರ ಕಾರಣದಿಂದ ನೀನು ಸಂಶಯಪಟ್ಟು ನಿಷ್ಕಾರಣವಾಗಿ ಮಿತ್ರದ್ರೋಹಕ್ಕೂ, ಪತ್ನಿದ್ರೋಹಕ್ಕೂ ಗುರಿಯಾದೆ! ಇದೂ ಒಂದು ಬಗೆಯಿಂದ ಬಾಲಕ್ಕೆ ಬಡಿದಾಡಿದಂತೆಯೇ ಇರುತ್ತದೆ! ಅಪ್ಪಾ, ನಾಯಕಾ, ಪಾತಿವ್ರತ್ಯದ ಸ್ವರೂಪವು ಎಷ್ಟು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿರುತ್ತದೆಂಬ ಮಾತು ನಿನಗೆ ಗೊತ್ತಿದ್ದರೆ, ನೀನು ಇಂಥ ದುರಭಿಮಾನದ ಮೂರ್ಖತನಕ್ಕೆ ಎಂದೂ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಪಾಂಡವರೊಡನೆ ಕೂಡಿ ಇದ್ದರೆ, ಕರ್ಣನೊಬ್ಬನು ತನ್ನ ಪತಿಯಾಗುತ್ತಿದ್ದನೆಂದು ಭಾವಿಸಿದ ಮಾತ್ರದಿಂದ ದ್ರೌಪದಿಯಂಥ ಪತಿವ್ರತೆಯ ಪಾತಿವ್ರತ್ಯವು ನಷ್ಟವಾಯಿತೆಂತಲೂ, ಪತಿಗಿಂತ ಮೊದಲು ಒಂದು ಹೂವನ್ನು ಮೂಸಿನೋಡಿದ ಮಾತ್ರದಿಂದ ಶ್ರೀ ಸೀತಾಮಾತೆಯ ಪಾತಿವ್ರತ್ಯವು ನಷ್ಟವಾಯಿತೆಂತಲೂ ಸಿದ್ಧವಾಗಿರಲು, ಜಗತ್ತಿನ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರು ತಮ್ಮ ಹೆಂಡಿರ ಪಾತಿವ್ರತ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಶಂಕಿಸುತ್ತ ಇಲ್ಲದ ಮಹಾತಾಪಕಕ್ಕೂ, ಅನರ್ಥಕ್ಕೂ ಗುರಿಯಾಗುವುದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ, ಯಾರಿಗೆ ನಗೆ ಬರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ? ಪ್ರತಿ ಒಬ್ಬರು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಹೆಂಡಿರು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಅರುಂಧತಿಯಂತೆ ಇಲ್ಲವೆ ಸೀತೆಯಂತೆ ಇರಬೇಕೆನ್ನುತ್ತಾರೆ; ಆದರೆ ತಾವು ಮಾತ್ರ ವಸಿಷ್ಠರಂತೆ ಇಲ್ಲವೆ ರಾಮನಂತೆ ಆಗಲಿಕ್ಕೆ ಒಲ್ಲರು! ಹೆಂಡತಿಯು ತನ್ನ ಪಾತಿವ್ರತ್ಯದ ರಕ್ಷಣದ ವಿಷಯವಾಗಿಯೂ, ಗಂಡನು ತನ್ನ ಏಕಪತ್ನೀ ವ್ರತದ ರಕ್ಷಣದ ವಿಷಯವಾಗಿಯೂ ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಜಾಗರೂಕರಾಗಿರಬೇಕು, ಆದರೆ ಪರಸ್ಪರರ ವಿಷಯವಾಗಿ ಘಾತಕವಾದ ಸಂಶಯಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾಗಿ ಸುಮ್ಮನೆ ದುಃಖಪಡಬಾರದು.

ತರುಣವೀರಾ, ಹೇಳುವ ಕೈಯಲ್ಲಿ ನಿನಗೆ ಇನ್ನೆರಡು ಮಾತುಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತೇನೆ, ಲಕ್ಷಗೊಟ್ಟು ಕೇಳು. ಅಂತಃಕಲಹದಿಂದ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಎಂದಿಗೂ ಸ್ಥಿರತ್ವವುಂಟಾಗುವುದಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ನೀನು ಜಗರಾಯನ ಸರ್ವಾಪರಾಧಗಳನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸಿ, ಆತನಿಗೂ, ಆತನ ಮೊಮ್ಮಗನಿಗೂ ಅವರವರ ಮರ್ಯಾದೆಗೆ ತಕ್ಕಷ್ಟು ಸ್ವಾಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಟ್ಟು ಅವರಿಂದ ರಾಜದ್ರೋಹವು ಒದಗದಂತೆ ಯೋಗ್ಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಇಂದೇ ದುರಗಪ್ಪನಾಯಕನು ಜಗರಾಯನನ್ನು ಕರಕೊಂಡು ಬರುವವನಿದ್ದಾನೆ. ಅದರಂತೆ ಚಾಂದಖಾನನನ್ನು ನಿನ್ನ ಒಡಹುಟ್ಟಿದವನೆಂದು ತಿಳಿದು ನಡೆಸಿಕೋ. ಒಟ್ಟಿನಮೇಲೆ ನಿಮ್ಮೆಲ್ಲರಿಗೆ ಹೇಳತಕ್ಕ ಗುಟ್ಟಿನ ಮಾತೇನೆಂದರೆ, ಕೇವಲ ಸ್ವಾರ್ಥದ ಆಶೆಯಿಂದ ಬಡಿದಾಡಹತ್ತಿ ರಸಾತಳಕ್ಕೆ ಇಳಿಯಹತ್ತಿರುವ ಈ ಭರತಭೂಮಿಯ ಉದ್ಧಾರವು, ಇಂಥ ನಿರರ್ಥಕ ಬೋಧಗಳನ್ನು ಕೇಳುವುದರಿಂದ ಆಗುವಹಾಗಿಲ್ಲ. ಈ ಪುಣ್ಯಭೂಮಿಯನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಆಂಗ್ಲಭೂಮಿಯಿಂದ

ಯೋಗ್ಯರಾದ ಗುರುಗಳು ಬಂದು, ಸರಾಸರಿ ಇನ್ನೂರು ವರ್ಷಗಳ ಮೇಲೆ ಭರತಭೂಮಿಯ ಆಧಿಪತ್ಯವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುವರು. ಆ ಅಧಿಪತ್ಯದ ಸಂಪಾದನದ ಆರಂಭವು ಈ ಚಂದ್ರಗಿರಿಯ ರಾಯರ ಪುಣ್ಯಹಸ್ತದಿಂದಲೇ ಆಗುವುದು; ಹ್ಯಾಗೆಂದರೆ, ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕಾಗಿ ಬಂದ ಬುದ್ಧಿಶಾಲಿಗಳಾದ ಆಂಗ್ಲರು ಇನ್ನು ಕೆಲವು ವರ್ಷಗಳ ಮೇಲೆ ಈ ಚಂದ್ರಗಿರಿಯ ಅರಸನಿಂದಲೇ ಚನ್ನಪಟ್ಟಣ(ಮದ್ರಾಸ)ವನ್ನು ಕೊಂಡುಕೊಂಡು ತಮ್ಮ ರಾಜ್ಯಸಂಪಾದನೆಯ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಆರಂಭಿಸುವರು. ಅವರಿಂದಲೇ ಹಿಂದುಸ್ಥಾನದ ಉದ್ಧಾರವಾಗಬೇಕೆಂದು ಭಗವತ್ಸಂಕೇತವಿರುತ್ತದೆ. ಈಶ್ವರೀಸೂತ್ರದಿಂದ ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಆಗುವ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಹೆಸರಿಡುವ ಅಧಿಕಾರವು ಯಾರಿಗೂ ಇಲ್ಲ. ಈಶ್ವರ ಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದಲೇ ನನ್ನ ಮುಖದಿಂದ ಹೊರಟಿರುವ ಈ ಭವಿಷ್ಯವಾಣಿಯನ್ನು ಭಾರತೀಯರು ನೆನಪಿನಲ್ಲಿಟ್ಟು, ಅಸೂಯಾಭಾವವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ, ರಾಜನಿಷ್ಠರಾಗಿ, ತಮ್ಮ ಶೀಲವನ್ನು ಬಿಡದೆ, ಬಾಲಕ್ಕೆ ಬಡಿದಾಡಿದಂತೆ ಇರುವ ಅಂತಃಕಲಹವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಪರಸ್ಪರ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಬೇಕು; ನೀಚವಾದ ಸ್ವಾರ್ಥಕಲಹವನ್ನು ಬಿಡಬೇಕು; ಹುರುಳಿಲ್ಲದ ಶ್ರೀಮಂತಗಿರಿಯ ಆಶೆಯನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಬೇಕು; ಮಕ್ಕಳ ವೃತ್ತಿಯನ್ನು ತಿದ್ದದೆ, ಅವರ ಸಲುವಾಗಿಯೆಂದು ದುಡ್ಡುಗಳಿಸಿ ಇಡುವ ಘಾತಕವಾದ ಉಪಾಯವನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿ ನೋಡಬೇಕು; ಅಂದರೆ, ಆಂಗ್ಲಗುರುಗಳ ಶಿಷ್ಯತ್ವದ ಪ್ರಯೋಜನವಾದಂತಾಗುವುದು!

ಈ ಮೇರೆಗೆ ನುಡಿದು ಋಷೀಶ್ವರನು ಸುಮ್ಮನಾದನು. ಆ ಮಹಾತ್ಮನ ಸದ್ಬೋಧದಿಂದ ಖಾನನು ಸಮಾಧಾನಪಟ್ಟು, ಆ ಋಷಿಶ್ರೇಷ್ಠನನ್ನು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ವಂದಿಸಿ ಆತನ ಅನುಮತಿಯಿಂದ ಮನೆಗೆ ಹೋದನು. ಕುಮುದಿನಿಯು ಗುರುಸೇವಾತತ್ಪರಳಾದಳು. ನಿಷ್ಕಾರಣವಾಗಿ ಕುಮುದಿನಿಯ ಮನಸ್ಸನ್ನು ನೋಯಿಸಿದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ನಾಯಕನಿಗೆ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪವಾಯಿತು. ಆತನು ರಾತ್ರಿ ಏಕಾಂತದಲ್ಲಿ ನಿಜವಾಗಿಯೇ ಕುಮುದಿನಿಯನ್ನು ಸಾಷ್ಟಾಂಗವಾಗಿ ವಂದಿಸಿ ಕ್ಷಮೆಯನ್ನು ಬೇಡಿದನು. ಆಗ ಕುಮುದಿನಿಯು ವಿನಯದಿಂದ ಪತಿಯ ಚರಣಕ್ಕೆರಗಿ—ಸಾಕು, ಇದೇನು ಚಂದ! ಅಣ್ಣನು ವಿನೋದಕ್ಕಾಗಿ ಅಂದದ್ದನ್ನೇ ನಿಜವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕೇನು? ಹ್ಯಾಗೇ ಇರಲಿ, ಮಹಾಪುರುಷರ ಕೃಪೆಯಿಂದ ನನ್ನ ಮಾನವು ಉಳಿದಂತಾಯಿತು! ಪ್ರಾಣಪ್ರಿಯಾ, ನಿನ್ನ ಸಂಶಯವನ್ನು ನನಗೆ ಮೊದಲೇ ಹೇಳಬಾರದಾಗಿತ್ತೇ? ನಾನು ನಿರ್ದೋಷಿಯೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ನುಡಿದು ನಿನ್ನ ಸಂಶಯವನ್ನು ದೂರಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೆನು. ಅಷ್ಟರಿಂದ ನಿನ್ನ ಸಮಾಧಾನವಾಗದಿದ್ದರೆ, ನನ್ನ ಹೃದಯವನ್ನು ಬಿಚ್ಚಿ ತೋರಿಸುತ್ತಿದ್ದೆನು ! ಹೋಗಲಿ, ಆದದ್ದರಲ್ಲಿ ಯಾರ ಅಪರಾಧವೂ ಇಲ್ಲ. ವಿಷವೇಳೆಯು! ಅನ್ನಲು, ನಾಯಕನು ಆಕೆಯನ್ನು ಆಲಿಂಗಿಸಿ—ಪ್ರಿಯೇ, ಇನ್ನು ಇಂಥ ಪ್ರಮಾದವು ಜನ್ಮವಿರುವತನಕ ಆಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ ಕಂಡೆಯಾ! ನಿನ್ನ

ಶುದ್ಧಾಂತಃಕರಣದ ಸ್ವರೂಪವು ಜಗತ್ತಿಗೆ ಒಡೆದು ಕಾಣಬೇಕೆಂದಲೇ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ವಿಕಲ್ಪವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಯಿತು, ಎಂದು ನುಡಿದು, ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಕುತ್ತಿನಿಂದ ಪಾರಾದಂತೆ ಸಮಾಧಾನಪಡುತ್ತ ಆತನು ಪ್ರಿಯತಮೆಯ ಆಲಿಂಗನದಲ್ಲಿಯೇ ನಿದ್ದೆಹೋದನು.

ಎಚ್ಚಮನಾಯಕನೂ, ಚಾಂದಖಾನನೂ, ದುರಗಪ್ಪನಾಯಕನೂ ಕೂಡಿ ಋಷೀಶ್ವರನ ಅಪ್ಪಣೆ-ಯಂತೆ ಎಲ್ಲ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದರು. ಜಗರಾಯನೂ, ಚಿಕ್ಕರಾಯನೂ ಕಲಹದ ಗೊಡಿವೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ತಮ್ಮತಮ್ಮ ಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯಗಳನ್ನು ಭೋಗಿಸುತ್ತ ಸುಖವಾಗಿದ್ದರು. ಚಾಂದಖಾನನು ಮರಣಪರ್ಯಂ-ತರವಾಗಿ ಎಚ್ಚಮನಾಯಕನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದನು. ಚಿನ್ನವೆಂಕಟರಾಯನು ಪ್ರಬುದ್ಧನಾಗುವವ-ರೆಗೆ ಎಚ್ಚಮನಾಯನಕು ಚಂದ್ರಗಿರಿಯಲ್ಲಿದ್ದು ಆಮೇಲೆ ತನ್ನ ಪ್ರತಾಪದುರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋದನು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಕುಮುದಿನಿಗೆ ಪುತ್ರೋತ್ಸವವಾಗಿ ಆಕೆಯ ಮಗನು ಐದು ವರ್ಷದವನಾಗಿದ್ದನು. ಎಚ್ಚಮನಾಯ-ಕನೂ, ಕುಮುದಿನಿಯೂ ಮೇಲೆ ಮೇಲೆ ಪಂಪಾಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ, ಸತ್ಪುರುಷಸೇವೆಯ ಲಾಭವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಮಹಾತ್ಮನಾದ ಋಷಿಯ ಭವಿಷ್ಯವಾಣಿಯಂತೆ ಭರತಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲೀಷರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವು ಸ್ಥಾಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟು, ಭಾರತೀಯರು ಸುಧಾರಣೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದೇ ಹೆಜ್ಜೆಯನ್ನು ಮುಂದ-ಕ್ಕೆ ಇಡಹತ್ತಿದರು. ಇದರಂತೆ ಮನುಷ್ಯಮಾತ್ರರು ಸತ್ಸಂಗದಿಂದ ಚತುರ್ವಿಧ ಪುರುಷಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಸಾಧಿಸಿ, ಕೃತಾರ್ಥರಾಗುವಂತೆ, ಶ್ರೀ ಶೇಷಾಚಲ ಸದ್ಗುರುವು ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಅನುಗ್ರಹಿಸಲಿ !!!

ಸಮಾಪ್ತ